

ଆନୁକଥା

କାଳିପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର

ଆତ୍ମକଥା

କାଳି ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର

ପ୍ରତୀତି ପ୍ରକାଶନ
ବ୍ରହ୍ମପୁର

ଆତ୍ମକଥା

ଲେଖକ : କାଳି ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର

ଲେଖକଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସର୍ବସ୍ୱତ୍ୱ ସଂରକ୍ଷିତ

ପ୍ରକାଶକ : ପ୍ରତୀକା ପ୍ରକାଶନ

ବ୍ରହ୍ମପୁର - ୧, ଗଞ୍ଜାମ

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶନ : ସରସ୍ୱତୀ ପୂଜା, ୨୦୦୧

ମୂଲ୍ୟ : ୮୦ ଟଙ୍କା

ଅକ୍ଷର : ସି-ମାଟିକ୍ କମ୍ପ୍ୟୁଟର୍ସ

୪୫, ଡ୍ୟୁମ୍ଲେଟ୍, ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରପୁର

ଭୁବନେଶ୍ୱର । ଫୋନ୍ - ୪୪୨୨୭୦

ମୁଦ୍ରଣ : ବିଶ୍ଵମୁକ୍ତି ପବ୍ଲିକେଶନ

ଏ/୨, ସହିଦନଗର, ଭୁବନେଶ୍ୱର ।

ଫୋନ୍ - ୫୪୧୪୨୯

ATMA KATHA

Writer : Kali Prasad Mishra

© with writer

Publisher : Prateechee Prakashan

Berhampur-1, Ganjam

1st Edition : 2001

Rs. 80/-

DTP : C-Matic Computers

Bhubaneswar

Hallo - 442270

Printing : Biswamukti Publication

A/2, Sahidnagar, Bhubaneswar.

Phone - 541429

ଆତ୍ମକଥା ସମ୍ପର୍କରେ

ଆମ ସମୟର ବିଶିଷ୍ଟ କବି, ସାହିତ୍ୟିକ, ପ୍ରଶାସକ, କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ସଭାପତି, ଭାରତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମାନ- 'ସରସ୍ୱତୀ ସମ୍ମାନ' ଏବଂ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର କବାର ସମ୍ମାନ ସମ୍ମାନିତ ଶ୍ରୀରାଧାର କବି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରମାକାନ୍ତ ରଥଙ୍କ ମତାମତ ।

ଭୁବନେଶ୍ୱର, ୧୬.୧.୧୯୯୯

ମାନନୀୟେଷୁ,

ଆପଣଙ୍କ ଜୀବନରେ ହତାଶାନୁଭୂତି ସେତିକି, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ସାମଗ୍ରୀ ସେତିକି । ଆର୍ଥିକ ଅସୁବିଧାତା ଓ ଅବିଶ୍ୱାସ ଆପଣ ଅନେକ ଭୋଗିଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତାହା ପୋଷ୍ଟ ଏକ ନିଷ୍ଠାପର, ଉତ୍ସର୍ଗାତ୍ମକ ଶିକ୍ଷକର ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାରୁ ଆପଣ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ଭାଗ୍ୟ ଉପରେ, ପ୍ରଚଳିତ ବ୍ୟବସାୟ ଉପରେ ଆପଣ ନିଜର ଅଭିମାନ ପ୍ରକଟ କରିଛନ୍ତି, ତେବେ ଆପଣ ନିଜ ଜୀବନ ମାଧ୍ୟମରେ ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିପାରିଛନ୍ତି, ତାହା ଅଭିମାନଠାରୁ ବେଶୀ ସାମ୍ୟ । ସେ ଆଦର୍ଶ ଥିବାରୁ ସିନା ସାମାଜିକ ଜୀବନ ଓ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ଅଧୋଗତି ଆସିଛି ତାହା ଆପଣଙ୍କୁ ପାଡ଼ା ଦେଇଛି । ଏ ପ୍ରକାର ପାଡ଼ାର ଅନୁଭୂତି ସବୁ ଚିତ୍ରକୃତି ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, କେବଳ ସେହି ଚିତ୍ରକୃତି ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ଯାହା କରୁଣାସିନ୍ଧୁ ଯାହା ତ୍ରିକାଳଦର୍ଶୀ ।

ଆପଣଙ୍କ ଜୀବନ ଚରିତ୍ରରୁ ତତ୍କାଳୀନ କଳାହାଣ୍ଡିର ସ୍ପଷ୍ଟ ଚିତ୍ର ମିଳେ । ଏକ ଐତିହାସିକ ଦସ୍ତାବିଜ୍ ଭାବେ ଏ ଜୀବନ ଚରିତ୍ରଟି ଖୁବ୍ ମୂଲ୍ୟବାନ । ଯେଉଁ ଅସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ଯାଇଥାଆନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ମୃତି ଆପଣଙ୍କ ପୋଷ୍ଟ ଜୀବନ୍ତ ରହିବ । ବହୁ ସଂଘର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣ ଯାଇଛନ୍ତି । ସେସବୁ ସଂଘର୍ଷ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ, ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇନାହିଁ ଆପଣଙ୍କ ମନୋବଳ । ଆପଣଙ୍କ ଆଦର୍ଶବୋଧ ।

ମୋର ଅଭିନନ୍ଦନ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଆପଣଙ୍କ ଦୀର୍ଘ ନିରାମୟ ଜୀବନ କାମନା କରୁଛି । ଗୁଣମୁଗ୍ଧ,

ରମାକାନ୍ତ ରଥ

ଆମ ସମୟର ବିଶିଷ୍ଟ କବି, ସାହିତ୍ୟିକ, ପ୍ରଶାସକ ଭାରତର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜ୍ଞାନପୀଠ ପୁରସ୍କାରପ୍ରାପ୍ତ ସମ୍ପ୍ରତି ନ୍ୟାସନାଲ ବୁକ ଟ୍ରଷ୍ଟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାତାକାଟ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ମତାମତ

ଭୂମିକା ନୁହେଁ

୨୧, ସତ୍ୟନଗର

ଜୁନ୍ ୬, ୨୦୦୦

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କାଳିପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ । ‘ଅକିଞ୍ଚନର ଆତ୍ମକଥା’ ତାଙ୍କ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟର ଆତ୍ମଲିପି । ସେ ଯେ ଆତ୍ମକଥା ରଚନା ପାଇଁ ନିଜର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ କୁଣ୍ଠା, ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ମନୋଭାବ ତଥା ଦୁର୍ଗୁଣକୁ ଅତିକ୍ରମି ଏତିକି ଲେଖିଛନ୍ତି ଓ ଭବିଷ୍ୟତରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନ-କାଳ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟକୁ ନେଇ ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗଟି ଲେଖିବାକୁ ଆଶା ରଖିଛନ୍ତି ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ ।

ତାଙ୍କର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ କୁଣ୍ଠାର କାରଣ ଥିଲା- ମୋ ଜୀବନ ଏତେ ଦୁଃଖ, ଏତେ ନଗଣ୍ୟ ଯେ, ମୁଁ କାହିଁକି ବା ସର୍ବସାଧାରଣ ତାକୁ ପଢ଼ିବେ ବୋଲି ବିଶ୍ଵାସିବି ଏବଂ କଥା ବା ଉଲ୍ଲେଖନାୟ ଯେ ସେମାନଙ୍କୁ ଶବ୍ଦ କରିଆରେ ପରଶି ଦେବି । ଓଡ଼ିଆ କଥା ସାହିତ୍ୟର ଅପ୍ରତିଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵୀ ସମ୍ରାଟ ଫକୀର ମୋହନ ନିଜ ଆତ୍ମକଥା ରଚନା ପୂର୍ବରୁ ଏମିତି କିଛି କୁଣ୍ଠାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୧୭ ମସିହାରେ ନିଜ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଚରିତ ସମ୍ପର୍କରେ ସୂଚନା ଦେଇ ଲେଖିଥିଲେ, “ଆଜକୁ ଶୁଣି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ହେଲା ମୋର କେତେଜଣ ମିତ୍ର ଏବଂ ପୁତ୍ର ପ୍ରତିମ ଯୁବକ ମୋହର ଆତ୍ମଜୀବନ କାହାଣୀ ଲେଖିବା ସକାଶେ ମୋତେ ଅନୁରୋଧ କରି ଆସୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ସହଜସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଜୀବନ ଚରିତ ବିଶେଷ ଅଭାବ । ମାତ୍ର ମୋ ଦୁଃଖ ଜୀବନରେ ଜୀବନଚରିତ ଉପଯୋଗୀ ସେପରି ଗୁରୁତର ଉପାଦାନର ମଧ୍ୟ ନିତାନ୍ତ ଅଭାବ । ବିଶେଷକରି ଯେପରି ସଜାଜ ଲେଖିଲେ ପାଠକ ମହାଶୟଗଣ ଆଗ୍ରହ ସହିତ ପୁସ୍ତକାପଠନରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବେ ସେପରି ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ମୋର ନାହିଁ । ତେବେ ଏହି ଦୁଃସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବାର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର କୈଫିୟତ୍ ଅଛି । ଅତୁର ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଲେଖକ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଏହି ପବିତ୍ର ଜନ୍ମଭୂମିରେ ବିତରଣ କରିବେ ଏହା ମୋର ଧୂବ ବିଶ୍ଵାସ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୂଳଦୁଆ ମାତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଛି ।”

କହିବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ । ତାଙ୍କ ଆଶା ଓ ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ ଯେ ସତ୍ୟ ହୋଇଛି ତାହା ମଧ୍ୟ ସର୍ବଜନ ବିଦିତ । ବସ୍ତୁତଃ ପାଞ୍ଚୋଟି ଆତ୍ମଜୀବନୀ କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ଦ୍ଵାରା ପୁରସ୍କୃତ

ହୋଇ ସାରିଲାଣି ଏବଂ ଅନେକ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ରଚିତ ହେଲାଣି ।

କାଳି ପ୍ରସାଦ ବାବୁଙ୍କ 'ଅକିଞ୍ଚନର ଆତ୍ମକଥା' ସେଥିରେ ସଂଯୋଜକ । ଆତ୍ମଜୀବନୀ ବା ଆତ୍ମକଥା ବା ଆତ୍ମଚରିତ ଆତ୍ମାର ପରିଭାଷା ଏବଂ ଅଭରଣ ନିଗୂଢ଼ ଅନୁଭବ, ପରିପାର୍ଶ୍ବ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିର ସାମାଜିକ ସମ୍ପର୍କର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦଲିଲ୍ । ସତ୍ୟନିଷ୍ଠତା ତା'ର ଧ୍ୟେୟ ହେବା ସର୍ବାଦୌ ଆବଶ୍ୟକ ।

କାଳିପ୍ରସାଦ ବାବୁଙ୍କର ରଚନାର ଆଭିମୁଖ୍ୟରେ ଏ କଥା ଲକ୍ଷଣାତ୍ମକ ସେ ସେ ଆପଣାକୁ, ଆପଣାର ପରିବାରକୁ, ପିତା, ମାତା, ପିତାମହ, ବନ୍ଧୁସମ୍ପର୍କ, ସହକର୍ମୀ ସଭିଙ୍କୁ ଗଭୀର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧୃଷ୍ଟି ଦେଇ ଦେଖିଛନ୍ତି, ନିଷ୍ଠାର ସହ ବର୍ଣ୍ଣି ଯାଇଛନ୍ତି । ଅଙ୍ଗେ ନିଭେଇଥିବା କଥା ବୋଲି ପାଠକର ସ୍ବତଃ ଧାରଣା ହେବ । ଏଠାରେ ବିଶଦ ଆଲୋଚନାର ସୁଯୋଗ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ନିଜ ବାଲ୍ୟ ଓ କୈଶୋର ଜୀବନ, ପରିବାର ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ସଂସାରର ଯାବତ୍ ସୁଖ ଦୁଃଖ, ହାନିଲାଭ କଥା ସେ ନିରାଡ଼ମ୍ବର ଭାବେ ସରଳ ଭାଷାରେ ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି ।

ମୋର ମନେ ହୁଏ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବନ ହିଁ ଅପ୍ରମିତ, ତା'ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଏବଂ ତା'ର ଆପଣାର ସ୍ବର ଓ ରଙ୍ଗ ସଦାକାଳ ରହିଥାଏ । ସମାଜ ଓ ପରିପାର୍ଶ୍ବ ସମ୍ପର୍କରେ ଅନେକ କଥା ଆମେ ଜାଣିବାକୁ ପାଉ ମାତ୍ର ତାହା ଗୌଣ ହେବା ବେଳେବେଳେ ଅବଶ୍ୟମ୍ବାବା । ଅନେକ ବିଭାବ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଆତ୍ମଜୀବନୀ ତ ସମସାମୟିକ ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତି ତଥା ରାଜନୀତିର ଇତିହାସ । ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ଅନେକ କଥା ଆମେ ଇତିହାସରୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣିପାରିବୁ ଏବଂ ସେ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ନ ଲେଖୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସକଳ ତଥ୍ୟ ଆମ ସାମ୍ନାରେ ସହଜ ଲଭ୍ୟ ହୁଅନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନେହରୁ, କମଳା ନେହରୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ମାନସିକତା ବା ଜେଲ୍‌ଖାନା ଭିତରୁ ବହି ଯାଉଥିବା ସମୟ, ଆକାଶ ଓ ଜମ୍ବୁ କଥା ଲେଖନ୍ତି ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଦରର ବସ୍ତୁ ହୋଇଯାଏ । ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ବିଶ୍ବରେ ଅଜଣା, ଅପ୍ରତିଷ୍ଠିତ (ସାମାଜିକ ଅର୍ଥରେ) ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଜୀବନୀ; ସାହିତ୍ୟ ତଥା ସମାଜ ପାଇଁ ବେଶ୍ ଜରୁରୀ । କାଳିପ୍ରସାଦ ବାବୁ ସେମିତିଆ ଜୀବନୀଟିଏ ଲେଖି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ଦେଇଛନ୍ତି, ରଣା କରିଛନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଆ ପୋଥିର ଲେଖକ ତାଙ୍କ ପିତାମହଙ୍କ ସହ ଆମେ ଭେଟ ହେଉଛେ ଏଇ ଅକିଞ୍ଚନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଜୀବନରେ । ଗଣ୍ଡୁକା ନଦୀର ଶାଳଗ୍ରାମଟିଏ ତାଙ୍କ ପିତା ସ୍ବର୍ଗତ ବିଶ୍ବନାଥ ଦାଶଙ୍କ ଘରୁ ପିଲାକାଳରେ ବାଣ୍ଟିନେଲେ ଏ କଥା ବେଶ୍ ସ୍ମରଣୀୟ । କଳାହାଣ୍ଡି ଷ୍ଟେଟ୍‌ର ରାଜଧାନୀ ୧୮୫୦ରେ ଜୁନାଗଡ଼ରୁ ଭବାନୀପାଟଣାକୁ ଉଠିଯିବା କଥା, ଷ୍ଟେଟ୍‌ର ଓ ମହାରାଜାଙ୍କର ନାନାବିଧ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ନିରପେକ୍ଷ ଏବଂ ପ୍ରତିବନ୍ଧ

ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ସହ ପରିଚିତ ହେଉ । ସମସାମୟିକ ବହୁ ଘଟଣାର ଛବି ଆମକୁ ସହଜରେ ମିଳିଯାଏ । ବିଶେଷ କରି ତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନର ଦୀର୍ଘକାଳର ସିତି, ସମ୍ପର୍କ ଓ ଅନୁଭବ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷଣୀୟ । ‘ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା- ଖସି ଯାଉଥିବା ଗୋଡ଼’ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାକୁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଦେଖିଛନ୍ତି ଓ ଅନେକ ଉପାଦେୟ ଅନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ।

କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲା ସମ୍ପର୍କରେ ଆମେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା କେତେ କମ୍ ଜାଣୁ । ଅବହେଳିତ କଳାହାଣ୍ଡି ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରାୟ ଜାତୀୟ ଦେତନାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ସାରିଛି । ସେଇ ଅଞ୍ଚଳର ଅନେକ ଶବ୍ଦ ଚିତ୍ର କାଳିପ୍ରସାଦ ବାବୁ ତାଙ୍କ ଅକ୍ଷିପ୍ତନର ଆତ୍ମକଥାରେ ପରଖିଛନ୍ତି ।

ଆଜି ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ସାରା ବିଶ୍ୱରେ ଏକ ବହୁ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବିଷୟ । ଭବିଷ୍ୟତର ବଂଶଧର, ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଅଭିରୁଚି ସେଇଠି ହିଁ ଗଢ଼ାହୁଏ । କୁମାର ମାଟି ହାଣ୍ଡିଟିଏ ଗଢ଼ିଲା ପରି ଶିକ୍ଷକମାନେ ଭବିଷ୍ୟତର ମାନଚିତ୍ରର ରୂପାୟନ କରନ୍ତି ସ୍କୁଲରେ । ହାଲସ୍କୁଲ ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ସେଇ କଥା (ସାମାନ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଭାବରେ) ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । କୋମଳମତି ବାଳକ ଓ କିଶୋର ମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଉଦାହରଣ କରିଆରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ମୋର ମନେହୁଏ କାଳିପ୍ରସାଦ ବାବୁ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମକଥାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗରେ ତାଙ୍କ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର କଥା, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କ କ୍ରିୟା ପ୍ରତିକ୍ରିୟାର ଅଧିକ ବିଷଦତର ଚିତ୍ର ଦେବେ କାରଣ ଜଣେ ନିଷ୍ଠାପର ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଆଖି ନେଇ ଆମେ ଆମର ଦ୍ୱିଧାଗ୍ରସ୍ତ ଓ ଜାଣି ଶିକ୍ଷା ପଛତି ପ୍ରତି ଆଉ ଅରେ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇପାରିବା ।

ପାଣ୍ଡୁଲି ପିଟି ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଇଥିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ମୋର ଆବଶ୍ୟକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି । ସେ ଜଣେ ଅବସର ପ୍ରାପ୍ତ ଶିକ୍ଷକ । ମୋର ନିଜର ଦିନି ପୁରୁଷ ହିଁ ଶିକ୍ଷକ, ଅବଧାନ ବଂଶ । ଏ ଆତ୍ମକଥାର ପ୍ରଥମ ପାଠକ ହୋଇଥିବାରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ ।

ଭୁବନେଶ୍ୱର

ସାତାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର

୬ ଜୁନ୍, ୨୦୦୦

ଆମ ସମୟର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧୀ, ସୁଲେଖକ, ପ୍ରାବନ୍ଧିକ, ଶିକ୍ଷାବିତ ପ୍ରାକ୍
ତଃ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ଦାସଙ୍କ ମତାମତ

ପ୍ରିୟ ମହାଶୟ,

ତା ୨.୨.୯୮

ଆପଣଙ୍କ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଡ୍ରାପସ ପଠାଇଲି । ସୁଖପାଠ୍ୟ, ଶିକ୍ଷଣୀୟ ଓ
ତଥ୍ୟଭିତ୍ତିକ ହୋଇଛି ଏହା ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ । ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ଶିକ୍ଷାଗତ
ବିଷୟରେ ଯାହା ଲେଖିଛନ୍ତି, ତହିଁରେ ମୁଁ ଏକମତ ।

ଶୁଭେଚ୍ଛା ଜଣାଇ ରହିଲି ।

ଶୁଭାକାଂକ୍ଷୀ
ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ଦାସ

ଲେଖକର କୃତଜ୍ଞତା

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ମୁଁ ସମସାମୟିକ ବିଶିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟିକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର
ସେବକତ୍ରୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ଦାସ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରମାକାନ୍ତ ରଥ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାତାକାନ୍ତ
ମହାପାତ୍ରଙ୍କୁ ଆଦୌ ଜାଣେ ନାହିଁ, ଦେଖୁନାହିଁ । ଏକ ଆତ୍ମିକ ପ୍ରେରଣାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ
ହୋଇ ମୁଁ ତାଙ୍କରେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ପଠାଇଥିଲି । କୌଣସି
ଆବେଗଗତ ଭାବ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଲେଖୁଥିଲି- 'ପଢ଼ିଲେ ପଢ଼ିବେ, ବେଳ
ନଥିଲେ ଆଗ୍ରହ ନଥିଲେନ ପଢ଼ି ଫେରାଇ ଦେଲେ ଦୁଃଖ କରିବି ନାହିଁ ।'
ଏମାନେ କିନ୍ତୁ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ପଢ଼ିଥିଲେ ମତାମତ ଦେଇଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ଉଦାହରଣ,
ମହାନତା ମୋତେ ରଣା କରିଛି । ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ଦାସ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରମାକାନ୍ତ ରଥ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାତାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର

ତିନିଙ୍କ କର କମଳରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଅର୍ପଣ କଲି ।

କାଳି ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର

ଶ୍ରାବଣ ପ୍ରତିପଦ (କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ)

ଶକାବ୍ଦ ୧୯୨୦ ମିଥୁନ ୨୦ ଦିନ

ଜୁଲାଇ ୧୦, ୧୯୧୮ ମସିହା

ବର୍ଷକରୁ ଅଧିକ କାଳ ଧରି ଲେଖୁଥିବା ଏ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ଶେଷ ହୋଇଛି । ପ୍ରାକ୍‌କଥନ ନାମରେ ଏକ ଅଧ୍ୟାୟ ଏହି “ଅକିଞ୍ଚନର ଆତ୍ମକଥା”ରେ ଥିବାରୁ ଏହା ଏକ “ଅତିଶୟୋକ୍ତି” । ତେଣୁ ଏ ସ୍ଥାନଟିକୁ ମୁକ୍ତ ରଖୁଥିଲେ ଚଳି ଥାଆନ୍ତା । ତେବେ ପ୍ରଥମ ଭାଗ ଶେଷ କଲି ବୋଲି ଭାବିବା ବେଳେ ଆଉ କିଛି କହିଦେବାର ବ୍ୟଗ୍ରତାକୁ ରୋଧୁ ପାରିଲି ନାହିଁ । ବିଧି, ଭାଗ୍ୟ ଓ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ମୋ ପ୍ରତି ଅନୁକୂଳ ହେଲେ ଏହା ଛପାହୋଇ ଆଲୋକ ଦେଖିବ । ତେଣୁ ସିଧାସଳଖ କିଛି ଅଗ୍ରସୂଚନା ପାଠକଙ୍କୁ ଦେବା ହିଁ ଉଚିତ । ଏହା ଏକ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ସତ କିନ୍ତୁ ମୋଟ ଉପରେ “ମୁଁ” ଏଠି ମୁଁ ନୁହେଁ । ଏକ ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ପରିବାରର ବଞ୍ଚିବାକୁ ସଂଘର୍ଷ କରୁଥିବା ଅନେକେ ଏଠି ନିଜକୁ ଠାବ କରିବେ । ଆଗକୁ ଯିବାର ବାଟଟିଏ କାଢ଼ିବା ପାଇଁ ମୋ ପଛରେ ଆସୁଥିବା କିଶୋର ଓ ଯୁବକ ଗଣ ‘ଯତନ ମତନ’ର ଗୋଲକ ଧନ୍ଦାରୁ ମୁକୁଳିବା ପାଇଁ ଠିକ୍ ବାଟଟିଏ ବାଛିବେ ।

ଏଠି ଆତ୍ମଜୀବନୀର ଆଉ ଏକ ସୂଚନା- ଏଠାରେ ଶିକ୍ଷା, ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାୟତନ ସମ୍ପର୍କରେ ମୋର ନିଜସ୍ଵ ଧାରଣା ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛି । କେତେ ଠିକ୍ କେତେ ବେଠିକ୍ ପିର କରିବେ ଏ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ସତେଜନ ପାଠକ । ଠିକ୍ ଥିଲେ ମତଗୁଡ଼ିକ ଗ୍ରହଣ କରିବେ, ବେଠିକ୍ ଥିଲେ ମୋତେ ଆଉ ଯୁକ୍ତି ଭିତରକୁ ଟାଣିବେ ନାହିଁ । ଯୁକ୍ତିକୁ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାର ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ମୋଠାରେ ଆଉ ନାହିଁ ।

“ମୁଁ”କାର ଶବ୍ଦରେ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଭରି ଯାଇଛି । ପାରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖି କଲି ଉଣା କରିବାକୁ, କିନ୍ତୁ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଏହି ମୁଁ କାର ଲୁଗୁରବାକୁ ଯାଇ ଅନେକ ପ୍ରବାଣ, ଆତ୍ମଜୀବନୀ ମୂଳକ ଉପନୟାସ ଲେଖି ଏକ ଛଳ ଚରିତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ନିଜକୁ ଛପାଇ ଦିଅନ୍ତି । ସତଗୁଡ଼ାକ ମିଛ ଆଉ ମିଛ ଗୁଡ଼ାକ ସତ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ ଉପନୟାସ ନାମରେ ଚଳାଇ ନିଆହୁଏ । ସତଗୁଡ଼ାକ କହିବାକୁ ଡର ଥିଲେ ଏ ପତ୍ତା ବଡ଼ ସହଜ ହୁଏ । ମୁଁ ତାହା କରି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ଲେଖୁ ଲେଖୁ କରଣ ବୋଲି ତ କୁହାଯାଏ । ତେବେ ଗୋଷ୍ଠୀଟିଏ ବାଲି ଉପରେ ଗୁଲିଗୁଲି ଅନେକ ଅକ୍ଷର ଲେଖିଯାଏ- ସେ ବି କରଣ ତ ? ଏକଥା କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ଵର କରିବେ ପାଠକ ।

କାଳିପ୍ରସାଦ

ଏକ

ପ୍ରାକ୍ କଥନ

ଅବ୍ୟକ୍ତାତୀ ଭୂତାନି ବ୍ୟକ୍ତ ମଧ୍ୟାନି ଭାରତ

ଅବ୍ୟକ୍ତ ନିଧନାନ୍ୟେବ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞା ପରିଦେବନା । ଗୀତା ୨-୨୮

ହୁଣ୍ଡିତା :

ଆମ୍ଭ ଜୀବନାଟିଏ ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରିବି ବୋଲି ଭାବିବାଠାରୁ ନାନାକଥା ଭାବି ଭାବି ଲେଖନୀ ଶୂଲ୍ଲିବାରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହେଉଛି । ପ୍ରଥମରୁ ମନେ ପଡୁଛି ହିନ୍ଦୀ କବି ଗିରିଧରଙ୍କ ଏ କେତୋଟି ପଦ ।

ବିନା ବିଶ୍ୱରେ ଯୋ କରୈ ସୋ ପାଛେ ପଛିତାୟ
କାମ ବିଶାରେ ଆପନୋ ଜଗମେ ହୋତ ହୁଁସାୟ ।
ଜଗମେ ହୋତ ହୁଁସାୟ ତିଉମେ ତେନ ନ ପାବେ
ଖାନପାନ ସନମାନ ରାଗରଙ୍ଗ ମନ ନହିଁ ଭାବେ ।
କହ ଗିରିଧର କବିରାୟ କରମ ଗତି ଚରତ ନ ଟାରେ
ଖଟକତ ହେ ଜିୟ ମାହିଁ କିୟୋ ଛୋ ବିନା ବିଶ୍ୱରେ ।

ମୁଁ ଅବିଶ୍ୱସିତ ଭାବେ ଆତ୍ମଜୀବନା ଲେଖି ଉପହସିତ ହେବି ନାହିଁ ତ ? ଆମ୍ଭ ଜୀବନାଟିଏ ଲେଖିବା ସତରେ କଅଣ ମୋ ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଜନ ? କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ଆମ୍ଭ ଜୀବନା ଲେଖନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଆତ୍ମ ଜୀବନା ପ୍ରକାଶିତ ହେବାବେଳକୁ ବହୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଲେଖକ, ସାହିତ୍ୟିକ ତାଙ୍କ ଜୀବନା ଲେଖି ସାରିଥାଆନ୍ତି । ସମାଜରେ ସେ ବହୁ ଆଲୋଚିତ, ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ହୋଇ ସାରିଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅନେକ ପାଠକ, ସ୍ତ୍ରୀବଳ, ଅନୁଗତ, ଅନୁସରଣକାରୀ, ଶ୍ରୋତା ଓ ପ୍ରଶଂସକ ଥାଆନ୍ତି । ଏଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସମାଜକୁ ଅନେକ ଡାକ ଥାଏ । ସମାଜରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଥାଏ । ତାଙ୍କ ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହେବାକୁ, ତାଙ୍କ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଆଦର୍ଶରେ ଚଳିବାକୁ, ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହେବାକୁ, କିଛି ଶିଖିବାକୁ, ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସିର କରିବାକୁ ସେଇ ସେଇ ମହତ ଜୀବନର ଆତ୍ମ କଥାଟି ପଢ଼ା ଦେଖାଏ । ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ କାମରେ ଲାଗେ । ସେଭଳି ମହତ ଜୀବନର ଯେଉଁ

ଆତ୍ମକଥା □ ୧

ଅନୁହା କଥା ଗୁଡ଼ାକ ଅନ୍ୟ ଜୀବନକାର ଚେର ପାଉନଥାନ୍ତେ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପୃଷ୍ଠାରେ ସେ ସବୁ ରୂପାୟିତ ହୁଏ । ସମାଜରେ ଥିବା ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ପ୍ରତିକୂଳଗତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ ବଳାର ସେ ଗୁଣବୃଦ୍ଧ ଶିଖରକୁ ଆରୋହଣ କଲେ, ଯେଉଁସବୁ ଅନୁକୂଳ ପ୍ରଭାବ ତାଙ୍କ ଅଗ୍ରଗତିକୁ ସୁଗମ କଲା, ତାଙ୍କ ଘିରିରେ ସମୃଦ୍ଧି ଆଣିଲା ସେ ସମସ୍ତ ତଥ୍ୟ ଆତ୍ମଜୀବନୀଟିରେ ଥାଏ । ଏସବୁ କିଛି ନଥାଇ ଆତ୍ମଜୀବନୀଟିଏ ଲେଖିବା ଏକପ୍ରକାରର - ପୃଷ୍ଠା, ଏହା ମନେହେବା ସ୍ୱଭାବିକ । ଏହାହିଁ ପୁଣିଭାର ରୂପ ନେଲା ।

ରାଜା ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ଗଣ :

ତା'ଛଡ଼ା, କୌଣସି ଏକ ସାଧାରଣ ଜୀବନର ଅସାଧାରଣ ଅନୁଭୂତି କାହିଁ ଆସିବ ଯେ ତାହା ଆତ୍ମଜୀବନୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେବ । “ରାଜା ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର” ଆଉ ଆମ ଧୋବା ହରିଆ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଆକାଶ ଆଉ ପାତାଳର । ହରିଆର ଧାଉଡ଼ି ବା କେତେତୃର ଯେ, ସେ ତା'ର ଜୀବନୀ କଥା ଲେଖିବ ଅବା ଲେଖାଇବ ? ନେତର ଧାଉଡ଼ି ଯେପରି କିଆବାଡ଼ି ଯାଏ - ଆମ ହରିଆର ଗତି ତା' ତୁଳନାରେ ସରିଯାଏ । ତାକୁ ଯଦି ତା ସମ୍ପର୍କରେ କିଛି ପ୍ରଶ୍ନ କରାଯାଏ, ସେ ହୁଏତ ବଳବଳ ଗୁହଁବ । ବଳେଇ ବଳେଇ ପଗୁରି ବସିଲେ, ଅଥମଥ ହୋଇ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ତା' ଗାଁ ଉତ୍ତରୁ ତୁଳନା ଯେଉଁ ଦୈନନ୍ଦିନ ଯିବା ଆସିବା କଥା, ତା' ଗଧଟିର ପାରିବାର ପଣିଆ ସାଙ୍ଗକୁ, ତା' ହାତଗୁଲିଲେ କେମିତି ପେଟ ଗୁଲେସେଇ କଥା ବଖାଣି ଫେର ମୁହଁକୁ ଅନେଇବ ଯେମିତି ତା'ର ସବୁକଥା ସରିଗଲା । ତା' କାହାଣୀ ଓ ଆଉ ତାର ଗଧଟିର କାହାଣୀ ମଧ୍ୟରେ ବିଶେଷ କିଛି ଫରକ ଥିବା କଥା ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ । ପେଟ ଗୁଣ୍ଡେଇ ପୁରାଇବା ମଧ୍ୟରେ ତା' ଜୀବନର ସବୁ ଧର୍ମ, କର୍ମ, ନୀତି ଓ ଆଚରଣ ବନ୍ଧା ମୋର ଆତ୍ମ ଜୀବନୀଟି ଯଦି କୋଟି କୋଟି ଗଧର ଜୀବନୀ ମାତ୍ର ହୋଇଯାଏ ତେବେ କିଏ ବା କାହିଁକି ତାକୁ ଲେଖିବାର । ଏଇଥି ପାଇଁ ଦଶବର୍ଷ ତଳୁ ଜାତ ହୋଇଥିବା ଏଇ ରାଜାକୁ ଅଦେମିତ କରି ରଖୁଥିଲି । କଥା ଲେଖିବି, କେମିତି ଲେଖିବି, କେତେ ଲେଖିବି ଏଭଳି ଭାବନା ବେଳେ ବେଳେ ଉଠି ମନରେ ଶୁଦ୍ଧ ପକାଇଥିଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକଥର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରି ପାଞ୍ଚ ତଣ ପୃଷ୍ଠା ଲେଖିବିର ଅଳିଆ ଟୋକେଇକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଉଥିଲି । ଯେଉଁ କେତୋଟି କାଗଜକୁ ଅନ୍ତର କୋଣରୁ ନିର୍ଗତ ଉଠୁଆ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲି, ତାକୁ ଫୋପାଡ଼ି ନପାରି ଅଲୋଡ଼ା କାଗଜ ପରି ସାଉଁଟି ରଖୁଥିଲି-ଏଇଥିପାଇଁ ଯେ, ଭବିଷ୍ୟତର କୌଣସି ସମୟରେ କେତେବେଳେ ମୁଁ ନିଜେ ବା ଅନ୍ୟ କେହି ଉପଯୋଗ କଲାବେଳେ ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକଥର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଅନେକ ନୂଆପୁରୁଣା ପତ୍ର ପତ୍ରିକା ଲେଖିବା ଦେଖି- ଖାଲି ଯାଣିବାକୁ ଯେ କେହି ସାଧାରଣ ମଣିଷଟିଏ ଆତ୍ମଜୀବନୀଟିଏ ଲେଖୁଥିବ ପରା ! ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର ନିରାଶ ହୋଇଛି - ଏତିକି ଦେଖିଛି, ଆତ୍ମଜୀବନୀଟିଏ ଲେଖୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବନ ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭା ସମ୍ପନ୍ନ - “କୁଳ” ପବିତ୍ର ଜନନୀ କୃତାର୍ଥ ବସୁନ୍ଧରା ପୁଣ୍ୟବତୀ ତ ତେଜ” ଏମାନେ ସମସ୍ତେ କୁଳ ପବିତ୍ର କରିଛନ୍ତି, ସ୍ୱାୟ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟ ଓ ବସୁନ୍ଧରାକୁ ପୁଣ୍ୟବତୀ କରିଛନ୍ତି । ଏମାନେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିନଥିଲେ ଏ ପୃଥିବୀରେ ନିଶ୍ଚିତ ଉଣା ପଡ଼ିଥାଆନ୍ତା । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କିଏ ଜନନୀୟକ ତ କେହି ଗାନ୍ଧୀନାତିକ, କେହି ଜନସେବକ ତ କେହି ଚିତ୍ରକର, କଳାକାର, ସଂଗୀତଜ୍ଞ, ନାଟ୍ୟକାର, ସାମ୍ବାଦିକ,

କବି, ଲେଖକ । କେତେକଙ୍କ ପାଖରେ ବହୁ ସମ୍ମାନ, ଉପାଧି - ତଥାପି ଉପାଧି ଧରିଛନ୍ତି
 ଉପାଧି ଜଡ଼ିତେ ଉପାଧି ଜଡ଼ିତେ ଉପାଧିରେ ଆଜି କରିବେ ଜଡ଼ିତ
 ପଦଟିଏ ଆଜି ଦେବେ କଣ୍ଠ ରସାୟନ ପଦ ଅନୁରୂପ ବସନ ଭୂଷଣ -

-ରାଧାନାଥ

ଏମାନେ କଣ୍ଠ ରସାୟନ ପଦପଦବା ସାଙ୍ଗକୁ ବସ୍ତ୍ର, ଆଭୂଷଣ, ମାନପତ୍ର ପ୍ରଣତି
 ପତ୍ର, ତାମ୍ର ଫଳକ ପାରଛନ୍ତି, ପାଉଛନ୍ତି, ପାଉବେ । ସାଙ୍ଗକୁ ଅର୍ଥ ଆସିଛି । ସେମାନେ ଯେ
 ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଛନ୍ତି- ସେକଥା ନମ୍ର ଭାବରେ ଅସ୍ବାକାର କରିଛନ୍ତି- ଫଳଭାବେ ଅବନତ
 ବୃକ୍ଷଭଳି ନଇଁ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । କହିବା ଉଚିତ୍ ଯେ, ଏ ମହତ ଜନମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନିତ କରି,
 ପ୍ରଦତ୍ତ ସମ୍ମାନର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ହିଁ ବଢ଼ିଛି । ଏମାନଙ୍କ ଜୀବନା ନାନା ବୈତିତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ, ଆଭା,
 ପ୍ରଭା, ପ୍ରତିଭା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ । କେତେ ତେଜ ଏମାନଙ୍କର । ଏହି ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାନ ଗଣ ନିଜସ୍ୱ
 ଜ୍ୟୋତିରେ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତ । ଏମାନେ ଭାସୁର ଭାଷୁର । କେବଳ ଆପଣା ରାଜ୍ୟ କାହିଁକି,
 ଦେଶ ବିଦେଶ - ଏପରିକି ସମଗ୍ର ଧରାକୁ କିଛି ଦେଉଥିବା ଏମାନଙ୍କ ଡାବା ସର୍ବତ୍ର ସ୍ବାକୃତ ।
 ଏମାନେ ସ୍ମରଣାୟ-ସ୍ମରାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ, ସୁନାମଧନ୍ୟ, କାର୍ଯ୍ୟବତ୍ । ଏମାନଙ୍କ ଜୀବନା
 ପାଠ କଲାବେଳେ ମଥା ନଇଁ ଯାଏ ।

ଠେକୁଆ କଇଁଚ ଧଉଡ଼ି :

ମୁଁ କିନ୍ତୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଏକ ଜ୍ୟୋତିରିଙ୍ଗଣ । ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱଭାବ କବି ଗଙ୍ଗାଧର ଛୋଟ ଏକ
 ଜ୍ୟୋତିରିଙ୍ଗଣକୁ ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚରେ ଥୋଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ -

ଅଙ୍ଗେ ମୋର ଜ୍ୟୋତିର୍ଯୁବା ନାହିଁ ମୋତେ ଜଣା

ନଗ୍ନହେଁ ମୁଁ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମରେ ହେବ୍ୟ ପାଇଁ ଗଣା ।

..... କାହିଁ କହୁ ମିଳେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଭାକର କର

ମୋ ଜ୍ୟୋତି କଣିକା ନିଜ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବନର ।

ଏଭାତକ ମନରେ ରଖୁ “ଆତ୍ମଜୀବନା” ବୋଲି ଦିପପ ଲେଖିବାକୁ କଲମ ଧରି
 ବସିଲି । ମୁଁ ଏଥର ପୃତ୍ତ ଥିଲି ଯେ ଲେଖା ହେବହିଁହେବ । ଆରମ୍ଭ ହେଲା ତ ଶେଷ ହେବ ।
 ତା’ପରେ ମନ ପଶୁଗିଲା ବିବେକକୁ କାହିଁକି ହେବ ଯୁକ୍ତିସମ୍ମତ ପ୍ରତିପାଦନ କର । ଏହାର
 ଉତ୍ତରକୁ କାରଣ କୁହାଯାଉ କୈଫିୟତ୍ - ମୁଁ ମୂଳରୁ ପିର କରିଦେଲି ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ
 ମନୁଷ୍ୟର ପିଲାଦିନ ଗୁଡ଼ିକ ଉଣା ଅଧିକେ ସମାନ ଯଦିଓ କେତେକ “ତୁଳସୀ ପୁର ପତ୍ରରୁ
 ବାସନ୍ତି” ଆଉ ବିଛୁଆତି ଗୁଡ଼ିକ ପୁରପତ୍ରରୁ କୁଣ୍ଡଳ ହୁଅନ୍ତି । ତେବେ ପିଲାଦିନୁ ବଡ଼
 ହେବାକୁ ମୋର ଯେ, ବେଷ୍ଟା, ଯଦ୍, ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି, ଆଗ୍ରହ ନଥିଲା ତା’ନୁହେଁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ
 ଗୁହଁଥିଲି ସମାଜରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିଚୟ ଦେଇ ପାରୁଥିବା ଏକ ସ୍ୱରୂପ ଗ୍ରହଣ ପାଇଁ । ଭାବିଥିଲି
 ବୟସ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଏଭଳି କିଛି କରିଯାଉଥିବି ଯାହା ଯୋଗୁଁ କାଳ କାଳକୁ ବଞ୍ଚୁଥୁଏ ।
 ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷରରେ ନିଜ ନାମ ଲେଖିଯିବା, ଅବା ସମୟର ଚଳାପଥରେ ନିଜ ପାଦଚିହ୍ନ ଯାହା
 ଭାବରେ ଛାଡ଼ି ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରି - ଏହି ଇଚ୍ଛାକୁ ରୂପ ଦେବାକୁ ଯଦ୍ କଲି, କବି, ଲେଖକ,

ଆତ୍ମକଥା □ ୩

ଗୁରୁ, ପିତାମାତାଙ୍କ ଉପଦେଶରୁ ଅର୍ଥ ବାହାରକରି ବୁଝିଲି । ସତେତନ ହେଲି ଯେ- ଜୀବନର ଶେଷ କାଳରେ, ଜୀବନରେ କିଛି କରି ପାରିଲି ନାହିଁ, ସମାଜକୁ କିଛି ଦେଇ ପାରିଲି ନାହିଁ ବୋଲି ମୋତେ ଦୁଃଖ କରିବାକୁ ନପଡ଼ୁ । ପିଲାଦିନୁ ପଢ଼ିବାକୁ ହେଲା- “ବାଘ୍ୟକାକୁ ଧର୍ମ - ଧନ ମୁଁ ସିଞ୍ଚିବି ଏ ଜୀବନ ଅର୍ଜିଶୁବ, କେ ଜାଣେ କାହାର ଆର୍ତ୍ତ ମୁହଁକାଳ ହୋଇଯିବ ଉପସିବ ।” - ମଧୁସୂଦନ ଗାଓ । ଲୋକେ ପ୍ରକୃତି ବଶତଃ ଏ ପୃଥିବୀରେ ଆତ୍ମ ପରିଚୟ ଜାହିର କରିବାକୁ ଗ୍ରହାନ୍ତି । ଉଭୟ, ପିଣ୍ଡୁତିବିଏ ମଧ୍ୟ ନିଜସିଦ୍ଧି ଜଣାଇଦିଏ । ମୁଁ ତାହା କରିବି- ଏହା ମୋର ବିଶେଷତ୍ବ ନୁହେଁ । ତେବେ ମୂଲଗୁଲ କରିବାର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପହଞ୍ଚି ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଛି- ଅନେକ ବିଫଳତାର ଭାରରେ ମୁଁ ଭାଗଗ୍ରସ୍ତ । ମୁଣ୍ଡରେ ଅନେକ ଓଜନ । ଭାବିଲା ବେଳକୁ ମୋତେ ଏବେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଛି ଯେ, କାହିଁକି ଏମିତି ହେଲା, ମୋର ଭୁଲ ବା କେଉଁଠାରେ ରହିଲା । ସମସ୍ତେତ ବାବୁ ପର୍ଶୁରାମ ହୋଇ ପାରିବେନାହିଁ । ତେବେ ଇଞ୍ଜାଣ୍ଟି, ଆତ୍ମବଳ ଓ ଆତ୍ମାର ସ୍ବୟନ ଅନୁଭବ କରି ମୁଁ ଗୁଲିଲା ଭଳି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ହେଁ ସିର ହୋଇଗଲି କିପରି ? ଠେକୁଆ ଆଉ କଣ୍ଠକର ଦୌଡ଼ରେ ସେମାନେ ଅନେକେ, ଯେଉଁ ମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କଣ୍ଠକ ମନେ କରୁଥିଲି- ଅନେକବ ବାଟ ଆଗେଇ ଯାଇ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପ୍ରାୟ ହାବୁଡ଼ି ଯାଉଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ଯେ, ଅସମ୍ଭବ ଥିଲା ତା’ନୁହେଁ, ତେବେ ନିର୍ଭୀକ ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଟପି ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପହଞ୍ଚିବା ଅସମ୍ଭବ ମନେ ହେଉଥିଲା । କିଛି ଗୋଟାଏ ତୃତି ଅବଶ୍ୟ ରହିଗଲା । ତୃତିଗୁଡ଼ିକ ବିଭା କରି ଖୋଜି ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଆପଣା ଜୀବନଟିକୁ ଆତ୍ମଳ ଦେଖିବା ଆବଶ୍ୟକ ହେଲା । ସେହି ମଧ୍ୟରେ ଏହି ‘ଆତ୍ମଜୀବନୀ’ ଲେଖା ହେଲା ।

ବାପ ବିବାହର ସମ୍ପର୍କ :

ଏହି ପୃଥିବୀର ମନୁଷ୍ୟ ନ୍ୟମଧେୟ ପ୍ରାଣୀ ଜନ୍ମନେଇ ଯେତେବେଳେ ବଳପ୍ରବଳ ହେଲା ସେହି ସମୟରୁ, ଗୁରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ସେ ନିଜକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଥିଲା - କାହିଁକି ଏମିତି ହେବ, କାହାର ପାଲିଙ୍କି ଉପରେ ପାଟ ଛତା, ଆଉ କିଏ ଦୁଇଓଲି ମୁଠାଏ ଖାଇବାକୁ ପାଇବ ନାହିଁ । ରକ୍ତମାଂସର ଦେହ ସବୁ ସମାନ ଥାଇ ଜଣେ କାହିଁକି ରଜା, ମନ୍ତ୍ରୀ, କଟୁଆଳ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ଶାସନ କରିବ । ସାଧବପୁଅ ହୋଇ ଅବଳାବଳ ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକ ହୋଇ ବସିବ- ଆଉ ଜଣେ ହେବ ପ୍ରଜା, ସେବକ, ଦାସ, - କାଣି କଉଡ଼ିଟିର ମୁଣ୍ଡ ନୁହେଁ । ଜଣେ ନେତା ବୋଲାଉବା ବେଳେ ଆରକ ଜନତା । କିଏ ଏଭଳି ପାର୍ଥକ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି ? ନିଜେ ଏ ସୃଷ୍ଟିର କେହି ମନୁଷ୍ୟ, ନା’ ଭାଗ୍ୟ ଅଥବା ଭଗବାନ । ନା! ଏସବୁ ଭିନ୍ନ ଅଧିକତମ ଶକ୍ତିର ଆଧାର ମହାକାଳ- ଯାହାକୁ ଶଶନା ଧର୍ମୀ କଳନାର ନାମ କାଳ କୁହାଯାଏ- ସେ ଏହିସବୁ ପାର୍ଥକ୍ୟ କରାଏ । ଯଦି ମନୁଷ୍ୟ ଏଭଳି ପାର୍ଥକ୍ୟର କର୍ତ୍ତା ହୋଇଥାଆନ୍ତା କ୍ଷଣେ ତ ଲାଗନ୍ତା ନାହିଁ ତାକୁ କାତିକୁଟି ଅଗମ୍ଭଲ ସମାନ କରି ଦେବାକୁ । ଏତିଗରେ ଅନେକ ଦେଖୁ ହୋଇଛି । ବାପର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, ଶାସନ ନୀତି ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛି, ଅଥଚ ଫଳ କିଛି ହୋଇନାହିଁ । ତେବେ ଏସବୁ ଭେଦକୁ ବିଧି, କର୍ମ, ଭାଗ୍ୟ ମାନିନେଇ ବୁଝି ହୋଇ ଅନ୍ଧାରରେ ହଜିଯିବା

ସାର ହେବ । “ଉଦ୍ୟମ ସାହସ” ଧୈର୍ଯ୍ୟ” ବୁଦ୍ଧି ଶକ୍ତି ପରାକ୍ରମ, ସତେବେ ଯତ୍ନ ବର୍ତ୍ତନେ ତତ୍ତ୍ୱ
 ଦେବ ସହାୟକୃତ୍” ଏ ପଦକ ଅକାମା ହେବ । ଯୋଗ୍ୟତମ ଧରାବକ୍ଷରେ ବଞ୍ଚିରହେ ଏହା
 ମିଥ୍ୟା ପ୍ରମାଣିତ ହେବ । ସତ୍ୟ ସନ୍ଧାନ ମୂଳକ ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ତତ୍ତ୍ୱଫଳ ସ୍ୱରୂପ ଆବିଷ୍କାର
 ଉଦ୍‌ଭାବନ ପଥରୂପ ହେବ । ତୁନିଆଁରୁ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜ ଲୋପ ପାରନ୍ତିବ ଅକର୍ମା ପିଣ୍ଡୁତି
 ଗୁଡ଼ିକ ପରି । ଜଳଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁ ଯାଏଁ ବାରବାର ଧକ୍କାଖାଇ, ଦୁଃଖ ନିଆଁରେ ପୋତିପୋତି
 ଶୁଦ୍ଧ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପରି ଝଟକି ସ୍ୱ ପୌରୁଷ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଦମ୍ଭର ସହିତ ବାହୁ ଡୋଳି କର୍ଣ୍ଣ କହି
 ପାରିବନାହିଁ, “ଦୈବଯୁକ୍ତ କୁଳେ ଜାତ ମଦାୟତ”ବ ପୌରୁଷମ୍” । ଏକଥୁରୁ ଉଠିବ କୁଳ,
 ଗୋତ୍ର, ଜାତି, ସମ୍ପ୍ରଦାୟ, ଧର୍ମ- ଦେଶ କାଳ ପାତ୍ରରୁ ଅଛିତ୍ରା ଜଂଜାଳ ଜାଲ ଯହିଁରୁ
 କେବେହେଲେ ମୁକ୍ତି ନାହିଁ । ତଥାପି ଭେଦଭାବର ଏ ପ୍ରଶ୍ନ କାଳକାଳକୁ ଜୀବନର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ
 ପ୍ରଶ୍ନ । ମନଭିତରେ ଉଠାପକା ଖେଳ ଖେଳୁଥିବା ସାନବତ୍ତର ଏ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ସେଇ
 ଜାତି ଗୋତ୍ର ସମାଜର ଶରଣାପକ ହେବାକୁ ହୁଏ । ଭଗବାନ ବୋଲି କେହି ଆନନ୍ଦଆଉ-
 “କରି କରାଇ ଥାଏ ମୁହିଁ, ମୋ ବିକ୍ର ଆନ ଶକ୍ତି ନାହିଁ ।” ଏ ବାଣୀକୁ ସତ ମଣି ସେହି
 କାଳ୍ପନିକ ଅଜଣା ଶିଶୁରାୟ ସତାର ଅସିତ୍ତ ମୁଣ୍ଡପୋତି ମାନିବାକୁ ହୁଏ । ମନ୍ଦିର, ମସଜିଦ୍,
 ଚର୍ଚ୍ଚ, ଗୁରୁଦ୍ୱାରରେ ମଥା ନୁଆଁଇବାକୁ ପଡ଼େ । ଯୁବ ହୁଏ, କଳହ ସଂଘର୍ଷର ସତ୍ରପାତ ହୁଏ-
 ଏଇ ଭେଦଭାବ ଯୋଗୁଁ । ବିପ୍ଳବ, ବିପ୍ଳୋହ, ସନ୍ତାପ ସବୁରି ମୂଳରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ । ଏହି
 ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପାରି କରି ବ୍ୟାସ, ବାଲ୍ମୀକି, କୃଷ୍ଣ, ମହାବୀର, ଗୌତମବୁଦ୍ଧ, ଶଙ୍କର, ନାନକ
 ଜନ୍ମ ନିଅନ୍ତି । ମତ ପ୍ରଗୁର କରନ୍ତି । ମତାନ୍ତର ବଢ଼ାଇ ଲେଖନ୍ତି- ଗୀତା, ଭାଗବତ, ଭାରତ,
 ରାମାୟଣ, ବାଇବେଲ, କୋରାନ୍ । ଅନେକ ନେପୋଲିୟନ ଏଇ ବିପ୍ଳବରୁ ଜନ୍ମ ନେଇ
 ସମ୍ରାଟ ବନନ୍ତି । କୋହ୍ନା କୋହ୍ନା କହି ଜନ୍ମ ନେଉଥିବା ଶିଶୁଟି ବାପ, ଗୋସବାପାଙ୍କ
 ପ୍ରହେଳିକାରେ ବୁଡ଼ି ଆକତା ହୋଇ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଖୋଜିବାର ଟ୍ରେରାବାଲିରେ ହଜିଯାଏ ।
 ଉତ୍ତମ କାହିଁକି ବସିବ ରାଜାର କୋଳରେ ମୁଁ କାହିଁକି ବସିବି ନାହିଁ ପ୍ରଶ୍ନଟିରୁ, ଧୂବ ଜାଳ
 କାଳକୁ ଠିଗ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରେ । ରାଜାରୁ ଗଙ୍କ, ରାଜେନ୍ଦ୍ରାସନରୁ ଫକୀର ହୋଇ ଗୋବିନ୍ଦ ବନ୍ଦୁ
 ଝୁଲାଇ ମୁଣି ଧରି ରାସ୍ତାକୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼େ । ସେଠାରେ କୁଳ, ବଂଶ, ଜାତି, ଗୋତ୍ର, ବଡ଼ ସାନର
 ସତ୍ତା ଗହେ ନାହିଁ । ପୌରୁଷର ପ୍ରଶ୍ନ ନଥାଏ- ତଥାପି ଏକଥା ସତ ଯେ ଏ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରୁ
 ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥାଏ ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି, କଳା, ସାପତ୍ୟ, ରୀତି, ନୀତି, ଆଶ୍ରମ । ମାନବୀୟ ଧର୍ମର
 ଇତିହାସ ଲେଖି ସମାଜ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଗୁଲିଥାଏ । ପୁତ୍ର ପୌତ୍ର, ପ୍ରପୌତ୍ର ଆଦି କ୍ରମରେ
 ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିର ବଂଶ ପରମ୍ପରା ଆଗକୁ ଆଗକୁ ବଢ଼ି ଗୁଲିଥିବାବେଳେ ପିତୃ, ପିତାମହ,
 ପ୍ରପିତାମହଙ୍କ ଗଜ୍ଜା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉଥାଏ ।

ସମାଧାନ :

ଏଇ କଥା ଭାରୁ ଭାରୁ ଯେଉଁ ଆଶ୍ୱାସନୀତି ମୋତେ ମିଳିଲା, ତାରି ବଳରେ ହିଁ
 ଆତ୍ମଜୀବନାତି ଲେଖିବାକୁ ମାନସିକ ପ୍ରସ୍ତୁତି କରିନେଲି । ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତା- ଲାଭକ୍ଷତି,
 ବଡ଼ସାନ, ଅନ୍ଧାର ଆଲୁଅ, ଶାତରାଷ୍ଟ୍ର ପରି ଆପେକ୍ଷିକ ଓ ଅର୍ଥଶୂନ୍ୟ । ଜୀବ ମାତ୍ରକେ

ଜୀବନକଳର ଅଧାନ । ଗାତ କହନ୍ତି- ଜନ୍ମପୂର୍ବ, ଜନ୍ମ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନକାଳ ଓ ମୃତ୍ୟୁପର ଏହି ତିନୋଟି ସ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ଜନ୍ମ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନକାଳ ହିଁ ବ୍ୟତୀତ; ଆଉ ଦୁଇଟି ଅବ୍ୟତ ନାହିଁ । ବ୍ୟତୀତକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଯାହାସବୁ କରାଯାଇଥାଏ, ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଶେଷ କରାଯାଇ ପାରି ନଥାଏ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ପୂରଣ ହୁଏ- ଏ ଜନ୍ମରେ ନହେଲେ ହେଁ ଜନ୍ମ ଜନ୍ମାନ୍ତରରେ । ତେଣୁ କିଛି କରିବି ଭାବି ସଦୁଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଖି ଫଳପ୍ରାପ୍ତିର ଇଚ୍ଛା ତେଜି ଅବଶ୍ୟ କରିଯିବ ଉଚିତ । ଏଭଳି ବିଶ୍ୱରରେ ଦୃଢ଼ରହି କର୍ମ କଲେ ଦୁଇ ରୂପରେ ଫଳ ମିଳେ । ଗୋଟିଏ ବାଟରେ ଫଳ ଲାଭ- ପୁତ୍ର ପୌତ୍ରାଦି କ୍ରମରେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧରମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଯାଉଥାଏ ସେମାନେ କର୍ମର ବାହକ ହୁଅନ୍ତି । ତେଣୁ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରାଇବା ଯଦି ପିତାମାତାଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତେବେ ପିତାମାତାଙ୍କ ଜୀବନାଦର୍ଶ, କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ, ସଫଳତା ବିଫଳତା, ତୁଟି ବିଦ୍ରୁପିତ ଗତିବୃତ୍ତ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପାଢ଼ିର ସହାୟକ ହେବ- ଯେହେତୁ ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତା ମୂଳରେ କେତେକ ନିଶ୍ଚିତ କାରଣ ଥାଏ । ଉଚ୍ଚ କାରଣଗୁଡ଼ିକ ଅଭିହିତ ହେଲେ ସଫଳତା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସହଜଲଭ୍ୟ ହେବ । ତେଣୁ ମୋ ବଂଶଧରମାନଙ୍କୁ (ସାମିତ ଅର୍ଥରେ କେବଳ ମୋ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ନୁହନ୍ତି) ମୋର ଆତ୍ମଜୀବନ ସଠିକ୍ ପଦ୍ଧତି ପଥକୁ କରାଇବ । ଦ୍ୱିତୀୟ ବାଟରେ ଫଳଲାଭଟି ବଡ଼ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଗାତା ଦର୍ଶନ ମତେ ମୁଁ ତ ମୁକ୍ତି, ମୋକ୍ଷ, ନିର୍ବାଣ ଭଳି ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ଆତ୍ମୋଦ୍ଧାର ମାର୍ଗ ପ୍ରୟାସା ହୋଇ ନାହିଁ- ତେଣୁ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଆଶା କରିବି । ପୁନର୍ଜନ୍ମ କାଳରେ ଅଧୁନା ବାଟକୁ ଧରି ଆଗକୁ ଗୁଲିବି । ଏ ମଧ୍ୟରେ ମୋ ବଂଶଧରଗଣ ମୋ ବାଟରେ ଆଗକୁ ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ କିଛି ବାଟ ଆଗେଇ ଯାଉଥିବେ, ମୁଁ ଫେର୍ ତାଙ୍କ ପଛରେ ମିଶିଯିବା ଫଳରେ ଲକ୍ଷ୍ୟର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଉଣା ହେବ । ମୋର ଏହି ଭାବନାକୁ ଗାତା ଏଭଳି ପ୍ରମାଣିତ କରେ-

ତତ୍ର ତଂ ବୁଦ୍ଧି ସଂଯୋଗଂ ଲଭତେ ପୌର୍ବକଂ ଦେହିନମ୍
ଯତତେ ଚ ତତୋ ଭୂୟଃ ସଂ ସିଦ୍ଧୋ କୁରୁ ନନ୍ଦନ ।

ଗାତା ୬-୪୩

ଗୋପାତମାଣ ମହାପାତ୍ର ଠିକ୍ ଏଇ କଥା ତାଙ୍କ ସ୍ୱଭାବ ସୁଲଭ ସରଳ ତରଳ ଭାଷାରେ ଗାଇଲେ-

ହଠାତ୍ ଯଦି ମୁଁ ଯାଏଁ ମରି, କାମଦାମ ଅବା ନାହିଁ ସାରି

ପୂରଣ କରିବି ଆଉ ଥରେ ଆସି ସାଗରୁ ଜଳଦ ବାରି ପରି ।

ଏଭଥିପାଇଁ କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ କଥା ଲୋଡ଼ା, ତା'ହେଲା ଉଭୟ ଜୀବ ଓ କର୍ମ ପାଇଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା । ଏଇ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଟିକକ ସବୁ ଅଭାବ ଓ ଅସୁବିଧା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ କରଛଡ଼ା ହେବାକୁ ଦେଇ ନାହିଁ । ହାତୁ ଆଶ୍ରୟସଦ୍ କହନ୍ତି- “ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନା ଭଗବାନଙ୍କ ସୁହସ୍ତ ରଚିତ ଏକ ପରା କଥା ।” ଏଇ ଯୁକ୍ତି ଟିକକ ନେଇ ମୋର ‘ଅକିଞ୍ଚନର କଥା’ । ତେଣୁ ମୁଁ କେତେବଡ଼ ବିଶ୍ୱର ନକରି, ପାଠକେ ଯାକୁ ପରଖିବେ, ପାଛୁଡ଼ିବେ, କିଛି ଆବଶ୍ୟକ ମନେ କଲେ ରଖିବେ ।

ହୁଇ ମୁଁ

ନ ହେଁ ବାହଂ ଜାତୁ ନାଶଂ ନହୁଁ ନ ମେ ଜନାଧିପା

ନ ବୈବ ନ ଭବିଷ୍ୟାମଃ ସର୍ବେ ବନ୍ଧୁ ମତଃ ପର । ଗୀତା ୨-୧୧

କୌଣସି ସମୟରେ ମୁଁ ନଥିଲି ଏଭଳି ନୁହେଁ, ଅବଶ୍ୟ ଥିଲି । ଭୂତପୂର୍ବ ଶରୀରର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ବିନାଶ ହୁଏ ତଥାପି ମୁଁ ଥାଏ । ତୁମେ ନଥିଲ, ଏ ଗାଜାମାନେ ନଥିଲେ ତା' ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ- ସମସ୍ତେ ଅବଶ୍ୟ ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନର ଏ ଶରୀର ନାଶ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ, ତୁମେ ବା ସେମାନଙ୍କର ଆତ୍ମା ଅବଶ୍ୟ ଥିବ । (ଶଙ୍କର ଭାଷ୍ୟ)

ମୁଁ :

କିଏ କିଛି ଆରମ୍ଭ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନାହିଁ । ମହାସତ୍ତ୍ୱ ସରିଛି । ପୂର୍ବପ୍ରସ୍ତୁତି ମତେ ଅଭିନେତା ଅଭିନେତ୍ରୀ ଆସୁଛନ୍ତି, ଯାଉଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ପାତ୍ର-ରାଜା ରାମବନ୍ଧୁ ହେଉ ବା ରାମିଆ ଧେବା ହେଉ, କୌଣସି ପାତ୍ରତ୍ୱ ନଥାଇ ମୃତ ସୈନିକ ହେଉ ବା ନେପଥ୍ୟ କୋଳାହଳକାରୀ ହେଉ ନିଜ ନିଜ ଭୂମିକା ତୁଲାଇ ମହା ଅଭିନୟ ଶେଷ କରିବାକୁ ହେବ । କାହା ବିନା କେବେ ଏ ମହା ଅବଳ ରହି ନାହିଁ କିମ୍ବା ରହିବ ନାହିଁ । ଜଣେ ନ ହେଲା ଅନ୍ୟଜଣେ କେହି ତୁଲାଇ ନେବ । ତେଣୁ ନିଜ ପାତ୍ରତ୍ୱ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ନେଇ ନିଜ ଭୂମିକା ସୁଗୁରୁ ରୂପେ ତୁଲାଇ ନେବା ହିଁ ବଡ଼ କଥା । ପର୍ଯ୍ୟାୟ, ପଦ୍ମଧୂବ । ଆଲୋକ ଜଳୁଥିବ ଲିଭୁଥିବ । ନୂଆ ନାଟକର ନୂଆ ଭୂମିକା ନେଇ ନିଜ ମହତ୍ତ୍ୱ ଫେରିବାକୁ ହେବ । କେବଳ ମାତ୍ର ମୁଖାତି ଭିନ୍ନ ହୋଇଥିବ । ଏତିକି ଯଦି ସତ ତେବେ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସତ ଯେ, ମୁଁ ଯେ ଆଗରୁ ନଥିଲି ତା' ନୁହେଁ । ଆଗକୁ ଯେ ନଥିବି ତା' ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ତେବେ ଆଜିର 'ମୁଁ'ଟିର ଗତକାଲିର ବା ଆସନ୍ତକାଲିର 'ମୁଁ'ଟି ସହିତ ସମ୍ପର୍କର ସେତୁଟି ନଥିବ । ତଥାପି ଚିନ୍ତିକାଳରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ମୁଁଟିର ସାଧାରଣ ଧର୍ମ ଗୋଟିଏ । ତା'ହେଲେ । ମନୁଷ୍ୟ ରୂପେ ଜନ୍ମ ହେଲ ତ ମାନବୀୟ ଧର୍ମ 'ପାଳନ ଅବଶ୍ୟ କରିବ । ଅବଶ୍ୟ ଜୀବଧର୍ମ ରହିବ । ପୂର୍ବ ସୁକୃତ ବା ଦୁଷ୍ଟତକୁ ସାର କରି ବିଧି ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ହେଉ ଅବା ଜୀବଧର୍ମ ପ୍ରକୃତି ଜନିତ ପିତାମାତାଙ୍କ ମିଳନରେ ଜନ୍ମ ସମ୍ଭବ ହେବ । ଏତିକିବେଳେ ପରିବେଶ ପଥ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଭାବେ ଦେଖା ଦେବ । ଏକପକ୍ଷରେ ସୁକୃତ ବା ଦୁଷ୍ଟତ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ସୁପରିବେଶ ବା କୁପରିବେଶ, ମନୁଷ୍ୟକୁ ସୁଫଳ ବା କୁଫଳ ଭୋଗୀ ସୁଜନ ବା କୁଜନରେ ପରିଣତ କରିବ । ଏହାହିଁ

ଆତ୍ମକଥା □ ୭

ସତ୍ୟ । ଜନ୍ମ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଉ ସବୁ କଥା ମିଛ । କେହି ଏହାକୁ ଅସ୍ବାକାର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ପିତା-ପିତାମହ :

ମୋର ଜନ୍ମ ହୁଏ- ପରମ ନିଷାପର ଜଣେ ଯୋଗଜନ୍ମା ପୁରୁଷର ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ର ରୂପେ । ମୋର ପିତା ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଲୋକନାଥ ମିଶ୍ର ନିଜେ ନିଜକୁ ଗଠନ କରିଥିବା ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଭିମାନା ପୁରୁଷ । ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଭିର ଆବାସ; ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି ଓ ସଙ୍ଗୀତର ପାଠ ଗଙ୍ଗାମର ଆଠଗଡ଼ ରାଜ୍ୟର ଚଣ୍ଡୀପୁର ନାମକ ଏକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନରେ ସଦାଶିବ ମିଶ୍ର ନାମକ ଜଣେ ସୁସଂସ୍କୃତ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ରରୂପେ ୧୮୯୭ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ମାସ ଜୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ କାଳରେ ମୋ ପିତା ଲୋକନାଥଙ୍କ ଜନ୍ମ ହୁଏ । ସଦାଶିବ କେବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣକର୍ମରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଥିଲେ ତା' ନୁହେଁ, ସେ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ତାଳପତ୍ର ପୋଥିର ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲିପିକାର । ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ କର୍ମ ଓ ଲିଖନକାର ଭାବେ ଲେଖନୀ ଗୁଜନା କରି ସେ ପରିବାର ଭରଣ ପୋଷଣ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ରାଜା, ଜମିଦାର ଓ ଧନିକଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ତାଙ୍କୁ ଆସିବନ୍ଧୁ ହେଉଥିଲା । ୧୮୫୪ ଖ୍ରୀ:ଅ:ରେ ଆଠଗଡ଼ ରାଜ୍ୟ ନିଲାମ ହୋଇ ଖଲିକୋଟ ଜମିଦାରୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବା ଫଳରେ ରାଜ୍ୟର ଗୌରବ ରବି ଅସମିତ ହୁଏ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ରାଜାକୁଗ୍ରହ ହରାନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟକର୍ମ ବନ୍ଦ ହେଲା ପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଜମିଦାର ଓ ଧନିକ ବର୍ଗଙ୍କ ଦ୍ୱାରସ ହୁଅନ୍ତି । ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବେ ସଦାଶିବ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଜମିଦାର ଓ ଧନିକଙ୍କ ଦ୍ୱାରସ ହେଲେ । ବି'ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଦଶକ- ଲୋକନାଥଙ୍କୁ ଠଗବର୍ଷ ହୋଇ ସାରିଥାଏ । ବ୍ରତେପନୟନ ଶେଷ ହୋଇଥାଏ । ଗୃତଶାଳା ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତ କରି ସେ ପ୍ରଥମା ସଂସ୍କୃତ ଓ କବିତାଟି ଅଧ୍ୟୟନ ଆରମ୍ଭ କରିଥାଆନ୍ତି । ତା'ଛଡ଼ା ପିତାଙ୍କ ବୃତ୍ତି ଶିକ୍ଷା କରି ରୁପ୍ରଭିଷେକ, ବିଷ୍ଣୁ ସହସ୍ରନାମ ପାଠ ଆଦି କରି ପରିବାର ଭରଣପୋଷଣରେ ପିତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥାଆନ୍ତି । ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ପିତାଙ୍କ ସହିତ ଗ୍ରାମାନ୍ତର ଯାତ୍ରା କରନ୍ତି । ପିତୃସ୍ମୃତି ବୋଲି ଲୋକନାଥଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାୟ କିଛି ନଥିଲା । ପିତାଙ୍କ ସାଥରେ ବୁଲିବାବେଳେ ସେ ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ଯାହା ଧାରଣା କରିଥିଲେ ତା'ହେଲା- ତାଙ୍କ ପିତା ଥିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରାନୁ, ନିଷାପର, ସରଳ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ଲୋଭ ବରିତ୍ର । ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଜଳପତ୍ର ପୋଥି ଯାହା ଅନ୍ୟ କେହି ମାସେ ଲାଗି ଲେଖନ୍ତା ଓ ସେଥିପାଇଁ ମାସକର ମଜୁରୀ ଓ ଖାଉଟି ସଞ୍ଚା ନିଅନ୍ତା ସେତିକି କାମକୁ ସେ ସପ୍ତାହକରେ ଶେଷ କରୁଥିଲେ । ଏହା ଦେଖି କେହି ଜଣେ ଶୁଭଚିତ୍ତକ ଉପଦେଷ୍ଟା ମାସକର କାମ ସପ୍ତାହରେ ଶେଷକରି ସଦାଶିବ ତିନି ସପ୍ତାହର ବୃତ୍ତି ଅସାଧ୍ୟ ହରାଉଥିବା ସୂଚୁଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତରରେ ସଦାଶିବ ଖୁବ୍ ଖୋଲା ହସତାଏ ହସିଦେଇ କହିଥିଲେ- ସମଗ୍ର ଜୀବନ କାଳରେ ପତିଶତ ବହି ଲେଖିବାଠାରୁ ଶହେଟି ଶ୍ରେୟସ୍କର ନୁହେଁ କି ? ଖୁବ୍ ଭଲ ଖାଇବା ପୁଣି 'ଏକୋ ସ୍ୱାଦୁ ନ ଭୁଞ୍ଜିତ' ଏକାକୀ ନଖାଇ ପାଞ୍ଚ ଜଣଙ୍କ ସାଥରେ ଖାଇବା ଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ଅଭାବ ତାଙ୍କ ସାଥୀ ଥିଲା । ପିତାଙ୍କ ସହିତ ନିଜ ସ୍ମୃତି ଯୋଡ଼ି ସେ ଏକ ଶାଳଗ୍ରାମର କାହାଣୀ

କହୁଥିଲେ- 'ଏକୋ ଦେବ କେଶବୋ ବା ଶିବୋ ବ' ଭଳି ଗୋଟିଏ ଶାଳଗ୍ରାମ ସାକ୍ଷାତ ନାରାୟଣଙ୍କ ଭଳି । ତେଣୁ ସବୁ ଦେବଦେବୀ ପୂଜା ଫଳ ଶାଳଗ୍ରାମ ସେବାରୁ ଲାଭ ହୁଏ ।'

ଶାଳଗ୍ରାମଟିଏ :

“ନଳାଙ୍କ ସହିତ (ପିତାମହ ସମ୍ପର୍କିତ) ନୂଆ ଗାଁ ଖଣ୍ଡ ଘରକୁ ଯାଇଥାଏ (୧୯୩୭-୩୯ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ୭୧-୭୨ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ ବିଶ୍ୱନାଥ ଖଣ୍ଡ ପିତାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ) ବ୍ରତ ସରିଥିଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘର ପିଲା । ନିତ୍ୟକର୍ମ, ପୂଜାବିଧାନ କରିବାକୁ ହେବ । ଘରେ ଭଲ ଶାଳଗ୍ରାମ ମୂର୍ତ୍ତି ନଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପୂଜା ଘରେ ଖଟୁଳିଏ ଶାଳଗ୍ରାମ । ମୋ ପାଇଁ ଶାଳଗ୍ରାମଟିଏ ପାଇଁ ଜଣାଇଲେ । ଖଣେ ଆପଣେ ମୋତେ ପାଖକୁ ତାଙ୍କି ପୂଜାଘର-ତଉତେଜରୁ ମୂର୍ତ୍ତିଏ ଶାଳଗ୍ରାମ ଉଠାଇ ଆଣିବାକୁ କହିଲେ । ମୁଁ ମୂର୍ତ୍ତିଟିଏ ବାଛି ଧରିଲି । ଖଣେ ଆପଣେ ଶାଳଗ୍ରାମଟିକୁ ହାତକୁ ନେଇ ପୁନରାୟ ମତେ ବଢ଼ାଇ ଦେବାବେଳେ ନଳାଙ୍କୁ କହିଲେ, ମିଶ୍ରେ ତୁମର ଏ ପୁଅ ନେବକ ତତ୍ତ୍ୱର ନୁହେଁ, ଚିହ୍ନଟା ଗ୍ରାହକ ମଧ୍ୟ । ଭଲମନ୍ଦ ମିଶାମିଶିରୁ ଭଲଟିକୁ ବାଛି ନେଲା । ଏଭାଟି ଗଞ୍ଜୁକା ନଦୀର ବାଲୁକାଶଯ୍ୟାରୁ ସଂଗ୍ରହ ହୋଇଥିବା ବସ୍ତବ ଶାଳଗ୍ରାମ । (କୁହାଯାଏ- ଗଞ୍ଜ ଭୈରବ ନାମରେ ଏକ କାଟ ଗଞ୍ଜୁକା ନଦୀ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଗ୍ରାମଭାବ୍ ସର୍ବତରୁ ପଥରଖଣ୍ଡ ମାନ କାଟି ଖସାଏ । ନଦୀର ପାର୍ବତ୍ୟଶଯ୍ୟାରେ ନଦୀ ସ୍ରୋତରେ ଡାକିତ ହୋଇ ଏହା ଗୋଲାକାର ଓ ଚିକ୍ନଶ ହୁଏ । ଗଞ୍ଜୁକା ନଦୀ ଶଯ୍ୟାରୁ ସଂଗୃହୀତ ଏହି ଗୋଲାକାର ଶିଳା ହିଁ ଶାଳଗ୍ରାମ । ଏହି ନଦୀ ନେପାଳ ରାଜ୍ୟରୁ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ବିହାରର ପାଟଣାଠାରେ ଗଙ୍ଗାନଦୀରେ ମିଳିତ ହୋଇଛି । ଏହା ଗଙ୍ଗାର ଏକ ଉପନଦୀ) ଶାଳଗ୍ରାମଟିକୁ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଉ ଦେଉ ମୋ ପିଠି ଆପୁଡ଼େଇ କହିଲେ- ନିଅ ବାପା ନିଅ । ଯା'ର ସେବକର ବାସ୍ତବ ପାଇବ ।’ ଏହା ମୋ ନଳାଙ୍କ (ପିତା-ଲୋକନାଥ) ଶାଳଗ୍ରାମ ପାଇବା କଥା ।

ବକାଗଛ କଥା :

ବହି ଲେଖିବା ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଛପାବହି ଆସି ସାରିଥିଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟକର୍ମ ସାମିତ ହୋଇଯିବା ସହିତ ଗ୍ରାମ ପୌରୋହିତ୍ୟ ଅସମ୍ମାନ ପିଟିରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲା । ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ପୁରୋହିତ ହେବା ପାଇଁ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ଉଶା ନଥିଲେ । ଏହା ବୃତ୍ତି ରୂପେ ନେଇ ଜୀବିକାର୍ଜନ କରିବା କୌଣସି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନରେ ସମ୍ଭବପର ନଥିଲା । ତେଣୁ ଗାଁଗଣ୍ଡା ଛାଡ଼ି ଜୀବନ ଧାରଣର ପଦ୍ଧତି ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼ାକୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିବା ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ିଲା । ସୁହର ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟ ଏଥିପାଇଁ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଥିଲା । ତେଣୁ ପୁରୀ ଓ ଗଞ୍ଜାମର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଭାଗ୍ୟ ଖୋଜିବାକୁ ଗୃହ ଛାଡ଼ୁଥିଲେ । ଅଧିକାଂଶର ଆକର୍ଷଣ ଥିଲା କଳାହାଣ୍ଡି । ୧୮୫୦ ଖ୍ରୀ:ଅ:ରେ କଳାହାଣ୍ଡି ଷ୍ଟେଟର ରାଜଧାନୀ, ଜୁନାଗଡ଼ (ପୁରୁଣା ଗଡ଼)ରୁ ଆଣି ଭବାନୀପାଟଣାଠାରେ ବସାଯାଇଥାଏ । ନୂଆ ରାଜଧାନୀ ସହର ଗଠନ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷିତ, ପଣ୍ଡିତ,

ପୁରୋହିତ, ଶିକ୍ଷକ, କୃଷକ, କାରିଗର, ବ୍ୟବସାୟୀ ଲୋଡ଼ା ପଡୁଥାଆନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ, କଳା, ନାଟକ, ବ୍ୟବସାୟ ସମୃଦ୍ଧ ଏକ ସୁସଂସ୍କୃତ ସହର ଗଠନ କରିବାର ପ୍ରେରଣାଦାତା ଥାଆନ୍ତି ନିଜେ ମହାରାଜା ଉଦିତ ପ୍ରତାପ ଦେଓ । ସୁ-ସାହିତ୍ୟିକ, ଶିକ୍ଷିତ ମହାରାଜା ଶିକ୍ଷା ଓ ସଂସ୍କୃତିରେ ସହାୟକ ହେବା ଭଳି ଗଞ୍ଜାମ ଓ ପୁରୀର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଦାନଭୂମି ଦେଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନମାନ ବସାଉଥିଲେ । କୃଷିର ଉଚ୍ଚତା ପାଇଁ ସମ୍ବଲପୁରର ଆଦର୍ଶ ‘କୁଲଥା ଗୁମ୍ଫା’ ପରିବାରମାନଙ୍କୁ ଆଣି ବିସ୍ତର ଜମିବାଡ଼ି ଦେଇ ଥଇଥାନ କରାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କରି ଶାସନ କାଳରେ ବ୍ୟବସାୟ ପାଇଁ ମାରଝାଡ଼ି ଜାତି, ଯନ୍ତ୍ରପାତି, ଯାନବାହନ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ପଞ୍ଜାବୀ, ପୋଲିସ ଆଦି ବିଶେଷ ସେବାକ୍ଷେତ୍ର ପାଇଁ ଇସ୍ଲାମ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ଆସିଲେ । କଳାହାଣ୍ଡି ବିଶେଷତଃ ଭବାନୀପାଟଣା ଗଠନରେ ଜାତି, ଧର୍ମ, ଭାଷା ଓ ଆହଳିକତାର ପ୍ରଶ୍ନ କେବେ ନଥିଲା ଏବେ ନାହିଁ । ଉଦିତ ପ୍ରତାପ ଥିଲେ ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ଦାନଶାଳ ରାଜା । ଗଞ୍ଜାମ ଓ ପୁରୀରେ ରାଜା ଉଦିତ ପ୍ରତାପଙ୍କ ଦାନଶାଳତାର ପ୍ରଗୁର ଥିଲା ଯେ- କଳାହାଣ୍ଡି ରାଜନାଥର ଟଙ୍କା ଗଛରେ ଟଙ୍କା ଫାଲେ । ରାଜା ତାହା ଦାନ କରନ୍ତି । ଗଞ୍ଜାମରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏକ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଲୋକମୁଖରେ ପ୍ରସ୍ତୁତି ହୁଏ । କଥାଟି ଏହିପରି- ଉଦିତ ପ୍ରତାପଙ୍କ ଦାନ କଥା ଶୁଣି ଭୀମସେନ ଖାଡ଼ଙ୍ଗା ନାମକ ଜଣେ ଦରିଦ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘନ ଆଶାରେ କଳାହାଣ୍ଡି ବାହାରିଲେ । ତାଙ୍କ ଘର ଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ବିଚ୍ଛିନ୍ନାଞ୍ଚଳ ପଲ୍ଲୀ ଲୋକବର୍ତ୍ତୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତରଳା ଗ୍ରାମରେ । ପାଦରେ ଗୁଲିଗୁଲି ସନ୍ତବନାଞ୍ଚଳ, ପାର୍ବତ୍ୟ ଗିରିପଥ, ପ୍ରଖର ନଦୀଝର ଅତିକ୍ରମ କରି ଖାଡ଼ଙ୍ଗା ମହାଶୟ ମହାରାଜାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସିତ ହୋଇ ଆଗମନର କାରଣ ଜଣା କଲେ । ଦୟାଳୁ ରାଜା ରାଜପ୍ରାସାଦ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଏକ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଚମ୍ପା ଗଛକୁ ଦେଖାଇ କହିଲେ, “ଗୋସେଇଁ ଏଇଟି ଆମ ଟଙ୍କା ଗଛ । ଆମେ ଗଛରୁ ଟଙ୍କା ତୋଳୁନା । ସକାଳୁ ଗଛ ତଳେ ଯାହା ଟଙ୍କା ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଥାଏ, ତାକୁ ଗୋଟେଇ ନେଇ ରଖୁ । ଆପଣ ଆଜି ରାତିକ ଆମ ଅତିଥିଶାଳାରେ ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତୁ । ପଥଶ୍ରମ କରି ଆସିଛନ୍ତି ଥକ୍କା ମେଣ୍ଟାନ୍ତୁ । ଆସନ୍ତାକାଲି ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ବେଳକୁ ଗଛମୂଳେ ପହଞ୍ଚିଯିବେ । ଆପଣଙ୍କ ଭାଗ୍ୟକୁ ଗୁଡ଼ି ଟଙ୍କା ଝଡ଼ିବା କଥା ଅବଶ୍ୟ ଝଡ଼ିବ । ସେତକ ନିଃସଙ୍କୋଚରେ ଆପଣ ନେବେ ।” ବ୍ରାହ୍ମଣ ବିଶ୍ରାମ କରିବାକୁ ଗଲେ । ମହାରାଜା ଲୋକ ଲଗାଇ ମହମ ଦେଇ ଚମ୍ପା ଗଛର ପତ୍ର ପତ୍ରକେ ଚୂପା ଟଙ୍କା ଖଜାଇଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ରାତିରେ ଆଉ ଭଲ ଶୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଟଙ୍କା ଗୋଟାଇବାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ଗଛତଳେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ । ରାଜା-ଗୋଦା, କିଏ ଜାଣେ କଥଣ ହେବ । ଆଶା ଆଶଙ୍କା, ସୁସ୍ବପ୍ନ ସନ୍ଦେହ, ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ତ୍ୱାସ ମଧ୍ୟରେ ରାତ୍ର ଅତୀତ ହେବାର ଅନେକ ପୂର୍ବରୁ ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ, ଚିତା ଚରତନ ହୋଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗଛତଳେ ପହଞ୍ଚି ଥାଆନ୍ତି । ଉତ୍ତମ ସୂର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଥମ କିରଣ ବୃକ୍ଷଲତାକୁ ରଞ୍ଜି ଦେଲା । ଉତ୍ତ୍ୱାସିତ ବ୍ରାହ୍ମଣର ସମସ୍ତ ଉତ୍ତ୍ୱାସ ଦୂରକରି ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣରେ ମହମ ତରଳି ଟଙ୍କା ଝଡ଼ିଲା । ଗୋସେଇଁ ବେଶ୍ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଏପଟ ସେପଟ ଧାଁ ଦଉଡ଼ି କରି ଟଙ୍କା ଗୋଟାଉ ଥାଆନ୍ତି । ଚୂପା ଟଙ୍କା ଗୁଡ଼ାକ ଭଲ କରି ବୁକୁରୁଟିଏ ବାନ୍ଧି ରାଜାଙ୍କୁ ଲମ୍ବ ଚଉଡ଼ା ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ଗୋସେଇଁ ଗାଁକୁ

ଫେରିଲେ । ଆଣିଥିବା ଟଙ୍କାରେ ଗାଁ ଖଣ୍ଡିଏ କିଣିଲେ । ଏତେ କଷ୍ଟରେ କଳାହାଣ୍ଡିରୁ କମେଇ (ଉପାର୍ଜନ) ଆଣିଥିବାରୁ ଗାଁ ନାଁ ଦେଲେ କମେଇ ଗାଁ । ଗ୍ରାମର ସର୍ବୋଚ୍ଚଷ୍ଟ ଜମି ଖଣ୍ଡିକୁ ନିଜ ଗୃଷ୍ପ ପାଇଁ ରଖିଲେ । କଳାହାଣ୍ଡିର ସ୍ଥତିରକ୍ଷା କରି ନାମ ଦେଲେ - 'କଳାହାଣ୍ଡି ଜମି' । ପାଖକେ ଘର, ଆଉପାଖରେ ବଗିଚାଟିଏ କଲେ - ନାଁ ଦେଲେ 'କଳାହାଣ୍ଡିବାଡ଼' । ଆମ୍ଭ, ପଣସ, କଢ଼ିଆ, ପିନ୍ଧୁଳିର ଡୋଟାଟିଏ ଲଗାଇ ନାଁ ରଖିଲେ 'କଳାହାଣ୍ଡି ଡୋଟା' । କଳାହାଣ୍ଡିରେ ଏକଥାଟି ଶୁଣି ଏହାକୁ ଲୋକମୁଖରେ ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ଏକ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ମନେ କରୁଥିଲି । କିନ୍ତୁ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିର ମୋ ବନ୍ଧୁ ଡ. ଭରତ ପଣ୍ଡା ଏହାକୁ ଏକ ସତ୍ୟ ଘଟଣା ବୋଲି ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ପଣ୍ଡା ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ବ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ଭିରଜିବା ପରଶୁରାମ ଆବାସ ମହେନ୍ଦ୍ରଗିରିର ପ୍ରାଚୀନତା, ପୌରାଣିକତା ଓ ଐତିହାସିକତା ପ୍ରମାଣ କରି ମହେନ୍ଦ୍ରକୁ ବିଶ୍ୱବିଶ୍ରୁତ କରାଇଛନ୍ତି । ଗବେଷଣା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାଚୀନ ପାରଳା ରାଜ୍ୟ, ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶ ଓ ମାନ୍ୟାଦର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନ ଭ୍ରମଣ କରିବା ଅବସରରେ କିମ୍ବଦନ୍ତୀକୁ ସେ ଏକ ସତ୍ୟ ଘଟଣା ବୋଲି ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ମଉଣ ହେବ :

ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଘଟଣାର ପ୍ରାୟ ପଚାଶ ବର୍ଷ ପରଠାରୁ ମୋର ଘଟଣାକ୍ରମର ଆରମ୍ଭ । ବର୍ଣ୍ଣିତ ସମୟକୁ ଏଇ କଳାହାଣ୍ଡିର ଅନ୍ୟତମ ଜମିଦାର ସ୍ୱର୍ଗତ ଉମାଶଙ୍କର ଦେବ 'ଜୟପାଟଣା-ମହଲ ପାଟଣା'ର ଶାସକ ଥିଆନ୍ତି । ସେ ଏକାଧାରରେ ବିଦ୍ୟୋହାହା, ଧାର୍ମିକ ଓ ଦାନୀ ଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଅନେକ ସାହିତ୍ୟିକ କବିଙ୍କୁ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶନ ନିମନ୍ତେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ସେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସମୃଦ୍ଧିରେ ସହାୟକ ହୋଇଛନ୍ତି । ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରକାଶ ନିମନ୍ତେ ଗୋପାଳଭଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ପ୍ରକାଶନ ନିମନ୍ତେ କବି ଶେଖର ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦାନ ତାଙ୍କ ଅନେକ ଦାନ ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇଟି ପ୍ରମାଣ । ଏହି ଜୟପାଟଣାର ରାଜପୁରୋହିତ ଭାବେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇ ସଦାଶିବ କୋଟିନିଧି ପାରବର ଅନୁଭବ କଲେ । ଘରେ ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ଲୋକନାଥ, ଦୁଇ କନ୍ୟା ଶ୍ରୀମତୀ ଓ ଲାବଣ୍ୟ ସହିତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୌବନ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଗାଧୁକା ଦେବାକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଚଣ୍ଡାପୁର ଛାଡ଼ି ଜୟପାଟଣା ଯାତ୍ରା କଲାବେଳେ ସେ ବେଶ୍ ଆନନ୍ଦିତ ଥିଲେ । ମହା ମୋହଗ୍ରସ୍ତ ଏ ଆନନ୍ଦ ଦେଖି ମହାକାଳ ମଧ୍ୟ କୁଟିଳ ହସ ହସୁଥିଲା । ଏହି ବିଦାୟ ସଦାଶିବଙ୍କ ପାଇଁ ଶେଷ ବିଦାୟ ଥିଲା । ଯାତ୍ରାର ଆଠଦିନ ଉତ୍ତାରୁ ସମ୍ପଦ ମିଳିଲା ସଦାଶିବ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଜୟପାଟଣାରେ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ପନ୍ଦରଦିନ ଉତ୍ତାରୁ ଖବର ମିଳିଲା ସଦାଶିବ ଜୟପାଟଣାଠାରେ ଏକ ବିରାଟ ଯଜ୍ଞର ପୁରୋଧା ହୋଇଛନ୍ତି । ଟଙ୍କା, ସୁନା, ଗୁରୁଳ ଓ ଲୁଗାପଟା ଢେର୍ ଢେର୍ ମିଳିବ । ଏତେ ଦିନେ ଭଗବାନ ତାଙ୍କ ତାଳ ଶୁଣିଲେ । ପରିବାର ଆନନ୍ଦରେ ଭରିବେ । ତା'ଛଡ଼ା ସେ ଏଠାରୁ ଫେରି ମାସେ ଖଣ୍ଡେ ପରିବାର ସହିତ କଟାଇ ସପରିବାରେ ଜୟପାଟଣା ଫେରିବେ । ଆଉ ଦଶଦିନ ଉତ୍ତାରୁ ଖବର ମିଳିଲା, ସେ ଫେରିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଛନ୍ତି । ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଫେରିବେ । ଯାଉ ଦଶ ଦିନ ପରେ ଖବର ମିଳିଲା ସଦାଶିବ ରହଲାଳା ସାଙ୍ଗ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବୋଲି

ପୂର୍ବରୁ ଜଣାଇଥିବା ଟଙ୍କା, ସୁନା, ଶୁଭଳ, ଲୁଗାପଟାର ପତା ମିଳିଲା ନାହିଁ । ମୃତ୍ୟୁର ଶୁଦ୍ଧି କାଳପରେ ଏ ଖବର ପହଞ୍ଚିବାରେ ଭାଇ, ବନ୍ଧୁ, ବିରାଦର ଦଶ ବର୍ଷ ବୟସର ବାଳକ ଲୋକନାଥଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପରଲୋକଗତ ପିତାର ଶୁଦ୍ଧି ସଂସ୍କାର କର୍ମ 'ପର୍ଣ୍ଣପାତ୍ର' ପଦ୍ଧତିରେ କରାଇଲେ । ଧର୍ମ ଓ ନୀତି ନ୍ୟମରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯେ କେବଳ ଭତର ଜାତିର କ୍ଷତି କରିଛି ତା' ନୁହେଁ, ସେ ନିଜର ମଧ୍ୟ କ୍ଷତି କରି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ସ୍ଥଳରେ ଗତି କରୁଛି । ସେ ଯାବତ୍ ଅବଶିଷ୍ଟ ଥିବା ଯତ୍ ସାମାନ୍ୟ ଶୁଷ୍ଟ ଜମି ଓ ଡୋଟା ହଜମ କରି; ଲୋକନାଥ ଓ ତାଙ୍କ ଅସହାୟା ମାତାଙ୍କୁ ପେଟ ପୋଷିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଧୃତ କାଢ଼ିଦେଲେ । ଭାଇ, ଭଉଗାରିମାନେ ଭଗାରି ହେଲେ । ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ଅବଶିଷ୍ଟ ଥିବା ଘରଖଣ୍ଡିକ ଗାଡ଼ିର ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଜଳି ଉଠିଲା । ଉପାୟଶୂନ୍ୟା ବିଧବା ଜନନୀ ଚଣ୍ଡାପୁରରେ ରହିବା ଅସମ୍ଭବ ମଣି ଭାଇ ଓଡ଼ିଆ ନ୍ୟମକ ଜଣେ ବିଶ୍ଵସ୍ତ ଭୃତ୍ୟର ଶଗଡ଼ରେ ପିଲାଛୁଆଙ୍କୁ ଧରି ପିତ୍ରାଳୟ ଲୋଂଘର କୃଷ୍ଣଶରଣପୁର ଶାସନରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଦଶବର୍ଷର ବାଳକ ଲୋକନାଥ ଲୋଂଘରେ ସକଳେଶ୍ଵର ମହାଦେବଙ୍କ ପାଦତଳେ ଜୀବନକୁ ନୂଆ ରୂପରେ ଗଠନ କରି ମା ଓ ଭଉଣୀ ଦୁଇଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇବାର ସଂକଳ୍ପ କରିଥିବେ । କିନ୍ତୁ ସକଳେଶ୍ଵରଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ହୁଏତ ଭିନ୍ନ ଥିଲା । ସେ ବ୍ୟେଥୁଏ ଏହି ସଂଗ୍ରାମଶାଳ, ସ୍ଵାଧୀନ ଚେତା ବାଳକକୁ ଜନ୍ମମାଟିଠାରୁ ବହୁ ଦୂର କଳାହାଣ୍ଡି ମାଟିରେ ପେଟ ଶୁଖିତ ପାଇଁ ଭାତ ସହିତ, ଦେହଟି ପାଇଁ ଚଉପପା ବା ସାତଶୁଖିତ ମାଟିର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ବିଧବା ମା, ଏଗାର ବର୍ଷର ପୁଅଟି, ନଥ ଓ ସାତ ବର୍ଷର ଝିଅ ଦୁଇଟିର ସେଠି ଶାନ୍ତି ନଥିଲା । ମାମୁଁ ଘରେ ବିଧବା ଭଉଣୀ ପ୍ରତି ଭାଇମାନେ କାହିଁକି ବାପ ମା ମଧ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରା ଦେଖାଇବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । ପୁଅ ଝିଅ ପ୍ରତି ପାତର ଅତର ପକ୍ଷପାତ ଆଚରଣକୁ ମା' ବିରୋଧ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ଵର ଅଶାନ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା । ସ୍ଵାଭିମାନି ଲୋକନାଥ ଏସବୁ ସହ୍ୟ କରି ନପାରି ଭାଗ୍ୟ ଅନୁକ୍ଷଣ କରିବାକୁ ଏକାକୀ ପଦବ୍ରତରେ କଳାହାଣ୍ଡି ବ୍ୟାହରିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କ ବୟସ ୧୩ ବର୍ଷ । ଆଗରୁ କହିଛି ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ୧୮୯୭ ମସିହାରେ- କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ କାଳରେ । ନବଜାତକର ଜାତକ ଚର୍ଚ୍ଚା କରି କେହି ଜଣେ ଜ୍ୟୋତିଷ କହିଥିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରବଳ ନେଇ ଉପଯୁକ୍ତକାଳରେ ଜନ୍ମ ଏହି ବାଳକ, ତାର୍ଘାୟ, ତେଜସ୍ଵୀନ ଓ ବହୁଜନ ସମ୍ମାନିତ ହେବ । ୧୯୧୧ ମସିହା କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପୂର୍ବଦିନ ଦିନ ଗୋଟାଏ ବେଳେ ୮୪ ବର୍ଷ ବୟସ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ସେ ଇହଲୀଳା ସମ୍ବରଣ କଲେ । ସେ ସୁସ୍ଥର ଗାୟକ ଥିଲେ । ସେ ସଂସ୍କୃତ ବା ଓଡ଼ିଆରେ ସ୍ତୁତି ସ୍ରୋତ୍ର ଗାନ କଲାବେଳେ ଭାବ ସମୁଦ୍ରରେ ତରଙ୍ଗ ଗାଢ଼ି ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିଲା । ଏ ତରଙ୍ଗ କେବଳ ତାଙ୍କ ନିଜ ଆତ୍ମାକୁ ନୁହେଁ, ଶ୍ରୋତାମାନସକୁ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତବେଳିତ କରୁଥିଲା । ଶିବଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ଶିବ ଉତ୍ସବ ହେଉ ବା ଶିବ ଆରତଦ୍ରାଣ ଚଉତିଶା ହେଉ; ଶ୍ରୀରାମମନ୍ଦିରରେ ରଘୁନାଥ ଆରତଦ୍ରାଣ ଚଉତିଶା ହେଉ, ଗାରବାବେଳେ ଭାବବିହ୍ଵଳ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲେ । ପିର, ଶାନ୍ତ, ଉତ୍ତବେଶ ନଥିବା କାଳରେ ସେ ପ୍ରାୟ ବୋଲୁଥିଲେ- ରାଧାଗୋବିନ୍ଦ ଚଉତିଶା, ତହିଁ ପତଟିଏ “ପିବସେ ମରଣ ହେବ ଯମପତ୍ର ବାଧା ମୋତେ ନଥିବ ହେ ରାଧା ଗୋବିନ୍ଦ” ।

ତା'ପର ପଦକିରେ ଥିଲା ଜୀବନ ଯିବା କାଳରେ ବନ୍ଧୁକୁଟୁମ୍ବ ସମସ୍ତେ ପାଖରେ ଥିବେ । ତାଙ୍କ ଏ ଅନୁରୋଧରୁ ଭଗବାନ ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁତ କରି ନଥିଲେ । ତିନ ଗୋଟାଏବେଳ । ସମସ୍ତେ ଖା'ପିଆ ସାରିଥିଲେ । ପୁଅଝିଅ, ନାତିନତୁଣୀ ସଭିଏଁ ଥିଲେ । ଜୋଇଁ ଝିଅ, ସମୁଦି ସମୁଦୁଣୀ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ କିଛିଟା ଅସିର ଭାବ ଦେଖାଗଲା । ଘରୋଇ ତାଟର ଲମ୍ବେଫଳ ସାହୁ ଆସି ଦେଖିଯାଇ ଖଣ୍ଡିଏ ଭଗବତ୍ ଗୀତା ପଠାଇଦେଲେ । ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ ଓଡ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ ପଣ୍ଡିତ ଗଣେଶ୍ୱର ରଥ ଆସି ଗୀତା ପାଠ କଲେ -

ନ ଜାୟତେ ମ୍ରିୟତେ ବା କପାଟିକାୟଂ ଭୂତାଭବିତା ବା ନ ଭୂୟଃ

ଅଜୋ ନିତ୍ୟଃ ଶାଶ୍ୱତୋଽୟଂ ପୁରାଣୋ ନେ ହନ୍ୟତେ ହନ୍ୟମାନେ ଶରୀରେ । ୨/

୨୦

** ବାସା'ସି ଜାଣିନି ଯଥା ବିହାୟ

ନବାନି ଗୁହ୍ୟାତି ନରୋଽପରାଣି

ତଥା ଶରୀରାଣି ବିହାୟ ଜାଣି ନ୍ୟନ୍ୟାନି ସଂଯାତି ନବାନି ଦେହା । ୨/୨୨

“ଜାଣି ବସ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ନବ ବସ ପରିଧାନ ପରି, ଜାଣି ଦେହ ତେଜି ଦେଇ ନୂଆ ଦେହ ଦେହା ଆଏ ଧରି ।” ଜାଣି ଦେହକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଲୋକନାଥ ଗୁଲିଗଲେ । କଳାହାଣ୍ଡିକୁ କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ର କରି, ନିଜ ବିବକ୍ଷଣ ବୁଦ୍ଧି, ସାଧୁତା, ନିଷ୍ଠା, କଠୋର ପରିଶ୍ରମ ଯୁକ୍ତ ସାଧନା ଓ ସର୍ବୋପରି କର୍ମକୁଶଳତା ଯୋଗୁଁ ମଣିଷ ପରି ବଳିବା ପାଇଁ ସେ ସମସ୍ତ ଉପାଦାନ ଆବଶ୍ୟକ ସେ ସମସ୍ତ ପ୍ରାୟ ସେ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସମୟର ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ବ୍ୟକ୍ତି କଳାହାଣ୍ଡିର ମହାରାଜା ଶ୍ରୀ ପ୍ରତାପ କେଶରୀ ଦେଓ ତାଙ୍କୁ କିଭଳି ସମ୍ମାନ ଦେଉଥିଲେ, ତାହା ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ପ୍ରେରିତ ତାଙ୍କ ଶୋକବାର୍ତ୍ତାରୁ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ ହୁଏ । ମହାରାଜା ଶ୍ରୀ ପ୍ରତାପ କେଶରୀଙ୍କ ଶୋକବାର୍ତ୍ତା -

ସ୍ନେହର କାଳା,

ଆପଣଙ୍କ ନନାଙ୍କ ବିଯୋଗ ବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣି ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ମାହତ ହେଲି । ଏହି ପିତୃ ବିଯୋଗ ଦୁଃଖରେ କିଭଳି ସମବେଦନା ଜଣାଇବି ଭାଷା ପାଉ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ନନା ଜଣେ ନିଷ୍ଠାବାନ, ସତ୍‌ବରିତ୍ର ଓ ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ସେ ଯେ ମୋର କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ ତା'ନୁହେଁ । ସେ ଆମ୍ଭ ପରିବାରର ଶୁଭଚିତ୍ତକ ଓ ମଙ୍ଗଳାକାଂକ୍ଷୀ ଥିଲେ । ଆମ୍ଭେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ହରାଇ ଅସହାୟ ମନେ କରୁଛୁ । ଆପଣମାନେ ତ ତାଙ୍କ ସତ୍ତ୍ୱାନ *** କ'ଣ କରାଯାଏ, ‘ଜାତସ୍ୟ ହି ଧୂବ ମୃତ୍ୟୁ’ । ମୁଁ ଦଶହରା ଜଞ୍ଜାଳ ପରେ ଦେଖିଯିବାର ବାସନା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ନିରାଶ କରି ଭଗବାନଙ୍କ ଚରଣାରବିନ୍ଦକୁ ଶାସ୍ତ୍ର ପଳାଇଲେ ମୁଁ ଆଶା କରିବା କଥା ଆପଣମାନେ ତାଙ୍କ ଧାର୍ମିକ ନିଷ୍ଠାରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହେବେ । ଏହାହିଁ ଆପଣମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚତିର ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ସୋପାନ ହେବ । ଦୁର୍ଗା, ଶାମ୍ବ ଓ ଆପଣଙ୍କ ବୋଉଙ୍କୁ କହିଦେବେ ଓ ସାର୍ବଜ୍ଞ ଦେବେ ।

ସ୍ତ୍ରୀ : ପ୍ରତାପ କେଶରୀ ଦେଓ

ଆମ୍ବୁକଥା □ ୧୩

ଲୋକନାଥ ରାଜନୀତିରେ ନେତା ନଥିଲେ । ଉକ୍ତ

ପଦ ପଦବା ଅଧିକାରୀ ସରକାରୀ ଶୁକ୍ତିଆ ନଥିଲେ, ଡାକ ନଥିଲେ, ଜ୍ଞାନୀ ପଣ୍ଡିତ ନଥିଲେ, ଧନଶାଳୀ ନଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଏ ମାଟିର ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ସେ ଜଣେ ସୁମଣିଷ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଶୁକ୍ତିପାଣ୍ଡରେ ଥିବା ମନୁଷ୍ୟ କେତେବିଧର ସର୍ବସୂତ୍ର ଥିଲେ । ଏହା ପ୍ରତିପାଦନ କରି ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ଅତିମ ଶୁଣା ଜଣାଇବା ପାଇଁ ଶହଶହ ଲୋକର ଏକ ଗହଳି ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁଶଯ୍ୟା ନିକଟରେ ଉପସିତ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ଅତିମ ଯାତ୍ରା କାଳରେ ଶୋକାକୁଳ ଜନତାର ଯେଉଁ ପରୁଆର ଶୁଣାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବି ଯାଇଥିଲାତାହା ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କ ମହତ୍ତ୍ୱ ଅନୁଭବ କରିବା ସମ୍ଭବ ହେଉଥିଲା । କେତେକ କହିବାର ଶୁଣା ଯାଉଥିଲା ଲୋକନାଥ ନାମ ସାର୍ଥକ କରି ଲୋକନାଥଙ୍କ କଳା ନେଇ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ଲୋକନାଥ ଶିବ ଲୋକକୁ ଯାତ୍ରା କଲେ ।

ଜାତସ୍ୟ ହି ଧୂବୋ ମୃତ୍ୟୁ ଧୂବଂ ଜନ୍ମ ମୃତସ୍ୟଚ

ତସ୍ମାଦପରିହାର୍ଯ୍ୟଃସୈ ନ ତ୍ୱଂ ଶୋକିତୁ ମର୍ତ୍ତସି । ୨-୨୭

ଜନ୍ମହେଲେ ମୃତ୍ୟୁ ସତ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଜନମ ନିଶ୍ଚିତ

ନିଶ୍ଚିତ ଏ କଥା ଜାଣି ଶୋକ ତୋର ନୁହଇ ଉଚିତ ।

ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁବେଳକୁ ମୋତେ ପଇଁଶୁଳିଶ ଏବଂ ବାଷ୍ପି । ଷୋହଳ ସତର ବର୍ଷ ହେଲା । ଶୋକ ଛାଡ଼ି ଦେଲେଣି । ତେବେ ବେଳ ଅବେଳରେ ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତି ମନକୁ ଆସେ । ତାଙ୍କ ବିରାଗତା ଆଗରେ ନିଜକୁ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ମନେ କରେ । କେତେ ସଫଳ ଜୀବନ ତାଙ୍କର-ଆଉ ମୁଁ ବିଫଳତାର ପ୍ରତୀକ- ଏକ ଅନିଷ୍ଟନ । ନନା କହୁଥିଲେ-

ଜନ୍ମ ଦେବ ଯଥା ତଥା କର୍ମ ଦେବ ଭଲ ।

କର୍ମ ଯଦି ଭେଲ ହେଲା ଜାଣି ଥାଉ ଥାଉ ମଲା । ଏ କଥା ମୁଁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭୋଉତି । ସେ ଯେଉଁ କର୍ମ କଥା କହୁଥିଲେ ତା' ପ୍ରାରକ୍ତ ନା ଆପେ କରିଲା କର୍ମମାନ, ଏ ମଧ୍ୟରେ ମୋ ସନ୍ଦେହ ପୂର ହେବାର ନୁହେଁ । ଯସ୍ମାଦ ଯେନକ ଯଥା ତ ଯଦାକ ଯକ ଯାବକ ଯଦ୍ରବ ଶୁଭାଶୁଭ ମାମୁକର୍ମ, ତସ୍ମାଜ୍ଜ ତେନକ ତଥାକ ତଦାକ ତକ୍ତ ତାବକ ତଦ୍ରବ ବିଧିବିଶା ଦୁର୍ଦ୍ଦେତି ।

ଚିନ୍ତା କୋଝଝ

ପ୍ରାପ୍ୟ ପୁଣ୍ୟକୃତାଂ ଲୋକା ନୁଷ୍ଠିତା ଶାଶ୍ୱତା ସମାଃ

ଗୁରାନ୍ ଶ୍ରାମତାଂ ଗେହେ ଯୋଗ ଭୁଞ୍ଜୋଽଭିଜାୟତେ । ୬୪୮

ରାଧିକା ଦେବୀ :

ଅବଶ୍ୟ ଏହା ପୂର୍ବ ଜନ୍ମ ପୁଣ୍ୟ ଫଳ ଯେ ମୋର ଜନ୍ମ ଶ୍ରାବଣ ପବିତ୍ର ଗୃହରେ ୧୯୩୬ ମସିହା ଫେବୃଆରୀ ମାସ ୨୨ ତାରିଖ ଶନିବାର ଫାଲ୍ ଗୁନ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଶିବରାତ୍ରି ବାସି ଅମାବାସ୍ୟା ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର କୁମ୍ଭରାଶି ରାତ୍ର ୯ଘଣ୍ଟା ୫୨ ମିନିଟରେ ହୁଏ । ବୋଉ କହେ, 'ମଞ୍ଜା ସିଝେଇବା ପାଇଁ ଅଥାର ହାଣ୍ଡି ବସିଥାଏ । ଅଥାରଟିଏ କାଢ଼ି ଆଉ ଅଥାରେ ବସାଇବାକୁ ଯାଉଥାଏ, ପାରିଲି ନାହିଁ । କଅଣ ହେଲା ବୋଲି ମା (ମୋ ଜେଜେମା ରାଧିକା ଦେବୀ) ଧାଇଁ ଆସିଲେ ।' ମୋର ପିତାମହୀ ସ୍ୱାମୀ ବିଧୁରା, ବିଧବା ଧର୍ମଗୁରିଣୀ ହେଲେ ହେଁ ଜନ୍ମ-ଜାତକର ଅଶୁଚି ବାରଣ ନକରି ଫୁଲ ଖସି ନଥିବା ମୋ ରକ୍ତଲିପ୍ତ ଦେହକୁ କୋଳକୁ ନେଇ ବାରମ୍ବାର ଦୁମ୍ଭନ ଦେବାବେଳେ ବାତୁଳା ପରାଏ କହୁଥିଲେ, 'ମୁଁ ଜାଣେ ପରା ତୁମେ ଆସିବ, ଅବଶ୍ୟ ଆସିବ ।' ମୋଠାରେ ସେ ଠାବ କରିଥିଲେ ତାଙ୍କ କାନ୍ଥଙ୍କ ଆତ୍ମାକୁ ସ୍ୱରୂପତଃ; ଏବଂ ବୋଧହୁଏ ସେଇଦିନ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ ଦୀର୍ଘକାଳର ବିଜ୍ଞେଦ ଯନ୍ତ୍ରଣା । ମୋର ବାଲ୍ୟ, ପୌଷ୍ଠ ଓ ଜୈଶୋରର ସବୁତକ ଦିନ ତାଙ୍କ ଅମାୟତରଳ ପ୍ରେମ, ସରସ ମଧୁର କୋଳ ଓ ନିରାପଦ ଆଶ୍ରୟରେ କଟିଲା । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସ୍ୱାଧୀନ ପକ୍ଷୀଟି ପରି ନାଡ଼ଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଅନନ୍ତ-ଆକାଶ ଅଙ୍ଗନରେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ବିହାର ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲି, ବୋଧହୁଏ ତାଙ୍କର ଆଉ କିଛି କରିବାକୁ ନଥିଲା- ସେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଶୁଲିଗଲେ । ସେତେବେଳକୁ ମୋତେ ଉଣେଇଶ ବର୍ଷ ।

ଗଢ଼ଗ ଶାର :

ମୁଁ ଯେ କେବଳ ମୋ ଜେଜେମାକୁ ଅନେକ ଆନନ୍ଦର ସମ୍ଭାବନା ଦେଇ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲି ତା' ନୁହେଁ ବରଂ ଅନେକଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦର ସମ୍ଭାବନା ଦେଇଥିଲି- ଏହା ଲେଖିବାବେଳେ

ଆତ୍ମକଥା □ ୧୫

ମୋ ମନରେ ଜାତ ହେଉଥିବା ହାସ୍ୟାବେଗକୁ ମୁଁ ସମ୍ବରଣ କରିପାରୁ ନାହିଁ । ସନ୍ତାନର ଭୃମିଷ ହେବା ଦେଖୁ ଏ ଧରାର ପ୍ରତିଟି ଜୀବନ ଆନନ୍ଦିତ ହୁଏ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଜନ୍ମିତ ସନ୍ତାନ ପିତାମାତା-ପରିଜନଙ୍କ ଆନନ୍ଦ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ କେତେ ସମର୍ଥ ହୁଏ ସେ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ । ତେବେ କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସନ୍ତାନର ଜନ୍ମ ବିଶେଷ ଆନନ୍ଦର କାରଣ ହୋଇଥାଏ । ଗୃହତ୍ୟାଗୀ, ପିତୃହରା ମୋ ପିତା ତିରିଶ ବର୍ଷ ବୟସରେ ବାଟ ଗାଁର ଏକ ଚରିତ୍ର ସମର୍ଥୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ ପ୍ରଥମ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ବିବାହର ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ସନ୍ତାନକୁ ଜନ୍ମଦେଇ ପ୍ରଥମାପନ୍ନା ରହଇଲା ସାଙ୍ଗ କଲେ । କନ୍ୟାଟିକୁ ବନ୍ଧାଇ ରଖିବା ଜେଜେମା ଓ ପିତାଙ୍କ ପାଇଁ ବଡ଼ କଥା ଥିଲା । କନ୍ୟାଟିକୁ ଗୁରିବର୍ଷ ହେବା ପରେ ମାତ୍ର ବର୍ଷ ବୟସରେ ବଲାଙ୍ଗୀର ଜିଲ୍ଲା ଚିଟିଲାଗଡ଼ ଉପଖଣ୍ଡର ଶୁକୁନାଭବା ଗ୍ରାମରେ ସ୍ୱର୍ଗତ ଅନନ୍ତ ମିଶ୍ର ନାମକ ସମର୍ଥୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିବାରରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ କଲେ । ମୋ ବୋଉ ସେଇ-ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ । ଆମ ଘରେ ମା (ଜେଜେମା) ତା' ନାଁ ଦେଇଥିଲେ ସୁଲକ୍ଷଣା । ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ, ପୁଣି ପ୍ରଥମା ସ୍ତ୍ରୀ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ସନ୍ତାନ ଜାବିତା । ପିତାଙ୍କର ଗତ ଯୌବନ ଅବସ୍ଥା ଓ ମୋ ବୋଉକୁ ମାତ୍ର ଷୋହଳ ବର୍ଷ । ତେଣୁ ଏ ବିବାହର ଫଳଶ୍ରୁତିରେ ସନ୍ଦେହ ରହିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ମା (ଜେଜେମା) ତଳକୁ ଅଜା ଅନନ୍ତ ମିଶ୍ର ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଖୁସି ହୋଇଥିଲେ । କନ୍ୟାଫଳ କଲେ ଝିଅ ଘରେ ଖାଇବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ କନ୍ୟାଫଳ ନକରି କନ୍ୟାସୁନା ଦଶବଙ୍କା ନେଇ ବୋଉକୁ ବିକ୍ରି କରିଥିଲେ । ମୋ ମାତାମହ ମୋ ଜନ୍ମପରେ ମୋତେ ଦେଖିବାକୁ ଦୁଇ ଥର ଆସିଥିଲେ । ଶେଷଥର- ମୋତେ ଯେତେବେଳେ ଦେହବର୍ଷ ନାନ୍ଦଘୋଡ଼ା ବସାଇ ନାତି ନାତି ବୁଲୁଥିବାର ବୋଉ କହେ । ସେଇ ବର୍ଷ ତାଙ୍କ କାଳ ହେଲା । ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତି ମୋ ପାଖରେ କିଛି ନାହିଁ । ଭଙ୍ଗାଘର ନୂଆ ତିଆରି ହୋଇ ସଜ୍ଜିତ ହେବାର ଆନନ୍ଦ ହିଁ ମୁଁ ଜନ୍ମ ହେବାର ମୁଖ୍ୟ କଥା ଥିଲା । ମୋ ବୋଉକୁ ଏବେ ତେୟାଅଣି ବର୍ଷ- ସେ ଜାବିତା । ଆଗରୁ କହିଛି ୧୯ ବର୍ଷ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିତାମହୀ ବଞ୍ଚୁଥିଲେ । ୪୫ ବର୍ଷ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିତା ଓ ଶ୍ରୀବତ୍ ୬୨ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୋଉର ବାସୁଲ୍ୟ ସୁଶାତଳ ଛାୟାତଳେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ଏକ ଆଶୀର୍ବାଦ । ହୁଏତ ଖୁବ୍ କମ୍ ଲୋକ ଭାଗ୍ୟରେ ଏଭଳି ହୋଇଥାଏ । ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ନିଜକୁ ଯଦିଓ ଭାଗ୍ୟବାନ ମନେକରେ ତଥାପି ବେଳେବେଳେ ଭାବେ ବୃକ୍ଷ ଛାୟାରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ବୃକ୍ଷର ସୁଷମ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇ ନପାରିବା ଭଳି ଭିନ୍ନ ଶୈଶବରୁ ମୁକୁଳି ନପାରିବା ମୋ ବିଫଳତାର କାରଣ ନୁହେଁ ତ ?

ନଇରୁ ଆସା ହେ ଶଶୁର :

ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଭାବେ ଏହି ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରିବାଠାରୁ ମୋତେ ଏତିକି ସତ୍ୟ ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରଭୁ ଯେ ଅନିଷ୍ଟନର ଜୀବନରେ ଘଟଣା ପ୍ରବାହ ମଧ୍ୟ ଦୃଢ଼ ଓ ନଗଣ୍ୟ । ଏସବୁ ପଡ଼ିବାକୁ ପାଠକର ଅରୁଚି ଜାତ ହେବ ନାହିଁ ତ । ଏତିକିବେଳକୁ ମନକୁ ଆସିଛି ବିଶ୍ୱକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପଦଟିଏ-

ପ୍ରାଚୀନର ଛିପ୍ରକୋଶେ ନାମଗୋତ୍ରହୀନ, ଫୁଟିଅଛି ଛୋଟ ଫୁଲ ଅତି ଅନିଷ୍ଟନ ।

ଧୂଳି ଧୂଳି ସର୍ବେ ତାକୁ କରନ୍ତି ନାନନେ, ଭଲ ଅଛି ଭାଇ ନହେ ତପନ ଗଗନେ ॥

ଏତକ ଆଶାରେ ମୁଁ ଲେଖୁ ଗୁଲିଛି । ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଭାରୁଛି ମୁଁ ତ ମହାତ୍ମା ନୁହେଁ, ତେଣୁ ମୋ ପାଠକ ଛୋଟ ଛୋଟ କଥା ପଢୁ ପଢୁ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା ଆଶା କରିବ କାହିଁକି ? ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମ ଜୀବନଟିକୁ "My Experiment with Truth" ନାମ ଦେଇ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସାକୁ ବଳକରି ସେ ଯେଉଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ବାସ୍ତବରେ ତା' ଥିଲା । ଏକ ପରୀକ୍ଷା । ଜୀବନର ଛୋଟ ଛୋଟ ପଟଣା ଲେଖୁ ଆତ୍ମଜୀବନଟି ଆରମ୍ଭ କରି ଅଗ୍ରସର ହେବାବେଳେ, ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ ସେ ମହାତ୍ମା ହୋଇଗଲେ । କୋଟି କୋଟି ଲୋକଙ୍କର ସେ ହେଲେ ବାପୁ । ତାଙ୍କ ଜୀବନର ପ୍ରତିଟି ଅଂଶ ଲୋକଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ଆତ୍ମଜୀବନଟିର ଲେଖା ବନ୍ଦ କରି କହିଲେ, "ମୋ ଜୀବନରେ ତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କଥା ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । ମୁଁ ଯାହା କରୁଛି ତା'ର ସମସ୍ତେ ଜାଣୁଛନ୍ତି । ମୋ ଖାଇବା, ପିନ୍ଧିବା, ବଳିବା, ଶୋଇବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ରାଜନୀତି ଓ ସମାଜସେବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ଯାହା କିଛି କରୁଛି ସେ ସବୁ ଜାଣିବାର ଅଧିକାର ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଛି ଓ ସମସ୍ତେ ଜାଣୁଛନ୍ତି । ମୋ ଜୀବନଟା ଗୋଟିଏ ଖୋଲା ବହି । ତେଣୁ ଆତ୍ମଜୀବନା ଲେଖିବା କାହିଁକି ?" କିନ୍ତୁ ଏ 'ଅନିଷ୍ଟନର ଆତ୍ମକଥା' ଗୋଟିଏ କଥାକାରର କଥା । ପଢ଼ିବାକୁ ଭଲ ଲାଗିଲେ ପଢ଼ାଯିବ ନଚେତ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ସେଇ ଗୋଟିଏ ବିଷୟରେ ମୋତେ ଅଧିକ ସତର୍କ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏବଂ ଏହା ଖୁବ୍ କଷ୍ଟକର କାମ । ଏହାଛଡ଼ା ଆଉ ଏକ କଥାରେ ମତେ ସତର୍କ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ- ଫକୀର ମୋହନଙ୍କ ଗୁରୁ ଧାଡ଼ିର କବିଗୀତିଏ ମନେ ରଖି ଲେଖୁଛି ।

କରନ୍ତୁ ଆଜ୍ଞା ହେ ଉତ୍ତର । ଏହି ଗୁରୋଟି କଥା ମୋର ॥

ପିଓଟି ରଖୁଥିବି ମନେ । ପିଓଟି ଭୁଲିବି ଯେସନେ ॥

୧-ସକଳ କରିଛି ସୃଜନ । ସକଳ କରୁଛି ପାଳନ ॥ ସକଳ ଦେଖୁଛି ନୟନେ । ଏକଥା ଥାଉ ମୋର ମନେ ॥ ୨-ଯେତେକ ଅରଜିଲ ବିଭ । ସଙ୍ଗେ ତା' ନୟିବ କିନ୍ତୁତ ॥ ନିଶ୍ଚୟ ଯିବି ତ୍ୟାଗକରି । ଏ କଥା ନୟାଏଁ ପାଶୋରି ॥ ୧-ଯାହାର ନଳି ଉପକାର, ୨-ଯେ ଲୋକ କଲା ଅତ୍ୟାଗ୍ର, କରକରୁଣା ଆହେ ହରି । ଏ କଥା ଯାଏ ମୁଁ ପାଶୋରି ॥

ପାଶୋରି ନ ଯିବାର ଯାହା କୁହାଯାଇଛି, ତାକୁ ସର୍ବତ୍ର ପାଶୋରି ଆସିଛି । କେବେ ମନେ ରଖି ପାରିବି ଏ ଆଶା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଆଉ ପାଶୋରିବାକୁ ଯାହା କୁହାଯାଇଛି ତାକୁ ଗଣିପାରି ଧରି ବସିଛି । ମୁଁ ଧର୍ମିକ ମହାତ୍ମା ନୁହେଁ । ଆଶା ଓ ଉତ୍ତର ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି କିନ୍ତୁ ବୃତ୍ତ ନଥିବାରୁ ପାଶୋର ଯାଏ । ବିଭ ବୋଲି କିଛି ନଥିବାରୁ ମନେ ରଖିବା ପାଶୋର ଯିବାର କିଛି ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ପାଶୋରି ଯିବାର କଥା ଗଣିଲି କିନ୍ତୁ ଏଠି ଫିଟାଇବି ନାହିଁ । କାରଣ କାହାର ଉପକାର କରିଛି କହିଦେଲେ ଏ ସମାଜ ଖତୁହତ ହୋଇ ବାହାରି ପଡ଼ିବ । ଆଜିର

ସମାଜରେ ଉପକାର ମାଗିବା ଏକ ଦାବି । ଉପକାର ପାଇଲା ପରେ ତାହା ତା'ର ଅଧିକାର ହୋଇଯାଏ । ପୁଣି ଉପକାର କରିବା ପାଇଁ ସତରାତର ମୂଲ୍ୟ ଦାବି ହେଉଥିବାବେଳେ ମୂଲ୍ୟ ପାଇବା ପରେ ତାକୁ କହନ୍ତି ମାମୁଲି । (ଗଞ୍ଜାମରେ ଏ ଶବ୍ଦଟି ଖୁବ୍ ପରିଚିତ) କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର, ରଞ୍ଜିନିୟରକୁ ମାମୁଲି ଦିଏ । ଭାଟିବାଲା ଅବକାରୀ ବାଲାଙ୍କୁ କୁଜିନେତାଏ ବି.ଡି.ଓ.ଙ୍କଠାରୁ ମାମୁଲି ଅସୁଲ କରନ୍ତି । ମାମୁଲିଟା ବଟିଠାରୁ ଭିକ । ବଟି ଜୋର ଜବରଦସ୍ତ ଆତାୟ କରାଯାଏ । ଅଥଚ ମାମୁଲି ଏକ ସରଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଭାରତୀୟ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଆମକୁ ଦାବି ଓ ଅଧିକାର ପ୍ରତି ସବେତନ କରାଇଛି କିନ୍ତୁ ଆମେ ଦାୟିତ୍ୱ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭୁଲି ଯାଇଛୁ । ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କଥା ହେଲା, କଲା ଉପକାର ତକ ତରରେ ଲୁଗୁରବାକୁ ପଡ଼େ । ମୂଷାରୁ ସିଂହ ପାଲଟି ଥିବା ଜାବତି ପରି ଉପକାର ପାଇଥିବା ଲୋକଟି ଉପକାରୀକୁ ରାସ୍ତାରୁ ହଟାଇବା ପ୍ରଚେଷ୍ଟରେ ରହେ । ତେଣୁ ଉପକାର ଲୁଗୁରବା ମହନୀୟତା ନୁହେଁ ବରଂ ଭାରତୀୟ ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଶେଷ କଥାଟି ଅତ୍ୟାଗ୍ରହ ବିଷୟରେ- ତାକୁ ଭୁଲିଯିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟ । କାୟମନେବାକ୍ୟରେ, ଜୀବନର ପ୍ରତିଟି ପଦ୍ମପାତରେ ଯେଉଁମାନେ ବରମ୍ଭର, ବିନା କାରଣରେ ମୋର ଅନିଷ୍ଟ କରିଛନ୍ତି, ମୋତେ ଅତିଷ୍ଟ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଓ ସେମାନଙ୍କ କଲ୍ୟାଣକୁ ଭୁଲିଯିବି କେମିତି ? ସେମାନେ ମୋ ସ୍ମୃତିକୁ ବିଦାରି ବିଦାରି ଏତେବଡ଼ କ୍ଷତ ସବୁ କରିଛନ୍ତି ଯେ ସେସବୁ ଶୁଖିବାର ନୁହେଁ । ତେବେ ଶାସ୍ତ୍ର କହିଛି, “ବଞ୍ଚନତାପମାନଂ ଚ ମତିମାନ୍ଦନ ପ୍ରକାଶୟେତ୍ ।” ସେ ସବୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତେ ଏ ପରିସରକୁ ଆଣିବି ନାହିଁ । ଜୀବନ ପଥରେ ଅସାଧିତ ଭାବରେ ଆସିଥିବା ଦୟା, ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଆଦି ମାନବୀୟ ଗୁଣାବଳୀର ଆବେଗମୟ ସ୍ବରୂପ ଯଥାଯଥ ଭାବେ ଡେଖାଇବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେବି ନାହିଁ । ହେଉ ବା ସେସବୁ ଗୌଣ, ଅନ୍ୟ ପାଇଁ ଅନ୍ୟବ୍ୟାପକ ତଥାପି ସେଇ ଛୋଟ କେତୋଟି ଧାରାର ସଙ୍ଗମରେ ମୋ ଜୀବନରେ କରୁଣାର ଯେଉଁ ବାରାନ୍ଧି ଯୁଷ୍ଟି ହୋଇଛି ତା'ର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିପାରିବି ନାହିଁ । ଏସବୁ କହିବାବେଳେ କେତୋଟି ଅତି ଛୋଟ ଅନାବଶ୍ୟକ ଘଟଣା ଲେଖି ହୋଇଯିବ । ସ୍ବର୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ ଗୋପାବରାଣ ମିଶ୍ର ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀ “ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀର ଓଡ଼ିଶା ଓ ତହିଁରେ ମୋର ସ୍ଥାନ”ରେ ଯଥାର୍ଥରେ କହିଛନ୍ତି- “ଧାନକୁଟି ବସ୍ତୁକୁ ପାଛୋଟି ପକାଇଲେ ଗୁଡ଼ଳ ରହିଯାଏ । ଅଗାଡ଼ିମିଶା ଧାନରୁ ଗୁଡ଼ଳ ବାହାରେ କମ୍ । ବସ୍ତୁହିଁ ବେଶା ବାହାରେ ।” ଏ ଲେଖାରେ ମୋର ବସ୍ତୁ ପାଛୋଟି ଦେବାର ବାଟ ନାହିଁ । କାରଣ ସେପରି କଲେ ସବୁ ହୁଏତ ଉଡ଼ିଯିବ । ଗୋପାବରାଣ ମିଶ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଇତିହାସ, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଓଡ଼ିଆର ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ କେବଳ କେତୋଟି ପୃଷ୍ଠା ମାତ୍ର ନୁହନ୍ତି ବରଂ ଅନେକ ପୃଷ୍ଠା ଅଥଚ ସେ ଯଦି ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଲେଖିବାବେଳେ ସତର୍କ ହୋଇ ଏକଥା କହନ୍ତି- ମୁଁ କ'ଣ କହିବି ? ମୁଁ ତ ଗୁଡ଼ାଏ “ବସ୍ତୁ, ପାଳ, ପାଉଁଶ” । ପାଠକମାନଙ୍କ ଆଗରେ ମୋ ଜୀବନୀ ଥୋଇଦେଲି । ତେବେ ଏତିକି ଜାଣିଛି ସଂକ୍ଷେପରେ ଯେତିକି କହିବା କଥା ସେତିକି କହିବି, ପଢ଼ିବାଲୋକ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ । ଯାହା କହିବି ମନକୁ ଛୁଇଁଲା ଭଳି କହିବି, ଠିକ୍ କଥା କହିବି- ସେତିକି ଚଳିବ ।

ସ୍ୱର୍ଗାୟା ଭାମପ୍ରିୟା ବାବ ପିତାମହା :

ନନା ଜୀବନକୁ ମଝିରୁ ଆଉଥରେ ନୂଆ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଶିଖୁଥାଆନ୍ତି । ପିତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ, ଗୃହଦାହ, ଜନ୍ମମାଟି ତ୍ୟାଗ, ବସତି ପରିବର୍ତ୍ତନ, କୈଶୋରରେ ପରିବାରର ବୋଧ ଓ ବରମ ପାରିତ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଜୀବନକୁ ସହସ୍ର ବିଷଧର ଢାଳା ଦେଇ ଡ଼ାକ କରୁଥିଲା; ସେତେବେଳେ ଆଶାର ସାମାନ୍ୟତମ ଆଲୋକ ଦେଖାଦେବା ବେଳକୁ ପ୍ରଥମା ପଦ୍ମାର ମୃତ୍ୟୁ, ଜୀବନକୁ ନିଃସାର କରିପକାଇଲା । ଅନୁଭବା ହିଁ ଏ ଅନ୍ତର୍ବେଦନା ବୁଝିବାକୁ କ୍ଷମ ହେବ । ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ ଜୀବନକୁ ନୂଆ ଭାବରେ ଆରମ୍ଭ କରାଉଥିଲେ ହେଁ- ତିକ୍ତ ଅତୀତ, ଅଜ୍ଞାତ ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ରିକ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରି ପାରୁ ନଥିଲା । ଏଭଳି ଏକ ସମୟରେ ମୋର ଜନ୍ମ ଆନନ୍ଦ ସମ୍ମୋହନ ଭାବ ଆଣିଲା । ତେବେ ମୋର ଜନ୍ମ ପରେ ପ୍ରଥମ ପ୍ରଶ୍ନ- ଆରେ ବିଧାତା ଏକି କଲୁ । ଦରିଦ୍ର ଘରେ ପୁତ୍ର ଦେଲୁ ॥ କି ଶାନ୍ତ ବନ୍ଧୁର କୁମର । ବ୍ୟଳକ ହତ୍ୟା ହବ ମୋର ॥ (-ତ୍ରିନାଥ ମେଳା) ଯାର ଉତ୍ତର ଥିଲା ମୋ ମା (ପିତାମହା)ଙ୍କ ନିକଟରେ । ଗାତି ଟେବାରୁ ସକାଳ ଟେଗା, ବାରଘଣ୍ଟା ନ ପୁରୁଣୁ ମା ଧାଇଁଲେ ରାଜଉଆସକୁ । ରାଜ ଉଆସରେ ନନ୍ଦଙ୍କ ଗତାଗତ ବାହାର ଅଗଣା, କୃତ୍ରିତ ରାଜପ୍ରାସାଦ ବାହାର ମହଲରେ ରାଜ ପୁରୋହିତ ରୂପେ ରାଜାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ- ସମ୍ବାଦ୍ୟ ଦୂରତା ରକ୍ଷା କରି ବଳିବାକୁ ବ୍ୟସ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତରମହଲରେ ମୋ ମା'ଙ୍କ ପ୍ରବେଶ ଅବରୋଧ ଓ ଖୁବ୍ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଥିଲା । ତା'ର କାରଣ ଆମ ଯୌବନରେ ପତିହରା ମହାଗଜ ଜନନୀ (ମହାରାଜା ବ୍ରଜମୋହନଙ୍କ ମାତା-ରାମପ୍ରିୟା) ସମଦୁଃଖିନୀ ମୋ ମାକୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ମା' ସିଧା ମହାରାଜ ଜନନୀଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ମୋର ଜନ୍ମ ହେବା ବାଞ୍ଛା ସହ ଆବଶ୍ୟକତାଟି ଜଣାଇଦେଲେ । ରାଜଜନନୀ ଏହି ସମ୍ପତ ଶୁଣି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରି ରାଜ ଗୋ-ଶାଳାରୁ ଏକ ଉତ୍ତମ ସବୟା ଗାଈ ଘରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଲେ । ଏଭାବରେ ସୁଗୁର ଦେବା ଉଚିତ ହେବ ଯେ ନନାଙ୍କୁ ସେ ଅତି ସ୍ନେହରେ ଲୋକା ବୋଲି ଡାକୁଥିଲେ । ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ମାଙ୍କୁ କହିଲେ, "ଲୋକାକୁ କହିବ ଏ ପିଲାଟି କଥା ମୁଁ ବୁଝିବି । ତା' ପଢ଼ାପଢ଼ି ଦାୟିତ୍ୱ ମୁଁ ନେବି । ତା'ର କିଛି ଅଭାବ ହେଲେ ମତେ କହିବ ।" ମୋ ମାଟ୍ରିକ୍ ପଢ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହିପତ୍ର, ଦରମା ଓ କିଛି ହାତଖର୍ଚ୍ଚ ପ୍ରତି ମାସରେ ସେ ମୋତେ ଦେଉଥିଲେ । ମୁଁ ନିଜେ ଭିତର ମହଲକୁ ଯାଇ ଆବଶ୍ୟକ ଖର୍ଚ୍ଚ ନେଇ ଆସୁଥିଲି । ତା' ସହିତ ମିଠା, ପିଠା ବା ଆମ୍ବ କମଳା ଆଦି ସୁସ୍ୱାଦୁ ଫଳ ଡଳ୍ୟ ମିଳୁଥିଲା । ମୋର ପ୍ରଥମଥର ମାଟ୍ରିକ ପରୀକ୍ଷା ଫି ଡାଖଲ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ଶିକ୍ଷାର ସମସ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ ସେ ବହନ କରିଥିଲେ । ୧୯୫୩ ଜାନୁୟାରୀ ମାସରେ ପରୀକ୍ଷା ଫି ଡାଖଲ କରିବାବେଳେ ସେ ଶୁଣାଇ ଦେଲେ, "ବାବୁ ତମେ ତ ଜାଣ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ହେଲା ରାଜ୍ୟ ଗଲା । ମୁଁ ତ ତୁମକୁ ଆଉ ବାହାରେ କଲେଜ ପଢ଼ିବାକୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଭାବୁଛି ତୁମ ପଢ଼ାପଢ଼ି ଏଭାବରେ ଶେଷ ହେବ । ତୁମ ନନା ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ବାହାରେ ପଢ଼ାଇବେ ଏ ଆଶା ମୁଁ କରିପାରୁ ନାହିଁ । ମୋ ଉପରେ ମନ ଦୁଃଖ କରିବ ନାହିଁ । ପାରିବ ଯଦି ନିଜ ବଳରେ ବନ୍ଧୁକାକୁ ଆଉ ବଢ଼ିବାକୁ ଆମ୍ବକଥା □ ୧୯

ଦେଖା କରିବ । ତୁମର ନଳା ଏ ଦିଗରେ ତୁମର ଆଦର୍ଶ ହେବା ଉଚିତ ।” ଏହି ମାତୃସ୍ବରୂପା ମହିମାମୟା ଅକାଳରେ ଯୌବନରେ ପଡ଼ି ହରାଇଥିଲେ । ୧୯୩୯ ମସିହାରେ ପୁତ୍ର ମହାରାଜା ବ୍ରଜମୋହନଙ୍କୁ ହରାଇଲେ । ଜଣେ ଜଣେ ଅନେକ ଦୁଃଖ ମାଗି ଆଣିଲା । ପରି ଏ ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମ ନିଅନ୍ତି । ବିଧିର ଏହା ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ରୁମନା ଯେ ଧର୍ମିକ, ସରଳ, ହୃଦୟବାନ ଓ ଉପାର ଲୋକ ହିଁ ଦୈବର ଦୁର୍ଦ୍ଦମନାୟ ପ୍ରଭାବରେ ଦୁଃଖ ଭୋଗେ । ଜୀବନସାରା ତା’ ପଥ କଣ୍ଠକିତ ହୋଇଥାଏ । ବ୍ରଜମୋହନଙ୍କ ଅକାଳ ବିଯୋଗ ପରେ ଶ୍ରୀ ପ୍ରତାପ କେଶରୀ ଦେଓ କଳାହାଣ୍ଡିର ମହାରାଜା ହେଲେ । ତାଙ୍କ ଜନ୍ମ ୧୯୧୯ ମସିହା । ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କ ବୟସ ୮୧ ବର୍ଷ । କଳାହାଣ୍ଡିର ରାଜ ପରିବାର ସମ୍ପର୍କରେ କୁହାଯାଏ, ଏ ଯାବତ୍ କଳାହାଣ୍ଡି ରାଜବଂଶରେ ବିଧବା ରହୁଥିଲେ । ମହାରାଜା ପ୍ରତାପ କେଶରୀଙ୍କ ସହଧର୍ମିଣୀ ରାଜରାଣୀ କସ୍ତୁରିକା ମୋତିନୀ ସଧବାର କାବହିନ୍ଦର ଧରି ଶୁଲିଗଲେ । ଏହି ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ପୁରୀ ଠାକୁରରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା ଥିଲେ । ମହାରାଜା ପ୍ରତାପକେଶରୀ ଥିଲେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ଛାତ୍ର ଓ ସ୍ବର୍ଗାୟ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଅତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ । ଶ୍ରୀ ପ୍ରତାପକେଶରୀ ମହାରାଜା ହେବା ପରେ ରାମପ୍ରିୟା ହେଲେ ଜେଜେମାତା (ପିତାମହୀ) । ସେ ସମଗ୍ର କଳାହାଣ୍ଡି ଜନତାର ଜେଜେମା ହୋଇଗଲେ । ବାସ୍ତବରେ ରାମପ୍ରିୟା ସମସ୍ତ କଳାହାଣ୍ଡି ଟିକିନିଶ୍ଚ ଖବର ରଖି ରାଜାଙ୍କ ଉପରେ ଅଙ୍କୁଶ ଦେଇ ଧର୍ମର ଶାସନ-ରାମରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିପାରିଥିଲେ । ରାଜଶାସନର ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଶୋଷଣ କଳାହାଣ୍ଡିରେ ନଥିଲା । ରାମପ୍ରିୟା ଏହାର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରଧାନ କାରଣ । ସ୍ବାମୀ ଓ ପୁତ୍ରର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସେ ଦୁଇଥର କଳାହାଣ୍ଡିର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଥିଲେ । କଳାହାଣ୍ଡିର ଏହି ଅଶେଷ କାର୍ତ୍ତିଶାଳିନୀ ରମଣୀ, ଭବାନୀପାଟଣାର ସୁନ୍ଦରତମ ମନ୍ଦିର ଶ୍ରୀରାମସ୍ବାମୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ସେ ରାମ ସାଗର ପୁଷ୍କରିଣୀ ମଧ୍ୟ ଖୋଳାଇଥିଲେ । ରାମସ୍ବାମୀଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ଶ୍ରୀରାମ ହୃଦୟ-ରାମପ୍ରିୟା, ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ସହିତ ଗଣେଶ, ନାରାୟଣ, ରୁଦ୍ର, ଅମ୍ବିକା ଓ ଭାସ୍କରଙ୍କ ବିଗ୍ରହମାନ ସ୍ଥାପନ କରି ବୈଷ୍ଣବ, ଶୈବ, ଶାକ୍ତ, ସୌର ଓ ଗାଣପତ୍ୟଙ୍କ ମିଳିତ ଆରାଧନାର ପାଠ କରି ଧର୍ମ ସମନ୍ବୟ ଭାବନାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ବିପଦରେ ପଡ଼ିଥିବା ପ୍ରତିଟି ଲୋକ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଉତ୍ଥାସ ଅବୀରଣ ଥିଲା । ତାଙ୍କରି ଇଚ୍ଛାରେ ଆଡ଼ଃଜିଲ୍ଲା ରାମପ୍ରିୟା କ୍ରିକେଟ କ୍ବ ରଖି କ୍ରିକେଟ ଖେଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲା । ଏବେ ତାହା କଳାହାଣ୍ଡି କ୍ରିକେଟ ନ୍ୟମରେ ଓଡ଼ିଶାର ମର୍ଯ୍ୟାଦାବଦ୍ଧ କ୍ରିକେଟ ଟୁର୍ଣ୍ଣାମେଣ୍ଟ ଭାବେ ଖେଳାଯାଉଛି । ୧୯୫୯ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଜୀବିତ ଥିଲେ । ମୋ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ବାସ୍ତବ୍ୟ ମମତା କେତେ ଥିଲା ତାହା ତାଙ୍କ କେତେପଦ କଥାରୁ ଜଣା ପଡ଼ିବ । ମୁଁ ୧୯୫୮ ମସିହାରେ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ପାଇଁ ଗଞ୍ଜାମ ସାମାବର୍ତ୍ତୀ ପାର୍ବତ୍ୟ ଜମିଦାରୀ ଡିକ୍ରିଟି ଗଲି । ମୋ ଜେଜେମା ଗୁରିବର୍ଷ ଆଗରୁ ଉଦ୍ଧାପ ଛାଡ଼ିଥିଲେ । ବୋଉ ଉତ୍ଥାସକୁ ଯାଇ ଜେଜେମାଙ୍କୁ ମୋର ଡିକ୍ରିଟି ଟ୍ରେନ୍ ଯିବା କଥା ଶୁଣାଇବାରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଥିଲା- “ଆହା ଖଣିପକା ଗୁରୁଳ ଆଉ ଗୁରୁପାଣି ଖାଇ କାଲି କେମିତି ବଳିବ ?” ଏବେ ଷ୍ଟାରପେଣ୍ଡ ପଡ଼ିଗା ଟଙ୍କା, ଦୁଇଓଲି ଭାତ ମୁଁଠାଏ ସାଙ୍ଗକୁ ବୋଉତାକୁ (ବୋଉଟି କଖାରୁ) ପାଖ ଗୁରୁପାଣି ଛଡ଼ା ଅଧିକ କିଛି କରି ହୁଏ

ନାହିଁ । ଖଣିପକା ବଗଡ଼ା ଉଷୁନା ଗୁଉଳ ସାଙ୍ଗକୁ ବୋଇତାକୁ ଗୁରୁରେ ଦକ୍ଷିଣା ଭାରମାନେ ବେଶ୍ ଚଳାଇ ନେଉଥିଲେ । ପୁରୀ ଭାରମାନେ ଗୁରୁତାକୁ ଯଦିଓ ଆପଣ ଉଠାଉଥିଲେ, ଭାତ ବୋଇତାକୁରେ ଚଳାଇ ନେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମୋ ପରି ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳ ଛାତ୍ର ପାଇଁ ଖଣିପକା ଗୁଉଳ, ବୋଇତାକୁ ଓ ଗୁରୁ ତିନୋଟି ଯାକ ଥିଲା ସମସ୍ୟା । କଳାହାଣ୍ଡି ଡାର ସୁନ୍ଦର ଓ ସରୁ ଉଭୟ ଉଷୁନା ଓ ଅରୁଆ ଗୁଉଳ ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏଠା ଭାତ ଥରେ ଦୁଷ୍ଟରେ ଲାଗିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟ ଜିଲ୍ଲାର ଗୁଉଳ ଦୁଷ୍ଟକୁ ନେବା କଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏବେ ମଧ୍ୟ କଳାହାଣ୍ଡିରେ ଥିବା ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟ ଜିଲ୍ଲାର ଲୋକେ ଏହା ମୁତ୍ତ କଣ୍ଠରେ ସ୍ବାକାର କରିବେ । ଜେଜେମା ଦକ୍ଷିଣା ଗୁରୁ ଓ ଗୁଉଳର ମହାତ୍ମ୍ୟ ଜାଣିଥିଲେ ଓ ମୋ ପାଇଁ ଏ ବାସ୍ତବ୍ୟଭରା ଉକ୍ତି ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ଦୟାମୟୀଙ୍କୁ ମୁଁ ଭକ୍ତିକମ୍ପ ପ୍ରଣତି ଜଣାଉଛି ।

ନାମକରଣ :

ଗାଉଡ଼ି ଘରକୁ ଆସିବା ପରେ କ୍ଷୀର ସମସ୍ୟା ଦୂର ହେଲା । ଜାତକର୍ମର ଦିନ ଗୁଡ଼ିକରେ ଶୁଣିଛି, ଦ୍ବିତୀୟ ଦିନ ଶହେଟି ଲତୁ ଡାଲାରେ ଧରି ନନା ପାଣ୍ଡରେ ବସି ଥାଆନ୍ତି । ଯିବା ଆସିବା ପିଲାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଧରାଉ ଥାଆନ୍ତି । ପଞ୍ଚୁଆତି ଦିନ ସାର ପଡ଼ିଶାକୁ ପଞ୍ଚୁଆତି ମୁଡ଼ି ବନ୍ଧା ହେଲା । ଷଷ୍ଠୀ ଦିନ ଷଷ୍ଠୀପତ୍ର ଲେଖା ହେଉ ମୁଷ୍ଟତଳେ ଦିଆ ହେଲା । ଷଷ୍ଠୀ ପତ୍ରଟି ତାଳପତ୍ରରେ ଲେଖି ଆଣିଥିଲେ ପରିବାରର ପ୍ରିୟ ନନାଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ, ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପଣ୍ଡିତ, ମହାରାଜାଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ପୁରୋହିତ ସ୍ବର୍ଗତ ନାରାୟଣ ରଥ । ତାଳପତ୍ରରେ କୁଙ୍କୁମ ଲିଖିତ ଏ ପତ୍ରର ଭାଷା- *ମାଗଣାର୍ଥେ କେଶବଃ, ପୌଷେ ନାରାୟଣଃ, ମାଘେ ମାଧବଃ, ଫାଲ୍ ଗୁନେ ଗୋବିନ୍ଦଃ, କୈତ୍ରେ ବିଶ୍ବକ୍ଷେନଃ, ବୈଶାଖେ ମଧୁସୂଦନଃ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠେ ତ୍ରିବିକ୍ରମଃ, ଆଷାଢ଼େ ବ୍ୟମନଃ, ଶ୍ରାବଣେ ଶ୍ରୀଧରଃ, ଭାଦ୍ରପଦେ ହୃଷିକେଶଃ, ଆଶ୍ବିନେ ପୁନନାଭଃ, କାର୍ତ୍ତିକେ ଦାମୋଦରଃ ଏତେ ଦେବା ବାଳକଂ ରକ୍ଷକୁ । ଶ୍ରୀ ଷଷ୍ଠୀ ଦେବୀ ପ୍ରସାଦାତ୍ ବାଳକ ଚିରଜୀବିନ ଭବତୁ ।* ଏକୋଇଶ ଦିନରେ ନାମକରଣ ହେଲା । ନନା ଥିଲେ ଶିବ ଓ ଶକ୍ତି ଭକ୍ତ । କଳାହାଣ୍ଡିଠାରେ ପହଞ୍ଚିବାଠାରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟକର୍ମ ମଧ୍ୟରେ ରାଜାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ବର୍ଷରେ ଅଳ୍ପତଃ ଗୁରିମାସ ବୈଶାଖ, ଆଷାଢ଼, କାର୍ତ୍ତିକ, ମାଘ ଦୈନିକ ପାଞ୍ଚରକ୍ ଶତରୁଦ୍ରାଭିଷେକ କରୁଥିଲେ । ଶତରୁଦ୍ରାଭିଷେକ ପାଞ୍ଚରକ୍ କରିବା ପାଇଁ ଅଳ୍ପତଃ ଗୁରିଘଣ୍ଟ ଦୈନିକ ଲାଗୁଥିଲା । ବର୍ଷରେ ଅଳ୍ପତଃ ଗୁରିମାସ ଜେଜେମା ରାମପ୍ରିୟାଙ୍କ ପାଇଁ ଶ୍ରୀରାମମନ୍ଦିରରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନମସ୍କାର କରିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟ ନମସ୍କାର ମନ୍ତ୍ରରେ ଶହେ ଆଠଥର ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଣାମ ବାରଗୋଟି ଅଙ୍ଗପିତିରେ କରିବାକୁ ନନାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଦ୍ବିତୀୟ କେହି ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଜେଜେମାଙ୍କ ବିଶ୍ବାସ ଥିଲା । ତା'ଛଡ଼ା ଜେଜେମା ନିଶ୍ଚିତ ଥିଲେ ଯେ ଉଭୟ ଦୈହିକ ଓ ମାନସିକ ବଳ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନନାହିଁ ନିଷ୍ବାପର ଭାବେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନମସ୍କାର କରିବେ । ମୋର ନାମକରଣ ସହିତ ଏସବୁ କହିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏତିକି ଯେ ଏସବୁ ପୂଜା ଉପାସନାର ପ୍ରୟୋଜନ ଥିଲା । ରାଜପରିବାର ପାଇଁ; ନିଜ ପାଇଁ କରୁଥିଲେ ପ୍ରତ୍ୟହ ସେ 'ବିଷ୍ଣୁ ସହସ୍ରନାମ' ଓ 'ଶତରୁଦ୍ରାଭିଷେକ' ସହ 'କାଳିକପୁରୀ' ଆବୃତ୍ତି । ଦକ୍ଷିଣକାଳୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ହେଉ ବା ମାଣିକେଶ୍ବରୀଙ୍କ ନିକଟରେ ହେଉ ଆମ୍ଭୁଥା □ ୨୧

କାଳି କର୍ପୂର ଆବୃତ୍ତି ନିତ୍ୟକର୍ମ ଥିଲା । ତେବେ ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ମଙ୍ଗଳବାର, କାଳିଜନ୍ମ, ଦଶହରା
ସମୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ୍ୟାସ ଓ ପୂଜା ସହ କାଳି କର୍ପୂର ଆବୃତ୍ତି କଲାବେଳେ ତାଙ୍କଠାରେ ଏକ
ବିଶେଷ ତନ୍ମୟ ଭାବ ଓ ତେଜ ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା । ଦୈନିକ ରାତ୍ର ପୂଜା ବିଧାନ
ପରେ ଠାକୁର ସାଇତିବା ବେଳେ 'କାଳି କର୍ପୂର' କେତୋଟି ପଦର ଲାଳିତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଆବୃତ୍ତି
ଏବେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ତଲ୍ଲୀନ ଅବସ୍ଥା ମନକୁ ଆସେ-

ଅନେକେ ସେବତେ ଭବ ପୃକ ଗାର୍ବାଣ ନିବହାନ୍

ବିମୁକ୍ତାସ୍ତେ ମାତଃ କିମପି ନହି ଜାନନ୍ତି ପରମମ୍

ସମାରାଧ୍ୟାମାତ୍ୟଂ ହରିହର ବିରସ୍ୟାତି ବିଦୁସିଃ

ପ୍ରପନ୍ନୋଽସ୍ମି ସ୍ୱୈରଂ ଗତିରସ-ମହାନନ୍ଦ-ନିରତାମ୍ । ୧୩

ଧରିତ୍ରୀ କାଲାଳଂ ଶୁଦିରପି ସମାରୋଽପି ଗଗନଂ

ତୁମେକା କଲ୍ୟାଣା ଗିରାଣ ରମଣା କାଳି ସକଳମ୍

ସୁତିଃ କାତେ ମାତ ସ୍ରବ କରୁଣୟା ମାମଗତିକଂ

ପ୍ରସନ୍ନା ତ୍ୱଂ ଭୂୟା ଭବ ମନୁନ ଭୂୟା କୁମ ଜନ୍ତୁଃ । ୧୪

ଏହାର ଭାର୍ତ୍ତ-ମାଆ ଗୋ; କେତେ ବୁଦ୍ଧିହୀନ ଜଗତେ କାହିଁକି ତୋତେ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଦେବ
ଭଜନ୍ତି, ଜାଣନ୍ତିନି ଅବା ତତ୍ତ୍ୱ ତୋହର ! ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ଶିବ ଦେବଗଣ ପୂଜ୍ୟା, ସୃଷ୍ଟି ସଂହାର-
ତାରଣ-କାରଣ-ପାଳନ କ୍ରୀଡ଼ାରତ ତୁହି ଆଦିମାତା, ଜାଣି ଶରଣ ଗଲି ମା ତୋ ପୟର ।

କ୍ଷିତି, ଆପ, ତେଜ, ମରୁତ, ବ୍ୟୋମ ପଞ୍ଚଭୂତରୂପା ଜନନୀ ଗୋ ଜଗନ୍ନୟା,
ଗିରାଣ ରମଣା ମା କାଳି କଲ୍ୟାଣା । ଅଗତିର ଗତି ତୁହି ଗୋ ଜନନୀ ପ୍ରଣତି ଜାଳୁଛି ତୋର
ପାଦେ, ନୋହୁ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ସଂସାରେ ପୁଣି । ମୋର ଜନ୍ମପରେ ସେ ବୋଧହୁଏ ଭାବିଲେ
କାଳି ପ୍ରସନ୍ନ ହେବାରୁ ମୋର ଜନ୍ମ ହୋଇଛି । ଏକୋରଣିଆ ନ୍ୟମକରଣ ଦିନ ଘରେ ଠାକୁରାଣୀ
ପୂଜା କରି ପଞ୍ଚିତ ନାରାୟଣ ରଥ, ପଞ୍ଚିତ ଗଣେଶ୍ୱର ରଥ, ପଞ୍ଚିତ ବିଶ୍ୱନାଥ ରଥ, ପଞ୍ଚିତ
ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ରଥ, ବାସୁଦେବ ରଥ, ଜେଜେବାପା (ନଳଙ୍କ କକେର) ବାସୁଦେବ ମିଶ୍ର, ମହେଶ୍ୱର
ମହାପାତ୍ର ଆଦି ସାନାୟ ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଅନୁଜ୍ଞା ନେଇ ନାମକରଣ କରାଇଲେ- 'କାଳା
ପ୍ରସନ୍ନ' । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ମୋ ମଝିଆ ଭାଇର ନାଁ ଦିଆଗଲା ଦୁର୍ଗା ପ୍ରସନ୍ନ ଏବଂ
ସାନଭାଇର ନାମ ଦିଆହେଲା ଶ୍ୟାମା ପ୍ରସନ୍ନ । କାଳା, ଦୁର୍ଗା ଓ ଶ୍ୟାମା, ଏକନାମ ଏକପ୍ରାଣ-
ଏକ ଓ ଅଭିନ୍ନ ରହି ତାଙ୍କ ପରମ୍ପରା ଉଦ୍ଧାବିତ ରଖିବେ ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ।
ଜୀବନର ଯାତ୍ରା ପଥରେ ଆମେ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛାର ବାହକ ହୋଇ ପାରିଲୁ ନାହିଁ । ଆଦର୍ଶ କେତେ
ରଖୁଛୁ ସେ ଜାଣିବେ କିନ୍ତୁ ଏକପ୍ରାଣ ହେବା ହେଲା ନାହିଁ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ ସେ
ଦେଇଥିବା ନାମ ତିନୋଟି ମଧ୍ୟ ଯଥାଯଥ ଭାବେ ନିଆଅଣା ଥୁଆରଣା ଆମ ଭାଗ୍ୟରେ
ହୋଇ ନାହିଁ । ମୋ ନାଆଁ କେତେବେଳେ କାଳିପ୍ରସାଦ ହୋଇଗଲା, ଦୁର୍ଗା ପାଖରେ ବରଣ
ବସିଗଲା, ଶ୍ୟାମା ନାଆଁଟି ପୂରାପୂରି ଓଲଟପାଲଟ ହୋଇ ସେ ବନିଗଲା ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ।

ନନାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ତାଙ୍କ ଜୀବିତବସାରେ ଖୁନନ୍ଦିନ ହୋଇଯିବ ସେ ଦେଖି ପାରିଥିଲେ । ଭାଇମାନଙ୍କ ଭଳି ଭଉଣୀମାନଙ୍କ ନାଁ ଦିଆ ହୋଇଥିଲା ସୁରେଶା, ସୁକାନ୍ତି, ସୁଶାଳା, ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା- ଏମାନେ କେପେ ସ୍ୱର୍ଗପୁରରୁ ଶାପଗ୍ରସ୍ତା ହୋଇ କିଛିଦିନ ପୃଥିବୀକୁ ଆସିଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ଶୁଳିଗଲେ । ମୋ ପରେ ପୁଅଟିଏ ହୋଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲା । ଝିଅ ଗୁରୋଟି ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କଲାପରେ ଆମେ ତିନି ପୁଅ ହିଁ ଥିଲୁ । ବୋଉ ଭଉଣୀମାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ ବିଷାଦଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଶେଷରେ ଦୁଇଟି ଭଉଣୀ ଆସିଲେ- ବୋଉର ମର୍ମଦାହ ଉଣା ହେଲା । ଏ ଦୁଇଟି ଭଉଣୀଙ୍କ ନାମ ଦିଆହେଲା ରାଜଶ୍ରୀ, ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀ । ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ନାଁ ଗଢ଼ି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ବଡ଼ଟି ହେଲା ରାଜେଶ୍ୱରୀ ଆଗଟି ହେଲା ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀ । ମୁଁ ବଡ଼ଟିକୁ ଡାକିଲି ବଡ଼ ବୁଢ଼ାମା ଆଉ ସାନଟି ସାନବୁଢ଼ାମା । ଏ ବେଳକୁ ମୋର ଅତି ସ୍ୱେଦ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ବାସ୍ତବ୍ୟ ମମତାଭରା ଆଦରର ବୁଢ଼ାମା ଇହଲୋକ ଛାଡ଼ିଥିଲେ । ସାନଭଉଣୀ ମଞ୍ଜୁ ଓ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ମୁଁ ଏ ସେତୁଟିର ଆମେ ପାସଟି କଢ଼ି । ପ୍ରଥମ ମାତାଙ୍କ କନ୍ୟା ଶକୁନ୍ତଳା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ନାନା । ଶକୁନ୍ତଳା ନାନା ଆଉ ମୁଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆଉ ସମସ୍ତେ ରୂପା ଗୁମବରେ କ୍ଷୀର ପିଇ ଜଳୁ ହେଇଛନ୍ତି । ଆମେ ଦୁଇଜଣ ଯେମିତି ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ଦେଖୁଛୁ ଅନ୍ୟ ଭାଇଭଉଣୀ ତା' ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ନନାଙ୍କ ପାରିବାର ପଣିଆରୁ ଖାରବା ଗଣ୍ଡାକ ଯଦିଓ ଉଣା ନଥିଲା- ଏତିକି ଛାଡ଼ି ଆଉ ମାଟିଘର ଖଣ୍ଡକ ଛାଡ଼ି କିଛି ବୋଲି କିଛି ନଥିଲା । ପତଳା କନାର ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଅଣ୍ଡର (ହାପ୍ ପ୍ୟାଣ୍ଡର କାମ ଦେଉଥିଲା), ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଧଳା ହାପ ସାର୍ଟ, ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଧୋତିରେ ମୋର ପାଠ ପଢ଼ା ଶେଷ ହୋଇଥିଲା । ତେବେ ମୋତେ ବାର ତେରବର୍ଷ ହେବା ବେଳକୁ ଘରର ଅବସ୍ଥାରେ ଢେର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥାଏ । ନିଜର ଗ୍ରାମ ନିଷା ଓ ରାଜକୁପା ବଳରେ ନନା ଅଠତିରିଶ ଏକର ଜମିର ମାଲିକ ହୋଇଥିଲେ । ଧନଧାନ୍ୟରେ ଘର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ନନା ଓ ମୋ ମା'କୁ ଛାଡ଼ି ସମସ୍ତେ ବଦଳି ଯାଇଥିଲେ । ଖୁବ୍ ବେଶା ବଦଳି ଯାଇଥିଲା ବୋଉ । ସହଜେ ସେ ଟିକିଏ ଥିଲାଘରର ଝିଅ । ଖାଇଖୁଆର ଜାଣିଥିବାରୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଜାଣିଥିଲା । ତେବେ ନନା ଆଉ ମା'କୁ ଲୁଗୁଇ । ମା ଜାଣିଲେ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ପାଟିଟାଏ କରି ତାରିତା କରିବ, 'କିଲେ । କାଲିଆ ପୋଡ଼ି, ବୋପାଘରୁ ଆଣିବା ପରି ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଛୁ । ଦେଖୁନୁ ପୁଅ କେମିତି କଷ୍ଟପଡ଼ି ଆଣୁଛି ।' ବୋଉ ଟିକିଏ କଲା । ତା' ବାପଘର ନାଁ ସାବିତ୍ରୀ, ତାଙ୍କ ନାଁ ସାବି । ଆମ ଘର ଦିଆ ନାଁ ସୁଲକ୍ଷଣା । ମା ତାକୁ ସୁଲକ୍ଷଣା ତାଙ୍କେ ତେବେ ଗାଣିଗଲେ ସୁଲକ୍ଷଣା କାଲିଆ ପୋଡ଼ି ନାମ ନିଏ ।

ରାଜାଙ୍କ ହାତୀ :

ନନା ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଉଠି ଶୌରୂପି ସାରି, ଠାକୁର ପୂଜା ଅର୍ଚ୍ଚନା, ରୁଦ୍ରାଭିଷେକ ଆଦି କରୁଥିଲେ । ଏସବୁ ସରିବାକୁ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟାରୁ ଉଣା ଲାଗୁ ନଥିଲା । ତେବେ ଏସବୁ ସରିବା ବେଳକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହୋଇ ନଥାଏ । ଠାକୁରଘରୁ ବହାରି ଭଗବାନଙ୍କର, ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ମାଣିକେଶ୍ୱରୀ ମନ୍ଦିର ଦର୍ଶନ ସାରି ଘରକୁ ଫେରିବା ବେଳକୁ ବୋଉ ରାନ୍ଧି ସାରିଥାଏ । ସେତକ ଠାକୁରଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ଖାଇଦେଇ ଖାଲି ପାଦରେ ଗୁଲି ଗୁଲି ଯିବେ ବାସ

ଜମିକୁ ସେ ଫେରୁଥିଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପରେ । ଗୁମ୍ଫାଜମି ଭବନସ୍ଥାପନାରୁ ଠିକ୍ ଶୁଣି କିଲୋମିଟର ପରେ ଭବନସ୍ଥାପନା-କେସିଙ୍ଗା ରାଜଗାସ୍ତାରେ । ଫେରିବାବେଳୁ ଗରମ ପାଣି ଥୁଆ ହୋଇଥିବ ଅଣ୍ଟାପାଣି କରିବେ । ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ତଳକୁ ଗାଧୁଆର ନାମ ଅଣ୍ଟାପାଣି । ତା'ପରେ ସାୟଂ ସନ୍ଧ୍ୟା ପୂଜା ପାଠ ପରେ ଖାଇ ବସିବେ । ଏ ସମୟଟି ପାରିବାରିକ ମିଳନ ବେଳା, ଦୁଃଖସୁଖ ଭଲମନ୍ଦ ଉଦ୍ୟାତି ବର୍ତ୍ତା ହେବ । ବଢ଼ାହେବା ପରେ ସାମନାରେ ବସିବ ମା, କବାଟ କୋଣରେ ବୋଉ । ମୁଁ ଥିବି ବାଁ ପଟକୁ । ମୋ ସାମ୍ନାରେ ଖାଇ ଥାଳିଆଡ଼ିଏ । କଥାବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣିଥିବ । ନନା ଖାଉଥିବେ । ଡାଲି, ତରକାରୀ ଗୋଳାଗୋଳି ଭାତ ଗୁଣ୍ଡାଏ ଲେଖାଏଁ ମୋ ଥାଳିଆକୁ ପକଉଥିବେ । ମୁଁ ଦୂରେଇ ବସି ତାଙ୍କୁ ନ ଛୁଇଁ ଗୁଣ୍ଡାକୁ ଗୁଣ୍ଡା ନେଇ ଖାଉଥିବି । ସେ ଭଲ ପିନ୍ଧାରେ ଖାଉଥିବେ । ଭଲ ପିନ୍ଧାର ବିପରୀତ ଏଠି ମନ୍ଦପିନ୍ଧା ନୁହେଁ । ଭଲ ସଫା ଲୁଗା ପରିଷ୍କାର ହୋଇ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଥିବ ଖାଇବାବେଳେ ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗା ଠାକୁର ଘର ପିନ୍ଧା ଭିନ । ଶୋରବା ଲୁଗା ଭିନ । ଦାଣ୍ଡ ଲୁଗା ଭିନ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ବାଗଣ କରେ ବୋଲି ଯାହା କହନ୍ତି, ତାହା ଅନେକେ ଠିକ୍ ରୂପେ ବୁଝି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ବ୍ରାହ୍ମଣ କାହାଘରେ ଏପରିକି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ ମଧ୍ୟ ପରାଧନକୁ କଦଳ କହି ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଭଲ ପିନ୍ଧି ଖାଉଥିବାବେଳେ ନିଜ ପୁଅ ମଧ୍ୟ ଘର ଲୁଗାପିନ୍ଧି ଛୁଇଁ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ମଧ୍ୟ ଅଛୁଆଁ ।

ନନା ଖାଇ ବସିବାବେଳେ ଯାହାସବୁ ଶୁଣିବେ ସେସବୁ ସୁଖ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟୋଚନା ହୋଇଥିବ । ଅନେକ ଡିଙ୍ଗ କଥା ତାଙ୍କ କାନକୁ ଅଣାଯିବ ନାହିଁ । ତେବେ ଡିଙ୍ଗ ହେଲେ ହେଁ ଗୃହସ୍ଥାମୀ ଶୁଣିବା ଉଚିତ, ଯାହା ନ ଜାଣିଲେ ନଚଳେ ଏଭଳି କଥା ଖୁବ୍ ସାବଧାନରେ ଉପସାପିତ ହେବ । ତଥାପି ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ନନ୍ଦ ଭାରି ରାଗା ଲୋକ । ତେବେ ତାଙ୍କର ସବୁ କ୍ରୋଧ ଅଯୌବିକ, ଅକାରଣ, ଅନାବଶ୍ୟକ, ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଅଶୋଭନୀୟ କଥା, ଆଦରଣ ଓ ସ୍ବଭାବ ବିରୁଦ୍ଧରେ । ଗାରିଗଲେ ସେ ପ୍ରାୟ ହିଁସ୍ବ ଦେଖାଯାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଗୌର ଦେହ, ଉଦୟକାଳୀନ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଭଳି ଚନ୍ଦ୍ରାଭ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ସେତିନ ଖୁଆପିଆ ପ୍ରାୟ ବିଶୁଦ୍ଧ ଥାଉଥିଲା । ନନା ପ୍ରାୟକହୁଥିଲେ- 'ମୁଁ ଜ୍ଞାତ ବା ଅଜ୍ଞାତରେ କାହାରି କ୍ଷତି କରି ନାହିଁ, କରିବି ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୁଁ ଅନ୍ୟଠାରୁ ସେଇ ଆଦରଣ ଶୁଣେଁ । ଯା'ର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ମୁଁ ଶୁଣେଁ ନାହିଁ । ରାଜାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପାଖ ପଡ଼ୋଶୀ ସମସ୍ତେ ଏହା ଜାଣିଥିଲେ । ଜେଜେମା (ରାଜପିତାମହା ରାମପ୍ରିୟା) ନନାଙ୍କ ଏ ମର୍ମିବାଣୀ ଜାଣି ମାକୁ କହୁଥିଲେ, 'ଲୋକା ଭାରି ରାଗା । ରାଜାଘର ହାତାକୁ ମାରି ଦେବାର ଲୋକ । କୁଟୁମ୍ବ କଥା ତା'ର କାନେ ନାହିଁ ପକାବ ।' ନନା, ହାତାମରା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭାବେ ପରିଚିତ ଥିଲେ । ଏହା ନନାଙ୍କ କ୍ରୋଧର ପରିବର୍ତ୍ତ ପ୍ରଫଳ କରୁଥିବା ଏକ କାହାଣୀ । ମହାରାଜା ବ୍ରଜମୋହନଙ୍କ ଶାସନ କାଳ । ବ୍ରଜମୋହନ ନୃଶଂସ ନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅତି କଠୋର ଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ରାଜକର୍ମିଣୀ ହିଁ ଅଧିକ ନିଷ୍ପରାଗ ଦେଖାନ୍ତି । ବଡ଼ କର୍ମିଣୀଙ୍କ ତୁଳନାରେ ତଳିଆତକ ଅଧିକ ହୃଦୟହୀନ ଓ ନିଷ୍ପରାଗ । ସେତେବେଳେ କଳାହାଣ୍ଡି ମହାରାଜାଙ୍କର ଦଶଘର ହାତା ଥାଆନ୍ତି । ହାତାମାନଙ୍କ ଖାଇବା ପାଇଁ ପିଆଯାଉଥିବା ଖାଦ୍ୟ ମାଛତୁମାନେ ହତୁପ କରି କୃଷକମାନଙ୍କ ଗୁମ୍ଫାଜମିରେ ହାତା

ପୋଷୁଥିଲେ । ରାଜାଘର ହାତୀ- ଫେର ପ୍ରତାପାରାଜା ବ୍ରଜମୋହନ । ରାଜାଙ୍କ ହାତୀ ଧାନ
 ଖାଇଲା, ଗୁଷ୍ଠ ଉଜାଡ଼ିଲା, ଗୁଷ୍ଠ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେବ ସିନା ରାଜା ଛାମୁରେ ଗୁହାରି
 କରିବାକୁ ବଳ ନାହିଁ ପାଇବ । ସେତିକି ମାହୁତର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ଆମ ଧାନ ଗୁଷ୍ଠମିରେ ହାତୀ
 ପୂରାଇଥାଏ । ମାତ୍ର ପଶୁଶବ୍ଦ ତଳେ ଭବାନୀପାଟଣାର ଆଡ଼େ ପ୍ରସ୍ତେ ତୁର କିଲୋମିଟର
 ଛାଡ଼ି ଘଷଜଙ୍ଗ ଲା । ନନା ଶକ୍ତେ ବର୍ଜା ଧରି ଗୁଷ୍ଠମିକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଜଙ୍ଗଲ ସଫା ହେଲା
 ପରେ ବାଡ଼ି ଧରି ଯା'ଆସ କଲେ । ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ହାତବାଡ଼ି ଗୁଷ୍ଠମି
 ଯାତ୍ରାର ସାଥୀ ଥିଲା । ଶିଶୁକାଠର ଖୁବ୍ ମଜଭୁତ ବାଡ଼ି ଅଗରେ ହାତୀଦାନ୍ତ, ମଝିରେ ଚୁପା
 ପଟି ଓ ମୂଳରେ ଲୁହା ନାଲ ପିଟା ହେଉଥିଲା । ଜଙ୍ଗଲର ସାନ୍ତତା ସହିତ ବାଡ଼ିର ସାନ୍ତତା
 କମି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଙ୍ଗଲ ଶେଷ ହେବାବେଳକୁ ବେତ ତିଆରି ହାତବାଡ଼ିରେ ତଳିଲା । ସେତିକି
 ବର୍ଜା ଧରି ଜମିରେ ପାଦ ଦେବାବେଳକୁ ମାହୁତ ଗୁଷ୍ଠ ଜମିରେ ହାତୀ ପୂରାଇଥିବା ଦେଖି
 'ହୁଆହୁସ୍ତ ସହସ୍ତେଶ' ମନ୍ତ୍ର ଭୁଲି, ପଶୁଶବ୍ଦ ତୁରନ୍ତ ଏକ ଖେଳାଳାର ଡମ୍ବ ନେଇ ହାତୀ
 ଉପରକୁ ମାହୁତର ଗୋଡ଼କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି 'ଜ୍ୟାଭଲିବ୍ ଥ୍ୟୋ' କଲେ । ହାତୀର ଟାଣୁଆ ତମ
 ଟିକିଏ ଛେଲି ହେଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ମାହୁତର ପାଦରୁ ପୁଲୁଏ ମା'ସ ଖସିଗଲା । ରକ୍ତାତ
 ଅବସାରେ ହାତୀକୁ ଧରି ମାହୁତ ପହଞ୍ଚିଲା ରାଜାଙ୍କ ଛାମୁରେ । ଗୁହାରି ଜଣାଇଲା, ପିଆଡା
 ଧାଉଁଲେ ନନାଙ୍କୁ ତାକି ଆଣିବାକୁ । ନନା ପହଞ୍ଚିଲେ ମହାରାଜା ବ୍ରଜମୋହନଙ୍କ ପାଖରେ ।
 ରାଜା ପଚାରିଲେ, 'ଇ କଥା ସର୍ବ କେ ? ତମେ ରଜାଘର ହାତୀକେ ମାରୁଲ ?' ନନା ହିଁ
 ଭରିଲେ । ରାଜା କାରଣ ପଚାରିଲେ । ନନା କହିଥିଲେ- 'ହାତୀ ରାଜାଙ୍କର । ଖାଲି ହାତୀଖାନରେ
 କାହିଁକି ବନସ୍ତରେ ଥିଲେ ବି ହାତୀ ରାଜାଙ୍କର । ମାତ୍ର ହାତୀ ଯୋଗୁଁ ଯାହା କ୍ଷତି ହେବ, ସେ
 ପାଦ ହାତୀର ନୁହେଁ ହାତୀ ମାଲିକର । ଅନ୍ୟର ତାତିଲା ନିଶ୍ୱାସ ରାଜାଙ୍କର କ୍ଷତି କରିବ
 ଯଦିଓ ସେ ପାଦର କର୍ତ୍ତା ନୁହନ୍ତି । ଏହାର କାରଣ ମାହୁତ । ହାତୀ ମାରି ନଥିଲେ ମାହୁତର
 ଅପରାଧ ମହାରାଜାଙ୍କ ସାମ୍ନାକୁ ଆସି ନଥାଆନ୍ତା । ରାଜାଙ୍କୁ ପାଦ ଓ ଗରିବର ନିଶ୍ୱାସରୁ ରକ୍ଷା
 କରିବା ପାଇଁ ଏହା କରିବାକୁ ହେଲା । ଆଜି କାଲିର ଶାସକ, ପାଦ ଓ ଗରିବର ନିଶ୍ୱାସକୁ
 ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ହେତୁବାଦର ତୁନିଆରେ ଏହା ଅହେତୁକ । ରାଜା କିନ୍ତୁ ଘଟଣା
 ବୁଝିଲେ । ନନାଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଲେ । ମାସକର ରୁଦ୍ରାଭିଷେକ ପୁରସ୍କାର ମିଳିଲା । ମାହୁତ
 ଗୁଳିରିରୁ ତଡ଼ା ଖାଇଲା । ନନା ହାତୀମରା ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇ ରହିଲେ । ଏହା ଏକ ଉପାଧି
 ନଥିଲା କିନ୍ତୁ ସେ କିଭଳି କ୍ରୋଧା ଓ ନିର୍ଭୟ ଥିଲେ ଜଣାଇ ଦେଉଥିଲା । ନନାଙ୍କୁ ତରି
 ଆମେ ସର୍ବତ୍ର 'ଅ' ଓ 'କୁ' ତୁରରେ ରହୁଥିଲୁ । ଅବାଟରେ ସିବା ଓ କୁନର୍ମି ଲିପ୍ତ ହେବା
 ସମ୍ଭବପର ନଥିଲା । ସେ ଶୁଙ୍ଖାଳାର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଥିଲେ । ସମୟାନୁବର୍ତ୍ତିତା ଓ ନିୟମାନୁବର୍ତ୍ତିତା
 ତାଙ୍କର ଧର୍ମ ଥିଲା । ନମ୍ରତା ତାଙ୍କର ଆଚରଣ ଥିଲା । କେହି ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇଲେ ସେ
 ଆଶିଷ ମୁଦ୍ରାରେ ଯେତେ ଲଙ୍ଘି ପଡୁଥିଲେ ବୋଧହୁଏ ନମସ୍କାର ଜଣାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି ସେତିକି
 ଲଙ୍ଘି ନଥିଲେ । ରାଜାଘର ବା ମଝିର କାମ ଥିଲେ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟରେ ସାମୟିକ
 ଅତଳବଦଳ ହେଉଥିଲା । ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଏକ ପକ୍ଷରେ ଦେବ ସମର୍ପିତ ଓ ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ କର୍ମ

ସମର୍ପିତ ଥିଲା । ବୋଧହୁଏ ଏହି କାରଣରୁ ତାଙ୍କଠାରେ ଥିଲା ପୌରୁଷ ଓ ତଜନିତ ଡାକ୍ତା । ମୁଁ ପୁତ୍ର ହୋଇଥିବାରୁ ଏକଥା ଆତ୍ମବଢ଼ିମା ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ କହୁନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କ ସଂସ୍କରଣରେ ଆସିଛନ୍ତି ସମସ୍ତେ ଏହା ମୁତ୍ତ କଣ୍ଠରେ ସ୍ବାକାର କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ମହାରାଜାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମତ, ଯାହା ତାଙ୍କ ଶୋକବୀର୍ଣ୍ଣରେ ପ୍ରକାଶିତ ତାହାହିଁ ଏହି କରିତ୍ରର ପ୍ରାମାଣିକ ସତ୍ୟ । ବୋଧହୁଏ କୌଣସି କର୍ମରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପିତ କରିଦେଲେ ଏଇଭଳି ଜୀବନ ଗଢ଼ି ଉଠେ ।

ଯାହା କରିବେ ସାଇଁ :

ଏଭଳି ଏକ ପାରିବାରିକ ପରିବେଶରେ ମୋର ବିକାଶ ହୁଏ । ମୂଳରୁ କହି ଆସୁଛି ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ସଂଗଠିତ ନୁହେଁ । ଅନେକ କିଛି ସମ୍ଭାବନା ଆଦ୍ୟରୁ ଦେଖାଇ ଅତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଥରା ଯେ ଠିକ୍ ରହି ପାରିଲା ନାହିଁ ତା'ର ମୂଳ କାରଣ ମାନଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କାଳ୍ପନିକ ଖୋଜି ମୁଁ ନିଜକୁ ବେଳକୁ ବେଳ ବିଷାଦଗ୍ରସ୍ତ କରି ପକାଉଛି । ନନା ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜକୁ ଗଠନ କରି ସମାଜରେ ଯିବ ଯିବି କରି ଦେଇଥିବାବେଳେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଯିବ ଓ ସୁରକ୍ଷିତ କରିବା ପାଇଁ ବିଶେଷ କିଛି କରି ନଥିଲେ । କାମ ପାଇଁ ସେ ନିଜକୁ ପ୍ରାୟ ଆମ ପାଖରେ ଅନୁପସ୍ଥିତ ରଖିଲେ । ଜୀବନର ସ୍ବର ହରାଇଥିବା ରକ୍ଷଣଶୀଳା ପୁରାତନ ପତ୍ନୀ ମା, ନିଜ ସ୍ବାକ୍ଷର ପରିବାରରେ ଦୃଢ଼ ରଖିଥିଲେ । ଜେଜେମା ଓ ବୋଉର ଦ୍ବୈତ ମାଲିକାନା ପାରିବାରିକ ସଂହତି କ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ କରୁଥିଲା । ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଗଞ୍ଜାମା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଚଳଣି ଭିତ୍ତି ଧରିଥିବା ମାଆ ଓ ନିତାନ୍ତ ମଫସଲି ବୋଉ ସହିତ ନିଜେ ନନା ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ଗୁଲିଥିବା ଦୂତ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖିପାରୁ ନଥିଲେ । ମୋଟ ଉପରେ ନନାଙ୍କର ପଇସାଟିକର ବିଷୟ ଜ୍ଞାନ ନଥିଲା । ସେ କେବଳ କାଳ-ବିଧି ଓ ଶରୀରବିଶ୍ବାସୀ ହୋଇ ଆଗକୁ ଗୁଲିଥିଲେ । ଆମେ ସେଇ ନୀଆର ନାଉରା ହୋଇ ବସିଗଲୁ । 'ଯାହା କରିବେ ସାଇଁ, କିଛି କାହାରି ହାତରେ ନାହିଁ' ଏହି ମନ୍ତ୍ର ଜପକରି ଆମେ ସଂସାର ସମୁଦ୍ରକୁ ହୁଲି ତଳେ ଧରି ଗୁଲିବାବେଳେ ଲୋକେ ଜାହାଜ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଚଳାଉଥିଲେ । ପରିବାରର ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ର ଭାବରେ ଯେଉଁ ବୋଝ ଯୁଗ୍ମ ପରିବାରରେ ପଡ଼ିବା କଥା ନନା ମୋ ଉପରେ ଆଗରୁ ଲଦି ଦେବାକୁ ଗୁହଁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବଳ ଥାଉ ଥାଉ ମୁଁ ପାରିବାନପଣିଆ ଦେଖାଇ ଦେଲେ ସେ ଶାନ୍ତି ପାଇଥାଆନ୍ତେ । ବୋଧହୁଏ ଗୁଳିଶବର୍ଷ ବୟସରେ ମୋତେ ପ୍ରଥମ ସତ୍ତାନ ଭାବେ ପାଇ କିଛିଟା ଉତ୍ସାହ ଅନୁଭବ କଲେ । ମୋର ଜନ୍ମ ହେବାଠାରୁ ମୋତେ ପଇଁଗୁଳିଶ ବର୍ଷ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସୁସ୍ଥ, ସବଳ ଓ କର୍ମକ୍ଷମ ଥିବା ସତ୍ତ୍ବେ ଯେଉଁ ସାମାନ୍ୟ ବୋଝର ମାନସିକତା ମୋ ମନରେ ଭରିଦେଲେ ସେଇଥିପାଇଁ ମୁଁ ଭାରସାମ୍ୟ ହରାଇ ବିଫଳତା ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇ ଗଲି ।

ଅବଶ୍ୟ ମୋ ବିଫଳତାର ଅନେକ କାରଣ ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ଗୋଟିଏ ହୋଇପାରିଥାଏ । ନହୋଇ ପାରିଥାଏ ମଧ୍ୟ । ମୁଁ ଯେ ନନାଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେଉଛି ତା' ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହାଛଡ଼ା ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଆଉ କିଛି ବାଟ ନଥିଲା ମନେ କଲେ ଚଳିବ । ସବୁ ବାପମାନଙ୍କ ପରି ସେ ଆତ୍ମକଥା □ ୨୬

ଗୁହୁଁଥିଲେ ତାଙ୍କ ପରିବାରର ସୁରକ୍ଷା ଓ ଉଚ୍ଚତା । ସେ ସେମିତି କିଛି ନଥାଇ ଶୂନ୍ୟରୁ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୁଷ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେଲେ, ସେମିତି ଯଦି ମୁଁ ଉଠିପାରେ; ତେବେ କଷ୍ଟିପୁର ବୋଲି ଏକ ଅଖ୍ୟାତପଲ୍ଲୀର ଅଜଣା ଅଶୁଣା ପିଲାଟିର କେହି ବଂଶଧର ନିଜକୁ ଲୋକନାଥ ମିଶ୍ରର ପୁଅନାତି ନ ହେଲା । ଅଶକ୍ତି ପଣନାତି ବୋଲି ସମାଜରେ ମୁଣ୍ଡ ଉଠାଇ କରି ଗୁଲିବ ଏଇଆ ଥିଲା ତାଙ୍କ ଭାବନା । ପୃଥିବୀର ପ୍ରତିଟି ପିତା କାଳେ କାଳେ ଏଇ ଚିନ୍ତା କରି ଗୁଲିବବେଳେ ପ୍ରତିଟି ସନ୍ତାନ ନିଜର ସବୁତକ ବିଫଳତାର କାରଣ ନିଜ ପିତାମାତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଓ ସଫଳତା ତକ ନିଜ ମଥା ମୁକୁଟ ପରି ପିନ୍ଧି ବୁଲନ୍ତି । ଅଥଚ ଅସଲ କଥା ହେଲା ଗତି କାଳର ଅନୁକୂଳଧର୍ମା ପ୍ରବାହ ହିଁ ସଫଳତାର କାରଣ ହୁଏ । ଉଦାହରଣ ଆମ ଭାରିପଟେ ଅନେକ । ଦଶବର୍ଷ ତଳେ ଡାଣ୍ଡର ଭିକାରୀ ଥିବା କେହି ଉଣେ ଆଜି କୋଟିପତି । ତା'ର ସେ ଉତ୍ସାହଗ ନଥିଲା ତା' ବୁଝେ । ତେବେ ଉତ୍ସାହଗ ଅପେକ୍ଷା ଅନୁକୂଳ ପ୍ରବାହ ହିଁ ତା'ର ପ୍ରଗତିର ମୂଳ କଥା ।

ନହି କଣ୍ଠିତ୍ ସଶ ମପି ଜାତୁ ତିଷ୍ଠତ୍ୟ କର୍ମକୃତ୍

କାର୍ଯ୍ୟତେ ହ୍ୟବଶଃ କର୍ମ ସର୍ବଃ ପ୍ରକୃତି ଜ୍ଞେ ଗୁଣୌଃ । ଗୀତା ୩/୫

ଆମେ କାମ କରୁଛୁ କରିବା । ଏହା ଆମ ପ୍ରକୃତି, ପ୍ରବୃତ୍ତି । ବିନା କାମରେ କ୍ଷଣେ ବନ୍ଧୁ ହେବ ନାହିଁ । ଏହା ଜାବନ ପ୍ରବନ୍ଧର ଲକ୍ଷଣ । ବାକି ରହିଲା ଫଳ କଥା- 'କରି କରାଉ ଥାଏ ମୁହିଁ ମୋ ବିନୁ ଆନ ଗତି ନାହିଁ' । ତେବେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ବ୍ୟକ୍ତି ବହୁତ ଭାବିଚିନ୍ତି କହିଲେ-

ଯଥା ହ୍ୟେକେନ କଳ୍ପେଣ ନ ରଥସ୍ୟ ଗତିର୍ଭବେତ୍

ଏବଂ ପୁରୁଷକାରେଣ ବିନ୍ୟ ଦୈବଂ ନ ସିଦ୍ଧ୍ୟତି ।

ଗୋଟିଏ ଚକରେ ରଥ ଚଳି ନପାରିବା ଭଳି ପୁରୁଷକାର ବା ପୌରୁଷ ପ୍ରଦର୍ଶନ ବିନା କେବଳ ଦୈବ ସିଦ୍ଧିଦାୟକ ହୁଏ ନାହିଁ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ କବି ଓ ଦାର୍ଶନିକ ଗେଟେ କହିଲେ- Nature knows no pause in progress and development and attaches her curse on all inaction. ପ୍ରଗତି ଓ ଉଚ୍ଚତାରେ ସାଶ୍ୱତ୍ ପ୍ରକୃତି ପାଇଁ ଅଜଣା ଏବଂ ସେ ଅକର୍ମୀକୁ ଅଭିଶପ୍ତ କରି ରଖେ । କର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିବେକାନନ୍ଦ କହନ୍ତି-

'ଉଠ, ତକରେ କାନ୍ଧ ଲଗାଅ । ଜାବନ କାଳ କେତେ ଦିନର, ସେ ଯାଏଁ ଅଛ ଧରାରେ କିନ୍ତୁ ଛାଡ଼ିଯାଅ । ତା' କରି ନପାରିଲେ କାଠ ବା ପଥର ଖଣ୍ଡଠାରୁ ତୁମେ କିପରି ଭିଲ । ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିତି, କ୍ଷୟ ଓ ଲୟ ଅଛି ।'

ଶୁଭ
ଶୈଶବରୁ କୈଶୋର
ଶୈଶବ-୧

ବିଶ୍ୱଦେଶ ମଧୁମୟ :

କେନେଷିତଂ ପତତି ପ୍ରେଷିତଂ ମନଃ । କେନ ପ୍ରାଣ ପ୍ରଥମ ପ୍ରେତି ଯୁତଃ
କେନେଷିତଂ ବାତମିମାଂ ବଦନ୍ତି । ତକ୍ଷୁଶ୍ରୋତଂ କ ଉ ଦେବୋୟୁନନ୍ତି ।

କାହାରେ ପ୍ରେରିତ ମନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପଥେ ଧାଏଁ ?

କା ପ୍ରେରଣା ପାଇ ପ୍ରାଣବାୟୁ ଗୁଲିଥାଏ ?

କା ନିର୍ଦ୍ଦେଶେ ହୃଦଭାଷା ମୁଖେ ଉଚ୍ଚାରିତ ?

ତକ୍ଷୁ କର୍ଣ୍ଣ କା ଆଦେଶେ ସଦା କର୍ମରତ ।

ଶୈଶବ ଗୁଲିଲା । କାହାର ପ୍ରେରଣା ପାଇ ଦେହ ପ୍ରାଣ ମନ ତଳିଲା- ସତେ କଥଣ ଏହା
ଥିଲା । ଏକ ଦୈହିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ? ଏଥିରେ କଥଣ ବିଧିର ସଂଯୋଗ ଆସି ନଥିଲା ।
ସେସବୁ ଦର୍ଶନ ଥାଉ । ମୋ କଥା ଆଗକୁ ଗୁଲୁ । ଶୈଶବର କଥା ବୋଲି ଯାହା ସବୁ
କହିବି ସବୁତଳ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଶୁଣିବା କଥା । ତା' ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଶୁଣିଛି, ଶୁଣିବାବେଳେ
ଠିକ୍ ଠିକ୍ ଶୁଣି ମନେ ରଖିଛି ବୋଲି ଯୋର୍ ଦେଇ କହିପାରିବି ନାହିଁ । ମୋର ମନେ ହୁଏ
କେହି କହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହା ଏକ ବିସ୍ମରଣ ସ୍ତର । ସ୍ମୃତି ବୋଲି ଗୋଟିଏ କିଛି ଶକ୍ତି ଗଢ଼ି
ଉଠୁଥାଏ । ସେତେ ମଜାମଜି ଗୁଲେ ସେତେ ତେଜ ଧରେ । ଜାତିସ୍ମର ହୋଇ ଥୋଡ଼େ
ଲୋକ ଜନ୍ମ ହେବା କଥା କୁହାଯାଏ । ଏମାନେ ପୂର୍ବଜକୁ କଥା କହନ୍ତି । ସତରେ ପୂର୍ବଜକୁ
ବୋଲି ଯଦି କିଛି ଥାଏ ତେବେ ବାସ୍ତବ ବର୍ତ୍ତମାନର ସଂସାରରେ ଏହି ସ୍ତରରେ ପାଶୋର
ଯାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ତା'ର ଇହଜନ୍ମକୁ ସଂଯୋଗ ନିଏ, ତାର ପିତାମାତା, ପରିବାର ଓ ସମାଜ
ମାଧ୍ୟମରେ ।

ବିଶ୍ୱ ଦେଶ ମଧୁମୟରେ ଜୀବନ ବିଶ୍ୱ ଦେଶ ମଧୁମୟ.....

ଜନନୀର ସ୍ନେହ ଜାୟାର ପ୍ରଣୟ ବୁଧବନ୍ଧୁ ସଦାଳାପ

ଜନକ ଆଦର ଏକ ଏକ ଝର ତଡ଼ି ଦେଉଛନ୍ତି ତାପ ରେ ଜୀବନ.....

ଆତ୍ମକଥା □ ୨୮

ମଧୁମୟ ବନେ ମଧୁମୟ ସ୍ବନେ ଗାର ମଧୁମୟ ଗୀତି

ବିହଙ୍ଗମ ଗଣ ପୁରାଣି ଶ୍ରବଣ ମଧୁ ଭାଳି 'ନିତିନିତି ରେ ଜୀବନ....

- ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର

ପିତାମାତା, ପରିବାର, ସ୍ନେହ ମମତାର ମଧୁ ନିର୍ଭରକୁ ଛାଡ଼ି ଏମିତି ଜଡ଼ ଭଲ ନିଏ ହେବ
ଯେ ପୂର୍ବଜନ୍ମର ଦୁଃଖଦ ବୟସ୍କ ସ୍ଥୁତିର ପୁରଣୁରଣ କରି କେଉଁଠି କେମିତି କେତେ ଧନ
ଲୁଗୁଲ ରଖୁଥିଲା ଖୋଜିବ ? ପୁଅ, ଝିଅ, ନାତି, ନାତୁଣୀଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ହିଁ ଆପଣା ଶୈଶବ
ଦେଖିବା ଭଳି ଲାଗେ- ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏମିତି ହୋଇଥିବି । ତେଣୁ ଶୈଶବଟି ମୋଟାମୋଟି
ହସିବା, ଶୁଳିବା, ଦରୋଟି ବଚନ ଭାଷିବା ଆଉ ଖେଳିବାର କାହାଣୀ ।

ଝିଅକୁଛି :

ଶୁଣିଛି, ପିଲାଦିନେ ଛୋଟ ପିଲାଏ ଯେମିତି ଅଟ୍ଟତଥା କନ୍ଦ କନ୍ଦନ୍ତି, ମୁଁ କନ୍ଦି
ନାହିଁ । ପିଲାଟା କାହିଁକି କାନ୍ଦୁ ନାହିଁ ବୋଲି ନନା, ବୋଉ, ମା କୁଆଡ଼େ ଭାରି ବ୍ୟସ୍ତ
ହେଉଥିଲେ । ସତ କହିବାକୁ ଗଲେ ନନାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ କେଉଁ କନ୍ଦି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ
ମୃତ୍ୟୁରେ ମୁଁ ତେର କନ୍ଦିଛି, ଆଉ ଦେଉଳଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କନ୍ଦିଛି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କାଳରେ
ପିଣ୍ଡ ଦେବାବେଳେ ଆଖିରେ ଲୁହ ଜଳେଇ ଆସେ । ଶୁଣିଆଡ଼େ ଅନାଇ କୋହ ସମ୍ବରଣ
କରେ । ନନାଙ୍କ ପରେ ମୁଣ୍ଡରେ ଅନେକ ବୋହ ମୁଣ୍ଡାଇବାଠାରୁ ସାମାଜିକ ପାରିବାରିକ
ତାଡ଼ନାରେ ଲୁହ ଗତି ଆସୁଛି । ତେଣୁ ବାଲ୍ୟକାଳଟା ଛୋଟ ଛୋଟ କେତୋଟି ଦୁଃଖଦ
ଘଟଣାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ନିଶ୍ଚୟ ସୁଖ ଓ ଆନନ୍ଦର ଥିଲା । ଦୁଃଖର ଘଟଣା ଭିତରେ ମୋ
ତଳେ ଭାରଟିଏ ଯାଉଥିଲା । ଏହା ଦୁଃସ୍ବପ୍ନ ଭଳି ସାମୟିକ ଥିଲା । ଏଇ ବେଳକୁ ଭଉଣୀଟିଏ
ଆଉ ଫେର୍ ଏକ ଛୋଟ ଭାଇ ଆସିଲା । ବାଲ୍ୟର ସାଥୀ ଆମେ ହେଲୁ ଗୁରିଜଣ । ପୂର୍ବଜନ୍ମନା
(ବିମାତା କହୁନାହିଁ)ଙ୍କ ଝିଅ ମୋ ନନା ଶକୁନ୍ତଳା ବୟସରେ ମୋଠାରୁ ଆଠବର୍ଷ ବଡ଼ ।
ନନା ବୋଉ ଓ ମା ସାଥରେ ଆମେ ଗୁରିଜଣ ମିଶି ଏକ ସାତଜଣିଆ ପରିବାରରେ ମୋର
ବାଲ୍ୟକାଳ ବନ୍ଧା । ନନା ବନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇଗଲା ପରେ ସୁରେଶା, ସୁକାନ୍ତି, ସୁଶାଳା, ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା
ଆସିଥିଲେ । ସୁରେଶା, ସୁଶାଳା, ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ଇହଲୀଳା ଶେଷକରି ଫେରି ଗଲା ପରେ
ସୁକାନ୍ତି ଥିଲା । ବାହାହେଲା, ଶାଶୁ ଘରକୁ ଗଲା- ତା'ପରେ ଆଉ ପିତାଘର ଦେଖି ନାହିଁ ।
କିଏ କହିଲା ଆତ୍ମହତ୍ୟା କଲା, କିଏ କହିଲା ମାରିଦେଲେ- ତେବେ ଏସବୁ ଶୈଶବ, ବାଲ୍ୟ
କୈଶୋରର ମିଶାମିଶି ଘଟଣା ପ୍ରବାହ । କାଳକ୍ରୂତ ଆଉ ଜଳମୁଦ ଡବାରେ ଅଲଗା କରି
ପାରିବି ନାହିଁ । ଶୈଶବରେ ବଢୁଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ଟିକିଏ ରୋଗିଣୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି ।
ଆଜିକାଲି ତାତର ହେଲେ କହନ୍ତେ ଏଲାଗଜିବ୍ ସର୍ଦ୍ଦି ସାଙ୍ଗକୁ ଟ୍ରୋଙ୍କାଇଟିଏ କାଶ । ଏବେ
ଟ୍ରୋଙ୍କେଆନା ରୂପ ନେଲାଣି । ତେବେ ଶୈଶବର କଥା ଆଗ କହେଁ । ମୁଁ ବୁଝିଆ ଥିଲି କି
ନାହିଁ କହି ପାରିବି ନାହିଁ ତେବେ ଖୁବ୍ କୁହାଲିଆ ଥିଲି । କଥାରେ ବାଟୁଲି ବାନ୍ତୁ ନଥିଲା ।
ଅନେକ କଥା କହି ପାରୁଥିଲି । ଶବ୍ଦ ଭଣ୍ଡାର (Vocabulary) ଖୁବ୍ ବେଶା ଥିଲା । ପରେ
ମନୋବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ି ଜାଣିଲି ଶବ୍ଦଜ୍ଞାନ ଓ ଧା-ର ସମ୍ପର୍କ ଅତି ନିବିଡ଼ । ତେଣୁ ନାନା ମୋତେ

ଯେତେ ମୂର୍ଖ ମନେ କରୁଥିଲା ମୁଁ ସେତେ ପରିମାଣରେ ନିର୍ଭୁକ୍ତିଆ ନଥିଲି । ତେବେ ଝିଅ ଗୁଡ଼ାକର ଘରକରଣା ବୁଦ୍ଧି ଅତି ପ୍ରବଳ । ଆଉ ଏଇ ଦିଗଟି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସା'ସାରିକ ବୁଦ୍ଧରେ ସେମାନେ ପୁଅପିଲାଙ୍କଠାରୁ ଢେର ଢେର ଆଗରେ । ତେଣୁ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ନିଧାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ନାନା ଏ ସବୁରେ ମୋଠାରୁ ବୁଦ୍ଧିମତୀ ଥିବାର ସପ୍ତମାଣ ନିଶ୍ଚିତ ନେଇଥିଲା । ପ୍ରମାଣ ସ୍ବରୂପ- ଧରାଯାଉ କାତରାଣୀ ବୁଡ଼ି ବିକିବାକୁ ଆସିଲା, ଶାଗବାଲି ଶାଗ ବିକିବାକୁ ଆସିଲା, ପରିବାରଣ ପରିବା ବିକିବାକୁ ଆସିଲା- ନାନା ଆଉ ମା'ର କାମ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ସେମାନେ କିଣାକିଣି କରିବେ । ବିଶେଷତଃ ଏହା ନାନାର କାମ; ମା' ଆଉ ବୋଉ ଘର ଭିତରେ ଥିବେ । ମୁଁ ବୁଢ଼ାଟାରେ ବାହାର ଭିତରକୁ ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହେଉଥିବି । ହାଟକୁ ଯିବା ପ୍ରାୟ ନଥିଲା । ନନାତ ହାଟକୁ ଯାଉ ନଥିଲେ । ମା' ବୋଉ ଘରେ ଯାହାସବୁ କିଣିବେ । ଝିଅ ଗୁଡ଼ାକର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗୁଣ ବାପଘରେ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାପଘର ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ କଡ଼ା ନଜର । ବଡ଼ ଲୋଭ- ସତେ ଯେମିତି କାଳକାଳକୁ ଜଗିଥିବେ । ନାନାତ କିଣିବା ଅସ୍ଥିତ ନେବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବ । ଦଶପଟ କାତ ବୁଡ଼ି ନେବ ପାଞ୍ଚ ପଟ ଫେରେଇବ । ଫେର ନେବ ସାତପଟ, ଫେରିବ ଗୁରିପଟ । ନେବ ପାଞ୍ଚପଟ ଫେରିବ ତିନିପଟ । କହିବ- ଗରୁଲୁ ଛଅପଟ, ହିସାବ କର, ପଇସା ନେ । ଭାରି କଡ଼ା ହିସାବ । କାତରାଣୀ ପାଟି କରିବ ତିନିପଟ ଅଧିକ ରହିଲା । ନାନା କହିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ମଝିରୁ ବାହାରି ପଡ଼ି ସମାଧାନ କଲାଭଳି କହିବ- ନାହିଁ ଲୋ କାତରାଣୀ, ନାନା ତିନିପଟ ନୁହେଁ ଦୁଇପଟ କାତ ଗରୁଛି । ନାନା ଠୋକିନା ଗୁପ୍ତେ ବଜେଇ ମତେ ଘରକୁ ନେବ । ଶାଗବିକାଳି, ପରିବା ବିକାଳି- ସବୁଠି ପ୍ରାୟ ଏମିତି ହୁଏ । ମୁଁ ପୁରା ସତ କହି ପାରେନି, ପୁରା ମିଛ କହି ପାରେନି । ତଥାପି କାହିଁକି ଯେ ମୂର୍ଖ ତଳେ ଗଣତି ହୁଏ ଜାଣିପାରେ ନାହିଁ । ବାହା ହେଲାବେଳକୁ ନାନାକୁ ବାରବର୍ଷ ହୋଇ ସାରିଥାଏ । ମତେ ଗୁରିବର୍ଷ । ଜୋର୍ ନାନାକୁ ବାହାବେତାରେ ଲଜ୍ଜାହୋମ ପାଇଁ ଖଜ ଆଖୁଲା ଦେବା କଥା । ଇଏ ଶଳାଜ କାମ । ବେତାରେ ଯାଇ ପଗୁରିଲି କେତୁଟା ହାତରେ ଦେବି ? ମୋର ଭୁଲ୍ କେଉଁଠି ଥିଲା କେଜାଣି, ସମସ୍ତେ ହସି ଉଠିଲେ । ମୋର ଦୁଇଟା ହାତ ଏକଥା କଅଣ ମୁଁ ଜାଣିନି ? ହୁଏତ ପଗୁରିବାକୁ ଗୁଡୁଥିଲି- କାହାକୁ ଦେବି ? ଜୋର୍ ଯୋଡ଼େ ହାତକୁ ନାନାର ଯୋଡ଼େ । ଦି'ଜଣଙ୍କୁ ଦେବି ନା ଜଣକୁ ? ଗୁରିଟାଯାକ ହାତରେ, ଯଦି ନା, କେବଳ କାହାରି ଦୁଇଟି ହାତରେ ଦେବାକୁ ହେବ । ଭୁଲ୍ କେଉଁଠି ରହିଲା ବୁଝି ନ ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ହସର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲି । ଏତେ ହସ- ବାପୁରେ । ଏବେ ମଧ୍ୟ କେଉଁଠି କେବେ କେମିତି ବୋଉ ପଗୁରିଦିଏ 'ତୁ ସେଇଟି ?' ଅର୍ଥ ଏଡ଼େ ବୁଦ୍ଧିଆ ତୁ ! ଅକଲ ଜମାରୁ ନାହିଁ ।

ପ୍ରେମର ସଂସ୍କୃତି :

ନବରଞ୍ଜପୁରରୁ ବଡ଼ ପିଉସା ବୈଦ୍ୟନାଥ ମହାପାତ୍ର ଆସି ଥାଆନ୍ତି । ବୋଉ ତାଙ୍କ ସାମ୍ନାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ । ସିଏ ନଣଦେଇ ଇଏ ଶଳାଭାଉଜ । ମା' ତାଙ୍କ ଜୋର୍ଟା ସାଙ୍ଗରେ କେତେବେଳେ କଥା ହେବେ । ନନା ତ ଘରେ ନଥିବେ । ମୁଁ ପିଉସାଙ୍କ ପାଖରେ ବସେ । କଅଣ କଥା ହେବି କେମିତି କଥା ହେବି । ତାଙ୍କୁ ପଗୁଣକୁ ମୋତେ ଗୁରିବର୍ଷ । ତଥାପି କଥା

ହୁଏ- ପିତାମାତା ତୁମେ ପଣ୍ଡିତୀଆଣକୁ ଜାଣିଛ ? ଆଉ ରମାନାନା, ଗିଡ଼ିଗିଡ଼ି ତୁମ୍ଭ ଦେହେ, ଉଣ୍ଡୁଡ଼ା ବାପା, ନାରୀ ରଥେ, ଗଣିରଥେ । ପାଖ ପଡ଼ିଣା ସମସ୍ତଙ୍କ ନାଁ, ନାଆ ପୁରୁଷ ନିର୍ବିଶେଷରେ ପଞ୍ଚରେ । ସେ ବାଲ୍ୟ ବସଳତା ମଣି କେବଳ ନା, ନା, ନା, ନା କହି ଶୁଣିଥାଆନ୍ତି । କଥା ଆଗେଇବାର ସମ୍ଭାବନା ନଥାଏ । ହୁଏତ ସେ ମୋତେ କୁହାଳିଆ ପିଲା ମନେ କରିଥିବେ । କିନ୍ତୁ କୁହାମୁଣ୍ଡା କପିଳା ମନେ କରିବାର କାରଣ ନଥିବ ।

ପିଲାଦିନର ସ୍ମୃତି ମଧ୍ୟରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼କଥା ବୋଲି ମୋର ଯାହା ମନେ ପଡୁଛି- ନନା, ବୋଉ, ଜେଜେମା ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରାୟ ପାଖପଡ଼ିଣା ସ୍ନେହ ସମ୍ପର୍କକୁ ନେଇ ବଞ୍ଚୁଥିଲେ । ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ଦେହ, ବାଲିଙ୍କି ଦେହ, ବିଶ୍ୱମ୍ଭର କଳେଇ, କେଳୁ କଳେଇ, ମାମୁଁ ଅଜା, ଉଣ୍ଡୁଡ଼ା ବାପା-ଦେହ, ଦେଠେଇ, କଳେଇ, ଖୁଡ଼ା, ଅଜା, ଆଉ, ମାମୁଁ ମାଉଁ, ଭାଇନା ଭାଉଜ ଅନେକ ଥିଲେ । ସେମାନେ ସମ୍ପର୍କ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଆତ୍ମୀୟ ମନେ ହେଉଥିଲେ । ଏସବୁ ସମ୍ପର୍କ ଏବେ ଅଙ୍କଳ ଆଣ୍ଟି ଖୁବ୍ ବେଶରେ ମଉସା ମାଉସା ସମ୍ବେଧନରେ ସାମିତ ହୋଇ କେବଳ ଏକ ସମ୍ଭ୍ରମ ସୌଜନ୍ୟତାରେ ପରିଣତ ହେବାବେଳେ ଅସଲ ମଉସା, ମାଉସା, ମାମୁଁ, ମାଉଁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅନେକ ଦୂରକୁ ଶୁଣି ଶଲେଣି । ଆମେ ପିଲାଏ ସେକାଳେ ଘରେ ବାହାରେ ସେ ସମସ୍ତ ପରିବାର ସହିତ ମୁକ୍ତ ବଳପ୍ରବଳ ହେଉଥିଲୁ । ସମ୍ପର୍କଟିଏ ଥିଲା, ସମ୍ପର୍କସୂତ୍ର- ସମ୍ବେଧନର ପ୍ରତି ଆବରଣ ସହିତ । ଭାଉଜଟିଏ ନଣନ୍ଦ ଦିଅରଙ୍କ ସହିତ ସେଉଁଠିଲି ମନଶୋଲା ହାସ୍ୟ ମଧୁରାକାପ କରିବା କଥା, ଅଜା ଆଉ ନାତି ନାତୁଣୀ ଯେତିକି ଅଜା ପରିହାସ କରିବା କଥା ସେଥିରେ ସାମାନ୍ୟତମ ସଙ୍କୋଚ ବା ଉଶା ନଥିଲା । ଭଲମନ୍ଦରେ ଦିଆନ୍ତି ଆ ଶୁଲୁଥିଲା । ବ୍ରତ ବିବାହ, ବନ୍ଦାପନାରେ ଶୁଳାଏ ହଳଦା ଗିନେ ତେଲ ସିନ୍ଦୂର ଟିକିଏ ଦିଆ ହୋଇଥିବ । ସ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନିମନ୍ତ୍ରଣ- ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ଆମ ଘରକୁ ଆସ । କଂସାଏ ପିଠୋଇ ଦିଆ ହୋଇଥିବ ଅର୍ଥ ସକାଳ ଜଳଖିଆଟା ପରିବାର ସହିତ ଘରେ ତୁଲେଇ ନେବ । ଆମ ଘରେ ବ୍ରତ ବିବାହ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଉପଭୋଗ କର । ଆଜି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ରଟିଏ ପାଇଲେ ତର ଲାଗୁଛି । କେତେ ଦେବି ? ସୁନ୍ଦର ହେବ ତ ? କି ଉପହୃଦିକନ ନେବି ? ମାନ ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ପ୍ରଶ୍ନ ବହୁତ ବେଶ । ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ସେ କାଳେ ଆସନ୍ତି ନଥିଲା । ନିତାନ୍ତ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ସ୍ନେହ ସମ୍ପର୍କ ଗୁଡ଼ି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପଠା ହେଉଥିଲା । ସେମାନେ ଶକ୍ତିମତେ ବେଭାର ପଠଉଥିଲେ । ବ୍ରତ ବିବାହ ସରିବା ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ 'ମର୍ଯ୍ୟାଦା' ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ଆସି ଉତ୍ତମ ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟ ତୁଲାଇ ଥିବାରୁ ପ୍ରେମର ପ୍ରତିଦାନ ମର୍ଯ୍ୟାଦା । ଆଜିକାଲି ସବୁ ପରସା କଣ୍ଠରେ ଶୁଣିଛି । ବେଭାର ଯଦି ଦୁଇଶହ ଟଙ୍କା ଦେଲ ତେବେ ପୁରୁଷ ସ୍ରୀ ଉଭୟଙ୍କୁ ଶାଢ଼ୀ, ଧୋତି, ଶହେ ଟଙ୍କାକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଶାଢ଼ୀ ଆଉ ତା'ଠୁ ତଳକୁ ବୁଡ଼ି ସିନ୍ଦୂର ଦେବାକୁ ହେବ । ବ୍ରତବେଦୀରେ ବ୍ରହ୍ମଶୂରାକୁ ଭିକ୍ଷା ଦେବାବେଳେ କାଗଜ ଧରି ଜଣେ ଲେଖିବାକୁ ବସି ଯାଉଛନ୍ତି- କିଏ କେତେ ଦେଲା ଲେଖିବା ପାଇଁ । ତାଙ୍କ ପୁଅ ନାତିଙ୍କ ବ୍ରତରେ ସେଭଳି ଦେବାକୁ ହେବ । ଅଜା,

ଆଣ, ମାମୁଁ, ମାଣଁ ମଧ୍ୟ ତୁମସିତି ମାପି ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବେ । ଥିବାଘର ନାତିକୁ ସୁନାମୁଡ଼ି
 ଭିକ୍ଷାଧାଳରେ ଦିଆଗଲାବେଳେ ଆର୍ଥିକ ଦୁର୍ବଳ ନାତି 'ଦଶଟଙ୍କା ନୋଟ୍' ଭିକ୍ଷାଧାଳରେ
 ପାଗ ସବୁଝ ହେଉଛି । ବାହାବ୍ରତ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ରରେ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଇ ଯିବାକୁ ଉଲ୍ଲେଖ
 ହେଉଛି ସତ କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବରେ ଭଲ ଉପହାର ସହିତ ଉଣା ଅଧିକେ ଭୋଜି ଖର୍ଚ୍ଚ
 ଉଠିଯିବା ବିଚାର ଗୁଡ଼ି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପଠାଯାଉଛି । ଯେଉଁଠାରେ ଶହେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ଛାପିଲେ
 କଲକତା ସେଠି ପାଞ୍ଚଶହ ଛପା ହୋଇ ବିକ୍ରି ପରିକ୍ରମ, ପୁଅଝିଅଙ୍କ ସାଙ୍ଗସାଥୀ ସମସ୍ତଙ୍କୁ
 ମନେ ପକାଇ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଯାଉଛି । ମୋଟା ମୋଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କିଛି ମିଳୁ । ଭଏ ସିନା ବ୍ରତ
 ବିବାହ କଥା, ସାଧାରଣ ଦିନରେ ମଧ୍ୟ ଘରେ ପୋଡ଼ପିଠା, ଚିତୋଉ, ଚକୁଳି ମଞ୍ଜା
 ହୋଇଥିଲେ ଫାଳେ କଉଡ଼େ ଗୋଟେ ଦି'ଟା ପାଖ ପଡ଼ିଣା ଘରକୁ ପଠା ହେଉଥିଲା ।
 ତାଙ୍କ ଘରକୁ ନୂଆ ବୋହୂ ଆସିଛି ଯାଙ୍କ ଘରୁ ପରଘର ଭାତ ବୋଲି ଭାତ ଥାଳିଏ, ତାଳି
 ଚରକାରି ସାଙ୍ଗକୁ ଆର୍ତ୍ତତ୍ରାଣ ଟିକିଏ ବୋଲି ଖୁବ୍ କମ୍‌ରେ ଶୁଖୁଥାଏଖଣ୍ଡେ ମାଛ ବେକାଏ
 ଅବଶ୍ୟ ଦିଆହେବ । ଯେ ଏକ କଲଣି । ରାତି ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ଯାଉଛି- ପ୍ରେମ । ମୋଟ
 ଉପରେ ବଡ଼ସାନ, ଥିବା ନଥିବା ଉଚ୍ଚନୀଚ ଭେଦଭାବ ଏଠି ନଥିଲା । ପର୍ବପର୍ବାଣୀ,
 ଶ୍ରାଦ୍ଧ ମଉଳାରେ ପିଠାପଣା, ଭାତତାଳି ଚରକାରି, କ୍ଷିରାପିଠା ଏଭଳି ପଠା ହେଉଥିଲା
 ଯେ ଦେବା ଲୋକର ନିର୍ଲୋଭତା ବା ବଡ଼ ପଣିଆ ଅପେକ୍ଷା ଖାଇବା ପରିବାରର
 ସନ୍ତୋଷକୁ ଅପେକ୍ଷା ରଖାଯାଉଥିଲା । ତାଙ୍କ ଘରେ କେଉଁ ପର୍ବ ପର୍ବାଣୀ ନାହିଁ ଯାଙ୍କ ଘର
 ଜାଣୁଥିଲେ । ଯାଙ୍କ ଘରେ କାଞ୍ଜି ଥିଲା ନାହିଁ, ଷଷ୍ଠୀ ଓଷା ନାହିଁ, ସୁଦଶାବ୍ରତ ନାହିଁ, ନଥାଉ
 ଆଉ ପାଞ୍ଚଘର ଯାହା ଦେବେ ସେତକରେ ଯାଙ୍କର ବଳେଇ ଯିବ । ଷଷ୍ଠୀ ଓଷା ଦିନ
 ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ଆପଣା ପିଲାଙ୍କ ସାଥୀରେ ବନ୍ଦେଇ ଦେବେ । ସୁଦଶାବ୍ରତ ଦିନ ପିଠାପଣା
 ପଠେଇ ଦେବେ । ଆମ ଘରେ ଦୁତାବାହନ ଓଷା ନାହିଁ । ଏ ପୂଜା ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ବ୍ରହ୍ମଗୁଡ଼ିକ
 ହେଲା- ଆଖୁ, କନ୍ଦମୂଳ, ନଡ଼ିଆ, ଗଜାମୁଗ, ପାଚିଲା କଦଳୀ, ବୁଟ, ମକା, କରମଙ୍ଗା,
 ଜହ୍ନି, କଖାରୁ, ବୋଇତି କଖାରୁ, ଅବା ଭତ୍ୟାଦି । ପଡ଼ିଣା ଘରମାନଙ୍କରୁ ଆସିଥିବା ପରିବରେ
 ଆମ ଘରେ ଯେଉଁ 'ଦୁତାବାହନ ଘାଣ୍ଡ' ତିଆରି ହୁଏ ତା ସ୍ବାଦ ନିଆରା । କେବଳ ସେତିକି
 ନୁହେଁ- ଆମ୍ବକଷି, ଖଡ଼ା, ସଜନୀ ଛୁଇଁ, ବାଗଗଣ, ଭୂର୍ବିଜ୍ଞ ପତ୍ର, ଲେଉଟିଆ ଶାଗ, ଜହ୍ନି,
 ଭେଣ୍ଡି ଆଦି ଯାହା ବାଡ଼ିରେ ଯାହା ବାହାରୁଥିଲା ତହିଁରେ ଉଣା ଅଧିକେ ସବୁରି ଭାଗ ଥିଲା ।
 ଶୈଶବର ଅଭୁଲା ସ୍ମୃତିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଯାର ଆନନ୍ଦ ମୁଁ ଭରପୁର ଉଠାଇଥିବା ସ୍ବପ୍ନ ମନେ
 ଅଛି । ମୋ ଛୋଟ ସହରଟିରେ ମହାରାଜା ପ୍ରତାପକେଶରୀଙ୍କଠାରୁ ଆଗମ୍ଭ କରି ବିଶ୍ବନାଥ
 ବାରିକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପର ସମ୍ପର୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହୁଥିଲେ । ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିଲା । ଏ
 ସମ୍ପର୍କର ସେତୁ । ଶରୀରାଣୀ ସୁନାରୀ, ରଘୁସାହୁ ଗୁଡ଼ିଆ, ବାସୁଦେବ ବେହେରା (ଖୁବ୍
 ସ୍ବାଧୀନଚେତା ମଣିଷଟିଏ । ରାଜଶାସନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ବର ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା ଲୋକ । ଖଣ୍ଡିଏ
 ସିଲେଇ ମେସିନ ଧରି ବସୁଥିଲେ । ସିଏ ଥିଲେ ମୋର କକା । ଭରପୁର ସ୍ନେହ ଦେଉଥିଲେ ।
 ସ୍ବାଧୀନତା ପରେ ସହକାରୀ ଲୋକସମ୍ପର୍କ ଅଧିକାରୀ ଶୁକ୍ତିଗିଟିଏ ପାଇଲେ । ତାଙ୍କ ପୁଅ ଶ୍ରୀ

ନୟତ ବେହେରା ମହାବୀର ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନର ସଭାପତି । ସାହିତ୍ୟର ସଂଗଠକ ରୂପେ ତାଙ୍କ ଭୂମିକା ପରେ କହିବି ।) ମହାପାଳ ସିଂବରୁ, ଦର୍ଶନ ସିଂ, ଆଦଲ ଖାଁ, ରାମସ୍ବାମୀ ସାହୁ, ଦ୍ଵାରିକା ମାରଖଡ଼ି, ଜଗନ୍ନାଦନ ଖର୍ମା ଆଦି କେବଳ ନାମକୁ ମାତ୍ର ପରିଚିତ ନଥିଲେ । ନନାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଶୈଶବରେ ରଥଯାତ୍ରା ଦେଖିବାକୁ ଗଲାବେଳେ ତେଲେଙ୍ଗା ସୁନାରି ଶରାଗୁରା ବାଟରେ ନନାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ନିଶ୍ଚିତ ଦେଖାପଡ଼ି ମୋ ହାତକୁ ଯାତ୍ରା ଖର୍ଚ୍ଚଟି ବଢ଼ାଇ ଦେଉଥିଲେ । ଏଇ ଦେବାବେଳେ କିଛି ପ୍ରତ୍ୟାଶା ଥିବା ମୁଁ ବା ନନା ଅନୁଭବ କରୁ ନଥିଲୁ । ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରେମ ଓ ଆନନ୍ଦର କିଣାବିକା ଶୁଭିଥିଲା । ଇରାଗୁରା ଯେଉଁ ପ୍ରେମର ବାଜଟି ବୁଣିଥିଲେ ତାଙ୍କ ଜୀବନ କାଳରେ କେତେ ଅମଳ କଲେ କହି ପାରିବି ନାହିଁ, ତେବେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ସ୍ଵର୍ଗାୟ ଆତ୍ମା ପାଖରେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଛି ମୁକୁଳି ପାରିନାହିଁ ଯେଣୁ ସେତକ ଗଣ ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ଏହି ବସ୍ତୁବାତା ସମାଜରେ ମୋ ପାଇଁ ପରିବେଶ ନାହିଁ । ଋୟସାହୁ (ଗୁଡ଼ିଆ) ଠିକ୍ ଧନୁ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଗୋଲ ଗୋଲ ଆଠଟା ବଡ଼ମୁଆଁ ତିଆରି କରି ପଠାଇଦେବେ । ଖୁବ୍ ବଡ଼ ବେଳଠାରୁ ବଡ଼ ମୁଆଁ, ନଡ଼ିଆ ପାତି ପଡ଼ିଥିବ, ଗୁଆଘିଅ ଛୁଆଣି ଗୁଣ୍ଡ ବସ ସମସ୍ତକୁଥିବ । ଆଜିକାଲି ହିସାବରେ ଦୁଇଶହ ଟଙ୍କାରୁ ଉଣା ହେବ ନାହିଁ । ନନା ଛଅଟି ମୁଆଁ, ଜଗନ୍ନାଥ, ଭବାନୀଶଙ୍କର, ଭଣ୍ଡେଶ୍ଵର, ମହାକାଳୀ, ମାଣିକେଶ୍ଵରୀ ଓ ରାମସ୍ବାମୀଙ୍କ ମନ୍ଦିରକୁ ଭୋଗ ପାଇଁ ପଠେଇ ଦୁଇଟା ମୁଆଁ ଘରେ ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖରେ ଭୋଗ ଲଗେଇବେ । ଋୟସାହୁ ତାଙ୍କର ଏହି ପ୍ରଥମ ହାତ ତିଆରି ଧନୁ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ମୁଆଁ ପାଇଁ ପଇସା ନେଉ ନଥିଲେ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣ କନାମ ପୁରୋହିତ :

ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ଖୁବ୍ ରକ୍ଷଣଶୀଳ, ଜାତି ପ୍ରଥାର ପ୍ରସ୍ଥ, ବିଶେଷତଃ ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ବିଭେଦନ ମୂଳ ବୋଲି ଆକ୍ଷେପ କରାଯାଏ । ଏଭଳି ଆହେତୁକ ପ୍ରଗ୍ରର କ୍ରମେ ଫେଶନ ହେଲାଣି । ଆଧୁନିକ ରାଜନୀତିର ଏ ଏକ ଅଙ୍ଗ । କିନ୍ତୁ ନନାଙ୍କ ପରି ନିଷ୍ଠାପର ଲୋକଙ୍କଠାରେ ଦେଖିଛି- ସବୁତକ ରକ୍ଷଣଶୀଳତା ଆମ ଘରେ ଶୁଭୁଥିଲା । କାହାକୁ ଆପାତ ଦେବା, କାହା ସ୍ଵାର୍ଥ ବ୍ୟାହତ ହେଲାଭଳି କିଛି କରିବାକୁ ଏହା ଅଭିପ୍ରେତ ନଥିଲା । ନନା ଡାହାଣେ ହାତକୁ ହାତ ମିଳାଇ କାମ କରିବେ । ସାଥୀରେ ଭୈରବ ଚମ୍ପ ଥାଉ, ଆନନ୍ଦ ମାଝି ଥାଉ ବା ଭୟ ଶବର ଥାଉ ସଙ୍କୋଚ ନଥାଏ । ଘରକୁ ଆସି ଲୁଗା ପାଇଟିବେ, ଗାଧୋଇବେ, ମଠାପାଇଟି ପୂଜାପାଠ କରିବେ । ଶୁଭ ଲୁଗାପିନ୍ଧି ଖାଇବେ । କାହାଘରେ କିଏ ଦଶଧର ଶୌଚ ହେଲା, ପାଞ୍ଚଧର ସ୍ନାନ କଲା, ପଞ୍ଚ ଗନ୍ଧ ପିଇଲା, ରୁଦ୍ରାଭିଷେକ, ହୋମ କଲା ଏଥିରେ କାହାରି କିଛି କରିବାର ନଥାଏ । ଆଜି ସିନା ଦୁନିଆଁରେ ସମସ୍ତେ ନୀତିବାଗାଶ ବନିଗଲେ, ଯେଉଁ ଲୋକ ସମାଜର ଭଲ ମନ୍ଦ ବୁଝିବ ସେ ଯେ ନିଜ ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ରକ୍ଷା କରି ଚଳିବ ଏଥରେ ତୁଟି ରହିଲା କେଉଁଠି ? ମାତ୍ର କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାତ୍ରକେ କେହି କାହାଘରେ ଏପରିକି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ ମଧ୍ୟ ଖାଉ ନଥିଲେ; ଆପଣାର ପରମ ଆତ୍ମାୟ ଖାତି ବନ୍ଧୁକ ବ୍ୟତୀତ । ଏପରିକି ଶାଶୁ, ଶ୍ଵଶୁର ବନ୍ଧୁ ନଥିଲେ ଶାଳକ ଶୁହ ପାକାର ମଧ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପାଇଁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଥିଲା । ଏହା ଜାତି ଭେଦ ନୁହେଁ, ଏହା ଏକ ନିଷ୍ଠା । ବରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନିଜ ଜ୍ଞାନ, ପ୍ରଜ୍ଞା ଓ ବିବେକ ବଳରେ ନିଜ ଧର୍ମ ଓ

ଆତ୍ମକଥା □ ୩୩

ଜାତିର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକତ୍ରିତ ଓ ସଂଗଠିତ ରଖି, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଗେଇ ନେବାର ସଂକଳ୍ପ ମଧ୍ୟରେ ଶକ, ହୁଣ, ପଠାଣ, ମଙ୍ଗୋଳ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ ଶାସନ କାଳରେ ସମ୍ମାନର ସହିତ ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ଶାସନରେ ଭାଗ୍ୟବର ହୋଇ ସ୍ୱଜାତି ଓ ସ୍ୱଧର୍ମକୁ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଧରି ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଲା । ସଂସ୍କୃତି ଓ ସଭ୍ୟତା ବିକାଶ ଧାରା ଅବ୍ୟାହତ ରଖିଲା । ଯେଉଁ ପୁରୋହିତବାଦକୁ ଦେଖି ସମାଜ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ହାନ ପ୍ରତିପାଦିତ କରିବାକୁ ଯନ୍ କରୁଛି ସେହି ପୁରୋହିତ ବାଦକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ କେମିତି ଘୃଣାକରେ ନାତିଗ୍ରହ ମହାଭାରତରେ ଅନେକ ଶ୍ଳୋକ ତା'ର ଉଦାହରଣ-

ଆହୁୟକା, ଦେବଜକା, ନକ୍ଷତ୍ରା, ଗ୍ରାମ ଯାଜକାଃ

ଏତେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଞ୍ଚାଳା ମହାପଥକ ପଞ୍ଚମା । ତକାତକି କାମରେ ନିୟୁତ ଥିବା, ଦେବମନ୍ଦିରରେ ପୂଜକ ଥିବା, ଜ୍ୟୋତିଷ କର୍ମରେ ଜାତିକାର୍ଜନ କରୁଥିବା ଗ୍ରାମରେ ପୁରୋହିତ କରୁଥିବା, ସମୁଦ୍ର ଯାତ୍ରା କରି ବିଦେଶ ଯାଇ ସେଠାରେ ରହୁଥିବା ପାଞ୍ଚପ୍ରକାର ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଞ୍ଚାଳ ତୁଲ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । ମହାଭାରତ ପୁଣି କହନ୍ତି - 'ସଂକରାତ୍ ସର୍ବ ବର୍ଣ୍ଣାନାଂ ଦୁଷ୍ଟରାକ୍ଷେତି ମେ ମତି' ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଧରି ଜାବନର ଗତି ପଥରେ କୌଣସି ଜାତି ବର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍କରତ୍ୱ ଲାଭ କରିଥିବା ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଜାତିକୁ ନେଇ ଅଭିମାନ ନକରି କୁସଂସ୍କାର ଯୁକ୍ତ ଓ ସତ୍ୟଗୁରୁରେ ଚଳିବା ହିଁ ବ୍ରହ୍ମତ୍ୱ । ଆଜି ଭାରତରେ ସମସ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନହେବା ପାଇଁ ଯନ୍ କରୁଛନ୍ତି । ବରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହେବା ପାଇଁ ଯନ୍ ହେଲେ ଦେଶ ଗଠନ ସମ୍ଭବପର ହେବ । ପିଲାଦିନୁ ଘର ଭିତରେ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଓ ବାହାରେ ଉତ୍ତର ଏବଂ ସାମାଜିକ ମିଳନ ସାର ହେବାକୁ ଆମକୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଉଚ୍ଚପୋଷାକ ଦାଣ୍ଡଘର ଅଳଗୁଣରେ ଝୁଲାଇ ବ୍ରତ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲଙ୍ଘନା ହୋଇ ଘର ଭିତରକୁ ଧାଇଁ ଘରଲୁଗା ପାଲଟୁଥିଲା । ବ୍ରତ ହେବା ପରେ ଗାମୁଛା ଖଣ୍ଡିଏ ଗୁଡ଼ାର ହୋଇ ଘର ଭିତରକୁ ଯିବାର ମୋର ମନେ ଅଛି । ବଡ଼ ବୟସ୍କମାନେ ଅଣ୍ଟାପାଣି କରି ଓଡ଼ାଲୁଗା ବଦଳାଇ ଘରେ ପଶୁଥିଲେ । ଝାଡ଼ା ଯିବାବେଳେ ଓଝ ଗାମୁଛା ପିନ୍ଧି ଝାଡ଼ା ଯାଉଥିଲେ । ଫେରିଲା ପରେ ଓଝ ଗାମୁଛା ପାଲଟି ଲୁଗା ପିନ୍ଧୁଥିଲେ । ଲୁଗାର ଏ ଅପଳ ବଦଳରେ ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ଜାତିଭେଦ ତ ନଥିଲା, ଥିଲା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ଦେହ ଓ ମନର । ସମାଜ ପ୍ରତି ନିଜକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଅଧ୍ୟାୟନ ଅଧ୍ୟାପନ ଯଜନ ଯାଜନର ଯେଉଁ କଠୋର ବ୍ରତ ସମ୍ପାଦନ ବ୍ରାହ୍ମଣ କରୁଥିଲା, ତହିଁରେ ଜାତିଭେଦ ଅପେକ୍ଷା ଦେଶଟିକୁ ଜାତିଟିକୁ ଏକ କରି ରଖିବାର ବେଷ୍ଟା ହିଁ ଅଧିକ ଥିଲା । ବାକ୍ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଏ ଯୁଗରେ ମୋର ଏ ଯୁକ୍ତିକୁ ମିଥ୍ୟାଗୁର କହି ଉପହାସ ପାଇଁ ଅନେକ ଆଗଭର ହେବେ କିନ୍ତୁ ଅତୀତହିତ ସତ୍ୟକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଅତୀତ ବିରୋଧ କରିବ ।

ହୁକ୍, ଚକ୍ରୁକି ଓ ଘଡ଼ଘଡ଼ା ଚିଅଣ :

ପର୍ବପର୍ବାଣୀ, ମେଳା ମଉଛବ ବେଳେ ମୁଁ ନିଜଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରହୁଥିଲି । ରଥଯାତ୍ରା, ମାଣିକେଶ୍ୱରୀଙ୍କ ଛତ୍ରଯାତ୍ରା, ଦୋଳ ମେଳନ ବେଳେ ନିଜଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବୁଲୁଥିଲି । ଶିବରାତ୍ରି ଓ କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଶିବଦର୍ଶନ ପାଇଁ କିନ୍ତୁ ଜେଜେମା ସାଙ୍ଗରେ ମନ୍ଦିର ଯିବାରେ ମଜା

ଥିଲା । ବୈଶାଖ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଭଦ୍ରେଶ୍ଵର ମନ୍ଦିରରେ ଜଳଶାୟୀ ହେଉଥିଲା । କୂଅରୁ ପାଣି
 କାଢ଼ି ଶକ୍ତି ସହିତ ଶିବଲିଙ୍ଗକୁ ଚୁଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରାୟ ହଜାରେ ମାଠିଆ ପାଣି ଭରିବା
 ଫରକାର ହେଉଥିଲା । ଭବାନୀପାଟଣା ସହରର ପାଞ୍ଚଶହ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜମା ହୋଇଥିବେ ।
 ଯୁବକମାନେ ଗରିଆ ବାଲଟି ଧରି କୂଅରୁ ପାଣି କାଢ଼ି ଭର୍ତ୍ତି କରିବେ । ଶିବଲିଙ୍ଗ ଜଳଶାୟୀ
 ଥିବାବେଳେ ସାତପଣା, ଭାଙ୍ଗପଣା ଭୋଗ ଲାଗିବ । ଆମେ ପିଲାଏ ସାତପଣା ଓ ବଡ଼ମାନେ
 ଭାଙ୍ଗପଣା ପିଇବେ । ଶିବଙ୍କୁ ଜଳମୁକ୍ତ କରିଦେଇ ପୂଜା ହେବ ତରଭୁଜ, ପାତିଲା ଆମ୍ବ,
 ଉଖୁଡ଼ା, ଚୁଡ଼ାପଣା, ବୁଦି । ଏସବୁ ପୂଜା ଦାୟିତ୍ଵ ନନାଙ୍କର । ପୂଜା ସରିଲେ ନନା ପକ୍ଷି
 ବଜେଇ ଶିବ ତାଣ୍ଡବ ଗାଇଥିବେ । ଆଉ ଏକ ପର୍ବ ପ୍ରଥମାଷ୍ଟମୀ ଖୁବ୍ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା,
 ପଦୁଆଁ (ପ୍ରଥମ) ପୁତ୍ର ବୋଲି ବୟାସ ହେବାବେଳେ । ନନା ମଧ୍ୟ ପଦୁଆଁ । ମୁଁ ଆଉ ନନା
 ଦିବା ପିତାରେ ବସିବୁ । ନନା ପ୍ରଥମେ ବରୁଣ ପୂଜା, ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା ଓ ଷଷ୍ଠୀ ଦେବା ପୂଜା କଲା
 ପରେ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବେ- *ଓଁ ପ୍ରଥମା ଦ୍ଵିତୀୟେ, ଦ୍ଵିତୀୟା ସ୍ତୃତୀୟେ, ସ୍ତୃତୀୟା ସତ୍ୟେନ ସତ୍ୟ
 ଯଜ୍ଞେନ, ଯଜ୍ଞେ ଯଜୁର୍ଭି ଈନ୍ଦ୍ରମୁଁ ସାମଭିଃ, ସାମାନ୍ ଗର୍ଭଭିଃ, ଗର୍ଭଃ ପୁରୋହନ୍ତୁ ବାକ୍ୟାଭି
 ପୁରୋହନ୍ତୁ ବାକ୍ୟାୟାନ୍ତାଭି. ଯାନ୍ତା ବକ୍ଷତ୍ଵକାନ୍ତେଃ । ବକ୍ଷତ୍ଵକାନ୍ତା ଆହୁତିଭି, ରାହୁତୟୋ ମେ
 କାମାନ୍ତୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତୁ ଭୃଃ ସ୍ଵାହା ।* ପ୍ରଥମ ଦେବତା ସହ (କ୍ଷିତି ଆପ ତେଜ ମରୁତ୍ ବ୍ୟୋମ
 ସହିତ କାଳ ଦିଗ ଓ ଆତ୍ମା ପ୍ରଥମ ଦେବତା) ଦ୍ଵିତୀୟ ଦେବତା (ପଞ୍ଚପ୍ରାଣ ଓ ପଞ୍ଚଉପପ୍ରାଣ
 ସହପୁନଶ୍ଚ ଆତ୍ମା) ଦ୍ଵିତୀୟ ତୃତୀୟ ସହ (ସାରାବର୍ଷ ବାରମାସ) ସତୀଶ୍ଵର ମଧ୍ୟରେ ଗର୍ଭ
 ଯନ୍ତ୍ର ସାମ ପୁରଶ୍ଚରଣ କରି ବକ୍ଷତ୍ଵକାନ୍ତାଦି ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ଦେଉଥିବା ଆହୁତି ମତେ
 ସଫଳକାମ କରାଇ । ଅନ୍ୟାର୍ଥରେ ଅଷ୍ଟବସୁ, ଏକାଦଶ ରୁଦ୍ର, ଦ୍ଵାଦଶ ଆଦିତ୍ୟ ପ୍ରଜାପତି ଓ
 ବ୍ରହ୍ମା ଆଦି ତେତିଶ କୋଟି ଦେବତା ପ୍ରଥମ ସଜ୍ଞାନର ସମସ୍ତ ଅଭିଳାଷ ପୂର୍ଣ୍ଣକରନ୍ତୁ । ମା’
 ସକାନ୍ତ ଶହେଆଠ ଦୁବର ଗୋଛାଟିଏ କରି, ବରକୋଳିପତ୍ର, ହଳଦିଆ ଗୁଉଳ, ଗେଣ୍ଡୁଫୁଲ
 ସହିତ ତୋଡ଼ାଟିଏ କରିଥିବ । ବିଘ୍ନ ବିନାଶକ ବିନାୟକ ରୂପରେ ବରୁଣ କଲଣ ପାଖକୁ
 ଅନତ୍ରବାହ ବାଛୁରୀଗୋବର ଗୁଳା ଦି’ବା ପିତା ଉପରେ ଧାନକେଣ୍ଡା ଶିମ୍ବଫୁଲରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ
 ଷଷ୍ଠୀକୁମରେ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ଵ କରନ୍ତି । ଫୁଲ ତୋଡ଼ାଟିକୁ ମା ହାତରେ ନେଇ ଗଣେଶ ଲକ୍ଷ୍ମୀ
 ଷଷ୍ଠୀଙ୍କୁ ଛୁଆଁଇ ପ୍ରଥମେ ନନାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଥୋଇଦେଇ ଘିଅପାତ୍ର ଦୁବ ଅରୁଆ ଗୁଉଳରେ
 ବୟାସବା ପରେ ମତେ ବନ୍ଦୁଉଥିଲା । ନନା ଉଠିଗଲା ପରେ ବୋଉ ମତେ ବଢେଇବ ।
 ସେତେବେଳେ ଗର୍ବରେ ଛାତି ଫୁଲି ଉଠୁଥିଲା । ଭାଇ ଭଉଣୀଗୁଡ଼ାକୁ କଣେଇ ଗୁହଁ ହସୁଥିଲି ।
 ଆଜି କିନ୍ତୁ ଅନୁଭବ କରୁଛି ବଡ଼ପୁଅକୁ ଖସିତ୍ଵ ସକେତନ କରାଇବା ପାଇଁ ତାହା ଏକ
 ସାମାଜିକ ବିଧି । ବଡ଼ପୁଅ ବୋଲି ବିନା ଲାଭରେ କେତେ ବୋଝ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଲଦି
 ହୋଇଗଲା ନନା ଦେହ ଛାଡ଼ିବା ଦିନ ହିଁ ବୁଝି ପକେଇଲି । ବଡ଼ ଭାଇ ପିତା ସମାନ ।
 ପିତାର ଅନ୍ୟାୟାମ ତିକ୍ତ । ଭାଇମାନେ ଉପଲବ୍ଧି କରିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ସମ୍ମାନ ଚିକନ
 ପିତାମାତା ବଡ଼ପୁଅ ବୋଲି ଦେଇ ରଖା କରୁଥିଲେ ସେଇ ରଣତଳ ଶୁଷ୍କ ଶୁଷ୍କ ନୟାତ
 ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଯେଉଁ ଭାଇ ଭଉଣୀ ଆଡ଼କୁ ବୟାସ ହେବାବେଳେ ଗୁହଁ ମୁରୁକି ହସା

ମାରୁଥିଲି ସେମାନେ ନିଜ ମନରେ କ୍ରୋଧର ମଜ୍ଜିବୁଣି ତାକୁ ଉଧେଇ ଥିଲେ ପ୍ରତିଶୋଧ ପରାୟଣର ମଧ୍ୟରେ ହିଂସ୍ରତା ଓ ନିଷ୍ଠୁରତା ଦେଖାଇବା ପାଇଁ । ନୂଆ ଗୁରୁଜ, ନୂଆ ବିରି, ନଡ଼ିଆ, ମୁଗ, ଛେନା ପୁର ତିଆ ମଣ୍ଡା ଏଣୁରି କାହାରି ପାଇଁ ଉଣା ଅଧିକ ନଥିଲା । ସଭିଏଁ ମନ ପୂରାଇ ଖାଉଥିଲେ ଆଉ ବଡ଼ ପୁଅଟି ବାନ୍ଧି ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ଅନେକ ବାୟରେ ଯହିଁରୁ ଚା'ର ମୁକ୍ତି ନଥିଲା । ତେବେ ଏତିକି ନିଶ୍ଚୟ ଯେ ପର୍ବଟି ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ସେଇଭଳି ଆଉ ଏକ ପର୍ବ ଶାମ ଦଶମା । ଭୋଜନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶୈଶବର ଏହା ଏକ ପ୍ରାତିକର ପର୍ବ । ତେଜ ପିଠାପଣା ହେଉଥିଲା । ଘରର ସମସ୍ତଙ୍କ ନାମରେ କିସମ କିସମର ପିଠାପଣା । ନନାଟ୍ଟକ ପାଇଁ ହେବ ଯଡ଼ଘଡ଼ା ତିଅଣ ଆଉ କ୍ଷିରା ସମୁଦ୍ର କାକରା ବାଡ଼ । ମୋ ପାଇଁ ହେବ ଉପୟ ଭଡ଼ୁ ଆଉ ବୁଡ଼ା ଚକ୍ରୁଜି । ଆଉମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନାନମାନ, ଗର୍ଜଠା, ଆରିଷା, ମୁଆଁ, ମୁଗକଟା, ପାକୁଅକଟା, ପାକୁଅଝରା, ରସଲତୁ, ମଗଜ ଲତୁ, ମୋହନ ଭୋଗ, ଜଗନାଥ ବଲ୍ଲଭ । ଓଡ଼ିଆ ଘର ପିଠାପଣା ସାଙ୍ଗକୁ କ୍ଷିରା, ଖେଚେଡ଼ି, ଖଇଁ, ତରକାରୀ, ଆମ୍ବିକ, ବେସର, ସବୁଜା, ଶାକରା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ପୂଜା ହେବ । ପୂଜା ସରିବା ପରେ ସୁଆଡିଆ ପିଠା ଓ ଅସୁଆଡିଆର ଝଗଡ଼ା ହୁଏ । ଏ ଝଗଡ଼ାରେ ମୁଁ ହାରିବା ପ୍ରାୟ ନିଶ୍ଚିତ । ବୁଡ଼ା ଚକ୍ରୁଜି ସ୍ବାଦ ଦୃଷ୍ଟିରୁତକକୁ ହିଁ ରହେ । ମା, ମୋ ସପକ୍ଷରେ ଯେତେ ଓକିଲାତି କଲେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଜିଣାଇବା ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ବୁଢ଼ି ହେବା ପରେ କୌଣସି ଏକ ସ୍ବାଦିଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ମୋ ଡାଲିକାରେ ଖଜିରାକୁ ଗ୍ରହଣି । ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ରୁଚିକୁ ଗ୍ରହଣି ମୂଳରୁ ଗୁଲିଥିବା ଦୁଇ ଦ୍ରବ୍ୟ ସହ ଦୃତାୟ ଯୋଗ ହେଲା ଦହିବରା । ଏ ସାମଗ୍ରୀ ଖଜା ହେବା ପରେ ମୁଁ ହାରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ନଥିଲା । କିଛି ମିଷ୍ଟ ସାଙ୍ଗକୁ ଏହା ଯେ ରଷ୍ଟ ଥିଲା ଏ ଦିଗରୁ ସମସ୍ତେ ଏକମତ ଥିଲେ !

ହୁଁ ହୁଁ । ଦେୟ ନା' ନା' ଦେୟ

ଆଉ ଦୁଇଟି ଦିନର କଥା ଜୀବନର ଘଟଣା ପ୍ରବାହରେ ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ରହିଛି । ନନା ବହୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୁଲିଥିଲା । ନନାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ପରମ୍ପରା ଭାବରେ ତାକୁ ବଳେଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୁଁ ଯେତେଦିନ ନନାଙ୍କ ପାଖେ ଅଛି (ଅବଶ୍ୟ ଗୁଜିରା କାଳରେ ବର ଚଉଦ ବର୍ଷ ବାହାରେ କଟାଇବାକୁ ହେଲା) ମୁଁ ଥିଲି ତାଙ୍କ କର୍ମ ସାକ୍ଷୀ ଆଉ ସାଥୀ । ଦୁଇଟି ଘଟଣାରୁ ଗୋଟିଏ ହେଲା ତାଙ୍କ ପିତୃଶ୍ରାଦ୍ଧ- ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ ପିଣ୍ଡ ନ ପଡ଼ିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘରେ ଅର୍ଜଠା ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । କିଏ କେମିତି ବାଡ଼ି ଆଡ଼କୁ ଯାଇ ଶୁଖିଲା ଦୃଡ଼ା ଗଣ୍ଡେ ଶ୍ରେବେଇ ଅପେକ୍ଷାରେ ରହିବେ । ମୋ କଥା ଅଲଗା ବାଟ କାଢ଼ିଛି ମା । କରେଇରେ କାକରା ଛାଣୁ ଛାଣୁ ପିଣ୍ଡ ପାଇଁ ଆଉ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ ପାଇଁ ତେର କାକରା କମ୍ପରାରେ ରହିଯିବା ପରେ ହଠାତ୍ କେମିତି ଗୋଟେ ଦିବା କାକରା ଚଢ଼ୁରୁ ଡେଇଁ ଦୂଲି ମୁଣ୍ଡରେ ତଳେ ପଡ଼ିଯାଏ । ମା' ଅବା ଏଥକୁ କି ଉପାୟ କରନ୍ତେ । ତଳେ ପଡ଼ିବା ଜିନିଷ ଠାକୁର ପୂଜା, ପିଣ୍ଡପତ୍ର, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନକୁ ଯିବାର ନୁହେଁ । ଏକେ ଖାଇବା ଦ୍ରବ୍ୟ ପୁଣି ପୂଜା କାକରା ଭଲ ମୂଲ୍ୟବାନ ସ୍ବାଦିଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ- ଫୋପାଡ଼ି ଦେବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତାକୁ ତ ଫେର୍ ଘର ଭିତରେ ଖୁଆଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଅର୍ଜଠା ପଡ଼ିବାର ନୁହେଁ । ଆପାତତଃ

ସେ ଯୋଡ଼ିକ ମୋର ହୁଏ । ବାଡ଼ି ଆଡ଼େ ଯାଇ କାକରା ଘାଟ ଶୁଖିବାର ହୁଏ । ପିତୃ
 ଦେବତା ବିରକ୍ତ ହେବାର କାରଣ ହିଁ ନଥାଏ, କାରଣ କିଛି ଅଧିକ ହୋଇ ନଥାଏ । ତେବେ
 ମୋର ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥ ପିତାମହ ଏହା ଦେଖି ପିତୃଲୋକରେ ଚିନ୍ତିତ ହସି ଦେଉଥିବେ । ସେ କଥା
 ମା'କୁ କମ୍ କଷ୍ଟ ଦେଇଛି । ବେଳେବେଳେ ବୁଢ଼ା (ପିତାମହ) ଖୁବ୍ ରାଗା ବାପା (ପିତାମହ)କୁ
 ଗାଳି ଦେବାର ଜାଣିଛି । ତେବେ କେବେ ଅବା କାନ୍ଦୁଥିବେ- ମୁଁ କିଲୁ କାନ୍ଦିବାର ଦେଖି ନାହିଁ ।
 କାଳେ ପରିବାର ଉପରେ ପଡ଼ିବ । ବିଗତକୁ ଅନେକ ପକ୍ଷରେ ପକାଇ କେତେକୋଣ ପାର
 ହୋଇ ଯିବାପରେ ଖୋଜିବାର ଅର୍ଥ କିଛି ନଥାଏ । ପୁଅ ପାରିଲାଣି । ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଠିଆ
 ହୋଇଛି । ଭଙ୍ଗାଘର ନୂଆ ତିଆରି ହୋଇ ଝଟକୁଛି । ଧନଧାନ୍ୟ ଯଶଶ୍ରୀ ସାଙ୍ଗକୁ ନାତିନାତୁଣୀ
 ଦେଖିଲାଠାରୁ ପୁରୁଣା ଗମରା କଥାଗୁଡ଼ାକ ମନେ ପକାନ୍ତେ କାହିଁକି ? ଶ୍ରାବ୍ଧ କଥା କହୁଥିଲି-
 ପିଣ୍ଡ ତିଆ ସରିବ । ମୁଁ ଧାର୍ମିକ ପାଖ ପଡ଼ିଣା ଛୋଟ ଛୋଟ ପିଲାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଆଣିବାକୁ ।
 ସେମାନେ ଶ୍ରାବ୍ଧପତ୍ରରେ ବସିବେ । ଶ୍ରାବ୍ଧ ପତ୍ରକୁ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ବିଘ୍ନର କରାଯାଏ । ବୟସ୍କ ଖାଇବା
 ମନା । ସଞ୍ଜ ବେଳକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ ଦିଆଯିବ । ନନା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ
 ବୁଝିବେ । ନିସଂଖୁଡ଼ି ଭୋଜନ- ଉଣୁଡ଼ା, ପାଳୁଅ ଦହି ଆଉ ପୁରକାକରା । ଶ୍ରାବ୍ଧ କଥା ମନେ
 ପଡ଼ିଲେ ପଣ୍ଡିତ ନାରାୟଣ ରଥେ ମନେ ପଡ଼ନ୍ତି । ନୈଷିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ପ୍ରଗଳ୍ଭ
 ପଣ୍ଡିତ । ସରଳ, ଉଦାର, ସ୍ୱେଦଶୀଳ, ଅନାମେୟ ପ୍ରକୃତିର ବ୍ୟକ୍ତି । ଛନ୍ଦ, କପଟ, ରାଗ,
 ଦ୍ୱେଷ, ହିଂସା କିଛି ନଥିଲା କହିଲେ ବଳିବ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ ପୂର୍ବରୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅରେ
 ତାଳଗଲେ ତାଙ୍କୁ ଚିନିଧର ଡକାଯିବ । ଯଦିଓ ନନା ଜାଣିଥିଲେ ଖବର ନ ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ
 ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବେ । କହିବେ- “ମୁଁ କଥା ଜାଣିନି ଆଜି ଶ୍ରାବ୍ଧ ବୋଲି । ଏତେଥର ତାଙ୍କି
 ପଠଉଥିଲ କାହିଁକି ?” ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ ପ୍ରାୟ ଶେଷ ହେବା ବେଳକୁ ନନା ତାଙ୍କ ପାଖକୁ
 ଯାଇ କହିବେ, ‘ଆପଣେ ଆଉ ଗୋଟେ କାକରା ଦିଅନ୍ତି ।’ ରଥେ କହିବେ ହଉ ଦିଅ । ନନା
 ଯୋଡ଼େ କାକରା ଦେଉଥିବେ । ସେତକ ସରିଲା ପରେ ନନା କହିବେ- ‘ଆପଣେ ଆଉ
 ଗୋଟେ କାକରା ଦିଅନ୍ତି ।’ ରଥେ କହିବେ- ‘ନାହିଁ ହେ, ଆଉ ହେବ ନାହିଁ । ନନା କିଲୁ
 ଜବରଦସ୍ତି ଯୋଡ଼େ କାକରା ଦେବେ । ତା’ ସରିବ । ଏଥର ପୁଣି ପ୍ରଶ୍ନ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପାଇଁ ।
 ଉତ୍ତର ସିଧା ସଳଖ- ‘ନାହିଁ ନାହିଁ ।’ ନନା କହିବେ, ‘ଆପଣେ ପାଠ ପଢ଼ା କହୁଛି- ‘ଆହାରେ
 ବ୍ୟବହାରେ ତ ତ୍ୟକ୍ତ ଲଜ୍ଜା, ସୁଖା ଭବେତ୍ । ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତ ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା ଦେଖି ଆପଣ
 ଲାଜ କରୁଥିବେ ଅବା ।’ ଏ ମଧ୍ୟରେ ଶାଳିଆପତ୍ର ଖଲିରେ ଆଉ ଗୋଟେ କାକରା ପଡ଼ି
 ସାରିଥିବ । ଏମିତି ଅଧିକ ଶୁଳିବାକୁ ସୁଯୋଗ ନଦେଇ ପଣ୍ଡିତେ ପଡ଼ିବେ, ‘ମିଶ୍ରେ ତମ ସୂତ୍ର
 ବୁଝିଲି- ହାଁ ହାଁ ଦେୟ’ । ନାନା ଦେୟ’ ନା ଦେୟ ପତ୍ର ଲୁଣନାତ୍ । ହଁ ହଁ କରୁଥିଲେ ଦେବ ।
 ନା ନା କରୁଥିଲେ ଦେବ । ଖଲିପତ୍ର ଗୁଡ଼େଇ ତୁଡ଼େଇ ମୁଠାକଲେ ଆଉ ଦେବନି । ଏଇ
 ପତ୍ର ଗୋଟେଇଲି ।” ମୋର ସ୍ୱଷ୍ଟ ଧାରଣା ପଣ୍ଡିତେ ଲୋଭ ଯୋଗୁଁ ଖାଉ ନଥିଲେ । ସେ
 କେବଳ ନନାଙ୍କୁ କୃତକୃତ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଧନ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ପିତୃ ଯଜ୍ଞର ସନ୍ତୋଷଦାନ
 କରୁଥିଲେ । ଆଜି ହୁଏତ କାକରା ଗୋଟିକରୁ ଦୁଇଟା ଦେବାବେଳେ ମୁଁ ଚିନିଧର ବିଘ୍ନର
 କରନ୍ତି । ତିନୋଟିରୁ ଅଧିକ ଆଦୌ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ତା’ଛଡ଼ା ଆଜି ମୋତେ କୃତାର୍ଥ କରିବାକୁ
 ଲୋକ ବିରଳ । କିଏ ବହୁମୁଦ୍ର ରୋଗୀ କହି କାକରା ଖାଇବାରେ ଅକ୍ଷମତା ଦର୍ଶାଇବାବେଳେ,

କିଏ କହିବ ପେଟ ଖରାପ, କିଏ କହିବ ଏସିଡିଟି ହେବ । କେହି ଲାଜରେ ମନା କଲାବେଳେ କିଏ ମୁହଁରେ ନକହି ମନରେ ଭାବିବ- ଓଃ ଯାକୁ ଲାଗୁଛି ତିନେଟ୍ ବିରିୟାନା ଖୁଆଇଲା ପରି- ଭଲେଇ ହେଉଛି । ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଶ୍ରାବ- ନନା ସେତିନ ଥରକୁ ଥର ମନେ ପକଉଥିଲେ- 'ଅକ୍ରୋଧନେ ଶୌଚ ପରେ ସତତଃ ବ୍ରହ୍ମବାଚିଃ' ମୁଁ ଦେଖୁଛି ଉପଯୁକ୍ତାକାନ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପରି ତେଜିୟାବ୍ ଗୌରବର୍ଣ୍ଣର ଦେହ କ୍ରୋଧଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଶ୍ରଦ୍ଧାର କିଭଳି ବିମୋହନ ରୂପ ଦେଖାଉଥିଲା । ସେ ଆକୃତି କରୁଥିଲେ-

ଅଶ୍ରୁବୟା ହୁତଂ ଦତ୍ତଂ ତପସ୍ତପ୍ରଂ କୃତଂ ଚ ଯଦ୍

ଅସତିତ୍ୟବ୍ୟତେ ପାର୍ଥ ନ ଚ ତତ୍ ପ୍ରେତ୍ୟ ନୋ ଇହ । ୧୭।୨୮

'ଶ୍ରଦ୍ଧାବିହୀନ ହୋମଦାନ ତପସ୍ୟା କର୍ମାତି ଅସତ । ଇହ ନ ମିଳେ ପରଲୋକ ମିଳିବ ତହଂ କାହୁଁ ପାର୍ଥ ।' ସମସ୍ତେ ଖାଇ ସାରିଲା ପରେ ଫେର୍ ମନେ ପକାହେବ କିଏ ସବୁ ଅଇଲେ ନ ଅଇଲେ । କାହାକୁ ଛଡ଼ାଯିବ ନାହିଁ ।। ତକାଯିବ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଆସିବେ । ସମସ୍ତେ ଆସିଲେ ଏକଥା ନିଶ୍ଚିତ ହେବା ପରେ ବିଳମ୍ବିତ ପ୍ରହରରେ ନନାବୋଉ ହବିଷ୍ୟାଳ ଖାଇବେ । ପଛକଥା ଆଗରୁ କହିଦିଏ- ମା ଶ୍ରାବ ଠିକ୍ ଏମିତି ଶୁଲିଲା ।

ବାରମାସେ ବେର ପର୍ବ :

ଥାଉ ଦିନଟିଏ ଡାପାବଳି- ଡାପଦାନ ଶ୍ରାବ । ଶ୍ରାବ ପରେ ଆକାଶକୁ ଡାପ ଦେଖାଇ ପିତୃଲୋକକୁ ବାଟ ଦେଖାଇବା- 'ବଡ଼ ବଡ଼ିଆ ହେ ଅନ୍ଧାରରେ ଆସିଥିଲ ଆଲୁଅରେ ଯାଅ ।' ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପଦଟି- "ପିତୃଲୋକଂ ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ ଆଗତୋ ଯୋ ମହାଳୟେ

ଉତ୍କଳଂ ଜ୍ୟୋତିଷା ମାର୍ଗ ପ୍ରପଣ୍ୟତେ ବ୍ରହ୍ମକୁତେ ।"

ଉତ୍କଳା ପର୍ବନ ପରେ, ପୂଜା ସାନରୁ ପଇସା ଗୋଟେଇବା ଏବଂ ନଡ଼ିଆ, କଦଳା, ଶାକର ପାଇଁ ଭୂମି ଜୂର କରିବାକୁ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦ ଲାଗୁଥିଲା । ପର୍ବପର୍ବାଣୀ, ଓଷାବ୍ରତ ଓଡ଼ିଆ ଘରେ ବାର ମାସରେ ତେର ନୁହେଁ ବରଂ ସାଠିଏ କି ସତୁରି । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ ପୁଣି ପାଞ୍ଚ ଦଶ ଅଧିକ । ରେଖାପଞ୍ଚମୀର ସରୁ ବଳୁଳି ଅଟକାଳି, ପୌଷପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପୁଷପୋଡ଼ପିଠା, ପୁଷମଣ୍ଡା, ଚିତାଲାଗି ଚିତୋଉ, ଧନୁ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ମୁଆଁ, ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି ମକର ଗୁଉଳ, ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଛେନାପଣା- ସବୁ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର, ବିଚିତ୍ର, ବିଶିଷ୍ଟ । ଏସବୁ ପର୍ବ ଭିତରେ ପୁଣି ସାବିତ୍ରୀ ଅମାବାସ୍ୟା, ବାଲି ତୃତୀୟା, ସୋମନାଥ ବ୍ରତ- ସ୍ବାମୀନଙ୍କ ବ୍ରତ, ଓଷା । ବୋଉଠୁ ଶୁଣିଛି- ସାବିତ୍ରୀ ଉଆଁସକୁ ଅମଙ୍ଗ ମଙ୍ଗ କାଞ୍ଜି ଅଁଳାକୁ ଆଗ, ବାଲି ତୃତୀୟା ନାଁ ପଡ଼ିଲେ ଛାଡ଼ି ଯାଉଛି ମୋ ଜୀବ । କାଞ୍ଜି ଅଁଳା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ ଓଷା । ସାବିତ୍ରୀ ଅମାବାସ୍ୟାରେ କଷ୍ଟା ଗ୍ରେସାଛଡ଼ା ମୁଗ ବତୁରା, କଦଳା, ନଡ଼ିଆ, ଖଜୁରା, ତାଳସଜ୍ଜ, ତରଭୁଜ, ଆମ୍ବ, ପଣସ ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ଖାଇବ । ତୁଷ୍କକୁ କେତେ ଭଲ ଲାଗିବ ତା' ବଡ଼ କଥା ନୁହେଁ, ବଡ଼ କଥା ସ୍ବା ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ବାସ୍ୟ ସମ୍ମତ । ତେଣୁ ଇଚ୍ଛା ଓ ଅନିଚ୍ଛା ମଧ୍ୟରେ ଏ ବ୍ରତ ପାଳିତ ହୁଏ । ତେବେ ବଡ଼ କଠିଣ ବାଲି ତୃତୀୟା । ପାଣି ଟୋପାଏ ପିଇବା ମଧ୍ୟ ମନା । ବବିଶ ଘଣ୍ଟା ଖାଡ଼ା ଉପାସ ତେଣୁ ନାଁ ବା ହିଁ ଭୟ ପ୍ରଦ । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଓ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶରେ ଏ ବ୍ରତ ପାଳନ କରାଯାଏ । ସେଠାରେ ଏହାର ନାମ ତିନୁବ୍ରତ ବା ତିଜା । କେଉଁକାଳେ ଉତ୍ତମ ପତି, ଚିର ସଧବା ରହିବା, ସୁସନ୍ତାନ ଲାଭ ପାଇଁ ଏ ବ୍ରତସବୁ ପାଳନ କରାଯାଉଥିଲା । ସାମ୍ପ୍ରତିକ କାଳରେ

ଏହାର ଔଚିତ୍ୟ ବିଶ୍ୱସ୍ୟ । ସବୁ ପର୍ବପର୍ବାଣୀ ଓଷାବ୍ରତ, ମନକୁ ଛୁଇଁଲା ଭଳି ଦେହ ମନ ପ୍ରାଣ ଦେଇ କରାଯାଉଥିଲା । ଶୂନ୍ୟାମଗା, ଦୁର୍ଗା ପୂଜା, ଗଣେଶ, ସରସ୍ୱତୀ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, କାଳୀପୂଜା ଭଳି ଏସବୁ ନଥିଲା । ପିଲାଦିନୁ ଏସବୁ ପୂଜା ପାର୍ବଣ ଅତି ଆବଶ୍ୟକ ମନେ କରିବାକୁ ତାଲିମ ଦିଆଯାଉଥିଲା ।

ବନ୍ଧୁ ଫରୁଆ :

ନଳାଙ୍କ ପୂଜାପାଠ କଥା ଆଗରୁ କହି ଆସିଛି । ଦୈନନ୍ଦିନ ନିତ୍ୟକର୍ମ ପୂଜା ସହିତ ଗଜାଘରେ ପୂଜା ପାଠ ଶୁଳ୍ଲିଥିଲା । ରୁଦ୍ରାଭିଷେକ କରି ଭଣ୍ଡେଶ୍ୱର ମହାଦେବଙ୍କ ମନ୍ଦିରରୁ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ନମସ୍କାର ବା ମହା ବିନାୟକ ସାଗି ରାମସ୍ତାମା ମନ୍ଦିରରୁ, ବାଗାହା ଜପ ପରେ ଯନ୍ତ୍ର ଘରୁ ଫେରିବା ବେଳକୁ ମୁଁ ଥିବି ସାମ୍ନାରେ । ନଳାଙ୍କ ପୂଜା ତାଲା ମୋ ଅଧିକାରଭୁକ୍ତ ହେବା ନିଶ୍ଚିତ । ଯଦି ନଥିବି ତାଙ୍କ ପଡ଼ିବ, ‘ବାବା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ।’ ପୂଜା ତାଲାରେ ଥିବ କାଳଗା, ମାଲ ପୁଆ, ଗୋଲାପ ଜାମ ବା କିଛି ସୁଆଦିଆ ଫଳ । ବଡ଼ ଭାଗଟା ମୋର । ଜଗି ରହିଥିବା ମା ସବୁତକ ମୋ ହାତପଲ୍ଲୀ କରାଇବା ପାଇଁ । ମୋ ତଳେ ଉପରେ ଦିଗା ଝିଅ- ମା କହିବ ଝିଅ ଜନମ ପର ଘରକୁ । ଏମାନେ ଖାଇଲେ କୋଉ ସରଗକୁ ନେବେ । କଥା କିନ୍ତୁ ସେଠି ଚୁଟି ନଥିବ । ନାନା ଗୁପ୍ତତ୍ୱେ ପକାଇ କହିବ, ‘ତାହାଣୀ ସବୁ ଖାଇଦେଲା ।’ ବ୍ୟ ବର୍ଷକେ ଦୁଇ ଗୁରିଦିନ ନୁହେଁ, ଦୁଇଶହ ତିନିଶହ ଦିନ ପୁନରାବୃତ୍ତି ହୁଏ । ତେବେ ଶୈଶବଟା ମାତ୍ର ଗୁରିବର୍ଷକୁ କଂ । କେତେ ବଞ୍ଚକ ଉଡ଼ିଗଲା । ଏବକୁ ସୁଦ୍ଧା ସମୁଦ୍ରରେ ଗୁଡ଼ାଏ ବିସ୍ମରଣ ମଧ୍ୟରେ କେତୋଟି ଢେଉ ବବବା ମାରୁଛି ।

ପିଲାଦିନରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟ ମୋ ପାଇଁ ମାସକୁ ଥରେ ହୋଇ ମୋର ଶୈଶବକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖୁଛି । ତା’ ହେଲା ଅଶିଷ ପାର କରିଥିବା ମୋ ବୋଉର ଚନ୍ଦ୍ରପୂଜା । ଅମାବାସ୍ୟାର ଅଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଜନ୍ମ ନେବାରୁ ମୋର କ୍ଷୟକ୍ରନ୍ତ ଡୋଷ ଥିଲା । ନଳା, ରାମପ୍ରସାଦ ପଟ୍ଟଯୋଷୀ (ରାଜଜ୍ୟୋତିଷ)ଙ୍କ ସହ କଥା ହୋଇ ଯୋଡ଼ିଏ ରୂପାଚନ୍ତ୍ର ଗଢ଼େଇ ଆଣିଲେ । ଗୋଟିଏ ନାଲି ସୂତାରେ ବାନ୍ଧି ମୋ ବେକରେ ପିନ୍ଧା ହେଲା । ଆଉ ଚନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ଫରୁଆରେ ରଖି ବୋଉ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଚନ୍ଦ୍ରପୂଜା ଉପବାସ କଲା । ଉପବାସ ଦିନ ସାଗାଦିନ ଉପବାସ ରହି ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ନିସଙ୍ଗୁଡ଼ି ଭୋଗ ଲଗାଇ ଚନ୍ଦ୍ର ଦର୍ଶନ କରି ପ୍ରସାଦ ପାରଖ ବିଧି । ମେଘୁଆ ରାତିରେ ଚନ୍ଦ୍ର ନଦିଶିଲେ ପୂଜା ହେବ କିନ୍ତୁ ପ୍ରସାଦ ସେବନ ହେବ ନାହିଁ । ପରଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନ ପରେ ଯାହା କଥା । ଆଷାଢ଼ ଶ୍ରାବଣର ଅନେକ ମେଘୁଆ ରାତି ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବୋଉ କଟାଇ ଦେଉଥିଲା । ଆଜିର ବାର୍ଷିକ୍ୟ ଦେହରେ ଚନ୍ଦ୍ର ପୂଜା ପରେ ଆଳତି, ଫୁଲ ଓ ପ୍ରସାଦ ନେଇ, ବୋଉ ଯେତେବେଳେ ମୋ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଯାଏ, ସେତେବେଳେ ମୋର ମନେ ହୁଏ ମୁଁ ବୟସ୍କ ନୁହେଁ ଶୈଶବ ଅତିକ୍ରମ କରି ନଥିବା କୋଳଲଗା ଶିଶୁ । ‘କୁପୁତ୍ରୋ ଜାୟତେ କୃତ୍ରିମଂ କୁମାତା ନ ଭବତି ।’ ମୋ ବେକର ଚନ୍ଦ୍ରଟି ଆଜି ଆଉ ନାହିଁ । ସାଙ୍ଗରେ ରୂପା ବନ୍ଧେଇ ବାଘନଖଟିଏ ଥିଲା । ତା’ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । କେତେବେଳେ ଲାଜ ଲାଗିବାରୁ କାଢ଼ି ଦେଇଥିବି । ଆଜି ପରି ହୋଇଥିଲେ ଛାଡ଼ି ନଥାନ୍ତି । ଏବେ ମୋ ସାନପୁଅ ବେକରେ ବାଘନଖ, ମୋତିମାଳି, ଷଟିକ ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ, ରତ୍ନ ଚନ୍ଦନ ଆଦି ଛଅଟି ମାଳି ଝୁଲୁଛି । ତାହାଣୀ ହାତରେ ଦୁଇଟା ବଳା । ଏବେ ଯୁବକମାନେ ଆଲୋକଙ୍କ ପରି

ବାଳ ରଖିବାବେଳେ, ଝିଅପିଲାଏ ଖୁପରି କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି । ଖେଳାଳୀ, କଳାକାରମାନଙ୍କ କାନରେ ଇଅରିଂ ବସିଲାଣି । ମୋର ଏବେକି ଚନ୍ଦ୍ର ବାଘନଖ ପିନ୍ଧିବାକୁ ମନ ହେଉଛି । ବୋଉର ଫରୁଆ ଆଉ ତା' ଭିତର ରୂପାକନ୍ଦୁଟି ଏବେ ବି ଅଛି ।

ହୁଁ ମାଗୁଥିବ- କଥା ଶୁଣୁଥିବ :

ଜନମ ସହିତ ଭଗବାନଙ୍କ ଡାନ ରୂପେ ଦୁଇଟି କ୍ରିୟା ହସ ଓ କାନ୍ଦ ମନୁଷ୍ୟ ଶିଶୁ ନେଇ ଆସିଥାଏ । ଦୁଃଖବୋଧ ରୂପେ ଆଖିରୁ ଲୁହ ବାହାରି ପଡ଼ିବା ପଣ୍ଡାରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ତେବେ ହସଟିକୁ ଭଗବାନ କେବଳ ମଣିଷକୁ ହିଁ ଦେଇଛନ୍ତି । କାନ୍ଦଟି ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଜାହିର କରିବାକୁ ଆତ୍ମ ନିବେଦନ ମୂଳକ । କାନ୍ଦ ସ୍ୱାର୍ଥର । ହସଟି ସମାଜ ପାଇଁ ପରାଧି ପ୍ରଧାନ । ହସଟି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେଉଁମାନେ ତୁମକୁ ଗୁହଁ ଖୁସି ହେବାକୁ ଗୁହଁ ବସିଛନ୍ତି । ତୁମେ ହସେଇବ, ସେମାନେ ହସିବେ । ହସ କାନ୍ଦଭରା ଏ ଦୁନିଆଁରେ କାନ୍ଦ ହିଁ ଅଧିକ, ହସ ଖୁବ୍ କମ୍ । ସେ ଭିତରୁ କିଛି ହସ ଡାକୁଗାର ହସ, ହସ କାନ୍ଦ ଜାଣି ନ ହେବା ଭଳି । କିଛି ହସ ପିଲାତିନେ ଜୟାତିର ମୁଣ୍ଡକାଟି ଦେଲା ଉତାରୁ ଜୟାତି କିଛିବାଟ ତଗତଗ ଗୁଲି ଯାଉଥିବା ଦେଖୁ ହସିବା ଭଳି ହସ, କିଛି ହସ ଅନ୍ୟକୁ ହସାଇବା ଅପେକ୍ଷା କିଛି ସ୍ୱାର୍ଥ ହାସଲ ପାଇଁ ହସ ଯାହା କାନ୍ଦଠାରୁ ମଧ୍ୟ ବଳେ । ଶେଷ ହସଟି ଶିଶୁର ହସ । ହାମୁଡ଼ି, ଲେଉଟି, ଆଣ୍ଡୋଇ ଗୁଲିବା ସହିତ ଆଃ ଉଃ କରୁ କରୁ ଦରୋଟି କଥା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ । ଭାବ ବିନିମୟ ପାଇଁ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମଟା ମିଳି ଯିବା ପରେ ଛୋଟ ମନୁଷ୍ୟ ସଂସ୍କରଣଟିଠାରେ ଅନେକ ସମ୍ଭାବନା ଭର୍ତ୍ତିକରି ପିତାମାତା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ଗକୁ ଚଳଚଞ୍ଚଳ ପୂର୍ଣ୍ଣାବସ୍ଥାବ ମନୁଷ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ପାଇଁ । ତା'ଠାରେ ଏକ ସ୍ୱପ୍ନିକ ଭବିଷ୍ୟତ ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ଏଇଥିପାଇଁ ଶୈଶବକୁ ଧରି ରଖି ହୁଏ ନାହିଁ । ବିକାଶ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସୁସଂଗଠିତ ନ ହୋଇ ଏକ ଅନଭ୍ୟସ୍ତ ଉଚ୍ଚତିଆଁ ପରି ହୁଏ । ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜର ବାଲ୍ୟକାଳ ସହିତ ମନୁଷ୍ୟର ପରମାୟୁ ଶହେବର୍ଷ ଧରି ତୁଳନା କଲେ ଆକାଶ ପାତଳ ପ୍ରଭେଦ ଦେଖିବା । ଏହି ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜର କେବଳ ବାଲ୍ୟକାଳଟିକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସିଲେ ମନୁଷ୍ୟର ସମଗ୍ର ଜୀବନ ହୁଏତ ଛୋଟ ଏକ ଉଲ୍ଲୁକା ପିଣ୍ଡ ସହ ସମାନ ହେବ । ମନୁଷ୍ୟର ବାଲ୍ୟକାଳକୁ ଟିକିଏ ଦୀର୍ଘ ହେବାର ସୁଯୋଗ ଦେଲେ ବୋଧହୁଏ ହା ହତୋସ୍ଥିଭାବ ରହନ୍ତା ନାହିଁ ବା ବାଲ୍ୟକାଳକୁ ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼ନ୍ତା ନାହିଁ ।

ସୁଖ କହିବି ନା ଦୁଃଖ କହିବି ?- ନା ଯାହା ଅଙ୍ଗେ ନିଭେଇଛି ତା' କହିବି ? କାହାଣୀଟିଏ କହିବାକୁ ଯାଉଥିବା ଲୋକର ଏହା କାଳ କାଳକୁ ପ୍ରଶ୍ନ । ଆଉ କଥା ତ ଅନେକ- ରଜାପୁଅ, ତାଳିମ୍ବ କୁମର, କଲୁରା ବେଝ, ବୁଢ଼ା ଅସୁରୁଣୀ । ତେବେ ଏସବୁ ଅପେକ୍ଷା ଅଙ୍ଗେନିଭା କଥା ଗୁଡ଼ିକ ଶୁଣିବାକୁ ଭଲ ଲାଗେ । ଶୈଶବରେ କିନ୍ତୁ ମା କାହାଣୀ ପେଡ଼ି ଫିଟେଇଥିବ । ଆଗରେ ଥିବ ଭାତଥାଳି । ମୁଁ ଖାଇବା ପିଇବାରେ ସବୁକାଳେ ଜଟାଳିଥା । ଗପ ଶୁଣେଇ ମା ଖୁସଇବ- ପରାରିବ ଭାତତକ ଗଲା କୁଆଡ଼େ ? ଗାତିରେ ଶୋଇବାବେଳେ ଅଳି- ମା କାହାଣୀ କହ । ମା ଆଗରୁ ସତର୍କ କରି ଦେଇଥିବ- ହୁଁ ମାଗୁଥିବ କଥା ଶୁଣୁଥିବ । ହୁଁ ହୁଁ କରୁକରୁ କେତେବେଳେ ନିଦ ଜାଣି ଦେବ ଆଖିକୁ- ସେଇ ଜେଜେମା କୋଳରେ ।

ବୋଉ କେତେବେଳେ ଆସି କୋଳକୁ ନେଇଥିବ । ନିଦ ଭାଙ୍ଗିବ ସକାଳୁ ବୋଉ କୋଳରେ । ଶୈଶବର ଏ କାହାଣୀ ସବୁ ସ୍ବପ୍ନର କଥା- ପରାର ମାୟାଭାଲ, ବୁଢ଼ା ଅସୁରୁଣୀର ଚକ୍ରାନ୍ତ, ଗାଢ଼କୁମାରର ବୀରତ୍ବ, ମନ୍ଦ୍ରା କୁମାରର ବୁଦ୍ଧିମତା, ତଥପୋଇର ଦୁଃଖ- ଗୁଡ଼ାଏ ଆବେଗ, ମୁଠାଏ ଆନନ୍ଦ କିଛି ସ୍ଥତି ହିଁ ଦେଉଥିଲା । ଠିକ୍ ଧୂଳିଘର ପରି- ପ୍ରତିଦିନ ତିଆରି ହୁଏ, ପ୍ରତିଦିନ ଭାଙ୍ଗେ । ଏବେ ତ ଆଉ ଧୂଳିଘର ତୋଳା ହେଉ ନାହିଁ । ତେବେ ସ୍ଥତି ପୁନଃ ଲିଭା ଅଲିଭା ମିଶାମିଶି ହୋଇ ରହିଛି ମନର ଫରୁଆଟିରେ । ବେଳେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଛବି ଆଉ ଗୋଟିଏ ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ଯାଉଛି । ଉଖାରି ଅଲଗା କଲେ ଚଳନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଉଖାରି ଲାଭ ନାହିଁ । ଆଉ ସେ ପରି ରାଜଜର କଥା, ଦନ୍ତ କଥା ଆଉ ସହସ୍ର ଗତି କଥା- କାହାଣୀ ପେଡ଼ିଟିରେ ।

Said the Robin :

ଏଇ ଜୀବନ କଥାଟିକୁ ମୁଁ ବିଫଳତାରୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି । ପରିବାରରେ ଶିଶୁଠାରୁ ଅଧିକ ଆଶା ହିଁ ସବୁ ବିତ୍ତମନ୍ତାର କାରଣ । ଚଳନ୍ତି କାଳର ଦୂତ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ହତଚକିତ ହୋଇ ବଞ୍ଚଳବଞ୍ଚଳ କିଛି ମୋଠାରୁ ପାଇବାର ଆଶା ନନା ବୋଉ କରି ବସିଲେ । ତାହା ଦେବାର ଶକ୍ତି ମୋଠାରେ ନଥିଲା । କେବଳ ଖୁବ୍ ଘୋଡ଼ିବା ପାଇଁ ମୋତେ ପ୍ରେରିତ କରିବା ଫଳରେ ମୁଁ ପଞ୍ଜୁ ହୋଇ ଯାଉଥିଲି । ମୋ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶୈଶବର ଅମାପ ସୁଖ ସ୍ଥତି ସତ୍ତ୍ୱେ ଆଗାମୀ କାଳର ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ଯତ୍ନ ନଥିଲା । ମୁଁ କେବଳ ଧାଉଁଥିଲି । ଏଇ ଧାଇଁବା ଘର୍ମରେ ଏଲିଜାବେଥ ଦେନିଙ୍କ ଗୋଟିଏ କବିତା ଏଠାରେ ଦେବା ହୁଏତ ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହେବ ନାହିଁ ।

Said the robin to the sparrow
 "I should really like to know
 Why these anxious human being
 Rush about and worry so"
 Said the sparrow to the robin
 "Friend, I think that it must be
 That they have no heavenly Father
 Such as cares for you and me."

ଅନୁବାଦ -

ଲିଟି ବଢ଼େଇଟି ଘର ବଟିଆକୁ କହିଲା, ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ବଳିଛି ମୋହର ପ୍ରବଳ
 ମଣିଷଗୁଡ଼ାକ ଉଚ୍ଚାଟ ମନେ ଏଭଳି, କାହିଁକି ଧାଆନ୍ତି ବ୍ୟସ୍ତ ଚିନ୍ତୁତ ପାଗଳ ।
 ବଟିଆ କହିଲା ହୋଇଥିବା ପରା ସଙ୍ଗାତ, ଆମ ପିତା ଯେହ୍ନେ ସ୍ବର୍ଗପୁରରୁ ଆମର
 ଭଲ ମନ୍ଦ ସତା ଯତନରେ ବୁଝୁଥାଆନ୍ତି, ସେପରି କେହି ବା କେଉଁଠି ନଥିବେ ତାଙ୍କର ।

ପାଞ୍ଚ
ବାଲ୍ୟ - ୨
ଶୈଶବରୁ କୈଶୋର

କେଉଁ କଥା କେଉଁ :

କସ୍ତୁରୀନାଥ । ସ ଡାକ୍ତରୀ । କସ୍ତୁରୀ ଡାକ୍ତରୀ । ତସ୍ତୁରୀ ଡାକ୍ତରୀ କର୍ମେଣ ବା ବେଷାୟ ବା । କିଏ ତୁମକୁ ନିୟୋଜିତ କରିଛି । ସେ ତୁମକୁ ନିୟୋଜିତ କରିଛି । କାହିଁକି ନିୟୋଜିତ କରିଛି । ସେଥିପାଇଁ ଉତ୍ତମ କର୍ମ କରି ଆପଣାର ଘରଟିକୁ ସଜାଡ଼ିବା ପାଇଁ ନିୟୋଜିତ କରିଛି । ଉତ୍ତମ କର୍ମ ଓ ତା'ର ମାଧ୍ୟମରେ ଆପଣା ଘର ସଜାଡ଼ । ଇଏ ଗୋଟିଏ କଥା । କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତମ କର୍ମ କର ଓ ଘର ସଜାଡ଼ିବା ପାଇଁ ସମ୍ପତ୍ତି ଯୋଗାଡ଼ କର । ଇଏ ଦୁଇଟି ଭିନ୍ନ କଥା । ମହାଭାରତ ଦ୍ଵେତ ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ମାନସିକ ଅବସାଦ ଓ ତତ୍ତ୍ଵନିତ ବିଫଳତାର କାରଣ ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରେ । ସମ୍ପତ୍ତି, ସୁସଙ୍ଗ ଓ ଅଧିକାରର ମହତ୍ତ୍ଵ କଥା ଶୁଣି ଶୁଣି ସଂସ୍କରଣରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଛି ଯେ ଏସବୁ ପ୍ରାପ୍ତିରେ ଜୀବନର ସଫଳତା ବୋଲି ମନେ କରାଯାଉଛି । ଏଣେ ପିତାମାତା ଗୁରୁଜନ କହି ଶୁଣିଛନ୍ତି-

“ସତ୍ୟ ପଥେ ଧର୍ମ ପଥେ ଘେନି ଯାଅ ମୋତେ ।

ଭସାଅ ପରାଣ ମୋର ତବ ପ୍ରେମ ସ୍ରୋତେ ।”

ସତ କହ । ଧର୍ମରେ ଶୁଲ । ଜ୍ଞାନାର୍ଜନ କର । ମାନବିକତାକୁ ରକ୍ଷା କର । ଆଦର୍ଶ ହୁଅ । ଇତ୍ୟାଦି ସବୁ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା କହି ଅଥଚ ନିଜେ ଏ ସବୁରୁ ଦୂରରେ ରହି ପିଲାଟିର ମୁଣ୍ଡ ବିଗାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ପିଲାଟା ଶୁଲିବୁଲି ପାରିବ, ପାଖ ପଡ଼ିଣା ଦେଖିବ, ନିଜେ ନିଜେ କିଛି ଅନୁଭୂତି ସଂଗ୍ରହ କରିବ- ଏତକ ଠିକ୍ ନ ହେଉଣୁ ତାକୁ ମଣିଷ କରିବାକୁ ସବୁରି ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହୋଇଯାଏ । ଶିଶୁଟି ଧିରେ ସୁସ୍ଥେ ସ୍ଵାଭାବିକ ଭାବେ ବଢ଼ିବ ତା' ନୁହେଁ ବରଂ ଖୁବ୍ ବଞ୍ଚଳ ପ୍ରବଞ୍ଚ ପ୍ରତିଭାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ପାଖ ପଡ଼ୋଶୀର ନେତ୍ର ଯୁଗଳକୁ ଝଲସାଇ ଦେବ । ଏଥିପାଇଁ ତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ବିଦ୍ୟାଳୟର ମୂଳ ଅକ୍ଷର ଓ ଅଙ୍କ ଗୁଡ଼ିକ । ବଞ୍ଚଳ ବଞ୍ଚଳ ଲେଖାପଢ଼ା ଶିଖିବ, ହିସାବ କିତାବ କରିବ । ଖାଲି କଅଣ ସେତିକି ? ଗୀତ ଗାଉବ, ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକ, ସ୍ତୁତି ଷ୍ଟୋତ୍ର ଗାଉବ । ଭରା ସଭାରେ ବାପ ମା କହିବେ, ବୋଲି ବାପା

ଆମ୍ଭକଥା □ ୪୭

ବୋଲ ଗାଡ଼ର ଦ୍ଵାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟଟା ଗାଇ ଦେ । ସରସ୍ଵତୀ ବନ୍ଦନଟା ବୋଲ । ଗାଥ ବାପା ଶାନ୍ତି ମନ୍ତ୍ର । ପିଲା ଶୁଆ ପରି ରଟିଛି ଗାଇବ । ଲୋକେ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କହିବେ । ବାପାଙ୍କ ଛାତି ଫୁଲି କୁଣ୍ଢେ ମୋଟ ହେବେ ଯାଉଥିବ । ତାଙ୍କ ପିଲା ଓଳିଆରୁ ଗଢା । ନିଜ ମାପରେ ନିଜ ପିଲାକୁ ଓଜନ କରିବାରେ ମନେ ହେବ ପିଲାଟା କାହିଁରେ କଥା ? କଣ ପୁଅକୁ ପହଞ୍ଚାଇବନ କରିବାରେ ଷ୍ଟଲ ଗୁଡ଼ାକ ସର୍ବାର୍ଥ ସିଦ୍ଧିପ୍ରଦ । ତା'ଛଡ଼ା ପିଲାଗୁଡ଼ାକ ଘରେ ଅନେକ ଜଞ୍ଜାଳ କରିବେ । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଷ୍ଟଲକୁ ପଠାଇ ଦେଲେ ଅନେକ ଜଞ୍ଜାଳରୁ ମୁକ୍ତି । ଏବେ ତ ନର୍ସିରା, କିନ୍ତର ଗାର୍ଡନ, ଶିଶୁ ମନ୍ଦିର ନାମରେ ତିନିବର୍ଷର ଶିଶୁଙ୍କୁ ନିଆଯାଉଛି । ଯଦିଓ ଏସବୁରେ ନର୍ସିରା ବା କିନ୍ତର ଗାର୍ଡନର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ କଲାଭଳି କିଛି ନାହିଁ । ପିଲାଙ୍କୁ ଆକଟ କରି ରଖିବା ସହିତ କିଛି ପାଠ ଘୋଷାରିବା ହିଁ ମୂଳ କଥା ।

ହେଉ ହେଉ ହେଉଗଲା :

ମୋର ପାଠପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ ହେବା ବେଳକୁ ଏସବୁ ଶିଶୁଙ୍କ ଷ୍ଟଲ ନଥିଲା ସତ, ତେବେ ପିଲାଙ୍କୁ ଷ୍ଟଲରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଇ ସ୍ଵପ୍ନିର ନିଶ୍ଵାସ ମାରିବାର ଉତ୍ସୁକତା ଅବଶ୍ୟ ଥିଲା । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀଟି ଦୁଇ ଭାଗ ଥିଲା 'କ' ଆଉ 'ଖ' । 'କ' ଶ୍ରେଣୀଟି ନିୟମିତ ଷ୍ଟଲକୁ ଯିବା ଅଭ୍ୟାସ କରିବା ସହିତ ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଶ୍ରେଣୀ ଥିଲା । 'ଖ' ଶ୍ରେଣୀଟି ଥିଲା ମଧୁବାବୁଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ ସହିତ ସଂଖ୍ୟା ପରିଚୟ ଶ୍ରେଣୀ । ଶିକ୍ଷାର ଯେଉଁ ଅବିଭାଜ୍ୟ ଏକକ କଥା କୁହାଯାଏ ତାହା ଥିଲା ଏହି ବ୍ୟବସାରେ । କଥା ଥିଲା ଛଅବର୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପରେ ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା ଶେଷ କରି ଛାତ୍ର ଯିବ ୬+ରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀକୁ । ଏତିକି ଅନ୍ତତଃ ନିଶ୍ଚିତ ଥିଲା ଯେ ଯେତିକି ଲୋକ ପାଠ ପଢୁଥିଲେ ସେମାନେ ଅନ୍ତତଃ ନିରକ୍ଷର ହେଉ ନଥିଲେ । ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ବେଳକୁ ଲୋଡ଼ା ପଢୁଥିଲା ଖଣ୍ଡିଏ ସାହିତ୍ୟ ବହି । ପିଲାଙ୍କ ବସ୍ତାନି ବୋଲି କିଛି ନଥିଲା । ବସ୍ତାନି ଭାରି ହେବାର ତର ନଥିଲା । ଏବେପରି ସାମାଜିକ, ସାଧାରଣଜ୍ଞାନ, ସାଧାରଣ ବିଜ୍ଞାନ ଏପରିକି ଇଂରାଜୀକୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସାମିଲ କରାହେବା ପରେ ନାତିଶାସ୍ତ୍ର, ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର ଓ ସଂସ୍କୃତ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ କୁହାଗଲାଣି । ଅକ୍ଷରଶିକ୍ଷା ସହିତ ଶୁଣି ସୂତ୍ରର ସଫଳ ଶିକ୍ଷା ହିଁ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ବୋଲାଉଥିଲା । ଏତିକି ଠିକ୍ ରୂପେ ପିଲାଙ୍କୁ ଦେବାର ସ୍ଵାଧୀନତା ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଥିଲା । ପରୀକ୍ଷା ଉପରେ ଯୋର ଥିଲା । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ନିର୍ଦ୍ଦାର୍ଯ୍ୟ ପାଠ ଶେଷ ନକରି କେହି ଦ୍ଵିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଯାଇପାରୁ ନଥିଲେ । ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରବେଶ ପାଇଁ ହରଷ୍ଟଲରେ ପରୀକ୍ଷା ହେଉଥିଲା । ଭବାନୀପାଟଣାର ଜନସଂଖ୍ୟା ଦଶ ହଜାର ଭିତରେ ଥିଲା । ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଥିଲା ଶୁଣିଗୋଟି । ପ୍ରାକ୍ତିସି ବିଦ୍ୟାଳୟ, ହରିଜନ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ହିନ୍ଦୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ । ପରେ ପରେ ପୁରୁଣା ପଞ୍ଜାବରେ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟଟିଏ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ହରିଜନ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଜାତିଭିତ୍ତିକ ଥିଲା ବୋଲି ଭ୍ରମ ହୋଇପାରେ କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବରେ ତା' ନୁହେଁ । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିକଟରେ ହରିଜନ ବସି ଥିବାରୁ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ପିଲାଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପାଇଁ ଏହା ମୂଳତଃ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ସବୁ ଜାତିର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଏଠାରେ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ୧୯୬୫ ମସିହାରେ ଭବାନୀପାଟଣା ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୂହର ସହ-ନିରୀକ୍ଷକ ଭାବେ ଯୋଗ

ଦେଲା ପରେ ୧୯୬୭ ମସିହାରେ ତତ୍କାଳୀନ ହରିଜନମିତ୍ର ମହାବଳୀ ଦ୍ଵାରା ଲାଞ୍ଜିର ପିତା
 ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଏକ ଆଦେଶ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରି ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ବ୍ୟବହାର କରି
 ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭାବେ ନାମିତ କରାଗଲା । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଚ୍ଚତର ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ
 ବିଦ୍ୟାଳୟ ହୋଇଛି । ପୂର୍ବରୁ ସୂଚିତ କରିଅଛି ଯେ ଭବାନୀପାଟଣାକୁ କଳାହାଣ୍ଡି ଷ୍ଟେଟ
 ରାଜଧାନୀ କରାଗଲା ପରେ ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି, କଳା, କୃଷି, ଶିଳ୍ପ, ବାଣିଜ୍ୟ କୌଣସିରେ
 ଉଣା ନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରତାପ ଦେଖି ଓ ପରେ ବ୍ରଜମୋହନ ଦେଓଙ୍କ
 ବିଶେଷ ଅବଦାନ ଥିଲା । ଏହି ଆର୍ଥିକମୁଖ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ
 ସହିତ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଅଣାଉଡ଼ିଆ ବିଶେଷତଃ ମାଗଘାଡ଼ି ବ୍ୟବସାୟୀ, ପଞ୍ଜାବୀ
 ମେକାନିକ ଡ୍ରାଇଭର ଓ ମୁସଲମାନ ଆସୁଥିଲେ । ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ବଙ୍ଗାଳୀ ଓ ସିନ୍ଧି
 ରିଫ୍ଫୁଜି ଆସିଲେ । ଏମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପ୍ରତି ବିମୁଖ ନଥିଲେ । ତେବେ ପୁରୁଷମାନେ
 ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କଲାବେଳେ ଝିଅପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ହିନ୍ଦୀ ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ
 ପସନ୍ଦ କଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଗୋଟିଏ ହିନ୍ଦୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପିତ
 ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରାକ୍ରିସିଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁରୁ ତାଲିମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହ ସାମିଲ ଥିଲା । ଏହି
 ଗୁରୁତାଲିମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କଳାହାଣ୍ଡିର ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷକମାନେ ତାଲିମ ପାଉଥିଲେ ।
 ପ୍ରାକ୍ରିସିଂ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଅଭ୍ୟାସ କରୁଥିଲେ । ୧୯୪୦ରେ ମୋର ବିଦ୍ୟାଳୟ
 ଶିକ୍ଷା ଏହି ପ୍ରାକ୍ରିସିଂ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ସେ ସମୟକୁ କଳାହାଣ୍ଡିରେ ୪୭ଟି ନିମ୍ନ
 ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ପାଞ୍ଚଟି ମଧ୍ୟରଂଗତା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୋଟିଏ ମଧ୍ୟ ଉର୍ଦ୍ଦୁକୁଲାର ବିଦ୍ୟାଳୟ
 ଓ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ରଂଗତା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଥିଲା । ଜନଗଣଙ୍କ ହିସାବମତେ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ
 ଆରମ୍ଭରେ କଳାହାଣ୍ଡିର ଲୋକସଂଖ୍ୟା ଥିଲା ୪,୭୮,୭୪୨ । ୧୯୪୧ ମସିହାରେ ଏହା
 ଥିଲା ୭,୯୪,୪୪୦ । ୨୦୦୧ ବେଳକୁ ଏହା ବାର ଲକ୍ଷକୁ ଟପିଯିବା ଅନୁମାନ କରାଯାଏ ।
 ବର୍ତ୍ତମାନ ଜନସଂଖ୍ୟା ବିଗ୍ରହକୁ ନେଇ ସ୍କୁଲ ସେତେବେଳେ ନଥିଲା, ଏବେ ନାହିଁ । ଏବେ
 ମଧ୍ୟ ଏ ଦିଗରୁ କଳାହାଣ୍ଡି ବହୁତ ପଛରେ । ସେତେବେଳେ ପ୍ରାକ୍ରିସିଂ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଗୁରୁତାଲିମ
 ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ନାମ ସ୍ମରଣ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଛି । ସେମାନେ ହେଲେ
 ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଅନନ୍ତ ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ, ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ପୁରୋହିତ, ଶ୍ୟାମ ସୁନ୍ଦର ମୁଖ୍ତ ଓ ପଦ୍ମଲୋଚନ
 ପଣ୍ଡା । ପୁରୋହିତେ ନନାଙ୍କ ମାମୁଁ ହେବେ । ମୋର ମାମୁଁ ଅଜା । ସେ ଅପୁତ୍ରିକ ଥିଲେ ।
 ବଂଶୀୟ ପିଲାଟିଏକୁ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର କରିଥିଲେ - ନାମ କୃଷ୍ଣମୋହନ । ସ୍ଵର୍ଗତ କୃଷ୍ଣମୋହନ
 ମୋଠାରୁ କିଛି ବଡ଼ ହେବେ । ସରସ୍ଵତୀ ପୂଜା ଦିନ ମୋ ଖଡ଼ିଛୁଆଁ ପରେ ନନା ତାଙ୍କ ମାମୁଁ
 ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ପୁରୋହିତଙ୍କୁ କହିଲେ, “ମାମୁଁ ମୋତେ ତ କେତେବେଳେ ବେଳ ନାହିଁ । ତୁମେ
 ମୋ ପିଲାଟିର ନାଁ ସ୍କୁଲରେ ଲେଖଣ ଡେବ । ମୋତେ ଗୁରୁବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା, ଜନ୍ମ ଫାଲ୍‌ଗୁନ
 ଅମାବାସ୍ୟା ୨୨.୨.୧୯୩୬ରେ କିନ୍ତୁ ରେଭିନ୍ସରରେ ବଢ଼ିଲା ୨.୨.୧୯୩୮ । ପ୍ରଥମରୁ
 ନାମ ଲେଖାବେଳକୁ ମୋ ବୟସ ୬ ମାସ ବଢ଼ିଗଲା । ହାରସ୍କୁଲ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ଆଣିବା
 ବେଳକୁ ଡେଞ୍ଜିଲି ଭଗବାନ ତାକୁ ୨.୨.୧୯୩୮ କରି ଦେଲେଣି । ସବୁକିଛିପେକାର

ଧୂବାବେଳେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିଥିଲି ମୂଳ ପ୍ରବେଶିକା ବହିରେ ଯେଉଁକି ଲେଖା ହୋଇଥିଲା ତାକୁ ୭.୨ ପଢ଼ିବାରେ ଅସୁବିଧା ନଥିଲା । ଛଅଟିର ମୁଣ୍ଡ ନଥିବାରୁ ୬ (ସାତ)ର କ୍ରମ ଜାତ କରାଗଲାବେଳେ ସାତଟି ଗୋଲଗାଲ ଦୁଇଟିଏ ପରି ଦିଶୁଥିଲା । ଶୁକିରାର ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ଯେତିକି ବଳ ଓ ଅଧିକାର ଥିଲା, ସେବା ପୁସ୍ତକର ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନଟିକୁ ଅନାୟାସରେ କରିପାରିଥାନ୍ତି । ଶୁକିରର ଆରମ୍ଭରୁ ଅତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନେ ହେଲା ଏ ପାସଡ଼ ଗଲେ ଭଲ କିନ୍ତୁ ଶେଷବେଳକୁ ୭.୨.୧୯୩୫କୁ ୬.୨.୩୫ ପଢ଼ି ମତେ ନ୍ୟାୟତଃ ଶୁକିମାସ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ବେଷ୍ଟରେ ଲାଗିଲି । କିନ୍ତୁ ମୋ ଦେଶର ବିଚିତ୍ର ବିଶ୍ୱର ଯେ ତାଜନେକ୍ରର ଏଠାରେ କୁଳପତି ହୁଅନ୍ତି । ସେକ୍ରେଟାରୀ ଛଅମାସରୁ ଦୁଇବର୍ଷ ଅଧିକ ରହନ୍ତି କିନ୍ତୁ ତଳଲୋକ କଥା କେହି ଶୁଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଣୁ ରାଜନୈତିକ ଲାଭ ହେବାର ନଥାଏ । ମୋର ନ୍ୟାୟଗତ ପାତ୍ର କେହି ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ଶୁକିରାରେ ବୟସରେ ବର୍ଷଟିଏ ବଡ଼ ହୋଇ ବିଦା ହେବା ବେଳକୁ ମୁଁ ତେତିଶ ବର୍ଷ ସ୍ୱଳ୍ପରାଗେ ଗୋଟିଏ ପାତ୍ର ଉପରକୁ ଉଠି ସାଧାରଣ ସରକାରୀ ହାଇସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ବିଦା ହେଲି । ମୋ ସାଙ୍ଗମାନେ କିପରି ବର୍ଷେଠାରୁ ଶୁକିବର୍ଷ ପାଇଁ ଅଧିକ ଶୁକିରାରେ ରହି ପାରିଥିଲେ ଏ କଥା ମୋ ପାଇଁ ପ୍ରହେଳିକା ହୋଇ ରହିଗଲା । ସେହି ବଡ଼ର ପିତାମାତାଙ୍କ ସନ୍ତାନମାନେ ଏବେ ଏବେ ମୋଠାରୁ ବର୍ଷେ ଦୁଇବର୍ଷ ବଡ଼ ଥିବାର କହନ୍ତି । ମୋ ବନ୍ଧୁ ନାଟ୍ୟ ଗଣ୍ଡା ପ୍ରଫୁଲ୍ଲଙ୍କ କଥା ନିଆଯାଉ । ସାରା ଜୀବନ ସେ ନିଜେ ଲଘୁତ୍ର ପ୍ରକାଶ କରି ମୋତେ ପଦର ଦିନ ବଡ଼ ବୋଲି କହିଲେ । ଅଥଚ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀ 'ମୋ ଖେଳପଟ'ରେ ତାଙ୍କ ଜନ୍ମ ୧୭.୨.୧୯୩୫ ବୋଲି ଲେଖିଲେ । ଏ ହିସାବରେ ସେ ମୋ ଠାରୁ ବୟସରେ ବର୍ଷେ ପାଞ୍ଚଦିନ ବଡ଼ । ବୟସ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ଅବସର ନେବା କଥା ୧୯୯୩ରେ ଓ ମୁଁ ୧୯୯୪ ଫେବୃଆରୀରେ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ ମୁଁ ଏଭଳି କେତେକଙ୍କୁ ଜାଣେ, ବୟସରେ ମୋଠାରୁ କୌଣସି ପଦର ବର୍ଷ ବଡ଼ ହୋଇ ମୁଁ ଅବସର ନେବାର ବର୍ଷେ ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ଅଠାବନ ପୁରାଇଲେ । ଏଭଳି ଅସଙ୍ଗତିକୁ ଦେବା କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତେବେ ନିଜକୁ କିଛିଟା ସାବଧାନ ଦେବା ପାଇଁ ଶୁଣି ଯାହା କରନ୍ତି ପ୍ରାଣୀର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ କହିଦେଲେ ଭଲିବ । ତେବେ କି ମଙ୍ଗଳ ଓ କେତେ ମଙ୍ଗଳ ହେଲା ଅବସର ନେବାର ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପରେ ମୁଁ ତା' ଜାଣି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଉ କିଛି ସାଧାରଣରେ କହିବାକୁ ବାକି ରଖିଛି । ଏତିକି ଧରି ନିଆଯାଉ ଯେ ଏମିତି କେତେ କଥା ହେଉ ହେଉ ହୋଇଯାଏ ଯେଉଁଥିରେ କାହାର କିଛି କରିବାର ନଥାଏ ।

ଗୁଣ୍ଡିଚା :

ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପାଠପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସ୍କୁଲକୁ ଗଲାବେଳେ ମାମୁଁ ଅଜା ମାଷ୍ଟେ ତାଙ୍କି- କାଳା, ଆ ସ୍କୁଲକୁ ଯିବ । ତାଙ୍କ ପଛରେ ଶୁଲେ । ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶୁକିବର୍ଷ ରହଣି ମଧ୍ୟରେ ତିରିଶି ଦିନ ଅବା ମୁଁ ଏକଲା ସ୍କୁଲକୁ ଯାଉଥିବି । ବାକି ସବୁଦିନ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ । ପାଠପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ପରେ ଦେଖିଲି ବେଳକୁ ବେଳ ମୁଁ ଏକୁଟିଆ

ହୋଇଯାଉଛି । ସାଙ୍ଗସାଥୀ ହେବାକୁ କେହି ପାଖକୁ ଆସୁ ନାହାନ୍ତି । ଏହି ନିଃସଙ୍ଗ ଜୀବନ, ସାରା ଜୀବନ ଭୋଗିବାକୁ ହେଲା କହିଲେ ଚଳିବ । ମୁଁ ଏଭଳି ଏକ ପରିବାରରୁ ଷ୍ଟୁଲକୁ ଯାଉଥିଲି ଯାହା ବିଶୁଦ୍ଧ ଗଞ୍ଜାମା । ଆମ ପରିବେଶ ହିଁ ସେଇଆ ଥିଲା । ଆମ ସାହି ପଡ଼ିଶା ଓ ମୋର ସମସ୍ତ ଗତାଗତ ସ୍ଥାନ ଗଞ୍ଜାମ ମୁଖ୍ୟ । ମୁଁ ଶୁଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ କହୁଥିଲି । ସାନାୟ ଲୋକ ଭାଷା ବୁଝି ପାରୁ ନଥିଲି । ବେଳେବେଳେ ମୋ ଡୁଣ୍ଡରୁ ଏମିତି କେତେକ ଶବ୍ଦ ବାହାରିଥିଲା ଯାହା ମୋ ସାଙ୍ଗ ସାଥୀଙ୍କ ହାସ୍ୟ ଉତ୍ପେକ କରାଇ ମୋତେ ପରିହାସ କରିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଉଥିଲା । ସମସ୍ତେ କହିବେ କୁରୁତା, ଜାମା ମୁଁ କହିବି ଅଜ୍ଞା । ସମସ୍ତେ ଡାକିବେ ବାପା ମା, ମୁଁ କହିବି ନନା ବୋଉ । (କଳାହାଣ୍ଡିରେ ନନ୍ଦ ଶବ୍ଦଟି ପିତାସା ଓ ବୋଉ ଭାଉଜ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ), କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କହିମ, ବିଚାଡ଼ିକୁ ମାନ, ଶୁଣିଲା ଗୋବରକୁ ଛେନା, ଗୋବରକୁ ଖରସି- ମୁଁ ବୁଝି ପାରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ଫେର୍ ଦେହରେ ସାଖୁ ବାନ୍ଧିବା ଭଳି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯା ଆସ କରିବି । ଟିକିଏ ଅଲଗା ହେଲେ ପକାରିବେ “ବାପାକୁ କଅଣ ବୋଲି ଡକୁବ ?” ମୁଁ କହିବି ନନା । ସମସ୍ତେ ହସି ଉଠିବେ, ମୁଁ ବିରକ୍ତ ହେବି, ଗାରିବି । ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ ମାକୁ କହନ୍ତି ଆଜ୍ଞ, ଗୁଜରାଟରେ ବା । ଏଥିରେ ହସିବାର କିଛି ନଥିଲା ପରି, ମୁଁ ବିରକ୍ତ ହେବାର କିଛି ନଥିଲା । ପିନେ ମୋ ଅଜ୍ଞାକୁ ବୋତାମଟିଏ ଖସିଗଲା । ଗଞ୍ଜାମରେ ବୋତାମକୁ କହନ୍ତି ଗୁଣ୍ଡି । ମୁଁ ଗୁଣ୍ଡି ଖୋଜିବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲି । ଏତେ ଛୋଟ ଜିନିଷଟିଏ ହୁଏତ କାହା ପାଇଁ ଖୋଜିବା ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ନ୍ତା ନ ପଡ଼ନ୍ତା, ମୋ ପାଇଁ ପଡୁଥିଲା । ମୋ ପାଇଁ ସେପିନ ସେଟା ଥିଲା ଦୁର୍ମିତ୍ର ପୁଲିଭ ଦ୍ରବ୍ୟ । ହାଟ ବଜାରରେ ଅବା ମିଳିବ- ନନାଙ୍କ ବେଳ କାହିଁ କିଣି ଆଣି ଲଗେଇବେ । ଖୋଜି ନେଲେ ହୁଏତ ମା ଟିପି ପିଅନ୍ତା । ମୋ ବିକଳ ଖୋଜା ଦେଖି କେହି ସାଙ୍ଗ ପଚାରିଲା- ‘କିରେ କଅଣ ଖୋଜୁଛୁ ?’ ମୁଁ ଗୁଣ୍ଡି ଖୋଜୁଥିବା କହିଲି । ଗୁଣ୍ଡିଟା ଯେ ବୋତାମ ଏତକ ଖୋଜିବାକୁ ବେଳ ନନେଇ ସେ ଠୋ ଠୋ ହସି ବଡ଼ ପାଟିରେ ପଚାରିଲା- ‘କି’ରେ କି ଗୁଣ୍ଡି- କଡ଼ା ନା ମିଠା ? ଆଉ କେତେ ଜଣ ଯୁଟି ସେଇ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ । ନା ମୁଁ ବୁଝେଇ ପାରିଲି, ନା ସେମାନେ ବୁଝି ପାରିଲେ । ମୁଁ ଗାରିଲି, ଚିଡ଼ିଲି, କାନ୍ଦିଲି । ସେମାନେ କିଡ଼େଇଲେ । ତା’ପରେ ଭେଟ ହେବା ପରେ କେତେଜଣ ଯୁଟି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ- ଗୁଲିବାବେଳେ, ବୁଲିବାବେଳେ, ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷକ ନଥିବାବେଳେ କିଏ ଡାକିଲା ‘କଡ଼ାଗୁଣ୍ଡି’, କିଏ କହିଲା ‘ମିଠାଗୁଣ୍ଡି’ , ଅଜାଗଣ ଅଭୁତ ସମ୍ବେଧନ ଅନ୍ତତଃ ଦଶବର୍ଷ ମତେ ଅନେକ ମାନସିକ ଗ୍ରସ ଓ ହାନିମନ୍ୟତା ମଧ୍ୟରେ ତୁବାଇ ରଖି ଦେଲା ।

ଜଙ୍ଗଲର ଶାସନ :

ସେତେବେଳେ କଳାହାଣ୍ଡି ଫୁଟବଲ ଖେଳ ପାଇଁ ଖୁବ୍ ନାଆଁ କରିଥାଏ । କଳାହାଣ୍ଡିର ଯୁବକ ରାଜା ନିଜେ ଫୁଟବଲ ଦଳର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଥାଆନ୍ତି । କଳାହାଣ୍ଡିର ରାଜପ୍ରାସାଦ ଫୁଟବଲ ଦଳଥାଏ- ରାଜବାଟି ଟିମ୍ । ନିଜେ ମହାରାଜ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ କେଶରୀ ଖେଳିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି । ସେ ଭଲ ଖେଳୁଥିଲେ । ତେବେ ବୟସର ବୃଦ୍ଧି ସହିତ ମୋଟା ହେବା ଫଳରେ ବମକ୍ତାର ଖେଳାଳୀ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ଖେଳାଳୀଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଥିଲେ । ରାୟପୁର, ବିଜୟନଗର,

କୁରପାଙ୍ଗ, ବେଜଝଡ଼ା, ହାଲଦ୍ବାବାଦ, ସମ୍ବଲପୁର, କଟକ ଆଦି ନାମଜାତୀ ଫୁଟବଲ ଦଳ
 ଭବାନୀପାଟଣାକୁ ଖେଳିବାକୁ ଆସୁଥିଲେ । ହଜାର ହଜାର ସଂଖ୍ୟାରେ ପିଲାବଡ଼ ଖେଳ
 ଦେଖିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ମୁଁ ଜେଜେମାକୁ କହିବି ଖେଳ ଦେଖିଯିବା ପାଇଁ । ମା କହିବ
 ନାନାଙ୍କୁ । ନନା ଖୋଜିବେ ମୋ ପାଇଁ ଜଣେ ବୟସ୍କ ସାଙ୍ଗ । ବାସୁରଥେ ସବୁଦିନ ଖେଳ
 ଦେଖିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି । ବାସୁରଥେ- ସ୍ବର୍ଗତ ବାସୁଦେବ ରଥ, ବାଳିକା ମଧ୍ୟରାଜା ବିଦ୍ୟାଳୟ
 ହେତୁପକ୍ଷିତ ଥାଆନ୍ତି । ଖେଳ ଦେଖିବା ସରକରେ ସେ ଯାଉନଥିଲେ । ମହାରାଜା ଯାଉଥିବାରୁ
 ଯାଉଥିଲେ । ଏକା ସେ କାହିଁକି, କ୍ଷେତ୍ର ଦେଖାନ ବିନୋଦ ବିହାରୀ ମହାନ୍ତି, ଜିଲ୍ଲା ମେଡ଼ିକାଲ
 ସୁପରିଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ପ୍ରମଥନାଥ ସରକାର, ହାଲସ୍କୁଲ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ଧର୍ମାନନ୍ଦ ତ୍ରିପାଠୀ, ବାସୁଦେବ
 ମହାନ୍ତି, ରାଜପରିବାର ଗୃହଶିକ୍ଷକ ଲୋକନାଥ ମହାପାତ୍ର ସମସ୍ତେ ଯାଉଥିଲେ । ନନା ଦିନେ
 ଜଗି ରଖି କହିଲେ - 'ଆପଣେ, ପିଲାଟା ଖେଳ ଦେଖିଯିବାକୁ ଗୁହୁଛି । ତାକୁ ଏକଲା ଛାଡ଼ିବାକୁ
 ମନ ହେଉ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଆନ୍ତୁ । ସେଇଦିନଠାରୁ ବାସୁରଥେ ଖେଳ ଦେଖିବାକୁ
 ଗଲାବେଳେ ମୁଁ ପାଞ୍ଚ ଦୁଆର ଜଗି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶୁଥିଲି । ଭାଷା ଯୋଗୁଁ ମୁଁ କଟକିଆ,
 ଗଞ୍ଜାମିଆ ହେଇ ରହିଗଲେ ମଧ୍ୟ ନନା କଳାହାଣ୍ଡିରେ ସତର ବର୍ଷ ସାୟା ବାସିଆ ହୋଇ
 କଟାରବା ପରେ ମୋର ଜନ୍ମ । ମୋ ବୋଉ ବଲାଙ୍ଗୀରର । ନନା ଯେଉଁ ଆଠଗଡ଼ ଖଲିକୋଟ
 ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରଭାବିତ ସେଠି ତେଲଗୁ ପ୍ରଭାବ ନାହିଁ କହିଲେ ବଳେ । ମୁଁ ବିବାହ ପାରିବାରିକ
 ଜୀବନ କଥା ଯଦିଓ ପରେ କହିବି, ତଥାପି କହି ରଖେ- କୋରାପୁଟରୁ ଆସି କଳାହାଣ୍ଡି
 ଜିଲ୍ଲାରେ ଶତାନ୍ଧା ବିତେଇଥିବା ଏକ ପରିବାରରେ ମୁଁ ବିବାହ କରିଛି । ମୁଁ ଗଙ୍ଗାଠାରୁ
 ଗୋପାବରା କାହିଁକି ବରଂ କାବେରୀ କୂଳ, ପଶ୍ଚିମରେ ଛତିଶଗଡ଼ ଧରି ଦକ୍ଷିଣ ରାଜ୍ୟ,
 ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ ଗୁଲବର୍ଗା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଓଡ଼ିଶାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସଂସ୍କରଣଟିକୁ ଅଧିକ କିଛି ପାରସିବାର
 ମୋହରେ ଖଣ୍ଡିତ କରିବାର ପକ୍ଷପାତି ନୁହେଁ । ଯଦିଓ ଆଉ ମିଳିବାର ଆଶା ନାହିଁ ତଥାପି ମୁଁ
 ଷଡ଼େଇକଳା ଖରସୁଆଁ, ବିନ୍ଦା ନୂଆଗଡ଼ ବସର, ରଞ୍ଜାପୁର, ଶ୍ରୀକାକୁଳମ ଓ ସାମାଞ୍ଚଳର
 ବିସ୍ତାର୍ଥ ଓଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳର ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖି ବିମୋହିତ ହୁଏ । ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସତ ଯେ, କଳାହାଣ୍ଡି
 ମାଟିରେ ପାଦ ଦେଉ ଦେଉ ଅନେକ ଖାଣ୍ଡି କଳାହାଣ୍ଡିଆ ବନ୍ଦି, କଳାହାଣ୍ଡି ଭାଷା ଅଭିଧାନ
 କରି ଏଠାରେ ଶୋଷଣ ଆରମ୍ଭ କରି ଦିଅନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଏମାନେ ଲୋକମାନସର
 ଆତ୍ମଧାରାରେ ରହିବା ପାଇଁ କୋଶଳ ଆନ୍ଦୋଳନର ପୁରୋଧା ହୁଅନ୍ତି, ସଂଘର୍ଷ ବାହିନୀ
 ଗଢ଼ନ୍ତି, ଭାଷା ଆନ୍ଦୋଳନର ପୌରହିତ୍ୟ କରନ୍ତି । କେବଳ ସ୍ବାର୍ଥସାଧନସହିତ ନେତୃତ୍ବ
 ନେଇ, ଜନତାର ସରଳତାର ସୁଯୋଗରେ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ବ କରିବାର ପ୍ରଜ୍ଞକ କାମନା ହିଁ
 ଏମାନଙ୍କଠାରେ ଥାଏ । ଶାସନର ଦୁର୍ନୀତି ଓ ଦୁର୍ଗାଗୁଣା ପ୍ରତିନିଧିତ୍ବ ଯୋଗୁଁ ଲୋକେ ଯେତେବେଳେ
 ଅତିଷ୍ଠ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି ସେତେବେଳେ ଏମାନେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଥାଆନ୍ତି । ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର
 ଏ ଆନ୍ଦୋଳନରୁ କିଛି ଲାଭ ହେବାର ନଥାଏ । ତେବେ ଯଦି ରଚ୍ଚପାତର କଥା ଉଠେ
 ତେବେ କେତୋଟି ସାଧାରଣ ଲୋକର ରକ୍ତରେ ଭୂମି ଲାଲ ହୁଏ । କଳାହାଣ୍ଡିର ଅବସ୍ଥା
 ଆଜି ସେଇଆ । ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭୃଂଶ, ଓଡ଼ିଶାର ଭାତହାଣ୍ଡି, ଭାରତର ଗନ୍ଧଭଣ୍ଡାର,

ଶିଶୁ, ବନ୍ଧନା ଶୋଭିତ କଳାହାଣ୍ଡି, ପଶୁଶ ବର୍ଷର ସ୍ବାଧୀନତା ପରେ ଭାରତର ସବୁଠାରୁ ପଛୁଆ ଅଞ୍ଚଳ । ଭାରତର କୋଣେ କୋଣେ ଯାହାକୁ ପଶୁରିବ- ଅଶିକ୍ଷାର ନାମ ? ଉତ୍ତର ଆସିବ 'କଳାହାଣ୍ଡି' । ଅନାହାରର ନାମ ? "କଳାହାଣ୍ଡି" । ଦୁର୍ଗତର ନାମ ? 'କଳାହାଣ୍ଡି' । ଏଠୁ ଶିଶୁ ବିକ୍ରି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏଠାର ନାରୀ ରାୟପୁର, ବମେ ପିଲ୍ଲାର ଲାଲବତୀ ଅଞ୍ଚଳ ଦେଖନ୍ତି । ଏଠି ବହୁବା ପାଇଁ ଯୁବକ ଖାଦାନ, ବାଗାନ, ଦାଦାନ ଯାଆନ୍ତି । କଳାହାଣ୍ଡିର ଉଚ୍ଚତ ନାମରେ ନେତା, ପକେଟ ଗରମ କରନ୍ତି । ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରତି ଦପ୍ତରରେ ଖାଲି ସାନ, ନିଲାମ ହୋଇ ବାହାର ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ହିଁ ପୂରଣ ହୁଏ । କଳାହାଣ୍ଡିର ଲୋକେ ଯେଉଁଠି ସେଇଠି । ଭାଗ୍ୟ କେହି ସାନାୟ ଲୋକ ବଡ଼ ହେଲେ ସେ ଏହି ପ୍ରବଳଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ସାମିଲ ହୁଏ । କେହି ହରିଜନ ଆଦିବାସୀ ବଡ଼ ହେଲେ ଆପଣା ଜାତିଭାଇଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ବଡ଼ଙ୍କ ସାଥୀ ହୁଏ, ନିଜ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ପୂଣ୍ୟ କରେ । ଏଠି ଯେଉଁମାନେ ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି, ବଢ଼ନ୍ତି, ବଞ୍ଚନ୍ତି ସେମାନେ କାଳେ କାଳେ ପେଷି ହୁଅନ୍ତି ବଳବନ୍ଦର ଚକ୍ରରେ । ସବୁତକ କର୍ମହୀନ କଳାହାଣ୍ଡିରେ ଜନ୍ମ ନେବାବେଳେ ଏଠି ଜଙ୍ଗଲର ଶାସନ ବଳବତ୍ତର ରହେ । ଏହା ମଧ୍ୟ ମୋ ବିଫଳତାର କାରଣ ।

ନା ଭିତର ନା ବାହାର :

ସଞ୍ଜ ହେଲା ତ ବାହାରେ ରହିବାକୁ ମନା । ତିନି ସଞ୍ଜ (ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟା) କାଳରେ ତାଣ୍ଡରେ ଡକିନା, ଶାକିନା, ପିଣ୍ଡାକିନା, ଦିଗଗୁଣା ଘୂରି ବୁଲନ୍ତି । ଏମାନେ ମନ୍ଦ ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଗୁହଁଦେଲେ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ତେଣୁ ସଞ୍ଜ ପୂର୍ବରୁ ଘରକୁ ଆସିବାକୁ ମୋଡେ କଡ଼ା ଆଦେଶ ଥାଏ । ସେକାଳେ ଏସବୁ ମନ୍ଦ ଆମ୍ବା ଢେର ଢେର ସଂଖ୍ୟାରେ ଥିଲେ । ବିଶ୍ଵମ୍ଭର ଦେହର ଘର ତାଳଗଛ, ଲୋହରା ପଡ଼ା ତେଲୁଳି ଗଛ, ଖେଳ ପଡ଼ିଆ ପାଖ ଆକାଶମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ ଗଛ ଆଉ ଅନେକ ଅନେକ ମହୁଲ, କେନ୍ଦୁ, ଆମ୍ବ ଗଛ ମାନଙ୍କରେ ବସା ବାନ୍ଧି ରହୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଭବାନୀପାଟଣା ସହର ଭିତରେ ଅନେକ ବୃକ୍ଷଲତା ଭରିଥିଲା ଏବଂ ଏକ ଉଦ୍ୟାନ ସହର ଭଳି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଆମ ତାଣ୍ଡ ପଟେ ବାଡ଼ି ପଟେ ଦିବା ଆମ୍ବଗଛ, ତିନିଟା ନଡ଼ିଆ ଗଛ, ଗୋଟିଏ ବେଲଗଛ, ଗୋଟିଏ ଝିଲା ଗଛ, ଗୋଟିଏ ପିନ୍ଧୁଳି ଗଛ, ଦିବା ସଜନା ଗଛ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏସବୁରେ କୌଣସି ଭୂତପ୍ରେତ ନଥିବା ପ୍ରମାଣ ମା ଦେଉଥିଲା । ଗଛସବୁ ଗଲା ପରେ ଏସବୁ ମନ୍ଦାମ୍ବା ଭବାନୀପାଟଣାରେ ନାହାନ୍ତି । ତା'ଛଡ଼ା ବ୍ରଜମୋହନ ଦେବ ଅଣାଉଥିବା ସଲଖ ବିଜୁଳି ଆଲୁଅର ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ବଲ୍ ସହରର ପ୍ରମୁଖ ରାସ୍ତାଘାଟ କୋଣକୁ କୋଣ ଜଳୁଥିଲା ସତ ତେବେ ସମୁଦ୍ରକୁ ଶଙ୍ଖେ ପାଣି ପରି ଅନ୍ଧାରକୁ ତଡ଼ିବାକୁ ସକ୍ଷମ ନଥିଲା । ଏବେ ଛକକୁ ଛକ ଦିନାଲୋକ ବତା, ଛକ ପିଲାଙ୍କ ଭିଡ଼ । ପାନଦୋକାନ ଏ ପାଖକୁ ଅନ୍ଧାରୁଆ କୋଣରେ ରାତି ବଢ଼ିବା ବେଳକୁ ପାଖକେ ଦେଶାମଦ ତ ପାଖକେ ଗଞ୍ଜେଇ ମିଳେ । ସେଥିରୁ କିଛି ଗଳାଧଃ କରି ଯୁବମାନସ ଏବେ ଚିନ୍ତାମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ଚଳେଇଛି । କାଲି କଅଣ କରିବ ଚିନ୍ତାରେ ନିଜେ ଜଳି ପରିବାରକୁ ଜାଳି ମାରୁଛି । ଏସବୁ

ଯଦିଓ ମୋ କାଳେ କିଛି ନଥିଲା ମୁଁ ନା ଘରକୁ ପସନ୍ଦ କରୁଥିଲି ନା ବାହାରକୁ । ସ୍ବାଧୀନ ଭାବରେ ନିଜକୁ ବିକଶିତ କରାଇ ପାରୁ ନଥିଲି ।

ଗଣିତ ଆଉ ମୁଁ, ଯାହା ଗଣା ସରିଛି ତା' ଗଣିତ :

ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାରେ ମୋତେ ଟିକିଏ ଆଗୁଆ କରିବା ପାଇଁ ନନା ଟ୍ୟୁସନଟିଏ ଖଟି ଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ମନ୍ଦାର ବଗିଚା ପଡ଼ାରେ ନାଳକଣ୍ଡ ବାଣୁଆ (ପରିଚିତ ନାମ ପାଇକ ମାଷ୍ଟ୍ରେ)ଙ୍କ ଟ୍ୟୁସନ ବେଶ୍ ଗୁଲିଥିଲା । ସକାଳେ ସଞ୍ଜେ ସେଠାକୁ ଗଲି । ମାଷ୍ଟ୍ରେ କୋଡ଼ିଏ ଡିଗ୍ରୀ ପିଲା ବସେଇ ଆପଣା ବାଉଁଶରେ ପାଠ ପଢ଼ଉଥିଲେ । ନିଜ ଗୁଳଘରେ ସ୍ଥାନ ଅଭାବରୁ ରାଏ ସିଂ ବକୁଙ୍କ ହଲ୍ ଘରେ ପାଠ ପଢ଼େଇଲେ । ରାତିରେ ପଢ଼ିଯିବା ପାଇଁ ନନା ଗୋଟିଏ 'ଏଫ୍.ଆର.' ଲେଖନ କିଣି ଦେଉଥିଲେ । ସେତା ବିଦେଶ ତିଆରି 'ମେଡ୍ ଭର୍ ଲଣ୍ଡନ' । ସେତେବେଳେ ଛୋଟ ପେନ୍‌ସିଲଟିଏଠାରୁ ବଡ଼ କଲକବ୍‌ଜା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ରଙ୍ଗ ଲେଖ, ଜର୍ମାନ, ଜାପାନ ତିଆରି ଜିନିଷ ବଜାରରେ ଥିଲା । ଦେଶୀ ଜିନିଷଠାରୁ ସେ ସବୁରି ଗୁଣ ସରା ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ଥିଲା । ବେଶାଦିନ ଯାଉଥିଲା । ଆଜିକାଲି ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ସ୍ବଦେଶୀ ଡାକ ଦିଆଯାଉଛି । ତେବେ ଆଜି ମଧ୍ୟ 'ଭାରତରେ ନିର୍ମିତ' ସବୁ ପ୍ରବ୍ୟାମାନ ପୃଷ୍ଠିରୁ ଏକ ନମ୍ବର ଦୁହେଁ । ଲାଭ ମୂଲ୍ୟ ପୃଷ୍ଠିରୁ ଏହା ଏକ ନମ୍ବର । ଲାଭଖୋର ହେବା ଏ ମାଟିର ଗୋଟିଏ ଘେଷ । ଏହା ଡାରିଦ୍ର୍ୟର ଅନ୍ୟ ନାମ । ପାଇକ ମାଷ୍ଟ୍ରେଙ୍କ ପଢ଼ା କଥା କହିବି । ମାଷ୍ଟ୍ରେ ଗୁରିସୂତ୍ର ଓ ପଣକିଆ ଉପରେ ଖୁବ୍ ଜୋର ଦେଉଥିଲେ । ସେକାଳେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ପଣକିଆ ପ୍ରଦଳନ ଥିଲା । ଗୋଟିଏ 'ପାହି ଅଣା ପଣକିଆ' ଆରଟି 'କଡ଼ା, ଗଣ୍ଡା, ବୋଡ଼ି, ପଣ, ପଡ଼ିକା କାହାଣୀ' ମାଷ୍ଟ୍ରେ ପଣକିଆ ଘୋଷେଇବାରେ ବାରପଣ ଶତକଡ଼ା ୭୫ ଭାଗ ସମୟ ଦେଉଥିଲେ । ମୁଁ ତ କଡ଼ାଗଣ୍ଡା ପଣକିଆ ଶିଖି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଜାଣି ମଧ୍ୟ ପାରିଲି ନାହିଁ କି କାମରେ ଏହା ଲାଗୁଥିଲା । ବିସ୍ମୃତ ଜ୍ଞାନ ଅଭାବରୁ ଏ ଆଲୋଚନା ବନ୍ଦ କଲି । ତେବେ ଗଣିତର ଏ ସୂତ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ ଗଣିତ ସମ୍ପଦ ଓ ଏହାର ବିସ୍ମୃତ ଆଲୋଚନା ହେବା ଉଚିତ । ମୁଁ ପାହୁଲା, ଅଧିଲା ବ୍ୟବହାର କରିଛି । ପରସାକର $\frac{1}{n}$ ପାହୁଲା ଓ $\frac{1}{n}$, ଅଧିଲା, ଏସବୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ତତ୍ତ୍ବ ତିଆରି ଥିଲା । ଗୁରି ପରସାରେ ଅଣେ ଓ ଟଙ୍କାକୁ ଷୋହଳ ଅଣା ଥିଲା । ପାହୁଲା, ଅଧିଲା, ପଇସା, ଡୋପଇସି, ଅଣା, ଦିଅଣା, ଗୁରଣି ବା ସୁଉକି, ଆଠଣି ବା ଅଧୁଲି ମୁଦ୍ରା ଚଳୁଥିଲା । ଏହାର ଅଣେ ଦିଅଣା କ୍ରମରେ ଲିଖନ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ୧ ଟଙ୍କାର ଓଜନ ଏକ ଡୋଳା ଖାଣ୍ଟି ରୂପା ଥିଲା । ଏହାର ଡାମ ଏବକୁ ନବେ ଟଙ୍କା । ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ଦେଖିବା ବେଳକୁ ଚଳୁଥିବା ଷଷ୍ଠ ଡର୍ଜ ଟଙ୍କାରେ ରୂପାର ମାତ୍ରା ସାମାନ୍ୟ କମି ଯାଉଥିଲା । ସେହିପରି ଓଜନ ପାଇଁ ବିଶା ପଶୁରା, ସେର ମହଣ, ଦୈର୍ଘ୍ୟ ପାଇଁ ଗଜଫୁଟ ରସ୍ତ, ଶସ୍ୟାଦି ଗିଧା ସୋଲା ଅଡ଼ା ମାଣରେ ମପା ଯାଉଥିବଲା । ମୋ ପାଠ ପଢ଼ା ବେଳକୁ ପଣକିଆ ଜୋରରେ ଗୁଲିଥିଲା । ମୁଁ ସାରା ଜୀବନ ୧୨ ଖନ୍ଦା ପଣକିଆଠାରେ ଅଟକି ଗଲି । ୧୩ ଠାରୁ ଗୁଣାଗୁଣି କରି ଚଳାଇଲି । ୧୯୫୩-୫୪ ସାଲରୁ ମାଟ୍ରିକ ପଢ଼ିବି ମତେ ଟଙ୍କାକୁ ଶହେ ପଇସା କରି ପ୍ରଦଳନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏହା ଏବେ ଛାତ୍ରର ଶିକ୍ଷା ପଢ଼ିବିରେ ସାମିଲ ହୋଇ

ପଣକିଆକୁ ସହଜ କରିଛି । ତେବେ ସାମାଜିକ, ନୈତିକ, ଧାର୍ମିକ, ରାଜନୈତିକ ସବୁପ୍ରକାର ଅବମୂଲ୍ୟାୟନ ଧାରାରେ ପଛସାଗିର ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଟଙ୍କାଏ ଦୂରଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯିବାକୁ ବସିଲେଣି । ତଥାପି ଏ ଦେଶର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ କମ୍ପାନୀମାନେ ସର୍ବନିମ୍ନ ମୂଲ୍ୟ ଲେଖନ୍ତି ୪୬୧-୬୧ ପଇସା । ତା' ଉପରେ କେନ୍ଦ୍ର, ରାଜ୍ୟ, ସ୍ଥାନୀୟ ବିକ୍ରିକର ମିଶି ଦେକାନା ଅଙ୍କ କଷେ ୬.୧୭ ପଇସା । ମୋଟ ନିଏ ୬୮ ଟଙ୍କା । ଏ ଟଙ୍କା, ଏ ଅଧିକ ପଇସା ନିଏ ନିଏ ଭଗବାନ ଜାଣନ୍ତି । ପରଫ୍ୟୁମ୍, ଖାଦ୍ୟତେଲ ଆଦିରେ ସବୁ କମ୍ପାନୀ ଟଙ୍କା ପଇସା କରି ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ାନ୍ତି ଓ ଟଙ୍କା ଆକାରରେ କ୍ରେତା ମୁଣ୍ଡରେ ବାଡ଼େଇ ହୁଏ । ମୋ ପଣକିଆ କଥାରୁ ମୁଁ ଯେ ଏସବୁ କଥା କହିଲି ତା'ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଲା । ଅନିଷ୍ଟନ ବିରକ୍ତିକର ବ୍ୟଥାରୁ ବାହାରି ମଝିରେ ମଝିରେ ଦେଶକଥା, ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କ କଥା କିଛି ଭାବିଲେ ବୋଧହୁଏ ଉଶ୍ବାସ ଲାଗିବ । ପାଇକ ମାଷ୍ଟ୍ରେ ମୋ ମନ୍ଦ ଗତି କଥା ନନାଙ୍କୁ କୁଣ୍ଠି ଦେବା ସାଙ୍ଗକୁ ମୁଁ ପଣକିଆ ଘୋଷ୍ଟ୍ର ନଥିବା ଓ ତା ଫଳରେ ଗଣିତ ଜ୍ଞାନରେ ପଛୁଆ ହେଉଥିବା ଜଣାଇ ଦେଲେ । ତା'ପରେ ନନା ନିଜେ କିଛିଦିନ ମୋତେ ପଣକିଆ ଘୋଷେଇବା ଦାୟିତ୍ବ ନେଲେ । ଗୁଷ୍ଟ ଜମିରୁ ଫେରି ସନ୍ଧ୍ୟାର ନିତ୍ୟକର୍ମ ପୂଜାପାଠ ସରିବା ବେଳକୁ ରାତି ୮ଟା । ମୁଁ ଟ୍ୟୁସନରୁ ଫେରିଥିବି । ନନା ଡାକିବେ ଆ' ପାଖକୁ ଆ । ମୁଁ ଆସିବି । ନନା ପଚାରିବେ ତିନି କୁଆ କେତେ ? ମୁଁ ମନେ ମନେ ତିନିଖୋ ଗୁଣିବା ଆରମ୍ଭ କରିଥିବି । ହୁଏତ ତିନି ପଞ୍ଚାୟାଏ ଯାଇଥିବ, ନନା କହିବେ ହେଲା ! ସେତକ ପାଶୋରି ମୂଳରୁ ତିନିକେ ତିନିପଣ ତିନି ଦୁଶେ ଛଅପଣ ଗୁଣିବା ଆରମ୍ଭ କରି ତିନି ଶୋକ ଅଠର ପଣ କାହାଣେ ଦୁଇପଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଉ ନ ଯାଉଣୁ ନନା ଆଉ ଥରେ ପାଟି କରିବେ 'କିରେ କହ' । ମୁଁ ଫେର୍ ସବୁ ପାଶୋରି କୁଆରୁ ଚିତ୍ତା କରିବି । କହିବି 'ଭାବୁଛି' । ନନା କହିବେ, 'କେତେବେଳ ଭାବିବୁ ?' ନନାଙ୍କ ରାଗ ପଞ୍ଚମକୁ ଉଠି ସାରିଥିବ । ମୁଁ ମୁହଁ ଆମିଳା କରି ଜଳଜଳ ଶୁଣିବା ବେଳେ, ନନାଙ୍କ ଦୃଢ଼ ଗୁପ୍ତା ଉପରକୁ ଉଠି ସାରିଥିବ । ମା ମୋ ସପକ୍ଷରେ ଓକିଲାତି ଆରମ୍ଭ କରି ସାରିଥିବ । ମା କହୁଥିବେ- 'ପିଲାଟା ତ ଭାବୁଛି, ତୁ ଏତେ ବେସ ହେଲେ ସେ ଡରରେ ପାଶୋରି ଯାଉଛି । କହିଦେ ବାପା କହିଦେ ।' ମୁଁ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ହୋଇ ମା'କୁ ଅନେଇବା ଅର୍ଥ ନନା କୁଣ୍ଠିବେ ଯାକୁ ଆସୁନି । ନନାଙ୍କ ଗୁପ୍ତା ପତନୋରୁଣୀ ଥିବ । ମା ଅତି ନିକଟକୁ ଆସି ମୋତେ କୋଡ଼େଇ ସାରିଥିବ । ଉଦ୍ୟତ ଗୁପ୍ତା ପଡ଼ିବାର ବେଳ ପହଞ୍ଚିବାର କ୍ଷଣି ମୁଁ ଡାକିବି- 'ମା ଲୋ !' ମା' ଏ ମଧ୍ୟରେ ମୋତେ ନିରାପଦ ଦୂରତାକୁ ଘୁଞ୍ଚେଇ ନେଇ କହିବ, ଏଡ଼େ ଟିକେ ପିଲା, ଆଜି ନହେଲେ କାଲି ପଡ଼ିବ । ତୁ ତାକୁ ମାରିବାକୁ ନିଏ ? ମୋତେ କହିବ, 'କାଲିକୁ ଘୋଷି ଦେଇଥିବୁ କହି ଦେବୁ ।' ସେ କାଲିଟା କେବେ ଆସୁ ନଥିଲା । ପଣକିଆ ଘୋଷା ଓ ଗାତିର ପ୍ରଥମ ପ୍ରହର ପରୀକ୍ଷା ବିଜ୍ଞାନରେ ମୁଁ ବ୍ୟସ୍ତ ବିବ୍ରତ ଓ ଭିତ୍ତିତ ଗହୁଥିବାବେଳେ ନନା ଦିନେ ହଠାତ୍ ଘୋଷଣା କଲେ- ଯା ଦେଇ ଆଉ ପଣକିଆ ହେବାର କୁହେଁ । ସେ ପଣକିଆ ପରୀକ୍ଷାରୁ ବିରତ ହେଲେ ଓ ମୁଁ ନିଷ୍ପ୍ରତି ପାଇଲି । ମୋର ଧାରଣା ଗଣିତରେ ମୋର ଜ୍ଞାନ ଉଣା ହେବ ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ଦୁର୍ଭବତା । ମୋ ହାତରେ ଗଣିତ ହେବ ନାହିଁ ତେଣୁ ଗଣିତକୁ

ମୁଁ ଦେଖା କରି ଦୂରେଇ ରହିଲି । ପ୍ରଥମଠାରୁ ଦଶମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ଏକାଦଶରେ ଦେଖି ସହ ତିନିଧର ଗଣିତରେ ବିଫଳ ହୋଇ ଶେଷଧର ପାଇଁ ମାଟ୍ରିକରେ କୌଣସି ମତେ ଛତିଶ ମାର୍କ ପାଇ ପାଶ୍ ହେଲି । ଗଣିତ ପାଇଁ ମୋ ମନରେ ଏତେ ଭୟ ଥିଲା ଯେ ମୁଁ ଭାବିଲି ମୋ ପିଲାଏ ମଧ୍ୟ ଗଣିତ ପାରିବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ବଡ଼ପୁଅ ମାଟ୍ରିକ ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ଅତିରିକ୍ତ ବିଷୟ ବାଛିବାବେଳେ ମୁଁ ଗୁହଁଲି ଯେ ଶରୀରତତ୍ତ୍ୱ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ବିଷୟ ନେଉ । କିନ୍ତୁ ତା ଗଣିତ ଶିକ୍ଷକ ଧାଇଁ ଆସି କହିଲେ, 'ଆଜ୍ଞା ପିଲାଟାର କ୍ୟାରିଅର ନଷ୍ଟ କରି ଦେବେ କି ? ମନୋରଂଜନ ଗଣିତରେ ଭଲ କରେ, ସେ ଗଣିତ ନେଉ ।' ବାସ୍ତବରେ ସେ ଗଣିତରେ ଭଲ କଲା । ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷା କାଳରେ ସେ ଗଣିତରେ ଶତକଡ଼ା ୭୦ରୁ କମ୍ ମାର୍କ ପାଇ ନାହିଁ । ସାନପୁଅ ଗଣିତରେ ଏମ୍.ଏସ୍.ସି. ଏମ୍.ଫିଲ୍ କରିଛି । ମୁଁ ପରିହାସରେ ପିଲାଏ ମାମୁଁ ଓଲି ଧଇଲେ ବୋଲି କହେ । ପିଲାଙ୍କ ତୃତୀୟ ମାମୁଁ ଉମାକାନ୍ତ ଦାଶ ଆମେରିକାର ନାଗରିକତ୍ୱ ନେଇଥିବା ଜଣେ ବଡ଼ ଇଞ୍ଜିନିୟର । ତତୁଥ ମାମୁଁ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଏକ ଅସଫଳ ଦରିଦ୍ର ହେଲେ ହେଁ ଗଣିତରେ ଭଲ ଛାତ୍ର । ପଞ୍ଚମ ମାମୁଁ ଶ୍ରୀନିବାସ ଅର୍ଥନୀତିର ଅଧ୍ୟାପକ ଓ କ୍ଷେତ୍ର ମାମୁଁ ବଂଶୀଧର କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସିଲ୍ ବେର୍ଡ଼ର ଆଞ୍ଚଳିକ ମ୍ୟାନେଜର । ମୁଁ ଗଣିତରେ ଦୁର୍ବଳ ସତ ତେବେ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଜ୍ଞାନ, ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ, ଇକୋଲୋଜି ଓ ଭୂଗୋଳ ଆଦିର ଜଟିଳତମ ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋଚନା ରତ ରହି ମୋ ଜ୍ଞାନୀ ଶାଳକ ମାନଙ୍କ ଆଗ୍ରହ ଆକର୍ଷଣ କରେ । ତେଣୁ ମୋ ଧାରଣା ଗଣିତ ବଡ଼ ସହଜ ଯଦି ଆଗରୁ ଗଣା ସରେ ।

ସାହିତ୍ୟ ବୁର୍ଦ୍ଧ :

ଗଣିତ ଜ୍ଞାନର ଦୁର୍ବଳତା ମୋଠାରେ ସାହିତ୍ୟ ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ପିଲାଦିନୁ ମୁଁ ମାତୃଭାଷାରେ ସବଳ ଥିଲି । ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ହସ୍ତାକ୍ଷର, ଆକୃତି, ଶ୍ରୁତଲିଖନ ଆଦି ପାଇଁ 'ହସଖେଳ' 'ଶିଶୁବୋଧ' 'ସିଦ୍ଧିରସୁ' ଆଦି ଶିଶୁ ପୁସ୍ତକମାନ ପୁରସ୍କାର ପାଇଥିଲି । ମୋର ଆକୃତି ଓ ପଠନ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ଥିଲା । କଳାହାଣ୍ଡିର ଉପଭାଷା (ଯଦିଓ ଏହାକୁ ଉପଭାଷା ନକହି ଅପଭ୍ରଂଶ ପ୍ରାକୃତ କହିବା ଉଚିତ) ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ପରିବେଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୋର ଅନୁକୂଳ ଥିଲା । ତୃତୀୟଶ୍ରେଣୀ ସାହିତ୍ୟ ବହିର ଲେଖକ ଥିଲେ ସ୍ୱର୍ଗତ ରାମକୃଷ୍ଣ ନନ୍ଦ । ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ବହିର ଗୀତଗୁଡ଼ିକ ଏବେ ମଧ୍ୟ ମୋର ମନେ ଅଛି । ସେ ସମସ୍ତ ସମୟ ସମୟରେ ମୋ ମନକୁ ଆସେ ଓ ମୁଁ ଗୁଣୁଗୁଣୁ କରି ସୁରଧରି ଗାଏ । ଆଉ ସେତେବେଳେ ସମୟର ପ୍ରତିକୂଳ ଗତିରେ ମୁଁ ଆଠବର୍ଷର ଶିଶୁଟି ଭଲ ମନେ କରେ । ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟର ଲେଖକ ଭାବେ ସ୍ୱର୍ଗତ ରାମକୃଷ୍ଣ ନନ୍ଦ ଓଡ଼ିଶାର ଚିରକାଳ ପାଇଁ ନସମ୍ୟ କାଳଜୟା କରି । ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଫକୀର ମୋହନଙ୍କ ସ୍ଥାନ ଯଦି ଧୂବ ନକ୍ଷତ୍ରର ହୁଏ ତେବେ ରାମକୃଷ୍ଣ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟର କାବ୍ୟତାରା ରୂପେ ବିହ୍ୱିତ ହେବେ । ଏ ଦେଶ ତାଙ୍କୁ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟର ଲେଖକ ବୋଲି ସମାଲୋଚନା ଧାରାରେ ଗୋଣ କରିଦିଏ । କିନ୍ତୁ ମୋ ମତରେ ଶିଶୁଙ୍କ ପାଇଁ ଗଦନା ସମ୍ଭାର ସୃଷ୍ଟି କରି ନଥିବା କବି ସୁଷ୍ମା ରୂପରେ ସମର୍ପଣ ନୁହଁ ।

ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ଉତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଫକୀର ମୋହନ, ମଧୁସୂଦନ ରାଓ, ଗୋପବନ୍ଧାଶ ମିଶ୍ର, ଜାଲକଣ୍ଠ ଦାଶ, ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାଶ, କାଳିନ୍ଦୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ସଚ୍ଚି ରାଉତରାୟଙ୍କ ଯୋଗଦାନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ଧନ୍ୟ କରିଛି ଏ ସମସ୍ତେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ପୁଷ୍ଟ କରିଛନ୍ତି । ଏମାନେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ପ୍ରତିଭା । ମନେ ହୁଏ ଆଜିର ସମ୍ମାନିତ କବି ଲେଖକ ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟକୁ କିଛି ଦେବାକୁ ନିଜର ଗୌରବ ହାନି ବୋଲି ମନେ କରୁଛନ୍ତି । ୧୯୬୧ ମସିହାର ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଜାତୀୟକରଣ, ଭାଷାଶିକ୍ଷା ବିଶେଷତଃ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୋଇ ଠିଆ ହେବା ଫଳରେ କେବଳ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ କାହିଁକି; ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଗତି ନାନା ଭାବରେ ବାଧାଗ୍ରସ୍ତ ଓ ସଂକୁଚିତ ହୋଇଛି । ଜାତୀୟକରଣ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ କେତେଜଣ ଅନାମା, ବେନାମା, ଅଖ୍ୟାତ, କୁଖ୍ୟାତ, ଅଚଳ, ଅଯୋଗ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ସାହିତ୍ୟିକ ହେବାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେଇଛି । ଜାତୀୟତା, ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷତା, ଦେଶାତ୍ମବୋଧଭାବ, ଏକାତ୍ମକତା ଆଦି ଜଟିଳ ମନୁଗୁଡ଼ିକ ସାହିତ୍ୟ ନାମରେ ନିରସ ଓ ଅସାର ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରି ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଧର୍ଷଣ ଗୁଲିଛି । ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଜ୍ଞାନ, ଇତିହାସ, ଭୂଗୋଳ ଆଦି କୌଣସିଟି ପୁସ୍ତକ ଛାତ୍ରୋପଯୋଗୀ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ନୁହେଁ । ଏସବୁ ବିଗ୍ରହଣୀୟ । ଏଠାରେ ଏତିକି ସୂଚନା ଦେବା ମଧ୍ୟ ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହେବ ନାହିଁ ଯେ ବିଜ୍ଞାନ, ସାମାଜିକ ଓ ଇଂରାଜୀକୁ ବାଦଦେଇ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଭାଷାର ଅକ୍ଷରଶିକ୍ଷା ଓ ପଠନ, ଗଣିତର ଗୁଣିସୂତ୍ରର ଶତକଡ଼ା ଶହେ ସଫଳତା ହାସଲ କରାଇ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଭାରତକୁ କାଳ କାଳ ପାଇଁ ନିରକ୍ଷରତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ନ୍ତା ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ସହ ଛାତ୍ରର ସମ୍ପର୍କ ଯାହା ଦଶବର୍ଷର ଶିକ୍ଷା ପରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦଶବର୍ଷରେ ପୁନରାୟ ନିରକ୍ଷର ହେବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । କବିତାର ଆକୃତି କଥା କହୁଥିଲି- ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ରାମକୃଷ୍ଣ ନୟଙ୍କର 'ଦୁଷ୍ଟଶିଷ୍ଟ' ବୋଲି କବିତାଟିଏ ଥିଲା । ଏହାର ଆକୃତି କଲାବେଳେ ଶିଶୁସୁଲଭ ଦୁଷ୍ଟାମି ଚହଲି ଉଠୁଥିଲା । ସେହିପରି 'ଆଜି ସାରଥୀର ଜନମ ଦିନ ଗୁହାଳି ଛୁଟି', 'ଷାଠିଏ ବରଷ ତଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଘୋଟିଥିଲା ଘୋର କାଳ'- ସନାତନ ବୋଲି କେହି ଏକ ଦୁଃଖୀ ପିଲାଟିର କାହାଣୀ ଅବରର କୋମଳ ତନ୍ମୁ ଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ଆବେଗ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା । ନାଳକଣ୍ଠଙ୍କର 'ଆଶୁଫଳ ଆମେ ନ ଖାଉଁ ଆଶୁବାଡ଼ି ନଯାଉଁ' କାଳିନ୍ଦୀଚରଣଙ୍କ ଶରତକାଳ ଜଳଦମାଳ ନାଳ ଗଗନେ ଭାସେ..... ଏଇ ଶରତେ ଦିନେ ଭାରତ ରାଘବ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଯେମିତି ଅଭୁଲ୍ଲା ସେମିତି ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ଥିଲା । ଏସବୁ ଜାତୀୟ କରଣରେ ନାହିଁ, ବା ଦେଖା କରି ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏତିକି କଥା ଜାତୀୟ କରଣର ସ୍ତମ୍ଭ, ପାଳକ, ପୋଷାକ ଲୋକପ୍ରିୟ ସରକାର ବୁଝିପାରୁ ନାହାନ୍ତି ?

ସ୍ବକର୍ମ ସ୍ବଚ୍ଛେଦ ଗ୍ରହଣେ ହି ଲୋକ :

ଗଲ୍ୟାଟି ଅସୁସ୍ଥ ଭିତରେ କଟିଗଲା । ସମ୍ପର୍କିତ ସର୍ବକାଣ ରହୁଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଡାକ୍ତର ଏହାକୁ ଏଲାର୍ଜି କହିଲେ । ସେ ସମୟରେ ଏଲାର୍ଜି କହୁ ନଥିଲେ ବୋଧହୁଏ ।

ତାତ୍ତ୍ୱଗୋଳର ବଡ଼ ତାତ୍ତ୍ୱ ଥିଲେ ପ୍ରମଥ ନାଥ ସରକାର । ସେ ମଧ୍ୟ ରାଜ ପରିବାରର
 ତାତ୍ତ୍ୱ ଥିଲେ । ଖୁବ୍ ଉତ୍ତମ ବ୍ୟବହାର । ଅମାୟିକ ବଙ୍ଗାଳି ଭଦ୍ରଲୋକ । ଗୋରାମାନଙ୍କ
 ପାଇଁ ଦେବତା ଭଳି । ଦେବ ବୈଦ୍ୟ ଅଶ୍ୱିନାକୁମାରଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ତୁଳନା କରାଯାଉଥିଲା ।
 ରାଜ ପରିବାର ସହିତ ଆମର ସମ୍ପର୍କ ଯୋଗୁଁ ସେ ଆମର ମଧ୍ୟ ପ୍ରିୟ ଓ ପରିଚିତ ଥିଲେ ।
 ତାଙ୍କ ସହକାରୀ ସହଯୋଗୀ ତାତ୍ତ୍ୱ ଥିଲେ ମୋ ବଡ଼ ଭଉଣୀ ଜୋର୍ଜଙ୍କ ବଡ଼ଭାଇ (ଶତ୍ରୁତଳା
 ନାନାର ସ୍ତ୍ରୀମା ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ମିଶ୍ରଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ) ତାତ୍ତ୍ୱ ନରସିଂହ ମିଶ୍ର । ତାଙ୍କ ମଝିଆ ଭାଇ
 ବଚକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର ଥିଲେ କମ୍ପାଉଣ୍ଡର । ଆଉ ଜଣେ କମ୍ପାଉଣ୍ଡର ଥିଲେ ନନାଙ୍କ ଜଣେ ମାମୁଁ
 ପୁଅ ଭାଇ ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ମିଶ୍ର । ପରେ ଆମ ପଡ଼ାର ଆଉ ଜଣେ ଉତ୍ସୁ ଭାଇନା (ରଘୁନାଥ ମିଶ୍ର)
 କମ୍ପାଉଣ୍ଡର ଭାବେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ତେଣୁ ତାତ୍ତ୍ୱଗୋଳା ଗୋଟାକ ଯାକ ପରିଚିତ ଥିଲେ ।
 ଔଷଧ ଆଣି ଖାଉଥିଲି । ବଡ଼ ଔଷଧ ଥିଲା ଏସିଡ୍ ଏସେଟି ସାଲିସିଟେଟର ଏକ ପାଣିମିଶ୍ରା
 ବୋତଲ । ମୋ ସର୍ଦ୍ଦି ଛାଡ଼ୁ ନଥିଲା । ମା' ବଡ଼ ତାତ୍ତ୍ୱକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଉଥିଲେ । ସେ
 କହିଥିଲେ ଏଥିପାଇଁ ଔଷଧ ନାହିଁ । ସତରେ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣ ସର୍ଦ୍ଦି ଶ୍ୱାସକୁ
 ଛଡ଼ାଇବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇନାହିଁ । ପିଲାଦିନେ ମ୍ୟାଲେରିଆ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର
 ପ୍ରଭାବ ମନ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବ । ଦୁର୍ବଳ ଶରୀର ଓ ମାନସିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନେଇ ମୁଁ ବ୍ୟଲ୍ୟ ପାର
 କରିଗଲି । ହାରାହୁଳକୁ ଯିବା କଥାକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ମୁଁ ଏ ସର ଛାଡ଼ି ଆଗକୁ ଯାଉଛି ।

ସୁଖସ୍ୟ ଦୁଃଖସ୍ୟ ନ କୋଽପି ତାତ୍ତ୍ୱ

ପରୋ ଦତାତାତି କୁରୁଷି ରେଷା

ଅହଂ କରୋମିତି ବୃଥାଭିମାନଂ

ସ୍ୱକର୍ମ ସୂତ୍ରେ ଗ୍ରଥ୍ୟତୋହିଲୋକ ।

ସୁଖ ଅଥବା ଦୁଃଖ ନ ଦିଏ କେହି । ପରକୁ ଦୋଷ ହାନିରୁଷି ଦିଅଇ

ମୁଁ କିଛି କରି ଅଛି ବୃଥାଭିମାନ । କର୍ମ ସୂତ୍ରରେ ଗୁଢ଼ା ଜଗତଜନ ।

ଦଇବ ଦତ୍ତତ୍ତ୍ୱ ମଣିଷକୁ ଗାଈ । ଯେଣିକି ଓଟାରଇ ତହିଁ ଗୁଲଇ ।

- ସ୍ୱ ଅନୁବାଦ

ଶୈଶବରୁ କୈଶୋର -ପୌଗଣ୍ଡ-ତଳି

ବ୍ୟାଧୂଷ୍ୟାନ ସଂଶୟ ପ୍ରମାଦାଳସ୍ୟ ବିରତି ଭ୍ରାନ୍ତିପର୍ଶନା
ଲଜ୍ଜା ଭ୍ରମଜନ୍ମା ନବସିତତ୍ତ୍ୱାନି ବିତ ବିଷେଷାସ୍ତେଷ୍ଟରାୟା
-ପାତଞ୍ଜଳ ଯୋଗପର୍ଶନ

ALMA MATER :

‘ଗୋର, ମାନସିକ ଉତ୍ତର, ସନ୍ଦେହ, ଉଦ୍ୟମହାନତା, ଆଳସ୍ୟ, ବିଷୟତୃଷ୍ଣା, ମିଥ୍ୟା ଅନୁଭବ, ଏକାଗ୍ରତାହାନତା ପ୍ରଗତିର ଅବରାୟ ଅଟେ ।’

ଓଃ ! ବ୍ରଜମୋହନ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ । ଏହା ଏକ ସ୍ୱପ୍ନ । ଏକ ଅଭିମାନ । ମା ଠାରୁ ପୂଜ୍ୟ, ଗଢ଼ାଇବାରେ ମଣିଷ କରିବାରେ ALMA MATER କହିଲେ ଚଳିବ । ଏହାର ଜନ୍ମ ହୁଏ ୧୯୧୬ରେ । ବ୍ରଜମୋହନ ଦେଓଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ । ପରେ ତାଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ନାମିତ ହୁଏ । ତା’ର ଜନ୍ମର କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପରେ ମୋର ଜନ୍ମ । ମାହାକଳର ସନ୍ତାନ ସେ । ମୃତ୍ୟୁ ଡର ନାହିଁ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁର ଅଧୀନ । ସେ କାଳକାଳକୁ ଲେଖି ରଖେ ସମସ୍ତଙ୍କନାମ । ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବାଠାରୁ ଶିକ୍ଷକଟିଏ ହେବାକୁ ମନରେ ପୋଷଣ କଲି । ଶିକ୍ଷକଟିଏ ହେବା ପରେ ରଜ୍ଜା ହେଲା ଦିନେ ହେଲେ ଏଠି ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ବରଜିରେ ବସନ୍ତି । ଭାଗ୍ୟ ଏହା କରାଇ ଦେଲା ନାହିଁ । ନା ଏଠି ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ପାରିଲି ନା ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ।

ଶିକ୍ଷକଗଣଙ୍କ ସ୍ମୃତି :

ନନା ନିଜେ ମୋତେ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ନାମ ଦର୍ଜ କରାଇବାକୁ ଯିବା ମୋର ସ୍ମରଣ ଅଛି । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଥାଆନ୍ତି ବାସୁଦେବ ମହାନ୍ତି । ସେକେନ୍ଦ୍ରମାଷ୍ଟର ଲୋକନାଥ ମହାପାତ୍ର, ଥାଡ଼ି ମାଷ୍ଟର ରାମସ୍ୱାମୀ ସେନାପତି । ସେଇବର୍ଷ ସେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଲଣ୍ଡନ ଯାତ୍ରା କଲାପରେ ଥାଡ଼ି ମାଷ୍ଟର ହେଲେ ଜୟକୃଷ୍ଣ ମହାପାତ୍ର । ରାମସ୍ୱାମୀ ସେନାପତି ମୋର ଗୁକ୍ତିବା ଜୀବନ ଆରମ୍ଭରେ କିଛି କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ଉଚ୍ଚ ପଦପଦବୀମାନଙ୍କରେ ରହି ଅବସର ନେଲେ । ଅବସର ନେବା ବେଳକୁ ସେ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ସ୍ୱେଚ୍ଛାଳ ଅଫିସର ଜମ୍ ଦେପୁଟି ସେକ୍ରେଟାରୀ ଥିଲେ । ଭବାନୀପାଟଣାରେ ଦେଖାହେଲେ ଖୁବ୍

ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲେ ଓ ନନାଙ୍କ କଥା ପଚାରୁଥିଲେ । ସ୍କୁଲର ଅଧିକାଂଶ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହିତ
 ନନାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରିଚୟ ଥିଲା । ଅନେକେ ତାଙ୍କୁ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ଜାଣିଥିଲେ ତେଣୁ
 ମୁଁ କାହାର ଅପରିଚିତ ନଥିଲି । ନନାଙ୍କର ଖୁବ୍ ଅତରଙ୍ଗ ଥିଲେ ତ୍ରିଲ ମାଷ୍ଟର ସ୍ୱର୍ଗତ
 ଗଙ୍ଗାଧର ମିଶ୍ର । ସେ ଥିଲେ ଉତ୍କଳମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଭଉଣୀ ଜେଜି । ଆଉଜଣେ ଅତରଙ୍ଗ
 ଥିଲେ ସ୍ୱର୍ଗତ ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ମିଶ୍ର ତ୍ରିଲ ମାଷ୍ଟର । ସେ ଭର୍ତ୍ତୃହୀନୁଲାଲ ମାଷ୍ଟରସିଂହ ଟ୍ରେନିଂ କରିଥିଲେ ।
 ଆଜିକାଲି ଏହାକୁ ସାର୍ଟିଫିଏଟ୍ ଟିଚରସିଂହ ଟ୍ରେନିଂ କୁହାଯାଉଛି । ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟାଳୟ ବୟସ
 ପରୀକ୍ଷାରେ ମୁଁ କେମିତି କରିଥିଲି ଜାଣେ ନାହିଁ । ତେବେ ମୋର ପ୍ରବେଶରେ ଅସୁବିଧା
 ନଥିଲା । ମୁଁ ଜନ୍ମ ତାରିଖ ୭.୭.୩୫ କରି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲି । ପୂର୍ବରୁ କହିଛି
 ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଭଲ ରହୁ ନଥିଲା । ବହିପତ୍ର ଖାତା ପେନ୍‌ସିଲ କିଣିବାରେ ନନା ବିଶେଷ ଉତ୍ସାହ
 ଦେଖାଉ ନଥିଲେ । ନନା ବୋଧହୁଏ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଭାବୁଥିଲେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିଲା କିଛି ପଢ଼ୁ
 ପରେ ଆପଣା ବୃତ୍ତି ଧରିବ । ତା'ଛଡ଼ା ଶୁଳିଙ୍ଗ ଏକର ଜମି ଅଛି ତା' କଥା ରୁଝିବ । ଏଭଳି
 ଏକ ମାନସିକତା ତାଙ୍କର ଥିଲା । ମୁଁ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ବେଳକୁ ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀ
 ଶିକ୍ଷାଦାନ ପାଇଁ ବେଶ୍ ଅଭିଳାଷ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ତେବେ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀ ମାନଙ୍କରେ କିଛିଟା
 ଅଭାବ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ତଳଶ୍ରେଣୀର ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ନିଷ୍ଠା, ଆଗ୍ରହ, ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା
 ପ୍ରତି ମୋର ତିଳେ ଅସମ୍ମାନ ନାହିଁ, ତେବେ ଏକଥା ନିଶ୍ଚିତ ଯେ ସ୍ୱାଧୀନତାର କେତେବର୍ଷ
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଳାହାଣ୍ଡିର ପ୍ରଥମ ଟ୍ରେଣ୍ଡ ଗ୍ରାଡୁଏଟ୍ ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରୀ ମାର୍କଣ୍ଡ ରଥ କଳାହାଣ୍ଡି ଷ୍ଟେଟ ଶିକ୍ଷା
 ସୁପରିଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ଭାବରେ ବଦଳି ହୋଇଥାନ୍ତି । ମାୟାଧର ମାନସିଂ, ରାଜକିଶୋର ରାୟ,
 ହେମେନ୍ଦ୍ର ନାଥ କାନୁନ୍‌ଗୋ, ରାମସ୍ୱାମୀ ସେନାପତିଙ୍କ ପରି ଶିକ୍ଷକ ଉଚ୍ଚତର ଶିକ୍ଷା ପରେ
 ଉଚ୍ଚତର କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ହୁଅନ୍ତି । ସ୍ୱାଧୀନତାର ସନ୍ଦେଶ ପହଞ୍ଚିଥାଏ । ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ
 ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକେ ରାଜଶାସନ ମଧ୍ୟରେ ଶୁଳିଙ୍ଗ ଶୁଣୁଁ ନଥାନ୍ତି । ଉପଯୁକ୍ତ ଯୋଗ୍ୟତାସମ୍ପନ୍ନ
 ସ୍ଥାନୀୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଅଭାବ ଥାଏ । ତେବେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବକାଳର ନିଷ୍ଠା ଓ ଶିକ୍ଷାଶାସନ
 ପ୍ରତି ଭୟ ଶିକ୍ଷାର ଅନୁକୂଳ ଥିଲା । ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୂହର ପରିପର୍ଯ୍ୟାୟମାନେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରର
 ସ୍କୁଲକୁ ଆସି ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଗତି ତଳ ତଳ କରି ପରୀକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ମଧ୍ୟ
 କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷକମାନେ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରତି ମୋହ ରଖୁଥିଲେ । ଏ
 ନିଷ୍ଠା ମଧ୍ୟରେ ବେତଗ୍ରସ୍ତର ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ମୁଁ ବତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିବା
 ବେଳକୁ ସ୍କୁଲରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରିୟ ଢଗ ଥିଲା “ବନ୍ଦ ଗ୍ରସ୍ତ ଅତ୍ୟୁତ ବିଧା ଯେ ଖାଇଛି ସଙ୍ଗେ
 ସିଧା ।” ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ବନ୍ଦ ଓ ଅତ୍ୟୁତନନ୍ଦ ମୁଣ୍ଡଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଥିଲା ଏ ଢଗି । ମନେବିଜ୍ଞାନର
 ଆଦି ଯୁଗାୟ ନାତି ‘ଛାତ ଛାଡ଼ିଲେ, ଗୁଡ଼ ନାଶଗଲା’- ଶିକ୍ଷକମାନେ ଭଲ ପାନ୍ତିଥିଲେ ।
 ଶଶିତ ପ୍ରତି ମୋର ସ୍ୱାଭାବିକ ଭୟ ସାଙ୍ଗକୁ ଏ ମାତ୍ର ତର ମୋତେ ସ୍କୁଲରେ ‘ପାଠଶ୍ରେଣୀ’
 କରି ପକାଇଲା । ସ୍କୁଲ ଯିବା ବାହାନାରେ ୪ର୍ଥ, ୫ମ ଓ ୬ଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କରେ ମାତ୍ର
 ଧର୍ମଶାଳା ଉପରମହଲା, ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର ମୁଖଶାଳା, ଆର୍ଜୁନହାଲି ପତ୍ର ପର୍ବତ, ସୁରତରଙ୍ଗିଣୀ
 ସାଗର ମନ୍ତ୍ରପ, ତାରିଣୀ ତଙ୍ଗର ପ୍ରଭୃତିରେ କଟାଇ ସ୍କୁଲ ପିଲାଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ବେଳେ
 ଆମ୍ଭକଥା □ ୫୫

ସୁନା ପିଲାଟି ପରି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲା ଘରେ । ବିଭିନ୍ନ ଦିବସରେ ଭିନ୍ନ ସାଙ୍ଗ ଜୁଟୁଥିଲେ । ଏଇ ସାଙ୍ଗମାନେ ଶିକ୍ଷାପଥରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଅଟକି ଯାଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବାଟ ଧଳାଲେ । ଭଗବାନଙ୍କୁ ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ । ମୋତେ ସହୃଦୁଷି ଦେଇ ଏ ବାଟରୁ ଉଦ୍ଧାରି ଆଣିଲେ । ମୋତେ ଏତେ ବେଶା ବିଫଳତା ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ଯାହା ଯୋଗୁଁ ମୋତେ ସାରା ଜୀବନ ଦହଗଣ ହେବାକୁ ପଡ଼ନ୍ତା । ଫିଜ୍ ସହିତ ଅନୁପସିତ ଦିନଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଫାଇଦା ପଡୁଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ନନାଙ୍କ ବାବୁରୁ ଶ୍ରେଣୀ କରିବା ବା ବୋଉକୁ ମାଗି ଫାଇଦା ଭରଣା କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ନନାଙ୍କ ଜାନକୁ କଥା ଗଲା । ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀ ଶେଷ ଭାଗରୁ କଡ଼ାକଡ଼ି ଜରିବା ତାୟିତ୍ୱ ଦିଆଗଲା । ଏହି ତାୟିତ୍ୱରେ ରହିଲେ ତ୍ରିଲ ମାଷ୍ଟ୍ରେ ଗଙ୍ଗାଧର ମିଶ୍ର ଓ ତ୍ରୁଇ ମାଷ୍ଟ୍ରେ ରଘୁନାଥ ମିଶ୍ର । ତେବେ ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀ ବେଳକୁ ଦେବ ପ୍ରତିମ ସ୍ୱର୍ଗତ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମୁଣ୍ଡ, ସ୍ୱର୍ଗତ କୁଶବେହେରା ସିଟି ଟ୍ରେନିଂ ନେଇ ଯୋଗଦେଲେ । ଏମାନେ ଯେପରି ଛାତ୍ରପ୍ରିୟ ସେହିପରି ଶିକ୍ଷକତା ପ୍ରତି ନିବେଦିତ ଥିଲେ । ଶ୍ରଦ୍ଧା, ସହାନୁଭୂତି, ଦୟା, ସ୍ନେହ ପ୍ରତିଟି ଗୁଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏମାନେ ଶିକ୍ଷକତାର ଗୁରୁତ୍ୱ ରକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ନିତ୍ୟା ଆଜ୍ଞା ମୋତେ ହିନ୍ଦୀ ପଢ଼ିବାର ଆଗ୍ରହୀ କରାଇଥିଲେ । ଷଷ୍ଠ ଶ୍ରେଣୀରେ ଛୋଟଛୋଟ ଇଂରାଜୀ ବହି ପଢ଼ିବାକୁ ଦେବା ସହିତ, ଇଂରାଜୀ ଓ ଓଡ଼ିଆ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ପଢ଼ିବାର ଉତ୍ସାହ ତାଙ୍କଠାରୁ ମିଳିଲା । ସେତେବେଳେ ମ୍ୟାକ୍‌ମିଲାର୍ କମ୍ପାନୀର ଭାରତ ପରିଚୟ ପୁସ୍ତକମାନ କୂଆ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ସ୍କୁଲ ପାଠାଗାରକୁ ଆସିଥାଏ । ସେସବୁ ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଇ ମୋ ମନରେ ପୁସ୍ତକ ପାଠର ଆଗ୍ରହ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ଅମର ଆତ୍ମା ପ୍ରତି ବିନମ୍ର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ଜଣାଉଛି । ସ୍ୱର୍ଗତ କୁଶ ବେହେରା ଛାତ୍ରବତ୍ସଲ, କଳାପ୍ରିୟ ଓ ବିଦ୍ୟୋତ୍ସାହୀ ଥିଲେ । ସେ ନିଜେ ତିନିଜୀବନ ଛାତ୍ର ଥିଲେ । ମାଟ୍ରିକ ତାଲିମ ପ୍ରାପ୍ତ ଶିକ୍ଷକରୁ ସେ ହୋଇଥିଲେ ଶିକ୍ଷାସ୍ନାତକ ଉପାଧିଧାରୀ ଶିକ୍ଷକ । ସେ ଥିଲେ ମୋର ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ । ସାଧାରଣ ମାଟ୍ରିକ ପାଶ୍ କରି ଶିକ୍ଷକତା ଆରମ୍ଭ କରିଥିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ପ୍ରେରଣାରୁ ମୁଁ ତାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ସ୍ନାତକ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇଥିଲି । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ ମୋର ଅଭିନୟ କଳାର ସେ ହିଁ ପ୍ରଥମ ଡିରକ୍ଟର । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମାର ରଥ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମ ଜୀବନୀରେ ଅଭିନୟ କରିବାର ସୁଯୋଗ ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରେ ପାଇ ନଥିବାରୁ ଖୁବ୍ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଛାତ୍ର ଜୀବନର ମୋ ଅଭିନୟ କଳାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶ କେତେକାଂଶରେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବାବୁଙ୍କ ମୋ ପ୍ରତି ହିଂସା ଓ ଅନେକାଂଶରେ ମୋର ବାରମ୍ବାର ବାଟଛୁଡ଼ା ପ୍ରକୃତି ଯୋଗୁଁ ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀଠାରୁ ବିଦ୍ୟାଳୟର 'ସବୁ ବିଚିତ୍ରା ଓ ନାଟକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ମୁଁ ସୁରେଶ ମହାନ୍ତି ଓ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଯୋଷୀ ପ୍ରାୟ ଅଂଶଦାର ହେଉଥିଲୁ । ଏସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ଶିକ୍ଷା ଅଗ୍ରଗତିରେ ମୁଁ ଯଥେଷ୍ଟ ପଛେଇ ଯାଉଥିଲି । ତେବେ ବର୍ଷ ଶେଷରେ ପରୀକ୍ଷା ଶେଷ ହୋଇ ଫଳ ପ୍ରକାଶ ହେବାବେଳକୁ ନନା ସେବାଏ ବୁଲି ଆସି ମୋତେ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରମୋଦନ କରାଇବାର ପଥ ପ୍ରଶସ୍ତ କରାଇ ଦେଉଥିଲେ ।

ଗଡ଼ଜାତର ସ୍ୱାଧୀନତା :

ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀରେ ମୁଁ ପଢ଼ୁଥିବା ବେଳକୁ ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଥାଏ । କଳାହାଣ୍ଡିରୁ ଗଡ଼ଜାତ ଶାସନ ଉଠିଲା ୧.୧.୧୯୪୮ରେ । କଳାହାଣ୍ଡି ମାଟିରେ କେବେ କେମିତି ବନ୍ଦେ ମାତରମ୍, ଜୟହିନ୍ଦ୍, ରବ୍‌କିଲାବ ଜିନ୍ଦାବାଦ ଧ୍ବନି ଶୁଭୁଥିଲା । ହଠାତ୍ କେବେ କେମିତି ଶୋଭାଯାତ୍ରା ହେଲେ ଥୋଡ଼େ ଲୋକଙ୍କୁ ଜେଲ୍ ପଠାଇ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନ, ଷ୍ଟୁଲ କଲେଜ ବର୍ଜନ ଆଦି କାଳରେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର କେତେଜଣ ଛାତ୍ର (ଯେଉଁମାନେ ବିଭିନ୍ନ ରୂପରେ କଳାହାଣ୍ଡି ସହିତ ଜଡ଼ିତ ଥିଲେ) ଆସି, ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଷ୍ଟୁଲକୁ ଯିବା ପାଇଁ ବାଧା ଦେଇ, ହାଇସ୍କୁଲ ପଛପଟେ ଥିବା ଏକ ବିରାଟ ଆମ୍ବ ଖେଟାରେ ମୁକ୍ତ ବାୟୁ ବିତ୍ୟାଳୟ ଖୋଲିଥିଲେ । ମୋର ଏ ସ୍ମୃତି ଅତି ଝାସ୍‌ଝା । ତେବେ ଯେତିକି ମନେ ପଡୁଛି ଶ୍ରୀ ରଜନୀକାନ୍ତ ଖସ (ସାମ୍ବଦିକ) ପ୍ରଫେସର ବିଭାମଣି ମହାପାତ୍ର, ହାଇକୋର୍ଟର ବିଶିଷ୍ଟ ଆଡଭୋକେଟ ଆର୍ତ୍ତତ୍ରାଣ ରଥ ଆଦି ମୁକ୍ତବାୟୁ ବିତ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ାଉଥିଲେ । ମୁକ୍ତବାୟୁ ବିତ୍ୟାଳୟ ଖୁବ୍ କମ୍ ଦିନ ଚାଲିଥିଲା । ଆମେ ଷ୍ଟୁଲକୁ ଫେରିଥିଲୁ । ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଥିଲା । କଳାହାଣ୍ଡିର ଲୋକପ୍ରିୟ ରାଜା ଶ୍ରୀ ପ୍ରତାପ କେଶରୀ ଦେଓ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ଶାସନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଡକ୍ଟର ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଭାରତର ଗୃହମନ୍ତ୍ରୀ ସର୍ଦ୍ଦାର ବଲ୍ଲଭ ଭାଇ ପଟେଲଙ୍କ ଉପସିତିରେ ଓଡ଼ିଶାର କରଦ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ମିଶ୍ରଣ ହେଲା । ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ଗଡ଼ଜାତ ସାମିଲ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ମୟୂରଭଞ୍ଜର ତତ୍କାଳ ମିଶ୍ରଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନହେବା ଯୋଗୁଁ ଖାଣ୍ଡି ଓଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳ ଷଡ଼େକଳା ଖରସୁଆଁ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ବିହାରରେ ରହିଗଲା । ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଓଡ଼ିଶା ସହ ମିଶ୍ରଣ ପରେ ଏହା କାହିଁକି ପୁନରାୟ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଫେରି ପାରିଲା ନାହିଁ ସେକଥା ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର ତାଙ୍କ ଆତ୍ମ ଜୀବନାବଳୀରେ ଲେଖିଛନ୍ତି ତାକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ିବା ଦରକାର । ମଞ୍ଜୁଷା, ଚିକ୍କାଲି, ବସର, ବିନ୍ଦ୍ରା ନୁଆଗଡ଼ ଆଦି ସାଙ୍ଗକୁ ଋତିହାସ ଓଡ଼ିଶାର ଆଉ ଏକ ଅଙ୍ଗରେ ଛୁରା ଚଳାଇ ଦେଲା । କଳାହାଣ୍ଡି, ଭାରତ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଓ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ ହେବାବେଳକୁ ଏକ ବଳକା ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ଧାନ ଉତ୍ପାଦନରେ କଳାହାଣ୍ଡି, ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଧାନ୍ୟାଞ୍ଚଳ ଥିଲା । ପଶୁଶକାରୀ ଅରଣ୍ୟ ସମ୍ପଦ ଓ ପର୍ବତ ଉପତ୍ୟକାରେ ମଣିମୁକ୍ତାର ଇନ୍ଦ୍ରାଜ, ମୁଗ କାନ୍ଥୁଲ, ବିରି ପ୍ରଭୃତି ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଥିଲା । ଅଭାବ ସାମାବନ୍ଧ ଥିଲା । ଶାସନ ନିରାଶ୍ରୟ ନଥିଲା ସତ କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ନୀତି ନଥିଲା । ଲୋକେ ପରିଶ୍ରମ କାତର ନଥିଲେ, କୌଣସି ଛାତ୍ର ମଧ୍ୟାହ୍ନରାଜା ପାଣ୍ଡୁ କଲା ତ ପ୍ରାଥମିକ ବିତ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷକ ଗୁରୁଗାଟିଏ ପାଉଥିବା ବେଳେ ମାଟ୍ରିକ ପାଣ୍ଡୁ କଲେ ହାଇସ୍କୁଲର ତଳଶ୍ରେଣୀ ଶିକ୍ଷକ, ପୋଲିସ ଏସ୍.ଆଇ., ଫରେଷ୍ଟର, ଅବକାରୀ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଆଦି କମ୍‌ରେ କିରାଣୀ ଗୁରୁଗାଟିଏ ଅବଶ୍ୟ ପାଉଥିଲା । ରଜାଘର ଲୋକ ପଠାଇ ନିୟୁତ ପତ୍ରଟିଏ ଦେଇ ଆସୁଥିଲେ । ରାଜା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ କେବଳ ଶାସନର ସବୁସର କାହିଁକି ଗାଁ ଗହଳିର ସବୁସର ଲୋକଙ୍କୁ ଦିହୁଥିଲେ ମୋଟ ଉପରେ କଳାହାଣ୍ଡିର ପାଣି ପବନରେ ସବୁଲୋକର ହଳ ଥିଲା । ପେଟ ଅପୁରା ରହୁ ନଥିଲା ।

ନେତା ହେବାର ଭାବସା :

ଏକପ୍ରକାର ଦୁଇଟି ଘଟଣା ମୋ ଜୀବନକୁ ଗଭୀର ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା । ହଠାତ୍ ନେତା ହେବାର ମୋହ ବେଳେବେଳେ ମନକୁ ଆବେଶି ବସେ । ଦେଖେଇ ହେବାର ପ୍ରକୃତି ଥିଲେ ସାମୟିକ ଘଟଣା ପ୍ରବାହ ଏଥିପାଇଁ ସୁଯୋଗ ଆଣେ । ବୋଧହୁଏ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ବାସୀ ଦିନର କଥା । ମୁଁ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ ପଢ଼ିଆଡ଼ିର ଛାତ୍ର । ଆମେ ଗୁରୁଜଣ ସବୁ ପଢ଼ିଆଡ଼ିଆ (ବାକି ଚିକିତ୍ସା କିଏ ନାଁ ମନେ ନାହିଁ, ସ୍କୁଲକୁ ଗଲାବେଳେ ବାଟରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଏଁ ମିଠପାନ ଯାକିଦେଇ ଗଲୁ । ପଢ଼ିଆଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବାରୁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼େଇ ଯିବା ଅସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ପ୍ରଥମ ପିରିୟଡ଼ରେ ଓଡ଼ିଆ ଥିଲା । ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ ରଘୁନାଥ ମିଶ୍ର ତୁରନ୍ତ ମାଷ୍ଟର । ସିଏ ହାଜିରା ପକାଇବା ବେଳକୁ ଆମ ପାନ ଖିଆ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସାରିଥିଲେ । ହାଜିରା ପକେଇସାରି ଆମ ଗୁରୁଜଣ ଯାକକୁ ଟେବୁଲ୍ ପାଖକୁ ଡାକି ପାନଖିଆର କାରଣ ପଚାରିଲେ । କାରଣଟି ଦେବା କଠିଣ ଥିଲା । ତଥାପି ଭାବିଚିନ୍ତି କହିଲି-“କାଲି ଶ୍ରାବ ଥିଲା । ଘରେ କେତେ ଖଣ୍ଡ ପାନ ---” ମୋ କଥା ନ ସବୁ ଶୁଣି ମାଷ୍ଟ୍ରେ ଲାଲ୍ ପଡ଼ିଗଲେ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ସର୍ବପୁରାତନ ଶିକ୍ଷକ, ନନାଙ୍କ ପ୍ରିୟ । ମତେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ଜାଣନ୍ତି । ସବୁ ଶିକ୍ଷକ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଉଥିଲେ । ଭଲ ହୋମିଓପାଥ । ଭବାନୀପାଟଣାର ପରମ ସମ୍ମାନିତ ଶିକ୍ଷକ । ତାଙ୍କ ଗୁଣମୁଗ୍ଧ ମହାରାଜ ତାଙ୍କ ପରିବାର ରହଣୀ ପାଇଁ ମାଣ୍ଡିବିଷି ଜମିଦାରୀ ବଙ୍ଗଳାଟିକୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ଛାତ୍ରାବାସ ପରିଚାଳକ । ନିଜେ ସେ ରାଧାନାଥ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱାଧିକାର ମାଷ୍ଟରସିଏ ଟ୍ରେନିଂ ପ୍ରାପ୍ତ ଶିକ୍ଷକ । ଗୋଟିଏ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ ଛାତ୍ର ମୁହେଁ ମୁହେଁ ଜବାବ ଦେଇ ଗୁଲିଛି- ସେ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରୀଙ୍କ ସାମନାରେ ଦଶବେତ ଲେଖାଏଁ ପକାଇ ଦେଲେ । ଆମ ଭିତରେ ଟିକିଏ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ଗୁଲିଲା । ପ୍ରଥମ ପିରିୟଡ଼ ପରେ ପ୍ରଥମେ ଆମେ ଗୁରୁଜଣ ଶ୍ରେଣୀ କୋଠାରୁ ପଢ଼ାକୁ ବାହାରି ଆସିଲୁ । ପରେ ପରେ ସବୁ ଛାତ୍ର ପଢ଼ାକୁ ବାହାରିଲେ । ସମସ୍ତେ ମିଶି ରାମ ସାଗର ପୋଖରୀ ତୁଠ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଯାଇ ସେଠି ସଭାକଲୁ । ସଭାରେ ସିର ହେଲା କାଲିଠାରୁ ସ୍କୁଲ ଯିବା ବନ୍ଦ । ହରତାଳ କରାଯିବ । ଏକଦା ମହାରାଜଙ୍କ ଗୃହ ଶିକ୍ଷକ ଥିବା ସ୍ୱ: ଲୋକନାଥ ମହାପାତ୍ର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ ପୁତ୍ର, ସୁକବି, ସୁସାହିତ୍ୟିକ, ଭାରତର ବିଶିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ମାନ ‘ସରସ୍ୱତୀ ସମ୍ମାନ’, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ବିଶିଷ୍ଟ ‘ଜବାବ ସମ୍ମାନ’ ସମ୍ମାନିତ, କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀର ସଭାପତି ପଦବୀରେ ଗୌରବାନ୍ୱିତ କବି ଶ୍ରୀ ରମାକାନ୍ତ ରଥ ମୋର ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ ସହପାଠୀ । ତେବେ ଉଭୟଙ୍କର ଦୂରତାଥିଲା ଅନେକ । ସେ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ, ବାଲ୍ୟରୁ ତୁଳସୀ । ମୁଁ ଦରିଦ୍ର ବନ୍ୟ ବିଛୁଆତି । ଗାନ୍ଧ୍ୟମିଶ୍ରଣ ପରେ ସ୍ୱ. ଲୋକନାଥ ମହାପାତ୍ର ପୃଥ୍ୱୀରାଜ ହାରସ୍କୁଲକୁ ବଦଳି ହୁଅନ୍ତି । ତେଣୁ ରମାକାନ୍ତ ପୃଥ୍ୱୀରାଜ ହାରସ୍କୁଲର ଛାତ୍ର ହୁଅନ୍ତି । ରମାକାନ୍ତ ଅଜା ଘରେ ଦରପୁତ୍ର ହୋଇ ରଥ ସଙ୍କଳ ହେଲେ । ସେ ଖର୍ଚ୍ଚକାଳ ଉଚ୍ଚ ପଦ ପଦବୀରେ ଅବସ୍ଥାପିତ ହେବାକାଳରେ କେବେ ହେଲେ ଆତ୍ମପରିଚୟ ଦେବାର ଧୃଷ୍ଟତା କରିନାହିଁ । କେବଳ ସେ କାହିଁକି ସୁସାହିତ୍ୟିକ ବିପିନ ବିହାରୀ ଖମାରୀ,

ଅର୍ଜୁନ ଯୋଷା ଉଚ୍ଚ ପଦପଦବାରେ ଥାଉ; - ଘାମାୟ ଓ କିଛିଟା ଆତ୍ମବିକାସ ସତ୍ତ୍ୱେ
 ପୁରତାରଣା କରି ବଳୁଥିବାରୁ, ରମାକାନ୍ତଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯିବା ଉଚିତ୍ ମନେ କରୁନଥିଲି ।
 ଉଭୟଙ୍କ ଅବସର ପରେ “ମୋର ଗଳ୍ପ” କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଳ୍ପ ସଂକଳନଟିଏ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଥିଲି,
 ଯାହାର ଉଚ୍ଚ ପ୍ରସଂଶା କରି ନିଜ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରାଣର ପରିଚୟ ଦେଇଛନ୍ତି ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଅନ୍ୟତ୍ର
 କିଛି କହିବି । ବର୍ତ୍ତମାନ କିନ୍ତୁ ଆମ ହରତାଳ କଥା । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଲୋକନାଥ ମହାପାତ୍ର
 କଠୋର ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ନିୟମର ନିୟନ୍ତ୍ରା ଥିଲେ । ମୋ ଜୀବନକୁ ତିନିଜଣ ‘ଲୋକନାଥ’
 ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ହେଲେ ମୋ ପିତା ଲୋକନାଥ ମିଶ୍ର, ମୋ ଗୁରୁ ପ୍ରଧାନ
 ଶିକ୍ଷକ ଲୋକନାଥ ମହାପାତ୍ର ଓ ମୋର ଶ୍ୱଶୁର ଲୋକନାଥ ଦାଶ । ଏହା ଏକ ଦୈବା
 ସଂଯୋଗ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଆମ ସହିତ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ପିଅନ ଦ୍ୱାରା ଡକାଇ ନେଇ
 ଆସିଲେ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଆଲୋଚନା କଲେ । ଏ ମଧ୍ୟରେ ମୋ ନେତାପଣ ବଲେଇ
 ଗଲା । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସାମନାରେ ଟେବୁଲ୍ ବାଡ଼େଇ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧୂଷ୍ଠତା ମଧ୍ୟରେ ମୋର
 ଆତ୍ମପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରିବାରେ ସେ ଅସମ୍ମାନିତ ମନେ କଲେ । ଆଲୋଚନାର ଫଳ ଯାହା
 ହେବାର କଥା ତାହାହିଁ ହେଲା । ଆମ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହ, ତାଙ୍କ
 ନେତୃତ୍ୱ ନେଇ ସ୍କୁଲ ଶୃଙ୍ଖଳା ବିଘ୍ନିତ କରିଥିବାରୁ ମୋତେ ପଞ୍ଜିତ କରାଗଲା । ସ୍କୁଲ କାର୍ଯ୍ୟ
 ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଶେଷ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ପଞ୍ଜିବେଶରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ପଢ଼ିବାକୁ ଆଦେଶ
 ହେଲା । ଏଭଳି ଏକ ଅପମାନଜନକ ଆଦେଶ ଜାଣିକରି ମୁଁ ପଞ୍ଜିତ ହେଲି ସତ, କିନ୍ତୁ
 ସତ୍‌ପଥରେ ଚଳିବା, ନୀତି ଓ ଆଦର୍ଶ ପାଇଁ ଲଢ଼ିବା ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ନିଜକୁ ଅଧିକ
 ଯୋଗ୍ୟ ଓ ଉପଯୁକ୍ତ କରି ଗଢ଼ି ତୋଳିବାକୁ ଆତ୍ମବଳ ଜାତ ହୋଇଥିଲା । ଏହାପରେ
 କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ହେଉନା କାହିଁକି ଜୀବନର ପ୍ରତିଟି କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଜ ଉପପିତି ସ୍ୱାକୃତି
 ପାଇବା ଓ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଜ ସ୍ୱାକ୍ଷର ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବାର ମହତ ଅଭିଳାଷ ଜାତ ହେଲା ।
 ମତେ ପ୍ରାୟ ଦଶଦିନ ଛିଡ଼ା ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ମୋର ଏ ଦଣ୍ଡ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ସ୍ୱ. ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ
 ମୁଣ୍ଡ ଶୁବ୍ ସହ କରିଥିଲେ । ସେ ବର୍ଷ ଶିକ୍ଷା ଶେଷରେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଅଷ୍ଟମକୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ
 କରାଇ ନେବାରେ ନଳା ପୁନର୍ବାର ସଫଳ ହୋଇଥିଲେ ।

ବିଫଳତାର ଉପକାର :

ମୋ ଜୀବନର ଦୃଢ଼ାୟ ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ଘଟଣା ଘଟିଲା ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀରେ । ବିଫଳତାର
 ଅବବୋଧ ଓ ଗ୍ଳାନି ମଧ୍ୟ ଏଇଠାରେ ହେଲା । ମୂଳପାଠର ଭିତ୍ତି କିଛି ନଥିଲା ବୋଲି
 ଆଗରୁ କହିଛି । ଠେଲା ପେଲା ହୋଇ ଉପରକୁ ପକଇ ଥିଲି । ତା’ ଯେଉଁଠି ନହେଲା
 ଧରାପଡ଼ିଗଲା । ଘଟଣାଟି ଏଭଳି ଘଟିଲା । ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀ ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଶ୍ନର
 ସମ୍ଭାବନା ଜାଣି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲେ ବିଫଳତାର ମୁହଁ ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ସାଧାରଣ
 ଛାତ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଏକ ସାଧାରଣ କଥା । ଏଥିପାଇଁ ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ
 ପହଞ୍ଚିଲେ ଯାହା ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସୂଚନା ଦେବେ ତାହାହିଁ ହେବ ପ୍ରଶ୍ନ । ତାକୁ ଶୁଣି ପ୍ରସ୍ତୁତ
 ହେଲେ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଶ୍ ହେବା ସହଜ ହେବ । ଏହା ଭାବି ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ପହଞ୍ଚିବା

ଏକ ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଅଭ୍ୟାସ ଥିଲା । ଧୀଁ ଉଡ଼ି ଆଗମ୍ଭ କରିଦେଲା । ଆମ ସାହିରେ ପଣ୍ଡିତ ଗଣେଶ୍ୱର ରଥଙ୍କ ଘର । ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହାତୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଲା । ମୋଠାରୁ ଗୁରୁ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ବଡ଼ ହେବେ । ସଂସ୍କୃତ ପରୀକ୍ଷାରେ ଭଲ ମାର୍କ ପାଇଁ ବଡ଼ ଆକର୍ଷଣୀୟ ବାଟ ବଢେଇ ଦେଲେ । ତାଙ୍କୁ ଦଶଟି ଟଙ୍କା ଦେଲେ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରଶ୍ନର ଅବିକଳ ନକଲଟିଏ ଦେବେ । ମୁଁ ଉତ୍ତର ଲେଖି ଘୋଷି ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଦେଲେ ତେଜ ମାର୍କ ମିଳିବ । ମୁଁ କୌଣସିପଦେ ଦଶଟି ଟଙ୍କା ଯୋଗାଡ଼ କରି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦେଇ ପ୍ରଶ୍ନପତ୍ରର ନକଲଟିଏ ପାଇଲି । ଏତେବଡ଼ ସୁଖ, ସୁଖବର ନିଜେ ନିଜେ ହଜମ କରିଦେବା ମୋ ଚରିତ୍ରର ପରିପକ୍ୱ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଲୁଗୁଛପା କାରବାରଟିଏ କରି ଦୁଇ ରହିବା ଭଳି ଚରିତ୍ର ମୁଁ ନୁହେଁ । ଜଣେ ସମବୟସ୍କ ସହପାଠୀ ଶେଷଦେବ ଦାଶଙ୍କୁ ସେତକ ଜଣାଇ ଦେଲା । ‘ଷଡ଼କର୍ଣ୍ଣ ମନ୍ତ୍ର ଭେଦ ହୋଇଗଲା ।’ ପରୀକ୍ଷା ବେଳକୁ ସମସ୍ତେ ପ୍ରଶ୍ନ ପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାର ଜାଣି ସାରିଥିଲେ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ନୂଆ ଆସିଥିଲେ ଜଗନ୍ନାଥ ହରିଚନ୍ଦନ ଭାରି କଢ଼ା ଲୋକ । ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଦି ପଦ କଢ଼ା କଥା ଶୁଣାଇଲେ । ଅନୁସନ୍ଧାନ ହେଲା । ଏ କାମ ମୋର ଏତକ ଜାଣିବାକୁ ଅସୁବିଧା ହୋଇ ନଥିଲା । ପଣ୍ଡିତେ ଯେତେବେଳେ ଜାଣିଲେ ମୋ ଯୋଗୁଁ ଏତକ ହେଲା, ସେ ସିଧା ସଳଖ ନିନାଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଅଭିଯୋଗ କଲେ । ଅଭିଯୋଗ ହେଲା- ମୋ ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କର ଗୁରୁତା ଯିବ । ମୋ ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଗଲା । ସେ ସ୍କୁଲରେ ମୁହଁ ଟେକି ଗୁଲି ପାରିବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ଘରେ ପଶି, ତାଙ୍କ ହାତବାନ୍ଧୁରୁ ପ୍ରଶ୍ନପତ୍ର ଶ୍ରେଣି କରି ସ୍କୁଲରେ ବିକିଛି । ଏହା ଥିଲା ତାଙ୍କ ବଡ଼ ବ୍ୟାଧି । ନନା ସହଜେ ରାଗା । କିନ୍ତୁ ସେଦିନର କ୍ରୋଧ ମୁଁ କ୍ଷୁଦ୍ଧିତ ଦେଖିଛି । ସେଦିନ ସେ ନିଜ ଜୀବନ ଓ ମୋର ଜୀବନକୁ ଟୁଟି ମନେ କରି ଚରମକ୍ରୋଧର ଚରମ ପରିଣତିରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିବାବେଳେ ପଣ୍ଡିତ ରଥେ କ୍ରୋଧାଗ୍ନିରେ ପୃତାହୁତି ଦେଉଥିଲେ ସିନା, ତାଙ୍କ କ୍ରୋଧ ଉପଶମ ପାଇଁ ଯନ୍ତ୍ର କରୁ ନଥିଲେ । ବୋଉ ଓ ମା ଏ ଘଟଣାର ଆଦି ଅନ୍ତ କିଛି ବୁଝିପାରୁ ନଥିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ରଥେ ନିନାଙ୍କ ଦାକ୍ଷୀଣ୍ୟକୁ ପୁତ୍ର ତେଣୁ ସମ୍ମାନିତ ଗୁରୁଭାଇ ଥିଲେ । ନନା ଗୁହଁଥିଲେ ଉତ୍ତର ବୟସରେ ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରୁ ଦାକ୍ଷୀଣ୍ୟ ନିଏ । ଏକଥା ପଛକୁ ପ୍ରଶ୍ନପତ୍ର ଜଞ୍ଜାଳ କେମିତି କଟିଲା କହି ନିନାଙ୍କ କଠୋରତା ଓ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ହଠାତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଧିକ କହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ତେବେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘଟଣା ଏକ ପ୍ରତି ଘଟଣା ଓ କିଛି ଫଳଶ୍ରୁତି କରାଏ । ଫଳ ମୋ ପାଇଁ ଥିଲା ଦୁଃଖ ଦାୟକ । ସେ ବର୍ଷ ପରୀକ୍ଷାରେ ଖୁବ୍ କମ୍ ମାର୍କ ଦେଇ ପଣ୍ଡିତେ ମୋତେ ଫେଲ କରାଇଲେ । ଏଗ୍ରିଗେଟ କମିଗଲା । ନିନାଙ୍କ ବେଷ୍ଟା କାମ ଦେଲାନାହିଁ । ମୋତେ ପରୀକ୍ଷାରେ ଫେଲ କରାଇବା ପାଇଁ ସବୁ ଶିକ୍ଷକ ଏକତ୍ର ହେଲାଭଳି ମନେ ହେଲା । ମୁଁ ଫେଲ ହେଲି । ଅବଶ୍ୟ ମୋ ଶିକ୍ଷାମାନ ଶ୍ରେଣୀ ତୁଳନାରେ ଯଥେଷ୍ଟ କମ୍ ଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଏହି ବିଫଳତା ଯୋଗୁଁ ମୋର ଅନେକ ଉପକାର ହେଲା । ତେବେ ମୁଁ ଯେ, ଏକ ନିଷ୍ଠୁରତାର ଶିକାର ହୋଇଥିଲି ତା ପାଇଁ ଏକ ଦୁଃଖଦ ଆବେଗ ଥିଲେ ହେଁ ମୋତେ ପ୍ରତିହିଂସା ପରାୟଣ କରି ନଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ପଣ୍ଡିତେ ମୋ ପ୍ରତି ଯେମିତି ଅଧିକ ସ୍ନେହଶାଳ

ହୋଇପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଭବିଷ୍ୟତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ଶିକ୍ଷକ ଜୀବନରେ ଏଭଳି ନିଷ୍ଠୁରତା, ପ୍ରଦର୍ଶନ ନକରିବା ପାଇଁ ମୋର ମାନସିକ ପ୍ରସ୍ତୁତି ହୋଇଥିଲା । ଆଗାମୀ ଦିନରେ କୈଶୋରକୁ ସୁରୁପ ଦେଇ ସ୍ୱପ୍ନ ଗୁଡ଼ିକ ସାକାର କରିବାକୁ ଏହାହିଁ ବୋଧହୁଏ ଭଗବାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଥିଲା । “କଣ୍ଠରେଜା ବଳବତି ।” କଣ୍ଠର ଯାହା କରନ୍ତି ପ୍ରାଣୀର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ।

ଭାରତୀ ସାହିତ୍ୟ ସମିତିର ସ୍ତୃତି :

ପୌରଣ୍ଡରେ ଜୀବନ ଗଠନ କଲାଭଳି ଆଉ କେତୋଟି ଛୋଟ ବଡ଼ ଘଟଣାର ସମାହାର ହେଲା । ତହିଁର ଆଗପଛ ବିଶ୍ୱର ନକରି ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକୁ ଥୋଇ ଦେଉଛି । ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ “ଭାରତୀ ସାହିତ୍ୟ ସମିତି” ଘର ସାମନାରେ ଦଶ ଡିସିମିଲ୍ ମୁଟଟିଏ ବିକ୍ରି ହେଉଥାଏ । ପଣ୍ଡିତ ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ମହାପାତ୍ର (ଆମ ଘର ଠିକ୍ ସାମନାରେ)ଙ୍କ ଘରକୁ ଲାଗି ମୁଟଟି । ପଣ୍ଡିତ ମହାପାତ୍ର ସଂସ୍କୃତ ଟୋଲର ସହକାରୀ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ । କାଶୀ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଉପାଧ୍ୟାୟା ପଣ୍ଡିତ ତେଣୁ ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ଶାସ୍ତ୍ର ନାମରେ ପରିଚିତ । ପଦବାରୁ ଅବସର ନେଇ ଥାଆନ୍ତି । କଥାହେଲା ମୁଟଟିର ଅଧେ କିଣିବେ ପଣ୍ଡିତେ, ଅଧେ କିଣିବେ ନନା । କିଣା ସରିଲା । ମୁଟ ଡୁଇ ଭାଗ ହେଲା । ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଭାଗ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରା ହେଲା । ବାକି ପାଞ୍ଚ ଡିସିମିଲ୍ ଛକକୁ ଲାଗି । ଦୁଇ ରାସ୍ତାର ସନ୍ଧିରେ ଖୁବ୍ ଚମତ୍କାର ଘାନ । ପଡ଼ାର ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକମାନେ ଏଠାରେ ଏକ ସାହିତ୍ୟ ସମିତି କରିବାକୁ ମନ କରି ମୁଟ ଶକ୍ତିକ ସମିତି ପାଇଁ ଦେବାକୁ ନନାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ନନା ମୁଟଟି ଭାରତୀ ସାହିତ୍ୟ ସମିତି ନାମରେ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରା କରାଇ ଦେଲେ । ଗଢ଼ାହେଲା “ଭାରତୀ ସାହିତ୍ୟ ସମିତି” । କିଛି ଶ୍ରମ ଓ କିଛି ଅର୍ଥଦାନରେ କଜା ଘରଟିଏ ତିଆରି ହେଲା । ତାଳସୂତ୍ରରେ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ପୁସ୍ତକ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ପାଠାଗାର ହେଲା । ନୂତନ ଓ ପୁରାତନ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ଅଣାଗଲା । ସାହିତ୍ୟ ଆଲୋଚନା, କବିତା ପାଠ, ଗଳ୍ପପାଠ, ପ୍ରବନ୍ଧ ରଚନା ପାଠ ମାଧ୍ୟମରେ ସାହିତ୍ୟ ଅଙ୍କୁର ଗୁଡ଼ିକର ସେବନ କରିବାକୁ ଯତ୍ନ ହେଲା । ପ୍ରୌଢ଼ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଗଲା । ନାଟକ ଅଭ୍ୟାସ ଓ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରାଗଲା । ଏଠାରେ ମଞ୍ଚସ୍ଥ ହେଉଥିବା ନାଟକଗୁଡ଼ିକରେ ସାନାୟ ବିଶିଷ୍ଟ କଳାକାରମାନେ ଭାଗ ନେଉଥିଲେ । ମହାରାଜାଙ୍କ ନାଟ୍ୟମଞ୍ଚ ଅବଳ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ୧୯୪୪ରେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଛାଡ଼ି ନେଲା ଓ ମାତ୍ର ଦଶବର୍ଷ ସଂସ୍କୃତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଛାପ ଛାଡ଼ିଗଲା । ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି ଓ କଳା ବର୍ତ୍ତାରେ ଜୀବନକୁ ଉତ୍ତୁବ୍ଧ କରୁଥିବା ଏଭଳି ଏକ ଏକକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଓଡ଼ିଶାରେ ବିରଳ ଥିଲା । ରାଜ୍ୟ ମିଶ୍ରଣ ପରେ ଓଡ଼ିଶାର ତତ୍କାଳୀନ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ତତ୍ତ୍ୱର ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ଭୂୟସୀ ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ । ଭାରତୀ ସାହିତ୍ୟ ସମିତି ମୋର ସାହିତ୍ୟ ଓ କଳାକାର ପ୍ରାଣର ଜନନୀ । ଶିଶୁ କଳାକାର ଭାବେ ‘ମୂର୍ଲିଆ’ ନାଟକରେ ଛୋଟଗାନ୍ତୁ ଓ ଭରସା ନାଟକରେ ଗୋପାଳ ଭୂମିକାରେ ଅଭିନୟ କରି ଅଭିନେତା ହେବାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲି । ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରେରଣାର ଉତ୍ସ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଦଶ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ବେଶ୍ ସୁଖ୍ୟାତି ନେଇ କର୍ମରତ ହେବା ପରେ ଅନୁଷ୍ଠାନର ବାସ୍ତବ ପ୍ରାଣକେନ୍ଦ୍ର ଥିବା ଯୁବକମାନେ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରି ସାମାଜିକ ଗମନ

କଲେ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନାୟ ଯୁବକମାନେ ଏହାର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ନେଲେ ସେମାନଙ୍କର ନା ଥିଲା ।
 ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରାଣ, ନା ଥିଲା । ଅନୁଷ୍ଠାନଟିକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାର କ୍ଷମତା । ଏମାନେ ସମିତିର ବହି
 ଆଲମିରା, ଲୁହା ବେଷ୍ଟ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ନେଇ ହଜମ କରିଦେଲେ । ଶେଷକୁ
 ଥିଲା । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପରର କାଠ ଓ ଝିଙ୍କର ତଳ ସେ ସବୁ କାହା ଘରେ ପଶିଲା । ସ୍ଥାନଟି ଅରକ୍ଷିତ
 ହୋଇ ରହିଲା । ଅନେକ ଦିନ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଅନୁଷ୍ଠାନଟିକୁ ଉଦ୍ଧରିବାକୁ ନାନା ଭାବରେ
 ଯନ୍ତ୍ରଣା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଜଣକର ନେତୃତ୍ୱରେ ସହଜ ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି କୌଣସି
 ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ବଞ୍ଚାଇବା ବଡ଼ କଷ୍ଟକର । ଘର ଭାଙ୍ଗିଯିବା ପରେ ଖାଲି ଜାଗାରେ କେତେଜଣ
 ଉତ୍ସାହୀ ଯୁବକ ମୁଣ୍ଡୁଆ ଦୁର୍ଗାପୂଜା ମଣ୍ଡପ କଲେ । ଏହି ଦଳ ଏଠାରେ ଭାରତୀ ସାହିତ୍ୟ
 ସମିତିର ପୁନର୍ଜୀବନକୁ ବିରୋଧ କଲେ । ସଂସ୍କୃତିର ଇମାରତ୍ ଧର୍ମ ନାମରେ ଭାଙ୍ଗି
 ଦିଆଗଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହ-ନିରାକ୍ଷକ ଥାଇ ୧୯୬୨ ମସିହାରେ
 ଭାରତୀ ନି:ପ୍ରା: ବିଦ୍ୟାଳୟ ନାମରେ ଏକ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପୂଜାମଣ୍ଡରେ ଆରମ୍ଭ
 କରାଇଲେ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ସମିତି ବସ୍ତୁ ଉଠିବ, ସ୍କୁଲ
 ଗୁଲିବ ଓ ସମିତି ନାମରେ ଦୁର୍ଗାପୂଜା ମଧ୍ୟ ହେବ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଏ ପଦବାରୁ ବଦଳି ପରେ
 ସ୍କୁଲଟିକୁ ବାସ୍ତୁହରା କରି ତଡ଼ି ଦିଆଗଲା । ଏ ଦେଶର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ ଗୁଲିଗ ବର୍ଷ ହେଲା ।
 ଭାରତୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୃହହୀନ ହୋଇ ବୁଲୁଛି । ଶାସନର ଆଖି ନାହିଁ । ଆଉ ଭାରତୀ ସାହିତ୍ୟ
 ସମିତି ଯାହାକୁ ପଶୁଗୋମ ମୁଣ୍ଡଙ୍କ ଭଳି କଥାକାର, ବିଦ୍ୱାମଣି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଭଳି ଆଇନ
 ବିଶାରଦ, କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଭଳି ସାହିତ୍ୟିକ, ଗାଳ୍ପିକ, ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଜନ୍ମ ଦେଉଥିଲେ,
 ପ୍ରାଣବତ୍ତ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ସମୟ ଅତି ବଳବାନ । ମନୁଷ୍ୟଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି
 ମନୁଷ୍ୟ ହାତଡିଆରି ଶିକ୍ଷା, ସଭ୍ୟତା, କଳା, ସାହିତ୍ୟ, ସବୁ ସହିତ କାଳ ଖେଳୁଥାଏ କରେ ।
 ଏହି କଷ୍ଟରେ କଷି ହୋଇ, ଘଷି ମାଜି ହୋଇ ରୂପ ନିଖାରି ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଅନୁଷ୍ଠାନ
 ଗୁଲିବି ସେମାନେ ବଞ୍ଚନ୍ତି । ଅନ୍ୟସବୁ କାଳ କବଳିତ ହୁଏ । ଭାରତୀ ସାହିତ୍ୟ ସମିତିର
 ସେଇ ଦଶା ହେଲା । ‘ଭାରତୀ ସାହିତ୍ୟ ସମିତି’ ଯେଉଁ କଳିକା ଗୁଡ଼ିକ ଫୁଟାଇବା ପାଇଁ
 ଯନ୍ତ୍ରଣା କରିଥିଲା, ମୁଁ ଓ ନାଟ୍ୟଗଣ୍ଡା ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମାର ତା’ର ଶେଷ ସ୍ତବକ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ତାଙ୍କ
 ନିଜର କେତୋଟି ଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ଆଗେଇ ଗଲେ । ମୁଁ ଯେ ସମସ୍ତ ବିଫଳତା ଗୋଟିକ ପରେ
 ଗୋଟିଏ ଗାଇ ଯାଉଛି ତା’ରି ଯୋଗୁଁ ସାହିତ୍ୟ, ନାଟକ, ସାଂସ୍କୃତିକତା ସହିତ ମୋର ପ୍ରଥମ
 ସାକ୍ଷାତକାର ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଉଧେଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋର କ୍ଷଣିକ ପ୍ରୟାସର ଶିଖାକୁ
 ସଫଳଭାବେ ପ୍ରକାଶ ମନେକରି ତା ପ୍ରତିହିଂସାରେ ଧାଉଁବାକୁ ମୁଣ୍ଡିବନ୍ଧ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଯେଉଁ ପ୍ରୟାସ
 କଲେ ତାହା ତାଙ୍କୁ ଆଗେଇ ଯିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲା । ମୁଁ କିନ୍ତୁ କ୍ଷଣିକ ସଫଳତାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣତା
 ମନେ କରି ସବୁଷ୍ଟ ରହିଲି । ଅଗ୍ରସର ହେବାବେଳେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସତେଜନ ହୋଇ ସେ ତାତ୍ତ୍ୱ
 ଗତିଶୀଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ ଓ ସଫଳତା ଆଡ଼କୁ ଆଗେଇ ଗଲିଲେ । ତାଙ୍କ ନାଟକ ‘ଗୁରିଛକ’ର
 ମୁଖବନ୍ଧରେ ସେ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଆତ୍ମ ଜୀବନୀ ‘ମୋ ଖେଳଘର’ରେ
 ହିଂସାକୁ ଘୋଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ସେ ଅନେକ ଯନ୍ତ୍ରଣା କରିଛନ୍ତି । ଖେଳକୁଦ, ଫୁଟବଲ ଖେଳ,

ଭଲିଖେଳ, ଅଭିନୟ, ସାହିତ୍ୟ ଗଚନା ପ୍ରତି ରୁଚି ତେଜୋରାଜୀ ପୌରଣରେ ଅରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ।
ବିଶ୍ୱଖିଲାର ବାଜ :

ନଳାଙ୍କ ନଟକଶା ଅବ୍ୟାହତ ଥିଲା । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ନଟକଶାରେ ବାନ୍ଧି ହେବାକୁ ଆସି ପସନ୍ଦ କରୁ ନଥିଲି । ନଳା ଖୁବ୍ ଶୁଖିଳିତ ଥିଲେ ମୁଁ ଥିଲି ତରମ ବିଶ୍ୱଖିଳ । ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରର ଶୁଖିଳ ବା ଶୁଖିଲା ମତେ ବ୍ୟସ୍ତ କରୁଥିଲା । ମୋର ମନେ ହେଉଥିଲା ଘର ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲେ ହିଁ ଶୁଖିଲାକୁ ମୁକ୍ତି ମିଳିବ । ପୌରଣର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ କାନ୍ଦାକୁ କିଛି ନ କହି ଘରୁ ପଳାଇଥିଲି । ତେବେ ବେଶୀ ଦୂର ନୁହେଁ ପାଖରେ ବାହା ହୋଇଥିବା ନଳା ଘରକୁ- ମାତ୍ର ଛଅ କିଲୋମିଟର ଦୂର । ପୌରଣର ଶେଷ ଭାଗରେ ସେମିତି ଆଉ ଏକ ଯୋଜନା କରାହେଲା । ଏଥିପାଇଁ ନିକଟରେ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତର ଅଭାବ ନଥିଲା । ଦୂର ଭାର ରାମକୃଷ୍ଣ ରଥ ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥ ଏ ଦିଗରୁ ଆଦର୍ଶ ଥିଲେ । ସେମାନେ ବାର ପଞ୍ଚର ବର୍ଷ ପରେ ଫେରି ଆସିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଖୁବ୍ ପସନ୍ଦାୟ ଥିଲା । ରାମକୃଷ୍ଣ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମୋର ପଢ଼ା ସାଥୀ ସେ ଇଡ଼ି ଗୁଲିଛନ୍ତି । ଏ ଦିଗରୁ ଭଗବାନ ମୋ ପ୍ରତି ଖୁବ୍ ସପ୍ତ । ଏଭଳି ପରୀକ୍ଷାର ସମ୍ମୁଖୀନ କରାର ଦକ୍ଷତା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ନାହାନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟର ସାଧାରଣ ଜୀବନରୁ ହାନି ଭାବରେ ମୋତେ ଯେ ଚଳିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ ତା ମୂଳରେ ବୋଧହୁଏ ନଳାଙ୍କ ଧର୍ମଭାବ ଅନେକାଂଶରେ ଡାୟା । ଗୁଡ଼ାଏ ଉଚ୍ଚ ଆଶା ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ମନକୁ ଆସି ପାଣି ଫୋଟକା ପରି ମିଳାଇ ଯାଉଥିବାରୁ ମୁଁ ନିଜକୁ ବିଫଳ ବୋଲି ଆରୋପିତ କରୁଛି । ମୋ ଘରୁ ପଳାଇବା କଥା- 'ଯୋଡ଼ାକୁ ଘୋଡ଼ା ସରି ନୁହେଁ' ଘରୁ ପଳାଇବା ପାଇଁ ଜଣେ ସାଥୀ ମଧ୍ୟ ମିଳିଗଲେ । ତାଙ୍କ ନାଁ ସୁଦର୍ଶନ ରାୟଗୁରୁ । ସମବୟସ୍କ ବନ୍ଧୁ । ତାଙ୍କ ପାଠ ବୋଧହୁଏ ଅଷ୍ଟମରୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଥିଲା । ଆମେ ଘର ଛାଡ଼ିବା ବେଳକୁ ମୋ ପାଖରେ ବୋଧହୁଏ ଥିଲା ଦୁଇଟଙ୍କା ଗୁରିଅଣ ବା ପାଞ୍ଚଅଣା । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ତିନିଟଙ୍କାରୁ କିଛି କମ୍ ଥିଲା । ପାଖ ରେକ ଷ୍ଟେସନ କେସିଙ୍ଗାକୁ ଭଗନୀପାଟଣାରୁ ବସ୍ତୁଭର ବୋଧହୁଏ ଗୁରିଅଣ ଥିଲା । ଭଗନୀପାଟଣାରୁ ୩୫ କିଲୋମିଟର- ୨୩ ମାଇଲ୍ । ଏବଂ ଭଡ଼ା ଆଠଟଙ୍କା । କେସିଙ୍ଗାରେ ପହଞ୍ଚି ଭାଉଜାଗ ରାୟପୁରକୁ ଅପେକ୍ଷା କଲୁ । ରାତି ତିନିଟା ବେଳକୁ ରେଳ ପହଞ୍ଚିବ । ରାତି ଏଗାରଟା ବେଳକୁ ରାୟପୁର ଭାଉଜାଗ କେସିଙ୍ଗା ଷ୍ଟେସନ ଛାଡ଼ିଲା । ଆମେ ଯାତ୍ରା ବିଶ୍ୱାମାଗାରର ଗୋଟିଏ କୋଶକୁ ବସିଲୁ । ରାତି ବାରଟାବେଳକୁ ପୋଲିସର ଭାରିତୁଟ ଅବାଜ ଆସିଲା । ଛଅ ସେଲିଆ ଟକ୍ସି ଲାଗିଗଲା ଆଲୋକ ଯାତ୍ରାନିବାସର ଗୁରିପଟେ ଦୁଇ ତିନିଥର ଘୁରି ଆସି ଆମ ମୁହଁରେ ପଡ଼ି ଅଟକିଗଲା । ଦୁଇଜଣ ପୋଲିସ କନେଷ୍ଟବଲ ଆମକୁ ହିଁ ଖୋଜୁଥିଲେ । ତିହେଁ ଆମ ହାତକୁ ଧରଲେ । ସତେ ସେମିତି ଦୁଇଟା ଗ୍ରେନୁ ହାତରେ ପାଇଛନ୍ତି । ପ୍ଲାଟଫର୍ମରୁ ନେଇ କେସିଙ୍ଗା ଥାନାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସକାଳ ବସ୍ରେ ଭଗନୀପାଟଣା ଥାନାରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ସାମନାରେ ସେକାଳ ଥାନାବାବୁ ବିନାୟକ ମହାପାତ୍ର । ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସାନଭାଇ । ନଳାଙ୍କ ସାନଭାଇ ମାନ୍ୟ- ମୋର କକେର, ମୋର ଭବିଷ୍ୟତ ଉନ୍ନତିରେ

ଆମ୍ଭରଥା □ ୨୩

ତାଙ୍କର କିଛିଟା ଯୋଗ ସଫଳାନ୍ତେ ସ୍ମରଣ କରୁଛି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ପରେ କହିବି । ପଶୁରିଲେ-
କିରେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲ ? ଉତ୍ତର - 'ବୁଲ୍' । 'କେଉଁଠାକୁ ?' 'ଗାୟପୁର' (ସଂକୋଡେ) ।
'କେତେ ପରସା ଗଣ୍ଡି ଦେଖାତ' । ପରସାତକ ଦେଖି ଛାତିଫଟା ପୋଲିସିଆ ବ୍ୟଙ୍ଗ ହସ
ହସି କହିଲେ - 'ଏତକକରେ କେତେଦିନ ତଳଟା ?' ଯା ପାଇଁ ବାସ୍ତବରେ ଉତ୍ତର ନଥିଲା ।
ଆମେ ଘରକୁ ଫେରିଲୁ ।

ନାରାୟଣ ନାରାୟଣ :

ଏହି ପୌରସ୍ତରେ ବ୍ରତୋପନୟନ ସରିଥିଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣର ବ୍ରତ ପଣ କର୍ମରେ
କରାଯାଏ । ଏ ମଧ୍ୟରୁ ଛଅଗୋଟି କର୍ମ ପାରମ୍ପରିକ ଔପଶ୍ଵରିକ ମାତ୍ର । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା-
୧-ଗର୍ଭାଧାନ ୨-ପୁଂସବନ ୩-ସାମନ୍ତୋନୟନ ୪-ଜାତକର୍ମ ୫-ନାମକରଣ ୬-ଅଳପ୍ରାସନ ।
ମୁଁ ନଅବର୍ଷରେ ବ୍ରତ ହୋଇଥିଲି । ମୋ ସାନପୁଅକୁ ତେଜଶି ବର୍ଷ ହେଲା ବ୍ରତ ହୋଇନାହିଁ ।
(ଏବେ ହେଲାଣି) । ଆଜିକାଲିର ଆଡ଼ମ୍ବର ଓ ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ଡରି କରିପାରି ନାହିଁ । ଏତେବେଳକୁ
ଗର୍ଭାଧାନ, ପୁଂସବନ ଓ ସାମନ୍ତୋନୟନ କରି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସନ୍ତାନବତୀ କରାଇବାକୁ ବୈଦିକ କର୍ମ
ଯେତିକି ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ, ବ୍ରତା ବ୍ରହ୍ମଗୁରୁର ନାଭିଛେଦନ ନାମକରଣ ଓ ଅଳପ୍ରାସନ କରାଇବା
ତହିଁ ବଳି ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ । ତେବେ ଶେଷ ଗୁରିଗୋଟି କର୍ମରେ କିଛିଟା ଯଥାର୍ଥତା ରହିଛି ।
ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ୭-ବ୍ରତାକର୍ମ ୮-ଉପନୟନ -ବେଦାଧ୍ୟୟନ ୧୦-ସମାବର୍ତ୍ତନ । ତେବେ
ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇ ଯଜନ ଯଜନ, ଅଧ୍ୟାୟନ ଅଧ୍ୟାପନ ଆଦି କର୍ମର ଅବକାଶ ଆଜି ଆସି
ନାହିଁ । ଆଜି ବ୍ରାହ୍ମଣ କହିଲେ ପୁରୋହିତ ହେବାକୁ ବୁଝାଏ ଯାହା ଚଣ୍ଡାଳର କର୍ମ ବୋଲି
ଶାସ୍ତ୍ର ନହେ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଏବେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କାମ ଗୁଜିରି କରିବା ଯାହା ଶୁଦ୍ର କର୍ମ । କିନ୍ତୁ
ଏ ଦୁଇକର୍ମ ନକଲେ ବଞ୍ଚିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏକପା ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ଅଳ୍ପ ସଂସାନ ଯୋଗାଇବା
ସମାଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଥିଲା । ବଦଳରେ ଏମାନେ ଶିକ୍ଷା ବୁଝୁଥିଲେ, ରାଜାଙ୍କୁ ଶାସନରେ
ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବୈଜ୍ଞାନିକ, ଦାର୍ଶନିକ ଓ ଶାସ୍ତ୍ର ଗବେଷକ ହେଉଥିଲେ । ଏସବୁ
ଏବେ ନାହିଁ- ଆଉ ହେବ ନାହିଁ । ତଥାପି ଏକ ମୋହ ଆତ୍ମକ ଅବସ୍ଥା ଓ କୁସଂସାର
ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ବ୍ରତୋପନୟନର ଏ ଖେଳ ଗୁଲିଛି, ଗୁଲିଥିବ । ମୁଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ- ତେଜୁରା
ପକାଇ ଜଗତକୁ ଜଣାଇବା ଉପନୟନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଦୁଇଦିନରେ ପଞ୍ଚକର୍ମ ସାରି ନନା
ଆଶାକଲେ ମୁଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହେଲି । କଳାକାଢ଼ି କାନରେ ପରତା ଦେଇ ପରିସ୍ରା କରିବି (ଫୁଲ୍
ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପିନ୍ଧିଥିଲେ ?) । ତଳୁ କରି ଖାଇବି, ପ୍ରତିଦିନ ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟା କରି ଗାୟତ୍ରୀ କରିବି ଏଭଳି
ଆଶା କରି ବ୍ରାହ୍ମଣର ପୁଅ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦ୍ଵିଜ ବନିଗଲା ଭାବି ନନା ବେଶ୍ ଆଶ୍ଚସ୍ତ ହେଲେ ।
ଯାହାହେଉ ନନାଙ୍କର ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ବ୍ରାହ୍ମଣର
ଅହଂକାରଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ବ୍ରହ୍ମତ୍ଵ ରକ୍ଷା ପାଇଁ କୌଣସି ସପାଗୁର ମୋଠାରେ ନାହିଁ ।
ରାତିର ଅନ୍ଧକାରରେ, ପର୍ଦ୍ଦାର ଆଡୁଆଳରେ ଲୋକଲୋଚନ ଅଗୋଚରରେ ଅନେକ ଅଶୁଦ୍ଧ
କେବଳ ମୁଁ କାହିଁକି ବ୍ରାହ୍ମଣ ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ଏବେ ଭରପୁର । ତଥାପି ମୁଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ
ଓ ଏ ସମସ୍ତ ପାପାଗୁରା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଟନ୍ତି । ଯେଣୁ ଏମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସନ୍ତାନ । ଆମ ଦେଶର

ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର କହୁଛି- ପାପା ଅତ୍ୟାମିଳ ପୁଅକୁ ଡାକିଲା- 'ଆରେ ବାପା ନାରାୟଣ ଆ, ଏ କଥାକାର ସମତୁତମାନେ ମତେ ନେବାକୁ ଆସିଲେଣି ।' ଏ ଡାକ କର୍ଣ୍ଣରେ ଶୁଣି ସ୍ୱୟଂ ନାରାୟଣ ଗରୁଡ଼ାସନରେ ବିଜେ କରି ଅତ୍ୟାମିଳକୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ । ତେଣୁ ଦୈନିକ ଅନେକ ପାପ କରି ମୁଁ ଶୋରଲାବେଳକୁ ଡାକେ 'ନାରାୟଣ ନାରାୟଣ' ଆଉ ପଡ଼ିଏ ବେଳେ 'କାୟେନ ବାଗ୍ ମନସେହିସେବା ବୁଝ୍ୟାମ୍ଭନା ବା ପ୍ରକୃତେ ସ୍ୱଭାବାତ୍ କରୋମି ସନ୍ନିବୃତ୍ତ' ପରସ୍ମୈ ନାରାୟଣେତି ସମର୍ପୟାମି ।' ବ୍ରାହ୍ମଣ ନିଜ ଜ୍ଞାନ ଓ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସବୁ ପାପକରି ନିଜେ ମୁକ୍ତିର ଏକ ସହଜ ପଥ କାଢ଼ିଛି ତା'ର କାରଣ ମଧ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ଲୋକୋକ୍ତି ଡଗ ରୂପରେ ଶୁଣେ-

ହମ୍-ଭାସ୍-ଘୋଡ଼

ତୁର ଭବିଷ୍ୟତରେ କଥଣ ପରିଣାମ ହେବ ବିଶ୍ୱର କରି ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଆଖିରେ ଗଢ଼ି ତଳିବା ଲୋକେ ଏହା ଆବୃତ୍ତି କରନ୍ତି । କୌଣସି ଘଟଣାରେ ନନା ଏହା ଆବୃତ୍ତି କରିବାରେ ମୁଁ ବୁଝିବାକୁ ଗୁହଁଥିଲି । ନନା ବୁଝାଇଥିଲେ । ଜଣେ ଗରିବ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଘରେ ଆଜି ଖାଇବା ପାଇଁ ମୁଠାଏ ଗୁଡ଼ଳ ନଥିଲା । ସେ ରାଜାଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି କହିଲେ- ମହାରାଜ ! ମୁଁ ଘୋଡ଼ାଙ୍କୁ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା ଦିଏ । ଭଲ ଜାତିଆ ଘୋଡ଼ା ଭାଷା ଶିଖିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି । ରାଜା ଘୋଡ଼ାଶାଳରୁ ବନ୍ଧାବନ୍ଧା ତୁରଟି ଘୋଡ଼ା ଦେଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ମାସିକ ବେତନ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଗଲା । ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଖାଉଟି ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣ ତାଙ୍କୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଏକଥା କହିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ନିକୁ ଖୁବ୍ ତିକ୍ତିତ ହୋଇ କହିଲେ ତୁମେ ଏକ ଅସମ୍ଭବ କଥା କହି ଏବେ ଯେଉଁ ଅଳ୍ପ ସଂସ୍ଥାନ କଲ, ତା' ଯୋଗୁଁ ଦିନେ ଆମକୁ ମରିବାକୁ ହେବ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଦେଇ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ କହିଲେ, 'ମରଣଶାଳ ତୁନିଆରେ ସମସ୍ତେ ମରନ୍ତି- ମୁଁ ଯଦି ମରିଯାଏ ରାଜାଙ୍କ ଧନ ବୁଢ଼ିଲା ବୋଲି ଜାଣ । ସେତେବେଳେ ରାଜା କିଛି କହି ପାରିବେ ନାହିଁ । ରାଜା ନ ମରିବେ ବୋଲି କହି ହେବନି । ସେ ମଲେ ମୁଁ କାହା ପାଖରେ ଡୋଷା ହେବି ? ତା'ଛଡ଼ା ଘୋଡ଼ା ଯଦି ମରେ କାମ ଖତମ୍ । ମୁଁ ବା କଥଣ କରିବି ? ତେଣୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ । ଏବେ ସାରା ପୃଥିବୀ ଏଇ ଦର୍ଶନରେ ଗୁଲିଛି ।

ଶଗଡ଼ୋପ ଭୟଙ୍କର :

ଗଣେଶ୍ୱର ରଥଙ୍କ କଥା ଆଗରୁ କହିଛି । ପଣ୍ଡିତ ରଥ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଣ୍ଡିତ । ସେ କବି ଓ ବାଗ୍ମୀ ଥିଲେ । ବ୍ରଜମୋହନ ସାହିତ୍ୟ ସମିତିରୁ ତାଙ୍କୁ ବାଚସ୍ପତି ଉପାଧିରେ ସମ୍ମାନିତ କରାଯାଇଥିଲା । ସେ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ସମେତ ବହୁ ସମ୍ମାନରେ ସମ୍ମାନିତ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ । ସେ ବ୍ରତବେଦୀରେ ମୋତେ ସାବିତ୍ରୀ ପ୍ରଦାନ ଓ ବେଦଧ୍ୟୟନ କରାଇଥିଲେ । ବ୍ରତପରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ଘୋଷିବା ଓ ସ୍ତୁତି ଷ୍ଟୋତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଘୋଷିବରେ କିଛି ସମୟ ଦେବାକୁ ନଳ ମୋତେ ଶୁପ ଦେଇଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେତେବେଳେ ମୋର ଆଗ୍ରହ ନଥିଲା । ମୋର ବିଗତି ଓ ବିଦୃଷ୍ଟା ଦେଖି ଏ ଦିଗରେ ଅଧିକ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବାକୁ ନଳ ଗୁହଁ ନଥିଲେ । ତେବେ ପୂଜାପାଠ କରିବା ନକରିବା ପରତା ପିନ୍ଧି ନିଷା ଦେଖାଇବା ନ

ଦେଖାଇବା, ଆସ୍ତିକ ନାସ୍ତିକ ହେବା ଆଦି ଦ୍ଵୈତଚକ୍ରରୁ ନିର୍ବର୍ତ୍ତି ପାରି ନଥିଲି । ଜୀବନରେ
 ଯେଉଁଠାରେ ପାଦ ପକାଇଲି ମନେ ହେଲା । ମୁଁ ଆପେକ୍ଷିକତାର ସନ୍ଦେହରେ ଆଜ୍ଞକ ହୋଇପଡ଼ିଛି ।
 ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଆର.ଏଲ୍. ଷ୍ଟିଭେନସନ୍ ଲିଖିତ ଦ୍ଵୈତ ଚରିତ୍ର 'ଡ. ଜେନିଲ ଏଣ୍ଡ ମି.
 ହାଇଡ଼' କଥା ମନକୁ ଆସେ । ଗାତିର ଅନ୍ଧକାରରେ ଦେବ ସ୍ଵରୂପ ଚରିତ୍ରଟି କୁହିତ କଥାକାର
 ରୂପ ନେଉଥିଲା । ଏବେ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ସମାଜର ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏହି ରୂପରେ ଠିଆ
 ହେଲା ଭଳି ମନେ କରୁଛି । ମୁଁ ଜ୍ଞାନୀ ନୁହେଁ ଅଥଚ ଅଜ୍ଞାନତା କଥଣ ଜାଣେ । ମୁଁ ଭଲ
 ବୋଲି ନିଜକୁ କେବେ ଦାବି କରି ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ମନ୍ଦକୁ ଚିହ୍ନିପାରେ । ମୁଁ ସଦାଗୁରର ବଶବର୍ତ୍ତୀ
 ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ ମିଥ୍ୟାଗୁରକୁ ଚିହ୍ନିଛି । 'ଜାନାମି ଧର୍ମ' ନ ଚ ମେ ପ୍ରବୃତ୍ତି, ଜାନାମ୍ୟଧର୍ମ ନ ଚ
 ମେ ନିବୃତ୍ତି । ଏସବୁ ଅଳ୍ପ ଜ୍ଞାନ ଭୟଙ୍କର ବା ଖଟା ଗୋପ ଭୟଙ୍କରର ଫଳ । ଏହା
 ଆପେକ୍ଷିକତାର ସନ୍ଦେହ । ଗାତାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଆପେକ୍ଷିକତା ସନ୍ଦେହ ଗ୍ରସ୍ତ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ୨-
 ୩୯, ୪୦ ଶ୍ଳୋକରେ ଯାହା କହିଥିଲେ ତାକୁ ଦାର୍ଶନିକ ସର୍ବପଲ୍ଲୀ ରାଧାକୃଷ୍ଣନ୍ ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର
 ଭାବରେ ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି । "Equipped with attitude of ever-mindedness
 you will be able to shake of completely the shackles of Karma. In this part there is no loss of effort nor is there fear of contrary
 results, even a little practice of this discipline protects one from great fear." ମୋତେ ସମସ୍ତେ ସମୟ ଭାବର ତତ୍ତ୍ଵ ପଢ଼ାଇଲେ କିନ୍ତୁ କର୍ମ ମାଧ୍ୟମରେ
 ଅଭ୍ୟାସ କରିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଲେ ନାହିଁ । ନନାଙ୍କୁ ପରାଶରବର୍ଷ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟର
 ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ଗୁଣ- ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ପହଞ୍ଚିଗଲା ବୋଲି ମନେ କଲାପରେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେତେ ଅଧିକ ବର୍ଷ
 ବୟସ୍କ ନାହିଁକି ସେ ତା'ର ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟୟ ନେଇ ବୟସ୍କପାରେ ନାହିଁ । ନନା ମୋ ଉପରେ କିଛି
 ବୋଧ ଲାଗି ଦେବାକୁ ଶୁଭୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସାମ୍ନାରେ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଥିଲା । ତା' ଥିଲା ମୋ ପାଇଁ
 ମୁକ୍ତଭାରି । ମୋ ପାଠ ପ୍ରଗତି ଠିକ୍ ନଥିବାରୁ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ପାଠବୋଧ ଥିଲା । ପଢ଼ିବାକୁ
 ମନ ଥିଲା । ତେବେ ଅଧିକାଂଶ ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ପିତାମାତାଙ୍କ ପରି ମୋ ପିତାମାତା ମତେ
 ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପଠାଇ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥିଲେ ଯେ ସେମାନେ ଆପଣା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରିଛନ୍ତି ।
 କିନ୍ତୁ ମାନସିକ ବିକାଶ ଅଗ୍ରଗତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କଠାରେ ବେଳ ବା ବଳ ନଥିଲା ।
 ନିଜ ପିଲାଙ୍କୁ ଷ୍ଟୁଲକୁ ପଠାଇବାବେଳେ ସେମାନେ ସିର କରି ନେଇଥିଲେ, ପିଲା ପଢ଼ିଲେ
 କଥଣ କରିବ, ନ ପଢ଼ିଲେ କଥଣ କରିବ । ମୁଁ ଯଦି ମାଟ୍ରିକ ଯାଏଁ ପଢ଼େ ତେବେ ବିରାଣାଟିଏ
 ହେବି, ନ ପଢ଼ିଲେ ଶୁଷ୍କ କରିବି ଏକ ପ୍ରାକ୍ ନିଷ୍ପତ୍ତି ମୋର ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରର ବିକାଶ
 ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଧ୍ଵଂସନେ ଦେଲା । ସମାଜରେ ଘରୋଇ ଟ୍ୟୁସନ୍ ଯୋଗୁ ଧରି ନଥିଲା । ପ୍ରତିଯୋଗିତା
 ନଥିଲା ବା ପ୍ରତିଯୋଗୀ କରାଇବାକୁ ମନୋବୃତ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ନଥିବା ଫଳରେ
 ମୁଁ ଶିକ୍ଷାରେ ସଫଳତା ହାସଲ କରିବାର ସମ୍ଭାବନା ନଥିଲା । ମୁଁ କିଛି ଘରୋଇ ଶିକ୍ଷା
 ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗ୍ରହଣକରି ନନା ମୋତେ ସ୍ଵର୍ଗତ ବାସୁଦେବ ରଥଙ୍କ ଘରକୁ କିଛି ବୁଦ୍ଧି ଆସିବା
 ପାଇଁ ପଠାଉଥିଲେ । ସ୍ଵର୍ଗତ ରଥେ ବାଳିକା ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଥାଆନ୍ତି । ସେ

ଥିଲେ ଉଦାର ସ୍ବେଦଶୀଳ ଓ ଜ୍ଞାନୀ । ମୋ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ଥିଲା ଅନନ୍ୟ । କେବେ ନାନା ଜଞ୍ଜାଳ ମଧ୍ୟରେ ସେ, ମୋ ଦାୟିତ୍ବ ତୁଲାଉବା ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ତେଣୁ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲାଭଳି ଖଣ୍ଡିଏ ଇଂରାଜୀ ଡିକ୍ସନାରୀ ଓ ଖଣ୍ଡିଏ ଗୁରୁତ୍ବ ରହି ପାଞ୍ଚ ଗ୍ରାମୀର ବହି ଧରାଇ ମତେ ବ୍ୟାକରଣ ଘୋଷିବାକୁ ଓ କଷ୍ଟ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଡିକ୍ସନାରୀରୁ ଦେଖିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଲେ । ଦୁଇଟି ଯାକ ବହି ମୋ ପାଇଁ କାଲା ଆଗରେ ମୂଳା ଶ୍ରେବାରଲା ଭଳି ଥିଲା । ଆଉ ଗୋ ମୁଁ ଯାଏଁ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାକରଣ ଶିକ୍ଷା ସାମିତ ଋଣ ଡିକ୍ସନାରୀ ବହିଟିକୁ ପଢ଼ାପାଖରେ ସଜାଇ ଦେଲି । ମୋ ପାଠପଢ଼ା ଘର ଅସଂଖ୍ୟ ବନ୍ଧୁର ମିଳନସଙ୍ଗ ଥିଲା । କେହି ବନ୍ଧୁ ଡିକ୍ସନାରୀ ଖଣ୍ଡିକ ଉଠାଇ ନେଇ ମୋତେ ବହି ଋଣ ବାବଦୁ ମୁକ୍ତି ଦେଲେ । ମୁଁ ତା'ର ଉପଯୋଗ କରିପାରି ନଥିଲି ।

ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ପରିବାରର ଛବି ସମ୍ବନ୍ଧ :-

ପିଲା କାଳରୁ କେଉଁଠାରେ ଘଣ୍ଟାଟିଏ, ଚଉକିଟିଏ, ଚେତୁଲଟିଏ, ଟିକି ଲାଇଟିଏ ବହିଟିଏ ଦେଖିଲେ ସେଥିରୁ ନିଜ ପାଇଁ ଖଣ୍ଡିଏ କରିବାକୁ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ଜାତ ହେଉଥିଲା । ଅଥଚ ଛୋଟ ବଢ଼ିବି ଯୋଗାଡ଼ କରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ମୋ ପାଖରେ ଭଲ କଲମ ଖଣ୍ଡିଏ, ପେନ୍‌ସିଲ୍‌ଟିଏ, କମ୍ପାସ ବଳୁ, ବହି, ଶାତାପତ୍ର, କିଛି ନଥିଲା କହିଲେ ଚଳେ । ଧୋତିଟିଏ ପିନ୍ଧି, ସାର୍ବିଶଣ୍ଡିଏ ଗଳାଇ ମୁଁ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଉଥିଲି । ଶୁବ୍ ବେଳାରେ ଧଳାକନାର ଅନ୍ତର ଭଳି ହାତ୍ ପେଣ୍ଟ ପିନ୍ଧିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ତେବେ ଏକଥା ସତ ଯେ କେବଳ ମୁଁ ନୁହେଁ ସମାଜର ନବେ ଭାଗ ଛାଡ଼ିଛାଡ଼ି ଏଭଳି ଚଳୁଥିଲେ । ବାକି ଦଶଭାଗ ପରି ମୁଁ କାହିଁକି ହୋଇ ପାରିବି ନାହିଁ- ଏ ସଂଘର୍ଷ ମନକୁ ଘାରିଥିଲା । ମୁଁ ମାନସିକ ସଂଘର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ବଞ୍ଚିଲି । ମନ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ରହୁଥିଲା । ସଫଳତାର ସ୍ବରୂପ ନ ଦେଖି ଏକ କାଳ୍ପନିକ ସଫଳତାକୁ ମନରେ ରଖି ଆଗେଇବାବେଳେ ଅନେକ ଭ୍ରାନ୍ତି ମନରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ଦୂରେଇ ଦେଉଥିଲା । ପ୍ରବଳ ଉଚ୍ଛାଣା ମନରେ ପୋଷଣ କରି ତାହାର ଉଚିତ ପଢ଼ା ନପାଇ ମୁଁ ନ ଯଯୋ ନ ତସୋ ଅବସା ମଧ୍ୟରେ ଥିଲି । ତେଣୁ ଏ ସମୟଟି ମୋ ପାଇଁ ଥିଲା ଦୁଃଖ ଓ ଅବସାଦର କାଳ । ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ପରିବାରର ଏକ ଛବି ସମ୍ବନ୍ଧ ମନେବୁଦ୍ଧି- ଯାହାର ରୂପରେଖ କିଛି ନଥିଲା, ତାକୁ ମୂଳ କରି ଦିଗହଜା ନାବ ବା ଆକାଶର ଛିକ ମେଘ ଭଳି ରତସ୍ରବତ ଶୁଲିବାର ଶିଖିଲି । ଏହି ଅବସା ସମଗ୍ର ଜୀବନକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ବିହୀନ କରିଦେବାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା । ଅଧ୍ୟବସାୟ, ନିଷ୍ଠା, ସମୟାନୁବର୍ତ୍ତିତା ଓ ଏକାଗ୍ରତା ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବା କର୍ମଗୁଡ଼ିକରେ ମୁଁ ଅସିର ହେଉଥିଲି । ପୂର୍ଣ୍ଣଲାଭ କରିବାର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ତାକୁ ତ୍ୟାଗ କରୁଥିଲି ଅଥଚ ସଫଳତା ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ନାହିଁ ବୋଲି ଦୁଃଖ କରୁଥିଲି ।

ତତ୍ତ୍ବର ସତ୍ୟକାୟାୟଣ ରାଜଗୁରୁ :

ଏହି ସମୟରେ ସ୍ବଳମଧ୍ୟମ ତତ୍ତ୍ବର ସତ୍ୟନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ କଳାହାଣ୍ଡିର ପୁରୀବତ୍ସ ଅନୁସନ୍ଧାନ ପାଇଁ ରାଜ ଅତିଥି ଥାଆନ୍ତି । ନାନାଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ହୁଏ । ତାଙ୍କ

କନିର୍ଥା ମା (ମାତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ପିତାଙ୍କ ଦ୍ଵିତୀୟ ବିବାହ- ବିମାତା, ରାଜଗୁରୁଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନ-
'ମୋ ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମ-୧ମ ଭାଗ, ପୃ-୪୨)ଙ୍କ ଦ୍ଵିତୀୟା ଭଗିନୀ ମୋ ପିତାଙ୍କ ପ୍ରଥମ ପତ୍ନୀ
ଥିଲେ । ଏ ସଂଯୋଗରୁ ମୋ ନନା ତାଙ୍କ ମଉସା ଓ ମୁଁ ଭାଇ । କଳାହାଣ୍ଡି ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ
ସେ ମୋ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପାରଳାରେ କରାଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ନନା ରାଜି ହେବାର କାରଣ
ନଥିଲା । ତେବେ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲେ ବିଧି ନି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥାନ୍ତା କିଏ ଜାଣେ ?

ଉଦ୍ୟମ ସାହସ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ରୁଚି ଶକ୍ତି ପରାକ୍ରମଃ

ଷଡ଼େତେ ଯତ୍ର ବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ତତ୍ର ଦେବ ସହାୟକୃତ୍ ।

ଏହି ଜୀବନାତି ମାଧ୍ୟମରେ ଆତ୍ମରୂପ ଦେବାବେଳେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ ନନାଙ୍କ ଭଳି
ସଫଳ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ ମୋତେ ଏଭଳି ବଢ଼ିବାକୁ ଦେଲା କିପରି ? ଏହାର ଅନେକ କାରଣ
ସମୟକ୍ରମେ କହିବି, ତେବେ ଏଠି କହିରଖେ ଯେଉଁମାନେ ନିଜକୁ ଗଢ଼ିଥିବାର କହନ୍ତି
ସେମାନେ ପିଲାଙ୍କୁ ଗଢ଼ିବା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ହୁଏତ ନନା ଆମ ବିଷୟରେ ଉପାସାନ ଥିଲେ
ଅଥବା ନିଜେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଜକୁ ଉଠାଇ ନେବା ଆଶାର ଅନ୍ତ ପାଇ ନଥିଲେ ।
ଏହି ଅନନ୍ତ ଆଶା ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇବା ବେଳେ ସେ ପରିବାର ପ୍ରତି ସାମିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
କରୁଥିଲେ । ଅଳ୍ପସଂସାନ କରିବା ପିତାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ପରିବାର ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ ନନା ଏତିକି
କରିବା ସହିତ, ସେ ଏମିତି କିଛି କରି ନଥିଲେ ଯାହା ପାଇଁ ପରିବାର ନିଜକୁ ହାନି ନିଃସ୍ଵ
ମନେ କରିବେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ବାଲ୍ୟ ଓ ଯୌବନର ଦୈନିକ ତାଙ୍କୁ ଏଭଳି କରିଥିଲା । ସେ
ଆଦୌ ଚିନ୍ତା କରି ନଥିଲେ ଯେ ପିତାର ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କିଛି ସନ୍ତାନର କାମରେ ଲାଗେ
ନାହିଁ । ଜୀବନର ଚଲାପଥରେ ଏହା ସନ୍ତାନ ଓ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀମାନଙ୍କୁ କିଛିଟା ସୁଗମତା ବା
ନିରାପତ୍ତା ହୁଏତ ଦିଏ କିନ୍ତୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜକୁ ନିଜେ ହିଁ ବଞ୍ଚାଇବା, ତେଜାଇବା ଓ
ଠିଆ କରାଇବା ଘୋଡ଼ା ପଡ଼େ ।

ସାତ ଶୈଶବରୁ କୈଶୋର - କୈଶୋର-୪

ନକର୍ମଣା ଇଭ୍ୟତେ ଚିତ୍ତୟା ବା ନାପ୍ୟସ୍ତିତାତା ପୁରୁଷସ୍ୟ ନଶ୍ଚିତ
ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଯୋଗାତ୍ ବିହିତଂ ବିଧାତା ନାଲେନ ସର୍ବଂ ଇଭ୍ୟତେ ମନୁଷ୍ୟଃ ।

ବୟସକୁ ବାଲ୍ୟ କୈଶୋର ଆଦି ଭାଗ କଲାବେଳେ ମୁଁ ଧର୍ମ, ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ, ସ୍ଥାନ
ସାମା ଆଦି ବିଗୁଣକୁ ନେଇ ନାହିଁ । ଇଂରାଜୀରେ ତେରରୁ ଉଣେଇଶି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୟସକୁ
ଚିତ୍ ଏକ କୁହାଯାଏ- ଏହା ମୋର କୈଶୋରର ମାନସତ୍ତ୍ୱ । ଏହି ବୟସରେ ଦେହର
ଆକୃତି, ଜୀବନର ରଙ୍ଗ ବଦଳିଯାଏ । ଶାରୀରିକ, ମାନସିକ- ଆବେଶିକ ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ପୂର୍ଣ୍ଣତା
ଆଡ଼କୁ ଗତି କରନ୍ତି ଶୈଶବର ତପଳତା, ବାଲ୍ୟର କୌତୁହଳ, ପୌରଣ୍ଡର ଅନୁଭବ
ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ କୈଶୋରର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଆଙ୍ଗକୁ ସଂଗଠିତ କରି କାଲି ପାଇଁ ଅଗ୍ରସର
ହେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି । ରୂପ, ଭେଦ, ଆଦରଣ ବଦଳିଯାଏ । ସଫଳତା, ବିଫଳତା
ଗୁଡ଼ିକ ମାପିବାର ମାନସିକତା ଗଢ଼ି ଉଠୁଥାଏ । ଗତି ଜାରି ରଖିବାବେଳେ ଆଘାତ ଯେମିତି
ଅଧିକ ହୁଏ, ଆଘାତ ପାଇଁ ପ୍ରତିଘାତ ଦେବାକୁ ଓ ଆଘାତକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବାକୁ ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ
ଏଇଠାରେ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଏହି ସମୟ ସୁ ଓ କୁ ଗୁଡ଼ିକୁ ପରୀକ୍ଷା ଓ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ବଡ଼
ବିଚିତ୍ର ବେଳା । ସେ ଗୁଡ଼ିକ ସୁ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ସୁରୁପାୟିତ ହେଲେ ସୁ ମଣିଷଟିଏ ଉଦ୍ଭବ
ହୁଏ । କଞ୍ଚିତ୍ କୁଗୁଣର ଆଧିକ୍ୟରେ କଞ୍ଚଳାର, କଞ୍ଚଗୁର, କୁବିଶ୍ୱର, କୁକର୍ମକାରୀ, କୁମାର୍ଗରାମା
କୁମଣିଷଟିଏ ଏଇଠାରେ ଆସେ । ଏଇ ସ୍ତରରେ ସହଜାତ ପ୍ରକୃତିଗୁଡ଼ିକ ଅପ୍ରକାଶିତ ଭାବରେ
ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଏହି ସମୟରେ କିଶୋରକୁ ଦେଖି ନିତାନ୍ତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପିତାମାତା
ଓ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଆତ୍ମାୟ ସ୍ୱଜନ ମଧ୍ୟ ଶିଶୁ ମନକୁ ପଡ଼ି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ମନର ଆବେଶଗୁଡ଼ିକ
ଗୁରୁ ତମ୍ବାର ଭାବରେ ଛପାଇ ଦେଇ ହୁଏ । ସ୍ନାତକ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟୟନର ସମ୍ଭାବନା
ନଥିଲେ ଏଇଠାରେ ମାଧ୍ୟମିକ ଓ ସ୍ନାତକ ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତ କରି କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୋଗଦାନ
ହୁଏ । ବିଷ ଭରିବ ନା ମଧୁ ଭରିବ କୈଶୋର ହିଁ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ହୁଏ ।

ନୂଆ ପ୍ରସ୍ତ ଶ୍ରାବଣେଶ :

ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀର ଦଣ୍ଡଭୋଗ, ଅଷ୍ଟମର ଅପମାନ ତ କହିଛି । ଏ ଅଧ୍ୟାୟରୁ ନୂଆ ପ୍ରସ୍ତର ଶ୍ରାବଣେଶ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ନୂଆ ଆଶା ନୂଆ ଉତ୍ସାହ ନେଇ ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପୁନରାୟ ବସିବାବେଳେ ଆଗ ଧାଡ଼ିରେ ନିର୍ଭୟରେ ବସିଗଲା । ନୂଆ ମୁହଁଗୁଡ଼ିକୁ ଗୁଲି-ଶୁବ୍ ଆକର୍ଷଣୀୟ ମନେ ହେଲେ । ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ (ନାଟ୍ୟରଶ୍ମୀ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମାର ରଥ) ବିନୋଦ ବିହାରୀ ମୁକ୍ତ, କୁନ୍ଦବରୁ (ନରାୟଣ ପ୍ରସାଦ ପଟ୍ଟନାୟକ), ବସନ୍ତ କୁମାର ବେହେରା, ସୁରେଶ ମହାନ୍ତି, ଦେବାପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି, ସାବିତ୍ର ହୁସେନ୍, ରାଧା ସାହୁ, ନଳିନୀ ରଞ୍ଜନ ପଟ୍ଟନାୟକ ଅତରଙ୍ଗ ଭାବେ କୁଟିଲେ । ଏମାନଙ୍କର ଆତ୍ମଗିନିତା ଓ ବନ୍ଧୁତ୍ବ ପାଇଁ ଆବେଦନ ନିର୍ମଳ ଓ ନିଷ୍କଳଙ୍କ ଥିଲା । ଏଇମାନେ ସୁଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ, ସୁଛାତ୍ର ଥିଲେ- ସୁବନ୍ଧୁ ହେଲେ । ଦୁଃଖ ସୁଖର ସାଥୀ ହେଲେ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁମାନେ ସାଥୀ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଭାଗ୍ୟବଶରୁ ଯେଉଁମାନେ ବଡ଼ଲୋକ ହୋଇଗଲେ ଉଚ୍ଚ ପଦପଦବୀରେ ଆସାନ ହେଲେ ସେମାନେ ସାହେବା ଢଙ୍ଗ ଧରିଲେ- ଦୂରେଇ ରହିଲେ । ନିଜକୁ ଉଚ୍ଚଜାତିର ମନେ କଲେ । ଆଉ ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ବଡ଼େଇ କରିବାର କିଛି ନଥିଲା, ପୂର୍ବରୁ ମୋ ପ୍ରତି କରିଥିବା ଅତ୍ୟାଗ୍ରହ ଯୋଗୁଁ ମୁକ୍ତ ଟେକି ଗୁଲିବା ଅବସାରେ ନଥିଲେ ।

ସାହିତ୍ୟର ସହିତ :

ଏହି ଶିକ୍ଷାବର୍ଷଠାରୁ ଶିକ୍ଷାନୀତିରେ (୧୯୫୦) କେତେକ ମୋ ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ ଥିଲା । ବୀଜଗଣିତ ଓ ଜ୍ୟାମିତି ନୂଆ ପାଠ ହୋଇଥିବାରୁ ସହଜ ହେଲା । ଇତିହାସ, ଭୂଗୋଳ ଆଦି ଇଂରାଜୀ ମାଧ୍ୟମରୁ ଓଡ଼ିଆରେ ପଢ଼ା ହେଲା । ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ଶ୍ରେଣୀରେ କଟାଇଥିବାରୁ ସଂଯୋଜିତ ନେତୃତ୍ବ ନେବା, ଡର୍କସଭା, ଆଲୋଚନା ସଭା ଆଦିରେ ଯୋଗ ଦେବାର ସଙ୍କୋଚ ରହିଲା ନାହିଁ । ଦୁର୍ଭଳ ଆତ୍ମବୋଧ ବଦଳରେ ଆତ୍ମବତ୍ତ ହେଲା । ହାନମନ୍ୟତା କଟିଗଲା । ଶିକ୍ଷକ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର, ଭଗବାନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ହରପ୍ରସାଦ ପଣ୍ଡା, ବିଭୂତି ଭୂଷଣ ପଣ୍ଡା ପ୍ରଭୃତି ଛାତ୍ରବତ୍ସଳ ଯୁବକ, ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ତେଣୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ବଢ଼ିଲା । ଶିକ୍ଷାଗ୍ରହଣ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହା ହେବା ଫଳରେ ମୋର ଉନତି ହେଲା । ସେହିବର୍ଷ କଲିକତାରୁ ନୂଆ ହୋଇ ପତ୍ରିକାଟିଏ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥାଏ । ନାମ- ‘ଆସତାକାଲି’ । ସ୍କୁଲ ଠିକଣାରେ ସେଇ ପତ୍ରିକାଟିର ବାର୍ଷିକ ଗ୍ରାହକ ହେଲା । ପତ୍ରିକାଟି ମାସକୁ ମାସ ସ୍କୁଲ ଠିକଣାରେ ମୋ ପାଖକୁ ଆସିଲେ ଖୁବ୍ ଖୁସି ଲାଗୁଥିଲା । ମୁଁ ପତ୍ରିକାଟି ପଢୁଥିଲି । ସାଥୀମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଦେଉଥିଲି । ଏହି ପତ୍ରିକାର କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଓ କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ଥିଲା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଭାଗ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବିଭାଗ ଥିଲା ‘ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ’ କେହିକଣେ ‘ତୀର୍ଥକାଳ’ ଛନ୍ଦନାମରେ ବିଭାଗର ସଂପାଦନା କରୁଥିଲେ । ମତେ ଏଇ ବିଭାଗ ଖୁବ୍ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ସାମ୍ପ୍ରତିକ ସମସ୍ତ ସ୍ବନାମଧନ୍ୟ କବି, ଗାଳ୍ପିକ, ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ‘ଆସତାକାଲି’ରେ କଲମଗୁଳନା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ପତ୍ରିକା ପଢ଼ା ଛଡ଼ା ନିୟମିତ ‘ଗାନ୍ଧୀଜୀ’କୁ ଯିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ସେଠାରେ ମୁଖ୍ୟ ତାଳ ଘର ଥିଲା । ଏବେ ସେଠି ଶାଖା ତାଳଘରଟିଏ ଗୁଲିଛି ।

ତାଙ୍କ ଜରିଆରେ ସମାଜ, ମାତୃଭୂମି, ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର, ଲକ୍ଷ୍ମେଷ୍ଟେଟ୍ଟ ଉତ୍କଳ, ଧର୍ମଯୁଗ, ଫିଲ୍ମ
 ଫେୟାର, ହିନ୍ଦୁସାନ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ୍, ସିନେ ସଂସାର ଆଦି ପତ୍ରପତ୍ରିକା ପଢ଼ୁଥିଲା । ଏକେଶ୍
 ଥିଲେ ରାସବିହାରୀ ମୁଣ୍ଡ । ସେ ମଧ୍ୟ ପି.ଟି.ଆର. ଜିଲ୍ଲା ସାମ୍ବଦିକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଖରେ
 ରାଧାମୋହନ ନାୟକ ବିଜ୍ଞେତା ଥିଲେ । ପ୍ୟାକେଟ ଖୋଲୁ ଖୋଲୁ ଆମ ପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ
 ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ମୋ ପାଖରେ ସାଥୀରେ ପ୍ରାୟ ଆଧୁନିକ କୁନ୍ତବାବୁ (ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦ
 ପଟ୍ଟନାୟକ) ମୁଁ ଖବର କାଗଜ ପଢ଼ିବାକୁ ନଅଟାର କିଛି ପୂର୍ବରୁ ବାହାରୁଥିଲି । କୁନ୍ତବାବୁ
 ତାଙ୍କ ଘର ଉପର ମହଲାରେ ପଢୁଥିବେ । ମହାରାଜାଙ୍କ ଷ୍ଟାଫ୍ ପାଖ ଘର । ଝରକା ସଡ଼କ
 ପଟକୁ । ମୁଁ ତାଙ୍କିଲେ ତଳକୁ ଆସିବେ । ଠିକ୍ ନଅଟା ପାର ହୋଇଥିଲେ ଲୁଗା ବଦଳାଇ
 ମୋ ସାଥୀରେ ବାହାରିବେ । ନାହିଁ ଯଦି ଦଶ ମିନିଟ କାହିଁକି ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ ବାକି ଥିଲେ
 କହିବେ ମୋତେ ନଅଟା ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କିବ ନାହିଁ । ବାପା ବିରକ୍ତ ହେବେ । ତାଙ୍କ ବାପା ସ୍ବର୍ଗତ
 ଚିନ୍ତାମଣି ପଟ୍ଟନାୟକ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଅଲୋଚିତ ଅପ୍ରକାଶିତ କବି ପ୍ରତିଭା ।
 ସେ ବିଶ୍ବନାଥ କରଙ୍କ ଦ୍ବାରା ସମ୍ପାଦିତ ଏକ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସର୍ବକଳାପୂର୍ବ
 ସମ୍ପାଦିତ ପତ୍ରିକା “ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ” ପତ୍ରିକାର ନିୟମିତ କବି ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଡାକ୍ତର
 ଜନ୍ମ କଳାହାଣ୍ଡି ମାଟିରେ ହୋଇଥିଲା । ଚିନ୍ତାମଣି, ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ ହେବ ପୂର୍ବରୁ ଭଗନାଘଟଣା
 ମଧ୍ୟରାଜା ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ସେ ଶିକ୍ଷକତା ଛାଡ଼ି ଷ୍ଟେଟର ରାଜସ୍ବ ବିଭାଗରେ
 ତହସିଲଦାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ନୀତିବ୍ୟୟ ଓ ଧର୍ମପରାୟଣ ହୋଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ଅଫିସରାଳ
 ସମ୍ପର୍କିତ ମାଲିକ ହୋଇ ନଥିଲେ । କଳାହାଣ୍ଡିର ସେ ସମୟର ଜଙ୍ଗଲ ସାହେବ, ତାନ୍ତର
 ସାହେବ, ପୋଲିସ ସାହେବ ମାନେ ଅନେକ କିଛି କରିଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜସ୍ବ ମନ୍ତ୍ରୀ
 ଜଗନ୍ନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ-କୁନ୍ତବାବୁଙ୍କ ସାନଭାଇ । କୁନ୍ତବାବୁଙ୍କ ଦ୍ବିତୀୟ ବଡ଼ଭାଇ ରାଜନାତିର
 ଏକ ସୁପ୍ର ଆଗ୍ନେୟଗିରି । ରାମ ମନୋହର ଲୋହିଆଙ୍କ ଅନୁଗାମୀ କିଶାନ ପଟ୍ଟନାୟକ ।
 କୁନ୍ତବାବୁ ନିଜେ ଗାଳ୍ପିକ, କବି ଓ ସୁବକ୍ତା । ତାଙ୍କର ଅନେକ ଗଳ୍ପ ଝଙ୍କାରରେ ପ୍ରକାଶିତ ।
 ସେ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ‘ବିଦାର୍ଣ୍ଣା ପୃଥିବୀ’ ଓ ‘ସାରାଗାତି’ର ଲେଖକ । କଳାହାଣ୍ଡିର
 ଅବହେଳିତ ମାଟିରେ ପିତାଙ୍କ ପରି ସେ ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟିକର ମାନ୍ୟ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ସେଇ
 ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦଙ୍କ ସହିତ ଅଧ୍ୟୟନ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ପଢ଼ି ଘରକୁ ଫେରିଆସି, ଦଶଟା ଡିଗିଟରେ
 ସ୍କୁଲ ପଢ଼ୁବାକୁ ଯନ୍ କରୁଥିଲୁ ।

ପର୍ଶୁରାମ ମୁଣ୍ଡଙ୍କ ସ୍ବର୍ଗ :

ଏହି ସମୟରେ ଭାରତୀୟ ସମିତିରେ ନିୟମିତ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି ।
 ସହକାରୀ ଲାଇବ୍ରେରିଆର୍ ରହି ସମକାଳୀନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ବହିଗୁଡ଼ିକ ପଢ଼ିଲି ।
 ସେତେବେଳେ ସୁସାହିତ୍ୟିକ, ଗାଳ୍ପିକ ସ୍ବର୍ଗତ ପର୍ଶୁରାମ ମୁଣ୍ଡ ସମିତିର ସଭାପତି ଆଧାତି ।
 ମୋର କବିତା ଲେଖା, ଗଳ୍ପ ଲେଖା ଏଇ ସମୟରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ
 ମୋ ଗଳ୍ପଲିଖନ ଶୈଳୀରେ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ସେ ମୋର ଏକ ଗଳ୍ପ ପାଣ୍ଡୁଲିପିରେ ମୁଁ
 ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଶୈଳୀରେ ଲେଖୁଛି କହି ଉତ୍ସାହିତ କରିଥିଲେ । ସ୍ବର୍ଗତ ପର୍ଶୁରାମ ମୁଣ୍ଡ

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଲେଖକ ଥିଲେ । ଏକ ସ୍ଵାଧୀନଚେତନ ବ୍ୟକ୍ତି ରୂପେ ‘ଉଦ୍ୟାନ’ ନାମକ ଏକ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ସମାଲୋଚନାମୂଳକ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ ଯାହା ‘ନିଆଁଶୁଖି’ଠାରୁ କୌଣସି ଗୁଣରେ କମ୍ ନଥିଲା । ତାଙ୍କ ‘ମୂଲିଆ ପିଲା’ ଉପନ୍ୟାସ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଅବଦାନ, କାଳିନ୍ଦୀ ଭରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ‘ମାଟିର ମଣିଷ’ ପରି ଏହା ଏକ କାଳଜୟୀ କୃତି । ସେହିପରି ‘ଉତ୍କଳେ ଶାରଳା’ ତାଙ୍କ କବି ମାନସର ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ପ୍ରଦର୍ଶନ । ତାଙ୍କ ଉତ୍କଳାୟ ପ୍ରାଣର ଉଜ୍ଜ୍ଵାସ ।

କ୍ଷତ୍ରେକଳା ଖରସୁଆଁ ମାଗିଲେ ଉତ୍ତରେ ସିଂଭୁମ୍ବର ସଙ୍ଗେ ।

ମାଗିଲେ ପକ୍ଷିଟୋ ଟିକାଲି, ମଞ୍ଜୁଷା, ବୁଢ଼ାରସିଙ୍ଗି ଜଳତରେ ସୋମପେଶତରଳାତି

ମାଗିଲେ ପଶୁମେ ଦେଓଭୋଗ, ଫୁଲଝର, ବିନ୍ଦୁନୟାଗଡ଼

ବସର ଓଡ଼ିଆ ମାଟି ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର ।

ଏହି ଶକ୍ତକାବ୍ୟଟିରେ ଅଛି ଓଡ଼ିଶାର ଜୀବିତ ଓ ମୃତ ଅନେକ ନେତାଙ୍କ ଚିତ୍ର, ଯେଉଁମାନେ ଶାସନର ବାଗ୍‌ଦୋରି ହାତରେ ଧରି କିଛି କରି ନାହାନ୍ତି ତା’ର ଇତିହାସ । ସେହି ପଶୁରାମଙ୍କ ଆଗ୍ରହକୁ ସମ୍ବଳ କରି ମୁଁ ଲେଖନୀ ଧରିଥିଲି ଏଇ କୈଶୋରରେ ।

ସାହିତ୍ୟ ସହିତ-ପାଠ୍ୟକ୍ରମରୁ କିଛି :

ଏହି ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର ପ୍ରେରଣା ମଧ୍ୟ କମ୍ ନଥିଲା । ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀରେ ରାଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ‘ତୁଠପଥର’, ନବମଶ୍ରେଣୀରେ କାଳିନ୍ଦୀ ଭରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ‘ମାଟିର ମଣିଷ’, ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ ଉତ୍କଳିକା, ସୃଷ୍ଟିକ୍ଷମତା ବିକାଶ ପାଇଁ ରୋଚକ, ପ୍ରେରକ, ଆନନ୍ଦଦାୟକ ଓ ପୋଷକ ସ୍ଵରୂପ ହୋଇଥିଲା । ଆମ ଦେଶର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ନିର୍ବାଚନ କରି ବ୍ୟବସାୟ ମନୋବୃତ୍ତି ନେଇ ସଂକଳନ ନାମରେ ଭିରତନ ସାହିତ୍ୟ କୃତି ଗୁଡ଼ିକୁ ଆଡ଼େଇ ଦିଆଯାଇଛି । କେଉଁ ବିଗୁରବୁଦ୍ଧି ବଳରେ ଏ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ବିତ୍ତଗଣ ନବମ ଓ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଠନ ଅଭ୍ୟାସ ବୁଦ୍ଧି କରିବା ଭଜା ଛାଡ଼ି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସାମିଲ କରିଛନ୍ତି । ଏ କଥା ତାଙ୍କୁ ହିଁ ଜଣା ।

ଆମେ ଡିନିଜଣ :

ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀରୁ ମୋର ଲିଖନ ଶୈଳୀର ଉଚ୍ଚତ ଘଟିଥିଲା । ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ଉତ୍କଳଜାତୀ ଶିକ୍ଷକ ମୋର କେତୋଟି ରଚନା ଅନ୍ୟଶ୍ରେଣୀ ମାନଙ୍କରେ ପଢ଼ି ମୋ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରର୍ଣ୍ଣସା କରୁଥିବା ଶୁଣି ମୋ ଛାତି କୁଣ୍ଠେମୋଟ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଶ୍ରେଣୀରେ ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମୋ ପଡ଼ିଆରା ବଢୁଥିଲା । କୁନ୍ତବାବୁ, ଦେବୀ ମହାନ୍ତି ଓ ମୁଁ ତିନିହେଁ ମିଶି, ‘ଆମେ ତିନି ଜଣ ସଂସ’ ଗଢ଼ିଲୁ । ସାହିତ୍ୟର ସାମାରେ ରହିବା ପାଇଁ ସମସାମୟିକ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ପାଠ, ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ଓ ସାହିତ୍ୟର ଆଲୋଚନା ଓ ଲେଖାଲେଖି ଗୁଲିଲା । ଆମେ ଯୁଗଭ୍ୟୋତି ମାନ୍ୟମଣ୍ଡଳ ନାମରେ ଏକ ମାନ୍ୟମଣ୍ଡଳ ଗଢ଼ିଥିଲୁ । ମାନ୍ୟମଣ୍ଡଳ ସଂଗଠନ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର

ପ୍ରଗୁର ସମିତି ପୁରସ୍କାର ମିଳିଥିଲା । ସେହି ପୁରସ୍କାର ଅର୍ଥରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଆଲମିରା କିଣା ଯାଇଥିଲା । ତହିଁରେ କିଛି ଲାଇବ୍ରେରୀ ପୁସ୍ତକ କିଣାଯାଇ ରଖାହେଲା । ଆମେ ‘ଯୁଗଜ୍ୟୋତି’ ନାମକ ଏକ ହାତଲେଖା ପତ୍ରିକାର ଦୁଇ ତିନି ଗୋଟି ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲୁ । ‘ଯୁଗଜ୍ୟୋତି’ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପ୍ରତୀକ ନାମ ଥିଲା । କେବଳ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଦୁହେଁ ଚିନ୍ତାୟ ସହସ୍ରାବଦ ସେ ଥିଲେ ‘ଯୁଗଜ୍ୟୋତି’ । ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଏଇ ଧାଡ଼ିଟି ମନେ ପଡ଼ିଲେ ଆମେ କେତେ ଭାବିବିଡ଼ି ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଛବି ଦେଇ ପତ୍ରିକାର ନାମ ‘ଯୁଗଜ୍ୟୋତି’ ଦେଉଥିଲୁ ବୁଝିହେବ ।

The light has gone out, I said and yet I was wrong. For the light that shone in this country was no ordinary light. The light that has illuminated this country for these many years, and a thousand years later that light will still be seen in this country, and the world will see it and it will give solace to innumerable hearts.

- ଜବାହରଲାଲ ନେହେରୁ

ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ :

ନାଟକ ପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ଥିବା କଥା ଆଗରୁ କହିଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଭିନ୍ନ ସାଂସ୍କୃତିକ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ମୋତେ ଓ ସୁରେଶ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ଖୋଜା ଯାଉଥିଲା । ଭବନାପାଟଣାରେ ନାଟକଟିଏ ହେଲେ ଭଲ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଇବା ସହିତ ଆବଶ୍ୟକମତେ ଛୋଟ ବଡ଼ ପାର୍ଟିଟିଏ ମିଳି ଯାଉଥିଲା । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ପଟଳା, ଅଳ୍ପଭକ୍ତା, ଆକର୍ଷଣହୀନ କିଶୋରଟିଏ । ତେଣୁ ଯୁବକର ରୋଲ୍ କରିବାର ନଥିଲା । ସେତେବେଳେ ମୋ ବନ୍ଧୁସର ପିଲାଏ ସା ରୋଲ୍ କରୁଥିଲେ । ମୋର କେତେଜଣ ସାଥୀ ନରୀ ରୂପରେ ଯେପରି ଆକର୍ଷଣୀୟ ମନେ ହେଉଥିଲେ, ସେପରି ସୁନ୍ଦର ରୋଲ୍ କରୁଥିଲେ । ନାଟକଟିଏ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରିବାକୁ ଗଲାବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ଗୃହିତ ଥିଲା । ସତୁରୀ ଦଶକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଳାହାଣ୍ଡିରେ ନରୀ ଭୂମିକାରେ କିଶୋରମାନେ ହିଁ ଅଭିନୟ କରୁଥିଲେ । ଏବେ ମଧ୍ୟ କଳାହାଣ୍ଡି ଏ ଦିଗରୁ ପଛରେ । ନାଟକଟିଏ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ପେଶାଦାର ଅଭିନେତ୍ରୀ ବାହାରୁ ଖୋଜି ଆଣିବା ଦରକାର ପଡ଼ୁଛି । ଏଥୁପାଇଁ ମୋଟା ଅର୍ଥ ଦେବାକୁ ପଡୁଥିବାରୁ ଭବନାପାଟଣାରେ ନାଟକଟିଏ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରିବା ବଡ଼ ବ୍ୟୟସାପେକ୍ଷ । କଳାହାଣ୍ଡି ନାଟକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନାଟ୍ୟରଶ୍ମି ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମାର ରଥଙ୍କ ଅଭ୍ୟୁଦୟ ପୂର୍ବରୁ ନରୀ ଅଭିନେତ୍ରୀ ଖୋଜି ଆଣି ନାଟକଟିଏ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରିବାର ସାହସ କାହାରି ନଥିଲା । ନାଟ୍ୟକାର ଭାବେ ଓଡ଼ିଶାର ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଗବନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲଙ୍କ ସ୍ଥାନ ସମାଲୋଚକ ପିର କରିବେ, ତେବେ ଏକଥା ନିଶ୍ଚିତ ଯେ ଦୀର୍ଘ ପନ୍ଦର ବର୍ଷକାଳ ନିଜେ ନୂଆ ନାଟକ ଲେଖି, ସେସବୁକୁ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରାଇ କଳାହାଣ୍ଡିର ନାଟ୍ୟକଳାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାରେ ସେ ଏକ ଅମ୍ଭାନ ଜ୍ୟୋତିଶିଖା । ସେ ନାଟକ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଅପସରି ଯିବା

ପରେ ତାଙ୍କ ପାନ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୂନ୍ୟ ରହିଛି । କଳାହାଣ୍ଡର ଅଭିନୟ କଳାକୁ ପୁଷ୍ଟ କରିବାରେ ସ୍ୱର୍ଗତ ଉପଯୁକ୍ତ ନୟ, ସ୍ୱର୍ଗତ ଗଙ୍ଗାଧର ମହାପାତ୍ର, ସୋମନାଥ ମିଶ୍ର, ସ୍ୱର୍ଗତ ବାସୁଦେବ ବେହେରା ଆଦିଙ୍କ ପାନ ଅତୁଳନୀୟ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଏମାନଙ୍କ ଉତ୍ତରାଧିକାରକୁ ବହୁଶୁଣିତ କରିବା ସହିତ କଳାହାଣ୍ଡକୁ ଅନେକ ନୂତନ କଳାକାର ପ୍ରଦାନ କରିଅଛନ୍ତି । ରଥେ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀ 'ମୋ ଖେଳଘର'ରେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ସମ୍ପର୍କରେ ଯାହାସବୁ ଲେଖିଛନ୍ତି ତାହା ଆଦୌ ସଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ତେବେ ସେଇ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ପୃଷ୍ଠାରେ ସେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ, 'ତମ ହାତରେ ଅଭିନୟ ହେବ ନାହିଁ' ବୋଲି ଡାକ୍ତର କେହି ଶିକ୍ଷକ କହିଥିବା ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ତାହା ସତ୍ୟ ଥିଲା । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ନିଜ ନାଟକରେ ମଧ୍ୟ ଅଭିନୟ କରୁ ନଥିଲେ । କପାଡିଓ ଅଭିନେତା ରୂପରେ ମଞ୍ଚରେ ତାଙ୍କ ଉପସିତି ହାସ୍ୟ ଉତ୍ପେକ୍ତ କରାଉଥିଲା । ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଗୁଣ ଅଛି- ଅନ୍ୟର ସଫଳତା ଦେଖି ନିଜେ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ ନେଇ, କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିପଦ ସମ୍ଭାବନାକୁ ଖାତିର ନକରି, ହାସ୍ୟାସ୍ତ୍ର ହେବାକୁ ନ ଡରି ସାହସର ସହିତ ସେ ଆଗେଇ ଯାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀରେ ଏଭଳି କେତେକ ସୂଚନା ସେ ଦେଇଛନ୍ତି । ମୋ ଅଭିନେତା ଜୀବନ କଥା କହୁଥିଲି- ମୋତେ ଦେବାକୁ ଭୂମିକା ଖୋଜିବାବେଳେ ଧଳାରଙ୍ଗ ବାଳରେ ମାରି ବୁଢ଼ା କରାଇ ଦେବାକୁ ଉଚିତ ମନେ କରାଗଲା । ଧଡ଼ି ମହାନ୍ତି, ସତ୍ୟନାଥ ଗୁମାସ୍ତା, କୌଳର ହୋଇ ମୁଁ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କଲି । କିଛି ନହେଲେ ପ୍ରକ୍ତି ଦେବା, ପ୍ରମିତିଙ୍କ କରିବା, ମଞ୍ଚ ପରିଗୁଳନା କରିବା ଆଦି କାମ ହେଉଥିଲା । କୈଶୋର ପରେ ତୀର୍ଥ ଚିନ ମୁଁ ଆତ୍ମାନୈଷ୍ଠ୍ୟ କରି ଭବାନୀପାଟଣାରୁ ଅନୁପସିତ ରହିବା କାଳରେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଏ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ପଶିଲେ । ସେ ମୋତେ ଦୂରରେ ଦେବାକୁ ଗୁଞ୍ଜିଲେ । ସେ ଏଭଳି ଏକ ସୁନ୍ଦର ନିର୍ମୂଳି ଲତା, ଯାହା ତଳେ କେହି ଉଧେଇ ପାରେ ନାହିଁ । ମୋ କଥାରୁ ଆଉ ଏକ ବାକ୍ୟ- ରଙ୍ଗବୋଲି ମଞ୍ଚକୁ ଆସିବାବେଳେ, ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଦେବାବେଳେ, ନାଟକ ସମ୍ପର୍କରେ ଚିତ୍ତା କଲାବେଳେ କୁଣ ବେହେରା, ନିତ୍ୟା ଆକ୍ଷାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୁଣ୍ଡ ନୋରୁଁଯାଏ ।

ମାବୁକୁଳ କାଶନ ପରୀକ୍ଷା :

ଏ ମଧ୍ୟରେ କବମ, ଦଶମ ଓ ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀ ଗୁଡ଼ିକର କଥା ଏକାଧରକେ କହିଦିଅଁ । ନୂଆ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ସଚ୍ଚିନ୍ଦ୍ରନାଥ କାନୁନ୍‌ଗୋ ଆସିଆଆନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଛାତ୍ରବତ୍ସଳତା ଅପାରାଗ । ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି- ସଭା ସମିତି ବେଳେ ସେ ଆମ ଆଡ଼କୁ ଗୁଞ୍ଜି ରହିଥିବା ଭଳି ମନେ ହେଉଥିଲା । ନୂତନ ଭାବେ ଯୋଗ ଦେଉଥିବା କଳାଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରୀ ହେମନ୍ତ କୁମାର ପତି ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଆଗକୁ ଠେଲିବା ପାଇଁ ସଜାଗ ଥାଆନ୍ତି । ଏହି ସମୟରେ ଖୁବ୍ ସ୍ୱଳ୍ପକାଳ ପାଇଁ କିଶାନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ରଜନୀକାନ୍ତ ଦାସ, କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଭଳି ଶିକ୍ଷକ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ବିଭିନ୍ନ କାରଣରୁ ସେମାନେ ରହି ନଥିଲେ । ୧୯୫୦ରୁ ୧୯୫୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ତିନିଶ୍ରେଣୀର ଶିକ୍ଷା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଗଣିତ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ସତ୍ୟ ପ୍ରସାଦ ମୁଣ୍ଡ ଓ ମଖାଇଙ୍କ ପାଢ଼ିଙ୍କ ଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷକ ନଥିଲେ । ଗଣିତ ଶିକ୍ଷାରେ ମୋର ଅନାଗ୍ରହ ଯୋଗୁଁ ଶ୍ରୀ ମୁଣ୍ଡଙ୍କ ପ୍ରାତିଭାଜନ ହେବା ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରେ ମୋ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବପର ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ

ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ପ୍ରଶାସନ ଭାବେ ଶ୍ରୀ ମୁକ୍ତ ଡାକ୍ତର ସମସ୍ତ ଶୁଦ୍ଧ ମୋ ପାଇଁ ଅଜାତି ଦେଇଥିଲେ । ନବମ ଦଶମ ଏକାଦଶ ଡିଗ୍ରୀ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଏକକ ଭାବେ ମାଧ୍ୟମିକ ଶ୍ରେଣୀ ରୂପେ ବିଶ୍ୱର କରାଯାଉଥିଲା । ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀକୁ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ, ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ନବମ ଶ୍ରେଣୀକୁ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ କୁହାଯାଉଥିଲା । ପରୀକ୍ଷାର ନାମ ଥିଲା ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ ଓ ପରୀକ୍ଷା ପରିଶ୍ରମନ କରୁଥିଲା 'ଉତ୍କଳ ଯୁନିଭରସିଟି' । ପରେ ପରୀକ୍ଷା ପରିଶ୍ରମନ କଲେ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାବୋର୍ଡ଼ ଓ ପରୀକ୍ଷାର ନାମ ହେଲା ହାଇସ୍କୁଲ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ପରୀକ୍ଷା । ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ ପରୀକ୍ଷା ସର୍ବମାନ୍ୟ ଥିଲା । ଏହି ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଶ୍ କଲେ ସମାଜରେ ସ୍ୱାକୃତି ମିଳି ଯାଉଥିଲା । ସ୍ୱର୍ଗତ ପଣ୍ଡିତ ଅଧ୍ୟାପକ ଜୟକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର ଏହାକୁ ମାଟ୍ରିକୁଲ ନାଶନ ପରୀକ୍ଷା ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ଏହି ପରୀକ୍ଷା କେବଳ ମାଟ୍ରିକୁଲ କାର୍ହିକି ପିତୃକୁଳ ମଧ୍ୟ ନାଶ କରିବାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା ।

ଫକୀର ମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କ ଡାକମୁଦ୍ରସାଟିଏ ହେବାକୁ ସପ୍ତମଟିଏ ପାଶ୍ କଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା । ଏହା ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପ୍ରାରମ୍ଭର କଥା । ପରୀକ୍ଷା ବର୍ଷ ପରେ ଏଥିପାଇଁ ମାଟ୍ରିକ ପାଶ୍ ଲୋଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ଜୀବନର ସଫଳତା ମାଟ୍ରିକ ସାର୍ଟିଫିକେଟର ଫର୍ମଟି ଉପରେ ନିର୍ଭର କଲା । କୌଣସିମତେ ମାଟ୍ରିକ ପାଶ୍ କଲେ କିରାଣୀ, ତହସିଲଦାର, ବି.ଡି.ଓ., ଫରଷ୍ଟର, ରେଜିର, ବ୍ୟାଙ୍କ କିରାଣୀ, ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର, ଅବକାରୀ ଉତ୍ତପେକ୍ତର, ପୋଲିସ ସବରକ୍ତପେକ୍ତର ଆଦି ସବୁ ଗୁକ୍ତିରି ମିଳିଲା । କେବଳ ମିଳୁ ନଥିଲା ଶିକ୍ଷକ ପଦ । ଶିକ୍ଷକଟିଏ ହେବା ପାଇଁ ମାଟ୍ରିକ ପାଶ୍ କରିବା ପରେ ଯେମିତି ଦୁଇବର୍ଷ ଟ୍ରେନିଂ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା, ସେହିଭଳି ହାଇସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷକ ହେବା ପାଇଁ ମାଟ୍ରିକ ପାଶ୍ କରିବା ପରେ ଆଉ ଗୁରୁ ବର୍ଷ ପାଠପଢ଼ି ସ୍ନାତକ ହୋଇ ତା'ପରେ ବର୍ଷଟିଏର ଡାଲିମ ଛୋଡ଼ା ପଡୁଥିଲା । ଭଲ ଦରମା ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଏବକୁ ସମସ୍ତେ ଯୋଗ୍ୟ, କେବଳ ଶିକ୍ଷକ ଛଡ଼ା । ନୂଆ ନୂଆ ସ୍ୱାଧୀନତା ମିଳିଥାଏ । ଯେଉଁମାନେ ନେତା ହେଲେ ଶାସନ ଗାଦିରେ ବସିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଛେନାଗୁଡ଼ ଖାଇଲା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ଆବଶ୍ୟକ ଅନାବଶ୍ୟକ ଭାବରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଗୁକ୍ତିରା ଖୋଲି ଏତେ ଅଧିକ ନିଯୁକ୍ତି ଦିଆଗଲା ଯେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶହେ ବର୍ଷ ପାଇଁ ସମ୍ପ୍ରଦାରଣର ପଥରୁଦ୍ଧ କରି ଦିଆଗଲା । ଲୋକେ ଶିକ୍ଷା ଓ ସାର୍ଟିଫିକେଟକୁ କର୍ମ ନିଯୁକ୍ତିର ବାଟ ବୋଲି ଜାଣିଲେ । ଯେକୌଣସି ମତେ ମାଟ୍ରିକ ଖଣ୍ଡେ ପାଶ୍ କଲେ, ସରକାରୀ ପଦବାଟିଏ ମିଳିବ, ଏଥିପାଇଁ ଚୋଡ଼ି ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସରକାରୀ ଗୁକ୍ତିରାରେ ଯୋଗ୍ୟତା, ଦକ୍ଷତା, କର୍ମକୁଶଳତା, ସାଧୁତା ଓ ପଦପଦବାଟି ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ କି ନା ତା'ର ବିବେଚନା ରହିଲା ନାହିଁ । ଧୂଆମୂଳା ଅଧୂଆମୂଳା ସମାନ ହେଲେ । ଯିଏ ହଳ ଧରି ଭଲ ଗୁଣ କରନ୍ତା, ବେପାରୀ ହୋଇ ଭଲ ବେପାର କରନ୍ତା, କରତ ଧରି ଭଲ କାରିଗର ବଢ଼େଇ ହୁଅନ୍ତା, ଗୁକ୍ତିରା ଖଣ୍ଡକର ମୋହରେ ଗୁକ୍ତିରା କଲେ । ସୁବିଧାରେ ଦୁଇପଇସା ଦରମା ସାଥାକୁ, ଉପୁରି ଦୁଇ ପଇସା ପାଇଁ ମୋହ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଏ ମୋହ ଏବେ ସମାଜକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରାସ କରି ସାମାଜିକ ଭେଦଭାବ, ଜାତିଆଣ ଭାବ, ଲିଙ୍ଗ ଭେଦଭାବ ଆଦି ନାନା ଭେଦ ବିଶ୍ୱରର କାରଣ ହୋଇଛି । ବୁଦ୍ଧିମାନ ଗଣ

ଏହାକୁ ଶିକ୍ଷାଲାଗିର ଡୋଷ ବୋଲି ମନେ କଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ଯେ ଶାସନର ତୁଟି ଏକଥା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଗୁର କରାଯାଇନି । କୃଷି, ଶିଳ୍ପ, ବାଣିଜ୍ୟ, ଅର୍ଥନୀତିରେ ଶ୍ରମଶକ୍ତି ଓ ଜନଶକ୍ତି ଉପଯୁକ୍ତ ବିନିଯୋଗ ନହେବା ଜନିତ ଅଧୋଗତି ଓ ତଳଜନିତ ଯେଉଁ ବୈଷମ୍ୟ ଏବେ ଭାରତରେ ଦେଖା ଦେଇଛି ଏସବୁର ମୂଳ କାରଣ ସରକାରୀ ଶୁକ୍ତିରାଗ ଅସମୟ ପ୍ରସାରଣ । ଶୁକ୍ତିରା ଖଣ୍ଡିଏ ପାଇଲା ପରେ ଏସବୁ ଶୁକ୍ତିରିଆ ନିଜ ଜୀବନକୁ ସାର୍ଥକ ଓ ନିରାପଦ କରିସାରି ଆଗାମୀ ସହସ୍ର ଯୁଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜ ବଂଶଧରମାନଙ୍କୁ ନିରାପଦ କରିବାର ବଡ଼ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଲେ । ଏସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ଏଇ ଶୁକ୍ତିରା ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ ସନ୍ତାନମାନେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟବ୍ୟାପୀ, ନୃଶଂସ ହତ୍ୟାକାରୀ ଓ ତଳାୟତ ହେଲେ । ପିତାଉ ଧନ ଏମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଏହି ନୃଶଂସମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କର୍ମଜୀବୀ, ଶ୍ରମଜୀବୀ, କୃଷକର ସନ୍ତାନ ନାହାନ୍ତି । ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ନିୟୁତ୍ତି ପରି ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ସମାଜକୁ ପଟ୍ଟୁ କରିଦେବାର ବଡ଼ କାରଣ । ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଜ୍ଞାନ ପାଇଁ ନୁହେଁ ବରଂ ଯୋଗ୍ୟତାରେ ଅନ୍ୟକୁ ଟପି ଶୁକ୍ତିରା ହସଲ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଦିଆଗଲା । ଫଳ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଲାଣି ଯେ, ଯେକୌଣସି ସରକାରୀ ଶୁକ୍ତିରା ପାଇଁ କିଛି ଦେବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲାଣି । ଯାହାର ଦେବାକୁ ଅଛି ସେ ଶୁକ୍ତିରା ପାଉଛି । ଯା'ର ନାହିଁ ସେ ପାଇବାର ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ । ଏଣେ ସରକାରୀ କଲକାରଖାନା, ପରିବହନ, ସରକାରୀ କୃଷି ସଂସ୍ଥା, ସମବାୟ ସବୁଠାରେ ଦିଅଁକୁ ଖାଇ ଖରୁଳି ଖାଇବାର ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଗୁଲିଛି । ଏହି ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ମୁଁ ଦେଖୁଥିବା ପରଶ ସାଲରୁ । ନନା ବୋଉ ମାଟ୍ରିକଟି ପରେ ମୋର ଖଣ୍ଡିଏ ସରକାରୀ ଶୁକ୍ତିରା କେମିତି ହେବ ଆଖି ପକାଇଲେ । ଗୁଳିଶ ଏକର ଗୁଣ ଜମିରେ ମତେ ପୁରାଇ ଦେବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହଜିଗଲା । କଥା ପଛସା ଘରକୁ ଆଣିବାର ମୋହରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଆଦର୍ଶ ସବୁ ବଳି ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ବଞ୍ଚଳ ଧନୀ ହେବାର ମୋହ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଘାରିବାବେଳେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଏଥିରୁ ବାଦ୍ ପଡ଼ି ନଥିଲେ । ଟ୍ୟୁସନ୍ ଧରା ଗୁଲିଲା । ସ୍ୱସ୍ତ ନ କହିଲେ ମଧ୍ୟ କହିଲା ଭଳି ଆଦରଣ ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଲା । 'ପରୀକ୍ଷାରେ ଭଲ କରିବ ତ 'ଟ୍ୟୁସନ୍ କର' । ସରକାରୀ ବଦଳି ବକ୍ତ୍ରରେ କଳାହାଣ୍ଡିର ଜଣେ ଦିଜଣ ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷକ ଅନ୍ୟତ୍ର ଗୁଲିଗଲେ ଯେଉଁମାନେ ଆସିଲେ ସେମାନେ ଅଶିକ୍ଷିତ ଗଡ଼ଜାତକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା କଥା କହୁଥିଲେ । ଏବଂ ଏଠାକାର ସରଳତାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଶିକ୍ଷା ପସରା ମେଲାଇ ବେପାର କଲେ । ମୋ ଭଳି ଛାତ୍ର, ଯା'ର ଶ୍ରେଣୀ କକ୍ଷରୁ କିଛି ପାଇବାର ଥିଲା ଟ୍ୟୁସନ୍ କରିବାର ନଥିଲା, କ୍ଷତି ତା'ର ହେଲା । ଗଣିତ ମୋ ପାଇଁ ହେବାର ବିଷୟ ନଥିଲା । ଗଣିତର ସୁଧକକ୍ଷା, ବାଜଗଣିତର ଲଃସାଃଗୁଃ, ଗଃସାଃଗୁଃ, ଜ୍ୟାମିତିରେ କେତୋଟି ଉପପାଦ୍ୟ ପୋଷି ଯାହା ମିଳିଲା ତଳେଇ ଦେଉଥିଲି । ତେଣୁ ଗଣିତ ଟ୍ୟୁସନ ଲୋଡ଼ା ନଥିଲା । ଓଡ଼ିଆ, ସଂସ୍କୃତ, ଇତିହାସ, ଭୂଗୋଳ ଆଦିରେ ଭଲ କରୁଥିଲି । ଇଂରାଜୀରେ ସଫଳତା ବିଫଳତାର ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା ୫୦=୫୦ । ତେଣୁ ସଫଳତାକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଟ୍ୟୁସନ୍ କଲି । ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷକ ଥାଆନ୍ତି ଗଗନ ବିହାରୀ ଭାୟ । ତାଙ୍କ ଟ୍ୟୁସନରେ ଛାତ୍ର ସଂଖ୍ୟା ଶହେ ଯାଏଁ ଥିଲା । ଶ୍ରେଣୀଭାଗା ସିଫ୍ କରି ପାଠପଢ଼ା

ହେଉଥିଲା । ପ୍ରତିବର୍ଷରେ ତିନୋଟି ଦଳ ଥିଲେ । ‘ନ’ ଦଳ ଯିଏ ଭଲ ଛାତ୍ର ବର୍ଷସାରା ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପଢ଼ିଛନ୍ତି, ଭଲ ଇଂରାଜୀ ଜ୍ଞାନ, ଶିକ୍ଷକ ସେମାନଙ୍କ ସହ ନେଇ ପଢ଼ାଇବେ । ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଛାତ୍ର ‘ଖ’ ଦଳ । ସେମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷକ ଅଧା ସମୟ ଦେବେ । ବାକି ଯେ ରହିଲେ ଅଧମ ଉତ୍ତରଣ ଦଳ । ଏମାନେ ଫର୍ମୁଲା ନୋଟ୍ ଘୋଷିବେ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଶ୍ କରିବାକୁ ଯେତିକି ଦରକାର । ବ୍ୟସ୍ତ ଫି ମାସକୁ ତିରିଶ ଟଙ୍କା । ସେତେବେଳେ ତିରିଶ ଟଙ୍କାର କ୍ରୟଶକ୍ତି ଆଜି ତୁଳନାରେ ପ୍ରାୟ ଗୁଳିଶଗୁଣ ଅଧିକ ଥିଲା । ମୋ ସମ୍ପର୍କରେ ଶିକ୍ଷକ ରାୟଙ୍କର ଧାରଣା ଥିଲା, ମୁଁ ଜଣେ ନେତା-ଦୁଷ୍ଟ ଛାତ୍ର । ତାଙ୍କ ଗୋଲମୋଟର ଆକାର, ଗୁଲିଚଳଣ ଓ ଦତ୍ତହୀନ ମୁଖ ଭାଷା ତାଙ୍କୁ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଏକ ହାସ୍ୟ ଉଦ୍ରେକ କରାଉଥିବା ଦରିଦ୍ରରେ ପରିଣତ କରିଥିଲା । ତାଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ସେ କହୁଥିଲେ “ଗଗନ ବିହାରୀ ରାଏ” । ପିଲାଏ ଶୁଣୁଥିଲେ ଗଙ୍ଗ ଦଉ । ପିଲାଏ ତାଙ୍କୁ ଆଗରୁ ପଛରୁ ସେଇ ନାମରେ ସମ୍ବୋଧନ କରି ଉଭେଇ ଯାଉଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ‘ଗଙ୍ଗଦଉ ନାମ ମଞ୍ଜୁକରାଜ’ର କାହାଣୀ ସଂସ୍କୃତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଥିଲା । ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ନାମ ଦେବା ଛାତ୍ର ଦରିଦ୍ରର ଏକ ବିଶେଷ ଅଙ୍ଗ । ସତ୍ୟ ଆଜ୍ଞାଙ୍କ ନାମ ଥିଲା ଗେଡ଼ୋ, ରଘୁ ମିଶ୍ର ପେଟୁ, ପଞ୍ଚିତଙ୍କ ନାମ ଥିଲା ଠେଙ୍ଗା ଉତ୍ପାତି । ତେବେ ଗଙ୍ଗ ଦଉ ସାର୍ବଜ୍ଞ ପାଇଁ ଅତ୍ୟାଗୁର ତିନିଏ ଅଧିକ ଥିଲା । ତାଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧ ସଫା ଧଳା କାମିଜରେ କାଳିଛିଟା ଛାତିବା- କଛା ଝିଙ୍କିଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଥା ଯାଉଥିଲା । ସେ ଏସବୁ ପଛରେ ମୋର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବା ପରୋକ୍ଷ ହାତ ଥିବାର କଳ୍ପନାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । ୧୯୫୨ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ଟେଷ୍ଟ ପରୀକ୍ଷାରେ ବାରଜଣ ଛାତ୍ରଙ୍କ ସହିତ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ମୁଁ ଗୁରିମାସ ଇଂରାଜୀ ବ୍ୟୁସନ ନେଲି । ମୋଟ ୩୯ ଜଣଙ୍କୁ ୧୯୫୩ ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ପଠାଗଲା । ମୁଁ ସମ୍ମିମେଷ୍ଠାରା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ଇଂରାଜୀ ବ୍ୟୁସନ ଯିବାରେ, ଶିକ୍ଷକ ରାଏ ପ୍ରଥମେ କହିଲେ ‘ମୋ ଶତ୍ରୁଣଣ ଏବେ ମିତ୍ର ।’ ମୁଁ ଶତ୍ରୁ ଥିଲି ତାଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ବଦଳରେ ଏବେ ମିତ୍ର । ସେ ଯେ ହୃଦୟବାନ ଓ ମାନବିକତାର ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ ଏଥିରେ ମୋର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ସେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ସରଳ, ଉଦାର, ଆତ୍ମାଭିମାନହୀନ ଜଣେ ଜ୍ଞାନୀ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ସମସାମୟିକ ସମାଜରେ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଅସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଉଛି ଧନହୀନତାକୁ ତା’ର କାରଣ ମନେ କରି, ଧନ ସଂଗ୍ରହ ପାଇଁ ସେ ଏ ବାଟ ଧରିଥିଲେ । ମୁଁ ଏତିକି ମାତ୍ର କୈଫିୟତ ଦେଇ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋ ହୃଦୟର ଭକ୍ତି ନିବେଦନ କରିବି । ଆମେ ଯାହା ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲୁ ତା’ର ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତି ରୂପରେ ମାତ୍ରିକ ପାଶ୍ କଲେ ୯ ଜଣ । ସମ୍ମିମେଷ୍ଠାରା ୫୩ ପରୀକ୍ଷା ଦେଲୁ ୪୨ ଜଣ ପାଶ୍ କଲେ ୧୦ ଜଣ । ମୁଁ ଗଣିତ ଓ ବିଜ୍ଞାନରେ ଫେଲ୍ ହୋଇଥିଲି । କୁଳୁବାବୁ ସହିତ ବାକି ସମସ୍ତେ ବିଜ୍ଞାନରେ ଗଢ଼ିଲାବେଳେ କେହି ଇଂରାଜୀ ବିଜ୍ଞାନ ଆଦିରେ ଫେଲ୍ ହେଲେ । ବାକିତକ ୧୯୫୪ ମସିହା ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷା ଦେଲୁ । ଏହି ବତିଶଜଣରୁ କେତେଜଣ ପାଶ୍ କଲେ ମନେ ନାହିଁ । ତେବେ କୁଳୁବାବୁ, ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ, ବିନୋଦ ପାଶ୍ କରିଥିଲେ । ଏଥର ଏକମାତ୍ର ଗଣିତ ବିଷୟଟି ମୋ ପାଇଁ କାଳ ହେଲା । ମୁଁ କୋଡ଼ିଏ ମାର୍କ ମାତ୍ର ପାଇଥିଲି ।

୧୯୫୪ ମସିହା ସପ୍ତମେସ୍‌ଭାରା ପରୀକ୍ଷା ଦେବା କଥା । ପ୍ରସଙ୍ଗ କ୍ରମେ ମୋର ବିବାହ ପୁନର୍ବିବାହ କଥା ନହିଁକି । ଯେହେତୁ ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା ସହ ଏହା ସମ୍ପର୍କିତ ।

ପୁନଶ୍ଚ ପରୀକ୍ଷା ପକ୍ଷ :

ନବମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିଲାବେଳେ ମୋର ବିବାହ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଜୁନାଗଡ଼ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପଲ୍ଲୀ ଗ୍ରାମର ଏକ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଧନୀ କୃଷିଜୀବୀ ପରିବାରରେ । ମୋ ଶୁଶୁର ଶ୍ରୀ ଲୋକନାଥ ଡାକ୍ତର ପୁଅମାନଙ୍କ ବିବାହ ସମ୍ପର୍କରେ ଯେତେ ତତ୍ପର ନଥିଲେ, ଝିଅଙ୍କ ବିବାହ ପାଇଁ ବେଶ୍ ତତ୍ପର ଥିଲେ । ସେ ଭଲ ଭାବରେ ମନରେ ଗଣି କରିଥିଲେ -

‘ଅଷ୍ଟବର୍ଷୀ ଭବେତ୍ ଗୌରୀ ନବବର୍ଷୀ ତୁ ରୋହିଣୀ

ପଞ୍ଚବର୍ଷୀ ଭବେତ୍ କନ୍ୟା ଅତଃ ଉର୍ଧ୍ବ’ ରଚୟିତା ।

ଶୁଶୁର ଡାକ୍ତର ଡ଼ିଡ଼ାୟା ଝିଅଟି ପାଇଁ ବରପାତ୍ରଟିଏ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ପଣ୍ଡିତ ନାରାୟଣ ରଥଙ୍କୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥି କରି ମୋ ନନ୍ଦଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ନନ୍ଦ ଖୁବ୍ ଖୁସି ହେଲେ । ହେବା କଥା-ବଡ଼ ସୁବିଧାରେ ଭଲ ସମ୍ବନ୍ଧ ଜୁଟିଗଲା । ଘେନି ପୁତ୍ର ପ୍ରତି ଏ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମାପନ କଲେ ଏକ ବିବାହ ଦାୟିତ୍ବକୁ ମୁକ୍ତି ମିଳିବ । ‘ପୁତ୍ର ପିତ୍ର ପ୍ରୟୋଜନାତ୍’ । ପିତ୍ରକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରିବା ପାଇଁ ପୁତ୍ର ବଧୂ ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ନବମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ବୟସ ପହର, ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ସେତେବେଳେ ନଅ ବର୍ଷ । ବିବାହ ସମ୍ପର୍କ ହେଲା । ବିବାହ ପରବର୍ତ୍ତୀ କଥା ପଛକୁ ଥାଉ । ଏଇଠାରୁ ଫୋର୍ ମାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷା କଥା କହେଁ । ଲାଗ ଲାଗ ଫୋର୍ ହେଲା ପରେ ନନ୍ଦ ପୁରୀପୁରୀ ଶୁଣାଇ ଦେଲେ - ‘ସପ୍ତବର୍ଷ ହେଲା । ଖୁବ୍ ପଢ଼ିଲୁ । ଆଉ ପଢ଼ାପଢ଼ି ବନ୍ଦ । ବୋହୂ ଆସିବ । ତି’ଟା ପେଟ ଅପୋଷ୍ଟା ରହିବ ନାହିଁ’ । ସେକାଳେ ରହିବାକୁ ଛାଡ଼ ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଲୁଗାଖଣ୍ଡେ ଓ ପେଟ ପାଇଁ ମୁଠେ ଭାତ, ଏତିକିରେ ସମସ୍ତେ ସୁଖୀ ଥିଲେ । ଏ ଡିଗ୍ରୀର ଆମର ସବୁ ଥିଲା । ତେଣୁ ନନ୍ଦ ଭାବୁଥିଲେ ଯେତେ ଶାସ୍ତ୍ର ପାରିବାରିକ ଘୋରଣା କଳି ତଳେ ମୁଁ ପେଷି ହୁଏ, ସେତିକି ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ସାସ । ମୋତେ ସେ ସଂସାରୀ କରିବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ ଥିବାବେଳେ ମୁଁ ମାଟ୍ରିକରୁ ପାଠ ଛାଡ଼ି ଅଟକି ରଖିବାକୁ ଗୁହଁ ନଥିଲି । ଓଃ ଡୁନିଆଁ କି ବିଚିତ୍ର । ମାଟ୍ରିକରେ ଫୋର୍ ହୋଇ ମୋ ସାଥୀ ସହପେବ ବିଷି, ରାଧାକାନ୍ତ ସାହୁ ଜନ. ଧନ. ମାନ ସବୁ ଡ଼ିଗ୍ରୀରୁ ମୋଠାରୁ ଆଗରେ । ସଂସାରୀ ପଣରେ କେଉଁ ଗୁଣରେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ସରି । ବଡ଼ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟରେ ସେମାନେ ହସିଲା ଭଳି ମନେ ହୁଏ । ରାଧା ସାହୁ- ଡ଼ିଲ୍ଲା, କଲିକତା, ମାଡ୍ରାସ, ବାଙ୍ଗାଲୋରକୁ ତାଙ୍କ ବୁଲିଯିବା ବାଟ ପରି କଥା ହେଉଥିବାବେଳେ, ବିଷିବାବୁ ଧର୍ମ, ଡ଼ିଗ୍ରୀ, ନାତିଶାସ୍ତ୍ର ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । ସାହୁ ଲୁହା କାରଖାନାରେ କାମ କରି ସେଠୁ ବାହାରିବାବେଳେକୁ ପରିବାରକୁ ସୁନା କରି ଦେଇଥିବାବେଳେ, ବିଷିବାବୁ କୃଷି ବିଭାଗରୁ ଅସଂଖ୍ୟ ସୁନାମାଜି ସଂଗ୍ରହ କରି ଏବେ ଫଳଉଛନ୍ତି । ମୁଁ ବି.ଏ., ବି.ଇଡ଼ି. ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷା କୋବିତ ହେଲି, କଲମ ତଳାଇଲି ଶିକ୍ଷକତା କରି, ଗୁଜିରା ସରିଲା । ଏବେ ବହିପତ୍ର, ପତ୍ରପତ୍ରିକା ଉଇ ବହୁଛି । ତେବେ ନନ୍ଦ ଠିକ୍ କହୁଥିଲେ କି ? ମୁଁ ଧରିଥିବା ପଥଟିରେ ଭୁଲ୍ ଥିଲା କି ?

ସେଦିନ ନନା ରୋକ୍‌ଠୋକ୍ ମନା କରିଦେଲେ- 'ନା, ପରାକ୍ଷା ଫିଙ୍ଗୁ ଦିଆ ହେବ ନାହିଁ । ପଢ଼ା ବନ୍ଦ, ବହି ଛାଡ଼ । ଦୁଇଦିନ ପରେ ଫିଙ୍ଗୁ ବାନ୍ଧିବା କଥା ତିନିଦିନ ପରେ ପୁନର୍ବିବାହ- ଗୃହଯୋଗ୍ୟା ଗୃହିଣୀକୁ ଗୃହଣ କରିବା ପାଇଁ ଧର୍ମିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ବିବେକକୁ ଅନେକ ଥର ପ୍ରଶ୍ନ କରି- କି' କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ? ମନଟା ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । କୁଆଡ଼େ ପକାଇ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଲାଗିଲା । ବାହାରିଥିଲି ମଧ୍ୟ- ଯଦିଓ ସଫଳ ହେଇ ନାହିଁ । ମୁଁ ପଳେଇବା ଯଦି ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାନ୍ତା କଅଣ ହୋଇଥାନ୍ତା ସେଇ ତେରବର୍ଷ ଝିଅର ଯାହାକୁ ବାପମା ନଅବର୍ଷରେ ବିବାହ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ କେବଳ ଜନ୍ମାପାୟରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ପାଇଁ । ଯାହାହେଉ ଭଗବାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଅତି ପ୍ରବଳ, ଯିବାର ହେଲା ନାହିଁ । ଘଟଣାକ୍ରମଟି ଯାହା ଥିଲା- କାଲି ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇ ପରାକ୍ଷା ଫିଙ୍ଗୁ ବାନ୍ଧିବା କଥା । ରାତିଟାଣ୍ଟୁରୁ ଅସିରତା ମଧ୍ୟରେ କଟିଲା । ଆଜି ସକାଳୁ ପଢ଼ାଘର ଖୋଲା ରଖି ଘର ଛାଡ଼ିଲି । ଏକମାତ୍ର ପଥ- କେସିଙ୍ଗା ଆଉ ତା'ର ରେଳ ଷ୍ଟେସନ । ମୁଁ ଘରକୁ ବାହାରିବା ବେଳକୁ କେସିଙ୍ଗା ଆଡ଼କୁ ଏକମାତ୍ର ସକାଳ ବସ୍ ଗୁଲି ଯାଇଥିଲା । ଅଗତ୍ୟା ଗୁଲି ଗୁଲି ଭବାନୀପାଟଣା ଛାଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ସାଇକେଲ ଶିଖି ନଥିଲି । ଗୁଲିବା ଅଭ୍ୟାସ ଥିଲା । ଚିଟିଲାଗଡ଼ଠାରୁ ମୋ ମାମୁଁ ଘର ୧୨ ମାଇଲ ବାଟ । ଦୁଇ ତିନିଥର ଗୁଲି ଗୁଲି ଯାଇଛି । ସେଇ ଅନୁଭୂତି ବଳ କରି ୩୫ କିଲୋମିଟର ବାଟ ପାର ହେବାକୁ ପାଦ କାଢ଼ିଲି । ବାଟରେ ଆମ ଗୁମ୍ଫାମି ଥିବା ଗାଁ ପଡ଼େ । ରାସ୍ତାରେ ଭେଟ ହେଲା ସଙ୍ଗାତବାପା ରଘୁନାଥ ପ୍ରଧାନଙ୍କ ସହିତ । ମତେ ପଚାରିଲେ 'କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛ ?' ମୁଁ କହିଲି 'ପାଖ ଗାଁର ସାଙ୍ଗ ଘରକୁ ଯାଉଛି ।' ସନ୍ଦେହର କାରଣ ନଥିଲା । ସେ ଜାଣିଥିଲେ ପାଖ ଗାଁର ତ୍ରିଲୋଚନ ସିଂହ ମୋ ପଢ଼ା ସାଙ୍ଗ । ତାଙ୍କ ମନରେ ତଥାପି ସନ୍ଦେହ ହେଲା । ସେ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଥିଲେ କେଜାଣି ମୋ ଖବର ଦେବାକୁ ଆମ ଘରକୁ ଧାଇଁଲେ । ମୁଁ ଘରୁ ବାହାରିବା ବେଳକୁ ସାଢ଼େ ଆଠଟା ହୋଇଥିବ । ମୁଁ ଘରେ ନଥିବା କଥା ଜଣା ପଡ଼ିଲା । ଘିର ହୋଇଗଲା ମୁଁ ଘର ଛାଡ଼ିଛି । ନନା ଘର ଭିତରେ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ବସି ପଡ଼ିଲେ । ସଙ୍ଗାତବାପା ଠିଆହେଲେ ଦାଣ୍ଡରେ । ସଙ୍ଗାତ ବାପା ଓ ମୋ ମଧ୍ୟରେ ଦୂରତା ଘଣ୍ଟାକର । ଭବାନୀପାଟଣାରୁ କେସିଙ୍ଗା ରାସ୍ତାରେ ପରବ କିଲୋମିଟର ପାର ହୋଇ ମରମାସ ଖରାରେ ମୁଁ ଗଛମୂଳେ ଦମ୍ ନେଉଛି । ସଙ୍ଗାତବାପା ହାତୁଡ଼ି ମୋ ହାତକୁ ଧରିନେଲେ । ଏଭଳି ଗୁଲି ଆସିବାର କାରଣ ପଚାରିବାରେ ପରାକ୍ଷା ଫିଙ୍ଗୁ କଥା କହିଲି । ସେ ନିଜେ ଫିଙ୍ଗୁ ଦେବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇ ମତେ ତାଙ୍କ ଘର, ଆମ ଗୁମ୍ଫା ଗାଁ ଜଣାବାଣି (ପରମାନନ୍ଦପୁର)କୁ ଆଣିଲେ । ସେଠି ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ଦିନ ଗୋଟାଏ । ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ତୃଡ଼ା ଗୋରସ କ'ସାଏ ଠୁଁକିଲି । ସଞ୍ଜକୁ ମୋ ପରାକ୍ଷା ଫିଙ୍ଗୁ ଦେଇ ମୋତେ ନିଜେ ଆଣି ଘରେ ଛାଡ଼ିଲେ । ପରାକ୍ଷାଫିଙ୍ଗୁ ରୋଧହୁଏ ପ୍ରଶ୍ନଟା ଟଙ୍କା ଥିଲା । ହୁଏତ ଟଙ୍କାତକ ନନା ତାଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଦେଇଥିବେ । କିନ୍ତୁ ପିତୃତ୍ୱ ଦାୟିତ୍ୱ ସଙ୍ଗାତବାପା ସେଭଳି ନିଷ୍ଠାପର ଭାବରେ ପାଳନ କରିଥିଲେ ତାହା ମୋ ମନରେ ଏକ ଅଲିଭା ସ୍ଥୁତି । ଦଇବ ସେ ଦିନ ମୋ ପାଇଁ ତିରିଶ କିଲୋମିଟର ଗୁଲିବା ଖଜା କରିଥିଲା । ମୋର ଘର ଛାଡ଼ିବାର ନଥିଲା । ତା' ପରଦିନ ସ୍ତ୍ରୀ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ଆମ ସାଇକଲ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସାଇକଲ ଫେଲ୍ :

ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମ ଥର ଗଣିତରେ ୩୬ ମାର୍କ ରଖି ମୁଁ ଯେ କେବଳ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ କଲି ତା ଦୁହେଁ, ସବୁଦିନ ପାଇଁ ମୋ ବାଟରୁ ଗଣିତଟାକୁ ହଟାଇ ଦେଲି । ମୁଁ ଯେ କେବଳ ଗଣିତରେ ଦୁର୍ବଳ ଥିଲି ତା ଦୁହେଁ, ମତେ ଭଗବାନ ଗଣିତ ଦୁର୍ବଳ ଟିକକରୁ ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚିତ କରିଥିଲେ । ଶହେ ହେଉ ହଜାରେ ହେଉ ଟଙ୍କା ଆସିଲା ତ ସରିବ । ଆଜି ନ ହେଲା କାଲି ସରିବ । ବଜେଟ୍ ହିସାବ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । ହାତରୁ ସରିଲେ ପରିସ୍ରା ପଞ୍ଚାକ୍ଷର ମନ୍ତ୍ର ଉପ ମୂଳ କରି ତଳିବାକୁ ହେବ । ମାସକର ପରମାରେ ମାସଟିଏ ତଳିବା, କିଛି ସଞ୍ଚୟ ସହିତ ଭବିଷ୍ୟତର ଚିନ୍ତା କରିବା କେବେ ହେଲା ନାହିଁ । ଇଏ ମଧ୍ୟ ବିଫଳତା ଅନୁଭବ କରିବାର ଏକ କାରଣ । ତେବେ ଗୋଟିଏ କଥା, ପରସା ପ୍ରତି ମୋହ ନଥିବାରୁ, 'ଅନେକ୍ଷତକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ' କରିବାର କାମନା କେବେ ହେଲେ ଜାତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଅଭାବ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନ କରାଇ ନାହାନ୍ତି । ତେବେ ଆଗରୁ କହିଛି ମୋ ପିଲାଏ ଗଣିତ ଜ୍ଞାନରେ ବଡ଼ ପ୍ରବଳ । ସେମାନେ ବାପ ପରସା ହାତରେ ନପାଇ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ । କାଳିନ୍ଦୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ 'ମାଟିର ମଣିଷ' ଉପନ୍ୟାସରେ ବୁଢ଼ା ଶ୍ୟାମ ପ୍ରଧାନ ତାଙ୍କ ଶେଷ କାଳରେ, 'ନାତି ନାତୁଣୀ'ଙ୍କ ଦୁଃଖରେ ଶୁଣିଛନ୍ତି, 'ଜେଜେ, ଆମ ପାଇଁ କ'ଣ ରଖିଛ ?' ଶାମ ପ୍ରଧାନ ଉପରକୁ ହାତଟେକି ଦିପତ କହିଛନ୍ତି, 'ଧର୍ମ ଧର୍ମ' ଆଖି ବୁଜି ଦେଇଛନ୍ତି । ମୋ ପିଲାଏ ମତେ ଏକ ଅଜବ ମଣିଷ ତଳେ ଧରି ନେଇଛନ୍ତି । ବଡ଼ପୁଅ ତା'ର ଛୋଟ ପରମାରୁ କପାଡିତ ହଜାରେ ଟଙ୍କା ଘର ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ଦେଇ ତା'ପରଦିନ କହେ 'ନନା ସାରିଦେଲେଣି' । ଇଏ ମୋର ଗଣିତ ଜ୍ଞାନର ଫଳ । ୧୯୫୪ ସମ୍ମିମେଣ୍ଟରୀ ପରୀକ୍ଷାରେ ୧୯୫୩ ମୂଳ ଦଳରୁ ଆଠଜଣକୁ ଛାଡ଼ି ସମସ୍ତେ ଖସିଲେ । ଶେଷଥର ପରୀକ୍ଷା ଫଳ କଥା ଚିନ୍ତା କଲାବେଳେ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ବିଶେଷ ମନେ ପଡ଼େ । ସମ୍ମିମେଣ୍ଟରୀ ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ଜଣା ପଡ଼ିଯିବ । ଆମେ ଶୁଭିକ୍ଷଣ ମୁଁ ବସନ୍ତ କୁମାର ବେହେରା, ରାଧା ସାହୁ, ସାବିତ୍ରୀ ହୁସେନ୍- ଶୁଭିକ୍ଷଣ ଦୁଇଟି ସାଇକଲରେ ବସି ଭବାନୀପାଟଣା କାର୍ଲ୍‌ପାଟ ରାସ୍ତାରେ ଅନେକ ବାଟ ଆଗେଇ ଯାଇଥିଲୁ । ମୁଁ ସାଇକଲ ଶିଖି ନଥାଏ । ବସନ୍ତବାବୁ ସିଟ୍‌ରେ ବସି ହ୍ୟାଣ୍ଡଲ ଧରିଥାନ୍ତି ମୁଁ କ୍ୟାରିଅରରେ ବସି ପେଡାଲ ମାରୁଥାଏ । ଆଗ ସାଇକଲରେ ସାବିତ୍ରୀ ଆଉ ରାଧା । ଜଙ୍ଗଲିଆ ରାସ୍ତା, ଖୋଲା ପବନରେ ଢେର ବାଟ ଯାଇଥାଉଁ । କଥା ପଡ଼ିଲା ରେଜଲ୍ ବାହାରିବ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବସନ୍ତବାବୁ କହିଲେ, 'ଆମ ସାଇକଲ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସାଇକଲ ଫେଲ୍ ।' ବେଳେବେଳେ ଦୁଃଖରୁ ବ୍ୟବହାରିତ୍ୱ କଥାଗୁଡ଼ିକ ସତ ଫଳେ । ନିୟତି ବୋଧେ 'ତଥାସ୍ତୁ' କହିଦେଲା । ଏଭଳି ଘଟଣାକୁ ପ୍ରୋବେଲିଟି ବା ଗୁନ୍ତ କୁହାଯାଇ ଏଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଏ । ସେଇଆ ହିଁ ଘଟିଲା । ମୁଁ ବସନ୍ତ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ହେବାବେଳେ; ସାବିତ୍ରୀ ଓ ରାଧା ଫେଲ୍ ହେଲେ । ପରବର୍ଷ ୧୯୫୫ ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ କରିବାର ଖବର ନେଇ ସାବିତ୍ରୀ ମୋ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବାରେ ମୁଁ ଉତ୍ତୁକ ହୋଇ ଘରୁ ବାଗିକାକୁ ଡେଇଁ ଆସିବାବେଳେ ଦୁଆଁଶିଆ ଶୁଳର କାଠକଡ଼ି ପିଟି ହୋଇ ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଫାଟି ଯାଇଥିଲା । ରକ୍ତ ବାହାରୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଁ ତାକୁ କୁଣ୍ଡାଇଥିଲି । ମୁଣ୍ଡର ଫାଟ ଦୁଇ ଗୁରୁ ଦିନ ଭିତରେ

ଶୁଣ୍ଢଗଲା କିନ୍ତୁ ଆମ ବନ୍ଧୁ ଓ ଭର ପରିଣତି ସ୍ବରୂପ ଏକ ଆବେଗମୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଝରି ଯାଇଥିବା ପ୍ରେମର ଝର ଆଜି ମଧ୍ୟ ଶୁଣି ନାହିଁ । ସ୍ମୃତି ଆଜୀବନ ରହିବ । ସେ ମୁସଲିମ ମୁଁ ହିନ୍ଦୁ ନଥିଲି । ଆମେ ମଣିଷ ଥିଲୁ । ଏତକ ଭୁଲିଗଲେ ସତେ କ'ଣ ଖୁଦା ତାକୁ କ୍ଷମା ଦେବେ ?

ନିଜର ମୌଜିକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗପଟିଏ :

ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ଗୁଲିଥିଲା । ବନ୍ଧୁ ବୁନୁବାବୁ ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରୁ କବିପ୍ରାଣ । ବୋଧହୁଏ ପୈତୃକ ଡାକ । ମୁଁ ଗଳ୍ପ ଲେଖୁଥିଲି । ଶେଷ ବେଳକୁ ସେ ଗାଳ୍ପିକ ହେଲେ ମୁଁ ହେଲି କବି । ସାମୟିକ ଗଳ୍ପ ଲେଖା ମଧ୍ୟ ଗୁଲିଥିଲା । ତେବେ ସୃଷ୍ଟି ଖୁବ୍ ସାମିତ । ସଞ୍ଜ ବୁଲାଇ ସେ ଓ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ସାଙ୍ଗରେ ରହୁଥିଲୁ । ଅନ୍ୟମାନେ କେହି କେଉଁଠିନ ମିଶି ଯାଉଥିଲେ । ତୁର ତାରିଣୀ ମନ୍ଦିର ପୃଷ୍ଠଭାଗ, ସୁର ତରଙ୍ଗିଣୀ ସାଗରର ନବ ନିର୍ମିତ ଦୁଃଖପ୍ରସାଦ ବା ଏବେ ସେଉଁଠାରେ ଜଳେଶ୍ବର ମନ୍ଦିର ଅଛି ସେଠାକାର ପିସ୍ତାଳ ନଳା ଶଯ୍ୟାଗ ବଡ଼ବଡ଼ ପଥର ଆମ ଆଲୋଚନାର ସଜା ଥିଲା । ସ୍କୁଲ ପଢ଼ିବା ତରୁଣରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଳ୍ପଟିଏ ଲେଖୁଥିଲି (୧୯୫୨ 'ଜାନୁୟାରୀ-୨୬') । ଏହା ମୋର ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶିତ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସେକେଣ୍ଡାରୀ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ଚିକିତ୍ସିତ ଛାତ୍ର ରୂପେ ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ମୁଖ୍ୟପତ୍ରରେ, 'ବେସରକାରୀ ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷକ' ନାମରେ ଗପଟିଏ ଲେଖୁଥିଲି । ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାର ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦରଟି ଗଳ୍ପର ଏକ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ସ୍ବର୍ଗତ ପର୍ଶୁରାମ ମୁଣ୍ଡଙ୍କ ନାମରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ କରିଥିଲି । ଗଳ୍ପର ରଚନା ଶୈଳୀ ଉପରେ ତାଙ୍କ ମତାମତ ସୂଚନା ଆଗରୁ ଦେଇଛି । ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦାହ ଉତ୍ତୁଙ୍ଗିତ ହୋଇ ମୁଁ ଯେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି ଉଠିଲା ବେଳକୁ ଡେଇଁ ଡେରି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନ କଥା ପରେ କହିବି । 'ଜାନୁୟାରୀ-୨୬' ଗଳ୍ପ କଥାଟି କହେଁ । ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ପରେ ବ୍ରଜମୋହନ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଆଉ ଏକ 'ତରୁଣ' ସଂଖ୍ୟାରେ କେହି ଜଣେ ତରୁଣ ଗାଳ୍ପିକ ମୋ ଗଳ୍ପଟିକୁ ହୁବହୁ ନକଲ କରି ତାଙ୍କ ନାମରେ ନେଇ ଥିବାର ଦେଖିଲି । ଶ୍ଳୋକଟିଏ ମନେ ପଡ଼ିଲା-

କବି ରତ୍ନହରତି ଛାୟାଂ ପାଦମେକଂ ମର୍ଷଂ ବା

ସକଳ ପ୍ରବନ୍ଧ ହର୍ତ୍ତେ ସାହସ କର୍ତ୍ତେ ନମସ୍ତସ୍ମୈ ନମସ୍ତସ୍ମୈ ।

ମୁଁ ତରୁଣର ସାହସକୁ ନମସ୍କାର ଜଣାଇଲି । ଭଗବାନଙ୍କ ନିକଟରେ ନାରର ପ୍ରାର୍ଥନା କଲି, 'ହେ ଭଗବାନ ! ତରୁଣଙ୍କୁ କ୍ଷମା କର । କାରଣ ସେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ସେ କଥା କରୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ନାମ ମନେ ରଖିବାକୁ ଯନ୍ କଲି ନାହିଁ । କିଏ ସେ ? କଥା କରୁଛନ୍ତି ? ସାହିତ୍ୟରେ ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଜାଣିବାକୁ ଦେଖା କରି ନାହିଁ । କରୁନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ପାଶୋରି ଯାଇଛି । ମନେ ରଖିଲେ କାଳେ ବିଦ୍ବେଷ ହେବ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତକାହାରି ପ୍ରତି ବିଦ୍ବେଷରଖିନାହିଁ । ଏହା ବା କି ଛାର- ଯାକୁ ବା ଧରନ୍ତି କାହିଁକି ? ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ର ପତ୍ରିକା, ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ ଆଦିରେ ପଦେ-ପାଦେ, ଅଧେ, ପୂରା ଗୁରା ଉଣା ନାହିଁ । ପୃଥିବୀର ଅନେକ ଭାଷା, ଅନେକ ସୃଷ୍ଟି କବଳିତ କରି କବି, ଲେଖକ, ନାଟ୍ୟକାର, ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଉଣା ନୁହେଁ । କେବଳ

ସେତିକି ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟ ହାତରେ ଲେଖାର ନିଜେ ଲେଖକ ବୋଲାଉବା ଲୋକ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ତେଣୁ ପଦର ବର୍ଷ ବୟସର ଲେଖାଟିଏ କିଏ ଅବା ସମ୍ମାନଲାଭୀ କିଶୋର ନେଇଗଲା ଏଥିରେ ବଡ଼ କଥା କାହିଁ ତେବେ ବି ମୁଁ ଟିକିଏ ଦୁଃଖିତ ହେଲି । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ କେଉଁଠାରେ ଓ କିପରି ଭାବରେ କେଜାଣେ କୈଶୋରର ମୋ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ମୋ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ହଜିଗଲା ବୋଲି ଯେତେ ଦୁଃଖିତ ନୁହେଁ- ଅଧିକ ଦୁଃଖିତ ସ୍ୱର୍ଗତ ପଣ୍ଡିତାମ ମୁଣ୍ଡଙ୍କ ହାତଲେଖା ମତାମତଟି ହଜି ଯାଇଥିବାରୁ ।

କାହାଁ ଗସ୍ତେ ଓ ଡିନ ?

କୈଶୋରର ପ୍ରଭାବା କଥାଟିଏ ଏଯାଏଁ କହିନାହିଁ । ଘର ଖୋଲାଗଣ୍ଡ ଗୁଲିଗଲି କହିବାବେଳେ କଥାଟି ମନେ ପଡ଼ିଲା । ପୁରୁଣା ଘର ସାଙ୍ଗକୁ ନନା ଦିଟା ନୂଆ କୋଠରୀ ଯୋଡ଼ି ଥାଆନ୍ତି । ଚକଟା ମାଟି କାଢ଼ ଘର । ମୂଳକୋଠରୀ ଦାଣ୍ଡଘର । ପାଖ ସାନ କୋଠରୀଟି କାଞ୍ଚ ଘର । ଠାକୁର ଘରଟି ମୂଳ ଘରଠାରୁ ନୂଆ ଘରଟାକୁ ଅଲଗା କରି ରଖୁଥିଲା । ନବମ ଶ୍ରେଣୀ ପଢ଼ିବାଠାରୁ ନାଟକ ଅଭିନୟ ସହିତ ସିନେମା ଦେଖିବା ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ି ଯାଇଥିଲା । ଘର ପାଖରେ ସିନେମା ଘର ‘ଭବାନୀ ଟକିଜ’ । ଇଏ ତାକିଲା ଆଜି କାଲି ସିଏ- ପରଦିନକୁ ଆଉ ଜଣେ । ବନ୍ଧୁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ପ୍ରତି ସିନେମା ଯିବେ ହିଁ ଯିବେ । ତାଙ୍କ ନନା ଗଙ୍ଗାଧର ରଥଙ୍କ ସିନେମା ଦେଖା ସଉକ । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲର ସିନେମା ଦେଖାରେ ସେ ଟିକିଏ ନରମ । ମୋ କଥା ଅଲଗା- ନନା, ସିନେମାର ନାଆଁ ପଡ଼ିଲେ ବିରକ୍ତ । ‘ଛତରା ଗୁଡ଼ାକ ସିନେମା ଦେଖନ୍ତି । ଲଙ୍ଗୁଳା ମାଇକିନ ନାଟ ଦେଖିବା ଶରଧାରେ ସିନେମା ଦେଖା ।’ ତାଙ୍କ ସିନେମା ଘୃଣା ଏଇଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ । ମୁଁ ସିନେମା ଦେଖି ଯିବାରେ ସିଏ ସବୁ କଟକଣା ଠିଆ କଲାବେଳକୁ- ମୋର ଝୁଙ୍କ ଏଥିପାଇଁ ବେଶୀ । ଦିନେ ରାତି ୯ଟା ବେଳକୁ ପ୍ରଥମ ସୋ ସିନେମା ଦେଖି ଫେରିବାବେଳକୁ ମୋ ଶେଷ ଲୁଗାପଟା ଅଗଣାକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ କହିଲେ, ‘ନୂଆଡ଼େ ଶୋରକୁ ଶୁଅ । ଏ ପଟେ ନୁହେଁ ।’ ମୁଁ ଲୁଗାପଟା ଧରି ନୂଆଘରକୁ ଆସିଲି । ସେଇଦିନଠାରୁ ସେ ଘରଟି ମୋର । ଶୁଆ, ବସା, ପାଠପଢ଼ା ସବୁ ସେଇଠାରେ । ମାଟି ଘର ଭଙ୍ଗା ହୋଇ ପକ୍କା ହେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେଇଟି ମୋର ହୋଇ ରହିଗଲା । ମୁଁ କବାଟ କିଲି ଶୋଇଗଲା ପରେ ମଧ୍ୟ ନନା ବୋଉ ଥରେ ଦିଅର ଆସି ରାତିରେ ଦେଖି ଯାଉଥିଲେ । ପୁଅ ଏକୃତିଆ ଶୋଇଛି । ନନାଙ୍କୁ ଅଧିକ ବିରକ୍ତ ନକରି ପ୍ରଥମ ସୋ ଆରମ୍ଭ ହେବା ବେଳକୁ ସମସ୍ତେ ଶୋର ଯାଉଥିବେ । ନୂଆଘର କବାଟ ଭଲ କରି ଆଉଜାଇ ଆଣି ଦାଣ୍ଡ ତାଟି କିଲି ମୁଁ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶୋ ଦେଖିବାକୁ । ସିନେମାରୁ ଫେରି ଶୋଇବାବେଳେ ଖୁବ୍ ସନ୍ତୁଷ୍ଟରେ ଦାଣ୍ଡତାଟି ଫିଟାଇ ଘରକୁ ପଶି କବାଟ କିଲି ପକାଇ ଶୋଇବି । ତେବେ ଭୟ ରହିଲା ଆଉଜେଇ ଆଣିଥିବା କବାଟ ଫିଟେଇ, ଘରକୁ ପଶି ମୁଁ ଭିତରେ ନଥିବା ଦେଖି ନନା ଯଦି ଅନର୍ଥ କରନ୍ତି ? ତା’ହେଲେ ଅବସ୍ଥା କଅଣ ହେବ ? ନାନା ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରି ଏକ ନିରାପଦ ବାଟ କାଢ଼ିଲି । ବଢ଼େଇଠାରୁ ଭ୍ରମର ଯନ୍ତ୍ର ଆଣି କବାଟରେ ଛୋଟ ଛିଦ୍ର ଦୁରଟି

କରାହେଲା । ଭିତରେ ଥିବା କାଠ ଅର୍ଗଳ ଉପରେ ଛିଦ୍ର ଦୁଇଟି ଏଭଳି ଭାବରେ କରା
 ଯାଇଥିଲା ଯେ ଖୁବ୍ ନିରିଖେଇ ନ ଦେଖିଲେ ଖାଲି ଆଖିରେ ଦେଖିବା ସମ୍ଭବ ନଥିଲା ।
 ସେଇ ଛିଦ୍ର ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସାଇକଲ ଟ୍ୟୁବ୍ କାଟି ରବର ପଟି କାଢ଼ି ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗ୍ ଭଳି
 ବନ୍ଧା ହେଲା । ରବରର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡଟି ଅର୍ଗଳ ସହ ସଂଯୁକ୍ତ ଥିଲା । ରବରଟିକୁ ବାହାର ପଟୁ
 ଟାଣି ଦେଲେ ଅର୍ଗଳଟି ଖାପରେ ଲାଗିଯାଏ । ଟାଣ ହୁଗୁଳା କରିଦେଲେ ଖାପରୁ ଖସିଯାଏ ।
 ଅର୍ଗଳ ଖାପରେ ଲାଗିଥିଲେ ଯିଏ ଦେଖିବ ଜାଣିବ ଭିତରପଟୁ କବାଟ ବନ୍ଦ ମୁଁ ଶୋଇଛି ।
 ଏଭଳି ଏକ ଉଦ୍ଭାବନ ପରେ ମୋ ସିନେମା ଦେଖା ସ୍ବରୂପରେ ଶୁଭିଳି । ତେବେ କୌଣସି
 କାରଣରୁ କିଳଣୀ ଯଦି ମୁଁ ବାହାରେ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଭିତରୁ ନଫିଟେ, ମୋ କିଳଣୀ ଯନ୍ତ୍ର
 ଯଦି ଅନାମା ହୋଇଯାଏ, ଯଦି କବାଟ ଭାଙ୍ଗିବା ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ତା'ହେଲେ ପରିସ୍ଥିତି କି
 ରୂପ ନେବ ଭାବି ମୁଁ ଯେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉ ନଥିଲି ତା' ନୁହେଁ ତେବେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର
 ବଞ୍ଚିମାଡ଼ କରୁଥିଲି । ଭବାନୀପାଟଣାର ଜନସଂଖ୍ୟା ବାରରୁ ପନ୍ଦର ହଜାର ମଧ୍ୟକୁ ଆସିଥିଲା ।
 ସିନେମା ଘରଟି ଖୁବ୍ ଛୋଟ ଥିଲା । ଖୁବ୍ କମ୍ ଲୋକ ସିନେମା ଦେଖିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ ।
 ଫିଲ୍ମଟିଏ ଦୁଇ ତିନି ଦିନରେ ବଦଳି ଯାଉଥିଲା । କଙ୍ଗନ, ବନ୍ଧନ, କିସମର୍, ଝୁଲା,
 ବରସାଡ଼, ହରହର ମହାଦେବ ଆଦି ହିନ୍ଦୀ ସିନେମା ଗୁଡ଼ିକ ଭଲ ଲାଗିଥିଲା । ସେଇଭଳି
 ଲଳିତା, ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଓଡ଼ିଆ ସିନେମା ଘୋଷି ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଆମେ ଅଭିନୟ କରୁଥିଲୁ ।
 ରାଜକପୁର ନରୀସ ଯୋଡ଼ି ଖୁବ୍ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ମାନାକୁମାରୀ, ଗୀତାବାଲି, ମଧୁବାଲା,
 ନିରୁପା ରାୟ, ସୁରେନ୍ଦ୍ରା ଅଭିନେତ୍ରୀ ଓ ଦିଲ୍ଲୀପ କୁମାର, ଅଶୋକ କୁମାର, ରାଜ କପୁରଙ୍କ
 ଫିଲ୍ମ ସତାବହାର ଥିଲା । ଫିଲ୍ମ ଫେୟାର ଭଳି ପତ୍ରିକା ଯାହା ପଢ଼ିବାର ସମ୍ଭାବନା ଆମେ
 ନଥିଲା ମର୍ଡ଼ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୁଇଟା ପୃଷ୍ଠି ପୃଷ୍ଠା ଚିତ୍ର ପାଇଁ କିଶୁଥିଲି । ଚିତ୍ରଭରକା ମାନଙ୍କ
 ଫଟୋଗୁଡ଼ିକ କୁଆଘର କାଢ଼ରେ ମରା ହେଉଥିଲା । କାଢ଼ ଭରି ଯାଉଥିଲା । କିଶୋର
 ବୟସରେ ଏହା ଏକ ନିଶାନ ରୂପ ନେଇଥିଲା । ୧୯୫୫ ମସିହାରେ ଭବାନୀପାଟଣା
 ଛାଡ଼ିଦେଲି କହିଲେ ଚଳିବ । ଷାଠିଏ ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘର ବୋଲି ମାସକୁ ଦୁଇ ଗୁରିଦିନ
 ରହୁଥିବି ଅବା । ଭବାନୀପାଟଣା ଛାଡ଼ିବା ସହିତ ସିନେମା ପ୍ରେମ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହେଲା । ସିନେମା
 କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲେ ଗାଇବାକୁ ମନେ ହୁଏ- କାହାଁ ଗୟେ ଓ ଦିନ ।

ନିଷ୍କର ବାସ୍ତବତା :

କୁଆ ବନ୍ଧୁ କୁଟିବା କଥା କହିଲି । ବସନ୍ତ ବେହେରା, ସାବିତ୍ରୀ ହୁସେନ, ରାଧା
 ସାହୁ, କୁନ୍ତବାରୁ, ବିନୋଦ, ନାଟ୍ୟରଶ୍ମୀ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମାର, ନଳିନୀ ରଞ୍ଜନ, ସହଦେବ ବିଶ୍ଵି,
 ଦେବୀ ମହାନ୍ତି ଖୁବ୍ ଭଲ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ସାନାୟ । ଏମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ବିଭିନ୍ନ
 ସମୟରେ କଳାହାଣ୍ଡିରେ ଶୁକିରା ଯୋଗୁଁ କେତେଜଣ ବାହାରୁ ଆସି ବନ୍ଧୁତ୍ବ ଦେଇଥିଲେ ।
 ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଧୀରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ପାଢ଼ୀ, ବାନାମ୍ବର ପଣ୍ଡା, ବିଶ୍ଵମ୍ବର ଦାଶ, ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ସାହୁ,
 ନରେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର ଆଦି ପ୍ରଧାନ । ଛାତ୍ର ଜୀବନ ପରେ ପାଖରେ ପାଖରେ ରହୁଥିଲେ
 ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ, ବସନ୍ତ, ବିନୋଦ ସମଧର୍ମୀ ସହକର୍ମୀ ଭାବରେ । କୁନ୍ତବାରୁ ସମଧର୍ମୀ ଥିଲେ,

ସହକର୍ମୀ ନଥିଲେ । ସେ ବହୁତ ବର୍ଷ ବାହାରେ ରହିଲେ । ଭବାନୀପାଟଣା ଫେରିଲା
 ବେଳକୁ ତାଙ୍କୁ ଗୁଳିଣ ବର୍ଷ ହେବ । ପୂରଣେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭାବଗତ ବନ୍ଧୁତା ଅତୁଟ ଥିଲା ।
 ତେବେ ତାଙ୍କ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ପିଲାଦିନୁ କିଛିଟା ପୂରଣେ ରଖୁଥିଲା । ଏବେ ବୟସ ବଢ଼ିବା
 ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଚରିତ୍ର, ପୂରଣ ଭଳି ମନେ ହେଉଥିଲେ ହେଁ, ହୃଦୟର
 ଖୋଲାପଣ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରିହୁଏ । ବିନୋଦ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ବହୁଦିନ ‘ବଡ଼ବାବୁ’
 ରହିଲେ । ତେବେ ଗୁଳିରା କାଳର ବଡ଼ବାବୁ ଢଙ୍ଗ ଛାଡ଼ିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । (ଏହି ଜୀବନ କଥା
 ପୁନଃ ଲିଖନ କଲାବେଳକୁ ‘ବଡ଼ବାବୁ’ ତାଙ୍କ ବଡ଼ବାବୁ ସ୍ବାଭିମାନ ରଖି ଚାଲିଗଲେ) ବନ୍ଧୁ
 ପ୍ରଫୁଲ୍ଲଙ୍କ କଥା ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଲେଖି ଆସୁଛି । ସେ ନାଟକକୁ ଆପଣାର କରି ଡେଇ
 ଆଗେଇ ଗଲେ । ଏବେ ସେ ରାଜ୍ୟସରରେ ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ ସମ୍ମାନରେ ସମ୍ମାନିତ କଳାକାର
 ନାଟ୍ୟକାର । ବନ୍ଧୁତା ଦେଖାଇବାରେ ଉଣା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେବେ ମୂଳରୁ ମୋ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର
 ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିଲା । କ୍ରମେ ଏହା ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ରୂପ ନେଲାବେଳେ ଜଣେ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ
 ମୋ ସହିତ ଲଢ଼ିଗୁଲିଛି ଏ କଥା ମୁଁ ସ୍ବପ୍ନରେ ସୁଖ ଭାବି ନଥିଲି । ତେଣୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ
 ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ନଥିଲା । ମୁଁ ମୋ ଶିକ୍ଷାଗତ ଯୋଗ୍ୟତାକୁ ଆତ୍ମବେକ୍ଷା ବଳରେ ବଢ଼ାଇବାକୁ
 ଭାବିଥିଲି । ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତିନିଜଣ ସାହିତ୍ୟିକ ହେବାର ଚୌତ୍ରରେ ସାମିଲ ଥିଲୁ- ମୁଁ,
 କୁନ୍ଦୁବାବୁ ଓ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ । ଏ ଚୌତ୍ରରେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବହୁତ ଆଗକୁ ଗୁଲିଯିବା ବେଳେ ଆମେ
 କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ବଞ୍ଚିବାର ସଂଘର୍ଷ କରୁଥିଲୁ । ଶିକ୍ଷାର ଯୁଦ୍ଧ ସଦୃଶେଣ୍ୟ ପାଇଁ ହେଲେ ଖୁବ୍
 ଭଲ ଫଳ ଦିଏ- ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ତା’ର ଉପାହରଣ । ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନରେ ମୋ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ
 କେତୋଟି ଧାଡ଼ି ମୋ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଦେଇଛି । ଅବସର ପରେ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବା
 ବେଳେ ଏବେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି ବସ୍ତ୍ରବାତା ପ୍ରାଣ ତାଙ୍କୁ ଘାରି ଦେଇଛି । ଦେଖାହେଲେ ଧନ
 ଦିଗରୁ କିଏ କେତେ ଆଗରେ ଆଲୋଚନା ହୁଏ । ମନ ଓ ହୃଦୟ ଛପି ଯାଆନ୍ତି । ବନ୍ଧୁତ୍ବର
 ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପ୍ରଶ୍ନ କାଳେକାଳେ ମାନ ଓ ଅର୍ଥଭିତ୍ତି ଥିଲା । ନ୍ୟାୟ ଅନ୍ୟାୟ ବାଗଣ
 ନମାନି ତୁମେ କେତେ ସମ୍ପତ୍ତି କରିଛ, କେତେ ଲକ୍ଷ ଖର୍ଚ୍ଚକରି ପିଲାଙ୍କୁ ଭଲ ଗୁଳିରା ସଂସ୍ଥାନ
 କରିଛ, କେଉଁ ଧନଶାଳା ପରିବାରରେ ତୁମ ପିଲାଝିଲାଙ୍କୁ ବାହା ଦେଇ, ଏହାହିଁ ଜୀବନର
 ମାନପଦ୍ମ । ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ଭାରସାମ୍ୟ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । କେହି ଜଣେ କଣ୍ଠକୂର
 ଲକ୍ଷାଧିକ ଟଙ୍କା ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକ, ଫାରେଷ୍ଟର କୋଟିପତି, ଓଭରସିୟରଙ୍କ ତିନି ମହଲା
 କୋଠା, ପୋଲିସ ସାହେବଙ୍କ ପହାଙ୍କ ଟ୍ରେଜେରୀରେ ସୁନାଅଳଙ୍କାର ଭରପୁର ଦେଖି ଆଖି
 ଝଲସି ଯିବାବେଳେ, ସେମାନେ ଦୟାର କଣ ବିକରଣ କରି ସାମାଜିକ ବୋଲାଉଛନ୍ତି ।
 ଆଉ ତୁମେ ସେତକ କରି ନପାରିଲେ ତୁମେ ହେଲ ହାନ, ନାଚ, ଅସାମାଜିକ । ଏ କଥା
 ଯେ, କେବଳ ଉଚ୍ଚଜାତିଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଘଟୁଛି ତା’ ନୁହେଁ ବରଂ ଆଦିବାସୀ କୋଟାରେ ନିୟୁତ
 ପ୍ରମୋସବ୍ ପାଇଁ ଉପୁରି ବଳରେ ଉପରକୁ ଯାଉଥିବା ଲୋକେ, ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା
 ପରେ ଆପଣା ଜାତି ଭାଇଙ୍କୁ, “ହାଡ଼ି, ଡମ୍, ପାଣ, କନ୍ଧ” କହି ଘୃଣା କରନ୍ତି ଓ ପୂରଣା ରକ୍ଷା
 କରି ଚଳନ୍ତି । କାହାରି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ମୁଁ ଏ କଥା କହୁନାହିଁ- ଏଇଥି ପାଇଁ କହୁଛି ଯେ,

ବର୍ତ୍ତମାନର ଅର୍ଥପ୍ରଧାନ ସମାଜରେ ବିଦ୍ୟା, ମାନବିକତା, ସାମାଜିକତା, କୁଳବଂଶ, ଶିକ୍ଷା, ବିନୟ, ପରମ୍ପରା, ନିଷ୍ଠାପରତା ନାତି ବାଡ଼ିତା, ବନ୍ଧୁତା ଏସବୁ ଅର୍ଥଶୂନ୍ୟ । ଦୁଇଟି ମତଲବ ଅର୍ଥ ଆଉ ସ୍ଵାର୍ଥ ।

ନ ସା ବିଦ୍ୟା ନ ତତ୍ ଶାଳଂ ନ ତତ୍ ତାନଂ ନ ସା କଳା

ଅର୍ଥାର୍ଥଭିକ୍ତି ତତ୍ ଶୌର୍ଯ୍ୟଂ ଧନାନାଂ ଯ ନ କାର୍ଯ୍ୟତେ ।

ଦିଗ ବକ୍ତୃତ ଯେବେ ଥିବ :

ଯେଉଁ ଅର୍ଥକଥା ବାରମ୍ବାର ଲେଖନୀ ଅଗରୁ ଝରୁଛି, ତା' ପାଇଁ ଲାଳସା କେବେ ନଥିଲା ଏବେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ କିଶୋର ଅବସ୍ଥାରେ ଧନ ସଂକୟ ଖର୍ଚ୍ଚ ସଂଯତ ହେବା କଥା ତା'ତ ହେଲା ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ପିଲାଦିନ କେତେକାଂଶରେ ତାୟା । ଆମଘରେ ସେତେବେଳେ କେତେଖଣ୍ଡ ପଡ଼ିଥିଲା ଖଟ, ଠାକୁର ଖଟୁଳି, ପିଲିସଜ, କେତେଖଣ୍ଡ କଢା, ଦି ତିନି ସାର କଂସା ଥାଳି, ନନାଙ୍କ କାଠ ବାନ୍ତୁ, ଦିଖଣ୍ଡ ଟିଣ ବାନ୍ତୁ ଥିଲା । ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ନନାଙ୍କୁ ବହି ରଖିବାପାଇଁ କିଛି ଗୋଟାଏ ଜିନିଷ ପାଇଁ କହିଲି- ନନା କହିଲେ ମୋହନ ତାଣ୍ଡୁ । ସେ ସ୍ଵାଧୀନତା ପୂର୍ବ ଉଦ୍‌ବାନାପାଟଣା ମୁ୍ୟନିସିପାଲଟିରେ ମୋହନର ଥାଆନ୍ତି । ସେ ଗୋଟାଏ କାଠ ଢାବଲ ଦେଲେ । ମୁଁ ତାକୁ କାଢ଼ରେ ମାରି ବହିପତ୍ର ରଖୁଲି । ନନା ଘରର ଆସବାବ, ଜିନିଷପତ୍ର ବଢ଼ାଇବାର ଆଦୌ ପକ୍ଷପାତି ନଥିଲେ । ସେ କୃପଣ ନଥିବା କଥା ତାଙ୍କ ଶ୍ରାବକର୍ମରେ କହିଛି । ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ବିଷୁବ ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ମକର ଗୁଉଳ ଛେନାପଣା ଦିଆନିଆରେ ବେଶ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଘରେ ଏଭଳି କିଛି କରୁନଥିଲେ ଯାହା ଯୋଗୁଁ ଆବଶ୍ୟକତାର ସାମା ବଢ଼ିଯିବ । ଅଭାବ ବଢ଼ିଯିବ । ଭାଗବତକାର ଯାହା କହିଥିଲେ-

ଥାଉ ଏ ବସୁନ୍ଧରା ଅଙ୍କ । କି ସୁଖ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପଲ୍ୟଙ୍କ ।।

ସମର୍ଥ ଭୁଜ ଥାଉ ବାମେ । କି ପ୍ରୟୋଜନ ଉପାଧାନେ ।।

ଯେବେ ବା ଅଛିଟି ଅଞ୍ଜଳି । କି ପ୍ରୟୋଜନ ପାକସାଳି ।।

ଦିଗ ବକ୍ତୃତ ଯେବେ ଥିବ । ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର ରେ କିସ ହେବ ।।

ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭଗବତ ୭/

ନନା ବସୁ ଲାଳସାରୁ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ଯତ୍ନ କଲାବେଳେ ବୋଉ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ଧୁରନ୍ଧର ଥିଲା । ମୁଁ ଥିଲି ବୋଉ ପରି । ଘର ଖର୍ଚ୍ଚ ଯାହାହେବ ସବୁ ମୋ ହାତରେ ହେବ । ପୂଜା ପାର୍ବଣରୁ ଯାହା ମିଳିଥାଏ ସେସବୁ ପଇସା ଆକାରରେ ଶକ୍ତିତ ଥାଏ । ଧାନ ଗୁଉଳ ବିରି ମୁଗ ବିକାବିକି ଆଉ ଜମା ପାଣି - ବୋଉ ଆଉ ମୁଁ, ଦି ଜଣ ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଥିଲୁ । ନନା ଘର ପାଇଁ ଯେମିତି ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁନଥିଲେ, ଜିନିଷ ଆସୁଛି ପଶୁରୁ ନଥିଲେ । ବଡ଼ ମାଛ ହୋଇଥିବ । ସେର ଟଙ୍କାଏ । ମୁଁ କିଛି ଆଣିଥିବି । ନନା ଖାଉଥିବେ, ପଶୁରିବେ - “ମାଛ କେଉଁଠାରୁ ଆସିଲା ?” ମାଆ କହିବ - “ଏର ତାଣ୍ଡରେ କେଉଁଟୁଣା ବିକି ନେଉଥିଲା । ଅଣାଏ ଦେଇ କାଲି କିଣି ଆଣିଥିଲା । “ପଇସା କେଉଁଠାରୁ ଆସିଲା” କେତେ ପଇସା ରଖୁଥିଲେ, କେତେ ଅଛି କେତେ ଗଲାଣି ଏ କଥା ସେ କେବେ ପଶୁରୁ ନଥିଲେ । ପୁଅ

ମାଲପ ଉପରେ ଅଗାଧ ବିଶ୍ୱାସ, ସରଳତାର ମୂର୍ତ୍ତିମତରୂପ ଅଥଚ କାଣିଶ୍ୱର ସାଂସାରିକ ବୁଦ୍ଧି ନଥିବା ଲୋକ, କର୍ମ ଓ ନିଷ୍ଠାପରତା ଛଡ଼ା କିଛି ଜାଣୁ ନଥିଲେ । ନାନା ବାଟରେ ନାନାଙ୍କ ପରସାମାରି ପଡ଼ିବା, ଗପବହି, ଖେଳ ସାମାନ, ଟେବୁଲ୍ ସଞ୍ଜ, ନାନାପ୍ରକାର କଲମ କିଣା ହେଉଥିଲା । ପିଲାଦିନେ ଖଣ୍ଡିଏ ସ୍ୱାଦ୍ କଲମ କିଣିଥିଲି । ତାମିକା ସୁନ୍ଦର ଓ ଉତ୍ତମ ବ୍ୟବହାର ଉପଯୋଗୀ । ସେ ଖଣ୍ଡିକ ଜଣେ ଦୁର୍ବୃତ୍ତି ସାଙ୍ଗ ନେଇଗଲା । ଖଜୁ ମାଣିବରୁ ଶ୍ୱେର ନିନ୍ଦା ଦେଉଛୁ ବୋଲି ଦି ଗୁପ୍ତତା ଦେଲା । ଏଉଥିରୁ କଲମ ପ୍ରତି ଏତେ ମମତା ବଢ଼ିଗଲା ଯେ, ଏବେ ମୋ ପାଖରେ ଶହେ ପ୍ରକାର କଲମ । “ମତେ କଲମଟିଏ ଦିଅନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କ କଲମରେ ପରୀକ୍ଷା ଦେବି ।” କହିବାରେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ଅନେକ କଲମ ଦେଇଛି । “ଭାରତୀ ସାହିତ୍ୟ ସମିତି”ର ସବୁ ବହିପତ୍ର ଲୋକେ ମାରିନେଲେ । ମୋତେ ତୁ ନେଇଛୁ କହି ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ (ସାହିତ୍ୟ ବିହୀନ ସମ୍ପାଦକ - ନାର୍ଥୀ କହିବି ନାହିଁ) ଗୁପ୍ତତାଏ କଷ୍ଟିଦେଲେ । ଯଦିଓ ସମିତିର ଖଣ୍ଡିଏ ହେଲେ ବହି ମୋ ପାଖରେ ନଥିଲା । ମୋ ପଖରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ମୂଲ୍ୟରେ ଲକ୍ଷାଧିକ ଟଙ୍କାର ବହି ଅଛି । ସରକାରୀ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରେ ଏଠୁ ସେଠାକୁ ହେବାରେ ଅନେକ ବହି ନଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ମୂଲ୍ୟବାନ ପଢ଼ାବହି ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାର ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଦେଇଛି ସେମାନେ ଫେରାଇ ନାହାନ୍ତି । ଅନେକ ନାମି ଭଦ୍ରଲୋକ ବହି ପଢ଼ିବାକୁ ନେଇ ଫେରାଇ ନାହାନ୍ତି । ଯଦି ଅଭାବରୁ ସବୁ ଗଣ୍ଡି ହେଉ ନାହିଁ । ତେବେ ଜୀବନରେ ଅନେକ ଆୟ, ବହି ଓ ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ ଗଲାପରେ କଅଣ ଲାଭ କଲି ଭାବି ମୁଁ ବ୍ୟସ୍ତ । ଏବେ ମୋ ପାଠୁଆ ପିଲାଙ୍କର ତାହା କାମକୁ ଆସୁନାହିଁ । ଏତେ ପରେ ମଧ୍ୟ ଖର୍ଚ୍ଚ କଲାବେଳେ କାଲି ପାଇଁ ଧାରଣା ନଥାଏ ମୁଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରେ । ସେଥିପାଇଁ କମ୍ ଅପଦସ୍ତ ହେଉ ନାହିଁ । ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ ଅବସର ନେବାପରେ ପେନସନ୍ ଆସିବାକୁ ଛଅମାସ ଲାଗିଲା । ଆଉ ଦିନଟିଏ ଡେରି ହେଲେ ଚଳିନଥାନ୍ତା ।

ହ - କା - ଠିକ୍ ଅଛି :

ସେଇ କୈଶୋରର ଛୋଟ କିନ୍ତୁ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶ ଅଛି । ଏଇ ଅଧ୍ୟାୟଟିଶେଷ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତାହା କହିଦେବା ଉଚିତ୍ । ସମୁଦାୟଜ୍ଞାନ ଝଗାରେ ଫେଲ୍ ଓ ୧୯୫୪ ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷା ମଧ୍ୟରେ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଅସାମ୍ୟା ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ କଲି । ଭବାନୀପାଟଣାରେ ଜମି ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସରିଥାଏ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କାଳୀନ ଜମିପତି ଲେଖିବାକୁ ଅନେକ ନକଲକାରୀ ମୋହରୀ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ ଖୋଲିଲା । ଉତ୍ତମ ହସ୍ତାକ୍ଷର ଲିଖନହିଁ ଯୋଗ୍ୟତର ମାପଥିଲା । ସାମୟିକ ନିୟୁତିର ଭରାଥିଲା ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ ଟଙ୍କା । ମାଟ୍ରିକ ପାଶ୍ କରି କିରାଣୀଟିର ଦରମାଥିଲା ପରୀକ୍ଷା ଟଙ୍କା (ଏବେକୁ ପାଞ୍ଚହଜାର) ତେଣୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ ଟଙ୍କା କମ୍ ନଥିଲା । ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ ଟଙ୍କାରେ ଅଧିକତମା ସୁନା କିଣାଯାଇ ପରୁଥିଲା । ଗୋଟିଏ ପାଞ୍ଚ ଜଣିଆ ପରିବାର ଚଳିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା । ଆଜିକାଲି ହିସାବରେ ଏହା ଗୁରୁ ହଜାର ଟଙ୍କା ସହ ସମାନ । ଆମେ ଫେଲ୍ ହୋଇଥିବା ଅଧିକାଂଶ ବନ୍ଧୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ କଲୁ । ନାନା ଖୁବ୍ ଖୁସି ହେଲେ । ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଭିରିବା ଟଙ୍କା ଗଲା । ମୁଁ ଦଶଟଙ୍କାର ବହି ଓ ପତ୍ର ପତ୍ରିକା ସହ ଅନ୍ୟ କିଛି ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଥିଲି । ସେଯାଏଁ ମୁଁ ଫୁଲ

ପେଟପିନ୍ଧି ନଥିଲି । ବାଇଦଢ଼େର ବସା ପରି ମୁହଁଥିବା ବାଧୁରୁମ୍ ଉପଲସାରେ ପିନ୍ଧିବା ଆରମ୍ଭ କଲି । ସେଇ ଶୁକ୍ରିବାବେଳେ ସାହେବଙ୍କ ଆଗରେ ଆସୁଭାଙ୍ଗି ଠିଆ ହୋଇ ଝିଙ୍ଗାସ ଶୁଣୁଥିବା କିରାଣୀଟିର ଦୁର୍ଗତି ଦେଖି କିରାଣୀ ନହେବା ପାଇଁ ମନ ବୃଦ୍ଧ କଲି । ଏବେ ଦେଖୁଛି କିରାଣୀ ସବୁ ଅଫିସ୍ କି ରାଣୀ । ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ତାଙ୍କ ଡେଜ ଅଧିକ । ସେମାନେ ଫାଇଲ୍‌ର ମାଲିକ । ସେମାନେ ଯଦି କହନ୍ତି ଶୁଷ୍କପାଇଁ ସୁପର ଫସପେଟ କଥା ହେବ- କେବଳ ଫସପେଟ ତଳିବ; ଅଫିସରୁ ହିଁ-ନା ଠିକ୍ ଅଛି ଲେଖି ଫାଇଲ୍ ଫେରାର ଦେବ । ମୋର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସାଙ୍ଗ କେତେଜଣ ମୋ ସାତ ପଛରେ କିରାଣୀ ଶୁକ୍ରିବା କରି ଅନେକ ଜମିବାଡ଼ି ଘରଦ୍ୱାର କରି ଅତଳାତଳ ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକ ହୋଇ ଯେମିତି ଠାକୁରେ ଚଳୁଛନ୍ତି - ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆମେ କିଛି ନୋହୁ ।

ଇକ୍ଷ୍ୟରେ ସହେହ;

ମୁଁ ସହଜ ବାଟଟିଏ ଧରଲି । ଶୁଲିଲି, ଶୁଲି ଶୁଲି ଆସିଛି । ତେବେ ବାଟଟା ଉପରେ ମୂଳରୁ ସଫେହ ଥିଲା, ଏବେବି ଅଛି । ମୁଁ ଏଇ କିଶୋର ଅବସ୍ଥାରେ ବସି, ଲେଖକ, ସାହିତ୍ୟିକ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି ହୋଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଶୁକ୍ରିବାଦକୁ ତାହା କରାଇ ଦେଲା ନାହିଁ । ଗଣିତ ପାଠ ନ ଜାଣି ତାତ୍ତ୍ୱର ହେବାକୁ ମନ ବଳାଇ ହୋମିଓପାଥି ଧରିଲି, ହାନିମାନଙ୍କ ବହି ପଢ଼ିଲି । ଅନେକ ଔଷଧ କିଣିଲି । ମୋ ପିଲାଙ୍କୁ ଜର ରୋଗରେ ଡିକିସ୍ କଲାବେଳକୁ କାରୁ ନ କରିବା ଜାଣି ତାକୁ ଛାଡ଼ିଲି । ଖେଳାଳୀ ହେବାକୁ ମନ ବଳିଲା, ସେଇଭଳି ଚିତ୍ରକର ଅଭିନେତା ହେଲି ଛାଡ଼ିଦେଲି । ବହି କିଣିଲି ବହି ପଢ଼ିଲି, ସଂଗ୍ରହ କଲି କିଛି କାମ ଦେଲା ନାହିଁ । ଘରେ ଆଲମିରା ଜାଗା ଧରୁ ନଥିଲା ତାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲି । ତାଳପତ୍ର ପୋଥି, ପୁରାତନ ଓ ଦେଶ ବିଦେଶର ମୁଦ୍ରା, ତାଳଟିକଟ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ମନ ବଳାଇ ତାକୁ ଛାଡ଼ିଲି । ସୁବତ୍ତା, ସୁଗାୟକ, ସୁଶିଖକ ହେବାକୁ ଯତ୍ନ କଲି । ଏ ସବୁରେ ମନ ଲଗାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖୁଛି ମୁଁ କିଛି ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ । ବାଟରେ କାହାକୁ କିଭଳି ଭାବରେ ଅଢ଼ିରୁ ଖସାଇ ତାକୁ ଏବେ ଖୋଜି ବସିଛି । ଅଧିର ମନା ପଲ୍ଲବ ଚୟନ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ଏକ ରୂପ ବନି ମୁଁ ବଞ୍ଚିଛି । ବୋଧହୁଏ ଏଭଳି ହେବାର କାରଣ ହେଲା ହଠାତ୍ ଉପସିତ କୌଣସି ସୁଯୋଗ ହାତରେ ଧରି ଗତି କଲାବେଳେ, ଗତିପଥରେ ସାମାନ୍ୟ ବାଧା ଉପସିତ ହେଲେ ବା ଅନ୍ୟ କିଛି ଆକର୍ଷଣ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ବାଟ ବଦଳିଗଲି । ଅନ୍ୟଏକ ସାଧନ ଧରୁଥିଲି । ବାଧାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ମାଡ଼ିଯିବାର ସାହସ ବା ଆକର୍ଷଣର ମୋହ ଛାଡ଼ିବାର ମନୋବୃତ୍ତି ମୋଠାରେ ନଥିଲା । ତେବେ ପଦ୍ମପଦ୍ମେ ଭାଗ୍ୟ ମୋ ଆଗରେ ଅନେକ ବାଧା ଠିଆ କରାଉଥିଲା । ନଦୀଟିଏ ହୋଇ ବାଧାବନ୍ଧନ ଏଡ଼ାଇ ବହି ନଯାଇ ମୁଁ ବାଲୁକା ସୁପ ମଧ୍ୟରେ ହଜି ଯାଉଥିବା ଏକ ଆବଶ୍ୟକ ଜଳଭାଗ ହୋଇ ଯାଉଥିଲି । ତା'ଛଡ଼ା ଖୁବ୍ ଶାନ୍ତ ଗୋଟିଏ କିଛି ପାଇଯିବାର ଆଗ୍ରହ ଯୋଗୁଁ ବଞ୍ଚଳତା ଦେଖାଇ କାର୍ଯ୍ୟଟି ପ୍ରତି ବଞ୍ଚଳତା କରିବା ଅଭ୍ୟାସ ପଡ଼ିଗଲା । ଅଥବା ପେଟ ପୋଷିବା ମୋହରେ ଶୁକ୍ରିବାଟି ପ୍ରତି

ଅହେତୁକ ନିଷା ଦେଖାଇବା ଯୋଗୁଁ ଅନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ନିଜକୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରିବାକୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା କରି ନାହିଁ । କୃତ୍ରିମ ହାସଲ ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ଏକ ପକ୍ଷାଧୀନ ଅବସ୍ଥାରେ ହେବାବେଳେ, ଭାଗ୍ୟର ସହଯୋଗରୁ ପ୍ରତିପଦପାତରେ ଫୁଲ ବିଛାଇ ହୁଏ, ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଅପସରି ଯାଏ ସେମାନେ ସଫଳତା ପାଆନ୍ତି । ମୋ ପାଇଁ ପ୍ରତିପାଦରେ ଥିଲା କଷ୍ଟ । ଉପାହରଣ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ, ତାଙ୍କ ପାଇଁ ସଫଳତାର ଦ୍ଵାର ସହଜଲଭ୍ୟ ଥିଲା । ମୋତେ ଭଗବାନ କିଛି ଦେଇ ନାହାନ୍ତି, ତା'କୁହେଁ ତେବେ ଏତେ ହାତକିପା ଯେ ଜୀବନଟାଯାକ ମୁଁ ନିଜକୁ “କର୍ତ୍ତୃ” ମନେ କରୁଛି ।

ମଧୁରତାର ଅନ୍ୟନାମ :

ଯଦିଓ କୈଶୋରର ପିତା ଓ ସ୍ଥୁତିକୁ ଛାଡ଼ିଯିବାକୁ ମନ ବଳୁ ନାହିଁ, କୈଶୋରକୁ ଗୁଳିଣ ବର୍ଷ ତଳୁ ଛାଡ଼ି ଦେଲେଣି । ବାଲ୍ୟ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସୁନ୍ଦର ଅଥଚ ନିଜ ପାଇଁ କିଛି ମାନେ ରଖେ ନାହିଁ । ପୌରାଣିକ ନିଜ ପାଇଁ ଯେତିକି ଆକର୍ଷଣହୀନ, ଅନ୍ୟ ପାଇଁ ତତୋଽଧିକ ଆଗ୍ରହହୀନ । କିନ୍ତୁ କିଶୋର ଅବସ୍ଥା ନିଜକୁ ମୁତୁକ୍ତ ପ୍ରଜାପତିଟି ଭଳି ଉଡ଼ାର ରଣ୍ଡିବା ବେଳ । ସମଗ୍ର ସମାଜ ଓ ନିଜ ପାଇଁ ସମ୍ଭାବନାର କାଳ । ଯାକୁ ଧରି ରଣ୍ଡିବା କାହାରି ବଶରେ ନାହିଁ, ତେଣୁ ସ୍ଥୁତି ଟିକକ ରହିଛି ରହିଥିବ, କେତୋଟି ଚିନ୍ତା ମୁହୂର୍ତ୍ତକୁ ସୁରଭିତ କରିବା ପାଇଁ ।

ଆୟୁର୍ବିଷ୍ଣୁ ଶତଂ ନୃଣାଂ ପରିମିତ ରାତ୍ରୋ ତଦର୍ଥଂ ଗତ
ତସ୍ୟାର୍ଥସ୍ୟ ପରସ୍ୟ ଗୁଧର୍ମ ପରଂ ବାଳତ୍ ବୃଷ ଉଦୟୋ
ଶେଷଂ ବ୍ୟାଧି ବିଯୋଗ ଦୁଃଖ ସହିତ ସେବାଧର୍ମିୟତେ
ଜୀବେ ବାରି ତରଙ୍ଗ ବୁଡ଼ୁତ ସମେ ସୌଖ୍ୟଂ କୃତଃ ପ୍ରାଣିନାମ୍ ।

ମନୁଷ୍ୟର ସୁଖ ଆଉ କେତେବେଳେ କାହିଁ
ଶହେବର୍ଷ ଆୟୁଷରୁ ପଶୁଣ ତ ଶୋଇବାରେ ଗଲା
ବାଳବୃଷ ବେନି କାଳେ ପଶୁଣ କଟିଲା ।
ବ୍ୟାଧି, ବିଯୋଗ, ଦୁଃଖରେ ବାକି ଯଦି କଟିବାର ଥାଏ
ସୁଖ ବୋଲି ବାକି ଅବା ଅଛି କିଛି କହିଦେବ କିଏ ?

କିନ୍ତୁ ସତ କହିବାକୁ ଗଲେ ବ୍ୟାଧି ବିଯୋଗ ଦୁଃଖ କୈଶୋରକୁ ମୁହ୍ୟମାନ କରିପାରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ମଧୁରତାର ଅନ୍ୟ ନାମ କୈଶୋର, ସ୍ଥୁତିର ମରୁଭୂମିରେ ଏକ ମରୁଦ୍ୟାନ । ଏଇଠାରେ ଅବସର ଦେଖୁ ହୁଏ । ଅବସରର ଉପଯୋଗ ହୁଏ । ଆସନ୍ତାକାଲି ଏ ଅବସର ଆଉ ମିଳିବ ନାହିଁ ।

ଆଠ ଯୌବନର ପ୍ରଥମ ଦଶବର୍ଷ

ବାଉଆଁ ନ ହୋଇ ବାଆଁରେ ଖେଳ :

ଏ ଦଶବର୍ଷ ସବୁ ଓଲଟା ଗୁଲିଲା । ଯୌବନ କେବେ ଆସିଲା ମୁଁ ଜାଣି ପାରି ନଥିଲି । ପଢ଼ର ବର୍ଷ ବେଳକୁ ବିବାହ ସରିଥିଲା । ଉଣେଇଶି ବର୍ଷ ବେଳକୁ ବରବର୍ଷର ଝିଅଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପରେ ଘରକୁ ଆସିଥିଲା । ନନା, ବୋହୂଟିଏ ଘରକୁ ଆଣି ମୋତେ ବାନ୍ଧି ଦେଇଛନ୍ତି ଭାବି ଖୁସି ହୋଇଥିଲେ । ବୋଉ ଖୁସି ହେଲା କୋଡ଼ିଏଟା ବର୍ଷ ମଧ୍ୟ ଘରକାମ କରି ନାହିଁ ବୋହୂ ମିଳିଲା ଖଟିବାକୁ, ଲିପାପୋଛା, ପାଣିଆଣା, ଧାନକୁଟା ଘରର ଯାବତାୟ କାମ କରିବା । ବୋଉ ଘର ଇଞ୍ଜାଳରୁ ମୁକ୍ତ । ଗୁଡ଼ିପେଛା ଧରି ବୁଲିବ- ଏବେ ଶାଶୁପଣ । ମା ବହୁଥିଲା ସିଏ ଖୁସ୍ ନାଟୁଣୀ ବୋହୂ ଦେଖିଲା । ଏସବୁ ହେଲା ସତ, ତେବେ ମୋ ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ଯୌବନ ଏସବୁ କେମିତି କୋଡ଼ିଏରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବ ମୁଁ ଭାବି ପାରୁ ନଥିଲି । ନନା ତ ନାତି ଦେଖିବା ଇଚ୍ଛାରେ ନିଷେକ ହୋମ ଜଗାଇ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବାବୁଙ୍କ ନନା ଗଙ୍ଗାଧର ରଥଙ୍କୁ ଫଳଦାନ କରାଇଥିଲେ-ତାଦେଶ୍ୟ, ଗଙ୍ଗାଧର ରଥେ ଲମ୍ବ ପରିବାର ବାଲା । 'ଛୋଟ ପରିବାର ସୁଖୀ ପରିବାର' ଏ ତାଙ୍କ ପଡ଼ି ନଥିଲା । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଚିନ୍ତିତ ଥିଲି । ମାଟି ସାଙ୍ଗରେ ମାଟି ହୋଇ ଗୁଣ୍ଠବସ୍ୟ ଦେଖିବି ନା କିରାଣୀଟିଏ ହେବି, ନା' କିଛି ଅଧିକ ପାଠପଢ଼ି ଦୁନିଆଁରେ ମଣିଷ ପରି ଚଳିବା ସହିତ କିଛି ଅଧିକ ଜ୍ଞାନ ସଂଗ୍ରହ କରିବି । ମଣିଷ ପରି ଚଳ ପ୍ରଚଳ ହେବା ପାଇଁ ମାଟ୍ରିକ ପାଠ କିଛି ନୁହେଁ ଏକଥା ଭାବିଲା ପରେ କଲେଜ ଶିକ୍ଷା ନେବାକୁ ଗୁହଁଲି । ନନା କିନ୍ତୁ ଭିକ ଡିଙ୍ଗା କରୁଥିଲେ । ଭବନାପାଟଣାରେ କିରାଣୀ ଗୁଜିରାଟିଏ କରି ଗୁଣ୍ଠବାସ କଥା କୁଣ୍ଡିଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ସ୍ବାଧୀନତାର ପ୍ରଥମ ବର୍ଷ ଗୁଜିରା ଡେର୍ ଡେର୍ । ମୋ ପାଠପଢ଼ା କଥା ଶୁଣି ନନା ରୋକ୍‌ଠୋକ୍ ଶୁଣାଇଦେଲେ- 'ଅସମ୍ଭବ, ସେ ପାଗଳାମି ଛାଡ଼ । ମୋ ପାଞ୍ଚଟା ପିଲାଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ଦେଖିବି ନା ଖେ ପାଠପଢ଼ା ଦେଖିବି । ଭବନାପାଟଣାରେ କଲେଜ ଥିଲେ ଅବା ଘରେ ଶାଗ ପଖାଳ ଖାଇ ପାଠ ପଢ଼ନ୍ତୁ । ବାହାରେ ବଳାଙ୍ଗୀର, ସମ୍ବଲପୁର, ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ବା ବ୍ରହ୍ମପୁର ପଠାଇ ତତେ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାକୁ ମାସକୁ ମାସ ଟଙ୍କା ଗଣିବାକୁ ମୋର ସମ୍ଭଳ ନାହିଁ । ତା'ଛଡ଼ା କଲେଜ ପାଠ ଯାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଠ ହୋଇ ନଥିବ । ମାଟ୍ରିକଟା ପାଶ୍ କରିବାକୁ ଡିବର୍ଷ ଗଲା । କଲେଜ ପାଶ୍ କରିବୁ ବେଳି କି ବିଶ୍ବାସ ।' ମୁଁ କ୍ଷାଣ ପ୍ରତିବନ୍ଧିତ କରିଥିଲି- 'ମୁଁ କେବଳ ଗଣିତରେ ଦୁର୍ବଳ । ଏବେ ଆଉ ଆମ୍ଭକଥା □ ୮୯

ଶଶିତ ପଢ଼ିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଦୁର୍ବଳ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଅଧିକ ପରିଶ୍ରମ
 ମଧ୍ୟ କରିବି ।' ତେବେ ନନାଙ୍କ ଜିଦ୍ ଆଗରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇବାକୁ ହେଲା । ନନାଙ୍କ ରକ୍ତା
 ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଶ୍ୱଶୁରୀ ନକରି ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ଘରୋଇ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ସିନା
 ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଉତ୍କଳ ଯୁନିଭରସିଟିରେ କେବଳ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଘରୋଇ
 ପରୀକ୍ଷା ଖନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା । ପରେ ଅବଶ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଲାଗୁ ହେଲା । ଶିକ୍ଷକ ହେବା
 ପାଇଁ ରକ୍ତା ଥିବାବେଳେ ଶ୍ୱଶୁରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରଂଗୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମୁଁ ଓ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଅସାମାନ୍ୟ
 ଛୁଟି ନେଇଥିବା ଶିକ୍ଷକ ପୋଷ୍ଟରେ ଅସାମାନ୍ୟ ନିୟୁତ୍ତି ପାଇଲୁ । ସ୍ୱର୍ଗତ ପଦ୍ମନାଭ ରଥ ଓ
 ବ୍ୟୋମକେଶ ପାତ୍ର, ବ୍ରହ୍ମପୁର ମାଧ୍ୟମିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯାଇଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ
 ଟ୍ରେନିଂ ସାରି ଫେରିବା ପରେ ଆମକୁ ବିଦା କରି ଦିଆଗଲା । ସେଠୁ ଫେରିବା ପରେ
 ଉତ୍କଳେ ମଧ୍ୟରଂଗୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ତାଙ୍କର ଆସିଲା । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ରଥେ ଆଗ ଯୋଗ
 ଦେଇ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ହେଲେ ମୁଁ ସହକାରୀ ହୋଇ ଯୋଗ ଦେଲି । କିଛିଦିନଭିତରେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ
 ଭବାନୀପାଟଣା ସଂସ୍କୃତ ଟୋଲର ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ପଦବୀରେ ନିୟୁତ୍ତି ପାଇ ଶୁଣି ଆସିଲେ ।
 ମୁଁ ହେଲି ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ । ମାଟ୍ରିକ ପାଶ୍ କରି ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ହେବା କମ୍ କଥା ନୁହେଁ ।
 ୧୯୫୫ ମସିହାରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ କଳାହାଣ୍ଡିରେ ମଧ୍ୟରଂଗୀ
 ବିଦ୍ୟାଳୟ ତିରିଶଟି, ପାଞ୍ଚଟି ହାଇସ୍କୁଲ ଥାଏ । କଲେଜ ନଥାଏ । ସେହି ବର୍ଷେ ଦୁଇବର୍ଷ
 ମଧ୍ୟରେ 'ରାଜ୍ୟପାଳ' ଭବାନୀପାଟଣାକୁ ଆସିଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କ ନାମ ସୁଖ ତାଙ୍କର । ତାଙ୍କୁ
 ଏବକାର ହାଟପଡ଼ିଆରେ ନାଗରିକ ସମର୍ଥନା ଦିଆଗଲା । ଅଭିନୟନ ପତ୍ରରେ କଳାହାଣ୍ଡିରେ
 ଏକ କଲେଜ ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରା ଯାଇଥିଲା । ତା'ର ଉତ୍ତରରେ ରାଜ୍ୟପାଳ
 ଯାହା କହିଲେ ଏବେ ବି ମନେ ଅଛି 'ଏ ବର୍ଷ ସମଗ୍ର କଳାହାଣ୍ଡିରୁ ପରୀକ୍ଷା ଛାତ୍ର ପରୀକ୍ଷାରେ
 ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏହି ହାରରେ ଗତିକଲେ କଳାହାଣ୍ଡିରେ କଲେଜଟିଏ ଖୋଲିବାକୁ
 ପରୀକ୍ଷା ବର୍ଷ ଲାଗିବ ।' ନିଜ ଉପପକ୍ଷରେ ଉପରତା ଦେଖାଇ ସୁନାସାର ବନ୍ଦି ସେ କଳାହାଣ୍ଡିକୁ
 ୧୯୫୮ ମସିହାର ସ୍ୱାଧୀନତା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଜୟନ୍ତୀ କାଳରେ କଲେଜଟିଏ ଦେଇଦେବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି
 ଦେଇ ଲୋକଙ୍କୁ ନାରବ କରାଇଦେଲେ । ଦୁଇଶହ ବର୍ଷ ପରାଧୀନତା ଏକ ହଜାର ବର୍ଷର
 ରାଜଶାସନ ଓ ସ୍ୱାଧୀନ ଜନତାର ଶିକ୍ଷାଲୋକ ପ୍ରତି ନିରୁତ୍ସାହ ଯୋଗୁଁ କେବଳ ଶିକ୍ଷା
 କାହିଁକି, ପ୍ରଗତିର ସବୁ ପ୍ରକାର ଦୌଡ଼ରେ କଳାହାଣ୍ଡି ପଛରେ ପଡ଼ିଥିବାବେଳେ ସ୍ୱାଧୀନତାର
 ଉତ୍ତର କାଳରେ ଶୋଇଲା ପୁଅର ଭାଗ ନାହିଁ ନାଁରେ ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ
 କେହି ଯତ୍ନ କରି ନାହାନ୍ତି । ଅଥଚ ଏ ଦେଶର ସବୁ ନେତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ପିଲାଏ ସାଧାରଣ
 ଜ୍ଞାନ ଘୋଷିଲା । ପରି କଳାହାଣ୍ଡିର ନାମ ମୁଖ୍ୟ । ଟେଲିଭିଜନଠାରୁ ଖବରକାରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ,
 କବିର ଲେଖନୀଠାରୁ ଚିତ୍ରକରର ତୁଳା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟହ ଦୁର୍ଗତି, ଦୁର୍ନୀତି, ଦୁଃଶାସନ, ଦୁଃଖ,
 ଦୈନ୍ୟ କଥା ଉଠିଲେ କଳାହାଣ୍ଡିର ନାମ ନିଆଯାଉଛି । ଅଥଚ ତେଲ ପସରା ଗଡ଼ି ଯାଇଥିବା
 କହି ଅନେକ ରଡ଼ିକରି ହାଟ କମ୍ପେର ଦେଉଛନ୍ତି । ବିପଦ, ଗୋଷାଲ୍ୟାଣ୍ଡ ବା ଝାଡ଼ଣ୍ଡ ଭଳି
 ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ ହେଉ ବା କାଶ୍ମୀର ସିନିମ ଭଳି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେଇ ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ

ଉଠେଇବା କଥା ଉଠିବାବେଳେ କୋରାପୁଟ ଭଳି ଶିଳ୍ପ ସମୃଦ୍ଧ ଅଞ୍ଚଳକୁ କେହି ଯା ସହିତ ଯୋଡ଼ିଦେଇ କେ.ବି.କେ. ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳେ କେହି ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶା ପରିଷଦ ନାମରେ ଲୋକଙ୍କୁ ଉତ୍ତୁରିଥିଲେ । କେତେବେଳେ କୋଶଳ ତ କେତେବେଳେ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ପାରିରେ କଳାହାଣ୍ଡି ଯୋଡ଼ା ହେଉଛି । ଏସବୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ନାତିଲେ ଖଣ୍ଡି ନାତିଲା ଭଳି କଳାହାଣ୍ଡିର କେତେଜଣ ଡେଇଁ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ସେ ଯାହାହେଉ କଳାହାଣ୍ଡିରେ କଲେଜଟି ପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନାବର୍ଷ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ହୋଇ ନଥିଲା । ଆଉ ମାତ୍ର ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ଘରୋଇ ତେଷ୍ଟରେ କଲେଜଟିଏ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏବେ ଉହା ଏକ ସରକାରୀ କଲେଜ ଅଥଚ ସ୍ୱୟଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ । ତେବେ ଏ କଲେଜ ମୋ ପାଇଁ କିଛି କାମର ହେଲା ନାହିଁ ।

ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ଚକ୍ରରରେ ଘର ଛାଡ଼ି ମତେ ଅନେକ ସାନ ବୁଲିବାକୁ ହେଲା । ଉତ୍କଳେଲା ମଧ୍ୟରାଜା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ିବାକୁ ସାନୀୟ ପିଲା ନଥାନ୍ତି । ଭବନୀପାଟଣାରୁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବାବୁଙ୍କ ଦୁଇଭାଇ ଦେବରାଜ ରଥ, ଉମାକାନ୍ତ ରଥ, ଗୋବିନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ର ରଥ, ମଧୁସୂଦନ ମହାପାତ୍ର, ମୋ ମାମୁଁ ପୁଅ ଭାଇ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ମିଶ୍ର, ମୋ ସଙ୍ଗାତ ଭାଇ ସୁପ୍ରଭାକ ପ୍ରଧାନ ଏପରି ସାତ ଆଠଜଣଙ୍କୁ ନେଇ ଖୁଲ ବନ୍ଧାବନ୍ଧାକୁ ଯନ୍ତ୍ର କଲି । ଖୁଲ କମିଟି ଡିଜଣ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଜଣେ ପିଅନର ଦରମା ଦେଇପାରୁ ନଥିଲେ । ଏ ପିଲାଙ୍କୁ ଖାଇବା ପିଇବାକୁ ଦେଇ ଖୁଲ ବନ୍ଧାବନ୍ଧା ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ଶ୍ରବଣାକ୍ଷୟରେ ଯଦିଓ ଶ୍ରମିମାସ ତଳିଥିଲି ବାହାରେ ତଳିବା ଶିଖିବାର ଏହାହିଁ ପ୍ରଥମ ସାନ । ମୋର ଧରଣୀ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ମିଶିବା ଏକ ବିଶେଷ କଳା । ଏହା ଜ୍ଞାନ, ସାମାଜିକତା ଓ ମାନବିକତାର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଗୁଡ଼ିକୁ ଶିଖାଇଥାଏ । ଉତ୍କଳେଲାରେ ମୁଁ ସାଇକଲ ଶିଖିଲି ଫୁଟବଲ ଖେଳ ଜମିଲି । ଭଲ ଫୁଟବଲ ଖେଳାଳୀ ନଥିଲି । ତେବେ ଉତ୍କଳେଲା ଟିମ୍‌ରେ ଏଗାର ଜଣ ପୁରାଇବା ପାଇଁ ଜଣକର ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ହେଲି ଲେଫ୍ଟ ଆଉଟ୍ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ସେଣ୍ଟର ଫରୱାର୍ଡ ଖେଳୁଥିଲେ । ସେ ଜୀବନଯାକ ସେଣ୍ଟର ଫରୱାର୍ଡ ଖେଳିବା କରିତର । ଖେଳ, ନାଟକ, ସାମାଜିକ ଜୀବନ ସବୁଠାରେ । ଆଉ ଯେଉଁଠାରେ ସେ ସେଣ୍ଟର ଫରୱାର୍ଡ ଖେଳି ପାରିବେ ନାହିଁ, ତା' ଖେଳ ହେଉ ବା ଅନୁଷ୍ଠାନ ହେଉ ଭାଙ୍ଗିଲା ଜାଣିଥାଅ । ଆଉ ମୁଁ ଜୀବନରେ ସବୁବେଳେ ଲେଫ୍ଟ ଆଉଟ୍ । ବାଉଆଁ ନହୋଇ ବାଆଁରେ ଖେଳିବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ । ଖାଲି ଧାଇଁ ଧାଇଁ ହାଲିଥା ହେବା ସାର ହୁଏ ।

ସମ୍ଭାବ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁ ସାମନାରେ :

ସିନେମା ଝୁଙ୍କ ଯାଇ ନଥିଲା । ଛଅସାତଜଣ ମିଶି କେସିଙ୍ଗାରୁ ଟିଟିଲାଗଡ଼ ଯାଇ ସିନେମା ଦେଖିବାକୁ ମନକଲୁ । ଉତ୍କଳେଲାରୁ କେସିଙ୍ଗା ଡଙ୍ଗା କିଲୋମିଟର ବାଟ । ସାତକଲରେ କେସିଙ୍ଗା ଗଲୁ । ଆମେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ କେସିଙ୍ଗାରୁ ଟିଟିଲାଗଡ଼ ଆଡ଼କୁ ପାସେଜର ଟ୍ରେକ୍‌ଟି ଗୁଲି ଯାଇଥାଏ । କେସିଙ୍ଗାରୁ ଟିଟିଲାଗଡ଼ ଗୁଲିଗୁଲି ଗଲେ ବଡ଼ ହେଲେ ଘଣ୍ଟାଏ ଲାଗିବ । ଫାଷ୍ଟ-ସୋ ଆରମ୍ଭ ହୋଇନଥିବ । ରେଳପହି ତଡ଼କଲା ରାସ୍ତାରେ ଗୁଲିଲୁ । ତେଲ ନଦୀ ଉପରେ ରେଳପୋଲରେ ଯିବାକୁ ହେବ । ତଡ଼କୁ ତଲାବାଟ ନାହିଁ । ଏ ବାଟରେ ମାତ୍ର

ଦୁଇଟି ଟ୍ରେଡ଼ ଗୁଲୁଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟାଏ ଆଗରୁ ଗଲା । ଆଉଟି ଆସିବାକୁ ପାଞ୍ଚଘଣ୍ଟା ବାକି । ରେଳପୋଲର ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ ନଦୀର ମଝିପାର ହେଉଛି ସାମ୍ନାରେ ରେଳଭଟ୍ଟିନଟିଏ ଆସିବାର ଦେଖିଲା । ଟିଟିଲାଗଡ଼ ସେତେବେଳେ କେସିଙ୍ଗାଠାରୁ ଛୋଟ ଏକ ରେଳଷ୍ଟେସନ ଥିଲା । ଟ୍ରେନର ମୁହଁ ବୁଲାଇବା ସୁବିଧା, କୋରଲା ଭଟ୍ଟିନରେ କୋରଲା ଓ ପାଣି ଭରିବା ସୁବିଧା କେସିଙ୍ଗାରେ ଥିଲା । ଗାଜନାତି ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ଅଭାବରୁ ବଲାଙ୍ଗୀର କୋରାପୁଟ ରେଳ ଯୋଜନାରେ ଜଳସନ୍ଧାନ କେସିଙ୍ଗାରେ ନହୋଇ ଟିଟିଲାଗଡ଼ ହେଲା । ସେହିପରି କଳାହାଣ୍ଡି ବାଉଁଶରେ ବହୁଥିବା କେ.କେ. ପେପର୍ ମିଲ୍ କେସିଙ୍ଗାରେ ହେଲା ନାହିଁ । ରେଳଭଟ୍ଟିନଟୀର ମୁହଁ ଥାଏ ଟିଟିଲାଗଡ଼ ଆଡ଼କୁ, ପଛଆଡ଼ିଆ ଭଟ୍ଟିନଟୀ ନଦୀ ପୋଲ ଉପରକୁ ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲା । ରେଳପୋଲ ମଝିରେ ମଝିରେ ପିପଟେ ଗୁରିଛଅଟା ଦେୟାର ଭଜି ଓସାରିଆ ସ୍ଥାନ ଥାଏ । କିଏ ଆଗକୁ ତ କିଏ ପଛକୁ ପଡ଼ିଉଠି ଦେୟାର ଆଡ଼କୁ ଧାଇଁଲା । ସାମ୍ନାରେ ମୃତ୍ୟୁ-ବହୁବାର ପ୍ରବଳ ଉଚ୍ଛାପନା ନେଇ କୌଣସି ମତେ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଦେୟାର ହାତୁଡ଼ାଇ ବଢ଼ିଲା । ଆଉ ସିନେମା ସିବାର ଇଚ୍ଛା ନଥିଲା । ଏଥର ଫେରିବା ଉଚିତ । ଏବେ ଭଟ୍ଟିନର ମୁହଁ ଥିଲା ଆମ ଆଡ଼କୁ । ସନ୍ଧ୍ୟା ଯାଇ ଅନ୍ଧାର ଆସୁଥିଲା । ଭଟ୍ଟିନର ମୁଣ୍ଡାଲୋକ ଆମ ଉପରେ ପଡ଼ି ସାମ୍ନାକୁ ଆସିବାର ଭ୍ରାନ୍ତି କରୁଥିଲେ ହେଁ, ପଛୁଆ ଗୁଲୁଥିଲା କେସିଙ୍ଗା ଷ୍ଟେସନକୁ । ଦେହ ଲଡ଼ଲଡ଼, ଛାତି ଧଡ଼ପଡ଼, ଅସିର ମନ ନେଇ ତେଲ ନଦୀ ପାର ହୋଇ କେସିଙ୍ଗା ଫେରି ସେଠାରୁ ସାଇକେଲ ଯୋଗେ ଉଡ଼କେଲା ଫେରିଲା । ସମ୍ଭାବ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁକୁ ସାମ୍ନାରେ ଦେଖିଲେ କେମିତି ଲାଗେ ତା'ର ଏକ ଧାଗଣା ହେଲା ।

ପିତାମହା ଗୁଲିଗଲେ :

ଉଡ଼କେଲାରେ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିବାବେଳେ ସାଇକେଲ ଶିଖିଲି । ଦଶ ଏଗାର ବର୍ଷ ବେଳକୁ ସାଇକେଲ ଭଡ଼ା ନେଇ ଶିଖିବାକୁ ଗୋଟିଏ ସାଇକେଲ ଡୋକାନକୁ ଯାଇଥିଲି । ଡେଇଁ ଦୁର୍ଘୋଗକୁ ଦେଖିଲି ଡୋକାନବାଲା ମୋ ବୟସର ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ଗୁରିଛଅ ଗୁପଡ଼ ପକାଇ ପଚାରିଲେ, 'ସାଇକେଲ ଶିଖିବାକୁ ଯଦି ସରକି ତେବେ ବୋପାକୁ କହି ନୂଆ ସାଇକେଲ କିଣି ଶିଖୁନୁ । ଶଲା ! ଭଡ଼ା ସାଇକେଲ ନେଇ ଶିଖୁନୁ, ଭାଙ୍ଗି ଆଣି ମୋ ଡୋକାନରେ ପକାଇବୁ । ତୋ ବୋପା ଆସି ଟଙ୍କା ଭରିଲେ ତତେ ଛାଡ଼ିବି ।' ବାସ୍ ସେତିକି, ଏମିତି ଏକ ଘଟଣା ଯଦି ମୋ ଜୀବନରେ ଘଟେ, ନନା ଯେମିତି ରାଗା-ପ୍ରଳୟ ହେବ ଜାଣ । ସାଇକେଲ ଶିଖିବା ହୋଇ ନଥିଲା । ଉଡ଼କେଲାରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ହେଲା ଘାସିରାମ ସାହୁଙ୍କ ଦେଖାରେ । ବୟସ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମ ସାଥୀର । ତେବେ ମୋଟା ତାଜା ବନ୍ଧୁଆ । ମୁଁ ବସିଥିବି ସାଇକେଲରେ ସିଙ୍ଗାକୁ ଧରି ସାଇକେଲ ଆଉ ମୋତେ ସଜଣ ଧରି ଶିକ୍ଷକତା କଲେଇବେ । ଆଗକୁ ଦେଖ, ଅଣ୍ଟା ଛାଟ କର, ପେଡ଼ାଲ ମାର । ଦୁଇ ଗୁରି ଘେରା ବୁଲାଇ କେତେବେଳେ ସିଙ୍ଗାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଧାଇଁଛନ୍ତି । ମୁଁ ସାଇକେଲ କଲେଇଛି । ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ନପାରି ଯଦିଓ କରୁଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲି ସାଇକେଲ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଥମ ପାଠ ସରିଥିଲା । ତା'ର ଦୁଇଦିନ ପରେ ସେତେବେଳେ ନୂଆ ବାନ୍ଧାରିଥିବା 'ଗଣ୍ଡୁ ସାଇକେଲ' ଖଣ୍ଡିଏ କିଣି ଭବନାପାଟଣା

ଆସି ସମସ୍ତଙ୍କୁ କମକାର ଦେଲି । ଉତ୍କଳେଇରେ ଶୁକିରାବେଳେ ତିସେମ୍ବର ଛୁଟିରେ ପରକୁ ଆସିଥାଏ, ମାଆ (ପିତାମହା ରାଧିକା ଦେବୀ) ବେମାର ଥାଏ । ରାତି ନଅଟା ବେଳକୁ ନନା ମୋତେ ଡାକିଲେ - 'ଆ' ମାଆ ପାଟିରେ ଟୋପାଏ ଗଙ୍ଗାଜଳ ଦେ ।' ମାଆର ହିକ୍କା ଉଠୁଥାଏ । ମୋ ଆଡ଼କୁ ଗୁହଁ କିଛି କହିଲା ଭଳି ମନେ ହେଲା । ଦୁଃଖ ଥରିଲା । କଅଣ କହିଥିବ- ତିତାୟ ମାଗିଥିବ ପରା ! ଗଙ୍ଗାଜଳ ଟୋପାଏ ଦେଲି । ହିକ୍କା ଥମିଗଲା । ଆଖିର ପଟା ଆଉ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଘରେ ସମସ୍ତେ କାନ୍ଦିଲେ । ନନାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଲୁହଧାର ବହି ଯାଉଥାଏ । ତାଙ୍କ ନନାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସମ୍ଭବ ଶୁଣି ଏତେ କାନ୍ଦି ନଥିବେ । ଏଗାର ବର୍ଷର ପିଲା ଆଖିକୁ ଏତେ ଲୁହ ଆସିବ କୁଆଡୁ ? ମୋ ଡଳ ଭାଉଟାଏ ମରିଛି, ଗୁରି ଗୁରିଟା ଭାଉଣା ମରିଛନ୍ତି । ମୁହଁ ଶୁଖୁଥାଏ ସିନା, କାନ୍ଦିବାର ଜାଣି ନାହିଁ । ବୋଉ କାନ୍ଦିବ ସେ ବୁଝେଇବେ । ଏବେ କିନ୍ତୁ ଲୁହ କମି ନଥିଲା । ଅନେକ ଦିନ ଧରି ସେ କାନ୍ଦିଥିଲେ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଅନେକ କିଛି ହଜାଇ ଦେଲା ପରି ମନେ କରିଥିଲି । ମୋର କେତନ, ଅବକେତନ ଅକେତନ ସବୁ ଅବସାରେ ମୋ ମା ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନରେ ଥିବେ । ନନାଙ୍କ ସବୁପ୍ରକାର ଉକତି ମୂଳରେ ତାଙ୍କରି ଆଶୀର୍ବାଦ ଓ ପ୍ରେରଣା ଥିଲା । ହୁଏତ ବାପା (ପିତାମହ) ନନାଙ୍କୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ନଆଣ୍ଡେ ।

ଭାଙ୍ଗର ରଙ୍ଗ :

ସେ ବର୍ଷ ବୈଶାଖ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବେଳ କଥା । ଭଣ୍ଡେଶ୍ୱର ମହାଦେବଙ୍କୁ ଜଳଶାୟୀ କରାଯାଉଥିଲା ଏଇ ତିଥିରେ । ମହାର ବଗିଚା ପଡ଼ାର ସମସ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଉପସିତ ହେଉଥିଲେ । ମହାଦେବଙ୍କ ଷୋଡ଼ଶୋପବୁର ପୂଜା ପରେ ଯୁବକମାନେ ଶିବଙ୍କ ଗର୍ଭଗୃହରେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କରୁଥିଲେ । ଗର୍ଭଗୃହ ଦ୍ୱାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ଭିତରେ ଶକ୍ତି ସହ ଶିବଲିଙ୍ଗ, ତାମ୍ରନାଗ ଓ ପାର୍ବତୀ ଗଣେଶ ଲୁଚି ଯାଉଥିଲେ । ମୋର ଯାହା ମନେ ହୁଏ ପାଞ୍ଚଶରୁ ସାତଶହ ଯାଏଁ ମାଠିଆ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ମନ୍ଦିର କୂଅ ଶୁଖିଗଲେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ସାଗରରୁ ଜଳ ଆଣି ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଉଥିଲା । ଜଳଶାୟୀ ଶିବଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାଟିଏ ଜଳ ଭିତରେ ଛଟପଟ କଲାପରେ ପାତୁକ କୁଞ୍ଚ ଗଡ଼େ ଛଡ଼େ ଯାଉଥିଲା । ଏହାପରେ ପୁନଶ୍ଚ ଷୋଡ଼ଶୋପବୁର ପୂଜା କରି କଦଳୀ, ତରଭୁଜ, ତାଳଶସ, ପାଚିଲା ଆମ୍ବ, ରସଗୋଲା, ଉଣୁଡ଼ା, କାକରା, ତୃଡ଼ାଘଷା, ଛେନାପଣା, ଭାଙ୍ଗପଣା ଭୋଗ ଲଗା ଯାଉଥିଲା । ପୂଜା ଉତ୍ସବ ଥିଲା ନନ୍ଦକର । ତାଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗବସ ପରେ ସାନଭାଇ ଶ୍ୟାମା ଏ ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଉଛି । ପୂଜା ପରେ ପିଲାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଛେନାପଣା ଶିଳାସେ ତିଆରିଯାଉଥିଲା । ବଡ଼ମାନେ ଗଞ୍ଜେଇ ପଣା ପିଉଥିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ତାହା କଣ୍ଠପ କରିବେ ନାହିଁ ତାଙ୍କୁ ଛେନାପଣାରେ ବୁଡ଼ି ହେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ୧୯୫୫ର ବୈଶାଖ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନଟି ମୋ ପାଇଁ ସ୍ମରଣୀୟ ହୋଇ ରହିବ । ଗଞ୍ଜେଇ ପଣା ବାଣ୍ଟିବା ଦାୟିତ୍ୱରେ ଗଙ୍ଗା ଭାଇନା (ସ୍ୱର୍ଗତ ଗଙ୍ଗାଧର ମହାପାତ୍ର) ଆଆନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଡାକିଲି, 'ଭାଇନା' । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ରଣାରା କାଫି- ଦୁଇଗଲେ ମୋର କଥଣ ଘୋଡ଼ା । ଅଧଶିଳାସେ 'ଭାଙ୍ଗପଣା' ବଢ଼େଇ ଦେଲେ । ସେତକ ଗଳାଧଃ କରଣ ପରେ କିଛି ସମୟ ଗଲା । ମନେ ହେଲା ପୃଥିବୀ ଠିକ୍ ବୁଲୁଛି । ମୁଁ ଗୁଲିଲେ ମଧ୍ୟ ପିର ହେଲା ପରି ଲାଗିଲା ।

ଆମ୍ବକଥା □ ୯୩

ଘରକୁ ଆସିଲି । ଖାଇ ବସିବାକୁ ଗଲି ଖାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଶୋଇ ହେଲାନି । କୌଣସି ମତେ ରାତି ଏଗାରଟା ଯାଏ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଲି । ପାଖରେ ନବ ବିବାହିତା ପତ୍ନୀ- ବୟସ ଚଉଦ । ଅସମ୍ଭାଳ ହେବାରୁ ବୋଉକୁ ଡାକିଲା । ନନା ଉଠିଲେ । ତା'ପରେ ଶୁଲିଲା ପୋକରା ତେକୁଳି ପାଣି ପିଆ, ଗରାକୁ ଗରା ପାଣି ଢଳା ହେଲା ମୁଣ୍ଡରେ । ନିଷେକ ହୋଇ ଶୋଇଲି । ଆରଦିନ ସଞ୍ଜବେଳକୁ କବିଶ ଘଣ୍ଟା ଉତାରୁ ନିଶା କଟିଲା । ସେତିକିଠାରୁ ଗଞ୍ଜେଇ ପଣା, ମୋଦକ ଆଦିରୁ ଦୂରେଇ ରହିଛି ।

ସିଗାରେଟ ନନା ନେଇଗଲେ :

କୁସଙ୍ଗରୁ ବିଡ଼ି, ପାନ, ସିଗାରେଟ ସବୁ ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଏଇ ଉଡ଼କେଲାରେ ଏସବୁ ସାଙ୍ଗକୁ ଗୁଡ଼ାଖି ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଯେ ସିଏ ଶୁଲିଛି । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସ୍କୁଲ ସର୍ବଭାବପୂର୍ବକ ହେବାବେଳେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଅତି କମ୍ରେ ସିଗାରେଟ ପ୍ୟାକେଟଟିଏ ଭଦ୍ରାମିରେ ଦେଲେ । ସିଗାରେଟ ଯୋଗୁ ଶୁଲିଲା । ଏକଥା ନନା ଜାଣିଲେ । ନନାଙ୍କୁ ସେତେବେଳକୁ ସବୁରି ବର୍ଷ । ଚଉରାଶି ବର୍ଷରେ ଦେହତ୍ୟାଗ କଲେ । ମୋ ସିଗାରେଟ ଖୁଆ ଦେଖି ଆଜକୁରୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ନିଶା ଅଭ୍ୟାସ ରଖି ନଥିବା ନନା, ମୋ ହାତକୁ ଧରି ପକାଇ କହିଲେ- 'ସିଗାରେଟ ଖଣ୍ଡେ ଦେ ଖାଇବି' । ପ୍ୟାକେଟ ବଢ଼େଇ ଦେଲି । ମୋ ହାତକୁ ଧରି ପକାଇ କହିଲେ, 'ମୁଁ ତୋର ସିଗାରେଟଖୁଆ ନେଲି । ଆଉ ସିଗାରେଟ ଖାଇବୁ ନାହିଁ' । ନନା ହାତକୁ ଧରି ଥାଆନ୍ତି । ସିଗାରେଟ ଖାଇବି ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲି । 'ସ୍ବାସ୍ୟ ପାଇଁ ନିରାପଦ ନୁହେଁ' ପଡ଼ି ଆମେ ନିକୋଟିନ୍ ବିକ୍ଷତକ ପିଇ ଦେଉଁ । ସମସ୍ତେ ତ ମରନ୍ତି ନାହିଁ, ତେବେ ଯେଉଁମାନେ କ୍ୟାନସରରେ ମରନ୍ତି ତହିଁରୁ ଅଧିକାଂଶ ଧୂମପାନରୁ ।

ସୁନଶୁ ଅସିବିତା :

ଉଡ଼କେଲା ସ୍କୁଲ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେଇଠାରୁ ଶୁଲି ଆସିବା ପରେ ଖଇରପଦରରୁ ଡାକରା ଆସିଲା, ନୂଆ ଖୋଲା ହୋଇଥିବା ଏମ୍.ଇ. ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହେବାକୁ । ଧର୍ମଗଡ଼ ସର୍ବତ୍ରିଭିଜନ ମୁଖ୍ୟାଳୟଠାରୁ ଶୁରି କିଲୋମିଟର ଦୂରରେ ଏକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ । ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଗାଁ । ସେଠି ଯୋଗ ଦେଲି । ଦରମା ଦେଲେ ପରୁଷ ଟଙ୍କା । ମନର ଅସିବିତା ବହୁଥାଏ । ଏମିତି କେତେଦିନ ଅନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ଘୂରି ବୁଲିବି ? ଘରେ ବିବାହିତା ପତ୍ନୀ । ବାପ ମା, ଭାଇ ଭଉଣୀ ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ଏଠି ସାମାଜିକତା ବାହାରେ ଏଭଳି ଅଘୋରା ମଣିଷ ଭଳି କଲି ଭାଗ୍ୟ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ଚିନ୍ତାରେ ଉଡ଼ିବି ଥାଏ । ପାଠ ପଢ଼ିବି, ନିଜ ଶିଙ୍ଘରେ ନିଜେ ମାଟି ତାଡ଼ିବି, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦେଖାରେ ମଣିଷ କିଛି କରିପାରେ ଏକଥା ଦେଖାଇ ଦେବାକୁ ଶିକ୍ଷକତାକୁ ପେଶା କଲି । ଅଥଚ ଆଗେଇ ପାରୁ ନଥିବାରୁ ମିୟମାଣ ହେଲି । ଏକପ୍ରକାର ଅପମାନବୋଧ ଯୋଗୁଁ ଘରକୁ ଆସିବା ଛାଡ଼ି ଦେଇଥାଏ । ନବ ବିବାହିତା ପତ୍ନୀ ଉର୍ମିଳା ଶାଶୁ ନନ୍ଦ ଦିଅର ଗଞ୍ଜଣା ମଧ୍ୟରେ ଦାସୀ ପରି ଜୀବନ କଟାଉଥାଏ । ଆହା ବୋଲିବାକୁ କେହି ନଥାନ୍ତି । ନାନା ଚିନ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ମାଧ୍ୟମିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବୃହସ୍ପତିପୁରରେ ପ୍ରବେଶ ପାଇଁ ଆବେଦନ କଲି । ତାଲିମ ପରେ ସରକାରୀ ଶୁକ୍ତିବିତ୍ତି ମିଳିବ ପରା ।

ତା'ପରେ ଉଚ୍ଚ ଆଶା ପୂରଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ମେ ଜୁଦ୍ ଜୁଲାଇ କଟିଲା । ଆବେଦନ କରି ବସିଛି । ପ୍ରବେଶ ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଆସିବ । ପରୀକ୍ଷା ହେବା ନହେବା କଥା ଜାଣିଲି ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ଦୁଇଟି ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ଥାଏ । ଗୋଟିଏ କଟକ ଆରଟି ବ୍ଲକ୍‌ପୁରରେ । କଳାହାଣ୍ଡି ପାଇଁ ବ୍ଲକ୍‌ପୁର ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ସାନ ସଂରକ୍ଷିତ ଥାଏ । ତେଣୁ ମୁଁ ପାଇବା ନିଶ୍ଚିତ ଥିଲା । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଶକ୍ତିଏ ଦିଠି ଲେଖିଲି । ମର୍ମ ହେଲା 'ମୋତେ ପ୍ରବେଶ ପରୀକ୍ଷାକୁ ଚକାଗଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ନିଜ ସମ୍ପର୍କରେ ଏତିକି କହିପାରେ ଯେ, ଏବର୍ଷ ଯେତେ ଛାତ୍ର ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିବେ, ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଆଗରେ ରହିବି । ମୋ କଥା ବିଚାର କରାଯାଉ ।' ଆଜିକାଲି ପରି ହୋଇଥିଲେ ଚିଠିଖଣ୍ଡକ ଅଳିଆ ଟୋକେଇକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ଶୁଣିଲା ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ବାସୁଦେବ ମହାପାତ୍ର ଉତ୍ତର ଦେଲେ, 'ଆମେ ନିର୍ବାଚନ ଚାରିଖ ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଉ । ତାହା ଦରଖାସ୍ତ ଫର୍ମରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଥାଏ । ନିର୍ବାଚନ ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ କାହାକୁ ଖଜରା ପଠାଯାଏ ନାହିଁ । ଏହା ତୁମ ଦୃଷ୍ଟି ଏତାଲ ଯାଉଥିବାରୁ ତୁମେ ନିର୍ବାଚନ ପରୀକ୍ଷାରେ ଯୋଗ ଦେଇ ପାରିଲ ନାହିଁ । ତୁମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଚଳିତ ବର୍ଷ ଆମେ ଅକ୍ଷମ । ଆସନ୍ତା ବର୍ଷକୁ ଅପେକ୍ଷା କର । ୧୯୫୮ ଅପ୍ରେଲରେ ମୁଁ ପୁନରାୟ ଆବେଦନ କରିଥିଲି ।

କୃତ୍ରିବାସ ରାମାୟଣ ଓ ବଙ୍ଗାଳି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଶିକ୍ଷା :

ମୁଁ ଖଇର ପଦରରେ ଦୁଇଟି ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ କଟାଇଥିଲି । ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ ପରୀକ୍ଷାର ପ୍ରଥମ ଦଳ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଦଶ କି ଏଗାର ଜଣ ପାଶ୍ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକେ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ ପରେ ଶିକ୍ଷକତା ଓ ଦୁଇ ତିନି ଜଣ ମାଟ୍ରିକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ଶିକ୍ଷକତା କରିଥିଲେ । ଭବିଷ୍ୟତ ସନ୍ଦେହ, ଅଶାନ୍ତି ଓ ମାନସିକ ଅସ୍ଥିରତା ମଧ୍ୟରେ ଖଇରପଦରରେ ଦୁଇବର୍ଷ କଟିଲା । ତେବେ ଗାଁ ଲୋକେ ମୋତେ ଯେଉଁଲି ସ୍ନେହ ଦେଖାଉଥିଲେ ତା'ର ତୁଳନା ନାହିଁ । ପୁଅ ଜାଉଛାକୁ ପୁଅ ପରି ବନ୍ଧାଇବା, ଶ୍ରାବ୍ଧରେ ଜୋର୍ ଭଣ୍ଡା ରୂପରେ ବସାଇ ଶୁଆଇବା ପାରିବାରିକ ବାସ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଥିଲା । ଖଇର ପଦରକୁ ଲାଗି ଗାଁଟିଏ । ନାଁ ପଲାଶ । ତେଲ ନଦୀ କୂଳରେ ଗାଁଟି ତେଣୁ ତେଲି ପଲାଶ । ଜୁନାଗଡ଼ ପାଖରେ ଆଉ ଏକ ପଲାଶ, ଗାଁ ମୋ ଶ୍ଵଶୁର ଘର, ହତା ନଦୀ କୂଳରେ ମଥୁରା ଗାଁ ପାଖରେ ତେଣୁ ମଥୁରା ପଲାଶ । ତେଲି ପଲାଶ ଗ୍ରାମମୁଖ୍ୟ ଭୂବନେଶ୍ଵର ପାତ୍ର । ସେ ମୋ ଧର୍ମ ପିତା କହିଲେ ଦଳେ । ପିତୃସ୍ନେହ ପ୍ରଦାନ କରିଥିବା ଏହି ମହାତ୍ ଆତ୍ମାକୁ ମୁଁ ପିତୃ ସ୍ମରଣରେ ସ୍ମରଣ କରୁଛି । ସେ ମୋତେ ପୁତ୍ର ସମ୍ପାଦନ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ପିତା ପ୍ରତି ପୁତ୍ରର କିଛିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଥାଏ- ଯାହା ତୁଲାଇବାକୁ ପଡ଼େ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି କର୍ତ୍ତବ୍ୟର କାମନା ନରଖି ଯେ ବାସ୍ତବ୍ୟ ଦେଇପାରେ ସେ ଧନ୍ୟ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୋ ଧର୍ମପିତା ଧନ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । ସେ ଏକଦା ତୀର୍ଥାଟନରେ ଯାଇ ମୋ ପାଇଁ ଶକ୍ତିଏ ବଙ୍ଗାଳୀ 'କୃତ୍ରିବାସେର ରାମାୟଣ' ବହି ଆଣିଥିଲେ । ବହିଟିରେ ଶତାଧିକ ରଙ୍ଗାଳି ଚିତ୍ର ଥିଲା । ଏହି ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ତଳେ ରାମାୟଣ ପଞ୍ଚର୍ଥ ଉଲ୍ଲିଖିତ ଥିଲା ।

ଉଦାହରଣ-

ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବଳେ ପ୍ରକାମ ନା ଜାନ୍ତି । କେ ମନ ପ୍ରକାମ କରେ ଦେଖାଓ ଆପନ୍ତି ॥
ବିଧିର ନିବନ୍ଧ କରୁ ଖଣ୍ଡାଭେଦେ ନାହିଁ । ରାମେର ଦେଖାୟ ରାଜା ନମସ୍କାର କରି ॥

ଏଭଳି ପଦ୍ଧି ରାମ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ସୀତା, ରାବଣ, ହନୁମାନ, ଦଶରଥ, କୈକେୟୀ ତିନୁ
ବିନ୍ଦୁ ବଙ୍ଗାଳି ଶିକ୍ଷା ହୋଇଗଲା । ଧର୍ମ ଓ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ଆମ ଦେଶର ଏଲାଜି । ଏ ରୋଗ ଦୂର
କରି ସାକ୍ଷରତା ପାଇଁ ଏଭଳି ସରଳ ଭାବରେ ଲିଖିତ ଧର୍ମ ପୁସ୍ତକ ଦିଆଗଲେ ଉପକାର
ଲାଗନ୍ତା । ମେ ମାସ ଖରା ଛୁଟି ପରେ ମୋର ଖରର ପଦରରେ ରହିବାର ନଥିଲା । ସେଠି
ଦୁଇବର୍ଷ ଯାଇଥିଲା । ହେବ ତ ଟ୍ରେନିଂ ଯିବି ତା' ନହେଲେ ଅନ୍ୟ କିଛି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ
ହେବ । ଏହା ସିର କରି ଖରର ପଦର ଛାଡ଼ିଲି । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟିରେ (୧୯୫୮ ମସିହା ମେ
ମାସ) ବ୍ରହ୍ମପୁରଠାରେ ନିର୍ବାଚନ ପରୀକ୍ଷା ହେଲା । ସେତେବେଳେ ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ବିଶ୍ୱମ୍ଭର
ଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବଡ଼ ପୁଅ ରାମକୃଷ୍ଣ ମହାପାତ୍ର (ଭାଇନା) ଫିସରି ସୁପରିଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ଥାଆନ୍ତି ।
ଛତ୍ରପୁର ଡି.ଏସ୍.ପି. ଥାଆନ୍ତି ବିନୟକ ମହାପାତ୍ର । ପ୍ରଥମେ ଛତ୍ରପୁର ଯାଇ ସେଠାରୁ ବ୍ରହ୍ମପୁର
ଆସି ରାମଭାଇନାଙ୍କ ଘରେ ରହି ନିର୍ବାଚନ ପରୀକ୍ଷା ଦେଲି । କଳାହାଣ୍ଡିରୁ ମୋ ନାଆଁ ପତ୍ର
ପତ୍ର ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ - 'ତୁମେ ଗଲାବର୍ଷ ପତ୍ରଟିଏ ଦେଇଥିଲ ନା ?' ମୁଁ
ସମ୍ମତି ଜଣାଇବା ପରେ ସେ ପୁଣି କହିଲେ, 'ଏ ବର୍ଷ ଆମେ ଷାଠିଏ ଜଣ ଛାତ୍ର ବାଛୁଛୁ ।
ତୁମେ ଗତବର୍ଷ ଯାହା ଲେଖିଥିଲ ଏବର୍ଷ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ହେବାର ଆହ୍ୱାନ ଦେଇ
ପାରିବ ? ଭାବି ବିଶ୍ୱାସୀ ଉତ୍ତର ଦେବ । ଜାଣିରଖ କଳାହାଣ୍ଡିରୁ ତୁମେ ଜଣେ ମାତ୍ର ଆସିବ ।
ବାକି ସମସ୍ତେ ପୁରୀ ଓ ଗଞ୍ଜାମ ଭଳି ଉଚିତ ଜିଲ୍ଲାର ଛାତ୍ର । ତା'ଛଡ଼ା ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ତୁମଠାରୁ ଅନେକ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାଗତ ଯୋଗ୍ୟତାର ଅଧିକାରୀ ।' ମୁଁ ନିର୍ବିକାର ଭାବରେ ଉତ୍ତର
ଦେଇଥିଲି, 'ଆପଣମାନଙ୍କ ସୁପ୍ତକ୍ଷି ଏବଂ ଆଶୀର୍ବାଦ ସହ ମୋ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ତେଷ୍ଟା ଓ ଜ୍ଞାନ
ବଳରେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନରେ ରହିବି ।' ସେହି ବର୍ଷ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ଚିକିତ୍ସିକୁ
ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଚିକିତ୍ସି ରାଜା ସାହେବଙ୍କଠାରୁ ରାଜପ୍ରାସାଦର ଏକ ଅଂଶ ଏବଂ
ତତ୍ସଂଲଗ୍ନ ଏକ ବିସ୍ତୃତ ଅଞ୍ଚଳ କିଣା ଯାଇଥାଏ । ତ. ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ
ଥାଆନ୍ତି । ଲିଙ୍ଗରାଜ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ବିଧାନସଭା ସଦସ୍ୟ ଥାଆନ୍ତି ।
୧୯୫୮-୫୯ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷରୁ ଏହା ଚିକିତ୍ସିରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ବ୍ରହ୍ମପୁର ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ
ମହିଳା କଲେଜ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ଟ୍ରେନିଂ କୋର୍ସର ସମୟ ଏକବର୍ଷ ନଥାମାସ ବା ଦୁଇ ଶିକ୍ଷା
ବର୍ଷ । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ବର୍ଷ ଶେଷ ହୋଇଥାଏ ସେମାନେ ଚିକିତ୍ସି ଯାଇ ଦ୍ୱିତୀୟ
ଶିକ୍ଷାବର୍ଷ ସାରିବାକୁ ନ ଗୁଡ଼ି ଆଦୋଳନ କଲେ । ଏହି ଗୁରୁଛାତ୍ର ଆଦୋଳନରେ ଜନସମର୍ଥନ
ନଥିଲା । ଶିକ୍ଷକମାନେ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାସୀ ନଥିଲେ । କୃତ୍ତା ଛାତ୍ର ଚିକିତ୍ସିରେ ନାମ ଲେଖାଇବାକୁ
ବ୍ୟୟ । ପ୍ରବେଶ ପରୀକ୍ଷାବେଳେ ଏ ସୂଚନା ଦିଆଗଲା । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ନିର୍ବାଚନ ପରୀକ୍ଷାବେଳେ
ମତେ ସ୍ୱଗ୍ରହ ଦେଲେ, 'ହେଉ ଚିକିତ୍ସିରେ ଦେଖା ହେବ ।' ସଭର୍ତ୍ତ ନମସ୍କାର କରି ସେଠାରୁ
ଛତ୍ରପୁର ଯାଇ ସେଠାରେ କଲେଜକୁ ଦେଖାକରି ଫେରିଲି । ଜୁଲାଇ ମାସ ମଧ୍ୟ ଭାଗ

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବେଶ ସୂଚନା ନପାରି ବ୍ୟସ୍ତ ଥିବାବେଳେ ମହିତଲା ମଧ୍ୟରାଜା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷକ ପୋଷ୍ଟଟିଏ ଖାଲି ଥିବା ଶୁଣି ସେଠାକୁ ବ୍ୟହାରିଲି । ମହିତଲା ବନ୍ଧୁ ରାସବିହାରୀ ବେହେରାଙ୍କ ଘର (ଶ୍ରୀ ବେହେରା ପୂର୍ବତନ କ୍ୟାବିନେଟ ମନ୍ତ୍ରୀ, ଲୋକସଭା ସାଂସଦ, ନଗରପାଳ, ସାହିତ୍ୟିକ) ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ବେହେରା ଖଲ୍ଲିକୋଟ କଲେଜ ଛାତ୍ର । ବନ୍ଧୁ ଭାବରେ ଆଦର ସହ ନିୟୁତ ପତ୍ର ମିଳିଲା । ସେଠାରୁ ଘରକୁ ଫେରିବାବେଳକୁ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଇଲି ଶିକ୍ଷକ ହେବାକୁ ତାଲିମ ଦରକାର । ମାଧ୍ୟମିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଦୁଇ ବର୍ଷ ତାଲିମ ପରେ, ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷକ ହେବ । ୧୯୫୮ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାତ୍ର ଦଶନ୍ଧୀ ମାଧ୍ୟମିକ ତାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ଶିକ୍ଷକ କଳାହାଣ୍ଡିରେ ଥିଲେ । ସେହିବର୍ଷ କୁଞ୍ଜୁକେଲା (ସୁନ୍ଦରଗଡ଼)ଠାରେ ଓ ତା' ପରବର୍ଷ ଭବାନୀପାଟଣାଠାରେ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ଖୋଲିଲା । ଏବେ ଗୁଳିରା ଦେଇ ନ ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ ଗୁଲିଛି । ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ପ୍ରବେଶ କରୁଛନ୍ତି, ପାଶ୍ କରୁଛନ୍ତି । ଏଠାରୁ ବାହାରିଥିବା ଦୁର୍ଭାଗୀମାନେ ଭାଗ୍ୟକୁ ନିନ୍ଦା କରି ଦୁଃଖୀ ଜୀବନ କଟାଉଛନ୍ତି ।

ଚିକିତ୍ସା ତାଲିମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଦୁଇବର୍ଷ :

ତାଲିମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ଦିନ ରାଜବାଟୀ (ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ନୂଆ କିଣା ରାଜପ୍ରାସାଦ) ଫାଟକରେ ଜଣେ ସୁଦର୍ଶନ ଯୁବକ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ହେଲା । ବୟସରେ ମୋଠାରୁ ଦୁଇବର୍ଷ ସାନ ହେବେ । 'ବନ୍ଧୁ ଆପଣ ମଧ୍ୟ ପ୍ରବେଶ ପାଇଁ ଆସିଛନ୍ତି ନା ?' ଏହା ଥିଲା ମୋର ପ୍ରଶ୍ନ । ଉତ୍ତରରେ ସେ ସ୍ମିତ ହସି ସମ୍ମତି ଜଣାଇଲେ । ଦୁଇବର୍ଷର ତାଲିମ କାଳରେ ସେ ଥିଲେ ବନ୍ଧୁ- ଏକାମ୍ରୀ, ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ ସମ୍ବୋଧନ କରୁଥିଲୁ । ଡାକ୍ତର ନାମ ବିଭରଜନ ପାତ୍ର । ବସା, ଉଠା ରହିବା, ଖାଇବାରେ ସେ ଥିଲେ ସାଥୀ, ସହଯୋଗୀ । କାଳର ଗତିରେ ସେ ମୋର ସମ୍ପର୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୂରରେ ରହିଛନ୍ତି ସତ, ତେବେ ମାନସ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିକଟରେ ଅଛନ୍ତି ।

ବନ୍ଧୁର ସଂତ ସମାନଚିତ ହିତ ଅନୁହିତ ନହିଁ କୋର

ଅଞ୍ଜଳି ଗତ ଶୁଭ ସୁମନ ଜିମି ସମ ସୁଗନ୍ଧକର ଦୋଇ । ତୁଳସୀ-ମାନସ ହାତରେ ଧରିଥିବା ଫୁଲ ଯୋଗୁଁ ହାତସୁଗନ୍ଧିତ ହୁଏ । ସୁବନ୍ଧୁ ଜୀବନକୁ ସୁରଭିତ କରେ । ଦ୍ଵିତୀୟ ବାର୍ଷିକ ଛାତ୍ରଙ୍କ ଆଦ୍ୟୋଜନ କଥା କହିଥିଲି । ଗଞ୍ଜାମର ପ୍ରଥମ ବାର୍ଷିକ ଛାତ୍ରମାନେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ଆଦ୍ୟୋଜନ କଲାଇଲେ । ଚିକିତ୍ସା ନକହି ଗଞ୍ଜାମା ବନ୍ଧୁମାନେ 'ଚିକ୍ଵାଟି' କହୁଥିଲେ । ତେଲୁଗୁ ଭାଷାରେ ଏହାର ଅର୍ଥ ଅନ୍ଧକାର । ତେଣୁ ଚିକିତ୍ସା ଏକ ଅନ୍ଧାରୀ ମୂଲକ । ମୋଗଲ ଋଷୀ ଲୋକେ କାଳେକାଳେ ଗଡ଼ଜାତ ମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ଧାରୀମୂଲକ ମାନି ଘୃଣା କରୁଥିଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ଚିକିତ୍ସା ଏକ ଆଲୋକସଳା । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ, ନୃତ୍ୟ, ନାଟକ ସଙ୍ଗୀତ ଆରାଧନାର ଏହା ଏକ ପାଠ । ଗମନ ଗମନ ସୁବିଧା ଅଭାବରୁ ସମଗ୍ର ଗଞ୍ଜାମ ଛାତ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଏକ ଅସୁବିଧା ସ୍ଥାନ ଥିଲା । ତେବେ ପୁରୀ, ଫୁଲବାଣୀ ଓ କଳାହାଣ୍ଡି ଛାତ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ

ବ୍ରହ୍ମପୁର ଓ ଚିକିଟି ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଥିଲା କିମ୍ବା ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ଛାତ୍ରପକ୍ଷର ଆପଣି ବୁଝିବା ପାଇଁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଓ ତାଙ୍କ କ୍ୟାବିନେଟ ମନ୍ତ୍ରୀ ବୃନ୍ଦାବନ ନାଏକ ସ୍କୁଲରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ତାଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ମୋତେ ପ୍ରଧାନ ଭୂମିକା ଦେଇ ଉପସ୍ଥାପିତ କଲେ । ଚିକିଟି ମୋ ପାଇଁ ପ୍ରକୃତରେ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଥିଲା । ଏହାର ପରିବେଶରେ ମୁଁ କଳାହସ୍ତିକୁ ହିଁ ଦେଖୁଥିଲି । ତେଣୁ ପାଠାଗାର, ଶିକ୍ଷକବସା, ଖେଳପଡ଼ିଆ ଆଦି ନଥିବା ଦର୍ଶାଇବା ସହିତ ସଂଖ୍ୟାଧିକ ଛାତ୍ର ଯେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗୃହୀତି ନାହିଁ ଏହି କଥା କହିଥିଲି । ଏହା ଫଳରେ ସାମାନ୍ୟ ଛାତ୍ରଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ମୁଁ, ବନ୍ଧୁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଓ କେତେଜଣ ପୁରୀ ଛାତ୍ରଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଚଳିଗଲି । ତେବେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସବୁ ଶିକ୍ଷକ ମୋ ପ୍ରତି ଦୟାବତ୍ ଥିଲେ । ମାଧ୍ୟମିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୋର ମାନସିକ ଶକ୍ତି ବିସ୍ତୃତ, ବିକଶିତ ଓ ଦୃଢ଼ କରିଥିଲା । ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଧାରଣା ଓ ଭିତ୍ତିଭୂମି ମୁଁ ଏଠାରେ ପାଇଥିଲି । ନିର୍ବାଚନ ପରୀକ୍ଷାକାଳରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହିତ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ, ମୁଁ ଏକ ଉତ୍ତମ ଛାତ୍ର ବୋଲି ଧାରଣା ଜାତ କରାଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ଧାରଣାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ମୁଁ ସାଧନା ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲି । ସେମାନେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାରେ କୁଣ୍ଠିତ ନଥିଲେ । ଏହି ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ପାଢ଼ୀଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବି । ସେ ଓ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ ମୋତେ ପୁତ୍ର ସ୍ନେହ ଦେଉଥିଲେ । ଭଲ ମନ୍ଦରେ ଘରକୁ ଡାକି ଖୁଆଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଉତ୍ସାହ ଯୋଗୁଁ ମୁଁ ହିନ୍ଦୀ 'ପରିଚୟ' ଓ 'ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷା କୋବିଦ' ପରୀକ୍ଷାରେ ବ୍ରହ୍ମପୁର କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲି । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଁ କେବଳ ଜଣେ ଛାତ୍ର ନଥିଲି । ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ହାଇସ୍କୁଲରେ ହିନ୍ଦୀ ପଢ଼ାଉଁଥିବା ଦାୟିତ୍ବ ନେଲି । ଚିକିଟି ହାଇସ୍କୁଲ, ତାଲିମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରାକ୍ତିସିଂ ସ୍କୁଲ ଥିବାରୁ ପାଠ୍ୟପାଠ ଅଭ୍ୟାସବେଳେ ଛାତ୍ରମାନେ ମୋତେ ଗୁରୁଛାତ୍ର ନମଣି ନିଜ ଶିକ୍ଷକ ଭଳି ସମ୍ମାନ ଦେଉଥିଲେ । ମୋର ଏଥିଯୋଗୁଁ ସୁବିଧା ହେଲା । ମୋର ଅଭ୍ୟାସ ଶିକ୍ଷାପାନଗୁଡ଼ିକ ଅତି ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ହେଉଥିବା ମତବ୍ୟ, ପରିଦର୍ଶକ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ । ହିନ୍ଦୀ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଚିକିଟି ମୋ ଘର ପରି ଲାଗୁଥିଲା । ସେ ଥିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ଭଲ ଭଲ ଓ ବାସ୍ତବିକ ଖେଳାଳୀ । ସେ ମୋତେ ଭଲି ଖେଳିବା ଓ ଭଲି ଖେଳରେ କେତେକ ଉତ୍ତମ କୌଶଳ ଶିଖାଇଥିଲେ । ବାସ୍ତବିକ ଖେଳିବା ମୋ ଦ୍ଵାରା ହେଲା ନାହିଁ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ବାସୁଦେବ ମହାପାତ୍ର ମୋର ଭଲ ମନ୍ଦ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଦୁଇ ବର୍ଷ ଜଗି ରହିଲେ - କହିଲେ ଚଳିବ । ମୁଁ ଆସିବାପେରେ ସେ ଅବସର ନେଲେ । ମୋ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସ୍ନେହ ଓ ବାସ୍ତବ୍ୟ ଥିଲା ଅନୁପମ, ଅଭୁଲ । ଅନେକ ଲୋକ ନାନା ଭାବରେ ନିଃସ୍ଵାର୍ଥପର ରଣଦାନ କରି ଜାତକକୁ ଧନ୍ୟ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ରଣ ଶୁଣି ହୁଏ ନାହିଁ । ବାସୁଦେବ ମହାପାତ୍ର ଏଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ । ତାଙ୍କ ଦେବୋପମ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ଚିତ୍ତରେ ମୁଁ ମଥା ନତ କରୁଛି । ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୁନାମ ସାର୍ଥକ କରୁଥିବା ସୁଧାର ଚନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ର, ଗୋଲୋକ ବିହାରୀ ଭାରିମଲ୍ଲ, ଚକ୍ରଧର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ

ନାମ ମୋ ସ୍ମୃତିପଟରେ ଅଛି, ଥିବ, ମଥା ଚୁଆଁଉଥିବି ।

ତିକିଟି ମୋ ପାଇଁ କେବଳ ଏକ ଶିକ୍ଷକ ଡାର୍ଲିମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନଥିଲା । ଖେଳକୁଡ଼, ସାହିତ୍ୟାଲୋଚନା, କବିତା ଲେଖା, ଗଳ୍ପଲେଖା ଓ ସର୍ବୋପରି ଅଭିନୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ନିଜକୁ ବିକଶିତ କରାଇଥିଲି । ମାନସିକ ଅନିଶ୍ଚିତତା, ଅସ୍ଥିରତା ଓ ତରଳ ଉତ୍ସାହ ଓ ଅବସାଦ ମୋଠାରୁ ଦୂରେଇ ଗଲା । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ପାଦରେ ଆମେ ସେତେବେଳେ ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନତାର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଜୟନ୍ତୀ ପାଳନ କରୁଛୁ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ଧାରା ମୂଲକ କଳାହାଣ୍ଡିର ଅନ୍ଧକାର ଅପସାରିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏଇ କଳାହାଣ୍ଡିରୁ ଯାଇ ପୁରୀ ଗଙ୍ଗାମର ଉଲଟ ପରିବେଶରେ ନିଜକୁ ସଫଳ ପ୍ରମାଣିତ କରିବାର ଆନନ୍ଦ, ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ନିଜକୁ ଆଗୁଆ ରଖି କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଗୁଲିବକୁ ମୋତେ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇଥିଲା । ଗଙ୍ଗାମ, ସାହିତ୍ୟ ସଙ୍ଗାତର ଡାଏ ଭାବେ କବି ସମ୍ରାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ, କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ, କେଶବ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଭୂମି ମାତ୍ର ନୁହେଁ, ଏହା ମଧ୍ୟ ତିକିଟି ରାଜା ରାଧାମୋହନ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ନୃତ୍ୟନାଟକ ସଙ୍ଗୀତକଳାର ଡାଏ କ୍ଷେତ୍ର ।

ଅଭିନୟର ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରସ୍ତ :

ଏକାଠରେ ଡାର୍ଲିମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର ଭାବେ ମତେ ତକ୍ତା ନାଟକରେ 'ବକୁବାହନ' ଭୂମିକାରେ ଅଭିନୟ କରିବାକୁ ହେଲା । ଏହି ନାଟକଟିକୁ ମୁଁ ଭବାନୀପାଟଣାରେ ଦେଖିଥିଲି । ବିଖ୍ୟାତ ମଞ୍ଚକଳାକାର, ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଖ୍ୟାତଯଶା କଳାକାର ଉପେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ନନ୍ଦଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାରେ ଏହି ନାଟକ ମଞ୍ଚସ୍ଥ ହେବାବେଳେ ମୁଁ ଏକ ଶିଶୁକଳାକାର ଓ ନାଟକ ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହୀ ଶିଶୁ । ନାଟକ ଶେଷରେ ମୁଁ ତ ପୁରସ୍କୃତ ହୋଇଥିଲି । ତେବେ ତିକିଟି ରାଜାସାହେବ ନରସିଂହ ଦେବ ମତେ କୁଣ୍ଡାଇ ଧରି ପ୍ରଶଂସା କରିବା ଥିଲା ମୋ ଜୀବନର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁରସ୍କାର । 'ତକ୍ତା' କଥା ମନେ ପଡ଼ିବାବେଳେ ମୋର ଏକ ବିଶେଷ ସଂଯୋଗ କଥା ମନେ ପଡ଼ି ଆନନ୍ଦ ନିଏ । ତିକିଟି ଗଡ଼ଠାରୁ ଦୁଇ କିଲୋମିଟର ଦୂରରେ ତିକିଟି ପେଣ୍ଠ ଏକ ବ୍ୟବସାୟସ୍ଥଳ । ଏକ କିଲୋମିଟର ଦୂରରେ ନୂଆଗାଁ ଥାନା । ତକ୍ତା ନାଟକ ଅଭିନୟର ବାସିତିନ ଜଣେ ସିପାହୀ ମୋତେ ହଷ୍ଟେଲରେ ଖୋଜି ଥାନାବାବୁ ଡକାଇଥିବା କଥା କହିଲା । ରାଧାନାଥଙ୍କ ଡରବାରର ଦୁଇଟି ପଦ ମନେ ପଡ଼ିଲା-

'କିଏ କହେ ମୁହିଁ ଅଟଇ ପୁଲିସ । ବିନା ମେସେ ସୁଜି ପାରଇ କୁଲିଶ ॥

କିବା ଦୁଃଖୀ ରଜା କି କୋଟି ପଡିଏ । ନାଲି ପଗଡ଼ିକୁ ନ ଡରଇ କିଏ ?'

ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପୋଲିସର ଏ ଭୂମିକା ଯଥା ପୂର୍ବ ତଥା ପର । ଏମାନେ ବାପ, ଭାଇ କାହାରି ନୁହନ୍ତି । ସ୍ୱାଧୀନତାର କିଛି ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଂରାଜୀ ପୋଲିସ ଗୁଣତକ ସବୁ ଏମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଥିଲା । ତେଣୁ ତରି ତରି ଥାନାରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଥାନାବାବୁ ସାମ୍ନାରେ ଡରକିଟିଏ ଦେଇ ବଡ଼ ଆଦରରେ କଥା ହେଲେ ତକ୍ତା ନାଟକରେ ମୋର ଅଭିନୟର ଡେଇଁ ଡେଇଁ ପ୍ରଶଂସା କଲେ । ମୋ ଘର ବାପ ମା କଥା ପତୁ ପତୁ ଆଠଗଡ଼ ତଣ୍ଡାପୁର କଥା ପଡ଼ିଲା । ସେ

ପଞ୍ଚରିଲେ ଚଣ୍ଡାପୁରରେ ଆମର କିଏ ସବୁ ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ଅଜ୍ଞତା ଜଣାଇବା ପରେ ସେ ପଞ୍ଚରିଲେ, ‘ଆଜ୍ଞା ତୁମ ନନ୍ଦ ଚଣ୍ଡାପୁର ସ୍ଥିତିରେ କାହାର ନାମୋଲ୍ଲେଖ କରିବାର ତୁମେ ଜାଣ କି ?’ ନନ୍ଦା ଚଣ୍ଡାପୁରରେ ବାସୁଆ ନଦୀକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆଉ ଯେଉଁ ନାମଟି ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଥିଲେ, ତା ହେଲା ‘ବାଲ୍ମିକୀ ନନ୍ଦ’ ମୁଁ ସେଇ ନାଆଁଟି କହୁ କହୁ ଥାନାବାବୁ ଆନନ୍ଦ ବିଭୋର ହୋଇ ମତେ ବୁଝାଇ ଧରି କହିଲେ- ମୁଁ ସେଇ ବାଲ୍ମିକୀ ନନ୍ଦଙ୍କ ପୁଅ ।

ତିକିଟି ଟ୍ରେନିଂ ଷ୍କୁଲରେ ଦୁଇବର୍ଷର ଅନେକ ସାଂସ୍କୃତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ହିନ୍ଦୀ ଏକାଙ୍କିକାର ଅଭିନୟ ମୋତେ ଅନେକ ଆନନ୍ଦ ଦେଇଥିଲା । ଏକାଙ୍କିକାଟିର ନାମ ‘ସଂଯମିତ୍ରା’ ଲେଖକ- ‘ଗାମବୃକ୍ଷ ବେନିପୁରୀ’ । ଆଶେକଙ୍କ ‘କଳିଙ୍ଗ ବିଜୟ’ ପରେ ବନ୍ଦା ଜୀବନ କଟାଉଥିବା କଳିଙ୍ଗ ଯୁବରାଜ ‘ନୀଳମଣି’ର ଚରିତ୍ର । ମୁଁ ନୀଳମଣିର ଅଭିନୟ କଲାବେଳେ ଧଉଳିଗିରି ପାର୍ଶ୍ବ ଦେଶରେ ପ୍ରବହିତ ପ୍ରାଚୀ ନଦୀ କିପରି ଲକ୍ଷାଧିକ କଳିଙ୍ଗବାସୀ ଋତୁରେ ଲାଲ ହୋଇଛି ଦେଖି ପାରୁଥିଲି । ବନ୍ଦା ଭାବରେ ଗଙ୍ଗାକୁ ଦେଖି କହିଥିଲି, ଏକାଙ୍କିକା କାର ବେଶାପୁରାଙ୍କ ଗୋଟିଏ ହିନ୍ଦୀ ସଂଳାପର ଅନୁବାଦ- ‘ସତ୍ୟ । ନଗ୍ନ ସତ୍ୟ । ପର୍ଦ୍ଦା ଅନ୍ତରାଳରେ ଛପିଥିବା ସତ୍ୟ । ଏହି ଗଙ୍ଗା, ଏ ବିଶାଳ ନଦୀ ତୁମ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଲିପ୍ତାର ପ୍ରତୀକ । ରାଜକୁମାରୀ ! ଏହି ଗଙ୍ଗା, ତୁମକୁ ବଞ୍ଚିବାକୁ, ବଢ଼ିବାକୁ ଓ ବିସ୍ତାରିତ ହେବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇଛି । ସାମା ସରହଦ ଭାଙ୍ଗି, ପଥବନ୍ଧନ କାଟି ପ୍ରବଳ ସାହାଯ୍ୟକୁ କାପି ଦେଇ ଏକଛତ୍ର ରାଜ୍ୟ ସାପନ ପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଛି । ବୋଧହୁଏ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ନଦୀ ତଟରେ ଏତେ ରଚ ବହି ନଥିବ । ଓଃ ଯା ଜଳରେ କେତେ ଲୁହ । ଗଙ୍ଗା ! କେଉଁ ଅଭିଶାପର ଫଳ ରୂପେ ତୁ ଏ ଧରାରେ ଅବତରଣ କଲୁ !’ ଗଙ୍ଗାର ଏ ସ୍ବରୂପ ମୁଁ ଦେଖି ନଥିଲି । କଳିଙ୍ଗ ରାଜକୁମାର ହେବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ କଳିଙ୍ଗ ଯୁବର ଲୋମହର୍ଷଣ ଭତିହାସ ପୃଷ୍ଠାରୁ ଅନୁଭବ କରି ନଥିଲି । ଟ୍ରେନିଂ ଷ୍କୁଲରେ ମୋର ଶକ୍ତି ଏ ଖାଇବା ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଅସୁବିଧା ଥିଲା । ପକିଶ ଟଙ୍କା ଷ୍ଟାରପେଣ୍ଡରେ ଚଳିବା ଅସମ୍ଭବ ଥିଲା । ମୋ ସାଙ୍ଗମାନେ ମେସ୍ବରେ ଖାଇ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ମେସ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ ଦେଇ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ହାତଖର୍ଚ୍ଚ କାଢୁଥିବାବେଳେ ମୁଁ ମେସ୍ବରେ ଖାଇ ନପାରି ଏଷ୍ଟାବ୍ଲିସମେଣ୍ଟ ଖର୍ଚ୍ଚ ଦଶଟଙ୍କା, ହୋଟେଲରେ ଖାଇବା ଖର୍ଚ୍ଚ ତିରିଶ ଟଙ୍କା ଓ ହାତଖର୍ଚ୍ଚ ଦଶଟଙ୍କା ଏପରି ପରୁଣ ଟଙ୍କା ଯାଏଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଥିଲି । ନନ୍ଦା ମାସକୁ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ପଠଉଥିଲେ । ବାକି ଗଣ କରି ପରିଶୋଧ କରୁଥିଲି ।

ସାହିତ୍ୟର ଅଧ୍ୟୟନ :

ତିକିଟିର ପରିବେଶ ଶିକ୍ଷାଗ୍ରହଣର ବେଶ୍ ଅନୁକୂଳ ଥିଲା । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ବନ, ଉପବନ, ଲତାକୁଞ୍ଜ, ପର୍ବତ ବେଷ୍ଟିତ ତିକିଟି ମୋ ପାଇଁ ଥିଲା ଏକ ସ୍ବପ୍ନଭୂମି । କିଛି ଅଧିକ ସମୟ ପଢ଼ାପଢ଼ି ପାଇଁ ପିଆଗଲା । ଏହି ସମୟରେ ରାଧାନାଥ, ଗଙ୍ଗାଧର, ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ, କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ମଧୁସୂଦନ ଓ ଫକୀର ମୋହନ ସାହିତ୍ୟର ଗଭୀର ଅଧ୍ୟୟନ ସାଥୀକୁ ତିକିଟି ରାଜପ୍ରାସାଦରୁ ମାଲକେଲ ମଧୁସୂଦନ ଦତ୍ତ, ଶରତଚନ୍ଦ୍ର, ବକ୍ସିମନ୍ଦ୍ର ଓ ରବୀନ୍ଦ୍ର ନାଥଙ୍କୁ ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ

ମିଳିଲା । ମଧୁସୂଦନ ଦରଞ୍ଜ ଚନ୍ଦ୍ରଜିତ ବଧ କାବ୍ୟ ଥିଲା ମୋ ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହପୂର୍ବ ।
 ନାମି ଆମି କବିଗୁରୁ, ତବ ପାଞ୍ଜମୁଜେ, ବାଜ୍ଞାକି ! ହେ ଭାରତେର ଶିବ ତୃତୀମଣି
 ତବ ଅନୁଗାମୀ ପାସ, ଗାଜେନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗମେ, ଦାନ ଯଥା ଯାୟତ୍ନରେ ତୀର୍ଥ ଦରଶନେ
 ତବ ପଦଚିହ୍ନ ଧ୍ୟାନ କରି ଦିବାନିଶି, ପଣିୟାଛେ କତଯାତ୍ରୀ ଯଶେର ମନ୍ଦିରେ
 ଦମନିୟା ଭବ-ଦମ ଦୁରନ୍ତ ଶମନେ- ଅମର ! ଶ୍ରୀ ଭର୍ତୃହରି ସୁରା ଭବଭୂତି
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ; ଭାରତେ ଖ୍ୟାତ ବରପୁତ୍ର ଯିନି ଭାରତାର. କାଳିଦାସ-ସୁମଧୁର ଭାଷା
 ମୁରାଗା ମୁରଲା-ଧ୍ବନି ସଦୃଶ ମୁରାରି ମନୋହର, କାର୍ତ୍ତିବୀସ କାର୍ତ୍ତିବୀସ କବି ।
 ହିନ୍ଦୀ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରେମଗୁହ, ଗାମଧାରା ସିଂ ଦିନକର, ଜୟଶଙ୍କର ପ୍ରସାଦ, ସୁମିତ୍ରା ନନ୍ଦନ
 ପଢ଼ ଆଦିକ୍ ସାହିତ୍ୟ କୃତି ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା । ଏଭଳି ପୁସ୍ତକ ପାଠ ଏକ ନିଶା
 ଭଳି ମନେ ହେଲା । ବହିଟିଏ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗୁଥିଲି । ଏଠି ମଧ୍ୟ ମୋ ବରିତ୍ର
 ହିଁ ମୋ ପାଇଁ କାଳ ହେଲା । ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାର ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ଭାଷା ଶିକ୍ଷାର ମୋହରେ
 ରକ୍ଷଭାଷା, ଗୁଜରାଟୀ, ମରାଠୀ, ତେଲୁଗୁ ଭାଷା ଶିଖିବା ଆରମ୍ଭ କଲି । ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ
 ଜ୍ୟୋତିଷ ହସ୍ତରେଖା, ହୋମିଓପାଥି, ଗୃହସଜ୍ଜା, ଗୁଷ୍ପବାସ, ଫଳ ସଂରକ୍ଷଣ ଆଦି ପଢ଼ିଲି ।
 ଅସଲ ବାଟ ଛାଡ଼ିବା ପରେ ପଢ଼ିବା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ତା'ପରେ ପତ୍ର ପତ୍ରିକା ସବୁ
 କିଶିଲି । ପଢୁଥିଲି କମ୍ । ବରିତ୍ରର ଏହି ଦୁର୍ବଳତା ଜୀବନର ସବୁ ସ୍ତରରେ ପ୍ରଭାବ ବିସାର
 କରି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବକୁ ସାମୟିକ ପ୍ରଭାବା କିନ୍ତୁ ମନର ଦୃଢ଼ତା କମ୍ କରୁଥିଲା ।

ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶେଷ ଦିନଗୁଡ଼ିକ :

ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲର ସମୟ ସରି ଆସୁଥିଲା । ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରାକ୍ତିକାଳ
 ଶିକ୍ଷାତ୍ମକ ପରୀକ୍ଷା ଦେବା କଥା । ସେତେବେଳେ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଗାଧାନାଥଙ୍କ ନନ୍ଦିକେଶ୍ବରୀ
 କାବ୍ୟାଂଶ 'କାଠଯୋଡ଼ି ତାରେ ସନ୍ଧ୍ୟା' ପଢ଼ା ଯାଉଥିଲା । ତହିଁର ଏକ ଅଂଶ-

'ବାରୁଣୀ ଗାଣୀ କି ପିନ୍ଧି ସ୍ବର୍ଣ୍ଣବେଳ, ସଖା ସଙ୍ଗେ ଖେଳୁଛନ୍ତି ଫଗୁଖେଳ ।
 ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବିମାନ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣରଥ ଦୋଳା, ନଭସଳେ କେତେ ହୋଇଛନ୍ତି ଦୋଳା ।
 ସୁବର୍ଣ୍ଣର ନଦେ ବହେ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ରୋତ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଅଙ୍ଗାଳେ ବଳେ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣପୋତ ।
 ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମଞ୍ଚରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଆସନ, ତହିଁକି ବସିଛି ଦେବ ବେହରଣ ॥

ଏହି ଅଂଶଟିକୁ ବେଶ୍ ତନ୍ମୟ ହୋଇ ମୁଁ ଭାବେକ୍ଳୋତନ କରାଉଥିଲି । ପୁରୀ ସ୍କୁଲ ସମୂହର
 ପରିଦର୍ଶକ ଜଗନ୍ନାଥ ହରିଚନ୍ଦନ ବାହ୍ୟ ପରୀକ୍ଷକ ରୂପେ ଆସି ଥାଆନ୍ତି । ସେ କେତେବେଳେ
 ଶ୍ରେଣୀକୁ ଆସିଲେ ଜାଣି ନାହିଁ । ପ୍ରାୟ ପବିଶ ମିନିଟ ପରେ ମୁଁ କବିତାର ସରସ ଆବୃତ୍ତି
 ଦେବାବେଳେ ଶ୍ରେଣୀରୁ ବହାରିବାର ଦେଖିଲି । ସେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷକ ଗୋଲକ ବିହାରୀ
 ଭାରିମଲ୍ଲ ତମତମ ହୋଇ ଆସି କହିଲେ- 'ପବିଶ ମିନିଟ ହେଲା ପରୀକ୍ଷକ ତମ ଶ୍ରେଣୀ
 ଛାଡ଼ୁ ନାହାନ୍ତି । କେତେବେଳ ବସିବାର ବସିଥାଆନ୍ତେ ସୋପାନ ବଦଳ କଲ କାହିଁକି ?' ମୁଁ
 ଇନ୍ଦ୍ରପେକ୍ତରଙ୍କ ଆସିବା ଓ ତାଙ୍କ ଉପସିତି ଜାଣି ନଥିବାର କହିଲି । ମୋ ଶିକ୍ଷାତ୍ମକରେ

ପରାକ୍ଷକ ପରିଦର୍ଶକ ଏତେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ କ୍ଷମତାଧୀନ ପୁରୀ, ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଫୁଲବାଣୀ ସର୍ବିକଳ କୌଣସି ଏକ ସରକାରୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନିଯୁକ୍ତି ଦେବାକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ତାଙ୍କ ରଜାକୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇ ପୁରୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ରହିଥିଲେ ବୋଧେ ମୋ ଜୀବନର ଗତି ଭିନ୍ନ ମୋଡ଼ ନେଇଥାନ୍ତା । ତେବେ କେତେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ତିବ୍ବା କରିବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ । 'ଯାହା ବିଗ୍ରହଟି ସାଙ୍ଗ, ତାହା କାହାରି ହାତରେ ନାହିଁ ।' ମୋ ଜନ୍ମମାଟି କଳାହାଣ୍ଡି ଛାଡ଼ିବି । ପିତାମାତାଙ୍କ ସେବା କରିବି । ନନା ଯଦି ଗଞ୍ଜାମ ଛାଡ଼ି କଳାହାଣ୍ଡି ଯାଇଛନ୍ତି ମୁଁ ବା ସେଠୁ ଫେରିବି କାହିଁକି ? ତା'ଛଡ଼ା କଳାହାଣ୍ଡିରେ କି ଗୁଜିରା ମିଳୁ ନାହିଁ ? ଏଭଳି ନାନା ଭାବନା ମଧ୍ୟରେ ବିନମ୍ର ଭାବରେ ତାଙ୍କ ରଜା ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କଲି । ପ୍ରାକ୍ତିକାଳ ଓ ଭୂଗୋଳ ବିଷୟରେ ଡିଷ୍ଟିସବ୍ ସହ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲି । ମୋର ବନ୍ଧୁ ବିଭରଞ୍ଜନ ପାତ୍ର ମଧ୍ୟ ସମାନ ଡିଷ୍ଟିସବ୍ ସହ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପାଶ୍ କଲେ । ଆମେ ଦୁଇଜଣ ଗୁରୁଛାତ୍ର ଅନେକ ବର୍ଷ ପରେ ସେହି ସ୍କୁଲର ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପାଶ୍ କରିବା ଛାତ୍ର ଥିଲୁ । ଏହା ଥିଲା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୌରବ । ସେମାନଙ୍କ ସଦିଷ୍ଟା ମୋ ଶିକ୍ଷାରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଦେଇଥିବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ମୁଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲି । ସାର୍ଟିଫିକେଟ ଆଣିଗଲା ବେଳକୁ ସେ ଅବସର ନେଇ ଗୁଲି ଯାଇଥିଲେ । ଶେଷଥର ପାଇଁ ତାଙ୍କ ପାଦ ତଳେ ମୁକ୍ତିଆଟିଏ ମାରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋର ସଫଳତାର ସମସ୍ତ ଶ୍ରେୟ ମୋର କିଛି ଉଦ୍ୟମ ସାଥୀକୁ, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସଶ୍ରଦ୍ଧ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ଓ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରଦାନ, ବନ୍ଧୁଜନଙ୍କ ଉତ୍ତରତା ଓ ପରିବେଶର ଶୁଦ୍ଧତା ଯୋଗୁଁ ସମ୍ଭବ ହେଲା । ଜୀବନସାରା ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁ ନଥିବା ମୋ ଭଳି ଜଣେ ସାଧାରଣ ଛାତ୍ର ଅସାଧାରଣ କୃତିତ୍ୱ ବିମୋହିତ ହୋଇଥିଲା ।

ସୁବେଳ ଆସିଥିବା ବେଳେ :

ବର୍ଷେ ନଅ ମାସ ପରେ ଘର ପରିବାର ପତ୍ନୀ ଭଲ ଲାଗିଲେ । ୧୯୬୦ ଅପ୍ରେଲ ତିନି ତାରିଖ ଦିନ ଭବାନୀପାଟଣାରେ ପହଞ୍ଚି ଗୁଜିରା ଖୋଜିଲି । ଏ ମଧ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷକ ଭର୍ଲିମ ସହିତ କୋବିତ ପାଶ୍ କରିଥିବାରୁ ଯୋନପୁର ଉଚ୍ଚ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ହିନ୍ଦୀ ଶିକ୍ଷକ ନିଯୁକ୍ତିଟିଏ ମଧ୍ୟ ମିଳିଥିଲା । ସେଠି ଯୋଗ ଦେବାକୁ ତିବ୍ବା କରୁଥିବାବେଳେ ମାର୍ଚ୍ଚିକ୍ଷ ରଥ ଜିଲ୍ଲା ସ୍କୁଲ ସମୁହର ନିରୀକ୍ଷକ ଭାବେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ଶ୍ରୀ ରଥ କଳାହାଣ୍ଡିର ପ୍ରଥମ ଶିକ୍ଷା ସ୍ନାତକ । ତାଲିମ ପରେ ସେ ପ୍ରଥମେ ବ୍ରଜମୋହନ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ମୁଗ୍ଧ ମହାରାଜା ବ୍ରଜମୋହନ ତାଙ୍କୁ କଳାହାଣ୍ଡିର ଶିକ୍ଷା ସୁପରିଝେକ୍ସେଣ୍ଡ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତି ଦେଲେ । ରାଜ୍ୟ ମିଶ୍ରଣ ପରେ ତାଙ୍କୁ ଜିଲ୍ଲା ସ୍କୁଲ ସମୁହର ନିରୀକ୍ଷକ ଭାବେ କେଉଁଝରକୁ ବଦଳି ହେଲା । କେଉଁଝରରେ ନଅବର୍ଷ କଟାଇ ସେ ବଲାଙ୍ଗୀର ଓ ଅବସର ନେବାକୁ ବର୍ଷଟିଏ ଆଇ କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲା ସ୍କୁଲ ସମୁହର ପରିଦର୍ଶକ ଭାବେ ଆସିଲେ । ଅବସର ପରେ ବର୍ଷଟିଏ ପୁନଃ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇ ୫୬ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଅବସର ନେଲେ । ସେତେବେଳକୁ ସରକାର ତାଙ୍କ ତୃତୀୟାୟ ନ୍ୟାୟରେ

ଅବସର ସାମା ପକ୍ଷାବଳକୁ ଖସାଇ ଦେଲେ । ଏହା ଲେଖା ହେବାବେଳକୁ ତାଙ୍କୁ ୯୪ ବର୍ଷ । ସେ ଏବେ ସାକାୟ, ପୁଣି ନିଜାଙ୍କ ଗୁଣମୁଗ୍ଧ । ତାଙ୍କ ବଡ଼ଭାଇ ନାରାୟଣ ରଥ ଓ ବସୁଦେବ ରଥଙ୍କ ପରି ଉଦାର ଓ ଉଚ୍ଚମନ । ସେ ଜିଲ୍ଲା ନିରୀକ୍ଷକ ଭାବେ ଯୋଗ ଦେଲାପରେ ଖାଲି ସାନ ଦେଖି ପୁନରାୟ ଗୁରବାହଳ ଏମ୍.ଇ. ସ୍କୁଲର ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତି ଦେଲେ । ଏହି ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଥାଆନ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗତ ଧବଳେଶ୍ୱର ବେହେରା । ସେ ଓ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଖମାରୀ (ଉତ୍ତପାଟଣା ମଧ୍ୟଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେତେବେଳେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ) ମୋର ଆଦର୍ଶ ଥିଲେ । ଏମାନେ ଏମ୍.ଇ. ପାଶ୍ କରି ଏଲିମେଣ୍ଟାରୀ ଟ୍ରେନିଂ ପାଇ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ ହେଁ ଆମ୍ବୋକତି ପଥରେ ମାଟ୍ରିକ, ଇଣ୍ଟର ଓ ସ୍ନାତକ ହୋଇ ଶିକ୍ଷାସ୍ନାତକ ହୋଇଥିଲେ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତସ୍ୱର୍ ଫଳରେ କଅଣ ହୋଇପାରେ- ବେହେରା ଓ ଖମାରୀ ତା'ର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ଗୁରବାହଳରେ ଅଡ଼େଇମାସ କଟେଇବ ପରେ ଭବନୀପାଟଣା ଇ.ଟି. ସ୍କୁଲରେ ସାନ ଖାଲି ହେଲା । ମୁଁ ଏଲିମେଣ୍ଟାରୀ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇ ଯୋଗ ଦେଲି । ରଥଙ୍କ ପରେ କ୍ଷତ୍ରେଇକଳାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବି ପରିବାରର ସତ୍ୟେଷ କୁମାର କବି ଜିଲ୍ଲା ନିରୀକ୍ଷକ ଭାବେ ଯୋଗଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ରାଉରଞ୍ଜପୁର ବସିଯା । କବି ମୋତେ ପୁତ୍ର ଭଳି ସ୍ନେହ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲେ । ମୋ ମନ ସିର ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ଏଥର ଲକ୍ଷ୍ୟ ବିଷୟ କରିବାର ବେଳ । ପାଠ ପଢ଼ାରେ ମନ ଦେଲି । ସେଇବର୍ଷ ଉତ୍କଳ ଯୁନିଭରସିଟିରୁ ଇଣ୍ଟର ମିଡ଼ିଏଟ୍ ପାଶ୍ କଲା ପରେ ସେଇ ଡିଭିନ ବିଦ୍ୟାଳୟର ତାଲିମ ମାସ୍ତ୍ର ଇଣ୍ଟରମିଡ଼ିଏଟ୍ ପୋଷ୍ଟି ପାଉଲି ।

କବି ଗୁରୁଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନକୁ-ଶାନ୍ତି ନିକେତନ :

୧୯୬୧ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗ ଶାନ୍ତିନିକେତନ ପରିସର ମଧ୍ୟସ 'ଶ୍ରୀନିକେତନ'ରେ ଏକମାସିଆ ତାଲିମ ଶିବିରରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟରୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଇ ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୭ ତାରିଖ ଦିନ ହାଡ଼ଡ଼ା ଯାତ୍ରା କଲି । କେସିଙ୍ଗାରୁ ବିଜୟନଗର ଦେଇ ହାଡ଼ଡ଼ା । ହାଡ଼ଡ଼ା ପୋଲକୁ ମଣିଷଟଣା ଗିଳ୍ବାରେ ପାର ହେବାକୁ ରାକ୍ଷସା ଭାବ ଜାତ ହେଲା । ଗ୍ରୀଷ୍ମରତ୍ନର ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ମଣିଷ ଉପରେ ସରାଉ ହୋଇ ଗୁଲିବା ଏକ ନଗ୍ନ ଅମାନବିକତା ହେଲେ ହେଁ ସେ ପେଟ ପୋଷିବା ପାଇଁ ଏ ପକ୍ଷା ଆପଣାର କରିଥିବାରୁ 'ଅଟୋ' 'ଟାକ୍ସି' ଆଦି ସହଜ ଯାନରେ ନ ବସି ଗିଳ୍ବା ଚଢ଼ିବା ଏକ ପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ ମନେ କରି ବିଚଳିତ ମନକୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଲି । ସେଠାରୁ ସିଆଲ୍‌ଖ ଯାଇ ଏକ ହୋଟେଲରେ ରାତ୍ରିଯାପନ କରି ପରଦିନ ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ବୋଲପୁର ଯାତ୍ରା କଲି । ବୋଲପୁରରୁ ଶାନ୍ତି ନିକେତନ ଗୁଡ଼ି କିଲୋମିଟର ମଧ୍ୟରେ । ମୋର ଶକ୍ତିତ ରଂଗାଜୀ ଆଳାପ ଭାବ ବିନିମୟ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନଥିଲା । ଏଥିପୂର୍ବରୁ କିଛିଟା ବଙ୍ଗାଳି କଥା ଯଦିଓ ଓଡ଼ିଆ ପରି ଲାଗୁଥିଲା ତଥାପି କାମ କଲେଇ ନେବାକୁ ସୁବିଧା ହେଲା । ଖରାପ ଓଡ଼ିଆ କିମ୍ବା ଖରାପ ହିନ୍ଦୀ କହିଲେ ଆମେ ଥଙ୍ଗା ଟାପରା କରିବା କିନ୍ତୁ ବଙ୍ଗାଳି ଜାତିର ସବୁଗୁଣ ସେ ଶକ୍ତି ବଙ୍ଗାଳି ଶୁଣି ଆନନ୍ଦିତ ହୁଏ । ଅନ୍ୟ ଭାଷାଭାଷୀ ହୋଇ

ଜଣେ ବଙ୍ଗାଳି କହୁଛି ଏହାର ସେମାନେ ପ୍ରଶଂସକ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମ ଦଳର ଗୁରିଜଣ ବଙ୍ଗାଳି ଓ ଦୁଇଜଣ ଅହମିଆଙ୍କ ସମେତ ବୃହତ୍ତର ପରିସରରେ ସମଗ୍ର ଶାନ୍ତିନିକେତନ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ଗଢ଼ିବାରେ ମୋତେ ଯେଉଁ ସହାୟକ ହେଲା, ଆମ ଦଳର ଓଡ଼ିଆ ଝିଅ ଗୁରିଜଣ ଓ ଦୁଇଜଣ ଓଡ଼ିଆ ଯୁବକଙ୍କୁ ସେତେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ନଥିଲା । ବଙ୍ଗଭାଷା ମାଧୁର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଁ ମୁଗ୍ଧ ହେଲି । ତେବେ ଭାଲୋବାସା କେମିତି ଭଲ ପାରବା, ବାଡ଼ିଟା କେମିତି ଘର ହେଲା ମୁଁ ବୁଝିପାରୁ ନଥିଲି । ସେଲୁନକୁ ବାଳ କାଟିବାକୁ ଗଲି ବାରିକ ମତେ ବଡ଼ବଡ଼ ଆଖିରେ ଅନେଇଲା । ମୁଁ ଯେ ତୁଳ ନ କହି ବାଳ କହି ପକାଇଲି ସେଥିପାଇଁ ଲଜିତ ହେଲି । ମୁଁ ଏ ଯାବତ୍ ବାରିକଙ୍କୁ ତାଜି ମୁଣ୍ଡରୁ ବାଳ କାଟୁଥିଲି । ବଙ୍ଗାଳିମାନେ ଅଯାଗା କେଶକୁ ବାଳ ବୋଲି ଜାଣନ୍ତି । ଏବେ ଆମ ଓଡ଼ିଆମାନେ ମଧ୍ୟ ତୁଳ କାଟିଲେଣି ।

ରବୀନ୍ଦ୍ର ଜନ୍ମ ଶତବାର୍ଷିକୀ :

ମୁଁ ଶାନ୍ତି ନିକେତନରେ ଥିବା ବର୍ଷ ସୌଭାଗ୍ୟତଃ କବି ଗୁରୁଙ୍କ ଜନ୍ମ 'ଶତବାର୍ଷିକୀ ବର୍ଷ' ପାଳନ କରାଯାଉଥାଏ । କବିଗୁରୁ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ.ଅ. ୧୮୬୧ । ଶାନ୍ତିନିକେତନ କେବଳ ତାଙ୍କ ଜନ୍ମଭୂମି, କର୍ମଭୂମି ନଥିଲା । ଏହା ଥିଲା ତାଙ୍କ ଆଦର୍ଶ, ଦର୍ଶନ ଓ ଚିନ୍ତନର ପ୍ରତିଫଳନ । ତେଣୁ ସୁଭାବତଃ ଶତବାର୍ଷିକୀ ଅବସରରେ ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଉତ୍ସବ ମୁଖରିତ ଥିଲା । କବି ଗୁରୁଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ, ଶିକ୍ଷାଦର୍ଶନ ଓ ଜୀବନୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଧାରଣା ହେଲା । ରବୀନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗୀତ ମୂର୍ତ୍ତିକା, ସାହିତ୍ୟାଲୋଚନା ନୃତ୍ୟନାଟିକା, ଅଭିନୟ ଓ କବି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଭାଗ ନେବାର ସୁଯୋଗ ପାଇ ଧନ୍ୟ ମନେ କଲି । ରବୀନ୍ଦ୍ର କବିତା ସଂକଳନ 'ସଞ୍ଚୟନ' ଗଦ୍ୟପଦ୍ୟ ସଂକଳନ ବିଚିତ୍ରା, ଶିଶୁକବିତା, ରବୀନ୍ଦ୍ର ଚିତ୍ରପୋଥି ଆଦି ଅନେକ ପୁସ୍ତକ କିଣିଲି । ପ୍ରବନ୍ଧ ଭାଷାକୁଶଳୀ ବଙ୍ଗାଳି ଜାତିର ଉତ୍କଟିର ମୂଳ କାରଣ । ଅନେକ ସୃଷ୍ଟିଶୀଳ ଭରା ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ । ଏମାନେ କବି ଗୁରୁଙ୍କୁ ସଙ୍ଗୀତ ସମ ମୁଦୁଭାଷୀ, ମିଷ୍ଟଲାପୀ, ଅତିଥିପ୍ରିୟ ଓ ସାମାଜିକ । ସେମାନଙ୍କ ଦୁର୍ଗୁଣ ଖୋଜି ବସିଲେ ତ ଅନେକ ମିଳିବ ତେବେ ଅନ୍ୟର ସଂସ୍କୃତିକୁ ନ୍ୟୁନ କରି ଦେଖିବା, ହାତେଇ ନେଇ ନିଜର ବୋଲି ଡାବି କରିବା ବୋଧହୁଏ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଦୁର୍ଗୁଣ । ଏଭଳି ଭାବରେ ସମଗ୍ର ମେଦିନାପୁରର ଉତ୍କଳାୟତ ଲୋପ ପାଇଲା । ନବଦ୍ୱୀପର ବୈଦ୍ୟ, ରାମାୟଣ ରଚୟିତା କୃତ୍ତିବାସ ଓଝା ବଙ୍ଗାଳୀ ହୋଇଗଲେ । ସୁଭାଷ ଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ନୁହନ୍ତି ବଙ୍ଗାଳି କହିଲେ ବଡ଼ ବାଧେ । ବୋଲପୁର ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଡିଗକୁ ଅଙ୍ଗୁଳି ଦେଖାଇ କହିବେ- 'ଏ ତା କେହୁଲି । ଏଠି ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ଜୟଦେବ ।' ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଆଧୁନିକ ଛୋଟ ମନ୍ଦିରରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖାଇ କହିବେ- 'ଏହା ଜୟଦେବ ଆରାଧିତ ରାଧାକୃଷ୍ଣ । ଆମ କଳାହାଣ୍ଡି ଜୁନାଗଡ଼ ପାଖରେ ମଥୁରା ସେଠି ରାଧାକୃଷ୍ଣ ମନ୍ଦିର ଅଛି । କୃଷ୍ଣ ତେଣୁ ଏଠି ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ କହିବା- ସେଇ ଏକା କଥା । ଓଡ଼ିଆ ମାଟିରେ, 'ଓଡ଼ିଆ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ନଏ' ଆନ୍ଦୋଳନ କରି କଟକ, ପୁରୀ, ବାଲେଶ୍ୱରକୁ ବଙ୍ଗାଳୀ ଅଞ୍ଚଳ କରିପାରିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସଫଳ ହୋଇଥାନ୍ତା-

ଦକ୍ଷିଣତା କମାମାନେ ବସିଛନ୍ତି ମାଡ଼ି । ଉତ୍ତରତା ଗଲାଣି ତ ବଙ୍ଗାଳିଙ୍କ ବାଡ଼ି ।
ପଶ୍ଚିମ ଦିଗର କଥା କହିଲେ ନସରେ । ପଡ଼ିଲାଣି ମରହଟ୍ଟା ପଶ୍ଚିମ ଭାଗରେ ।
(ଫକୀରମୋହନ)

‘ମୁଁ ଓଡ଼ିଆ’ କହିବା ବେଳେ ମଧୁସୂଦନ ଫସ ଓ ଫକୀର ମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କୁ ସର୍ବାଗ୍ରେ
ସ୍ମରଣ କରିବି । ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଏ ବରପୁତ୍ରମାନେ ସେନାପତିତ୍ବ କରି ନଥିଲେ ଓଡ଼ିଆ
ଆଜିର ଖଣ୍ଡିତ ରୂପରେ ମଧ୍ୟ ନଥାନ୍ତା । ଏବେ ବସନ୍ତ ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରାଣକେନ୍ଦ୍ର ଜଗଦଳପୁର
ଯାଉଥିଲି । ସେଠାରେ ରଥ ସାଆନ୍ତେ, ଭଜ ମିଶ୍ର ନିଜ ଘରେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ କହିବାକୁ
ଲାଜ କରୁଛନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଆ ଓ ଗୁଡ଼ାଖୁ :

ଶାନ୍ତି ନିକେତନରେ ମାସିକିଆ ପାଠ ସାରି ଆସିବାବେଳକୁ ତାମୋଦର ବହୁମୁଖୀ
ଯୋଜନା ଓ ଦୁର୍ଗାପୁର ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ଦେଖିବାକୁ ଗଲୁ । ମାସେ ଭିତରେ ଆମ ଛୋଟ
ଶିକ୍ଷକ ଦଳଟି ଭିତରେ ବେଶ୍ ଆନ୍ତରିକତା ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା । ବିହାରର ନିହାରିକା (ବ୍ୟକାର୍ଜୀ)
ଏଭଳି ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ମୋ ସହିତ ମିଶି ଯାଉଥିଲେ ଯେ ଦୁର୍ଗାପୁର ପାର୍କରେ ଫଟୋ
ଉଠାଇବାବେଳେ ଏକ ଅସ୍ବାଭାବିକ ଭଙ୍ଗୀରେ ମିଶି ଯାଉଥିଲା । ଏହି ଫଟୋଟି ଅନେକ
ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କ୍ରୋଧ ଓ ସନ୍ଦେହର କାରଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ମୁଁ ଦିନକୁ ପାଞ୍ଚ
ସାତ ଥର ଗୁଡ଼ାଖୁ ଘଷିବା ଲୋକ । ଶାନ୍ତି ନିକେତନ ଗଲାବେଳେ ମାସକୁ କଣକରି ଗୁଡ଼ାଖୁ
ନେଇ ଯାଇଥିଲି । ତେବେ ମୁଁ ଏକଲା ଓଡ଼ିଆ ନଥିଲି । ଆମେ ଥିଲୁ ସାତଜଣ । ସମସ୍ତେ
ଉତ୍କଳାୟ ପ୍ରାଣ ‘ଆକବର ଖାଁଙ୍କ ଅସଲି ଗୁଡ଼ାଖୁ’ ଭଜ । ମୋ ଗୁଡ଼ାଖୁତକ ଆଠଦିନ ଥାଉଣୁ
ସରିଗଲା । ତାମୋଦର ଭ୍ୟାଲି ବିଦ୍ୟୁତ ଉତ୍ପାଦନ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଜଣେ ଶ୍ରମିକ ଆମ ପାଖକୁ
ଆସି ଆମେ ଓଡ଼ିଆ କି ବୋଲି ପଚାରିଲେ । ତାଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ନଦେଇ କହିଲି, ‘ତୁମ
ପାଖରେ ଗୁଡ଼ାଖୁ ଅଛି କି ?’ ଗୁଡ଼ାଖୁ କହିଲେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିକୁ ବୁଝାଇବା ଭଳି ସତକୁ ସତ
ଧାର୍ଯ୍ୟଯାବ ସେ ଗୁଡ଼ାଖୁ ତବ୍ୟ କରି ଥାଣିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ତା’ର ପଟ୍ଟାଳ କ’ସାକୁ ଭୁଲି ଗୁଡ଼ାଖୁ
ସଂସ୍କୃତିରେ ମଜି ଯାଇଥିବାରୁ ଅଭିଭୂତ ହେଲି । ମନେ ପଡ଼ିଲା ଫକୀର ମୋହନଙ୍କ ଆତ୍ମ
ଜୀବନୀ ଚରିତ- ପାଲଲହଡ଼ା ଦିବାନୀ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଓ ସେନାପତିଙ୍କ ପାନଖିଆ ।

ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଶେଷରେ :

ଶାନ୍ତି ନିକେତନରେ ମାସକର ରହଣି ସରି ଯାଉଥିଲା । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଶେଷଦିନ ମୁଁ
ଗୋଟିଏ କବିତା ପାଠ କରିଥିଲି । ଆବୃତ୍ତିତ ବଙ୍ଗଳା ଉଚ୍ଚାରଣ ଧ୍ୟାନ ରଖି କରିବାରେ ।
ତାହା ସମସ୍ତଙ୍କ ବୋଧଗମ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ବିଶ୍ୱିଦ୍ୟାଳୟର ତତ୍କାଳୀନ କୁଳପତି ବିଦାୟ
ଅଧିବେଶନର ମୁଖ୍ୟ ଅତିଥି ଥିଲେ । ସେ କବିତାଟିର ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ । ସେଦିନ
ରାତିରେ ଏକ ସାଂସ୍କୃତିକ ବିଚିତ୍ରା ପରିବେଷଣ କରାଯାଇଥିଲା । ଶ୍ରାନିକେତନ ପରିସରରେ

ଧୂବା ଏକ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଏକ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଦଳକୁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବଙ୍ଗାଳି ଏକାକିକା ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଦେଇ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରାଇଥିଲି । ମୁଁ ଏବଂ ନିହାରିକା ରବୀନ୍ଦ୍ର ନାଥଙ୍କ 'ଅଭିଯାନ' କବିତାଟିକୁ ନୃତ୍ୟନାଟିକା ରୂପରେ ପରିବେଷଣ କରିଥିଲୁ । କବିତାଟି ସନ୍ଧ୍ୟାସା ଉପଗ୍ରସ୍ତ ଓ ନଗରନଟା ବାସବ ଡ଼ାଉର କାହାଣୀ ଆଧାରିତ- 'କେ ଏସେଇ ତୁମି ଓ ଗୋ ଦୟାମୟ' ଶୁଧାକର ନାରା, ସନ୍ଧ୍ୟାସା କୟ', ଆଜି ରଜନୀତେ ହୟେଛେ ସମୟ, ଏସେହି ବାସବ ଡ଼ାଉ ' ଏକାତ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ଥିଲା । ଆମେ ଓଡ଼ିଆ ପୁଅଝିଅତକ ମିଶି ତାଲଖାର ପରିବେଷଣ କରିଥିଲୁ । ଶାନ୍ତିନିକେତନର ମାସକର ରହଣି ଜାବନ କାଳର ଏକ ତୁଝ ସମୟ ଅଥଚ ମର୍ମସ୍ପର୍ଶୀ । ଛାଡ଼ିଯିବାକୁ ମନ ହେଉ ନଥିଲା । ତେବେ ଗଲାବେଳେ ଏକାକୀ ଯାଇଥିଲି । ଫେରିଲା ବେଳକୁ ସାଥୀରେ ଥିଲେ ଅନେକ । କଲିକତା ଆସିବା ପରେ ନିହାରିକା ଆଉ ଗାତା ଦିଦି (ଦୟାଲ) ମିଶି ଆମକୁ କଲିକତା ବୁଲିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ, ଜିନିଷପତ୍ର କିଣାଇଦେଲେ । ରାମକୃଷ୍ଣ ଓ ବିବେକାନନ୍ଦ ସ୍ମୃତି ବିଜଡ଼ିତ ବେଲୁର୍ ମଠ, କଲିକତା କାଳୀ, ଦକ୍ଷିଣ କାଳାମନ୍ଦିର, ବିରଲା ମୁନେବୋରିୟମ, ମୁ୍ୟତିୟମ, ଚିଡ଼ିଆଖାନା, ଭିକ୍ଟୋରିଆ ମେମୋରିଆଲ ହଲ୍ ଆଦି ବୁଲି ଦେଖିଲୁ । କଲିକତାରେ ଦୁଇଦିନ ରହଣି ପରେ ହାଡ଼ଡ଼ାରୁ ପୁନଶ୍ଚ ବିଦାୟ । ନିହାର ଓ ଗାତା ଭରଣା ବିଦାୟ ଦେଲେ । ବୋଧହୁଏ କହୁଥିଲେ- ବାସ୍, ଏତିକି ଆଉ ଦେଖା ହେବାର ନାହିଁ । ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ଟ୍ରେନ୍ରେ ବସିବେ ।

ଗୁରୁଛାତ୍ରଙ୍କ ସହ ପରିଚ୍ଛମଣ :

ପ୍ରାଥମିକ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିବାବେଳେ ଗୁରୁଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନେଇ କଚକ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ପୁରୀ, ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ, ଚିଲିକା, ବାଣପୁର ଆଦି ବୁଲି ଫେରିଲୁ । ଏବର ଭୁବନେଶ୍ୱର ଓ ତିରିଶ ବର୍ଷ ତଳର ଭୁବନେଶ୍ୱର ମଧ୍ୟରେ ଆକାଶ ପାତାଳର ପ୍ରଭେଦ । ରାଜଧାନୀ ଭୁବନେଶ୍ୱରକୁ ତା'ପରେ ଅନେକ ଥର ଯାଇଛି । ଦେଖିଛି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର କଂକ୍ରିଟର ଜଙ୍ଗଲ ବଢ଼ି ଶୁଲିଛି । ସେତେବେଳେ ଆସେପ୍ଲି ଭବନ, ସେକ୍ରେଟେରିଏଟ୍ ବିଲ୍ଡିଂ, ରବୀନ୍ଦ୍ରମଞ୍ଚପତିଆରି ସରିଥିଲା । ମାର୍କେଟ୍ ବିଲ୍ଡିଂ ଥିଲା । ସେସବୁ ଦେଖି ପୁରୁଣା ଭୁବନେଶ୍ୱର ଗଲୁ । ଲିଙ୍ଗରାଜ, ମୁଚେଶ୍ୱର, ଅନନ୍ତ ବାସୁଦେବ ମନ୍ଦିର, କେଉରଗୋରୀ ଆଦି ବୁଲି ରାଜାରାଣୀ ମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ସେଠାରେ କେହି ଜଣେ ଦେଶୀ ସାହେବ ସେକ୍ରେଟାରୀ ହେବେ କି କଅଣ ପିଲାପିଲିଙ୍କୁ ଧରି ଜୋତା ପିନ୍ଧି ରାଜାରାଣୀ ମନ୍ଦିରକୁ ପଶି ହତାରେ ବୁଲିବା ମତେ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ନଥାନ୍ତୁ ପଛେ ଠାକୁର, ଶହଶହ ଶାଳଗ୍ରାମ ଶିଳାପୋତି ଏ ମନ୍ଦିର ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବ, ଠାକୁର ବସିଥିବେ ତା'ର ଅବମାନନା କାହିଁକି ? ଅତି କ୍ଷୀଣ ଆପଣି ଜଣାଇବା ପରେ ସାହେବ ଚାଟିଗଲେ । ସାଥୀରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଶାଳା ଥିଲେ ବୋଧେ । ତମ୍ଭ ସାପ ପରି ଫୁକୁର କରା ମୋ ନାଁ, ଠିକଣା ମାଗିଲେ । ମୋତେ ଦଣ୍ଡିତ କରିବାକୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ ଅବା ! ଯା'ହେଉ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ କୌଣସି ଅଗ୍ରଗଣ ଘଟି ନଥିଲା । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଭ୍ୟାସ ପାଠପାଠବେଳେ ମୁଁ କେବଳ ପରିଦର୍ଶକ ଭୂମିକାରେ

ରହି ଭଲ, ଉତ୍ତମ, ଅତି ଉତ୍ତମ, ସର୍ବୋତ୍ତମ ଲେଖି ସବୁଷ୍ଟ ହେଉ ନଥିଲି । ନିଜେ ପଢ଼ିଉଥିଲି । ବଉଳାଳ ଓଡ଼ିଶା ମନ୍ତ୍ରୀ ପରିଷଦର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଭୂପିନ୍ଦ୍ର ସିଂ ସେତେବେଳେ ଓ ପରେ ମୋର ଏକ ଗୁଣମୁଗ୍ଧ, ଛାତ୍ର ପରି ସମ୍ମାନ ଦିଅନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ନିସ୍ଵାର୍ଥ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଉଛି । ଆଜିକାଲିର ହାନି ରାଜନୀତିର ସେ ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ।

ଭବାନାପାଟଣା ପ୍ରାଥମିକ ଡାକ୍ତରୀ କେନ୍ଦ୍ରର ଅବତାନ :

୧୯୬୫ ମସିହାରେ ବି.ଏ. ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ପାଶ୍ କରି । ତା'ପରେ ଶିକ୍ଷା ସ୍ନାତକ ଶିକ୍ଷକ । ସତ୍ୟେଷକୁମାର ଜବି ଜିଲ୍ଲା ନିରୀକ୍ଷକ, ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟ ପ୍ରସାଦ ମୁଣ୍ଡ ଏଲିମେଣ୍ଟାରୀ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ (ପରେ ସର୍କିଲ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର) । ଏମାନଙ୍କ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ, ଭବାନାପାଟଣା କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାର ସମସ୍ତ ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ପ୍ରଶାସନିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇଗଲା । ଏକ ଉଦାହରଣ, କର୍ମୀକୁରାଣୀ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ଏ କେନ୍ଦ୍ରରେ ମୁଁ କେନ୍ଦ୍ରବିହୀନ ମାନ୍ୟତା ପାଇଲି । ଜିଲ୍ଲା ନିରୀକ୍ଷକ ଦପ୍ତରର ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ପ୍ରକାଶନ, ପରୀକ୍ଷା ପରିଚାଳନା, ଶିକ୍ଷକ ନିର୍ବାଚନ ପରୀକ୍ଷା ଆଦି ଦାୟିତ୍ଵ ନେଇ ମୁଁ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି । ଏହି ସମୟକୁ ବନ୍ଧୁ ବିନୋଦ ବିହାରୀ ମୁଣ୍ଡ ମୁଖ୍ୟ କିରାଣୀ ଥାଆନ୍ତି । ଏସବୁ ଯୋଗୁଁ ଜିଲ୍ଲା ଦପ୍ତରରେ ଆଦର ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଢ଼ିଥିଲା । ଏହି ସମୟକୁ ଜିଲ୍ଲା ଶିକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷକଙ୍କ ଦପ୍ତର ସଂଲଗ୍ନ ସହ-ନିରୀକ୍ଷକ ପଦବୀଟିଏ ମଞ୍ଜୁରୀ ପାଇଲା । ପଦର ଯୋଗ୍ୟତା ଥିଲା ଶିକ୍ଷାସ୍ନାତକ । ମୁଁ ସ୍ନାତକ ହେଲେ ହେଁ ଶିକ୍ଷାସ୍ନାତକ ନଥିଲି । ଡାକ୍ତରୀ ପ୍ରାପ୍ତ ସ୍ନାତକ ଭାବେ ମୋ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଁ ସତ୍ୟେଷ କୁମାର ଜବି ସୁପାରିଶ କଲେ । ସେ ସମୟରେ ବଲାଙ୍ଗୀର, କଳାହାଣ୍ଡି ଓ ବଲାଙ୍ଗୀର ଶିକ୍ଷା ସର୍କିଲ ପରିଦର୍ଶନ ଥିଲେ ଅଧ୍ୟାପକ ଜୟକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର । ମୋତେ ନିଯୁକ୍ତି ଦିଆଗଲା । ଏ ନିଯୁକ୍ତି ବିଷୟ ପଛେ କହିବି । ଏଠି କିନ୍ତୁ ଯୌବନର ପ୍ରଥମ ଦଶବର୍ଷର ଶେଷ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଶେଷ କରିଦିଏ ଯାହା ପ୍ରାଥମିକ ଡାକ୍ତରୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କଟିଲା । ମୁଁ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିଲି । ତା'ର ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ସିଂଦେଓଙ୍କ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀତ୍ଵରେ ଅଶକ୍ତଗ୍ରେସ ସରକାର ଗଠିତ ହେଲା । ମହାରାଜା ପ୍ରତାପ କେଶରୀ ଦେଓଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ମାଣିକେଶ୍ଵରୀ ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ- ଘରଦ୍ଵାର, ଆସବାବପତ୍ର ଓ ପାଠାଗାର ସେହି ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଦାନ କରାଗଲା । ମୁଁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଦାୟିତ୍ଵରେ ରହି ଦାୟିତ୍ଵ ହସ୍ତାନ୍ତର କରିଥିଲି । ଏହା ଥିଲା ଏକ ସମୟୋପଯୋଗୀ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ମାଣିକେଶ୍ଵରୀ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ କଳାହାଣ୍ଡି ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ବିଶେଷ ଭୂମିକା ତୁଲାଇଥିଲା । ମୋର ବ୍ୟଲ୍ୟବନ୍ଧୁ ଭବାନୀ ଶଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ଏ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି ।

କଳାହାଣ୍ଡିର ଏ ସମୟର ସାଂସ୍କୃତିକ ସ୍ଵରୂପରେ ମୁଁ :

କଳାହାଣ୍ଡିର ସାଂସ୍କୃତିକ ସ୍ଵରୂପ ଓ ମୋର ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନ ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟାୟ ସମୟକ୍ରମେ ଯୋଡ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି । ତେବେ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରର ଗତି ସୂଚନା ଦେଇଯିବା ଉଚିତ । ଯେଉଁ ଦଶବର୍ଷର କଥା ଏ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରି

ଏହି ସମୟରେ ସାହିତ୍ୟ ଜୀବନର ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପର୍ବ ଆଗମ୍ଭ ହେଉଥିଲା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ତା'ର ସବୁପଯୋଗ କରି ନପାରିବାରୁ ସାହିତ୍ୟିକ ଅକ୍ତିଶନ ଭାବ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ଏହି ସମୟରେ ଶ୍ରୀ ରାସବିହାରୀ ବେହେରା କଳାହାଣ୍ଡି ଲେଖନ କଳା ପରିଷଦ ଗଢ଼ି । ତା'ର ସୃଷ୍ଟିକ୍ରିୟା ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ହୋଇ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଆଜୀବନ ସଭ୍ୟ ଅଛି । ଭବାନୀଶଙ୍କର ବାବୁ ଏହାର ସଭାପତି ଓ ଗଦାଧର ରାୟଗୁରୁ ଏହାର ସମ୍ପାଦକ । କଳାହାଣ୍ଡିର ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନକୁ ଏହା ଯେଉଁ ଗଢ଼ି ଦେବା କଥା ତା' ପାରୁନାହିଁ । ଜିଲ୍ଲାର ସର୍ବପୁରାତନ ସାହିତ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବ୍ରଜମୋହନ ସାହିତ୍ୟ ସମିତି ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ମୃତ କହିଲେ ଭଲିବ । ମହାରାଜା ପ୍ରତାପ କେଶରୀ ନିଜେ ଏହାର ସଭାପତି ଥିଲେ । ଏହା ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ସହିତ ପରିଚୟ ଯୋଗୁଁ ସମିତିର ବହୁଦର୍ଶିତ ପଦ୍ୟାଳ ସମାରୋହରେ ତିନିଜଣ ବିଶ୍ୱରଜଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ଭାବେ ନିଆଗଲା । ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣ ରହୁଥିଲେ ପଣ୍ଡିତ ଗଣେଶ୍ୱର ରଥ ଓ ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ଗଞ୍ଜିନିୟର ଇନ୍ଦ୍ରମଣି କର । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଉପସଭାପତି ହେବାର ଗୌରବ ଲାଭ କରିଥିଲି । ମୋ ପାଖକୁ ଯେ ସମସ୍ତ ସୁଯୋଗ କ୍ରମେ ପହଞ୍ଚି ମୁଁ ତା'ର ସବୁପଯୋଗ କରିପାରି ନାହିଁ । ବ୍ରଜମୋହନ ସାହିତ୍ୟ ସମିତିକୁ ବଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ମହାରାଜା ପ୍ରତାପ କେଶରୀ ଦେଓ ଯନ୍ତ୍ର କରିଛନ୍ତି ଅନେକ, କିନ୍ତୁ ନିଷ୍ଠାପର କର୍ମୀ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଦେଖାରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବଞ୍ଚିବ, ଗଢ଼ି ଉଠିବ ସେଭଳି ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇ ନାହାନ୍ତି । ଏକଦା ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ସାହିତ୍ୟିକ, କବି, ନାଟ୍ୟକାର, ପ୍ରାବନ୍ଧିକ, ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ପୁରସ୍କୃତ ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଛନ୍ତି । 'କବିସୌରଭ' ଅନୁପ ସିଂ, 'ନାଟ୍ୟରଶ୍ମି' ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମାର, 'ବାଚସ୍ପତି' ପଣ୍ଡିତ ଗଣେଶ୍ୱର ରଥଙ୍କ ଉପାଧିମାନ 'ସମିତି' ପ୍ରଦତ୍ତ ସମ୍ମାନ । ସେହିପରି ଐତିହାସିକ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ, କେଦାରନାଥ ମହାପାତ୍ର, ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ, ସାହିତ୍ୟିକ ଅଧ୍ୟାପକ ଜୟକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର, ଗୌରାକୁମାର ବ୍ରହ୍ମା, ରାଜକିଶୋର ରାୟ, ମାୟାଧର ମାନସିଂ ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଥିଲେ । ଆଉ ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଏହି ସମୟରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା- ମହାବୀର ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ସ୍ୱର୍ଗତ ବାସୁଦେବ ବେହେରାଙ୍କ ପୁତ୍ର ସୁଯୋଗ୍ୟ ସଂଗଠକ ଶ୍ରୀ ଜୟନ୍ତ କୁମାର ବେହେରାଙ୍କ ପ୍ରୟତ୍ନରେ ଏହା ଏକ ସକ୍ରିୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ । କଳାହାଣ୍ଡିର ଯୁବ ଜୀବନକୁ ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇବାରେ ଏହା ସହାୟକ ହୋଇଛି ।

ନଥ ଯୌବନର ଆଉ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ

ରାଗରଃ ସର୍ବଭୂତାନାଂ ହୃଦେଶୋର୍ଦ୍ଧ୍ବନ ତିଷ୍ଠତି
ଭ୍ରାମୟତ୍ ସର୍ବଭୂତାନି ଯନ୍ତ୍ରାରୂଢାନି ମାୟୟା ।

ବାରିଶରାଣୀ ଖେଳ :

ଜିଲ୍ଲା ନିରାକ୍ଷର ଚପ୍ରର ସଂଲଗ୍ନ ସହ-ନିରାକ୍ଷର ପଢ଼ବା ପାଇଁ ମୋ ସହିତ ଆଉଗୁରିଜଣ ଆଶାୟା ବାହାରିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କର ମୋଠାରୁ ଗୋଟିଏ ଲାଭ ଲକ୍ଷଣ ଅଧିକ ଥିଲା । ସେମାନେ ଶିକ୍ଷାସ୍ବାତକ ଥିଲେ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ସ୍ବାତକ ଥିଲେ ହେଁ ଶିକ୍ଷା ସ୍ବାତକ ନୁହେଁ ଶିକ୍ଷା ତାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ଥିଲି । ନିୟୁତି ତାତା ଥିଲେ ସର୍ବିଲ ଚନ୍ଦ୍ରପେକ୍ଟର । ଚପ୍ରର ଥିଲା ବଲାଙ୍ଗୀରରେ । ଆଶାୟା ଥିଲେ ଭବାନୀପାଟଣାର ଜଣେ ଖୁବ୍ ଧନିକ ସନ୍ତାନ । ଜଣେ କଳାହାଣ୍ଡିର ସର୍ବମାନ୍ୟ ମାଳାଙ୍କ ସନ୍ତାନ । ଜଣେ ଖୁବ୍ ଲମ୍ବ ହାତବାଲା ଯୁବା ଓ ଜଣେ କଳାହାଣ୍ଡି ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ବରିଷ୍ଠ ଡିପୁଟିଶୋର ବ୍ୟକ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଗୁରୁଥିଲେ ସେହି ପଢ଼ବାଟି । କହିଛି ଅଧ୍ୟାପକ ଉତ୍କଳିକା ମିଶ୍ର ସର୍ବିଲ ଚନ୍ଦ୍ରପେକ୍ଟର ଥିଲେ । ମହାମନ୍ତ୍ରୀ, ଉତ୍ତର ହୃଦୟ, ମର୍ମିକ ଅଧ୍ୟାପକ ମିଶ୍ର କେବଳ ଗୁଣୀକ ନଥିଲେ, ସେ ଥିଲେ ମୁଖ ଓ ହୃଦୟର ବିଦ୍ୟାପତି ପରୀକ୍ଷକ । ବିଲକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନା, ପ୍ରଶ୍ନା ଓ ଭାବଗ୍ରାହୀ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ଥିଲେ ମନର କଷ୍ଟି ପଥର । ସେ ଥିଲେ ରସର ରତ୍ନକର । ରସଭରା ସୁରସିକ । ସେ ପ୍ରାୟ କହୁଥିଲେ, 'ଅରସିକେ ରସସ୍ୟ ନିବେଦନ ଶିରସି ମାଲିଖ ମାଲିଖ ମାଲିଖ' (ତାଙ୍କ ସପ୍ତାଶ୍ରୟରେ ପ୍ରକୃତି) ସେ ମଧ୍ୟ ଆବୃତ୍ତି କରୁଥିଲେ - 'ବେଦନର ଭାବ ମାନବ ହୃଦୟ ପୁଷ୍ପକର ସୁଦାପତ୍ର । ବେଦନେ ପଶିତ ହୋଇଥାଏ ସେହି ପୁଷ୍ପକର ପ୍ରତିଛତ୍ର । (ଗଙ୍ଗାଧର) ଅଳ୍ପ ସମୟ ଆଳାପରୁ ଲୋକ ଚରିତ୍ର ପରଖି ନେବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅନାୟାସ ଥିଲା । ସେ ଧନରେ କିଣି ହେବା, ମାନରେ ଭଲିଯିବା, ଗ୍ରାସରେ ଚହଲିଯିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନଥିଲେ । ତେଣୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ହିଁ ନିୟୁତି ପାଇଲି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ କିପରି ଭାବରେ ସେ ଦୂରରେଲେ ତାହା କହିବା ଅନ୍ୟବ୍ୟାପକ । ମୋର ଏହି ନିୟୁତିରେ ସନ୍ତୋଷ କୁମାରଙ୍କ ସନ୍ତୋଷ ବହୁଗୁଣିତ ହୋଇଥିଲା । ଚପ୍ରରର ପ୍ରଧାନ ନିରାଣୀ ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ ବିନୋଦ ଓ ମୋର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ସନ୍ତୋଷ କୁମାରଙ୍କ ଜିଲ୍ଲା

ଉତ୍ତର ପରିଗ୍ରହଣା ବ୍ୟୟଦ୍ୱାରା କଳାହାଣ୍ଡି ଶିକ୍ଷାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ । ଆମ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଗତିର ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା ହୁଏ ନାହିଁ । ସାଫଲ୍ୟ, ନିଷ୍ଠା, କର୍ମକୁଶଳତାର ପ୍ରଶଂସା କରାଯାଏ ନାହିଁ । ଅନାବଶ୍ୟକ ଅବାହୁତ ଆଲୋଚନା, ମିଥ୍ୟା ଆରୋପ ଅନେକ ହୁଏ । ଜିଲ୍ଲା ନିରୀକ୍ଷକ, ପ୍ରଧାନ କିରାଣୀ ଓ ସହ ନିରୀକ୍ଷକ ମିଶି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଦିଙ୍ଗ ଗୋପାବରାଣ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ତାମରା କାଉ ମଧ୍ୟ ଦେଖି ପକାଇଥିଲା । ପଦ ମନେ ପଡୁ ନାହିଁ । ମୋର ନିୟୁତ୍ତି ସମୟରେ ଭବନାପାଟଣାରେ ମାତ୍ର ଦଶଟି ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଥିଲା । ଶିକ୍ଷକମାନେ ସାହାଯ୍ୟ ଭରା ପାଇ ଘରୋଇ ଥିଲେ । ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଗୁଣାତ୍ମକ ଓ ସଂଖ୍ୟାବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ମୁଁ କଠୋର ପରିଶ୍ରମ କରୁଥିଲି । କେବଳ ଭବନାପାଟଣା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମୋ ଗୁଣିତା କାଳରେ ଶିକ୍ଷାର ଗୁଣାତ୍ମକ ବିକାଶ ପାଇଁ ନାନାବିଧ ଯତ୍ନ ସହ ଅନେକ ପରିଶ୍ରମ କରି ମଧ୍ୟ, ସମୁଦ୍ରର ଲବଣତା ହ୍ରାସ କରିବାରେ ନଦୀ ସକ୍ଷମ ନହେବା ଭଳି ନିଃଶେଷ ହୋଇ ଅବସର ନେଇ ଘରେ ବସିଗଲି । ତେବେ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ମୋର ଗୁଣିତ ବର୍ଷର ଅନୁଭୂତିରୁ ମୁଁ ସଂକ୍ଷେପରେ କେବଳ ଏତିକି କହିବି ଯେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଗୁଣାତ୍ମକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାବେଳେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଜ୍ଞାନର ଗୁଣାତ୍ମକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଆମ ଦୃଷ୍ଟି ରହେ ନାହିଁ । ଯୋଗ୍ୟତା ବହିର୍ଭୂତ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିବାକୁ ଯାଇ ଶିକ୍ଷକମାନେ କ୍ରମେ ଶିକ୍ଷାପ୍ରତି ଅଭିରୁଚି ହରାଇ ନିଷାହାନ ହୋଇ ପଡୁଥିବାବେଳେ, ନିରୀକ୍ଷକମାନେ ନିଷାହାନ, ବିଶ୍ୱାସୀ ଓ ଅସାଧୁ ହୋଇ ପଡିଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକ ମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଓ ଛାତ୍ରଙ୍କ ମାନ ପରୀକ୍ଷା ନକରି ଏମାନେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତି ଦେଖିବା ପାଇଁ ଯାଇଥାନ୍ତି । ନିଜ ଦରମା ଗଣନାରେ ସବୁଷ୍ଟ ନହୋଇ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ସମସ୍ତେ ବି ପରସା ଉପୁରି ପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ଦୈନିକ ଧରା । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ, ତଳେ ପିଅନଠାରୁ ଉପରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ସତ୍ୟ, କ୍ୟାୟ, ଧର୍ମର ଗଳାରୋଧ କରି ଧନ ସଂଗ୍ରହ, ଆଭିଜ୍ଞତ୍ୟ ଦର୍ଶନ ଓ ମିଥ୍ୟାପ୍ରତିଷ୍ଠା ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିବାବେଳେ, ଏ ଧାର୍ତ୍ତିରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସାମିଲ ହେବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ମଣିଷ ତଳେ ଗଣତି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ମୋର ତ ଆଜି ସେଇ ଅବସ୍ଥା- ସେଣ୍ଟ୍ର ଉପୁରି ପଛରେ ଧାଇଁ ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋର ଆତ୍ମସମ୍ମାନ ପାଇଁ ରହିଥିବା ମମତା 'ଅହ'ର ରୂପ ନେଇଥିଲା । ଏହି 'ମୁଁ'କାର ମାତ୍ରକୁ ଆପଣାର କରି ଶିକ୍ଷକଙ୍କଠାରୁ ବି.ଟି.ଓ., କଲେକ୍ଟର, ସବ୍‌କଲେକ୍ଟର, ଜିଲ୍ଲା ନିରୀକ୍ଷକ, ସର୍କଲ ନିରୀକ୍ଷକ, ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ଜନ ପ୍ରତିନିଧି ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ସ୍ନେହ, ଶ୍ରଦ୍ଧା, ସମ୍ମାନ ଦାବି କରି ନେଇଥିଲି । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମୁଁଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଏସବୁ ଦାନ କରୁଥିବାରୁ ଗୁଣିତା କାଳରେ ଝଲନ ଆଣି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସମଗ୍ର ଗୁଣିତା କାଳରେ ମୁଁ ବାଉଁଶଗାଣୀ ଖେଳ ଦେଖାଉଥିବା ଏକ କେଳା, ରାସ୍ତାରେ ସର୍କସ ଦେଖାଉଥିବା ଏକ ବାଜିଗର ଭଳି ଥିଲି । ବ୍ୟରମ୍ଭର ତାଳିମାରି ଉତ୍ସାହିତ କଲାବେଳେ ମୁଁ ଶକ୍ତିକୁ ବାଢି ପକାଇ ସନ୍ତୋଷର ସହିତ ନାତିବାକୁ ଲାଗିଲି ଅବା ପ୍ରଭୁର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ପାଇଁ ଏକ ବେତାଳ ଭଳି ଚଳିଲି । ଯାହା ଉଚିତ ମନେ କଲି ତାହା କଲାବେଳେ ପଦପଦବାର ସାମା ମୁଁ ମାନି ନାହିଁ । ମୋର ଧାରଣା ପ୍ରଶାସନିକ କ୍ଷମତା ଏକ ଆପେକ୍ଷିକ ଶବ୍ଦ । ଦୀର୍ଘତ୍ୱ ଖସାଇବା ପାଇଁ ଏହାର ଉପଯୋଗ କରାଯାଏ । ଶାସନ

ନିଜକୁ ଶକ୍ତି ଶାଳୀ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଶକ୍ତି କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି କ୍ଷମତାକୁ ଉପର ସ୍ତରରେ ବାନ୍ଧି ରଖେ । ଏହାହିଁ ଭାରତରେ ସବୁପ୍ରକାର ବିଶ୍ୱଖ୍ୟାତତା ଓ କର୍ମ ବିମୁଖତାର କାରଣ । ପ୍ରକୃତରେ କେହି ଅସାମାନ୍ୟ ଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ ନୁହନ୍ତି । ଶକ୍ତିର ସାମାନ୍ୟତା ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ସହଜରେ ଭାଙ୍ଗି ହୁଏ । ଭବାନୀପାଟଣାରେ ସହ-ନିରାକ୍ଷକ ଥିବାବେଳେ, କଲେକ୍ଟର, ଏସ୍.ଡି.ଓ. ଆଦି ଜିଲ୍ଲାପ୍ରଶାସକ କର୍ମକର୍ତ୍ତା, ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଶିକ୍ଷାପ୍ରଶାସନର ସମସ୍ତ କର୍ମକର୍ତ୍ତା, ପଞ୍ଚାୟତ ସମିତି, ଜିଲ୍ଲା ପରିଷଦ ସଭ୍ୟଗଣ, ବିଧାନସଭା ସଦସ୍ୟ ଓ ସାଂସଦଗଣଙ୍କ ସହ ଉତ୍ତମ ଯୋଗସୂତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଯାହା ଶିକ୍ଷା କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଆଡ଼େ କରତେ ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ଜିଲ୍ଲା, ସହରାଞ୍ଚଳର ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ରାଜ୍ୟର ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ, ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ଜିଲ୍ଲା ଅଧିକାରୀଗଣଙ୍କୁ ସମ୍ମିତ କରି ଗୁଣାମୂଳ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହଭାଗିତା ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇଥିଲେ । ନିୟମିତ କେନ୍ଦ୍ରସଭା, ଶିକ୍ଷାଦାନ, ଆଲୋଚନା ସଭା, ଶିଶୁ ପୁସ୍ତକ ଓ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ପ୍ରଦର୍ଶନୀ, ଶିଶୁଙ୍କ ଶାରୀରିକ କୌଶଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ, ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦର୍ଶନୀମାନ ନିୟମିତ ଚାଲିଥିଲା । କୌଣସି ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହେଲାବେଳେ ଅଞ୍ଚଳର ସମସ୍ତ ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଯୋଗଦାନ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଥିଲା । ୧୯୭୦ ପରେ ଏ ଯାବତ୍ ଭବାନୀପାଟଣାରେ ଏସବୁ ହୋଇଥିବାର ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଯେଉଁ ପରିବେଶ କଥା କୁହାଯାଏ ଏସବୁ ଯୋଗୁଁ ସମ୍ଭବ ହୁଏ ଓ ମନୋବୃତ୍ତି ଗଠନ କରେ । ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ନେତୃତ୍ୱ ଦେବାରେ ପରିଦର୍ଶକଙ୍କ କାତରତା ଶିକ୍ଷା ବିଫଳତାର ଆଉ ଏକ ପ୍ରଧାନ କାରଣ । ପରିଦର୍ଶକ ନିୟୁକ୍ତିରେ ସରକାରୀ ନୀତି ଓ ପରିଦର୍ଶକର ଧନଲିପ୍ତା ଶିକ୍ଷାକୁ ବିଫଳତା ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ନେଉଛି । ମନ୍ତ୍ରୀ, ନେତାଠାରୁ ଶିକ୍ଷକ ସହିତ ସମାଜର ସବୁ ବର୍ଗ ଧନଲିପ୍ତାକୁ ମୂଳ ନକଲେ ସବୁ ସୁଧୁରିଯିବ ।

୧୯୬୬ ମସିହାରେ ରାଧାନାଥ ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜରୁ ଘରୋଇ ଭାବରେ ଶିକ୍ଷାସ୍ନାତକ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ । ସରୋଷ କବିଙ୍କ ପ୍ରେରଣା ଓ ଉତ୍ସାହ ଏହି ସଫଳତାର ମୂଳ ଥିଲା । ତେବେ ଭାଗ୍ୟ ଅନୁକୂଳ ହୋଇଥିଲେ ମୁଁ ଛଅବର୍ଷ ଆଗରୁ ଏ ଯୋଗ୍ୟତା କରାଯିବା କରି ଥାଆନ୍ତି । ଏହି ଛଅବର୍ଷ ପାଇଁ ମୁଁ ବିଭାଗୀୟ ଅବହେଳା ଓ ଆର୍ଥିକ କ୍ଷତିର ଶିକାର ହେଲି । ମୋ ବୟସରୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ବାରବର୍ଷ (ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଛଅ ବର୍ଷ ଓ ତାକୁ ଭରଣା କରିବା ପାଇଁ ପାଠ ପଢ଼ିଥିବା ଛଅବର୍ଷ) ମୋ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତିଭାକୁ ଶୁଆର ରଖିଲା । ଏ ମଧ୍ୟରେ ସାହିତ୍ୟ ତ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା ପରେ ଶ୍ରବଣ, ଜୀବିକାର୍ଜନ ଓ ପରିବାର ବୋଧେ ବେଳକୁ ବେଳ ଶୁଦ୍ଧ ଦେଇ ସାହିତ୍ୟରୁ ଦୂରେଇ ରଖିଲା । ସେସବୁ ସମୟକ୍ରମେ ବିସ୍ମାରିତ କହିବି । ତେବେ ଭବାନୀପାଟଣା ସହନିରାକ୍ଷକ ଭାବେ ମୁଁ କଥଣ କରିଥିଲି ତା'ର ହିଁ ସମାକ୍ଷା କରୁଛି । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମିଳିଥିବା ସବୁତକ ଶ୍ରେୟ ଉପରିସ୍ଥ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କର । ମୋର କହି ଅହଂକାର ପ୍ରଦର୍ଶନରେ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ତେବେ ଏତିକି କହିବି ମାତ୍ର ତିରିଶ ବର୍ଷ ତଳେ ସବୁଝରର କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଯେଉଁ ଉତ୍ସାହରେ କାମ କରୁଥିଲେ ଆଜିର କଳୁଷିତ ରାଜନୀତି ଓ ଅସାମାଜିକ ରାଜନେତା ତାଙ୍କ କଳାହରଣ କରି ନେଇଛନ୍ତି । ୧୯୭୦ ମସିହା ମଧ୍ୟରେ ଆତ୍ମକଥା □ ୧୧୧

ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭବାନୀପାଟଣାରେ ତିରିଶକୁ ବଢ଼ିଥିଲା । ଏବେ ତିରିଶ ବର୍ଷ ପରେ ସେଇଠି । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ ସେସମୟରେ ଖୋଲିଥିବା ତିନିଟି ସ୍କୁଲ ଏବେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟସ୍ତହରା ହୋଇ ଅନ୍ୟ ସ୍କୁଲ ସହିତ ଗୁଲିଛି । ସ୍କୁଲ ଗୁଡ଼ିକର ନାମକରଣ ସହ, କିଛି ପରୀକ୍ଷା ଯୋଡ଼ି ଦେବାକୁ ଅଭିରୁଚି ଦେଖାଇଥିଲା । ଜଣେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ନାମରେ କନ୍ଦର୍ପ କେହି ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନାମକରଣ କରନ୍ତା । ଅଥଚ ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷକ ସ୍ବର୍ଗତ ଗୋପାଳୀୟ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ନାମରେ ସ୍କୁଲଟିଏ ନାମିତ କରିଥିଲା । ସ୍ବର୍ଗତ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଜନ୍ମଦିନ ଓ ଶ୍ରାବ ବାସରେ ସଭା, ମିଳନ ଆଦି କରାଇ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷକ ସମାଜରେ ପ୍ରେରଣା ଜାତ କରାଇବା ଥିଲା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ସ୍ବର୍ଗତ ମହାପାତ୍ରେ ଅତି ଦୁଃଖ ଓ ଦୈନ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମଣିଷ କରାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପିଲାଏ ଏବେ ଯୋଗ୍ୟ, ଉଚ୍ଚପଦବାଧାରା ହେଲେ ହେଁ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ପିତୃଗୁଣ ଆଲୋଚନା କରୁ ନାହାନ୍ତି । ପିତୃଗଣ ପରିଶୋଧ କରିବାର ଏକ ସହଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମୁହାଁଇ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଗୋପାଳୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ କିପରି ଓ କାହିଁକି ଏ କଥା ସାଧାରଣ ଲୋକ କାହିଁକି ଶିକ୍ଷକମାନେ ମଧ୍ୟ କାଳକ୍ରମେ ପାଶୋରି ଗଲେଣି । କାଳାନ୍ତରେ ଏହାକୁ ‘ଗୋପିନଥକୃଷ୍ଣ’ଙ୍କ ନାମରେ ନାମିତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଭ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଅସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ । ଭାରତରେ ପୂଜ୍ୟପୂଜାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ବର୍ତ୍ତମାନ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଏକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ । ସାଧାରଣ ଭାବେ ଏକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ସରକାରୀ ପଦପଦବାଧାରାକୁ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଏ । ବିଭିନ୍ନ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ମନ୍ତ୍ରାଏ ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ୁଛି । ଏସବୁରେ ସମ୍ମାନିତ ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣଟିଏ ପଠାଇବାର ଉଦାରତା ପୋଷଣ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ପଣ୍ଡିତ ଗଣେଶ୍ବର ରଥ, କୁଶ ବେହେରା, ଚିତ୍ରାମଣି ପଟ୍ଟନାୟକ, ନାରାୟଣ ରଥ, ବନମାଳି ମୁଖ, ବଳରାମ ପଟ୍ଟଯୋଗୀ, କାକିପ୍ରସାଦ ବାବୁ ଆଦି ବିସ୍ମୃତ । ଆଜିର ଯୁବକଗଣ ନିଜ ସଫଳତାରେ ଏତେ ପ୍ରଲୁଭ ଯେ ପିତାମାତା ତାଙ୍କ ତୁଳନାରେ ତୁଟ୍ଟ ଓ ଅଯୋଗ୍ୟ ମନେ ହୁଅନ୍ତି । ଗୋପିନଥ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରି ସ୍ବାନାୟ ବାପୁଜୀଙ୍କ ନାମରେ ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନାମିତ କରାଯାଇଥିଲା । ଏକ ସ୍ବାନାୟ ମହିଷୟା ମହିଳାଙ୍କ ନାମରେ ଗୋଲାପ ମଞ୍ଜରୀ, ନେହେରୁ ଆନ୍ଦୋଳନର, ମହାବୀର, ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ, ଆଦର୍ଶ ବିଦ୍ୟାଳୟ- ଆଦି ନାମରେ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କୁ ନାମିତ କରାଯାଇଥିଲା । ଭାରତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ କଥା ଆଗରୁ କହିଛି । ସେହିପରି ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ନରମ ପୃଷ୍ଠିକୋଣ ଦେଖାଇବା ଫଳରେ ସମଗ୍ର ଜିଲ୍ଲାରେ ୧୯୬୫-୬୦ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବାଧିକ ମଧ୍ୟ ଓ ଉଚ୍ଚ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ଜନସଂଖ୍ୟା ଅନୁପାତରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସଂଖ୍ୟାଗତ ଦୈନ୍ୟ ଏହି ସମୟରେ ଲୋପ ପାଇଲା । ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ କର୍ମ ନିୟୁକ୍ତି ପରିସର ବଢ଼ିଲା । ଉଭୟ ସରକାରୀ ଓ ବେସରକାରୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କଳାହାଣ୍ଡିର ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ ଯେପରି ନିୟୁକ୍ତି ପାଆନ୍ତି ପୃଷ୍ଠି ଦିଆଗଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ନିୟୁକ୍ତି ଦାୟିତ୍ବରେ ଥିବା ଲୋକେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅର୍ଥଲିପ୍ତା ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ବାହାର ଲୋକଙ୍କୁ ନିୟୁକ୍ତି ଦେଇ ସ୍ବାନାୟ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକଙ୍କୁ ବେକାର କରି ଦେଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଭବାନୀପାଟଣାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ

ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଲାଭହେବା କରାଯାଇଥିଲା । ହାତରୁ ପରସା ଦେଇ ବହି କିଣି, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କଠାରୁ ମାଗି, ପୁରୁଣା ବହି ସଂଗ୍ରହ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ର ହାତରେ ଯେଭଳି ବହି, ଫ୍ଲେଟ, ଖାତ ରହିବ ସେଥିପାଇଁ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଥିଲି । ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଦର୍ଶନବେଳେ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ବିଷୟକ୍ରମେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ମାନଜ୍ଞାନ ଓ ଧାରଣା ସହ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରଣାଳୀ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଯତ୍ନର ଚିକିତ୍ସା ବିବରଣୀ ଦେଖିଲି ଓ ପରିଦର୍ଶନ ମନ୍ତବ୍ୟରେ ଲେଖିଲି ।

ଏ ଅଧ୍ୟାୟର ଉପସଂହାରରେ :

ସନ୍ତୋଷ କୁମାରଙ୍କ ପରେ ଉତ୍ତମିୟମ ଜେମ୍ସ, ବାସ୍ତାନିଧି ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ବାରଧର ପାଠୀ ଜିଲ୍ଲା ନିରୀକ୍ଷକ ଭାବେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ତମିୟମ ଜେମ୍ସ ଥିଲେ ସର୍ବାଧିକ ଶିକ୍ଷାପ୍ରିୟ କିନ୍ତୁ ଲୋକପ୍ରିୟ ନଥିଲେ ନୀତି ପାଇଁ ତାଙ୍କ ବିଗ୍ରହହୀନ ଉଗ୍ରତା ତାଙ୍କୁ କଳାହାଣ୍ଡିରେ ରଖାଇ ଦେଲା ନାହିଁ । ତେବେ ଆଉ କିଛି ଦିନ ସେ କଳାହାଣ୍ଡିରେ ରହିଥିଲେ ଉପକାର ମିଳିଥାନ୍ତା । ନୀତି ପାଇଁ ସେ ରାଜନୀତି ସହ ସାର୍ଲିସ କରିବାକୁ ଗୁହଁ ନଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ବାରଧର ପାଠୀ ଜଣେ ସୁଲେଖକ ଓ ବିଜ୍ଞ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ । ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ମତେ କଳାହାଣ୍ଡି ଲେଖକ କଳା ପରିଷଦର ମୁଖପତ୍ର ସାଗରର ଏକ ଶିକ୍ଷା ବିଶେଷାଙ୍କ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଶ୍ରୀ ପାଠୀଙ୍କ ମନ ବାହାରକୁ ମୋ ସହିତ ଭଲ ମିଶୁଥିଲେ ହେଁ ଭିତରେ ଭଲ ନଥିଲା । ସେ ଅବସର ନେଇ ଘରକୁ ଯିବା ପରେ ମୋ ସହିତ ଆତ୍ମୀୟ ସମ୍ପର୍କ ରଖିବାରେ ହେଲା କିନ୍ତୁ ନାହାନ୍ତି, ତେବେ କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ବିମୁଖ ମନେ ହେଉଥିଲେ । ଦିନେ ସର୍କଲ ଚକ୍ରପେକ୍ତର ମନମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ କହିଲେ, “କାଳୀ ! ବାରଧର ପାଠୀ ତୁମକୁ ଅଫିସରେ ରଖିବାକୁ ଗ୍ରହାନ୍ତି ନାହିଁ । ତେବେ ଯାର କାରଣ ସେ କହୁ ନାହାନ୍ତି । ତେବେ ତୁମେ ଏ ପୋଷ୍ଟରେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ରହିଲଣି । ତୁମ ପ୍ରଭାବ ନିକଟରେ ସେ ହୁଏତ ନିଜକୁ ଦୂର୍ବଳ ମନେ କରୁଥିବେ । ତାଙ୍କର କେହି ପ୍ରିୟଜନଙ୍କୁ ସେ ଆଣିବାକୁ ଗ୍ରହାନ୍ତି । ମୋର ସମ୍ବଲପୁରକୁ ବଦଳି ହୋଇଯାଉଛି । ତେଣୁ ବଲାଙ୍ଗୀରରୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ତୁମ ଇଚ୍ଛାମତେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ବଦଳି କରିବାକୁ ଗୁହଁ ।” ଶ୍ରୀ ମନମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ପରି ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ବିରଳ । ସେ ନାରିକେଲ ଭଳି ଉପରକୁ କଠୋର ଓ କଠିଣ ମନେ ହେଲେ ହେଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଧୁର ଓ ଉଦାର ହୃଦୟର । ଅଧ୍ୟାପକ ଶିକ୍ଷକ ଓ କର୍ମଗୁରାଙ୍କୁ ବିପୁତ୍ର ତାଙ୍କ ଶକ୍ତିମତେ କାମ ଆଦାୟ କରିବାର କୌଶଳ ତାଙ୍କୁ ଜଣା ଥିଲା । ନିଷ୍ଠାପର, ସନ୍ତୋଷ ଓ କର୍ମାନୁରାଗୀ କର୍ମଗୁରାଙ୍କୁ ସେ ଖୁବ୍ ସ୍ନେହ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ପାଇବା ସୌଭାଗ୍ୟ ସମ୍ଭବ ମନେ ହେଉଥିଲା । ସର୍ବଚକ୍ରପେକ୍ତର ଗୁଳିରାତି ମତେ ଆଡ଼େ ଭଲ ଲାଗୁ ନଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ ନେଇ ଚଳିବା ବଡ଼ କଠିଣ ଥିଲା । ତା’ଛଡ଼ା ଶିକ୍ଷକତା ପାଇଁ ଆକର୍ଷଣ ଥିଲା । ଲେଖାଲେଖି କରିବା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଉଥିବାରୁ ସେ ଦିଗରୁ କିଛି କରିବାକୁ ଗୁହଁଲି । ପୂର୍ବରୁ ଏଲିମେଣ୍ଟାରୀ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲର ଅଭିଜ୍ଞତା ଥିବାରୁ ସେକେଣ୍ଡାରୀ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲକୁ ବଦଳି ଗୁହଁଲି । ଶ୍ରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ

ମୋତେ ମୋ ଇଚ୍ଛାମତେ ବଦଳି କରିଦେଲେ । ଛଅ ସାତ ଦିନ ପରେ ତାଙ୍କର ସମ୍ବଳପୁରକୁ ବଦଳି ହୋଇଗଲା । ଶିକ୍ଷକ ଡାକ୍ତର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯୋଗ ଦେଲାପରେ ଦେଖିଲି, ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ପ୍ରକାଶ କରିବା ସହଜ, ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା କରିବାର ଅବସର ଅନେକ, ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ମନୁ କିନ୍ତୁ ପରିବେଶ ସମ୍ବନ୍ଧିତ । ବୃହତ୍ତର ପରିବେଶରେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଯେତେ ସହଜ, ତା ହେଲା ନାହିଁ । ସିଂହର ଲାଜ ହେବାଠାରୁ କୁକୁରର ମୁଣ୍ଡ ହେବା ଶ୍ରେୟସ୍କର । ଶିକ୍ଷକତା ପାଇଁ କାହିଁକି ଏତେ ବିଦୃଷ୍ଟା, ଶିକ୍ଷକମାନେ କାହିଁକି ନିଷା ଓ ଆଦର୍ଶଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ବୁଝିଲି । ଅନେକ ଅନ୍ୟମଧ୍ୟେୟ, ଶିକ୍ଷାନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ନିଷାହୀନ କର୍ମଚାରୀ ପରିଦର୍ଶକ ଭାବେ ପ୍ରତିପତ୍ତି, ସମ୍ମାନ, ଧନ ପ୍ରାପ୍ତିବ୍ୟବେଳେ ଶିକ୍ଷକଟିଏ ତାହା ପାଏ ନାହିଁ । ପୁଣି ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଧୂଆମୂଳା ଆଉ ଅଧୂଆମୂଳାର କାଟତି ସମାନ । ନିଷା, ଆଦର୍ଶ ଓ ଜ୍ଞାନକୁ ଏଠାରେ ସମ୍ମାନ ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ । ବରଂ ଅଧିକ ନିଷା ଓ କର୍ମ ଚପୁରତାକୁ ହତେୟାହିତ କରାଯାଏ । ଏଭଳି ଲୋକଙ୍କୁ ହାନି ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖାଯାଏ । ଦେଖେଇ ହେଉଛି କହି ନାନା ଭାବରେ ବ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଏ । ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିଦ୍ୟାଳୟ ସେଠି ଶିକ୍ଷକ ସଂଖ୍ୟା ପାଞ୍ଚ ହେଉ ବା ପଚାଶ; ନିଷାବନ ଶିକ୍ଷକ ଆଜ୍ଞୁତି ଅଗରେ ଗଣି ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି । ଏମାନେ ଏକାକୀ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ଏକ ପରିଚିତ କରାଯାଏ । କାଳି ଗାଈର ଭିନ୍ନ ଗୋଠ, ଏକୁଟିଆ ବ୍ୟରହା ଆଦି କହି ଏମାନଙ୍କୁ ଚାପରା କରାଯାଏ, ଥକା ତାମସାର କେନ୍ଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ କରାଯାଏ । ଏମାନଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିବାରୁ ଅବସର ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଥିବା ଏହି ଦିଗତି ପ୍ରତି ମୋର ଦୃଷ୍ଟି ନଥିଲା । ଏଥିପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ଯଦିଓ କେତୋଟି ମଧ୍ୟଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଏଲିମେଣ୍ଟାରୀ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରିଥିଲି ସେଠାରେ ଏ ଅନୁଭବ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ନଥିଲା । ସହକାରୀଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟତା ଥିବା ଯୋଗୁଁ ଓ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହିତୈଷୀ ଗୁରୁ ସତ୍ୟ ପ୍ରସାଦ ମୁଣ୍ଡ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଥିବାରୁ ମୁଣ୍ଡକୁ ଆସୁଥିବା ବିପଦ ଏଡ଼ାଇ ନେବାଥିଲେ । ପୁଣି କିଲ୍ଲା, ନିରାକ୍ଷରଙ୍କ ଆଦର ଯୋଗୁଁ ଅସୁବିଧା ନଥିଲା ! କିନ୍ତୁ ଭବନାପାଟଣା ସହରାଞ୍ଚଳ ସହକାରୀଙ୍କ ପଦବାରୁ ମାଧ୍ୟମିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯିବାପରେ ହତାଶ ହେଲି । ଉଚ୍ଚ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କ ଛିଣ୍ଡ ହେଲା । କିଛି କରି ଦେଖାଇବାର ଅବସର ନଥିଲା । ଏହି ମନେବୃତ୍ତି ଲୋପ ପାଇଲା । ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ସମସ୍ତେ ସହକାରୀ ହେଲେ ହେଁ ସମସ୍ତେ ସମ୍ମାନ ନଥାନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଭିନ୍ନ ମୁକୁଟ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ହେତୁମାତ୍ତର ଉଚ୍ଚରେ, ତା ତଳକୁ ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱିତୀୟ, ତୃତୀୟ ଇତ୍ୟାଦି । ସମ୍ମାନର ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପୌରୁଷ, ଜ୍ଞାନ ବା ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତର ପ୍ରଶ୍ନ ନଥିଲା । ସବୁ ଯାହାହେଲେ ତଳତଳ- କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେ ନିଜ ଭାବରେ ଆସିଛି ଏକଥା କୁଆଡ଼େ ଗଲା; ଲୋକେ ଭାବିଲେ କୌଣସି ଗୁରୁତର ଅଭିଯୋଗ ଯୋଗୁଁ ମୋତେ ଦଣ୍ଡିତ କରି ସାହେବରୁ ଶିକ୍ଷକ କରାଗଲା । ମନେ ହେଲା ମୁଁ ଭୁଲ୍ କରିଛି । ମୋର ସମ୍ମାନ ହାନି ହେଲାଭଳି ମନେ କଲି । ଏକା ଦରମା, ଏକା ସ୍ତର, ଏକା ଯୋଗ୍ୟତା, ଏକା ଶାସନ ଗୋଟିଏ ନିପରି ମଣି ଆଉଟି କେମିତି କାତ ହେଲା ବୁଝି ହେଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ଜୀବନ ସାରା ଅଦର୍ଶ ପକ୍ଷରେ ଗୋଡ଼ାଇ ଭୁଲ୍ କରିଛି ଏହା ମୋର ସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା । ମୋ ଚରିତ୍ର ପୋଥିରେ

ଉତ୍କଳ ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା, 'ସାଧୁ, କର୍ମ; ନିଷ୍ଠା ଦକ୍ଷ'; ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ କାହାରି ଲେଖା ହୋଇଥିଲା, 'ଏଭଳା ଲୋକଙ୍କୁ ପ୍ରଶାସନ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତିଆରିବ ନାହିଁ, କେହି ବିଶ୍ୱାସୀ ନୁହନ୍ତି, କିଏ କାମଶ୍ରେୟ ରଖାଏ ।' ଏମାନେ କେବଳ ଉଚ୍ଚ ପଦପଦବୀକୁ ଗଲେ ତା' କୁହେଁ ଏମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନିତ ମଧ୍ୟ କରାଗଲା । ଏସବୁ କିଭଳି ହେଲା ବୁଝିବାରେ ମୁଁ ଡେରି କଲି । ଏକଥା ସତ ଯେ ସମୟକୁମେ ଉଚ୍ଚ ପଦପଦବୀକୁ ଆସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନରସିଂହ ନାୟକ, ଉନବନ୍ଧୁ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ରାମସ୍ୱାମୀ ସେନାପତି, ଉତ୍କଳେଷୁ ମିଶ୍ର, ମନମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ, କ୍ୟାପଟେନ୍ ରାଧାକାନ୍ତ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଭଳି ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ଯୋଗ୍ୟତମ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଉଣା ପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ଏମାନଙ୍କ ସାନକୁ ଯେଉଁମାନେ ଆସିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକାଂଶ ଥିଲେ କାହା ଜୋର୍, କାହା ପୁଅ, କାହା ଗୋଡ଼ାଣିଆ, କେଉଁ ଚଳକୁ ଗୁରୁ ତିଆଲୋକେ-ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଏମାନଙ୍କ ତ୍ୟାଗ, ବିଚାର ବା କର୍ମ ନଥିଲା । ଏମାନେ ଅର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ଦୁଷ୍ଟ ଓ ପୁଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଆସିଥିଲେ ।

ଏଇ ଅଧ୍ୟାୟ ଶେଷ କଲାବେଳକୁ ମୁଁ ମୋ ଜୀବନ ଓ ସଫଳତାର ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ଅଧ୍ୟାୟକୁ ଛାଡ଼ିଯିବି । ଶୁନିଗାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରରେ 'କାମ ପାଇଁ କାମ' କରି ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ କର୍ମ ଦେବାରେ ହେବା କରି ନାହିଁ । ଏସବୁ ଏଠି କହିବା ଅନାବଶ୍ୟକ । ସବୁରି ଦଶକଠାରୁ ସବୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ଭାରତର ନୈତିକ ଅଧୋଗତି ହୋଇଛି । କର୍ମ ଉପରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ । 'କାମ ପାଇଁ କାମ' କରି ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ କର୍ମ ଦେବାକୁ ବିବେକୀ ମନେକୃତ୍ତିଏ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଲେ ଏହି ଦୁରବସ୍ଥା ଦୂରେଇ ଯିବ । ସଙ୍ଗୋଟ ହେବା, ନୀତି ପରାୟଣ ହେବା, ଧାର୍ମିକ ହେବା, ସାଧୁ ହେବା, ସେବା ମନେକୃତ୍ତି ନେଇ କାମ କରିବା ଏସବୁ ମୂଳରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ କଥା-

କୁଞ୍ଜି ଯୁଗୋ ଜହାତାହ ଉଭେ ସୁକୃତ ଦୁଷ୍ଟତେ

ତସ୍ମା ଘୋଗାୟ ଯୁଜ୍ୟସ୍ତ ଯୋଗଃ କର୍ମସୁ କୌଶଳମ୍ । ୨-୫୦

ଏହାର ପଠ୍ୟାନ୍ତବାଦ

ସୁକୃତ ଦୁଷ୍ଟତ ଦୁଇ ଦେଜିକର କର୍ମ ସୁକୌଶଳ

କର୍ମଯୋଗ ଏହା ଜାଣ ଅନାସତ କର୍ମ କରିବୁଲ ।

ଦଶ ଯୌବନର ଶେଷ ଦଶବର୍ଷ

ମାଧ୍ୟମିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ-ରୂପରେଣ :

ଏଇ ଅଧ୍ୟାୟ ଶେଷ କଲାବେଳକୁ ମୋତେ ତେୟାଳିଶ ବର୍ଷ ହୋଇ ସାରିଥିବ । ଯୌବନ ଯେବେ ଆସୁନା କାହିଁକି ମୁଁ ତାକୁ କୋଡ଼ିଏରୁ ଧରିଥିବାରୁ ଅନେକ ମପାଯୋଗା କରି ଏ ଅଧ୍ୟାୟ ଶେଷ ହେବା ବେଳକୁ ସାରି ଦେବାକୁ ବସିଛି । ଏ ଦଶବର୍ଷରେ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରକୁ ପୁଣି ଥରେ ନୂଆ ଢଙ୍ଗରେ ଦେଖିବାର ଶେଷ ଅନୁଭୂତି ହେଲା । ମାଧ୍ୟମିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷାର ଉଚ୍ଚତର କ୍ଷେତ୍ର । ଏଠାରେ ଶିକ୍ଷକତା କରିବା ଉଚ୍ଚଯୋଗ୍ୟତା, ନିଷ୍ଠା ଓ ଅଧ୍ୟବସାୟ ଆବଶ୍ୟକ । ମୁଁ ନିଜେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଛାତ୍ର ଓ ପୂର୍ବରୁ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷା ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଥିବାରୁ ମୋ ପାଇଁ ଅସୁବିଧା ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ନିଶ୍ଚିତ କଷ୍ଟକର ଥିଲା । ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ତାଲିମ ଗ୍ରହଣକାରୀ ମୂଳତଃ ମି.ଇ. ପାଶୁରୁ ଅଣମାଟ୍ରିକ ଛାତ୍ର ଥିଲେ । ତେଣୁ ମାନସିକ ସ୍ତର ଦିଗରୁ ଅସୁସ୍ଥ । ବରମ୍ଭର କହି ଆସୁଛି ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାମାନର ଅଧୋଗତି ସ୍ପଷ୍ଟ । ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରର ଗୁରୁତ୍ୱାତ୍ତମାନେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷକ ତାଲିମ ପାଇଁ ଅନୁପସ୍ତୁତ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମାଧ୍ୟମିକ ତାଲିମ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର କେବଳ ମାଟ୍ରିକ ପାଶ୍ ନଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକେ ଇଣ୍ଟରମିଡ଼ିଏଟ୍ ଓ ସ୍ନାତକ ଥିଲେ । ଶିକ୍ଷାଗତ ଯୋଗ୍ୟତା ସାଙ୍ଗକୁ ଉଚ୍ଚାଭିଳାଷ ନେଇ ଜୀବନକୁ ଗତିଶୀଳ କରାଇବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଥିବାରୁ ଏମାନେ କେବଳ ନିଷ୍ପ୍ରୟ ଶ୍ରୋତା, ଆକ୍ଷାନୁଗତ ଛାତ୍ର ନଥିଲେ । ଏମାନେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କଠାରୁ କେବଳ ପୁସ୍ତକ ପାଠର ପୁରଣରଣ ନ ଗ୍ରହିଁ ଅଧିକ କିଛି ଆଶା କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକେ ସମୟକୁମ୍ଭେ ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ ଶିକ୍ଷକତା ନକରି ସମ୍ଭାବିତ ଉଚ୍ଚ ପଦବୀ ପାଇ ସାଫଲ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରୁଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା କଷ୍ଟକର ଥିଲା । ଏମାନେ ପାରମ୍ପରିକ ଛାତ୍ରତ୍ୱ ଛାଡ଼ି ଆସିଥିବାରୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଚେତା, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଓ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ ଥିଲେ । ଯୌବନର ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବାରୁ ଏମାନେ ଅତିଷ୍ଟ, ଜିଜ୍ଞାସୁ ଓ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପୃକ୍ତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କର୍ମ ପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ ହେଉଥିଲେ । ସେମାନେ ତେଣୁ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ଶିକ୍ଷାଦାନ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିଲେ ।

ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କରେ ଏମାନେ ଶିକ୍ଷାତାନ କରିବାକୁ ଥିବାରୁ ତାକୁ ଆଖିରେ ରଖି ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଆଶା କରିବା ସ୍ୱାଭାବିକ ଥିଲା । ଭାରତୀୟମାନେ ମୁଁ ଦଶବର୍ଷ ତଳେ ଏଭଳି ଏକ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସୁଦୂର ଭିତ୍ତିରେ ଅଧ୍ୟୟନର ଅନୁଭୂତି ନେଇଥିଲି । ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପଶ୍ଚାତ୍ ଦର୍ଶନ କରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ଯେ ଏମାନେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କଠାରୁ ଯାହା ପାଉଛନ୍ତି ତାହା ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସହକାରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ପନ୍ଥାଏ ଶିକ୍ଷକ ଏମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯାଏ ଏମାନେ ଅନୁପସ୍ମୃତ । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ହାରସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରି ଆସନ୍ତି । ହାରସ୍କୁଲ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇବାରରେ ଏମାନଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟତାକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେଠାରେ ସେମାନେ ଭଲ ଶିକ୍ଷକ କିନ୍ତୁ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ସର୍ବଥା ଅନୁପସ୍ମୃତ । ଏ ସ୍ତରରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଯେତେ ପରିମାଣରେ ଉଚ୍ଚ ଯୋଗ୍ୟତା ସମ୍ପନ୍ନ ନବେକ୍ସେକ୍ସ ପ୍ରଜ୍ଞାବନ ଏବଂ ଅଭିଜ୍ଞ ହେବେ କଥା ଅନେକେ ସେଭଳି ହୋଇ ନଥାନ୍ତି ।

ସ୍ୱାର୍ଥମାନ- ଶ୍ରମ ଓ ଫଳଶ୍ରୁତି :

ମୁଁ ସହ-ନିରୀକ୍ଷକ ପଦବାରୁ ଆସି ମାଧ୍ୟମିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ଯୋଗ ଦେବା ପରେ ମାତୃଭାଷା, ତା'ର ଶିକ୍ଷାତାନ ପ୍ରଣାଳୀ ଓ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ାଇବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ । ଏହାଛଡ଼ା ଭୂଗୋଳ ଓ ଇତିହାସ ଶିକ୍ଷାତାନ ପ୍ରଣାଳୀ ପଢ଼ାଇବାକୁ ହେଲା । ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥମାନକୁ ଜଗି ଏ ସ୍ତରର ଗୁରୁଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାତାନ ପାଇଁ କଠୋର ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ହେଲା । ମାତୃଭାଷା ସାହିତ୍ୟ ପାଇଁ ଥିବା ଶ୍ରଦ୍ଧା ଯୋଗୁଁ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଅଧିକ ଜାଣିବା ପାଇଁ ମାତୃଭାଷା ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ, ସମସାମୟିକ ସାହିତ୍ୟ, ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟ, ସାହିତ୍ୟର ଆଙ୍ଗିକ ଜାଣିବା ପାଇଁ ବିଶେଷ ଅଧ୍ୟୟନରତ ହେଲି । ଆଧୁନିକ ଓ ଅଧ୍ୟାଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ସହିତ, ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ସାହିତ୍ୟର ଅଧ୍ୟୟନ ମୋ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଲାଭଦାୟକ ହେଲା । ଗୁରୁଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ଅସୀମ ଆଦର ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଭାବନା ହେବାରୁ ଦୁଃଖ ଲାଗିବ ହେଲା । ଗୁରୁ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କୁ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାତାନ ପାଇଁ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ନରହି ଆମେରିକୀୟ, ବ୍ରିଟିଶ, ଜର୍ମାନୀ ଆଦି ଦେଶୀ ବିଦେଶୀ ଲେଖକଙ୍କ ପୁସ୍ତକମାନ ପଢ଼ିଲି । ମୋର ସୌଭାଗ୍ୟକୁ ରାଧାନାଥ ଟ୍ରେନିଂ କଲେଜରେ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାତାନ ପାଇଁ ଏକ ମାସିକିଆ ରିପ୍ରେସେଣ୍ଟେସନ୍ କୋର୍ସ ଓ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ହୋଇଥିବା ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କୋର୍ସରେ ଯୋଗ ଦେବା ଫଳରେ ଶିକ୍ଷା ମନୋବିଜ୍ଞାନ ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ଧାରଣା ବିସ୍ତୃତ ହେଲା । ଏହି କୋର୍ସମାନଙ୍କରେ ବୁର୍କନର, ଡ୍ୱାର୍ଜନର, ପିଆନୋ ଆଦି ପୃଥିବୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମନୋବିଜ୍ଞାନିକଗଣଙ୍କ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ଧାରଣା ଶିକ୍ଷାତାନର ସ୍ତରକୁ ବିସ୍ତାରିତ କଲା । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ ଭୂଗୋଳ, ଇତିହାସ ଓ ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷାତାନ ପ୍ରଣାଳୀର ବିସ୍ତୃତ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ବଲାଙ୍ଗୀର, ସମ୍ବଲପୁର, କଟକ ଓ ରାଜ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଓ ଗବେଷଣା ସଂଘର ଶିକ୍ଷାବିତ୍ମାନଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କଲି । ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ ବିଶେଷତଃ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଗବେଷଣା ସଂଘରେ ହେଉଥିବା ସମସ୍ତ ରିପ୍ରେସେଣ୍ଟେସନ୍ କୋର୍ସରେ ଯୋଗ ଦେଲି । ଦଶବର୍ଷର ମାଧ୍ୟମିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷକତା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ

ପଦରଟି ଯାଏଁ କୋର୍ସରେ ଯୋଗ ଦେଲି । ବେଧଧୂଏ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ କେହି ଏତେ ବେଶା ଛାତ୍ରକୁ ନେଇ ନଥିବେ । ଏ ସବୁରେ ଯୋଗଦାନ ଅବସରରେ ପ୍ରଫେସର ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନାଥ, ଦାନବନ୍ଧୁ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ଡକ୍ଟର ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ, ଅଧ୍ୟାପକ ଡ. ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର, ମିସ୍ ମାର୍ଗାରେଟ୍ ବେହେରା, ଅଧ୍ୟାପକ କିଶୋର ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ, ଡ. ଜଗନ୍ନାଥ ମହାନ୍ତି, ଅଧ୍ୟାପକ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ଆଦି ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଖ୍ୟାତନାମା ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଗଣଙ୍କ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ, ଭାବବିନିମୟ, ସମ୍ପର୍କ ସାପନ ଓ ଆଲୋଚନାର ସୁଯୋଗ, ମୋର ମାନସିକ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ବହୁଭାବରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲା । ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ପାଖରେ ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷକ ହେଲି ସତ କିନ୍ତୁ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପରମ ଅନୁଗତ ହୋଇପାରୁ ନଥିଲି । ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ବନ୍ଧୁଗଣ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରୁ ନଥିଲେ । ମୋର ସାମୁଦ୍ରିକ ବିରୋଧି ମନୋଭାବ କାହାରି ପାଇଁ ପ୍ରୀତିପ୍ରଦ ନଥିଲା ।

ଏଣେ ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ସନ୍ତୋଷପ୍ରଦ ନଥିଲା । ଶିକ୍ଷାଦାନରେ ନିଷ୍ଠା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ମୁଁ ସବୁଷ୍ଟ ଥିଲି କିନ୍ତୁ ପିତା, ମାତା, ଭାଇ, ଭଉଣୀ, ସା ସବୁଷ୍ଟ ନଥିଲେ । ଘରେ ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲା ପରିବାର ବିଭା ନଥିଲା । ଆର୍ଥିକ ପିତି ଉଭୟ ପାଇଁ ଯୋଜନା ନଥିଲା । ବ୍ୟୁସନ ଆଦିରେ ଅଧିକ ଡି'ପଇସା ଯୋଗାଡ଼କୁ ଇଚ୍ଛା ନଥିଲା । ସାନାୟ ଗୁଳିଗା ଥିବାରୁ ପିତାଙ୍କୁ ଗୁମରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ମନ ନଥିଲା । ହାତ ଖୋଲି ଖର୍ଚ୍ଚ ସାଙ୍ଗକୁ ବହିଷ୍ଟ, ପତ୍ରପତ୍ରିକା କିଣା, ଦରକାରୀ ଅଦରକାରୀ ସୌଖୀନ ଜିନିଷ କିଣା ସାଙ୍ଗକୁ ପିଲାଙ୍କ ଖର୍ଚ୍ଚ ଯୋଗାଇବା ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ିଲା । ତାମ୍ର ୧.୧୨.୬୪ରେ ମୋର ପ୍ରଥମା କନ୍ୟା ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାବେଳେ ତାମ୍ର ୧.୧.୬୪ରେ ମୋର କନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହେଲା । ତୁଳସି ଝିଅ ଓ ତିନୋଟି ପୁଅ ମୋ ନିଜ ପରିବାରର ବୋଲି ଏମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ ବଢ଼ିଥିବାବେଳେ, ଭାଇ ଭଉଣୀର ବିବାହ ଓ ଏକ ଯୌଥ ପରିବାର ପରିଗୁଳନା ଦାୟିତ୍ବ ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ମୋ ନିଜ ଦରମାରେ କିଛି କରିବା ସମ୍ଭାବନା ନଥିଲା । ତେର ବଡ଼ ବର୍ଷ ଗୁଳିଗା ସରିଥିଲା । ଦାଣ୍ଡ ଭିକାରୀ ସାଜି ଗୁଳିଗା ଖଣ୍ଡେ କରିଥିବା ଲୋକେ ଡି'ଗୁଳିଗା କୋଠା, ଜମିବାଡ଼ି କରି, ଡିଲ୍ଲୀ କଲିକତା ଭୁବନେଶ୍ବରରେ ପିଲାଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇ ଗାଡ଼ି ମଟର ବଲାଇ କିପରି ଆଗାମରେ ବସିଲେ ଭାବି ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି । ନିଷ୍ଠା, ସାଧୁତା, ଦକ୍ଷତା ନିଜ ମନକୁ ସାମୟିକ ସନ୍ତୋଷ ଦିଏ କିନ୍ତୁ ସମାଜକୁ ସବୁଷ୍ଟ କରି ହୁଏ ନାହିଁ । ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ଏକ ହାନିମନ୍ୟତା ସୃଷ୍ଟି କରାଏ । ମୋ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଭଲ ଗୁଳିଗା ଯୋଗାଡ଼ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଘର କରି ପାରିଲି ନି । ଡିହ କିଣି ହେଲା ନାହିଁ । ପିଲାଙ୍କ ବାହା କରା ହୋଇନି । ଜମିବାଡ଼ି, ବ୍ୟାଙ୍କ ବାଲାନ୍ସ, ସୁନାଗହଣା କରିଥିବା ଲୋକେ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ନା ମୁଁ ? ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ନିଜକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ଅକର୍ମୀ, ନିଷ୍ଠା ଓ ଆଦର୍ଶହୀନ ମନେ କରୁଛି । ଗୁଳିଗାରେ ଥିବାଯାକେ ମୁଁ ଏକା ପ୍ରଗତି କରୁଛି ବୋଲି ମନେ କଲି । ମନେ ହେଲା ଅନ୍ୟମାନେ ଜଡ଼ ଓ ପିର ଅଛନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ ହିଁ ସମୟକୁ ଖାପ ଖୁଆଇ ଗୁଳି ପାରିନି । ସେମାନେ ଠିକ୍ ବାଟ ଧରିଥିଲେ ।

ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତି ପାଇଁ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ :

ମାଧ୍ୟମିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଭବାନୀପାଟଣାରେ ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ଏକ

ଅଭିନବ କେନ୍ଦ୍ର କରିବା ପାଇଁ ଯୋଜନା ହେଲା । ଏସବୁ ମୁଁ କଲି ବୋଲି କହିବା ତ ଉଚିତ
 ହେବ ନାହିଁ । ମୁଁ ତ ତୃତୀୟ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲି । ତେବେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଏହି ସମୟରେ
 ମୋର ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ ନାଟ୍ୟଗଣ୍ଡା ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମାର ରଥ, ବସନ୍ତ କୁମାର ବେହେରା, ବିନୋଦ
 ବିହାରୀ ମୁଖ ଓ ଭ୍ରାତୃପ୍ରତିମ କଳାକାର ଶରତ ରଥଙ୍କ ଉପସିଦ୍ଧି ପରିବେଶକୁ ସାହିତ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ
 କରି ସବୁ ପ୍ରକାର ଯୋଜନାକୁ ସଫଳ କରାଇଲା । ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ରୂପରେଖ ଦେବାର
 ପ୍ରଥମ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେରଙ୍କ ଏକ ଆବଶ୍ୟକ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠା । ସେ ଯାବତ୍
 ଭବନାପାଟଣାରେ ବ୍ରଜମୋହନ ଓ ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆଉ କିଛି ନଥିଲା ।
 ମେହେର ସାହିତ୍ୟାଲୋଚନା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରାଣ ଉଦ୍ୟମରେ ମେହେରଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକ
 ବ୍ରୋଞ୍ଜ ମୂର୍ତ୍ତି ମାତ୍ରାସରୁ ତିଆରି ହୋଇ ଆସିଲା । ତତ୍କାଳୀନ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଶରତ କୁମାର
 କରଙ୍କୁ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଉଦ୍ଘୋଷଣ ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ଗଲି । ସେ
 କାର୍ଯ୍ୟର ଆଳ ଦେଖାଇ ନ ଆସି ବାର୍ତ୍ତାଟିଏ ଲେଖିଦେଲେ । ପରେ ସମ୍ବଲପୁର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ
 କୁଳପତି ବିଶିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟିକ କଥାକାର, କଳାହାଣ୍ଡି ମାଟିର ସୁଯୋଗ୍ୟ ସତ୍ତାନ୍ ତ. ଭୁବନେଶ୍ୱର
 ବେହେରା ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଉଦ୍ଘୋଷଣ କଲେ । ଅନିୟମିତ ହୋଇଥିବା ଅନୁଷ୍ଠାନର ମୁଖପତ୍ର
 'ମ୍ୟାଗାଜିନ୍'ର ପ୍ରକାଶନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା । ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ସାପନ ଅବସରରେ ଏହାର ଏକ
 ସ୍ଥାନଶିଳା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ମ୍ୟାଗାଜିନ୍‌ଟିର ଏକ ପକେଟ ସଂସ୍କରଣ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ରୂପେ
 ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିଲା । ଏଥିରେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରବନ୍ଧ, ଲଘୁଗଳ୍ପ, କବିତା, ଓଡ଼ିଶାର
 ଆଧୁନିକ ଓ ପୁରାତନ କବି ଲେଖକଙ୍କ ରଚନାରୁ ଅଂଶମାନ ଉଦ୍ଧୃତ ହେଲା । ତ. ଜଗନ୍ନାଥ
 ମହାନ୍ତି, କବି ଯୁଗଳ କିଶୋର ଯୋଷା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ରଚନା ସାନ୍ନିତ ହୋଇଥିଲା । ନାଟକ
 ମଞ୍ଚସ୍ଥ, ସାଂସ୍କୃତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ, ସାହିତ୍ୟାଲୋଚନା ଆଦି ଯୋଗୁଁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସୁଖକର ବୋଧ
 ହେଲା । 'ଶିକ୍ଷାର ସଂସ୍କାର' ସମ୍ପର୍କରେ 'ମାତୃଭୂମି' ଦୈନିକ ପତ୍ରିକାରେ ଏହି ସମୟରେ
 ସାତଟି ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲା । ଗଙ୍ଗାଧର ସାହିତ୍ୟର ଆଲୋଚନାକ୍ରମରେ ଏହି ସମୟରେ
 ସମ୍ବଲପୁର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖପତ୍ର ସପ୍ତର୍ଷିରେ ସାତଗୋଟି ଆଲୋଚନା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା ।
 ରାଜ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଗବେଷଣା ପରିଷଦ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୁଖପତ୍ର ଶିକ୍ଷାଲୋକ ନିୟମିତ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କୀୟ
 ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା । ଏସବୁରେ ହଠାତ୍ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହେଲା- ଏହି ସମୟରେ ଗଜେନ୍ଦ୍ର
 ନାଥ ଦାଶ ସର୍କିଲ ଇନ୍‌ସ୍ପେକ୍ଟର ଭାବେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଛି 'ଯେ ଜନ
 କଲା ଅତ୍ୟାଶ୍ରୟ' ଭୁଲିଯିବି । ଭୁଲି ପାରୁନି ଏ ଅତ୍ୟାଶ୍ରୟ, ତେଣୁ କୌଣସି ବିଦେଷ ମନେ
 ନରଖି କହିଦେଇ ବ୍ୟଥା ଲାଘବ କରିବି । ମୁଁ ଭବାନାପାଟଣା ସହ-ନିବାସକ ଥିବାବେଳେ
 ସେ ଥିଲେ ରାଜ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ସର୍ବେ ଅଫିସର । ପ୍ରଥମ ଗାନ୍ଧୀୟ ଶିକ୍ଷା ସର୍ବେ ଗୁଲିଥିଲା । ସର୍ବେ
 କର୍ମୀ ତାଲିମବେଳେ ବିଶେଷ କୌଣସି କାରଣ ନଥାଇ ବହୁଜନ ଉପସିଦ୍ଧିରେ ସେ ମୋତେ
 ଅପମାନିତ କଲେ । କୌଣସି ଅନାଗଣ ଅପମାନ ହଜମ କରିନେବା ମୋ ବରିତ୍ର ଅନୁକୂଳ
 ନଥିଲା । ମୁଁ ତା'ର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାରେ, ତାଙ୍କୁ ଲାଗିଲା ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅପମାନିତ କଲି ।
 ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲି - 'ଆପଣ ଯେତେବଡ଼ ପଦବୀରେ ଥାଆନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି

ଜଣେ ସରକାରୀ ଗୁଜର । ପଦ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ, ଛୋଟ ଲୋକଙ୍କ ପରି ଆଉ ଜଣେ ସରକାରୀ ଗୁଜରିଆକୁ ବିଦ୍‌ ଗାସ୍ତରେ ବେଇଛନ୍ତି କରିବା ଶୋଭନାୟୁ ନୁହେଁ । ଏଇ କଥାକୁ ତାଙ୍କ ପଦ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରତି ଆହ୍ୱାନ ମନେ କରି ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯୋଗ କଲେ ଯେ ମୁଁ ଶିକ୍ଷା ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ କରିବାକୁ ବସିଛି । ମୋର ତତ୍କାଳ ବଦଳି ପାଇଁ ସେ ଜିଲ୍ଲା ନିରୀକ୍ଷକ ସତ୍ୟୋଷ କୁମାର କବି ଓ ମଞ୍ଚଳ ନିରୀକ୍ଷକ ଜୟକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ । ସେମାନେ ମୋର କୌଣସି ଦୋଷ ନଥିବା ଦର୍ଶାଇଲେ । ଦାଶଙ୍କ ରୋଷ ମୋ ପ୍ରତି ରହିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ମନମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ କୁହାଗଲା । ତା' ମଧ୍ୟ ନିଷ୍ଫଳ ଗଲା । ଦୈବଯୋଗେ ସେ ନିଜେ ବଲାଙ୍ଗୀର-କଳାହାଣ୍ଡି ସର୍ଜିଲ ମଞ୍ଚଳ ନିରୀକ୍ଷକ ଭାବେ ଯୋଗ ଦେବାପରେ ମୋତେ ଦଣ୍ଡିତ କରିବାର ଅବଦମିତ ଇଚ୍ଛା ମୁଣ୍ଡ ବେଜିଲା । ଏଇ ସମୟରେ ସେ ସୁଯୋଗଟିଏ ମଧ୍ୟ ପାଇଲେ । ୨୨-୨୩ ଶିକ୍ଷାବର୍ଷରୁ ନୂଆପଡ଼ା ଇ.ଟି. ସ୍କୁଲ ବନ୍ଦ ହୋଇ ମାଧ୍ୟମିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ହେଲା । (ନୂଆପଡ଼ା ଏବେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜିଲ୍ଲା ।) ଗଜେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଯାଇ ଗୁରୁଭାତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରବଳ ବିକ୍ଷୋଭର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲେ । ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଦୁଇଜଣ ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଓ ସହକାରୀଙ୍କ ମନାତ୍ମର ଅତି ପ୍ରବଳ ଥିଲା । ସି.ଟି. ସ୍କୁଲ ଉପଯୋଗୀ ଗୃହ ଛାତ୍ରାବାସ, ଶିକ୍ଷା ଉପକରଣ କିଛି ନଥିଲା । ପରିଦର୍ଶନ କାଳରେ ଏସବୁ ନେଇ ଗୁରୁଭାତ୍ର, ଶିକ୍ଷକ ଓ ପରିଦର୍ଶକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଟୁ ବାକ୍ୟ ବିନିମୟ ଗୁଳିବାବେଳେ, ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ, ନିଜ ସହକାରୀଙ୍କ ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟରେ ଉପରେ ଜୋର୍ ଦେଲେ । ଇନ୍ଦ୍ରପେକ୍ତର ମୋ ନୀଆଁଟି ଆଗ ମନେ ପକାଇଲେ । ଗୁରୁଭାତ୍ରଭାତ୍ରା ଓ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ରାଜି ହୋଇଯିବାରେ ମୋର ଭବନାପାଟଣାରୁ ନୂଆପଡ଼ା ଗୁରୁଭାତ୍ରମକୁ ବଦଳି ହେଲା । ସରକାରୀ ଗୁଜିରାର ଭଲମନ୍ଦ ସୁବିଧା ଅସୁବିଧାକୁ ଉଚ୍ଚ ପଦ ପଦବୀ ବ୍ୟଳାଙ୍କ ପୃଷ୍ଠି ଅଧିକ । ସୁବିଧା ଓ ଲାଭକୁ ଆଖିରେ ରଖି କଲେକ୍ତର, ରଞ୍ଜିନିୟର, ତାହର, ବି.ଡି.ଓ., ତହସିଲଦାର ସଭିଏଁ ପ୍ରତିବର୍ଷ କେଉଁଠାକୁ ବଦଳି ହେବେ ଏଥିପାଇଁ ଚିନ୍ତାକିଆ, ଧାର୍ଯ୍ୟତା, ଖୋସାମତ ଚଳାନ୍ତି । ବଦଳି ହୁଏ, ବଦଳି ବନ୍ଦ ହୁଏ । ତଳସ୍ତରର ଗୁଜିରିଆ କଥା କେହି ଶୁଣନ୍ତି ନାହିଁ । ମୋ ନନାଙ୍କୁ ସେତେବେଳେ ଅଶିଏ ପାଖାପାଖି, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଭଲ ରହୁ ନଥାଏ । ମୋ ଆପତ୍ତି କେହି ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ଶହେ କୋଡ଼ିଏ କିଲୋମିଟର ଦୂର ଗମନାଗମନ ସୁବିଧା ନଥିବା ଦୂର ନୂଆପଡ଼ାକୁ ମୋର ବଦଳି ହେଲା । ମୋର ସମଗ୍ର ଗୁଜିରା କାଳରେ ଏହା ଥିଲା ମୋ ପ୍ରତି ପ୍ରଥମ ଓ ଶେଷ ଦଣ୍ଡ । ଏହି ଗଜେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଭବନାପାଟଣା ଉଚ୍ଚଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ଇନ୍ଦୁଭୂଷଣ ମିଶ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତି ଏଭଳି କଦର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ ଯେ ଛାତ୍ରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମାତ୍ର ଖାଇ ଖଟରଖାନାରେ ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଭଗବାନଙ୍କ ଅପାର କରୁଣାରୁ ମୁଁ ସେତେବେଳେ ନୂଆପଡ଼ାରେ । ତା' ହୋଇ ନଥିଲେ ମୁଁ ଏ କେଶ୍ୱରେ ସାମିଲ ହେବା ବିଚିତ୍ର ନଥିଲା ।

ଚେତୁର ଉପରେ ଚେତୁର ଥୋଇ, ତହିଁ ଉପରେ ଚେତୁର ପକାଇ :

ବାହାରେ କିପରି ସ୍ୱାର୍ଥମାନକୁ ନେଇ ବଳି ହୁଏ ତାହା ଜାଣିଥିଲି । ବଡ଼କିନ୍ତୁ ତର ନଥିଲା । କେବଳ ଭବନାପାଟଣା ଛାଡ଼ୁଛି ବୋଲି ଦୁଃଖ ଥିଲା । ଶିକ୍ଷକମାନେ ସମଗ୍ର ଗୁଣିଗାଳନ ଗୋଟିଏ ସାନରେ କାଟି ଦେଉଥିବାବେଳେ ମୋର ବଡ଼କି ହେବାରୁ ଦୁଃଖ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ନୂଆପଡ଼ା ଜଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭିକ ଏକ ରାଜ୍ୟ ଭଳି ଥିଲା । ଗମନାଗମନ ସୁବିଧା ନଥିଲା । ଦେଡ଼ଶହ କିଲୋମିଟର ମଧ୍ୟରେ ଏ ବାଟକୁ କେସିଙ୍ଗା ଟିଟିଲାଗଡ଼ ଦେଇ ରେଳ ଯୋଗେ ଯିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ଯାହାହେଉ ନୂଆ ସାନକୁ ଭଲ ଦିନରେ ଯାଇ ଶ୍ରୀଗଣେଶ କରିବି ଭାବି ୧୯୭୩ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସ ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ ପୂର୍ବଦିନ ବାହାରି ବସ୍ ଯୋଗେ କେସିଙ୍ଗା ସେଠାରୁ ରେଳ ଯୋଗେ ନୂଆପଡ଼ା ରୋଡ଼ ରେଳ ଷ୍ଟେସନରେ ଓହ୍ଲାଇ, ଗୁଣି କିଲୋମିଟର ଗୁଲି ନୂଆପଡ଼ା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ସେଠାରେ ଗଣେଶ ପୂଜା, ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଗୁରୁଛାତ୍ରଙ୍କ ବ୍ୟବହାର, ଖୁଲ ପରିବେଶ, ଉନ୍ନତାବିହାନ ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତ ବକ୍ଷୁ ସଜଳ କରାଇ ଦେଲା । ଭବନାପାଟଣା ତାଲିମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ ଖୁବ୍ ଯାକଜମକରେ ପାଳନ ହୁଏ । ସାଜସଜ୍ଜା, ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଉପଯୋଗୀ ହୋଇଥାଏ । ବିଭିନ୍ନ ସ୍ୱାମୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଓ ସର୍ବସାଧାରଣ ପୂଜା ମଞ୍ଚ ପାଇଁ ଏହା ପ୍ରତିଯୋଗିତାମୂଳକ ହୁଏ । କେବଳ ଶିକ୍ଷକ ବର୍ଗ କାହିଁକି ସହରର ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରସାଦ ପାଆନ୍ତି । ଭୂରିଭୋଜନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୁଏ । ଦିନସାରା ଦର୍ଶନାର୍ଥୀ ଲୋକଗହଳି ଗୁଲିଥାଏ । ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ ପରିବେଶ ଭବନାପାଟଣା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଖୁବ୍ ଆଗ୍ରହପ୍ରଦ ଥିଲା । ନୂଆପଡ଼ାରେ ଏତେ ଆକର୍ଷଣୀୟ ପରିବେଶ ହୁଏତ ମୁଁ ଆଶା କରୁ ନଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଯାହା ଦେଖିଲି ତା' ଥିଲା ଖୁବ୍ ଦୁଃଖପ୍ରଦ । ପୂଜାଘର ଦେଖିଲି- ଅନେକ ଚେତୁର ପଡ଼ିଛି । ଚେତୁର ଉପରେ ଚେତୁର ଥୋଇ, ତହିଁ ଉପରେ ଚେତୁର ପକାଇ । ପୁଣି ଚେତୁର ଥୋଇ ତା' ଉପରେ ନାଲି କନ୍ୟାଟିଏ ପାରି ଯନ୍ତ୍ରରେ । ଗୁଣିକ୍ଷେ ଉକ୍ତ ଥାପି ମୂର୍ତ୍ତିଟିଏ ଗଣେଶ ପୂଜା କରନ୍ତି ସଭିଏଁ । ମୂର୍ତ୍ତି ସମ୍ମୁଖେ କଦଳୀ ପୁଞ୍ଜାଏ, ବୁଦି ବୃତ୍ତାଘଷା ଭଜପଢାଏ । ପ୍ରସାଦ ପାଇଁ ଥୁଆ ହୋଇଥାଏ, ଭୋଗ ଲାଗଇ ଦିଆ ନିଆ ହୁଏ । ପ୍ରସାଦ ବାଣ୍ଟିଣ ଖାଇବ ଅଳ୍ପବହୁତ ନ କହିବ । ଅଳ୍ପବହୁତ କହିବାକୁ ବାଟ କାହିଁ ଯେ କିଏ କହିବ । ସବୁ ସମାନ ଓଜନ କଲା ପରି । ଗହମ ଗୋଟି ଗଣିତା, ମୁଣ୍ଡ ଗଣିତ କରି ଭାଗ ପକା ହୋଇଛି । ମୁଁ ନୂଆଲୋକ- ଏକଲା, ସକାଳ ଓଲି କଅଣ ଖାଇବି କେହି ପଚାରି ନଥିଲେ । କୋଠଭାଟିଏରେ ନିଜେ ରାନ୍ଧି ଖାଉଥିବା କୃଷି ଶିକ୍ଷକ ଆପଣ ସାହୁ ତାଙ୍କ ରନ୍ଧାଭାତ ଦି'ଭାଗ କରି ସକାଳବେଳା ଖିଆଟି ତୁଲାଇ ଦେଲେ । ଉପରଓଲିଠାରୁ ହଷ୍ଟେଲ ମେସ୍‌ରେ ମୋର ଖାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାହେଲା । ସେହିଦିନଠାରୁ ଦଶହରା ଛୁଟିଯାଏଁ ମୁଁ ହଷ୍ଟେଲ ମେସ୍‌ରେ ଖାଉଥିଲି । ଦଶହରା ପରେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଗୁଣିପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ନୂଆପଡ଼ା ଗଲି । ସାନ ପୁଅ ଅବନୀ ଜନ୍ମ ହୋଇ ନଥାଏ । ତା'ର ଜନ୍ମ ତା' ୧୯୭୪ ମାସ ଗୁରୁ ଅଷ୍ଟମୀ ତିଥିରେ ନୂଆପଡ଼ାଠାରେ ।

କଳାରାସ୍ତ୍ର ଚିତ୍ର ଓ ସାହିତ୍ୟ ଚିନ୍ତା ନାଟକ ତୋଷ :

କୂଅପତ୍ନୀ ଗର୍ଭିଣ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଧର୍ମଶ୍ରୀ ରଘୁନାଥ ମିଶ୍ର । ମୁଁ ଭଗବାନପାଟଣା ଇ.ଟି. ସ୍କୁଲରେ ଥିବାବେଳେ ସେ ଇ.ଟି. ସ୍କୁଲ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । କୂଅପତ୍ନୀରେ ପ୍ରଥମ ସଜକାରୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷକ ଜଗନ୍ନାଥ ଉପାଧ୍ୟାୟ, ମୋ ଠାରୁ ସିନିୟର ବୟସରେ ବର୍ଷେ ଖଣ୍ଡେ ସାନ ଶ୍ରେଣୀପାଠକ । ଶୁଦ୍ଧ ଭକ୍ତ, ସରଳ ଲୋକ ନିଜୁ କାହୁଁଥିବା ଯିବେ ନାହିଁ, ଗୋଟି ଧୋଇବେ ନାହିଁ- ବଡ଼ ସହୃଦିଆ ଧର୍ମୀ । ଜଣକରେ ପଶିବା ଯାଏତୁ ନେବା ଲୋକ ମଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । ମାନ ଅପମାନକୁ ଖାତର ନାହିଁ । ଆପେ ଭଲ ତ ଜଗତ ଭଲ । ତଳଟି କା ନାମ ଗାନ୍ଧି- ଏଭଳି ଯାହା କୁହାଯାଇ ପାରେ । ତେଣୁ ସ୍କୁଲର ଭଲମନ୍ଦ ବୁଝିବା, ଉପରେ ପଡ଼ି ନିଶି କରିବା ଗଣ୍ୟ ହାତରେ ହୁଏ ନାହିଁ । ଆମ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ଏଭଳି ଲୋକଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ହିଁ ଅଧିକ । ଏମାନେ ଭଲ ଲୋକ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ତେବେ ସଂସ୍କୃତିସ୍ଥ, ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ଶ୍ରେଣୀ ନେଇ ନେତୃତ୍ୱ ନେବାକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅପର ପକ୍ଷରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ନାଟିବାଦୀ । ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ସହିତ ସାହିସଙ୍ଗୀତ ସଂସ୍କରଣ ହୋଇ ଏକଇ । ହୋଇ ପଡୁଥିଲେ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ନିଶି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନିଶି ଆଗୁଆ ହେବାକୁ ଯତ୍ନ କରିଛି ଓ ମୋର ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ବକ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସୁଭାବ ଭାବରେ ଆନ୍ଦ୍ର ଅନୁଭବ କରିଛି । ଏହାଦ୍ୱାରା 'ମୁଁ' ନାମ ଅବଦମିତ ହୋଇଛି । ଲୋକେ କହିଥାନ୍ତି- ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ, ଅଧିକାଂଶ ସାହିତ୍ୟକୁ ପଢ଼ ପଢ଼ବା କାହିଁ, ସୁଯୋଗ ନାହିଁ, ଧନ ନାହିଁ- ଏକଥା ନିଜାତାମ୍ଭ ଚିନ୍ତା ପ୍ରସୂତ । ନିଶି ନ କରିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ମାତ୍ର । ନିଷା ଓ ମନୋବୃତ୍ତି ଥିଲେ ସାନ, ବାଡ଼ ପାତ୍ରତ୍ୱର ସାମା ଇଂରାଜୀ କରି ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିହୁଏ ଯାହା ଦେଖ ଓ ଦଶର ନାମରେ ଲାଗେ । ସମଗ୍ର କାର୍ଯ୍ୟକାଳରେ ନିଜାତାମ୍ଭ ଚିନ୍ତା ଓ ସାହିତ୍ୟିକତା ହେବା ଯେଉଁଠି ମୁଁ ପୂରରେ ରହିଛି ।

ଅନୁଷ୍ଠାନ ପାଇଁ ଯାହାସବୁ କରାଯାଇଛି :

କୂଅପତ୍ନୀ ମାଧ୍ୟମିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ୁଥିବା ସେଠାରେ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରଥମ ଉପଯୋଗୀ ସାମାଜିକ ପିଣ୍ଡ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନାହିଁ । ପିରିୟଡ଼ ବଦଳିବେଳେ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରଥମ ଓ ଶେଷ ପାଠ୍ୟ ବାକିବେଳେ ବଜ୍ର ବେଳର ପଞ୍ଜି ପରି ପଞ୍ଜିଟିଏ ବଜ୍ରାଦି ଦିଆଯାଉଛି । ହଠାତ୍ ଶାନ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତିବେଳେ ସାନ୍ଧ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନାବେଳେ ସେଇ ପଞ୍ଜି ବାଜୁଛି । ପାଠକଭାଗ ଲାଜସ୍ବରଣ ସ୍ବତ୍ର ଶିକ୍ଷା ମନୋବିଦ୍ୟାଳୟ ମୂଳକଥା । ଏଇ ପଞ୍ଜି ବାଜିଲେ ହଠାତ୍ ସାମ୍ନାରେ ଶହେ ବୁଢ଼ାକୁନ୍ଦର ଏକାଥରରେ ଶବ୍ଦ କରି ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ପ୍ରକଟ କରୁଥିଲେ ସିନା ଶତ୍ରୁଶତ୍ରାଣ ଭାବରେ ଜାତ ହେଉ ନଥିଲା । ସୁନ୍ଦର ପାଠ୍ୟ ବାଜିଲେ ନେହିଁ ଶ୍ରେଣୀ କୋଠାକୁ ଆସୁ ନଥିଲେ । ଶାନ୍ତ ପାଠ୍ୟ ବାଜିଲେ ଭାତ ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ବସାକୁ ଯାଉଥିଲା । ରାନ୍ଧିବା ସାନ ଶାନ୍ତ ପାଠ୍ୟ ନଥିଲା । ପ୍ରାର୍ଥନା ପାଠ୍ୟ ବାଜୁଥିଲା- ପ୍ରାର୍ଥନା ହେଉ ନଥିଲା । ତିନେ ମୁଁ ହୁଟିଲେ ଭଗବାନପାଟଣା ଆସି ଶକ୍ତି ଅଗ୍ନିନିରୋଧନ ଲୁହା ବିମ୍ବର ଦୁଇ ଫୁଟିଆ ଅଂଶ କିଣିଲେ । ତାକୁ ଭେଦି ଦେଇ ଲୁହାଜାଲରେ ବାନ୍ଧି ସୁନ୍ଦର ବାନ୍ଧାରେ ଓହ୍ଲାଇ ହେଲା । ସେଇ ପାଠ୍ୟ ବାଜିଲେ ଶ୍ରୁତି ନିରୋଧିତର ଦୂର ରେଳ ଷ୍ଟେସନକୁ ଶୁଭୁଥିଲା । ଏଥର

ଶିକ୍ଷକମାନେ ଶ୍ରେଣୀରେ ନିୟମିତ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଛାତ୍ରମାନେ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଆସିଲେ । ପରିସ୍ଥିତି ସ୍ୱାଭାବିକ ପରି ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ, ଏବେ ଖୁବ୍ ହେଲେ ଯେ ଗାତରୁ ଶ୍ଳୋକ ଆବୃତ୍ତି କଲେ, 'ଯଦା ଯଦା ହି ଧର୍ମ ସ୍ୟା....' ଅବଶ୍ୟ ମୋ ପ୍ରତି ଉତ୍ତର ଅଶେଷ ଶ୍ରଦ୍ଧା ମୁଁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ନଥିଲି । ତା'ର ନାଗଣା ଥିଲା । ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲର ଏକମାତ୍ର କ୍ରାନ୍ତ-ଏଲିମେଣ୍ଟାରୀ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲର, ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର କମ୍-ହେଲେ ସୁପରିବିଚାରକ ପାଇଁ । ମାଧ୍ୟମିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହେଲେ ସୁପରିବିଚାରକ ନୁହେଁ । ଜଣେ ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ହେଲେ ପାୟିଡ଼ ନେଇ କ୍ରାନ୍ତରେ ରହିବେ । ଇ.ଟି. ସ୍କୁଲ ଉଠିବା ପରେ ଜଣେ ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ହେଲେ ପାୟିଡ଼ ସହ ଏହି କ୍ରାନ୍ତରେ ରହିଲେ । ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ସେଇ କ୍ରାନ୍ତରେ ରହିବାକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଛାତ୍ରାବସ ପରିଗ୍ରହଣ ଥିବା ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ଘର ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । ଏକଥୁରୁ ସଂପର୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ହେଲା । ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ଚଳାପଦକୁ ଧରାଧରି କରି ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ବଦଳି ନିରାକଲେ । ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ଘାନ ଛାଡ଼ିଲେ ସତ କିନ୍ତୁ ଗ୍ରହଣ ଦେଲେ ନାହିଁ ବା ଘର ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । ଛୁଟିରେ ରହିଲେ । ଦଶହରା ଛୁଟି ପରେ ମୁଁ ପରିବାର ନେଇ ନୂଆପଡ଼ା ଗଲି । ମୁଁ ଛାତ୍ରାବସ ପରିଗ୍ରହଣ କଲି । ପୂର୍ବ ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ପାୟିଡ଼ ହସ୍ତାନ୍ତର କରିବାକୁ ଆସି ଘର ଗୁରୁକାଠି ମତେ ଦେଇ କହିଲେ, 'ଏ ଘର ପାଇଁ ମୋ ବଦଳି ହେଲା । ଆପଣ ଏ ଘର ଛାଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ଆପଣଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲେଖିବେ । ଆପଣଙ୍କର ନୂଆପଡ଼ାରୁ ବଦଳି ହେବ । ତା' ନହେଲେ ନୁହେଁ ।' ମୁଁ କଥାକୁ ଗଣିକରି ଧରିନେଲି । ନୂଆପଡ଼ାରେ ଘର ମିଳିବା ସହଜ କଥା ନଥିଲା । ମୁଁ ପରିବାର ନେଇ ନୂଆପଡ଼ା ଯାଇଥାଏ । ସୁବିଧା ଘର ଛାଡ଼ି ନାହିଁ ? ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ନିଜେ ବଦଳି ମାଗି ପାଟଣାଗଡ଼ ଗଲିଗଲେ । ଦୁଇବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ନିୟୁତ ହୋଇ ନଥିଲା । ଜଳନ୍ତର ଷ୍ଟଡ଼ିଂ ପାୟିଡ଼ରେ ରହିଲେ । ମୁଁ ଛାତ୍ରାବସ ପରିଗ୍ରହଣ ଥିଲି । ସାନାୟ ଶିକ୍ଷା ଜିଲ୍ଲା ନିରାକ୍ଷର ଡରମା ଉଠାଣ ଓ ବନ୍ଧନ ପାୟିଡ଼ ନେଇଥିଲେ ।

ଯେ ଯେଉଁ କରମେ ହୋଇଥାଉ ନିୟୋଜିତ

ନିଜେ ନିଜ ପ୍ରେମେ ମୁଗ୍ଧ ଥିବାର ଉଚିତ । (ମୁଗ୍ଧା ଚର୍ଚ୍ଚନ-ଗଙ୍ଗାଧର)

ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ନଥିଲେ । ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ପାୟିଡ଼ରେ ଥିଲେ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭ ହୋଇ ବସିଯାଇ ନଥିଲି । ଛାତ୍ରାବସ ପରିଗ୍ରହଣ ଯେତିକି ଶୁଖିଲା ରଖିବା କଥା ସେତକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବାହ୍ୟ ଓ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଶୁଖିଲାକୁ ଆରମ୍ଭ ହେବା କଥା । କିନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବାତାବରଣ ବେଲି କିଛି ନଥିଲା । ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ବିଶୁଦ୍ଧ ଥିଲେ । ମତ ଗଞ୍ଜେଇ କୁଆ ସବୁ ଗୁଲିଥିଲା-ଆଉ କଅଣ ସବୁ କରୁଥିଲେ କରୁ ନଥିଲେ ତା ଭଗବାନଙ୍କୁ ଜଣା । ଗୁରୁଛାତ୍ରଙ୍କ କର୍ମରୁ 'କାଳିଦାସ'ଙ୍କ ପାଦ ପୂରଣ ମନେ ପଡୁଥିଲା- 'ନଷ୍ଟସ୍ୟ କାନ୍ୟା ଗତି ?' 'ବିପ୍ର ତୁମେ ମା'ସ ଖାଅ- ମଦ୍ୟ ବିନା ମା'ସର ସ୍ୱାଦ କାହିଁ ? ଓଃ ମଦକୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର କରିଛ ? କେବଳ ନ'ଣ ସେତିକି ବାଗାଙ୍ଗଳା ସହିତ ନା । ଓଃ ଏତେ ସବୁଗୁଣରେ ତୁମେ ଗୁଣା ?' ଏଭଳି ଅବସ୍ଥାରେ ଗୁରୁ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କୁ ସତାଡ଼ିବା ସହଜ ନଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ମୋ କନେର ପୁଅ

ଭାର ସୁପରିଶ୍ରମ ମିଶ୍ର, ସମ୍ପର୍କୀୟ ଆଉ ଜଣେ ଭାର ବିଭୂତି ଭୂଷଣ ମହାପାତ୍ର ସହ ଭବାନୀପାଟଣାର ଛଅ ସାତ ଜଣ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ମୋ ପଟକୁ ଗଣ୍ଡ ସାମ-ଦାନ-ଦଣ୍ଡ-ଭେଦ ପ୍ରୟୋଗ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲି । ଯୁଦ୍ଧ ଦେହି ତାକରା ଛାଡ଼ି କଠୋର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମଧ୍ୟରେ ଝୁଲି ହତା ଓ ଛାତ୍ରାବସ ମଧ୍ୟରେ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଅଠର ଘଣ୍ଟା ବାନ୍ଧି ରଖିବା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧତି ନେବାକୁ ହେଲା । ସନ୍ଧ୍ୟା ଘଟ.୪୦ ମିନିଟରୁ ଘଟ.୩୦ ମିନିଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାତ୍ର ଦୁଇଘଣ୍ଟା ସେମାନେ ପଢ଼ାକୁ ଯିବା ଅନୁମତି ପାଇଲେ । ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ପୁଣି ଫୁଟବଲ, ଭଲିବଲ୍, ବେସ୍ବଲ୍, ବେଡ଼ମିଣ୍ଟନ ଆଦି ଖେଳିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବାରୁ ୮୦ ଭାଗ ଛାତ୍ର ଏ ସବୁରେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ପଢ଼ାକୁ ଯିବା ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ତେବେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା କେତେଜଣ ଛାତ୍ର ଏ ଖବର ମୋ କାନକୁ ନଯିବା ପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତରାଠା ଲୁଚିଛପି ତାଙ୍କ ଧରା ଚଳାଇଲେ । ଦିନେ ରାତି ଦଶଟାରେ ଖବର ମିଳିଲା ଗୁରିଜଣ ଗୁରୁଛାତ୍ର ମଦଖାଇ ହଷ୍ଟେଲକୁ ଫେରିଛନ୍ତି । ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଠାବ କଲି । ସେମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଶାଗ୍ରସ୍ତ ଥିଲେ । ହୋସ୍ ପ୍ରାୟ ନଥିଲା । ଜଣକୁ ପଚାରିଲି, ‘ରଏ କଅଣ ?’ ସେ ନିଃସଙ୍କୋଚରେ ଉତ୍ତର ଦେଲା ‘ମଦ ଖାଇଛି ।’ ପୁଣି କହିଲି- ‘ରଏ ହଷ୍ଟେଲ, ରଏ କାହା ଘର ନୁହେଁ । ଏଠି ଏସବୁ ମନା ।’ ତା’ ସାହସ ବେଳକୁ ବେଳ ବଢ଼ୁଥିଲା । କହିଲା, ‘କିଏ ମନା କଲା ?’ ମୁଁ କହିଲି, ‘ମନା କରିବା ଦରକାର କଅଣ, ନିୟମ ତ ସବୁବେଳେ ନିୟମ । ସେ କହିଲା- ‘କାହା ବାପ ପଇସାରେ ଆମେ ମଦ ପିଇ ନାହିଁ । କିଏ ନିୟମ କରିବ କରୁ ।’ ବାପ କଥା ଶୁଣି ଦେହ ଜଳିଗଲା । ଏତେ ପିଲା ଆଗରେ ଏ ବଦନିକା ଶୁଣି ଜାଣି କରି ଖସି ଆସିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ପାଖରୁ ଗୋଟିଏ ଅମରି ବାଡ଼ି ସଂଗ୍ରହ କରି ମନ ରକ୍ତା ପିଟିଲି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଖସି ଗୁଲି ଯାଉଥିଲା । ତାକୁ ଧରି ଗୁରିବାଡ଼ି ପକାଇଲି । ମୋର ଏହି ପାଗଳା ହାତୀ ଭଳି ଧାଁ ଦଉଡ଼ ଭିତରେ ଆଉ ଦୁଇଜଣ କୋଉ ଅମରି ବାଡ଼ି ଭିତରେ ଲୁଚିଲେ- ପଢ଼ା ପାରିଲି ନାହିଁ । ଆଗଦିନ ସକାଳୁ ଗୁରିଜଣଯାକ ଏକାଠି ଅସି କ୍ଷମା ମାଗିଲେ । ମୋ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଆମ୍ଭିକି ତୋରାଣି ପଖାଳ ଭାତ ମାଗି ଖାଇଲେ । ସେଇଦିନଠାରୁ ହତାରେ ଏ ପ୍ରକାର ଅସୁବିଧା ନଥିଲା ।

ପ୍ରତିଦିନ କିଛି କୁଆ :

ପାଠପଢ଼ା ନିୟମିତ ଗୁଲିଥିଲା । ଅପରାହ୍ନରେ ଖେଳ ମଧ୍ୟ ନିୟମିତ ହେଲା । ବିଭିନ୍ନ ସାଂସ୍କୃତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଯୋଗୁଁ ମାଧ୍ୟମିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବହୁତକ୍ଷିତ ହେଲା । ବକୃତ ପ୍ରତିଯୋଗିତା, ବିଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ ଦିବସ ପାଳନ, ଗଣେଶପୂଜା, ସରସ୍ବତୀ ପୂଜା ଆଦି ଖୁବ୍ ଆଡ଼ମ୍ବର ଓ ଉଲ୍ଲାସ ମଧ୍ୟରେ କରାଯାଉଥିଲା । ସ୍ଥାନୀୟ ସାଂସ୍କୃତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଯଥା ବିଷ୍ଣୁବ ମିଳନ, ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ଅପ୍ରେଲ ପହିଲା, ଗଙ୍ଗାଧର ଜୟନ୍ତୀ ଆଦି ତିଥିଗୁଡ଼ିକ ଅନୁଷ୍ଠାନର ସହଯୋଗରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପରିବେଶରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଲା । ଏହି ସମୟରେ କବି ସମ୍ମିଳନୀ ଓ ଆଲୋଚନା ସଭାମାନ ହେଉଥିଲା । ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ବର୍ଷକୁ ଥରେ ନିୟମିତ ବଣଭୋଜି କରିବାକୁ ଗଲେ । ଏସବୁ ପାଇଁ ଐତିହାସିକ, ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ଥିବା ସ୍ଥାନସବୁ ବଛାଗଲା । ଗଣେଶପୂଜା, ସରସ୍ବତୀ ପୂଜା ଆଦି ଏଭଳି ଆକର୍ଷଣୀୟ ସାଜସଜ୍ଜା ମଧ୍ୟରେ କରାଗଲା ଯେ ତାହା ଦେଖିବାକୁ

ସ୍ୱାମୀୟ ନୂଆପତ୍ର ଓ ପାଖ ପାଖ ଗାଁ ଗହଳିରୁ ଦର୍ଶନାବାଞ୍ଛା ନରନରାଜ ସ୍ୱାତ କୁହୁଥିଲା ।
 ପୂଜା ମଣ୍ଡପ ନିକଟରେ କଳାକୁଞ୍ଜ ଭଳି ବିଭିନ୍ନ ପୌରାଣିକ କାହାଣୀ ଆଧାରିତ କଥାବୁଦ
 ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେଉଥିଲା । ଗଣେଶ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଭ୍ରମଣ, ହରି ଜୀବନାଗର ଶୟନ, ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନ ଆଦି
 ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଷର ଆକର୍ଷଣ ହେଲା । ପୂଜା ପାଇଁ ମୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ସୁନ୍ଦର ନୁହେଁ, ବିଶାଳ ମଧ୍ୟ
 ହେଉଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ଗରିଗର ଆସୁ ନଥିଲେ । ଛାଅ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉ ନଥିଲା । ଗୁରୁଛାତ୍ରମାନେ
 ନିଜେ ଏସବୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିଲେ । ମୁଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯୋଗ ଦେବା ଦିନର ଦୈନିକ ନରହୁ, ଏହି
 ଦୈନିକ ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଗୁରୁଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକମାନେ ହା ହତୋସ୍ଥି ନ ମଣନ୍ତୁ । ଏହି ଭାବନାକୁ
 ରୂପାୟିତ କରିବାକୁ ମୁଁ ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ କାମ କରି ଶୁଭିଥିଲି ଓ ଛାତ୍ରାବସକୁ
 କେନ୍ଦ୍ର କରି ମାଧ୍ୟମିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଗୁଳିତ ହେଉଥିଲା । ନୂଆପତ୍ରରେ ପାଖାପାଖି
 ସାତବର୍ଷର ରହଣି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଦିନ କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଛିଟା ନୂତନତ୍ୱ ଦେଖିବାର, ନୂଆ କାମ
 କରିବାର ଓ ଆଗାମୀ ସମୟରେ ସେସବୁ ଜାରି ରଖିବାର ପ୍ରସନ୍ନ ମୁଁ କରିଥିଲି । ଗୁରୁଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ
 ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରୀତି ସହିତ ମାନସିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ଏକ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ଲାଗୁକ୍ରେତା କରାଗଲା ।
 ଏଥିପାଇଁ ଏକ ଖୋଲା ଜାଲି ବାକ୍ସରେ ଝଙ୍କାର, ଆଲୋକ, ମିରର, ନବରବି, ଆସନ୍ତକାଲି
 ଆଦି ସଜ୍ଜିତ କରାଗଲା । ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଅବସର ସମୟରେ ସେସବୁ ନେଇ ପାଠ କରୁଥିଲେ ।
 ନୂଆ ସି.ଟି. ସ୍କୁଲ ଓ ପୁରୁଣା ମଧ୍ୟଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ବିସ୍ତୃତ ଖେଳ ପଡ଼ିଆରେ
 ବିଭିନ୍ନ ସ୍କୁଲର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ଖେଳ ଖେଳିଲେ । ବିଭିନ୍ନ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ
 ଫୁଟବଲ ଓ ଭଲି ଖେଳ ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଗଲା । ଏଭଳି ଖେଳୁ ଖେଳୁ ମିଳିତ ସ୍ପୋର୍ଟ୍ସ ଓ
 ସ୍ୱାମୀୟ ଟୁର୍ଣ୍ଣାମେଣ୍ଟ ପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ମିଳିଲା । ମଧ୍ୟଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ସ୍ୱର୍ଗତ
 ପୂର୍ଣ୍ଣିୟ ଗଧ, ଉଚ୍ଚଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ସହଯୋଗରେ
 ନୂଆପତ୍ର ସ୍କୁଲ ସମୁହର ମିଳିତ ସ୍ପୋର୍ଟ୍ସ ଆୟୋଜିତ ହେଲା । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏହା ନିୟମିତ ଶୁଭିଲା ।
 ବିଭିନ୍ନ ଟୁର୍ଣ୍ଣାମେଣ୍ଟରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଯୋଗ ଦେଲା ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତରଫରୁ ଟୁର୍ଣ୍ଣାମେଣ୍ଟ ଆୟୋଜିତ
 ହେଲା । ଏସବୁ କେବଳ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ନୁହେଁ ନୂଆପତ୍ରର ଯୁବଶକ୍ତି ଓ ଉତ୍ସାହୀ ଚେତନାକୁ
 ସଂଗଠିତ କରିଥିଲା । ଏହାକୁ ନେଇ ତତ୍କାଳୀନ ଲୋକ ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ୱର୍ଗତ ଘାସିରାମ ମାତ୍ସ୍ୟଙ୍କ
 ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ଚଳରେ ଏହା ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜିଲ୍ଲା ହେଲା । ସତ କହିବାକୁ ଗଲେ ଭାରତୀୟ ସିଭିଲ
 ସର୍ଭିସରେ କମିଶନର ଥିବା ନାଳମଣି ସେନାପତି ସ୍ୱାୟ ଉତ୍ସାହୀ ପ୍ରାଣର ପ୍ରମାଣ ଦେଇ
 ନୂଆପତ୍ରକୁ ଏକ ସର୍ବତ୍ତ୍ୱିକ୍ଷିତ ରୂପେ ରଖି ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଉତ୍ସାହୀ ପ୍ରାଣର ଜୀବନାୟ
 କରିଥିଲେ । ନୂଆପତ୍ରକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜିଲ୍ଲା କରିବାର ବାଜ ସେ ପୋତି ଦେଉଥିଲେ । ସବୁଦିନ
 ଦଶକରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ତରଫରୁ 'ତକ୍ତା' କର୍ଣ୍ଣାଜୁନ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣତମ୍ବା,
 ନଟଗରମ ଗାଧ କହେ ଆଦି ବଡ଼ ନାଟକମାନ ପ୍ରତିବର୍ଷ ମଞ୍ଚସ୍ଥ ହେଲା । ଏଥିସହ ଗଣେଶପୂଜା,
 ସରସ୍ୱତୀ ପୂଜା ଅବସରରେ ସାଂସ୍କୃତିକ ବିଚିତ୍ରା, ଗୀତିନାଟ୍ୟ, ଏକାକିକା, ନାଟିକା ଆଦି କରାଗଲା ।
 ଏସବୁ ମୁଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଦେଉଥିଲି । ନାଟକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋର ପୂର୍ବାନୁଭୂତି କାମରେ ଲାଗିଥିଲା ।

ରକ୍ତ ଗୋଲାପର ରଙ୍ଗୀନ ପରିବେଶ :

ମୁଁ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ବୋଲି କିଛି ନଥିଲା । ଉଷର ମରୁଖଣ୍ଡ ଭଳି ମନେ ହେଉଥିବା ଏହି ପରିବେଶକୁ ଗଠନ କରିବା ପାଇଁ ମୋତେ ଅନେକ ପରିଶ୍ରମ ଓ କଷ୍ଟ ଉଠାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ କରିଛି ମୁଁ କରିଛି କହି ଗୁଡ଼ାଏ ଅହଂକାର ବୁଣି ଯାଉଥିବାରୁ ମୁଁ ପାଠକମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମା ମାଗିବାବେଳେ ଏତିକି ନିବେଦନ କରୁଛି ଯେ- ଯେ କରେ ବା କରାଏ ସେ କର୍ତ୍ତା । ଛୋଟ ଏକ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ହେଉ ବା ଏକ ରାଜ୍ୟ, ଏକ ଦେଶ ହେଉ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପର ଭାବରେ କିଛି କରିବାର ଆତ୍ମଗିରି ଅଭିପ୍ରାୟ ଥିଲେ ଯେ କେହି ଆଖି ଦୁରୁଷିଆ କିଛି କରି ପାରିବ । ସମ୍ଭବ ସୁଯୋଗ ନାହିଁ ବୋଲି ବିଳାପ କରିବା କେବଳ ହାନିମାନ୍ୟତା ନୁହେଁ, ମିଥ୍ୟାଶୂର ମଥ୍ୟ । ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ ହାସିଡ଼ ନେଇ ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳେ ତାକୁ ଆଗେଇ ନେବାକୁ ପଡ଼େ । ସହାୟକ ଆପେ ବାହାରନ୍ତି । ସରକାରୀ ଚହବିଲରୁ ଅନେକ ଖର୍ଚ୍ଚ ଏଥିପାଇଁ ହୋଇଥିଲା । ଅଥଚ ଧୂ ଉଡ଼ି କରି ନଥିଲେ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ଛୋଟ ଏକ ପରିସରଟିରେ ଉପଖଣ୍ଡ ଅଧିକାରୀ, ଚହସିଲ ଦାର, ମୁନସିଫ୍, ନିର୍ମାଣ ବିଭାଗ କର୍ମଚାରୀ, ବିଜୁଳି ଉପଖଣ୍ଡ ଅଧିକାରୀ, ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଅଧିକାରୀ, ମଣ୍ଡଳ ଉଚ୍ଚମନ୍ତ୍ର ଅଧିକାରୀ ଥାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ବିନା କିଛି ହୁଏତ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏମାନଙ୍କ ସହଯୋଗକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିହେବ ନାହିଁ । ତେବେ ତାଙ୍କ ସହଯୋଗ ଲୋଡ଼ିବା ହିଁ ଥିଲା ବଡ଼ କଥା । ଏଥିପାଇଁ ଗୁଡ଼ାଏ ଧୂ ଉଡ଼ି ଲୋଡ଼ା ପଡୁଥିଲା । ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଭାଗ ଗୋଟିଏ ଟ୍ୟୁବ୍‌ୱେଲ ଖୋଳାଇ ଦେଲେ । ନିର୍ମାଣ ବିଭାଗ ଖାଇବା ଘର, ରନ୍ଧାଘର, ହଷ୍ଟେଲ ମରାମତି କରାଇଲେ । ହଷ୍ଟେଲର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ପୁନର୍ନିର୍ମାଣ କରି ଦୁଇଟି ପକ୍କା କ୍ୱାର୍ଟର, ଗାଧୁଆଘର, ପାରଖାନା ଆଦି ହେଲା । କୌଣସି ଶିକ୍ଷକ କୌଣସି ସମୟରେ ବସାଘର ନାହିଁ ବୋଲି ନ କହନ୍ତୁ ଏଥିପାଇଁ ଲାଗିବାକୁ ହେଲା । ଏଥିସହ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାର୍ଥ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳ ଥିଲା । ମୁଁ ରହୁଥିବା ଘରଟିରୁ ମୋତେ କେହି ଉଦ୍ଧେବ କରିବାକୁ ନଗହୁଁ । ସମଗ୍ର ସ୍କୁଲ ହତାରେ ବିଜୁଳି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ପ୍ରାଥମିକ ଉଚ୍ଚମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଦେବାସୀଗଣ ସ୍କୁଲ ଉଠିଯିବା ରାଗରେ ବିଜୁଳି ସଂଯୋଗ ଉପାଡ଼ି ଦେଇଗଲେ । ମାଧ୍ୟମିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଛାତ୍ରମାନେ ବିପଜ୍ଜନକ ଭାବେ ଅସାମ୍ୟା ସଂଯୋଗ ନେଇ କାମ ତୁଲାଇବାରେ ନୂତନ ଭାବେ ବିଦ୍ୟୁତ ସଂଯୋଗ ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ିଲା । ଉହା କରାଗଲା । ଖାଇବା ଘରେ ଏକାଠି ବସି ଖାଇବା ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ହେଲା । ଖାଇବା ଘରେ ବେଶ୍ ଟେବୁଲ ତିଆରି ହୋଇ ପକାଗଲା । ପରିବେଶରୁ ସବୁଠାରୁ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଥିଲା ସ୍କୁଲ ସମ୍ମୁଖର ଗୋଲାପ ବଗିଚା । ଏ ବଗିଚାଟିରେ ବିଭିନ୍ନ ସାଜରୁ ନାନାଜାତିର ଗୋଲାପ ଆଣି ଗୁରା ଉତ୍ତରି ଲଗା ଯାଇଥିଲା । ରଙ୍ଗ ଓ ଆକୃତିର ବିଭିନ୍ନତା ଥିଲା । ପତ୍ତଗୋଲାପ, ରକ୍ତଗୋଲାପ ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଗୋଲାପ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆକର୍ଷିତ କରୁଥିଲା । ଲତା ଗୋଲାପ ବାଡ଼ାରେ ଲମ୍ବି ଯାଇଥିଲା । କେବଳ ସ୍କୁଲ ସମ୍ମୁଖରେ ନୁହେଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବସା ଆଗରେ ଗୋଲାପ ବଗିଚା ହେଲା । ପଶି ଯାଏଁ ଲେମ୍ବୁଗଛ କଲମି କରି ହତାରେ ଲଗା ହେଲା । (ଫଳ ଆରମ୍ଭ

ହେଉଥିଲା, ମୁଁ ବଦଳି ହୋଇ ନୂଆପଡ଼ା ଛାଡ଼ିଥିଲି) ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଗଛ ଲଗା ଶୁଳିଥିଲେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଓ ଶିକ୍ଷକ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଛାତ୍ରାବସର ପରିପରିବାର ବଢ଼ିଗଲା । କାନ୍ଥବାଡ଼ାମାନ ବଢ଼ିଗୁଡ଼ିଏ କରାଗଲା । ସବୁ ଗଡ଼ରେ ସବୁ ମାସରେ ଷ୍ଟୁଲ ହସ୍ତୁଥିଲା ।

ଏଇ ନଈ ଯାଏ ବହି ସାଗରେ ମିଶିବା ପାଇଁ :

ଏଭଳି କାମ ଶୁଳିଥିବାବେଳେ ଭବାନୀପାଟଣାରୁ ବଦଳି ହୋଇ ମନ୍ମଥ ନାଥ ଦାସ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ସେ ସପରିବାରରେ ନୂଆପଡ଼ା ଯାଇଥିଲେ । ପୁନଃନିର୍ମାଣ ହୋଇଥିବା ବସାରେ ସେ ରହିବା ପରେ ମୋର କ୍ଲାଟିଫି କଥା ଉଠାଇଲେ । ମୁଁ ସେହି ଘରେ ତିନି ବର୍ଷ କଟାଇ ଯାରିଥିଲି । ମୋର ସାନପୁଅ ଅବନୀରଂଜନ ସେଇଠି ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ଘର ଓ ଘର ଶୁଣିପାଖରେ ମୁଁ ଅନେକ କାମ କରିଥିଲି । ସେହି ଘର ଛାଡ଼ିବା ମୋ ପାଇଁ ଏକ ଆବେଗମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ ଥିଲା । ମୋ ମନରେ ସେହି ପୁରୁଣା କଥା ଉଠିଲା- ‘ଏ ଘର ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଏ ଘର ମାଗିବେ । ତୁମେ ନଦେଲେ ଲେଖାଲେଖି କରି ତୁମର ବଦଳି କରାଇବେ ।’ ମୁଁ ସେଇକଥା କହି ଘର ଛାଡ଼ି ନଥିଲି । ନୂଆପଡ଼ାରେ ମୋର ପିତି, କାର୍ଯ୍ୟଧାରା ଦେଖି ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ମୋର ବଦଳି ଚିନ୍ତା କରି ନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକତ୍ବରେ ଦୁଇବର୍ଷ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଶୁଳିଲା । ମୁଁ ଭବାନୀପାଟଣାରେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ତିନିବର୍ଷ ସହକର୍ମୀ ଥିଲି । ନୂଆପଡ଼ାର ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ତାଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ଅଧିକ ସଫଳ ହେଲା । ତାଙ୍କ ଦେଖିରେ ଷ୍ଟୁଲରେ ଏକ ଉତ୍ତମ ଧରଣର ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ର ଉପଯୋଗୀ ଲାଇବ୍ରେରୀ ସାପିତ ହେଲା । ସ୍ବର୍ଗତ ଦାସ ଥିଲେ ଏକ ହୈତ ଚରିତ୍ରର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ । ଏକ ପକ୍ଷରେ ସେ ଥିଲେ ସ୍ବେଚ୍ଛା, ଉଦାର, ସରଳ ଓ ମିଷ୍ଟଭାଷୀ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ସେ ଥିଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାବପ୍ରବଣ, ଉପାସୀ ଓ ଲୋଭୀ । କାରଣ କଥଣ ହୋଇପାରେ କେଜାଣେ ସେ କିନ୍ତୁ ସର୍ବତ୍ରା ଚିନ୍ତାଶୀଳ ଓ ଉତ୍ବେଗ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ କଟାଇଥିଲେ । ଏହି ଉତ୍ବେଗଭରା ଜୀବନ ହିଁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ କାଳ ହେଲା । ଉତ୍ବେଗରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଯତ୍ନ ନଥିଲା । ଉତ୍ବେଗର କାରଣ ମଧ୍ୟ ସେ କାହାରି ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କରୁ ନଥିଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲେ ସେ ତାଙ୍କ କୋଠରୀ ସମ୍ମୁଖରେ ବୁଲି ବୁଲି ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ପଦ ଆବୃତ୍ତି କରୁଥିଲେ । ‘ଏଇ ନଈ ଯାଏ ବହି ସାଗରେ ମିଶିବା ପାଇଁ’ ବଡ଼ ଲଘୁ ଭାବରେ ଆମେ ଏହି ଆବୃତ୍ତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲୁ । ଦିନେ ସକାଳେ ମହେନ୍ଦ୍ର ପାତ୍ର (ବିଦ୍ୟାଳୟ କିରାଣୀ), ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବଡ଼ପୁଅ ଓ ମୁଁ ଖଡ଼ିଆଳ ରୋଡ଼ ଯାଉଥିଲୁ । ଗଲାବେଳେ ସେ କହିଲେ ଶାସ୍ତ୍ର ଶୁଳି ଆସିବ । (ସେତେବେଳେ ସକାଳ ଆଠଟା) ଖରାଯାଏଁ ରହିବ ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ସେ ବାଟେ ଜଣେ ବାରିକ ଯାଉଥିଲେ- କହିଲେ ଯାତ୍ରାକାଳରେ ବାରିକ ଦେଖିଲେ ଶୁଭ । ତୁମ ଯାତ୍ରା ଶୁଭ ହେଉ । ଆମେ ଖରିଆର ରୋଡ଼ରୁ ଦିନ ଗୋଟାଏ ବେଳେ ଫେରିଲୁ । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କରଶାନ୍ତ ସମ୍ମୁଖରେ ଗୁରୁଛାତ୍ରଙ୍କ ଭିଡ଼ ଥିଲା । ଆମେ ଅଟକି ଯାଇ ଶୁଣିଲୁ ମନ୍ମଥ ନାଥ ଆଉ ଇହଧାମରେ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଅମର ଆତ୍ମା ବହନ କରି ଜୀବନ ତରାଟି ସାଗର ସଙ୍ଗମ

ପାଇଁ ଶୁଳ୍ଭଯାଗଛି । ମାଟି ଘଟଟିକୁ ଖଚରଖାନାରୁ ଆଣିଲୁ । ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଷ୍ଠାନର ସରକାରୀ କର୍ମୀଗୁରାଗଣ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ଶ୍ରଦ୍ଧା ନିବେଦନ କଲେ । କୂଆପଡ଼ା ଷ୍ଟେସନ ଗୋଡ଼ର ଦୁଇ ନିଲୋମିଟର ଦୂରରେ ମାଟି ଘଟଟି ପଥ ମହାଭୂତରେ ମିଶିଗଲା ।

ନିଜକୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରି ଦୁର୍ଗା ଦେଖିବାର ସମ୍ଭବ :

ମନୁଷ୍ୟ ନ୍ୟାୟ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଟ୍ରେନିଂ ଷ୍ଟୁଲ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ପଦ ଏକବର୍ଷ ରିଟ ରହିବା ପରେ କୂଆ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ଯୋଗ ଦେଲେ ଡି.ପି.ପି. ପଣ୍ଡା- ନାମ ଦୟାନିଧି ପ୍ରେମ ପ୍ରକାଶ ପଣ୍ଡା । ସେ ନବରଙ୍ଗପୁରର ସାୟା ବାସିନ୍ଦା । ତାଙ୍କ ପରିବାର ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ଥିବାର ସେ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ବିଶେଷ କିଛି ଜାଣିବାର ସୁଯୋଗ ସେ କାହାକୁ ଦେଉ ନଥିଲେ । ତାଙ୍କର କେହି ପୂର୍ବପୁରୁଷ ତୁରାଗୀ ବିଶିଷ୍ଟ ପଣ୍ଡା ପରିବାରରୁ ଯାଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହୋଇଥିବା ସେ କହୁଥିଲେ । ତୁରାଗୀ ପଣ୍ଡା ପରିବାର କଳାହାଣ୍ଡିର ପ୍ରଥମ ଓ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ଓକିଲ ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ପଣ୍ଡାଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ସୁପରିଚିତ । ସେ ମଧ୍ୟ କଳାହାଣ୍ଡି ଷ୍ଟେସନ ତହସିଲଦାର ଥିଲେ । ଷ୍ଟେସ ମର୍ଜନ ପରେ ସେ ସରକାରୀ ଶୁକିରା ଛାଡ଼ି ଓକିଲାତି କଲେ । ତାଙ୍କ ସୁଯୋଗ୍ୟ ପୁତ୍ର ବିଭୂତିଭୂଷଣ ପଣ୍ଡା ଆମ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ଏହି ବିଶିଷ୍ଟ ଓ ଉଦାର ପରିବାର ସହ ସମ୍ପର୍କ ଯୋଡ଼ି ଆମେ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେବାବେଳକୁ ଦେଖିଲୁ ସେ ଏକ କିମ୍ବଦନ୍ତ କିମ୍ବାକାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ । ତାଙ୍କ ଧର୍ମ ଓ ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ସହିତ ଆମର କିଛି କରିବାର ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ ଯାପନ ପ୍ରଣାଳୀ ଘୋର ବିଚାର ବିଷୟ ଥିଲା । ସେ ଥିଲେ ଏକ ଭାଷଣ ମଦ୍ୟପ । ଲୁଗୁଗୁରା ମଦ ଖାଇ ରାତିରେ ଶୋଇ ସକାଳୁ ଉଠିଲେ କାହାରି ମୁଣ୍ଡବ୍ୟଥାର କାରଣ ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଡି.ପି.ପି. ପଣ୍ଡା- 'ଦେ ପି ପି ପଡ଼' ଅବସ୍ଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଉଥିଲେ । ଜାଣୁ ପ୍ରତିଦିନ ରାସ୍ତାରୁ ଗୋଟାଏ ଆଣି ଖଟରେ ଶୁଆଇବକୁ ପଡୁଥିଲା । ନିଶାମୁଚ୍ଛ ହେବା ପରେ ସେ ପୁନରାୟ ମଦ ଖୋଜୁଥିଲେ ଓ ଦୁଇ ତିନିଦିନ ଶୋଇ ରହୁଥିଲେ । ସପ୍ତାହରେ ବଡ଼ ହେଲେ ତିନେ କେତେ ଘଣ୍ଟା ପାଇଁ ନିଶାମୁଚ୍ଛ ରହୁଥିଲେ । ଦରମା ଗଣ୍ଡାକ ମଦରେ ଯାଉଥିଲା । ମଦ୍ୟପାନ ସାଙ୍ଗକୁ ଅନେକ ବଦଖର୍ଚ୍ଚ ତାଙ୍କର ଥିଲା । ଦରମା ଗଣ୍ଡାକ ସରିବା ପରେ ସେ ହଷ୍ଟେଲରେ ଖାଇବା ପାଇଁ କିଛି ଭଲ ମିଲ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇଥିବାରୁ ମାଛ ମା'ସ ଅଣ୍ଡା ବରାଦ କଲେ । ଏସବୁ ବାହାରେ ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା ହଷ୍ଟେଲ ସୁପରିଣ୍ଡେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ଭାବରେ ମୁଁ ତ କିଛି ମାରୁଥିବି, ତେଣୁ ସେଥିରେ ତାଙ୍କ ଅଂଶ ରହିବା ହିଁ ଉଚିତ । ଅଥଚ କିଛି ମାରିବା ଦୂରେ ଥାଉ ପଡ଼ୁପଡ଼ିକା କିଣା ଓ ଅତିଥି ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ମୋର ଦରମାର ଭଲ କିଛି ଅଂଶ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଥିଲା । ମୁଁ ସଙ୍ଗେ ଥିଲି କି ନଥିଲି ମୋର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା କହିବ । ମୁଁ ଶୁକିରାରେ ଥିବାବେଳେ ସଭିଏଁ ତା ମାନୁ ନଥିଲେ । ଲୋକେ ନିଜ ମୁଖପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସଭିଙ୍କୁ ଦେଖନ୍ତି । ଡି.ପି.ପି. ପଣ୍ଡା ତାଙ୍କରି ଭିତରୁ ଜଣେ । ହଷ୍ଟେଲର ଖାଇବା ବାବଦ ଖର୍ଚ୍ଚ ମଗାଯିବାରେ ସେ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲାଗିଗଲେ । ଏହାଛଡ଼ା ମଦ୍ୟପର ମଦ ଅଭ୍ୟାସ ଛଡ଼ାଇବାକୁ ଯନ୍ତ୍ର କରିବା ଫଳ ଭଲ ହୁଏନାହିଁ । ମୁଁ ସେ କାମରେ ଲାଗି ତାଙ୍କୁ ଆପଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ସେ ଏହା ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ ।

ତାଙ୍କ ମୋ ପ୍ରତି ଶତ୍ରୁତା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେ ସର୍କଲ ଚନ୍ଦ୍ରପେକ୍ଟରକୁ ପତ୍ର ଲେଖି ଶିକ୍ଷକ ବର୍ଗରେ ଏଭଳି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଲେ ଯିଏ ମୋର ନିଶ୍ଚିତ ବିରୋଧ କରିବ । ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା ପ୍ରାକ୍ତିକାଳ ଆଦିରେ ଅନୁକମ୍ପା ଦେଖାଇବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଗାଇଦେଲେ । ମୁଁ ହଷ୍ଟେଲ ପରସା ଆମ୍ବସାଡ଼ କରିଛି ଦର୍ଶାଇ ମଞ୍ଜଳ ନିରୀକ୍ଷକଙ୍କୁ ଲେଖି ହଷ୍ଟେଲର ପାଞ୍ଚବର୍ଷର ହିସାବ ତନଖି (ଅଡିଟ) କରାଇଲେ । ମେସ୍ ପରିଗ୍ରହନା ଛାତ୍ରମାନେ ନିଜେ କରନ୍ତି । ଅର୍ଥ ଓ ଖର୍ଚ୍ଚ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଛାତ୍ରାବାସ ପରିଗ୍ରହକଙ୍କ ଭୂମିକା ଗୋଣ ହେଲେ ହେଁ ମୁଁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷକାଳ ଏଭଳି ସମ୍ଭାବନା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲି । ଅଡିଟରଙ୍କ ହିସାବ ନିରୀକ୍ଷା ମୋ ସପକ୍ଷରେ ଗଲା । ଏ କେଶ୍ ଭିଜିଲାନ୍ତକୁ ମଧ୍ୟ ଦିଆଗଲା । ମୁଁ ପାଣ୍ଡୁରୁରେ ହଜାର ହଜାର ଟଙ୍କା ରଖିଛି ବୋଲି କୁହାଗଲା । ମୋର ସାତବର୍ଷ ରହଣିରେ ମୁଁ ମାତ୍ର ଏଗାର ଶହ ଟଙ୍କା ସଞ୍ଚୟ କରିଥିଲି । ମେସ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ ପରିଶୋଧ ନ କରିବାକୁ ଗୁରୁଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରାଗଲା । ସ୍ନାନାୟ ବେସ୍ପାରା ଯିଏ ମାସ ମାସ ଧରି ତାଲି, ଗୁଜଲ, ଆଳୁ, ତେଲ, ଲୁଣ, ମସଲା ଯୋଗାଉଥିଲେ ତାଙ୍କ ପରସା ବନ୍ଦ କରି ସେ ଯେମିତି ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲାଗିବେ ଏଥିପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଗଲା । ସେ କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ଭିତରେ ମଣିଷଟିଏ ଥିଲା । କଞ୍ଚି ମୁସଲମାନ ବେସ୍ପାରା ଯୁସୁଫ ଭାଇ । ଧର୍ମ, ନୀତି ଓ ଆଦର୍ଶ ଦିଗରୁ ସେ ଯେ କେବଳ ରମାନଦାର ଥିଲା ତା' ନୁହେଁ, ଥିଲା ସଜା ରଦ୍ଦସାଦ୍ । ଗୁରୁଛାତ୍ର ମାନଙ୍କ ସହ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରି, ପିଲାଙ୍କୁ ସତ୍ୟର ପରିଚୟ କରାଇ ନିଜ ପଛସା ଆଦାୟ କରିବାରେ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ସହିତ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଅସଲ ସ୍ବରୂପ ପଢ଼ାରେ ପକେଇ ନୂଆପଡ଼ାବାସୀଙ୍କ ତରଫରୁ ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଠିଆ କରାଇ ଦେଲା । ଏ ମଧ୍ୟରେ ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଓ ଅନେକ ଛାତ୍ର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଉଥିଲେ । ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ସରୁଥିରେ ହାରି କ୍ବାର୍ଟର୍କୁ ମୂଳ କରି ମୋତେ ନୂଆପଡ଼ାରୁ ହଟାଇବା ପାଇଁ ମଞ୍ଜଳ ନିରୀକ୍ଷକଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ଭବାନୀପାଟଣାରେ ଶିକ୍ଷାମଞ୍ଜଳ ତପ୍ତର ଖୋଲି ସାରିଥିଲା । ଆଲୋଚ୍ୟ ସମୟରେ କୁମାରୀ ଅଳକା ଜେନା ନାମରେ ଜଣେ ମହିତ୍ତ୍ବସା ମହିଳା ମଞ୍ଜଳ ନିରୀକ୍ଷକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପରି ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ବିଶ୍ବରଣାଳା ନାରୀ ମୁଁ ଖୁବ୍ କମ୍ ଦେଖିଛି । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ମୁଁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଥିବାର ପ୍ରମାଣ ସହିତ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ମୋ ନିଷାର ଛାପସରୁ ଦେଖି ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ବିରତ ହେଲେ । ସେ ଗଭୀର ସନ୍ତୋଷ ଭାବ ନେଇ ମୁଁ କେଉଁ ସାନକୁ ବଦଳି ହେବାକୁ ଚାହୁଁଛି ଲେଖି ଜଣାଇବାକୁ କହିଥିଲେ । ମୁଁ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇନଥିଲି । ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନୂତନ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଆଠ ପିରିୟଡ୍ ପଢ଼ାଇବାର କ୍ଷମତା ଆଉ ନଥିଲା । ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ର ବର୍ଷ କଟାଇ ସାରିଥିଲି । ମୁଁ ସବ୍-ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଭାବେ ବଦଳି ଗୁଆଁଲି ଓ କେଉଁ ପରିସ୍ଥିତିରେ ମୁଁ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିଥିଲି ଜଣାଇଲି । ସାନ ସମ୍ପର୍କରେ ଅଗ୍ରାଧିକାର କ୍ରମରେ ଗୁରିଗୋଟି ସାନର ନାମ ଦେଲି- କୁନାଗଡ଼, କଲ୍ଲୀପଡ଼ା, ପାଣ୍ଡିକୁଡ଼ି, ଭବାନୀପାଟଣା ଅଫିସ ସର୍ଲଗ୍ ପୋଷ୍ଟ ଯହିଁରେ ମୁଁ ୬୫-୭୦ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ କଟାଇଥିଲି । ଉଦାର ହୃଦୟା ମଞ୍ଜଳ ନିରୀକ୍ଷକ ସୁବିଶ୍ବର ଦକ୍ଷତା ପ୍ରମାଣିତ କରିଥିଲେ ।

ଅଭୟ ହସ୍ତର କରାମର୍ତ୍ତ :

ନୂଆପଡ଼ା ଛାଡ଼ିବା ମୋ ପାଇଁ ଆନନ୍ଦର କଥା ନଥିଲା । ଯଦିଓ ମୁଁ ସେଠି ଧନ କରି ନଥିଲି, ସ୍ବାନ ଜମି ବାଡ଼ି କିଣି ନଥିଲି, ଘର ତିଆରି କରି ନଥିଲି, ଟଙ୍କା ସଞ୍ଚୁ ନଥିଲି, ବନ୍ଧୁ ସମ୍ବନ୍ଧ କରିନଥିଲି । ତେବେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଓ ସର୍ବୋପରି ଅଞ୍ଚଳର ସେବାରେ ସାଧ୍ୟମତେ ନିଜକୁ ନିଯୋଜିତ କରି ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ଓ ମୋହର ଏକ ଆବରଣ ରଚିଥିଲି । ବୁଢ଼ିଆଣା ସୂତାକାଢ଼ି ଜାଲବୁଣି ସେଇ ଜାଲ ଭିତରେ ଖେଳି ବୁଲିଲା ପରି ମୁଁ ନୂଆପଡ଼ା ଭିତରେ ବୁଲିବା ପରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଆତ୍ମାୟତା ଭରି ଯାଉଥିଲା । ଏଠାରେ ମୁଁ କିଛି କରିଛି ଏହାହିଁ ଥିଲା ମୋହ । ଏହି ମୋହ ମଧ୍ୟରେ ସାତବର୍ଷ କଟାଇ ସବୁ ଛାଡ଼ି ଗୁଲି ଆସିବା ସହଜ କଥା ନଥିଲା । ମୋ ଘର ଭବାନୀପାଟଣା । ନବାଳୁ ସେତେବେଳେ ୮୦ ବର୍ଷ, ବୋଉକୁ ଷାଠିଏ । ଭାଇ ଭଉଣୀ, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ସ୍ବେଦ, ମୋ ପିଲାଛୁଆଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ, ସର୍ବୋପରି ମୋ ସାହିତ୍ୟ-ଏସବୁ ଛାଡ଼ି ନୂଆପଡ଼ା ମୋହଗ୍ରସ୍ତ ହେବା ଶରୀର ଅର୍ଥଶୂନ୍ୟ ମନେ କରୁଥିଲେ । ସେହି ଶରୀର ମୋତେ ସେଠାରୁ ଫେରାଇ ଆଣିବାକୁ ଚାହୁଁଲେ, ଯାହା ବ୍ୟସ୍ତବିକ ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା । ଅନେକ ଅସଫଳତା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି ଭଗବାନଙ୍କ ଅଭୟ ହସ୍ତ କିପରି ନିତନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ସମୟରେ ମତେ ଅଶୁଭରୁ ଶୁଭକୁ, ଅବସାଦରୁ ଆନନ୍ଦ ଆଡ଼କୁ ଟାଣିନିଏ ।

ଆନନ୍ଦର କବି ଆନନ୍ଦ ମୋହନ :

ନୂଆପଡ଼ା ଛାଡ଼ିବାବେଳକୁ ମୁଁ ନୂଆପଡ଼ା ମାଟିକୁ ବାରମ୍ବାର ସଲ୍ଲୀମ କରିବି । ତା'ପୂର୍ବରୁ ନୂଆପଡ଼ାର କେତେଜଣ ବନ୍ଧୁ ଶୁଭାକାଂକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାସୁମନ ଅର୍ପଣ କରିବି । ଏମାନେ କେହି ଉଣା ଅଧିକ ନୁହନ୍ତି ତେବେ ପ୍ରଥମ ନାମଟି ସ୍ବର୍ଗତ ଆନନ୍ଦ ମୋହନ ବାରିକ । ତାଙ୍କୁ କବି ସମ୍ରାଟ ବୁଝାଯିବ ନାହିଁ, ତା'ତ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କର । ତା'ଛଡ଼ା ଖଡ଼ିଆଳ ପାଖ ଅଖ୍ୟାତ ବଲାନ ପଡ଼ା ଗ୍ରାମର ସେ ଏକ ବନମଲ୍ଲୀ- ସମ୍ରାଟ ହେବାର ଲାଲସା ତାଙ୍କ ନଥିଲା । ତାଙ୍କୁ ଦ୍ଵାଦି ଉପେନ୍ଦ୍ର କହିବା ମଧ୍ୟ ଯଥାର୍ଥ ନୁହେଁ । କାରଣ ତାଙ୍କ ରାଜା ବ୍ରଜରାଜ ଏ ଉପାଧିଟି ତାଙ୍କଠାରୁ ନେଇ ଯାଉଥିଲେ । ତେବେ କିଏ ତାଙ୍କୁ ନାମ ଦେଉ ନଦେଉ ମୁଁ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ନାମକୁ ସାର୍ଥକ କଲାଭଳି ଉପାଧିଟିଏ ଖଣି ଦେବି- ଆନନ୍ଦର କବି ଆନନ୍ଦ ମୋହନ । ଏଭାବରୁ ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତିଗୁରଣ କରିବି । ଅନସ୍ମାତ ଦିନେ ସେ ମୋ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ତାଙ୍କ ରଚିତ 'ଭ୍ରାତୃଭକ୍ତି' କାବ୍ୟର ଏକ ଅର୍ଥ ମୁଦ୍ରିତ ପୁସ୍ତକ ଓ ତାଙ୍କ ଲିଖିତ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ଦେଇ ଆବଶ୍ୟକ ସଂଶୋଧନ କରି କିଛି ମତାମତ ଲେଖିବା ଓ କିଛି ଆଲୋଚନା ଦ୍ଵାରା ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ତାଙ୍କ ପରିଚିତ କରାଇବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ ଜଣାଇଲେ । ମୁଁ କାବ୍ୟଟି ପାଇଁ କଅଣ କଲି ବା ନ କଲି ତା' ବଡ଼ କଥା ନୁହେଁ । ତେବେ 'ଭ୍ରାତୃଭକ୍ତି' କାବ୍ୟରେ 'ସତ୍ୟକଥା' ନାମରେ ପୃଷ୍ଠାଟିଏର ସଂଯୋଗ ମୋର ଅନ୍ଧୋଭାଗ୍ୟ ଯାହାର ସ୍ମରଣ ମାତ୍ରେ ଉଲ୍ଲସିତ ହେଉଛି । ଉକ୍ତିତ ହେଲା-

ଶ୍ରୀରାମ ବିଶ୍ଵର ଯାହା ତାହା ଘଟେ ନିତ୍ୟ
କେବେ କ'ଣ କିସ ହେବ କେ କହିବ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ।

ଆତ୍ମକଥା □ ୧୩୦

ସୁକୁତ ଫଳେ ପଶ୍ୟନ୍ତେ ଦେଲେ ଶୁଣିଗ୍ରାହୀ । ତାଙ୍କ ନରେ ଅର୍ପିତେଲେ 'ଭ୍ରାତୃଭକ୍ତି' ବହି ।
 ଶ୍ରୀ କାଳି ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର ଜାଣି ତାଙ୍କ ନାମ । ଆନନ୍ଦ ମନେ ଆନନ୍ଦ ଜନ୍ମେ ଅବିରାମ ।
 ଆହ୍ଲାଦ ଜନ୍ମିଛି ନିଶ୍ଚୟ ଆଶାହେବ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଭିରଜିବା ହେବ କାବ୍ୟ ଯେଣୁ ରାମଗୁଣ ।
 ମୋ ଅନୁରୋଧ ରଖିବେ ନେହିଁବ ତା' ମିଥ୍ୟା । ଭିରଜିବ ରହିଥାଉ ସତ୍ୟସୁତ କଥା ।
 ସମାଲୋଚନ କରିବେ କାବ୍ୟକୁ ମୋହର । କାଳି ପ୍ରସାଦେ ଅର୍ପିଲେ ଏହି ଗୁରୁଭାର ।

ଅବନୀ ବନାରେ ଦୋଷ ତୁଟି ନାନା କାବ୍ୟେ ଯହିଁ ଥିବ ଯାହା

ତୁଟିକୁ ମାର୍ଜନା କରି ମହାମନା ଶୁଦ୍ଧ କରିଦେବେ ତାହା ।

ଏହି ସାହିତ୍ୟ ସାଧକ ଆନନ୍ଦ ମୋହନ, ଆନନ୍ଦ ତରଙ୍ଗ, ଜୟମାଳା, ଭ୍ରାତୃଭକ୍ତି ବିତୁଳେଶା,
 କବିତା ବଲ୍ଲୀ, ସାବିତ୍ରୀବ୍ରତ, ଭାଇ ଜାଗତିଆ, କେତାବ୍ରତ ଆଦି କାବ୍ୟ ଓ ଉଷା ପୁସ୍ତକ
 ସହ ଉଷା ଅନିରୁଦ୍ଧ, ସାବିତ୍ରୀ ସତ୍ୟବାନ ଆଦି ଗୀତିନାଟ୍ୟ ରଚନା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ କୃତିର
 ସମାକ୍ଷୀ କରି ସଂସ୍କୃତରେ ଗୋଟିଏ ପଦ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇପାରେ ।

ସମୁଲ୍ଲାସୋ ବାଗ୍ୟ ସରସ ମଧୁନିଷ୍ୟନ୍ଦ ଲହରୀ

ସମୁଦ୍ବେଷ ଦୈଷା ସକଳ ରସ ପୋଷୋପ ଜନକ

ନକେଷା ମାଧତେ ମନସି ପରିତୋଷ' ନବରତେ

ବିଳାସେ ରୁଦ୍ମିଳତ୍ ବିକଚିତ ମଧୁଲି ପରିମଳଃ ।

ଏହି ପଦଟି ତାଙ୍କ 'ଭ୍ରାତୃଭକ୍ତି' କାବ୍ୟ ପାଇଁ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରୟୁଜ୍ୟ । ରୀତିଯୁଗାୟ କାବ୍ୟଧାରା
 ଅନୁସରଣରେ ଏହା ଲିଖିତ । ଅଚର୍ଚ୍ଚିତ, ବହିର୍ଚ୍ଚିତ, ବ୍ୟାଘ୍ରଗତି, ଅବନୀ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର,
 ସମକ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ତୃତୀକ୍ଷର, ଅମିତ୍ରୀକ୍ଷର, ଗୋମୁଦ୍ରବନ୍ଧ, ବିରୋଧାଭାଷ, ଦତ୍ତାକ୍ଷର, ରୂପକ,
 ଉପମା ଆଦି ନାନା ରୀତିର ସଫଳ ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଛି ସାହିତ୍ୟ କଳା ବୈବିଧ୍ୟ ନେଇ ।
 ରାମଙ୍କ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଭାବ ଓ ଭରତଙ୍କ ଭ୍ରାତୃଭକ୍ତି କାବ୍ୟର ବିଷୟବସ୍ତୁ । କବି ଇହଧାମ
 ତ୍ୟାଗ କଲେଣି । କବିକୃତି ଆଲୋଚିତ ହୋଇନାହିଁ । ନ୍ୟନାଥାତୁ ତେଷ୍ଟାକରି ବିଫଳ ମନୋରଥ
 ହୋଇ ହାତକୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି କବି ହଜାରେ ଖଣ୍ଡ ବହି ଛାପିଥିଲେ । କେତେଖଣ୍ଡ ଘନ କରିଥିବେ,
 କେତେଖଣ୍ଡ ଘରେ ଜମା ଥିବ କାଳ ଜାଣି କରିବା ପାଇଁ । ମୃତ୍ୟୁଶୟ୍ୟାରୁ ଅବଶ୍ୟ ବହିଗୁଡ଼ିକ
 ଉପରେ ଆଖି ପଡ଼ିଥିବ । ମ୍ୟାକ୍‌ବେଥ୍‌ରେ ସେକ୍ସପିୟର କହନ୍ତି- Life is but a walk-
 ing shadow, a poor player that struts and frets his hour upon
 the stage, And then is heard nomore, it is a tale told by an idiot
 full of sound and fury signifying nothing.

ସମୟର ନକ୍ଷତ୍ରରେ କାଳଜୟା ଗଦାଧର :

ଆଉ ଜଣେ ନୟମାଙ୍କ ସୂଚନା- ସ୍ବର୍ଗତ ଗଦାଧର ମିଶ୍ର । ଘର ବର୍ତ୍ତମାନ ନୂଆପଡ଼ା
 ଜିଲ୍ଲା ଓ ଅବିଭକ୍ତ କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାର କୋମନା ଗ୍ରାମରେ । ସେ ଦିନେ ମୋ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି
 ଆମ୍ଭ ପରିଚୟ ସହିତ ଚିନିଖଣ୍ଡି ପୁସ୍ତକ ଦେଇଗଲେ- ଯୌତୁକ, ମହାନଦୀ, ସତ୍ୟାଗ୍ରା । ଛୋଟ
 ଅନୁରୋଧଧର୍ମ ଥିଲା- 'ବହିଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋଚନା କରିବେ ।' ଆମ ଦେଶରେ ଯାହା ଶୁଲେ

ସବୁ ବେପାର ଭଳି । ଆଲୋଚନା, ସମାଲୋଚନା, ସାହିତ୍ୟ ସଭା, ପୁସ୍ତକ ଉଦ୍ଘୋଷନା- ସବୁଠାରେ ଦେଶ, ସ୍ଥାନ, କାଳ, ପାତ୍ର, କ୍ଷମତା, ଧନ, ମାନ, ନାମ, ଯୋଗ୍ୟତା, ଉପାଧି, ପ୍ରତିପତ୍ତି ଖୋଜାଯାଏ । ସବୁଠି ଫାଇଦାର ଚିନ୍ତା । କିଛି ନଥାଉ ଆଗକୁ ପଛକୁ, କିଛି ନାମି ଲୋକ ଥିଲେ ତଳେ । ଏବକୁ ସବୁ ଯାଇ ସାହିତ୍ୟରେ ଲବି ବୋଲି ପଦଟିଏ ଉଠିଲାଣି । ଏହାବଳରେ ଉତ୍ତର ସବୁ ଜଗତରେ ଆପଣାର ସ୍ଥାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ସମ୍ଭବ ବୋଲି ଲୋକେ କହିଲେଣି । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଫେସର ଭୁବନେଶ୍ୱର ବେହେରା କୁଳପତି ଥିଲେ ‘ସପ୍ତର୍ଷି’ରେ ମୋର ଅନେକ ସମାଲୋଚନା ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ କବିତା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଅବସର ନେବା ପରେ ମୋ ଲେଖା ସପ୍ତର୍ଷିରେ ବାହାରିପାରିଲା ନାହିଁ । ଯୁବ ସାହିତ୍ୟିକ ଡ. ମହେନ୍ଦ୍ର କୁମାର ମିଶ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିକ୍ଷାନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟରେ ଅବସାପିତ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜନଶିକ୍ଷା ସାଧନ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଥିଲେ ‘ଜନଚେତନା’ ପତ୍ରିକାରେ ମୋ ଲେଖା ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ସେ ଗୁଲିଯିବା ପରେ ସେ ବ୍ୟବ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଡ. ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ଦାସଙ୍କ ସହିତ ସଂଯୋଗତଃ ପତ୍ରାଳାପ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଲେଖିଥିଲେ- “ଭୁବନେଶ୍ୱର, କଟକର ପତ୍ର ପତ୍ରିକାର ଦାୟିତ୍ୱ ଏବେ ଯୁବକଙ୍କ ହାତରେ । ତାଙ୍କ ଗୁରୁପଦେ ଯୁବଲେଖକଙ୍କ ଭିତ୍ତ । ଲେଖାଟିଏ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ବାହାରିଲେ ସେମାନେ କୃତକୃତ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ଏଥିରେ ଭଲ ମନ୍ଦ ବନ୍ଧାବନ୍ଧି ଅପେକ୍ଷା ଧରାଧରି ମୂଳ ହୁଏ ।” ସେ କାଳେ ମୋ ପ୍ରକାଶିତ ପ୍ରବନ୍ଧମାନ ଦେଖି ଗଦାଧର ଭାବିଥିଲେ ମୁଁ ତାଙ୍କ କାବ୍ୟ କୃତି ଆଲୋଚନା କରିପାରିବି । ଗଦାଧର କୃତିର ଆଲୋଚନା କରି ମୁଁ କେତୋଟି ଲେଖା ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରପତ୍ରିକାକୁ ପଠାଇଥିଲି, ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର ସୁଯୋଗ ନଥିଲା । କେବଳ ସେ କାହିଁକି-ପାଇକ କରି ଭାବରେ ସୁପରିଚିତ ବାଣପୁରର କବି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଶ୍ରାବ୍ଧ ଦଶାହରେ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦୈନିକକୁ ପଠାଇଥିଲି ତା’ ତ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ନାହିଁ କବିଙ୍କ ପ୍ରତି ସାଧାରଣ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସେହି ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ କରି ନଥିଲା । ଦଶାହ ମଧ୍ୟରେ ବା ବାର୍ଷିକ ଶ୍ରାବ୍ଧ କାଳରେ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ପାଶୋରି ଗଲେଣି । ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ଓ ଗଦାଧର ଏକାମାଟିର । କଳାହାଣ୍ଡି ମାଟିର ଏ ଦୋଷ ଯେ ଗଛ ଏଠି ଉଧାଏ କିନ୍ତୁ ହଣା ହେବା ପାଇଁ । ଗଦାଧରଙ୍କ ସୁଯୋଗ୍ୟ ପୌତ୍ର ଆଶୁତୋଷ, ‘ଗଦାଧର ସ୍ମୃତି ସମିତି’ ନାମରେ ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ି ପିତୃଗଣ ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା । ସେ ଗଦାଧର ଶ୍ରାବ୍ଧ ଦିବସରେ ଗଦାଧର ସାହିତ୍ୟକୃତିର ଆଲୋଚନା, ସ୍ମରଣିକା ପ୍ରକାଶନ, କବି ସମ୍ମିଳନା ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଏକ ସାହିତ୍ୟ ସଂଗୋଷ୍ଠୀ ଆୟୋଜନ କରି ଆୟୁଛନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଅଗ୍ରଗତି ଓ ଆଶୁତୋଷଙ୍କ ଉତ୍ସାହ ଦେଖି ମନେହୁଏ ସମୟ କ୍ରମେ ସେ ଗଦାଧରଙ୍କୁ କେବଳ ପରିଚିତ କରାଇବେ ତା’ ନୁହେଁ ବରଂ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ମାଧ୍ୟମରେ ଏକ ସାହିତ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ସୂତ୍ରପାତ କରାଇ ପୂଜ୍ୟପୂଜା ମାର୍ଗ ପ୍ରଶସ୍ତ କରିବେ । ଗଦାଧର ସ୍ମୃତି ମୋ ଜୀବନର ଏକ ଆଶୀର୍ବାଦ ।

ସାହିତ୍ୟର ନିସ୍ୱାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତରକ :

ଅନେକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେଇ ଜଣକ ଯା’ର ଅଖଣ୍ଡ ଅମାପ ସ୍ନେହ ଶ୍ରଦ୍ଧା ମୋ

ଆତ୍ମନଥା □ ୧୩୨

ଜୀବନକୁ ଅଶେଷ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲା, ସେ- ସୁଦର୍ଶନ ମହାପାତ୍ର । ସୌମ୍ୟ, ସୁଦର୍ଶନ, ତାର୍ଦ୍ଧ, ଜାଣି ଜଗାଗ୍ରସ୍ତ ଦେହ । ସେ ଥିଲେ ନୂଆପଡ଼ାର ସବୁଠିଉଁଜନ ପଞ୍ଚାୟତ ଅଫିସର । ନୂଆପଡ଼ାରୁ ଅବସର ନେଇ ସେ ଫେରିଥିଲେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କୋଳକୁ । ‘ଅବସର ପରେ କଅଣ କରିବେ ?’ ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ସେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ଗୋଟିଏ ପଟେ ଜଗନ୍ନାଥ ଅନ୍ୟପଟେ ଲିଙ୍ଗରାଜ ଦୁର୍ଦ୍ଦିଙ୍କ ପାତଳରେ କରିଯିବ । ନୂଆପଡ଼ାରୁ ସେ ଅବସର ନେଇ ଗଲାପରେ ସତକୁ ସତ ଯେତେଥର ପୁରୀ ବା ଭୁବନେଶ୍ୱର ଯାଇଛି ଜଗନ୍ନାଥ ବା ଲିଙ୍ଗରାଜ ବେଢ଼ାରେ ଆରାଧନାରତ ଥିବା ଦେଖିଛି । ସୁଦର୍ଶନ ମହାପାତ୍ର କବି ବା ସାହିତ୍ୟିକ ନଥିଲେ, ତେବେ ସାହିତ୍ୟ ଓ ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଥିଲା ଅମାପ ଶ୍ରଦ୍ଧା । ସେ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଗୁରୁକ ନଥିଲେ, ତେବେ କବି ସାହିତ୍ୟିକ ମାନଙ୍କର ନିକଟତର ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ଓ ସାଧ୍ୟମତେ ତାଙ୍କୁ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ପରିଚିତ କରାଇବା ସହ ପରସ୍ପରଙ୍କୁ ନିକଟତର କରିବା ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା । ପ୍ରତି ଦଶହଜାର ଜଣରେ ଜଣେ ତାଙ୍କ ପରି ନିସ୍ୱାର୍ଥପର ଭାବରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୁକ୍ତିଗଲେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନର ଦୁଃଖ ଦୈନ୍ୟ, ଅପସରି ଯାଆନ୍ତା । ଏବେ ଯେଉଁମାନେ ଏଭଳି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ନିଜକୁ ଉଚ୍ଚତ ଉଚ୍ଚାଗର କରିବାକୁ ଉତ୍ସୁକ, ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଲାଭାଣୀ, ପ୍ରତ୍ୟାଣୀ । ମହାପାତ୍ରେ ନିଷ୍ଠାପର, ନିସ୍ୱାର୍ଥପର ଭାବରେ ସମଗ୍ର ଜୀବନକାଳ ପ୍ରଗୁରୁକର ଭୂମିକା ନେଇ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା କଲେ । ସୁଦର୍ଶନ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ସବୁଠାରୁ ପ୍ରିୟ ଓ ପରିଚିତ କବି ଥିଲେ- କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ । ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଯୋଜନାର ମୂଳ କାମ ଥିଲା, ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କୁ ସର୍ବସାଧାରଣରେ ପରିଚିତ କରାଇବା । ମୋ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ କାଳରେ ମହାପାତ୍ରେ ମହତାବ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଡେପୁଟିର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରୀ ବୈକୁଣ୍ଠ ନାଥ ସେନାପତିଙ୍କ ସହିତ, ତ୍ରିପାଠୀ କବିଙ୍କ କେତେକ କବିତାର ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦ ପାଇଁ ପତ୍ରାଳାପ କରୁଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ସେନାପତି, କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର କବିମାନସର ଅନୁଗତ ଥିଲେ । ଆଲୋଚ୍ୟ ସମୟକୁ ସେ ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ ‘ମୂଷାହାଡ଼ି’ ଆଦି କେତୋଟି କବିତାର ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ଏହା ପ୍ରାଣର ବାଣୀ The Message of life ନାମରେ The Chariot ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ପରିଚୟ ବିନା ମୁଁ ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ସେନାପତିଙ୍କୁ ତ ଆପୋ ବିହ୍ନିପାରି ନଥାନ୍ତି, କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ ମଧ୍ୟ ଦରବିହ୍ନ ହୋଇ ରହି ଯାଇଥାନ୍ତେ । ତ୍ରିପାଠୀ କବିଙ୍କ କବିତା ମାନସକୁ ନିକଟରୁ ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ସୁଦର୍ଶନ ମହାପାତ୍ର ହିଁ କରାଇଥିଲେ । କବିଙ୍କ କବି ମାନସରୁ ପଦେ ଯାହା ଥିଲା କବିଙ୍କ କାଳ୍ପନିକ ଆଦର୍ଶ- ‘ଯହିଁ ଧନୀ କାଙ୍ଗାଳ ସମାସାନ ସମ ଆସନେ

ଯହିଁ ଧରଣୀ ଶୁଲିଛି ସତ୍ୟ ଓ ନ୍ୟାୟ ଶାସନେ

ଯହିଁ ସ୍ୱାଧୀନ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବାଜଇ ମଉ ଗରବେ

ଯହିଁ ସଂଯମ ସହ ସାଧନା ଖେଳଇ ନାରବେ ।

ସୁଦର୍ଶନ ମହାପାତ୍ରଙ୍କୁ ଏକ ପତ୍ରରେ ଶ୍ରୀ ବୈକୁଣ୍ଠ ନାଥ ସେନାପତି, ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ ଆମ୍ଭର ପି କବିତାର ଅନୁବାଦ ପଠାଇଥିଲେ । ତା’ର ସ୍ୱରୂପ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାର ଲୋଭ ସମ୍ଭରଣ

ଆମ୍ଭଙ୍କ ଆମ୍ଭଙ୍କ ୧୩୩

କରିପାରୁ ନାହିଁ- I have asked a question to self so oft,
 Who am I that comes with what content
 To this Earth, and who hath here me sent
 In what endless I'll got my self lost ?
 And when on this Earth, I will be reborn
 She who hath brought me up with bliss and love
 Year by year, for a host of ages bare;
 Or to this Earth I shall never return ?

x x x Well to know all these things, I have no need
 Ah, let me bloom my own lusture and there with proceed.

ଏ ମଧ୍ୟରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱନାଳ ଅନ୍ତର ହୋଇଛି । ସୁଦର୍ଶନ ମହାପାତ୍ର ସ୍ୱର୍ଗରେ । ସେନାପତିଙ୍କ ସହିତ
 ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ତଥାପି ମାଟିର ଜଣେ କବିକୁ ବିଶ୍ୱବିଶ୍ରୁତ କରାଇବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ
 ପାଧନାକୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଉଛି । ତେବେ ଏ ସମସ୍ତର ମୂଳ ଉତ୍ସ, ପ୍ରେରଣାର କଳ୍ପବଟ ସୁଦର୍ଶନ
 ମହାପାତ୍ରଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇ ତାଙ୍କ ଅମର ଆତ୍ମାର ଆଶୀର୍ବାଦ କାମନା କରୁଛି । ତାଙ୍କ କଥା
 ଭାବିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତି ବରମ୍ବର ଉଜାଡିତ ହୋଇ ନୂଆପଡ଼ା କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଛି ।
 ତାଙ୍କୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାର ଲୋଭ ମୁଁ ସମ୍ଭରଣ କରିପାରୁ ନାହିଁ । ହଠାତ୍ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମୁଁ
 ତାଙ୍କୁ ଶଙ୍କରାଶ୍ରମୀୟଙ୍କ ମାତୃଦେବୀ ଓ ମୋ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଦିତ ଅଂଶ ପଢ଼ି ଶୁଣାଉଥିଲି । ଏ ପଦଟି
 ପଢ଼ିଲାବେଳେ ସେ ଆନନ୍ଦିତ ହେଉ ନଥିଲେ ।

ବିତା ଭଗ୍ନ ଲେପୋ ଗରଳ ମଶାଳ ଚିନ୍ତାପଟ ଧରୋ
 ଜବାଧାରା ନୟେ ଭୁଜଗ ପତିହାରା ପଶୁପତିଃ
 କପାଳା ଭୂତେଶୋ ଭଜତି ଜଗତାଶୈଳ ପଦବାଂ
 ଭବାନୀ : ତୃତ୍ୱାଶି ଗ୍ରହଣ ପରିପାଟୀ ଫଳମିତଂ ।

ମୋ ଅନୁକରଣ ଥିଲା-

“ମାଆଗୋ ବିତାଭଗ୍ନ ଅଙ୍ଗଲେପନ, ନାକନୟ କରି ସେ ବିଷକ୍ଷଣ
 ପଶୁଙ୍କ ପତି ଶିରେ ଜବା ସମ୍ଭାର । ନୟେ ଭୁଜଗପତି ହର ଯାହାର
 କପାଳଧାରା ଭୂତଗଣଙ୍କ ପତି । ଜଗତେ ବୋଲାଣ୍ଟି ତ ଜଗତ ପତି
 ମାତ ଭବାନୀ ତୁମ ହସ୍ତ ଧାରଣ । ଜନନୀ ଏହା ମାତୁ ଅଟେ ନାରଣ ।
 ମହାପାତ୍ରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ, କାଳିତାକୁ ! ପରମ ଅଦ୍ୱୈତବାଦୀ, ଧର୍ମର ରକ୍ଷକ ଶଙ୍କରାଶ୍ରମୀୟ
 ଯାହାଙ୍କୁ ସ୍ୱୟଂ ଶଙ୍କରଙ୍କ ପ୍ରତିରୂପ କୁହାଯାଏ, ଶଙ୍କରଙ୍କ ପ୍ରତି ଏଡ଼େ ଅବିଶ୍ୱାସ ନଲେ ନାହିଁ ।
 ଶିବାଙ୍କ ପାଣିଗ୍ରହଣ କରିନଥିଲେ ସତେ ନଂଶ ଶିବାଙ୍କ ଶିବତ୍ୱ ଉଣା ପଡ଼ିଥାଆନ୍ତା । ଏ
 ଜଞ୍ଜାଳରେ ମୁଁ ପଢ଼ିବାକୁ ଚାହୁଁ ନଥିଲି । ତେବେ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ସହିତ କବୀରାଧିକାର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି
 ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମୋ ପାଇଁ ମଙ୍ଗଳସ୍ୱରୂପ ଥିଲା ।

ଭୂଇଁ ଯିବା ମୋର ସ୍ୱଭାବ :

ନୂଆପଡ଼ାରେ ଛାତ୍ର, ଶିକ୍ଷକ, ଗ୍ରାମବାସୀ, ପ୍ରଶାସକ, ପରଜାତୀ ନିର୍ମାଣାଗଣ ବିଭିନ୍ନ ପଦର ଶିକ୍ଷକ ବର୍ଗ ଯେଉଁ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଶ୍ରମ ଦେଇଛନ୍ତି ତା'ର ପଟାତର ନାହିଁ । ନୂଆପଡ଼ାର ଉଚ୍ଚପଦବତୀ ଜଣାକର୍ମୀ ଯେ ମହାଜାଳ ଭୈରବ, ତାଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ଜୀବନର ନନ୍ଦିତ ତଥା ଏଗାର ଭାଗରୁ ଭାଗଟିଏ କାଟିବି ପରମ ସୁଖ ଓ ଶାନ୍ତି ମଧ୍ୟରେ । ନୂଆପଡ଼ାର ଉଚ୍ଚଶା, ମୋର ପିଲାଙ୍କ ନିରାପତ ନିରୋଗ ଓ ଆନନ୍ଦର ଚିନ୍ତା ଥିଲା । ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ଆଉ କ'ଣ ସୁନ୍ଦର । ୧୯୭୯ ବୁଦ୍ଧାୟ ମାସରେ ବତର୍କ ଆଦେଶ ପାଇବି । ତୁଳାଗଡ଼ ସହନିରାକ୍ଷକ ଭାବେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ହେବ । ଯୌବନକୁ ଏଇଠାରେ ବିସର୍ଜି ଦେଇ । ତା'ପରେ ଖର୍ଚ୍ଚିତ୍ୟର ଶୈଶବ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରୌଢ଼ତ୍ୱ ନେଇ ତୁଳାଗଡ଼ ଯିବି । ବତର୍କ ହେବ ଜଣାଥିଲା । ଗ୍ରାସ୍ତ୍ରାବଳୀରେ ସତ୍ତ୍ୱକ ପଥରେ ପ୍ରକ ଯୋଗେ ଜିନିଷପତ୍ର ପଠାଇ ଦେଇଥିଲା । ବର୍ଷା ହେଲେ ସତ୍ତ୍ୱକ ପଥ ଉଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଆଦେଶ ମିଳିବା ପରେ ନେଇ ଯୋଗେ ପିଲାଙ୍କୁ ଧରି ଭବାନୀପାଟଣା ଫେରିବି । ନୂଆପଡ଼ା ଛାଡ଼ିବାବେଳେ ଡି.ପି.ପି. ପଣ୍ଡାଙ୍କୁ ଖୋଜିଲି- ସମ୍ଭାନ ଜଣାଇ ବିଦାୟ ନେବା ପାଇଁ । ସେ ବିଦେଶୋଦ୍ଧାୟ ହେଉ ବା ମୋ ପାଇଁ ନିଶ୍ଚୟ ଅତିଶୁଭ ଯୋଗୁଁ ଇଚ୍ଛା ବା ଗ୍ରାନ୍ତିରେ ହେଉ ମୋତେ ଦେଖା ଦେବାକୁ ନଗୁହଁ ଅବଶ୍ୟକ ହୋଇଗଲେ । ପରେ ଶୁଣିଲି ମୁଁ କ୍ଳାନ୍ତିପି ଛାଡ଼ି ଭେଜକେସନରେ ପହଞ୍ଚିବାବେଳକୁ ସେ କ୍ଳାନ୍ତିପିରେ ପହଞ୍ଚି, ତାକୁ ଧୂଆଧୋଳ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛଳ କରି ଉଠି ଦେବାରେ ଲାଗିଗଲେ । ଏକ ମାଧ୍ୟମିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣର ଜଣେ ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରଦେଶରେ ଯାହାସବୁ କରିଥିଲି, ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଭାଙ୍ଗିଯିବାକୁ ଶୁଦ୍ଧ ସମୟ ଲାଗି ନଥିବା ଶୁଣିଲି । କୌଣସି ଜିନିଷର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ଅହରହ ଯତ୍ନ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ମୁଁ ଫେରିବାର ଶୁଦ୍ଧ ନମ୍ବର ଦିନରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଯଥାପୂର୍ବ 'ତଥାପର' ହେବାର ଶୁଣିଲି । ସମ୍ଭାନ ଖୋଜି ନାହିଁ, ମିଳି ନାହିଁ, ମିଳିବାର ନାହିଁ । କାଳକଣ୍ଠ ଯଶ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନରେ ଯାହା କହୁଛି ତହିଁରୁ କେତେଧାଡ଼ି- "ଭୂଇଁଯିବା କେବଳ ମୋ ସ୍ୱଭାବ ନୁହେଁ ସାଧନ । ପ୍ରକାଶ ଭୂଇଁ ନଗଲେ ପରିସ୍ଥିତି ବେଳେବେଳେ ଅସମ୍ଭବ ହୁଏ । XXX ବେଧହୁଏ ଏହି କଥା ଦୁଇପାରି ଆମ ପୂର୍ବସୂଚନାମାନେ ସୁଚିତକ୍ଷାର ବିରୋଧୁ ଥିଲେ । ଇତିହାସର ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ବିରାଜନ ବିକାଶରୁ ସେମାନେ ପସନ୍ଦ କରୁଥିଲେ । ଏ ଦେଶରେ କେତେ ଜାଣି ଅଛି କାହିଁରେ କାହାରି ସୁଚିତକଳ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସଭ୍ୟତା ଓ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶରେ ସମସ୍ତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ସଭ୍ୟତାର ଏହିପରି ବିକାଶ ଭାରତର ଜାତି- ଏହା ଭାରତୀୟ ।" ତେଣୁ କିଏ ମୋତେ ମନେ ରଖିଲା, ନ ରଖିଲା ସେଥିପାଇଁ ମୋର ତିନେ ଦୁଃଖ ନାହିଁ । ମୋର କେବଳ ଏତିକି ଦୁଃଖ ଯେ ଦୁର୍ନୀତିର ଚକ୍ରରେ ଗୁଣ୍ଡାୟମାନ ନହେବାରୁ, ମୁଁ ମୋ ପିଲା ପରିବାର ପାଇଁ କିଛି କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଯେଉଁଥିପାଇଁ ସେମାନେ କହିବେ 'କଲ ଆମ ପାଇଁ କିଛି କରି ନଥିଲେ ।'

ଏଗାର

ସହ-ନିରୀକ୍ଷକ ଭାବେ ଶେଷ ଏଗାରବର୍ଷ

ନୀତିହୀନ ରାଜନୀତିରେ ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା :

ସରକାରୀ ଶୁକ୍ତିରା ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳକୁ ପଚାଶ ବର୍ଷ ହୋଇସାରିଥିଲା । ଡାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ସ୍ନାତକ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ବତିଶ ବର୍ଷ ଶୁକ୍ତିରି କରିବାକୁ ହେଲା । ଆଗରୁ ଦେଖିବାର ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ଶୁକ୍ତିରା କରି ଲୋକେ ପ୍ରମୋଶନ ପାଇ ଉପରକୁ ଉଠୁଥିଲେ । କେତେ ଭାଗ୍ୟବତ୍ ଜନ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ କାହିଁକି କେତେ ପକ୍ଷରେ ଶୁକ୍ତିରା ଆରମ୍ଭ କରି ତୁଳ ତିନୋଟି ପାହାଚ ଡେଇଁ ଶିଖରୁ ତଳ ଆଡ଼କୁ ତୀର୍ଥ୍ୟକ୍ ଗୁହାଣରେ ଗୁହୁଁଥିଲେ । ପ୍ରଥମରୁ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ପାଦ ଦେବାବେଳୁ ଆଶା ଥିଲା ଦିନେ ନା ଦିନେ ବ୍ରଜମୋହନ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପବିତ୍ର ଚଉକିଟିରେ ବସି ଜୀବନ ଧନ୍ୟ କରିବି । ବେତଧରି ବାସୁଦେବ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଧର୍ମ ପତ୍ର ମୁଁ ଦେଖିଛି । ଲୋକନାଥ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କଠୋର ଶୃଙ୍ଖଳା ଅଙ୍ଗେ ନିଭେଇଛି । ଜଗନ୍ନାଥ ହରିଚନ୍ଦନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ସହକାରୀ ମାନେ କିପରି ସଂତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି । ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ କାନୁନ୍‌ଗୋଙ୍କ ବାସ୍ତବ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିଛି । ସବୁତକ ଗୁଣକୁ ଏକାଠି ଠୁଳ କରି ଅଗ୍ରସର ହେବାବେଳକୁ ମରାଠିକା ଭଳି ସେ ଚଉକିଟା ଘୁଞ୍ଚି ଘୁଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲା । କୋଟିଏ ବର୍ଷ ଶୁକ୍ତିରା ହୋଇ ସାରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମୋଶନରେ ତୁରନ୍ତ ତିନୋଟି ପାହାଚରୁ ଗୋଟିଏ ମଧ୍ୟ ଆସୁ ନଥିବାରୁ ମନଭାଙ୍ଗି ପଡୁଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ କେତେ ଦାୟା ମୋ ଭାଗ୍ୟ କେତେ ଦାୟା ତାକୁ ସମୟକୁମ୍ଭେ କହିଛି । ତେବେ ଜନମଙ୍ଗଳ ସରକାର ବୋଲାଉଥିବା ସରକାରୀ କଲ, ନୀତି ନିୟମ ଆଦର୍ଶରୁ ଦୂରରେ ନିଜ ଲାଭ, ରାଜନୀତି ଓ ନିଜ ବଡ଼ପଣ ଆହୁରି କରିବାକୁ 'ଉତ୍ସୃଜ୍ଵଳକ ଶାସନ' ନାମରେ ନୀତିଗୁଡ଼ିକର ଯେତେ 'ଗୋଡ଼ମରୋଡ଼' କଲେ ତା' ଫଳରେ ଏକମାତ୍ର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଅନିୟମିତତା ଓ ଆଦର୍ଶହୀନତା ଦେଖାଗଲା । ଯାରି ଫଳ ସ୍ୱରୂପ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭୁଷ୍ଟୁଡ଼ି ଗଲା । ବିଭାଗରେ ସର୍ବତ୍ର ଆଦର୍ଶ

ଉପରେ ଲୁଗାଘାତ କରି ଶିକ୍ଷା, ଶିକ୍ଷକ, ଶିକ୍ଷାୟତନ ଓ ଶିକ୍ଷା ଶାସନକୁ ନୀତିହୀନ ରାଜନୀତିରେ
ଉଲଟ କରିଦେବା ପରେ ଲଜ୍ଜା ନିବାରଣ ପାଇଁ ବାଟ ଖୋଜିଲେ ମିଳିବ କେଉଁଠି ?

ସେତେ ନଥିଲା, ଏବେ ନାହିଁ, ଏମିତି ଶୁଣିଲେ କେତେ ନାହିଁ

ଆଦର୍ଶର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରତିରୂପ ଦେଖି ଦେଖି ମୁଁ ନିରାଶ ହୋଇଥିବାବେଳେ ଜୁନଗଡ଼କୁ
ପରିବର୍ତ୍ତନ, ମନଟାକୁ ଚଙ୍ଗା କରି ଦେଲା । ଆଗକୁ ଆଗେଇ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ ନଥିବା
ପାଦ ଫେର ଉତ୍ତାପରେ ଭରିଗଲା । ଯୌବନର ପ୍ରାଣମ୍ଭରେ ସ୍ବାକୁ ଧରି ଶୁଶୁର ଘରକୁ
ଗଲାବେଳେ ମନଟା ଯେମିତି ଫୁଲିଯାଏ ସେମିତି ଫୁଲିଗଲା । ଜୁନାଗଡ଼ ପାଖକୁ ମାତ୍ର ସାତ
କିଲୋମିଟର ଦୂର ପଲାଶ ଗାଁ ମୋ ଶୁଶୁର ଘର । ଜୁନାଗଡ଼ ସହରକୁ ଧରି ବଳଦିଆମାଳ,
ନକଟିଗୁଡ଼ା, ତିଡେଗୁଡ଼ା, ମଥୁରା ଗଡ଼, ସରଗିଗୁଡ଼ା, ଭେଜିପଡ଼, ବ୍ରହ୍ମଣୀଗୁଡ଼ା, କଲେଇଗାଁ,
ଛୁରିଆଗଡ଼ ସବୁ ଯେମିତି ମୋ ଶୁଶୁର ଘର । ଗୁଡ଼ାଏ ଶୁଷ୍କା, ଗୁଡ଼ାଏ ସ୍ବେଦ- ମୁଁ ଯେମିତି
ସବୁରି ଢୋରଂପୁଅ ।

ମୋ ଶୁଶୁର ପଲାଶ ଗାଁ ଗାଉଁଟିଆ (ଗ୍ରାମମୁଖ୍ୟ) । ଡ଼ିଡ଼ାୟ ବଡ଼ଶଳା ରଘୁନାଥ
ଓଶ ଜୁନାଗଡ଼ ପଞ୍ଚାୟତ ସମିତି ଦେୟାରମ୍ୟାନ ଭାବେ ଦଶବର୍ଷ ରହି ଅଞ୍ଚଳର ଅବିସମ୍ବଦିତ
ନେତା । ତେଣୁ ସହଜ ସମ୍ପର୍କ ସୂତ୍ରକୁ ନେଇ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିବା ସହଜ ହେବ । ଏଥିପାଇଁ
ମନଟା ଆନନ୍ଦିତ ଥିଲା । ଜୁନାଗଡ଼, ଭବାନୀପାଟଣାରୁ ପଡ଼ିଶା କିଲୋମିଟର ହେଲେ ହେଁ,
ସେଠି ରହିଲେ କିଛି କାମ କରି ହେବ ଭାବି ସପରିବାରରେ ଜୁନାଗଡ଼ ଗଲା । ପଞ୍ଚାୟତ
ସମିତିରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେଲା । ବି.ଡି.ଓ. ଥିଲେ ଧୁଳି ଭାଜନା- ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ମିଶ୍ର,
ଆମ ସାହିଲୋକ । ପରମ ଆତ୍ମୀୟ- କଅଣ କରୁଛୁ ନ କରୁଛୁ ପସରାବେ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ
ଧର୍ମଗଡ଼ ସ୍କୁଲ ସମୂହର ଜିଲ୍ଲା ନିରୀକ୍ଷକ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ଆପଣାର ।
ଖୁବ୍ ହୃଦୟବାଦ୍ କିନ୍ତୁ ନୀତିବାନ ଲୋକ । ଆଦର୍ଶ ନିକଟରେ କଠୋର- ଅନ୍ୟାୟ ସହିବେ
ନାହିଁ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ନ୍ୟାୟ ଦେବାକୁ ଜୁନାଗଡ଼ରେ ରହିବା ପାଇଁ ଲୁକ ପରିସରରେ ଘର
ଖଣ୍ଡିଏ ଗୁଝିଲା । ପକ୍କା କ୍ବାର୍ଟର ଆଠଟି ସେଠି ରହିବେ ଲୁକ୍ ହେଉଲୁକ୍, ଆକାଉଣ୍ଟାଣ୍ଟ,
ଏସ୍.ଇ.ଓ., ଓଭରସିୟର, ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତ ଏକ୍ସଚେଞ୍ଜସର୍ ଅଫିସର, କୋ-ଅପରେଟିଭ୍
ଏକ୍ସଚେଞ୍ଜସର୍ ଅଫିସର, ଅଫିସର ଏକ୍ସଚେଞ୍ଜସର୍ ଅଫିସର, ବଜାର ନିରୀକ୍ଷକ । ଏମାନେ
ଲୁକବାଲାଙ୍କ ନିଜ ଲୋକ । ଆଉ ମୁଁ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ପରଲୋକ- ରତର । ଯା'ହେଉ ବଡ଼
ଦୟାକରି ମତେ ଖଣ୍ଡିଏ ମାଟିଘର ବି.ଡି.ଓ. ଦେଖେଇ ଦେଲେ । ଖାଲ, ଖମା, ଉଇହୁଙ୍କା,
ମୂଷାଗାତ, ଅସରଳା ଅସକରା ଭରା । ଏ ଘରଟି ଦଶକୋଠାର ସାହାଲଟିଏରୁ ଯୋଡ଼ିଏ
କୋଠରୀ ମୋ ପାଇଁ । ଗୋଟେ ପଟେ ଲୁକ ପିଅନ, ଆରପଟେ ଲେଡ଼ି ଷ୍ଟାର୍କିସ ପରିବାର
ନେଇ ରହୁଥିଲେ । ମୁଁ ତାଲିମ ପ୍ରାପ୍ତ ସ୍ନାତକ, ବିଭାଗରେ ବରିଷ୍ଠ । ମୋ ଅଧୀନରେ ଦୁଇଶହ
ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷକ, ମୋ ସମ୍ମାନ, ମୋ ଦରମା, ମୋର ବରିଷ୍ଠତା, ମୋ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ପ୍ରତି
ଉପହାସ ହେଲେ ହେଁ, ଘରଟିଏ ଭଡ଼ାକରି ରହିବା ଅପେକ୍ଷା ଏଇ ମାଟି ଘରଟିରେ ପିଲାଙ୍କୁ

ଧରି ରହିଲି । ସବୁ-ଇନ୍ଦ୍ରିୟେକ୍ତର ଗୁଣିବାର ପୂର୍ବ ଅନୁଭୂତି ଥିଲା ଭବନାପାଟଣା ସହରାଞ୍ଚଳର ପାଞ୍ଚ କିଲୋମିଟର ସୀମିତ ଅଞ୍ଚଳରେ । ଏଠାରେ ତିରିଶଟି ସ୍କୁଲ ରେ ଶହେ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ପରିଦର୍ଶନ ଶୁବ୍ ସହଜ ଥିଲା । ଉପରିସ୍ଥ କର୍ମିଗୁଣା କହିଲେ କେବଳ ତି.ଆର.କୁ ଦୁଃଖାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଜୁନାଗଡ଼ ନୁହେଁ ଥିଲା ଏକ ବିରାଟ ନୁହେଁ । ଦୁଇଜଣ ସହ-ନିରୀକ୍ଷକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଥିଲି ନମ୍ବର ୧, ଆଉ ଜଣେ ମହିତଲା ସର୍କିଲ ନମ୍ବର-୨ । ମୋ ଦାୟିତ୍ବରେ ଦୁଇଶହ ବର୍ଗ କିଲୋମିଟର ଅଞ୍ଚଳ ବ୍ୟାପ୍ତ ଏକଶହ ସ୍କୁଲ ଅଢ଼େଇ ଶହ ଶିକ୍ଷକ । ମୁଁ ଜୁନାଗଡ଼ରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲି- ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକରେ ଶିକ୍ଷାଶାସନ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । (ସେବେ ନଥିଲା- ଏବେ ନାହିଁ, ଏମିତି ଗୁଲିଲେ କେବେ ନାହିଁ) ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ଦୁର୍ଗତିର ଏହା ଅନ୍ୟତମ ନୁହେଁ, ଏକମାତ୍ର କାରଣ । ଡା'ଛଡ଼ା କ୍ରମେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଉପରେ ରାଜନୈତିକ ଚଳମାନେ ସରକାରରେ ରହିବାକୁ ଭୋଟବ୍ୟାଙ୍କ କଲେଣି । ଲକ୍ଷେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ତିରିଶକୋଟି ଭୋଟରାଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ତିନିହଜାର ଭୋଟରଙ୍କ ପାଇଁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ । ତେଣୁ ଏମାନଙ୍କୁ ନୀତିରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବରେ ରଖିଲେ ନିଜର ଲାଭ । ଏଭଳି ଅବସ୍ଥାରେ କେହି କିଛି କରି ପାରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତେବେ ନିଷ୍ଠା, ଆଦର୍ଶ ଓ ସାଧୁତାର ଭୂତ ଯା' ଦେହରେ ଲାଗିଯିବ ସିଏ ବାସ୍ତବତାକୁ ଅଣଦେଖା, ଅଣହେଲା କରିବା ନିଶ୍ଚିତ । ମୋର ତାହାହିଁ ହେଲା । ମୁଁ ଦୁନିଆଁଟିକୁ ଠିକ୍ କରିବାକୁ ଯୁଚିଗଲି । ମୋର ନିଜସ୍ବ ସମ୍ପର୍କ ସୂତ୍ରକୁ ଧରି ଜନସମ୍ପର୍କ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ଲାଗିଗଲି । ମୋର ନିଶ୍ଚିତ ଧାରଣା ଯେ ଲୋକେ ଶିକ୍ଷା, ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶିକ୍ଷାୟତନ ପ୍ରତି ସଚେତନ ହେଲେ ହିଁ ଶିକ୍ଷାର କିଛିଟା ଉନ୍ନତି ସମ୍ଭବ ହେବ । ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟ ଜିଲ୍ଲା ଦୁଇଜଣାରେ କଳାହାଣ୍ଡିରେ ଏ ଦିଗଟି ଶୂନ୍ୟପ୍ରାୟ । ଶିକ୍ଷକ କ'ଣ ପାଠଛାଡ଼ି, କେତେ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି, ସତେ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି ଦେଖିବା ଦୂରେ ଥାଉ; ଶିକ୍ଷକ ନିୟମିତ ସ୍କୁଲକୁ ଆସୁଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଏତିକି ଦେଖିବା କଷ୍ଟ ଗ୍ରାମବ୍ୟାପୀ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏବେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ ନାମରେ ସାରା ଶାସନକଳା ଚିକିଏ ଅଧିକ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ପରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନହେଲେ ହେଁ ଅବସ୍ଥା କିଛି ବଦଳିଛି । ଯେଉଁ ସମୟର କଥା କହୁଛି ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଭଲ ରିଫର୍ଭର ତେଲ, ଗହମ, କ୍ଷୀରଗୁଡ଼ ତିଆରିହେଉଥିଲା । ଗହମ ସମସ୍ତେ ଭାଗକରି ଖାଉଥିଲେ କାହାରି ଦୃଷ୍ଟି ନଥିଲା । ସ୍କୁଲ ପରିଗୁଳ୍ମନା କମିତି ବୋଲି କିଛି ନଥିଲା ଅଥଚ ସଭାପତି ବୋଲି ଜଣେ ଗ୍ରାମ ଟାଉନର ରହୁଥିଲେ । ସେ ଗ୍ରାମର ଜଣେ ବଡ଼କୁହା ଲୋକ । ସେ ସବୁକୁ ଥିଲେ ଶିକ୍ଷକ ନିରାପଦ । ତେଣୁ ଏଭଳି ଲୋକଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ସଭାପତି ପଦ ତିଆରିହେଉଥିଲା । ଶିକ୍ଷକ ତାଙ୍କର କିଛି ସାମୟିକ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବେ ଏଭାଆ ହିଁ ସର୍ତ୍ତ । ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟ ଏତେ କମ୍ ଯେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଆଦୌ ବାଧୁବ ନାହିଁ । ଗ୍ରାମର ଏହି ମହାନୁଭବ ମହାପ୍ରାଣ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି ଯେ ମାଷ୍ଟର ବିଚରା ପିଲାମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଚଳିବା ଲୋକ । ଭଲମନ୍ଦ ସବୁରି ଅଛି । ସ୍କୁଲକୁ ଶିକ୍ଷକ କିଛି ଦିନ ନ ଆସିଲେ ତ କ୍ଷତି କ'ଣ ? ଏହି ଗାଁ ଗହଳି ପିଲାଗୁଡ଼ିକ ପାଠ ପଢ଼ି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ତ ହେବେ ନାହିଁ, ବର୍ଷେ ଦୁଇବର୍ଷ ଶୁବ୍ ବେଶାରେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପଢ଼ିବେ । ସେଥିପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ ବାପୁଡ଼ା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲେଖାପଢ଼ା କରି ଲାଭ ନଥାଏ ? ପିଠିକୁ ମାର ପେଟକୁ ମାର ନାହିଁ- ଏହାହିଁ

ଧର୍ମ । ସେଇଥିପାଇଁ ମାସ ଶେଷରେ ଡରମା ବିଲ୍‌ଗୁ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିଦେବେ । ବର୍ଷକର ବାରଗୋଟି ବିଲ୍ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରି ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଆଗତୁରା ଧରାଇ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଚଳିବ । ପ୍ରଥମେ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଗଲି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍କୁଲରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ କମିଟିମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରାଇଲି । ମାସ ମାସ ସ୍କୁଲକୁ ସ୍କୁଲ ବୁଲିବୁଲି କମିଟି ସଭ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଡକାଇ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା କରି ତାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ସମ୍ମତରେ ବୁଝାଇଲି । ଏହାଫଳରେ ସମଗ୍ର ସର୍କଲର ସବୁପ୍ରକାର ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ସହଜ ହେଲା । ପରିଦର୍ଶନ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଡକାଇ ଆଣି ସ୍କୁଲର ଭଲମନ୍ଦ କଥା ହେବା ସମ୍ଭବ ହେଲା । ସ୍କୁଲ ସମୟ ବାହାରେ ବାଟପାଟ ହାଟ ଅନ୍ୟତ୍ର ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ବେଳେ ସ୍କୁଲର ପାଠପଢ଼ା, ପିଲାଙ୍କ ଅଗ୍ରଗତି, ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ନିୟମିତତା ଆଦି ଖବର ଗଣ୍ଠିଲି । ସେମାନେ ମୋ ସହିତ କଥା ହେବାର ବିସ୍ମୃତ ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ । ତେବେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ସବୁଷ୍ଟ ନଥିଲେ ଓ ଶେଷକୁ ଏହାହିଁ ଜୁନାଗଡ଼ ଛାଡ଼ିବାର କାରଣ ହୋଇଥିଲା । ଏକଥା ପଛେ କହିବି ।

କହିଲେ କୁଳ କୁଟୁମ୍ବକୁ ଲାଜ, ନ କହିଲେ କୁଳ ଭାସି ଯାଇଛି :

ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ଅଧୋଗତିର ଆଉ ଏକ କାରଣ (ସବୁ ସ୍ତରର ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରୟତ୍ନ) ଥିଲା- ଯେତେ ଦୂରରେ ସ୍କୁଲ ଥାଉ ପଛେ ଶିକ୍ଷକ ସ୍କୁଲକୁ ଯିବେ ସାଇକେଲଟିଏ ଧରି । ଯିବା ଆସିବା ପଡିଶ କୋଶ । ପ୍ରତିଦିନ ଯାଇ ନହେଲେ ଦି ଦିନକୁ ଥରେ ଯିବେ । ଧରାଯାଉ ସାଇକଲର ଏକ ଦୂରତାକୁ ଦୁଇଘଣ୍ଟାରେ ପାର କରାଯାଏ । ସ୍କୁଲ ସମୟ ଦଶଟାରୁ ଗୁରୁଟା ଯାଏ । ଶିକ୍ଷକ ଠିକ୍ ଦଶଟାରେ ଖାଇପିଇ ଘରୁ ବାହାରିବେ ସ୍କୁଲରେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ବାର ବାଜିଥିବ । ସ୍କୁଲରେ ପହଞ୍ଚି କିଛି ସମୟ ବିଶ୍ରାମ କରି ଗାଁ ବୁଲିବେ । ଗ୍ରାମମୁଖ୍ୟ, ସ୍କୁଲ ସଭାପତିଙ୍କୁ ଭେଟିବେ, ପିଲାଙ୍କୁ ଡାକିବେ । ସ୍କୁଲ କକ୍ଷକୁ ଆସି ଶ୍ରେଣୀରେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ହାଜିରା ପକାଇବେ । ନିଜ ସ୍ୱାକ୍ଷର ଦେବେ । ଘଣ୍ଟାଏ ଖଣ୍ଡେ ପାଠପଢ଼ା କଥା ବୁଝିବା ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ବାଜି ସାରିଥିବ । ଘରମୁହାଁ ସାଇକଲ ଧରି ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ଠିକ୍ ଗୁରୁଟା । ଯେଉଁଠାରେ ଦୁଇ ଜଣ ଶିକ୍ଷକ ସେଠାରେ ଅସୁବିଧା କମ୍ । ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଗୁଳିରା କରି ପୁରୀରୁ ଯା'ଆସ କରୁଥିବା ସାନବଡ଼ ଅନେକ କର୍ମଚାରୀ ସରକାରଙ୍କ ଆଖି ସାମ୍ନାରେ ବେଧତଃ ବୁଲୁଥିବାବେଳେ, ଏଭଳି ଶିକ୍ଷକତା କରିବାରେ ତୋଷ କେଉଁଠି ? ଶିଖି ଶିଖି ପଢ଼ିଶାଘରୁ ଶିଖି । ଏବେ ସାଇକଲ ବନ୍ଦ ହୋଇ ବସ୍ ଗୁଲିଲାଣି । ସ୍କୁଲ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳେ ଓ ଫେରିବାବେଳେ ବସ୍ ସମୟକୁ କରି ସ୍କୁଲ ଗୁଲିଛି । ହେଡ଼କ୍ୱାର୍ଟରସି କଟକଣା ଏବେ କାହାରି ପାଇଁ ନାହିଁ । କିଏ କେତେ କାମ କରିବ ତା' ପାଇଁ ମାପଦଣ୍ଡ ଆଦୌ ନାହିଁ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସହରରେ ରହି ଜିଲ୍ଲାର ଯେ କୌଣସି ଅଂଶରେ ଗୁଳିରା କଲେ ସହଜ ବସ୍ ସେବା ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଅର୍ଥସ ଭିତରେ ଉଣା ସମୟ କାଟି, ଗୁ ଖଟି, ପାନବୁଝା, ଜଳଖିଆ ଝୁମୁଡ଼ିରେ ଅର୍ଥସ ବାବୁମାନେ ଭିଡ଼ କରିବାର ଶିକ୍ଷକମାନେ ଦେଖୁଛନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ବଡ଼ବଡ଼ ହାକିମଙ୍କ ରୋସିତେନ୍ତୁ ଫସ୍ତର ଦେଖାଦେଖି ଅନ୍ୟ ଜିଲ୍ଲାସରାୟ ଅର୍ଥସରମାନେ

ଅଫିସ ନଆସି ନିଜ ଘରେ ଦପ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଘରେ ବସି ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଆସିଲେ ସରକାରୀ ଗାଡ଼ିରେ ଡି'ଗୁରିଘଣ୍ଟା ବୁଲି ଆସି ମନକୁ ଫେଣେଇ ଦିଅନ୍ତି । ଭ୍ରମଣାର୍ଥୀ ଯେମିତି ଦର୍ଶନାୟକ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଦେଖୁ ଆସି ବସ୍ରେ ବସିଯାଏ, ପରିଦର୍ଶକ ସେଭଳି ସ୍କୁଲ ପରିଦର୍ଶନ କରନ୍ତି । 'କହିଲେ କୁଳ କୁଟୁମ୍ବକୁ ଲାଜ .....' ଆମ ଶଶତନ୍ତ୍ର ଗୁଲିଛି । ମନ୍ତ୍ରାଠାରୁ ଦପ୍ତର କର୍ମିଗୁରା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦପ୍ତରରେ ବଢ଼ିକରେ କେହି ବେଶୀ ସମୟ ବସି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ପିଗୁରେ ତେଜ ବାହାରିଯିବାର ତର ସମସ୍ତଙ୍କୁ । ଆମ ଶଶତନ୍ତ୍ର ଆମକୁ ଉପରସ୍ତରରେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଗୁରିତା ଓ ତଳସ୍ତରରେ ବିଶ୍ୱାସୀଳା ଧନ କରୁଛି । ଅନେକ ଦେଖା କଲି ସ୍କୁଲ ଥିବା ଗ୍ରାମରେ ରହି ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମାପନ ପାଇଁ- ହେଲା ନାହିଁ । ଏଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଇଁ ବସାଟିଏ ଦେବା ସ୍ୱାଧୀନତାର ପଗୁଣ ବର୍ଷ ପରେ ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ଏହା ସିଧା ସଳଖ ସ୍କୁଲର ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଶ୍ୱାସୀଳାର ଏକ ପ୍ରଧାନ କାରଣ ।

ଅପରେସନ୍ କଳାପଟା :

ସ୍କୁଲ ଗୁଡ଼ିକରେ ଖାତପତ୍ର ବୋଲି କହିଲେ ବୁଝାଉଥିଲା- ଖଣ୍ଡିଏ ଚିରା ଆଡ଼ମିଶନ ରେଜିଷ୍ଟର, ଖଣ୍ଡିଏ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ବହି, ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ର ହାଜିରା ଖାତା । ଷ୍ଟକ ବହି ବୋଲି କିଛି ନଥିଲା । ସ୍କୁଲ ଆରମ୍ଭରୁ ଏଯାବତ୍ ଯାହାସବୁ ସ୍କୁଲକୁ ମିଳିଛି, ତା'ର କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ନଥିଲା । ପରୀକ୍ଷାଫଳ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରମୋଶନ ରେଜିଷ୍ଟର, ହାଜିରାଖାତା, ପ୍ରବେଶିକା ବହି ଓ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନଥିଲା । ଜଣେ ଛାତ୍ର ବା ଛାତ୍ରୀ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ତାରିଖ ନେଇ ପ୍ରବେଶ ଖାତାରେ ନାମ ଲେଖାଇଥିଲେ । ପ୍ରବେଶିକା ବହିରେ ନାମ ନଥାଇ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ଦିଆଯାଇଥିଲା । କହିବା କଥା- ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ସାରା ଓଡ଼ିଶାରେ ଏଭାଆ । ମୋର ସନ୍ଦେହ ହୁଏ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ 'ଅପରେସନ କଳାପଟା' ନାମରେ ଯାହାସବୁ ଦିଆଯାଇଥିଲା ସେସବୁ ଏବେ କିଛି ନଥିବ । ଏହା ମଧ୍ୟ ସତ ଯେ 'ଅପରେସନ୍' କଳାପଟା ନାମରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଟେବୁଲ ବଢ଼ିକ କଳାପଟା ଦିଆଗଲା । ସେ ସବୁ ତିନୁବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ଯେମିତି ଲୋପ ପାଇବ ତା'ର ଆବଶ୍ୟକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରାଜଧାନୀରେ କରା ସରିଥିଲା ।

ଶିକ୍ଷାର ମାନ :

ଏଭଭଳି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାର ମାନ ଯାହା ହେବା କଥା ତା'ତ ଜଣାଶୁଣା । ପଗୁଣ ବର୍ଷ ଧରି ସବୁ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷରେ ନାମ ଲେଖାଇଛନ୍ତି, ଯାହାର ନାମ ଖୋଜିଲେ ହାଜିରା ଖାତାରେ ମିଳିବ । ତଥାପି ପଗୁଣ ବର୍ଷ ପରେ ଶତକଡ଼ା ପଗୁଣ ଭାଗ ନିରକ୍ଷର । ପିଲାଏ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇବନ୍ତି, ନାମ ଲେଖାଇ ପଢ଼ିବନ୍ତି ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ି ନିରକ୍ଷର ହୋଇବନ୍ତି । ପାଠର ମାନ ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରଶ୍ନକଲେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କଠାରୁ ଅନେକ ଉତ୍ତର ମିଳେ । ତଳସ୍ତରର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ପଢ଼ିବାକୁ ମନ ନଥାଏ । ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ନିୟମିତ ନୁହନ୍ତି । ତଳଶ୍ରେଣୀ ଗୁଡ଼ିକରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଉପର ଶ୍ରେଣୀକୁ ଉଠାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିବାରୁ ସେମାନେ ଦୁର୍ବଳ । ଆର୍ଥିକ ଦୁରବସ୍ଥା ଯୋଗୁଁ ଘରେ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଖାତାପତ୍ର ବହିପତ୍ର କିଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଭତ୍ୟାଦି । ସବୁ ସତ କଥା । ତେବେ କିନ୍ତୁ ପାଣ୍ଡବ କିନ୍ତୁ ଦୋଷ କହନ୍ତି ନାହିଁ, ମୁଣ୍ଡକୁ ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ତେବେ ଏସବୁ ହୁଏତ ପୂର୍ବ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକ କଥା କବିଛନ୍ତି ପଚାରିଲେ, ଦୋଷକୁ ଶତକଡ଼ା ହିସାବରେ ବ୍ୟବହାର- ସରକାର, ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ, ପଞ୍ଚାୟତ ସମିତି, ପଞ୍ଚାୟତ ଓ ଶେଷକୁ ଜନତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡକୁ । କିଛି ଶତକଡ଼ା ଦୋଷ ସହ-ନିରାକ୍ଷକଙ୍କ ମୁଣ୍ଡକୁ ଯିବ । ଏତେ ସହ-ନିରାକ୍ଷକ ଆସିଲେଣି କେହି ଭଲ ବୁଝିଛନ୍ତି ଚକ୍ରପୁ, କଳାପତା ନଥାଇ ଶିକ୍ଷକ କିପରି ପାଠ ପଢ଼େଇବେ ? ପାଠ ପଢ଼ାଣୀ କଲାବେଳେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶଗଡ଼, ମୟୂର, ଦ୍ଵିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ଆଠ ଓ ସାତର ଯୋଗ ଫଳ, ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ସାତକ ପଣକିଆ, ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀରେ କବିତାଟିଏର ଆକୃତି, ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀରେ କେତୋଟି ସହଜ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ବନାନ କରିବାକୁ କହି ଉତ୍ତର ପାଇ ନଥିଲି ।

ନେତ ଲୋକ ସଙ୍ଗେ ନଜର କର୍ମ :

ଜୁନାଗଡ଼ ପଞ୍ଚାୟତ ସମିତିର ରାଜୁଡ଼ା କାଳର ଆଠଗୋଟି ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଥିଲା । ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ଏବେ ଏହି ସଂଖ୍ୟା ଦୁଇଶହରୁ କିଛି ଅଧିକ । ସଂଖ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୁଇଶହ ଲୋକସଂଖ୍ୟାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମ ଓ ପଡ଼ାଗ୍ରାମକୁ ସ୍କୁଲ ଦିଆଯାଇଛି । ଧନାତ୍ମକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଉଣା ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ ଗୁଣାତ୍ମକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନାହିଁ । ରାଜୁଡ଼ା ସମୟରେ ଖୋଲ ଯାଉଥିବା ସ୍କୁଲ ପାଇଁ ପାଞ୍ଚ ଏକର ଜମି ଖୁବ୍ ସୁରୁଖୁରୁରେ ତିନିଶ୍ରେଣୀ ଗୁଲି ପାରିବା ପାଇଁ ଏକ ସାମ୍ବା ପକ୍ଷୀ ଗୃହ, ଉଣେ ବା ଦୁଇଜଣ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଇଁ ଟେବୁଲ ଚଉକି, କଳାପତା, କେତେଖଣ୍ଡି ଲୁହା ଗୋଡ଼ଲ ଗା ବେଞ୍ଚ ସହିତ ଗୁଡ଼ାଏ ଉପଯୋଗୀ ବହି ଥିବା ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା କାଠ ବାକ୍ସ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଏସବୁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବୟସ ୬୦ରୁ ୧୦୦ ମଧ୍ୟରେ । ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ପାଞ୍ଚ ଏକର ଜମି ପାଞ୍ଚ ଡିସିମିଲିକୁ ଖସି ଆସିଛି । କେତେ ଜମି ଲୋକଙ୍କୁ ବିକ୍ରି କରି ଦିଆଗଲାବେଳେ କେତେ ଲୋକ ଜବର ଦଖଲରେ ନେଲେ । ରାଜୁଡ଼ା ଅମଳର ଚୌକି ଟେବୁଲ ବେଞ୍ଚ କିଛି ନାହିଁ । ସର ମରାମତି ଅଭାବରୁ ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଛି । ଯଦି ବା କେବେ ମରାମତି ହେଉଛି ସେଥିରୁ ଝିଙ୍କର କାଠକଡ଼ି, ତଟାଣ ପଥର, କବାଟ ଝରକା ବାଡ଼ି ନିଆ ହେଉଛି । ବାକ୍ସରେ ମୂଲ୍ୟବାନ ବହି କିଛି ନାହିଁ । ଏସବୁ ସ୍କୁଲକୁ ଗୋପାଳ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜଙ୍କ ଭାଷାକୋଷ ଏକ ସେଟ୍ ପ୍ରାଚୀ ପ୍ରକାଶନର ସହୃଦକ ବହି, ବାଳକୃଷ୍ଣ କରଙ୍କ ଜହ୍ନମାମୁଁର ଅନେକ ସଂଖ୍ୟା ଶିଶୁ ଉପଯୋଗୀ ଅନେକ ପୁସ୍ତକ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଶୁଣାଯାଏ ଗୋପାଳ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜଙ୍କ ଭାଷାକୋଷ ଯାହାର ମୂଲ୍ୟ କେତେ ହଜାର ଟଙ୍କା ହେବ, ମାତ୍ର କେତେଟଙ୍କାରେ ଦେଇ କିଣିନେଲେ । ଏସବୁ କହିବା ଦୁଇଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଛି । ପ୍ରଥମ- ସ୍ଵାଧୀନୋତ୍ତର କାଳରେ ସ୍କୁଲଟିଏ ଖୋଲିବା ସହିତ ତା' ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଜିନିଷ କେତେ ପରିମାଣରେ କେତେ ଦିନରେ ଦିଆଯିବ ତା'ର ଯୋଜନା ରହିଲା ନାହିଁ । ଦ୍ଵିତୀୟ କଥାଟି ହେଲା- ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ସ୍କୁଲଗୁଡ଼ିକୁ ଯାହା ଦିଆଗଲା, ତା' ଉପରେ ଆଉ ନଜର ରହିଲା ନାହିଁ । ବରଂ ଏସବୁ ଉପରେ ଆଖି ନ ରଖିବାକୁ ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ

କଲେ । ତା' ନଲେ ପରାଣବର୍ଷ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍କୁଲଘର ଗୁଡ଼ିକ ଦଶଧର ଲେଖାଏଁ ଗଢ଼ାହୋଇ ଭଙ୍ଗା ଓ ଭଙ୍ଗା ହୋଇ ଗଢ଼ା ହୋଇନଥାନ୍ତା । ଏବେ ଚାଁରେଇ ସରକାରଙ୍କ ଟଙ୍କା ଆଣି ଇକ୍ଷଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାରେ ଘର ଆସବାବ ଦିଆହୋଇ, ଭୋକିଭାତ ସଭାସମିତି ଗୁଲିଛି । ତା' ନହେଲେ ହାତ ଚିକ୍କଣ ହୁଅନ୍ତା କିପରି ? ଏସବୁର ଫଳ କେବଳ ଚଷ୍ମକୁଟା- ଅର୍ଥନାଶ, ମନଓପ । ଏକଥା କ'ଣ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ? ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବପର ହେବ ଯଦି ତନ୍ତ୍ର ଉପର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋକେ ତୁର ପରସା ଉପୁରି ମମତା ଛାଡ଼ି ନିଷା ଓ ସମାଜ ପାଇଁ ହେଉ ବା ନିଜ ପାଇଁ ହେଉ ଉତ୍ସର୍ଗାକୃତ ମନେଭାବ ନେଇ ସେବା କର୍ମ କରିବେ । ଜୁନଗଡ଼ ଗଲାପରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଏ ସବୁର ଖୋଳତାଡ଼ ଆରମ୍ଭ କଲି ମୋତେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ବିଷା ଘାଣ୍ଟୁ ଥିବା ନାଚ ଲୋକ ମନେ କଲେ । ଗୋଟିଏ ଭଗ ମନେ ପଡ଼ିଲା କହିଦିଏ । କୌଣସି ସମୟରେ ରଜାଘର ହାତା ଭାଜରାସାରେ ଖୁସ୍ ମିଜାଜରେ ହଲି ଝୁଲି ଯାଉଥିବାବେଳେ କୁଜି ବେଙ୍ଗଟିଏ ଦେଖିଲା । ଏଡ଼େ ଛୋଟ ଜୀବ କାହାମାତ୍ର ତଳେ ଦଳି ହୋଇଯିବା ଅବା ବିଗୁରି ଟିକିଏ ଥଣ୍ଟା କଲାପରି କହିଲା- 'ତେପ୍ପି ନାକା ଲୋ ଦହି ସୁଡ଼କି, ତୁ ବାଟରେ କିପାଇଁ ପଡୁ ? ବେଙ୍ଗଟି କିନ୍ତୁ ବେଶ୍ ଗୁଲାଇ ଥିଲା, ସେ ହାତାଟିକୁ ପାନେ ଚଖାଇବା ଅଭିପ୍ରାୟ ରଖି ପାଖରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଏଣ୍ଡୁଅକୁ ଡାକି କହିଲା- 'ଶ୍ରାଧର ପାତି ହୋ ଶ୍ରାଧର ପାତି ମୁଁ କିନା ହେଲି ଦହି ସୁଡ଼କି ।' ଉତ୍ତର କଥଣ ଦେବାକୁ ହେବ ଏଣ୍ଡୁଅଟି ଠିକ୍ ଜାଣିଥିଲା । ସେ ବେଙ୍ଗ ମୁହଁରୁ ପ୍ରଶଂସା ସୂଚକ, ସମ୍ମାନ ବ୍ୟକ୍ତକ ସମ୍ବୋଧନରେ ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇ ହାତାଟିର ବିପକ୍ଷରେ କଟୁକ୍ତି ଉତ୍ସର୍ଗାଗିଲା ତାହାହିଁ ଥିଲା ମୋ ଦୁଃଖର କାରଣ । ଏଣ୍ଡୁଅ କହିଲା, 'ତୁନି ହୁଅଲେ । ସରଗ ଅପଛରା, ନେତ ଲୋକ ସଙ୍ଗେ ନକର ନଳି ।' ଶିକ୍ଷକମାନେ କଥା ହେଉଥିଲେ, 'ସବୁରକର ସବୁର କର, କେତେ ଭୟ ଆସିବେ ଯିବେ, ଆମେ ଶତା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହେଙ୍ଗୁ ଶୁଙ୍ଘାଉଥିବା ।' କେତେଜଣ ଶୁଭେଚ୍ଛୁ କହିଲେ, 'ଜୁନଗଡ଼ରେ ସହ-ନିରାକ୍ଷକ ହୋଇ କେତେ ଲୋକ ମଣିଷ ହୋଇଛନ୍ତି, ଘରଫାର କଲେ । ଏହା କଳାହାଣ୍ଡିର ଧନାଗାର, ରତ୍ନାଗାର, ଅମୃତ ଲୋକ ଅମୃତ କଲେ, ଅମୃତ ଲୋକ.... ରତ୍ୟାପି । ଗୁଡ଼ାଏ ଉତ୍ସାହିତ ନହୋଇ, ଯେମିତି ଗୁଲିଛି, ସେମିତି ଗୁଲିବାକୁ ଦିଅ । ମୁଁ ଅଲାଜୁକ ହୋଇ ନପାରି ମୋ ପିଲାଙ୍କ ଗୁଳିଗା ପାଇଁ ଲାଞ୍ଜ ଦେଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋ ପୁଅଅଧିକ ବୟସକ୍ରତ ହେଲାନାହିଁ । ମୋ ବାପଙ୍କ ଅସ୍ତି ଗଙ୍ଗାକୁ ନେଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋ ଭଙ୍ଗା ଘର ଭାଙ୍ଗୁଥିଲା । ମିତ୍ରମାନେ କହିଲେ, ସାଧୁତା ଗୁଡୁଆ । ଶତ୍ରୁମାନେ ହସୁଥିଲେ ।

ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ବିଫଳତାର ଅନ୍ୟତମ କାରଣ - ନା' ବାଆର, ନା' ମାଆର

ବିଭିନ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ସହିତ ମୋର ସମ୍ପର୍କ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାର ଦୁର୍ଗତିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ମୁଁ ଦେଖାଇ ଆସୁଛି । ଅନେକ କାରଣ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ହେଲା ଶିକ୍ଷା ଶାସନକୁ ଲୁକ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରିବା ଓ ସହ-ନିରାକ୍ଷକକୁ ଅକାରଣେ ତା' ମଧ୍ୟକୁ ଠେଲି ଦେବା । ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ସରକାରଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ ସ୍କୁଲ

ନିରାକ୍ଷରଙ୍କୁ କେବଳ ସ୍କୁଲ ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଇ ଅନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅବ୍ୟାହତ
 ଦିଅ । କିନ୍ତୁ କଲେକ୍ଟର ସବ୍-କଲେକ୍ଟର, ବି.ଡି.ଓ. ତାହା କରାଇ ଦେଲେ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ
 ଲୁକରେ ଗୁଲ, ଡାଲି, ତେଲ ମାଲିକ ଏସ୍.ଇ.ଓ. ତାଙ୍କ କାମରେ ବେଳ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।
 ଘର ତିଆରି, ରାସ୍ତା ମରାମତି, କୂଅ ପୋଖରୀ ଖୋଳା ଦେଖିବାକୁ ବି.ଡି.ଓ.ଙ୍କ ଘାଟରେ ଆଗ
 ସିଟ୍ରେ ବସି ବୁଲିବେ- ଏସ୍.ଏ.ଇ., ବେଳ କାହିଁ ପାଇବେ ? ପକ୍ଷାୟତ ପ୍ରସାରଣ ବାବୁ
 ଭାରି ବ୍ୟସ୍ତ । ଏମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ସହ-ନିରାକ୍ଷର ବିତରା ତୁଙ୍ଗ, ହାନ, ମେଷ୍ଟାଟିଏ । ଲୁକରେ
 ଅସମ୍ଭାବିତ, ନିର୍ଯ୍ୟାତକ ଏ ଲୋକଟି କେଉଁ ମାନସମ୍ମାନକୁ ପୁଞ୍ଜିକରି ତା'ର ଶହେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ
 ପାଖରେ ସମ୍ମାନ ପାରି କରିବ ? ଗୁଲ, ଡାଲି ବାଣ୍ଟୁଥିବା ଏସ୍.ଇ.ଓ. ଦରମା ବାଣ୍ଟୁଥିବା
 ବି.ଡି.ଓ.ଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷକଟିଏ ଖାତିର ନକରିବ କିପରି ? ତାଙ୍କ ମର୍ଜିକୁ ଢରି ତଳିବ ହିଁ ତଳିବ ।
 ପାଣି ଭିତରେ ଘର କରି କୁମ୍ଭାର ସାଥୀରେ କଳି କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏଣେ ବିତରା ସହ-
 ନିରାକ୍ଷର ବି.ଡି.ଓ.ଙ୍କ ଇଚ୍ଛାକୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇ ଏସ୍.ଆର୍.ଇ.ପି., ଆର୍.ଆର୍.ଇ.ପି.,
 ଆର୍.ଏଲ୍.ଜି.ଇ.ପି., ଏ.ବି.ସି.ଡି..... ଏକ୍ସ ଡ୍ରାଇ ଜେଡ୍ ସବୁ କାମରେ ମଜିଯାଏ ।
 ଏସବୁ କାମ ସାଙ୍ଗକୁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦରମା ବିଲ୍, ଗୁକିରା ସର୍ତ୍ତାବଳୀ, ପ୍ରୋଭିଡେଣ୍ଟ ଫଣ୍ଡ
 ଉଠାଣ, ଅବସର ଦେୟ ପ୍ରଦାନରେ ଅଧିକ ସମୟ ଦିଏ । କାହାର ଉପକାର ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାକୁ
 ଲୁକ ସହିତ ସାମିଲ କରାଗଲା ତାହା ଭଗବାନଙ୍କୁ ଜଣା । ତେବେ ଏତିକି ନିଶ୍ଚିତ ଯେ
 ଅଧିକାର ବ୍ୟେଥ ସହିତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବିସ୍ତାର ଲୋଭ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ଲୁକ ଅଧିକାରୀ
 ଶହଶହ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ପ୍ରଜା ଭାବରେ ପାଇଲେ । ଶିକ୍ଷାନୀତି ସହିତ ଶିକ୍ଷକ ଜଡ଼ିତ, ଶିକ୍ଷକ ଓ
 ଶିକ୍ଷାନୀତି ଉଭୟର ପରିଗୁଳନ ସହ-ନିରାକ୍ଷରଙ୍କୁ ବିନା ବିଶ୍ୱରରେ ଲୁକଶାସନ ଭିତରେ
 ପୂରାଇ ତାକୁ ନା ବାପାର (ନୈତିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୂପା ଐଶ୍ୱରୀୟ ଧର୍ମ) ନା ମାଆର (ଶିକ୍ଷା
 ବିଭାଗ ରଖି ବିମାତାର ସନ୍ତାନ (ଲୁକ ଶାସନ) ଭାଗ୍ୟ ଖଞ୍ଜି ଦେଲେ । କଙ୍କଡ଼ାକୁ ଗୋଳି
 ପାଣି ସୁନ୍ଦର । ଏଇ ସହ-ନିରାକ୍ଷରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କଙ୍କଡ଼ାଧର୍ମୀ ଗୁଡ଼ିକ ଦୁଇ ସୂଅର ଗୋଳି
 ପାଣିରେ ଖେଳିବୁଲି, ଦୁଇ ପକ୍ଷକୁ ସବୁଝୁ ରଖି ଆଗାମରେ ତଳିଲେ । କେବଳ ସେତିକି
 କୁହେଁ ଶିକ୍ଷା ସର୍ବେ, ଅର୍ଥନୈତିକ ସର୍ବେ ଜନ ସୁମାରୀ, ଭୋଟର ତାଲିକା ଆଦି ସବୁ ପ୍ରକାର
 ଗଣନା ପାଇଁ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଜାଲ ବିଛେଇ ସବୁଠାରୁ ଉଚ୍ଚ ମାଧ୍ୟମ ବୋଲି ଗଣନା
 କରାଗଲା । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷକ, ତଦାରଖ କରିବେ ସହ-ନିରାକ୍ଷର; ମୁଖ୍ୟ
 ଭୂମିକା ବି.ଡି.ଓ.ଙ୍କର । କାର୍ଯ୍ୟରେ ସଫଳତାରେ ତାଙ୍କ ସୁନାମ । ଏସବୁ କାମ ଯୋଗୁଁ ସ୍କୁଲ
 ଦେଖା, ପରୀକ୍ଷାକରା, ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ନିୟମିତ କରିବା ଗୋଟି ହେଲା । ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷାଦେବା,
 ପରୀକ୍ଷା କରିବା, ଖାତା ଦେଖିବା ଭୁଲି ଏସବୁ କାମରେ ମନ ଡାଳି ଦେଲା । ଶିକ୍ଷକମାନେ
 ଏସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏଭଳି ବାନ୍ଧି ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଯେ ମନେ ହେଲା ମୁଖ୍ୟ କାମଟି ଗୋଟି ଓ
 ଗୋଟି କାର୍ଯ୍ୟଟି ମୁଖ୍ୟ ହୋଇଛି । ଏ କାର୍ଯ୍ୟ ସରିବାର ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷା କାର୍ଯ୍ୟ
 କରିବାକୁ ମନେ ବଳେ ନାହିଁ । ମୋର ଜୁନାଗଡ଼ ରହଣୀ ମଧ୍ୟରେ ୧୯୮୦ ଜନଗଣନା
 ଖଣ୍ଡିତ ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ନୈତିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଅବହେଳା କରି ଜନଗଣନା ସଫଳତା

ପାଇଁ ଲେଖା ପଢ଼କଟିଏ ପାଇଥିଲା ।

କୁଳାଗଡ଼ରେ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସରକାରଙ୍କ ସହଯୋଗକୁ ସଫଳ କରିବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଆର୍.ଡି. ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ସହଯୋଗ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଗଲା । ସହଯୋଗ ନୁହେଁ କରାଯାଇଥିଲା । ଡିପୁଟିରେ ସର୍ବୋଧିକ ସହଯୋଗ ନୁହେଁ କୁଳାଗଡ଼ ନୁହେଁ ଏକ ସିଲ୍ଡ ଓ ମୋଟେ ସାବିତ୍ରୀକେତ ପ୍ରାଥମିକ କରାଯାଇଥିଲା । କୁଳାଗଡ଼ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କାଳରେ ଶିକ୍ଷା ସର୍ବୋପକରଣ କ୍ରୀଡ଼ା ପ୍ରତିଯୋଗିତା, ସାଂସ୍କୃତିକ ସମାରୋହ ସହ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଆୟୋଜନ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ପାଳାୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବ୍ୟବ୍ତି ଓ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ କୁଳାଗଡ଼ ଲେନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଶତ୍ରୁଘ୍ନପଡ଼ା, ତାଳବନ୍ଧପଡ଼ା, ମଥୁରା, ସର୍ବଗୁଡ଼ା, ନଳିଗୁଡ଼ା, ଖଇଆପାଲି, କୁଆଗୁଡ଼ା ଆଦି ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ଲକ୍ଷାଧିକ ଟଙ୍କା ମୂଲ୍ୟର ବୁକ୍ସକେମିନି ଡିଆରି ହୋଇଥିଲା । ଜନସହଯୋଗ ଆଣିବାକୁ ଡେଇଁ ନକରି, ଏଥିପାଇଁ ମନେବୁଦ୍ଧି ସୃଷ୍ଟି ନକରି, ମନେବଦଳ ନ କରାଇ; ବିଦେଶରୁ ସାହାଯ୍ୟ ଗଣ ଆଣି ଏହାର ସହଯୋଗ ନକରି ଏ ଦେଶର ଯାହା କ୍ଷତି ହେଉଛି ତା'ର ନକଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ଯେ କୌଣସି ଲୋକରେ ଗଭୀରରେ ଅନେକ ଦଶନ୍ଧିଆ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଲେଖାଥିବା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ 'ଚିରିଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚରେ ନିର୍ମିତ' । ସ୍କୁଲ ମରାମତି କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ଟଙ୍କା, ପଥପ୍ରାନ୍ତ ବୃକ୍ଷରୋପଣ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ଟଙ୍କା । ଜନତାର ଉପକାର ନାମରେ ଏ ଯେଉଁ ଅପକାର ଗାନ୍ଧୀ, ଗୋପବନ୍ଧୁ, ଅରବିନ୍ଦ, ବିବେକାନନ୍ଦ, ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ, ମଦନମୋହନ ମାଲବ୍ୟଙ୍କ ଦେଶରେ ସେମାନଙ୍କ ନାମ ପାଇଁ ଅପମାନ ।

ଋତ ସମୟର ପରେ.... ଉତ୍ତରୀୟ ଧରେ ନାମ :

ଡିସେମ୍ବର ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ୧୮୮୨ ମସିହାରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇ ଏହି ସମୟକୁ ଶତବର୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲା । କଳାହସ୍ତିର ଅନେକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏହାର ଡେଇଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶହେବର୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲେ । ଏପରିକି ୧୯୫୦ ମସିହାରେ ଭବାନୀପାଟଣା ସହର ତା'ର ପ୍ରଥମ ଶତ ସମ୍ବତ୍ସର ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲା । ଅଥଚ ଶତବର୍ଷିକା ପାଳନର ବିଚାର କରାଯାଇ ନଥିଲା । ଡିସେମ୍ବର ସ୍କୁଲର ଶତବର୍ଷିକା ପାଳନ ପାଇଁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ସମିତିଗଠି ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ରୂପରେଖ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି କାର୍ଯ୍ୟାରମ୍ଭ କରି । ଏଭଳି ଏକ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ଶୁଣି ୧୮୮୨ରେ ଖୋଇଥିବା ଇଡୁଗାଁ ଓ ନୋକସରା ପ୍ରାଥମିକ ସ୍କୁଲ ମଧ୍ୟ ଯୋଜନା ଆରମ୍ଭ କଲେ । କୁଳାଗଡ଼ ସର୍ବୋପକରଣ ଶତବର୍ଷିକା ପାଳନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଥିଲା । ଶତବର୍ଷିକା ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ସେ ସମୟରେ ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ମହାପାତ୍ର ମୁଖ୍ୟଅତିଥି ଭାବେ ଆସିଲେ । ଉତ୍ସବରେ କୁଳାଗଡ଼ ବିଧାନସଭା ସଭ୍ୟ ମହେଶ୍ୱର ବରାଡ଼, ସା'ସଦ ରାସବିହାରୀ ବେହେରା, ଜିଲ୍ଲା ମନ୍ତ୍ରୀ ନିରାକ୍ଷର ସତ୍ୟପ୍ରସାଦ ମୁଖ, ଜିଲ୍ଲା ଶିକ୍ଷାନିରାକ୍ଷର ଶଶିଭୂଷଣ ଦାଶଙ୍କ ସହିତ ଭବାନୀପାଟଣା ଓ କୁଆପଡ଼ା ଶିକ୍ଷାଜିଲ୍ଲା ଅଧିକାରୀମାନେ ଉପସିତ ଥିଲେ । ଏ ସଭାରେ ସଭାପତିତ୍ୱ କରିଥିଲେ ତତ୍କାଳୀନ ଜିଲ୍ଲାପାଳ ମାଳଗୁପ୍ତା । କୁଳାଗଡ଼ ସର୍ବୋପକରଣ ଦୁଇଶହ ଶିକ୍ଷକ, ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରୁ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପସିତିରେ ଏହା ଏକ

ମେଳା ସଦୃଶ ଥିଲା । ବିଜ୍ଞାନ ମେଳା, ପୁସ୍ତକ ଓ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ପ୍ରଦର୍ଶନୀ, ହସ୍ତନିର୍ମିତ ଶିକ୍ଷା ଉପକରଣ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ଉତ୍ସବର ଶିକ୍ଷଣ ପରିବେଶକୁ ଆକର୍ଷଣୀୟ କରିଥିଲା । ଶତବାର୍ଷିକା ଉପଲକ୍ଷେ ଏକ ସ୍ମରଣିକା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଉଦ୍ଘୋଷିତ ହେଲା । ପୁରସ୍କାର ବିତରଣ ସହ ପୁରାତନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ମାନପତ୍ର ଓ ଉପାୟନ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସହଯୋଗରେ ଏ ଉତ୍ସବ ସଫଳ ହେଲା ସେ ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସାପତ୍ର ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଶତବାର୍ଷିକା ଉତ୍ସବର ମୁଖ୍ୟ ଅତିଥି ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ମହାପାତ୍ର ଉତ୍ସାହୀ ଜନସମୂହକୁ ଦେଖି ଏତେ ଉଲ୍ଲାସିତ ହୋଇଥିଲେ ଯେ ସେ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ଧରି ଏକ ଡାର୍ସ ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ଉତ୍ସବର ସଫଳତା ପ୍ରକୃତରେ ତିର୍ତ୍ତେଶ୍ୱରୀ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ସହଯୋଗର ନମୂନା ଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ଶ୍ରମ, ତ୍ୟାଗ ଓ ଦାନକୁ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଦେବି । ଏଭଳି ଉତ୍ସାହୀ ଜନତାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବେ ପ୍ରୟୋଜିତ ହେଲେ ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରିହେବ । ଆମ ଦେଶର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ ଆମେ ଜନତାର ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ପ୍ରଗତିର ପୁଞ୍ଜି ନକରି ଅନ୍ୟର ଦାନରେ, ଦୁର୍ନୀତିର ଅର୍ଥରେ ବଞ୍ଚିବାର ଦୁର୍ଭାବନା ମନରେ ଆଣିଥାଉ । ଉତ୍ସବର ସ୍ମରଣିକା ପାଇଁ ମୁଁ ଏକ କବିତା ଲେଖିଥିଲି, ତା' ଥିଲା ଅନୁଷ୍ଠାନ ପାଇଁ ମୋ ହୃଦୟର ଉଦ୍ଘାସ । 'ଆଜିଠାରୁ ଶତସମ୍ବର ପରେ- XXXXXX ଉଚ୍ଚାରିବ ଥରେ ନାମ କହିବ ମୁଁ ଥିଲି ଧରାପରେ । ପୂର୍ବ ପୁରୁଷ ମୁଁ ଶତବର୍ଷ ପୂର୍ବେ, ପାଦଚିହ୍ନ ପାରିଥିଲି ଝୁଲି କୋଠାରେ । ସେତେବେଳେ ନଥିବେ ତ କେହି, ଏ କାଗଜ ଏ କବିତା ଥିବ ଯଦି, ହସିଦେବ ଆବୃତ୍ତି କରିବ ସୁଖୀ ହେବ, ଦ୍ୱିଶତ ବର୍ଷିକ ପୂର୍ବେ ଉତ୍ସବ ସାରିବ ।' ମୁଁ ସବୁବେଳେ ଶକ୍ତିରୁ ଅଧିକ କାମ କରିଛି ଆଉ କରେଇଛି । ସେଥିରେ ସଫଳତା ମଧ୍ୟ ପାଇଛି । ମୁଁ ଜାଣିଛି, If you give a man more than what he can do, he will do it. If you only give him what he can do he will do nothing.

Rudyard Kipling.

ଯେଉଁଠାରେ ଯେତିକି କରିବା କାମ କେବଳ ସେତିକି କରିଛି ସେଠାରେ ବିଫଳ ହୋଇଛି । ତେବେ ଶକ୍ତିରୁ ଅଧିକ ବା କରିବାକୁ କିଏ ବା କାହିଁକି ଗ୍ରହେବ । ମୋର ଅଭିରାଜ୍ଞ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀ ବସନ୍ତ କୁମାର ବେହେରା ଖୁବ୍ ସହଜିଆ ସ୍ୱାଭାବର ଲୋକ । କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଥରେ ମୋ ପ୍ରକୃତିବିଶେଷ, ଯା କରିଛି, ତା' କରିଛି କହି ମୁଁ ବଡ଼େଇ କରୁଥିବାବେଳେ ସେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଥିଲେ, 'ସେମାନେ ତୁମର ଏକ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି କରି ବସାଇବେ କି ?' ସେ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ସତ କହିଥିଲେ ମୁଁ ମାନୁଛି । ଜ୍ଞାନଗତ୍ତ ରହଣୀ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ଯାହାସବୁ କରିଥିଲି ତାହା ପଣ୍ଡ ପରିଶ୍ରମ ମାତ୍ର ଥିଲା । ଷ୍ଟାଠିଏ ଦଶକଠାରୁ ସାଧାରଣ ଜୀବନରେ ନିଷ୍ଠା ଓ ନୈତିକତାର ଯେଉଁ ଅଭାବ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହେଲା ତା'ର ପ୍ରତିଫଳନ ହେଲା ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ । ଅପର ପକ୍ଷରେ ଶିକ୍ଷାର ଅବନତି ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଅବନତିର କାରଣ ହେଲା । ସେହି ଅବନତିର ଧାରା ଏବେ ସ୍ୱାଧୀନତାର ପଶୁବର୍ଷରେ ଭରମରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଶିକ୍ଷା ମୁଖ୍ୟତଃ ସରକାରୀ ବିଶ୍ୱାସୀୟ ଥିବାବେଳେ, ହଜାର ହଜାର ସଂଖ୍ୟାରେ ଘରୋଇ

ସଂସ୍ଥା ଦ୍ଵାରା ଖୋଲା ଯାଉଥିବା ସ୍କୁଲ, କବ୍‌ଭେଝ, ରଂଲିଙ୍ଗ ମିଡ଼ୟମ, ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିର ଆଦି ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ ସରକାରୀ ସ୍କୁଲ କଲେଜଠାରୁ ଭଲ ଗୁଲିଛି । ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ମାନଙ୍କରେ ଅଭିଭାବକମାନେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ ଖର୍ଚ୍ଚ କରନ୍ତି । ଅଥଚ ଏସବୁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ମାନଙ୍କରେ କମ୍ ଯୋଗ୍ୟତା ସମ୍ପନ୍ନ ଶିକ୍ଷକ ନାମକୁ ମାତ୍ର ଦରମାରେ ଅନେକ ପରିଶ୍ରମ କରି ଯାହା ଫଳ ଦେଖାନ୍ତି ତାହା ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନେ କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ନୁହନ୍ତି । ଆର୍ଥିକ ସ୍ଵଚ୍ଛଳ ଅଭିଭାବକ ଟଙ୍କା ବଳରେ ଏସବୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜ ପିଲାଙ୍କୁ ସଫଳତା ଆଡ଼କୁ ଚେଳି ନେଇ ପାରୁଥିବାବେଳେ ଅସ୍ଵଚ୍ଛଳ ଲୋକେ ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନର ନିଷ୍ପାହାନତା ଯୋଗୁଁ ନିଜ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଚିଠି କରି ନିପାରି ଦୁଃଖରେ ବସୁଛନ୍ତି । ଉଚ୍ଚମାନର ଛାତ୍ର ଅକର୍ମୀ ରହୁଥିବାବେଳେ ବହୁ ସାଧାରଣ ଛାତ୍ର ବାପର ପଇସା ବଳରେ କୌଳିକା ଗୁଳିକା କରି ଖୁବ୍ ଆରାମ ଜୀବନ କଟାଇ ଆପଣା ଭବିଷ୍ୟତ ସହିତ ଆପଣା ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧର ମାନଙ୍କୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖୁଛନ୍ତି । ଏଣେ ନାରୋ-ମାନେ ବଂଶାବତରଣତ । 'ଅନୈତିକ ଆଚରଣ, ନିଷ୍ଠା, ସାଧୁତା ଓ ଧର୍ମରେ ପରାଗ ସୃଷ୍ଟି କରେ ଓ ସେ ଭ୍ରମକୁ ଭଗବାନ ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି ।' - ଚରକ ସଂହିତା

ନଳା ଶୁଦ୍ଧିଗଲେ :

କହିଛି ଜୁନାଗଡ଼ ମୋ ପାଇଁ ଏକ ଆକର୍ଷଣର ସ୍ଥାନ ଥିଲା । ଏହାର ପୁରାତନ ଐତିହ୍ୟ, ଏହାର ଧର୍ମାୟ ପାଠ ଜଗନ୍ନାଥ, ଲଙ୍କେଶ୍ଵରୀ, ଜଗନ୍ନାଥ, କନକପୁରୀ ଏଠାକାର ପ୍ରକୃତି ମୋତେ ଏକ ପ୍ରକାର ମନସ୍ତାତ୍ଵିକ ଆବେଶ ଆଣି ଦେଉଥିଲା । ଅଥଚ ଏଠି ମୁଁ ଅନେକ କାରଣରୁ ଅବସାଦଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲି । ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ଦୁଃଖପଦ ବିଚ୍ଛେଦ ଏଇଠାରେ ହେଲା- ପିତୃବିଚ୍ଛେଦ । ନନାଙ୍କୁ ଅଶିଷ୍ଟ ବର୍ଷ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ଜୀବନର ଶେଷ ପାଦରେ ସେ ଘେରାଏ ବୁଲିଆସିବାକୁ ଗୁହଁଲେ । ସେତେବେଳେ ଭଉଣୀ ରାଜେଶ୍ଵରୀ ଥାଏ ସୁନ୍ୟବେତ୍ତାରେ । ତା ସ୍ଵାମୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନୃସିଂହ ରଥ ସୁନ୍ୟବେତ୍ତା ଏରୋନଟିକ୍ସରେ ସବ୍ ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ରଜିନିୟର ଥାଆନ୍ତି । ପିତୃସା ପୁଅ ଭାଇ ନନ୍ଦଙ୍କ ବଡ଼ ଭଗଜା ବିଶ୍ଵନାଥ ମହାପାତ୍ର କୋରାପୁରର ତହସିଲଦାର ଥାଆନ୍ତି । ମଝିଆ ଭଗଜା ମଧ୍ୟ ସେଇଠି ଥାଆନ୍ତି । ଦୁଇ ଭଉଣୀ ଶ୍ରୀମନ୍ତା ଓ ଲାବଣ୍ୟ ତାଙ୍କ ପରିବାର ସହ ନବରଙ୍ଗପୁରରେ ଥାଆନ୍ତି । ତେଣୁ ନନା ଶେଷଥର ସ୍ଥାନ ଦେଖା ଓ ଜନଦେଖାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ସୁନ୍ୟବେତ୍ତା, କୋରାପୁର, ନବରଙ୍ଗପୁର ହୋଇ ଜୁନାଗଡ଼ରେ ମୋ ବସାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ନନାଙ୍କ ଅଭୟ ହସ୍ତତଳେ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପସନ୍ଦିରିବା ବର୍ଷ କଟାଇଥିଲି । ସେ ମୋ ପାଖରେ ଯୋଡ଼ିଏ ଦିନ ରହିବାରେ ଅସ୍ଵବ୍ୟସ୍ତ ମନେ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଭବାନୀପାଟଣାରେ ତାଙ୍କ ଘର ଆଉ ହାତରେ ଖୁଣ୍ଟତାଡ଼ି ରକ୍ତିଥିବା କଣ୍ଠାବନ୍ଧି ଗୁମ୍ଫାମି ତାଙ୍କର ଅତି ପ୍ରିୟ ଥିଲା । ତା'ର ଦୀର୍ଘ ବିଚ୍ଛେଦ ସେ ସହିପାରୁ ନଥିଲେ । ଏହି ଭ୍ରମଣରୁ ଫେରିବାର ପଥର ଦିନ ପରେ ଶୁଣିଲି ଦିନ ତିନିଟାରେ ଖଟରୁ ଓହ୍ଲାଇଥିବାବେଳେ ପଡ଼ିଯାଇ ଜଂସ୍ତ ହେତୁ ଭର୍ତ୍ତିଗଲା । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଫୋନ୍ କରି ମୋତେ ଜଣାଇଦେଲେ । ଉଚ୍ଚରଖାନାରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲି ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ରେ ପ୍ଲାଷ୍ଟର ହୋଇଛି । ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଦୁଇଦିନ ରହିବା

ଭିତରେ, ଡାକରଣାନାର ଛୁଆଁ ପାଣି ପାଇବେ ନାହିଁ କହି- ଖାଇବା ପୂରେ ଥାଉ ପାଣି ପିଇଲେ ନାହିଁ । ଡାକରମାନେ ତାଙ୍କ କଠୋର ନୈଷିକତାରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ଡାକ୍ତରୀ ଘରକୁ ଆସିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଲେ । ମୁଁ ଜୁନାଗଡ଼ ଫେରି ଆସିଲି । ସେ ଘରକୁ ଆସି ପାଣି ପିଇଲେ କିନ୍ତୁ କିଛି ଖାଇଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ହେଲା ଡାକରଣାନାର ଛୁଆଁକିକା ଗୁଡ଼ାକ ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଗୁଡ଼ା ହୋଇଛି ସେ ଖାଇବେ କେମିତି ? ତା'ଛଡ଼ା ଏ କନାଗୁଡ଼ାକରେ ଔଷଧ ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ, ତେଣୁ ଥିଲେ କେତେ ନଥିଲେ କେତେ ? ଦିନେ ରାତିରେ (ଛଅ ସାତ ଦିନ ପରେ) ପ୍ଲାଷ୍ଟର ତଳ ଆଧାରେ କାଟି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲେ । ତା'ପରେ ସେଇ ଭଙ୍ଗା ଗୋଡ଼କୁ ନେଇ ଏଗାର ମାସ ବଞ୍ଚିଲେ । ୧୯୮୧ ଅକ୍ଟୋବର ମାସ ଆଣ୍ଟିନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା (କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା) ପୂର୍ବଦିନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣପକ୍ଷୀ ଉଡ଼ିଗଲା । କର୍ମମୟ ନିଶ୍ୱାସର ଧାର୍ମିକ ଜୀବନର ଅବସାନ ହେଲା । କେହି ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜଗୋପାଳାଚାରୀ କହିଥିଲେ, "I can not give expression to my sorrow in words, I can only cry." ମୁଁ ସେଦିନ କେବଳ କାନ୍ଦିଥିଲି । ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାନ୍ଦିଲି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲେ କାନ୍ଦ ଆସେ । ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ କେତେ ଦୁଃଖ ଲାଗିଥିଲା ତା' ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ମୁଁ ଅକ୍ଷମ ।

ପୁନଶ୍ଚ ଭବାନୀପାଟଣା :

ଜୁନାଗଡ଼ ରହଣୀ କଥା ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳକୁ କହିଥିଲି ଶିକ୍ଷାରେ ଆତ୍ମଜ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବି ବୋଲି ମନେ କରି ମୁଁ ସ୍କୁଲ କମିଟି ଗଠନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି । ଜୁନାଗଡ଼ ସହରାଞ୍ଚଳରେ ଥିବା କେନ୍ଦ୍ର ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ କଥା ମଧ୍ୟ କହିଛି । ଏହା ସବୁ ଦିଗରୁ ଏକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଥିଲା । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷକତା କରିବା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସମ୍ମାନ, ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ନେତୃତ୍ୱର ସ୍ଥାନ ନେଉଥିଲା । ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍କୁଲ କମିଟିକୁ ସେଇଭଳି ଉଚ୍ଚତ, ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ତଥା ସମ୍ମାନଜନକ ସ୍ଥିତିରେ ରହିବା ଭଳି ଗଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି । ଜୁନାଗଡ଼ରେ ମୋ ଆଖିରେ ସ୍କୁଲ କମିଟିର ସଭାପତି ହେବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ସନ୍ଧାନ ନେଲି, ସେ ହେଲେ ଜଣେ ଶିଳ୍ପପତି, ଧନୀ, ଶିକ୍ଷିତ, ଯୋଗ୍ୟ ଯୁବକ ଆଡ଼ଭୋକେଟ, ସାମ୍ବାଦିକ, ରାଜନୀତିଜ୍ଞ, ସାହିତ୍ୟିକ, ଜନପ୍ରିୟ ମାଣିକ ଗୁଡ଼ ଅଗ୍ରଘ୍ନାଳ । ଏଭଳି ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସ୍କୁଲ କମିଟିରେ ସଭାପତି କରାଇ ପାରିଲେ ଶିକ୍ଷାର ମାନ ବଢ଼ିବ । ସହରର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ତକାଇ ସଭାକରି କମିଟି ନିର୍ବାଚନ କରାଗଲା । ମୁଁ ନିଜେ ସ୍କୁଲ କମିଟି ଗଢ଼ି ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଉପରେ ଆପି ଦେଇଛି ଏ ଧାରଣା ଜାତ ନକରାଇବା ପାଇଁ ନିଜେ ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିଲି । ତୃତୀୟ ମଞ୍ଜୁରୀ ତାଲିକା ମୋ ପାଖକୁ ଆସିଲା । ମାଣିକଗୁଡ଼ ଅଗ୍ରଘ୍ନାଳ ସଭାପତି ହୋଇଥିଲେ । ଏ ମଧ୍ୟରେ ମାଣିକବାବୁ ମୋ ସହିତ ତେଖାକରି ସେ ସ୍କୁଲ ପରିଦର୍ଶନ କରିପାରିବେ କି ନାହିଁ ପଚାରିଥିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସ୍କୁଲ ପରିଦର୍ଶନ କରି ପାରିବେ ବୋଲି କହିଥିଲି । ମୁଁ ଅତି ସହଜ ଭାବେ ଏହି ଉତ୍ତର ଦେବାବେଳେ ନିରାକ୍ଷଣ, ପରିଦର୍ଶନ ଓ ଦର୍ଶନ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ବୁଝାଇ ଦେବା ଉଚିତ ଥିଲା । ନିରାକ୍ଷଣ କେବଳ

ଶିକ୍ଷା ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାନୀତିର ପ୍ରୟୋଗ, ପ୍ରଶାସନ ଓ ପରିସ୍ଥଳିକାର ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷାରୁ ବୁଝାଏ । ପରିଦର୍ଶନ ସ୍କୁଲ ସମ୍ପୃକ୍ତ ସରକାରୀ ଓ ବେସରକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ବାହ୍ୟ ପରିଦର୍ଶନ ଯହିଁରେ ଛାତ୍ରୋପସ୍ଥାନ, ଶିକ୍ଷକ ଉପସ୍ଥାନ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମାପନ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଭାବ ନିରୀକ୍ଷଣ ଓ ପୂରଣ ପାଇଁ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯାଏ- ଖାତାପତ୍ର ଯାଞ୍ଚ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଦର୍ଶନ- ଯହିଁରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅସମ୍ପୃକ୍ତ, ସମ୍ପାଦିତ ବୃତ୍ତିବିଶେଷ ପଦପାତ କରନ୍ତି । ମାଣିକ୍ୟରୁ କେବଳ ପରିଦର୍ଶନ ନକରି ନିରୀକ୍ଷଣ ଆରମ୍ଭ କରିବାରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିପକ୍ଷ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ ଆପଣ ଉଠାଇଲେ । ସ୍କୁଲ ଖାତାପତ୍ର ନଦେଇ ସେସବୁ କେବଳ ସହ-ନିରୀକ୍ଷକ ଦେଖିପାରିବେ ବୋଲି ଜଣାଇଦେଲେ । ମାଣିକ୍ୟରୁ ଜିଦ୍ କଲେ, ଅପମାନିତ ମନେ କଲେ ଓ ଯୁକ୍ତି ହେଲା । ଯୁକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ, 'ସବୁ କରିବାକୁ ଆପଣଙ୍କୁ କିଏ କହିଲା' ପଚାରିବାରେ ମାଣିକ୍ୟରୁ ସିଧାସଳଖ ମୁଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିବା କହିଲେ । ଶିକ୍ଷକମାନେ ଉତ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଏକଜୁଟ ହୋଇଗଲେ । ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଫୁସଫୁସ ହୋଇ, ଏହାକୁ ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନର ବିଷୟ କରିଦେଲେ । ସର୍କଲର ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷକ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ ମୋ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଏକପ୍ରକାର ଘେରାଉ କରିବା ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ସଭାପତିଙ୍କୁ ସ୍କୁଲ ପରିଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଛି କି ଜାଣିବାକୁ ଗୁହଁଲେ । ସ୍କୁଲ କମିଟି ଗୁଡ଼ିକର ପୁନର୍ଗଠନକୁ ନେଇ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଛପାକ୍ରୋଧ ପତାକୁ ବାହାରି ଆସିଥିଲା । ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ମୋ ପାଖରେ ଏକମାତ୍ର ପକ୍ଷ ଥିଲା- ଜୁନାଗଡ଼ ସ୍କୁଲ କମିଟିକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବାର । ମୁଁ ତତ୍ତ୍ୱକ୍ଷଣାତ୍ ସ୍କୁଲ କମିଟିକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ଏଇଭଳି ପରିସ୍ଥିତି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ମୋ ସହିତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଆଲୋଚନା କଲେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯିବ ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲି । ଶିକ୍ଷକମାନେ ଜିଣିଯିବାର ଅନୁଭବ କଲେ । ମାଣିକ୍ୟରୁ ବନ୍ଦୁ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଶିକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷକ ଧର୍ମଗଡ଼ଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ । ଜିଲ୍ଲା ନିରୀକ୍ଷକ ଥିଲେ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର । ସେ ଅଭିଯୋଗର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ମୋ ସପକ୍ଷରେ ରାୟ ଦେଲେ । ମାଣିକ୍ୟରୁ ଏବେ ମଞ୍ଜୁଳ ନିରୀକ୍ଷକଙ୍କଠାରେ ଅଭିଯୋଗ ଜଣାଇଲେ । ମଞ୍ଜୁଳ ନିରୀକ୍ଷକ ଥିଲେ ସତ୍ୟ ପ୍ରସାଦ ମୁଣ୍ଡ । କେଉଁ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସ୍କୁଲ କମିଟି ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଗଲା ସେ ଜାଣିବାକୁ ଗୁହଁଲେ । ଏହାର ଉତ୍ତର ମୋ ପାଖରେ ଥିଲା । ସ୍କୁଲ କମିଟି ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବରେ ଗଢ଼ାଯାଇ ନଥିଲା । ଏଥିରେ ଅଭିଭାବକ ପ୍ରତିନିଧି ନଥିଲେ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ ନଥିଲା । ସ୍କୁଲ କମିଟି ଗଠନ କରିଥିବା ସଭାପତି ପ୍ରକୃତରେ ଅନୁଷ୍ଠାନର ସାଧାରଣ ସମିତି (ଜେନେରାଲ ବଡ଼ି) ନଥିଲା । ମଞ୍ଜୁଳ ନିରୀକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ମୋ ସପକ୍ଷରେ ରାୟ ଦେଲେ । ମାଣିକ୍ୟ ବନ୍ଦୁଙ୍କ ପରି ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଏତିକିରେ ଫବ୍ରିକାସର ଲୋକ ନଥିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅପମାନିତ କରିଛି, ଏହା ଥିଲା ତାଙ୍କ ଧାରଣା । ସେ ସେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଦେଖାଇ ମୋତେ ଅସୁବିଧାରେ ପକାଇଲେ ଏହା ସେ ବୁଝିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । ସେ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ ଦେହି ତାକରା ପକାଇ ଦେଲେ । ଖବରକାଗଜରେ ସମାଲୋଚନା ମୂଳକ ସମ୍ପାଦନ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ପ୍ରତିବାଦ କରାଗଲା । ସେ ଅବଶେଷରେ ସରକାରଙ୍କ ଖୋଦ୍ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର କେହି ବନ୍ଦୁବଳଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ କିଛି କରିବାକୁ ଗୁହଁଲେ । ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରୁ

ଜିଲ୍ଲା ଓ ମଞ୍ଚଳ ନିରୀକ୍ଷକଙ୍କ ନାମରେ ପତ୍ରାଳାପ ଚାଲିଲା । ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ତର ମୋ ଉତ୍ତର
 ଆଧାରିତ ହେଲା । ବିଭାଗ ମୋ ପ୍ରତି କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେଲେ । ଏହି ସମୟରେ
 ସ୍କୁଲ କମିଟି ଗଠନ ସମ୍ପର୍କରେ ତତ୍କାଳୀନ ଶିକ୍ଷା ସଚିବ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ ।
 ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମାର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ମୋ କାର୍ଯ୍ୟ ଅନୁରୂପ ଥିଲା । ମାଣିକଗଡ଼ ବାବୁ ସ୍କୁଲ କମିଟିକୁ
 ଯିବା ଆଶା ଛାଡ଼ିଲେ । ତେବେ ଜୁନାଗଡ଼ରୁ ମୋତେ ପୁଞ୍ଜାବରା ଯନ୍ତ୍ର କରିଥିଲେ । ମୁଁ
 ଜୁନାଗଡ଼ରେ ପହଞ୍ଚିବାଠାରୁ ସ୍କୁଲ କମିଟି ଗଠନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରୁ ଯାବତ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ମୁଁ
 ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପ୍ରିୟ ହୋଇପାରୁ ନଥିଲି । ଏଣେ
 ନେତାଏ ବିଗିଡ଼ିଲେ । ମୋର ଯିତିକୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଶ୍ନ ମଣି ମାଣିକଗଡ଼ ବାବୁ ମଞ୍ଚଳ ନିରୀକ୍ଷକଙ୍କ
 ପଛରେ ଲାଗିଗଲେ । ମଞ୍ଚଳ ନିରୀକ୍ଷକ ଜୁନାଗଡ଼ ଆସି ମତେ ବୁଝାଇଲେ- ‘ତୁମ ପିତା
 ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି । ପରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ଏବେ ତୁମର । ତା’ଛଡ଼ା ଭବାନୀପାଟଣା
 ସ୍କୁଲ ଗୁଡ଼ିକର ଅବସ୍ଥା ଏବେ ଭଲ ନୁହେଁ । ସେସବୁକୁ ତୁମେ ହିଁ ସଜାଡ଼ି ପାରିବ । ମାଣିକ
 ତୁମ ବଦଳି ପାଇଁ ଜିଦ୍ କରୁଛନ୍ତି । ଏଠି ଝମେଲରେ ରହିବ କାହିଁକି ମୋ କଥା ମାନ
 ଭବାନୀପାଟଣା ଚାଲି ।’ ମଞ୍ଚଳ ନିରୀକ୍ଷକ ଶ୍ରୀ ମୁଣ୍ଡ କେବଳ ଯେ ମୋର ଗୁରୁ ଥିଲେ ତା’
 ନୁହେଁ, ସେ ମଧ୍ୟ ମୋର ଶୁଭଚିନ୍ତକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ମନା କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ବାଧ୍ୟ
 ହୋଇ ଜୁନାଗଡ଼ ଛାଡ଼ିଲି । ଜୁନାଗଡ଼ରେ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ କଅଣ ସବୁ କରିଥିଲି ତା’ ବଡ଼େଇ
 ଆଉ କରୁନାହିଁ, ତେବେ କାହାର ବୃଥା ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ସାମୁହିକ କଲ୍ୟାଣକୁ ଯେ
 ଅଣଦେଖା କରାଯାଇପାରେ ତା ଦେଖିଲି । ମୋ ବଦଳିରେ ମାଣିକ ବାବୁ କେତେ ଖୁସି
 ହେଲେ କହିପାରିବି ନାହିଁ ତେବେ ଛଅବର୍ଷ ପରେ ଆଉଥରେ ଜୁନାଗଡ଼କୁ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର
 କଲାପରେ ତାଙ୍କଠାରେ ବିଦେଶ ଦେଖି ନଥିଲି । ସେ ମୋଠାରୁ ଅଧିକ କିଛି ଆଶା କରୁଥିଲେ-
 ଯା’ ଯୋଗୁଁ ଜୁନାଗଡ଼ରେ ଶିକ୍ଷାରେ ଉନ୍ନତି ହେବ । ଏକଥା ପଛେ କହିବି ।

ସତୁରୀ ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ ମୁଁ ଭବାନୀପାଟଣା ସହ-ନିରୀକ୍ଷକ ପଦବାରୁ ବଦଳି
 ହୋଇ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯାଇଥିଲି । ଯୁଗଟିଏ ପରେ ଭବାନୀପାଟଣାରେ ପହଞ୍ଚି-
 ସବୁ ଓଲଟପାଲଟ ହୋଇଯାଇଛି । ସାମାଜିକ ବିଶ୍ୱଖ୍ୟାସ ପ୍ରଭାବ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସର୍ବାଧିକ
 ବ୍ୟାପ୍ତ । ଶିକ୍ଷକମାନେ ଶୁଣି ପାଞ୍ଚ ଦଳରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ରାଜନୀତି ଲିପ୍ତ । ଦଳେ
 ଶାସକ ଦଳ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଖଲୋକ ବୋଲାଉଥିବାବେଳେ, ଆଉ ଦଳେ ଶାସକ ଦଳ ଭିକ
 ମତାବଳମ୍ବ ଗୋଷ୍ଠୀଭୁକ୍ତ । କେହି କେହି ମଞ୍ଚଳ ନିରୀକ୍ଷକଙ୍କ ପାଖଲୋକ ତ କେହି ଜିଲ୍ଲା
 ନିରୀକ୍ଷକଙ୍କ । ସ୍କୁଲକୁ ଜରି କେତେଜଣ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ବସିଥିବେ- ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଭିଡ଼ ଦପ୍ତରରେ ।
 ଧୂପଦଣ୍ଡ, ରାଜନୀତି ଚଳାଇ ନିଜକୁ ବଳଶାଳୀ ପ୍ରମାଣିତ କରିବାକୁ ସମସ୍ତେ ଚପୁର । ଏ
 ରାଜନୀତି ଓଡ଼ିଶାରେ ସର୍ବତ୍ର ଥିବ । ତେବେ କଳାହାଣ୍ଡିରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପ୍ରମାଦ- ଏଠିକାର
 ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ସମାବେଶ । ଜିଲ୍ଲା ଯାକର ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଭବାନୀପାଟଣାରେ ତେପୁଚେସନରେ ଠୁଳ ।
 ମୂଳସ୍କୁଲରେ ଦରମା ପାଇବେ, ରହିବେ ଭବାନୀପାଟଣାରେ । ଏକଥା ଏବେ ମଧ୍ୟ ଚାଲିଛି ।
 ପ୍ରକୃତ ଛାତ୍ର ସଂଖ୍ୟା ଅନୁପାତରେ ଶିକ୍ଷକ ଲୋଡ଼ା ଶହେ । ଅନ୍ୟଠାରୁ ତେପୁଚେସନରେ

ଆସି ଅଧିକ ଶହେଜଣ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ତିରିଶଟି ସ୍କୁଲରେ ଭିଡ଼ ଜମାଇଥିଲେ । ତାହା, ଭାଇ, ସ୍ବାମୀ, ପିତା ଓ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ ଜିଲ୍ଲାର ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇ ଭବାନୀପାଟଣାରେ ଥିବାବେଳେ ଅଭ୍ୟନ୍ତର ସ୍କୁଲ ଗୁଡ଼ିକରେ ତାଲା ପଡ଼ୁଥିଲା । ଏଠାରେ କୌଣସି କୌଣସି ସ୍କୁଲରେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ସଂଖ୍ୟା ଗୁଳିଶ ଥିବାବେଳେ ଶିକ୍ଷକ ସଂଖ୍ୟା ଥିଲା ଦଶ । ଏମାନଙ୍କ ବସିବା ପାଇଁ ସ୍କୁଲରେ ସାନ ନଥିଲା । ସମସ୍ତେ ବାଗିଚାରେ ଠୁଳ ହୋଇ ଖୁସି ଗପ ଓ ସିଲେଇରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । କାହାକୁ କିଛି କୁହାଯିବା ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । କହିଲେ ଲୋକହସା ହେବା ସାର । କିଛି ଆଗମ୍ଭ କରିବାକୁ ଗୁହଁଲି, ଶିକ୍ଷକମାନେ ଏଭଳି ତାରିକ୍ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବାହିଲେ ଯହିଁରୁ ମନେ ହେବ ସେମାନେ କହୁଛନ୍ତି, 'ସେକାଳ ପଖାଳ ଆଜି ଆଜି ନାହିଁ । ଏଠି ତମେ ଯାହା ଗୁହଁବ ତା' ଆଉ ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ଆମେ ଯାହା ଗୁହଁବୁ ତା' ହିଁ ହେବ । ତେଣୁ କିଛି କରି ପକାଇବ ଭାବି ଆରୁଡ଼ା ପଡ଼ି ନାହିଁ ।' ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲେ ଅନେକ ଛାତ୍ର, ଭାଇ, ବନ୍ଧୁ ଓ ସମ୍ପର୍କୀୟ । ସେମାନେ କୌଣସି କାମକୁ ଧରାଛୁଆଁ ଦେଉ ନଥିଲେ । ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ମୋ ପ୍ରକୃତି, ସହଗତି କରିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିଲା । ମଞ୍ଚଳ ନିରାକ୍ଷକ ଅବସ୍ଥାରେ ନେଇଥିଲେ । ନୂଆ ନିରାକ୍ଷକ ଶ୍ରୀ ଝାକରଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ମୋ ବଦଳି ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ ଜଣାଇଲି । ସହରାଞ୍ଚଳରେ ଗସ୍ତଭରା ନଥିଲା । ଲୁନାରେ ପେଟ୍ରୋଲ ପୋଡ଼ିବା ବାଧୁଥିଲା । କାମ କରିବା ପରିବେଶ ନଥିଲା । ତେଣୁ ବଦଳି ହୋଇ ପାଞ୍ଜିକୃତି ଯିବାକୁ ଗୁହଁଲି । ଏ ମଧ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ମଧ୍ୟ ମୋଠାରୁ ନିସ୍ତାର ପାଇବେ ପାଇଁ ଗୁପ୍ତ ପକାଇଥିବେ । ଏହା ମୋ ପାଇଁ ମଙ୍ଗଳସୂଚକ ଥିଲା । ତେଣୁ ବର୍ଷଟିଏ ନ ପୁରୁଣୁ ମୋର ପାଞ୍ଜିକୃତିକୁ ବଦଳି ହେଲା । ଏହା ଥିଲା ମୋର ତୃତୀୟ ଅଗ୍ରାଧିକାର ।

ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା-ଖର୍ଚ୍ଚ ଯାଇଥିବା ଗୋଡ଼

ଭବାନୀପାଟଣା ଛାଡ଼ିଲେ ତେଣିକି ଲୁକ ଅଧାନରେ ଗୁଲିଗା । ଲୁକ ଅଧାନରେ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାସନ- ନାମକୁ ମାତ୍ର ବିକେନ୍ଦ୍ରାକରଣ । ନାମକୁ ମାତ୍ର ତୃଣମୂଳ ଶାସନ । ସରକାରୀ ନାଲିଫିତା ତଳେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିବା ସାର । ଲୁକ ଶାସନ କଥା ପଡ଼ିଲେ କାକାହାଥରସା ଓ ତାଙ୍କ ହାସ୍ୟ କବିତା ମନେ ପଡ଼େ ।

'ଜାହାଜ ନୀଚେ ଉତରୁନେ ଲଗା- ଆବାଜ୍ ଆଉ ବେଳୁ ମିଳୁ

ମେରେ ସାଥୀ କବି ବୈରାଗୀନେ ପୁଞ୍ଜା, କୁର୍ପି କାକା ଯାତ୍ରାୟୋକୋ ପଟ୍ଟା ଲଗାକର ନୁଁ ବନ୍ଧ ଦେତେ ହେ ? ହମ୍ନେ କହ- ଇନ୍ଦୁନା ଭି ନହିଁ ଜାନତେ ବିମାନ ଯତି ଦୁର୍ଦ୍ଦିଗାଗସ ହୋଯାଏ, ତୋ କୋଇ ଯାତ୍ରା ବଚ୍ଚର ଭାଗ ନପାଏ ।' ତଳକୁ ତଳ ଖସି ଯାଉଥିବା ଏ ଦେଶର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ମାରିବା ପାଇଁ ଦୁର୍ନୀତିର ଗଭୀର ଲୁକ ଅଧାନରେ ଶିକ୍ଷାକୁ ଦିଆଗଲା । ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କରେ ଯେତେସବୁ କମିଶନ ବସିଛନ୍ତି ସେମାନେ କହିବାକୁ ଗୁହଁଛନ୍ତି- ପଞ୍ଚାୟତ, ସ୍କୁଲଘର, ଆସବାବ, ଉପକରଣ କଥା ବୁଝୁ । କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ, ଶିକ୍ଷାନୀତି, ଶିକ୍ଷାଶାସନ, ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା ଏସବୁ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ଦାୟିତ୍ବ । ଅଥଚ ଜଣେ ତାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ଶିକ୍ଷା ସ୍ନାତକକୁ ସହ-ନିରୀକ୍ଷକ ଦାୟିତ୍ବ ଦେଇ ନୀତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଭୂମିକା ନଦେବ ଆମ ଶିକ୍ଷା

ବିଭାଗର ଓ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଦୃଷ୍ଟି । ପାଞ୍ଜିକୃତ ସହ-ନିରୀକ୍ଷକ ଭାବେ ଛୁଟି ସହିତ ଦଶଦିନ କରୁଥିଲା ଶିକ୍ଷାଦପ୍ତରରେ । ଦଶଦିନ କରୁଥିଲା ଲୁକ ଅଫିସରେ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଦଶଦିନ ସ୍କୁଲ ଦେଖା ନାମକୁ ମାତ୍ର ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଅଥଚ ସ୍କୁଲ ପରିଦର୍ଶନ ପାଇଁ କୋଡ଼ିଏ ଡିନ ଦେବା ଉଚିତ । କାମ କଲେ ପ୍ରଶଂସା ନଥିଲା- ଯହିଁରେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ମୋ ଭଳି ଲୋକ କାମ କରିବା କଥା । କାମ କରିବା ଅର୍ଥ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଉପରେ ଗୁପ୍ତ । ଏ ଗୁପ୍ତ ସମ୍ପାଳିକାକୁ ସେମାନେ ଗୁହଁ ନଥିଲେ । ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ହୃଦୟବାନ ଉଚ୍ଚ ଅଧିକାରୀ ସରି ଯାଉଥିଲେ । ମାର୍କ୍ସ ରଥ, ସନ୍ତୋଷ କୁମାର କବି, ଜୟକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର, ମନମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଅଳକା ଦେବୀ, କ୍ୟାପ୍ଟେନ୍ ରାଧାକାନ୍ତ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଭଳି ପରିଦର୍ଶକ ମନେ ପଡୁଥିଲେ । ଏ ମଣିଷ ଗୁଡ଼ାକ କାମକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । କାମିକା ଲୋକକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଥିଲେ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ତଳସ୍ତରର କେତେଜଣ ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଶିକ୍ଷାପ୍ରାଣ ଶିକ୍ଷକ ଦେଖାଗଲେ ନାହିଁ । ନୂଆ ଆଦର୍ଶ ଗଢ଼ାଯାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିବା ହଜାରେ ଶିକ୍ଷକରୁ କେବଳ ଦୁଇତିନି ଜଣଙ୍କୁ ଆଦର୍ଶରେ ଭଲିଭାବ ଦେଖିଛି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ପରମାନନ୍ଦ ନନ୍ଦ । ଉତ୍ସର୍ଗାକୃତ ମନୋଭାବ ନେଇ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ଛାତ୍ର ଓ ନିଜେ ଶିକ୍ଷକ ଥିବା ଗ୍ରାମର ଉପକାର ପାଇଁ ଖଟନ୍ତି । ଛାତ୍ର ରୂପରେ ସେ ଦରଦା ଛାତ୍ର ହୋଇ ଗୁରୁ ନିକଟରେ ଭିନ୍ନ ଛାତ୍ରତ୍ବ ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ । ସେଇଭଳି ମୋର ଜଣେ ଛାତ୍ର ଭଗବାନ ପୁରୋହିତ, ପାଞ୍ଜିକୃତ ସର୍କଲ ଉଦ୍‌କେଲା ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଖୁବ୍ ନିଷ୍ଠାପର, ଆଦର୍ଶବାନ ଓ ଉଚ୍ଚମନା । ସମଗ୍ର ପାଞ୍ଜିକୃତ ସର୍କଲରେ ତାଙ୍କ ଭଳି ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷକ ନଥିଲେ । ମୁଁ ଗୁଜିରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେତେ ସ୍ଥାନ ଦୁଲିଛି, ମୋର ମନେ ହୁଏ ଏ ସର୍କଲଟିରେ ଛାତ୍ର ଶିକ୍ଷକ ଗ୍ରାମବାସୀ ସମସ୍ତେ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହହୀନ । ଗ୍ରାମବାସୀ ମାନଙ୍କଠାରେ ସାମାନ୍ୟତମ ଆଗ୍ରହ ଦେଖୁଥିଲେ ମୁଁ ଉତ୍ସାହଶୂନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରଭରଣା । ମୁଁ ବାତସ୍ତୁ ହ ହୋଇ ବଢ଼ି ଗୁହଁଲି । ଯେନତେନ ପ୍ରକାରେଣ ବର୍ଷକରୁ କିଛି ଅଧିକ ସମୟ କଟାଇ କଲିପଡ଼ା ସର୍କଲକୁ ଗଲି ।

ଧନୁତରା ପ୍ରକୃତ :

ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କରେ ଏତେ କହିଯାଉଛି ଯେ, ମୋର ମନେ ହୁଏ କଥାଗୁଡ଼ିକ ବର୍ବିତ ବର୍ବଣ ମନେ ହେବ । ପଢ଼ିବାର ଆଗ୍ରହ ରହିବ ନାହିଁ । ଆମ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କରେ ସଭିଏଁ ଜାଣନ୍ତି । ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କରେ ସମସ୍ତେ କହି ପାରନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଶିକ୍ଷାନୀତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣରେ ଦକ୍ଷ । ତେଣୁ ମୁଁ ଯେତିକି ଶିକ୍ଷା କଥା କହିବି, ଶିକ୍ଷାନୀତି ବୁଝେଇବି ସେତିକି ଏ ‘ଅକିଞ୍ଚନର କଥା’ କୁପାଠରେ ପରିଣତ ହେବ । ତେଣୁ ଅକିଞ୍ଚନର କଥାକୁ ପଠନାୟ କରିବାକୁ ମୁଁ ପାରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କରେ ଉଣା କହିଛି । ଶ୍ରେଣୀବାଲିରେ ଶରୀର ତଳକୁ ତଳ କୁଡ଼ି ଯାଉଥିବା ଭଳି ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାର ଅବସ୍ଥା- ଏତିକି କହିବା ଯଥେଷ୍ଟ । ପାଞ୍ଜିକୃତରୁ କଲିପଡ଼ା ଗଲାବେଳକୁ ମୁଁ ପାଦରେ ଗୋଟିଏ ଗଭୀର କ୍ଷତ ନେଇ ଯାଇଥିଲି । ବର୍ଷାଦିନେ ଏକ ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲି । ରାସ୍ତାଘାଟ ନାହିଁ, ପାଦବଲା ବାଟ, ଛୋଟା ବପଲ ପିନ୍ଧିଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଖାଲି ପାଦରେ ଯିବାକୁ ବାଧ୍ୟ । ଖଲିଆ

କାହୁଅ ମାଟିରେ ଗୋଡ଼ ବୁଡ଼ି ଯାଉଥାଏ । ଅନଭ୍ୟସ୍ତ ପାଦ ଏଠିସେଠି ପୁରାଇ ଗୁରି କିଲୋମିଟର ଯାଇ ଆସିବା ଭିତରେ ଗୁରୋଟି ପୁରୁଣା ଗୋହିରା କଣ୍ଟା ପାଦରେ ପଶିଲା । ଦୁଇ ତିନିଦିନ ଭିତରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ବାହାର କଲି । ଗୋଟିଏ ବାହାରିଲା ନାହିଁ- ଗଭୀର କ୍ଷତ କରି ରହିଲା । ଅପରେସନ୍ କରି କଣ୍ଟା କଢ଼ା ହୋଇ ଷ୍ଟିକ୍ ହେଲା । ପୁରା କଣ୍ଟା ବାହାରି ନଥିଲା କି କଥା ଷ୍ଟିକ୍ ଛିଡ଼ିଲା, ପାଦ ଶୁଖିଲା ନାହିଁ । ପାଦରେ କନାପଟି ବାନ୍ଧି ଛୋଟେଇ ଛୋଟେଇ ଦି'ବର୍ଷ ଗୁଲିଲି । ରକ୍ତ, ପାଣି, ପୁଜ ବାହାରିବା ବନ୍ଦ ହେଉ ନଥାଏ । ଦିନେ ଅପ୍ରେଲ ମାସରେ ବୋର୍ଡ଼ାରୁ ତୁମୁରିଆ ଯାଉଥାଏ । ବାଟରେ ପଡ଼େ ଉଦଡ଼ା ନଦୀ । ନଦୀ ଧାରରେ ପଶି ଗୁଲି ଗୁଲି ତୁମୁରିଆ ଗଲି । ଗୋଡ଼ରେ ବନ୍ଧା କନାଖଣ୍ଡକ କେତେବେଳେ ଖସିଗଲା ଜାଣେ ନାହିଁ । ଖୁଲ ପରିଦର୍ଶନ କରି ସଞ୍ଜକୁ ସେଇ ଉଦଡ଼ାପାର ହୋଇ ବୋର୍ଡ଼ା ଫେରିଲି । ସେଠାରୁ ଭବାନୀପାଟଣା । ଗୋଡ଼ର କ୍ଷତ କଥା ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି । ସକାଳୁ ନିତ୍ୟକର୍ମ ଭଳି କନା ବାନ୍ଧିବାକୁ ଯିବାବେଳେ ଦେଖିଲି ମୋ କ୍ଷତ ସଫା ହୋଇଯାଇଛି । ଉଦଡ଼ା ନଦୀ କେଉଁ ରସଭରା ଔଷଧ ତା ସ୍ରୋତରେ ପଠାଉଥିଲା କେଜାଣି ଏହା ମହୋଷ୍ଟଧର କାମ କଲା । ଉଦଡ଼ା ନଦୀ ଶଯ୍ୟା ଅସଂଖ୍ୟ କଷଟି ପଥରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । କଷଟି ପଥରଭରା କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତର କନ୍ଦରର ଗୁଳ୍ମ ଅସାଧ୍ୟକ୍ଷତ ଦୂର କରିଦେଲା । ଏହା ଯେ କ୍ୟାନସର ଭଳି ଦୁରାରୋଗ୍ୟ ବ୍ୟାଧି ଦୂର କରିପାରିବ ଏଥିରେ ବା ସନ୍ଦେହ କରିବାର କ'ଣ ଅଛି । ଅବଶିଷ୍ଟାସ ବଢ଼ାଇବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ମୁଁ ଏକଥା କହୁନାହିଁ ବିଧିବଦ୍ଧ ପରୀକ୍ଷା ଅନୁସନ୍ଧାନ ପାଇଁ ଏହା କହୁଛି । ସାଥେ ସାଥେ ନଦୀ ସ୍ରୋତକୁ ଆବର୍ଜନାରୁ ଦୂରରେ ରଖିବାକୁ ସବୁରି ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରୁଛି ।

ବର୍ଦ୍ଧି ପାଣିରୁ କୂଳରେ ଲାଗିବାର ଆନନ୍ଦ :

ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାକୁ ପଞ୍ଚାୟତ ସମିତି ଅଧୀନରେ ଦେବା କଥା କହିବାବେଳେ ସହନିରାକ୍ଷକ ମାନଙ୍କୁ ଖୁଲ ଖାଦ୍ୟ ଯାଞ୍ଚ କରିବାକୁ କହିବା, ମହିଳା ସମିତି ଖାଦ୍ୟ ଯାଞ୍ଚ କରିବା, ଆର୍ଥିକ ଅନାବ୍ରାହ୍ମଣ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଆଦି କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା କଥା କହିଛି । ଶ୍ରାବଣ ମାସର କୌଣସି ଏକ ଦିନ ଛେଲିଆମାଳ ଗ୍ରାମ ପଞ୍ଚାୟତର ଡାରିଦ୍ର୍ୟ ସାମାରେଖୀ ତଳେ ଥିବା ଲୋକଙ୍କ ତାଲିକା ତୁରନ୍ତ କରିବାକୁ ମତେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଗଲା । ମୁଁ ଘୋର ବର୍ଷାରେ “ତୁର୍ପା” ଫେଲ ଛେଲିଆମାଳ ଗ୍ରାମକୁ ବାହାରିଲି । ପିପଲନଳା ଛେଲିଆମାଳକୁ ଗୁରିପଟରୁ ଘେରି ରହି ପାଖରେ ତେଲ ନଦୀରେ ପଡ଼ିଛି । ଭବାନୀପାଟଣା ସହର ପାଖରେ ଏହା ଏକ ଛୋଟ ପାରିତ୍ୟନଳା । ବର୍ଷାକାଳରେ ବେଳେବେଳେ ଏହା ଖୁବ୍ ଭାଷଣ ରୂପ ଧରେ । ଏଥିରେ ବଢ଼ି ଆସିଲେ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ୍ୟ ହୋଇପଡ଼େ । ଏହି ପିପଲନଳା ଛେଲିଆମାଳ ପାଖରେ ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତ ନଦୀରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ତେଲ ନଦୀରେ ବଢ଼ିଥିଲେ ଏହା ଆହୁରି କୁଞ୍ଚ, ଉଦ୍‌କ୍ଷିପ୍ତ ବିଷ୍ଣୁ ଆଉ ହିଁସ୍ ହୋଇଉଠେ । ମୁଁ ଘାଟ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଏଇ ଅବସ୍ଥା ଥିଲା । ଘାଟରେ ଛେଲିଆମାଳବାସୀ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନାରାୟଣ ପ୍ରଧାନ ଉପସିତ ଥିଲେ । ସେ ଏଲିମେଣ୍ଟାରୀ ଟ୍ରେନିଂ ଖୁଲରେ ମୋର ପ୍ରାଚନ ଛାତ୍ର । ମୁଁ ଜଳରାଶିକୁ ଦେଖି ବିଚିତ୍ର ହୋଇଥିବା ଜାଣି ସେ ମୋତେ ପାର କରାଇ ଦେବାକୁ

ଗୁହଁଲେ । ମୁଁ ପହଁରା ଜାଣେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ତାଙ୍କ ପହଁରା କୌଶଳର ମୁଁ ଏକ ବୋଧ ହେବି- ଏକଥା ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲି । ସେ ପାଣି ପହଁରାରେ ବେଶ୍ ପକ୍ଷ । ତାଙ୍କ ଉପରେ ଦେହର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାର ଥୋର ପାଣିକୁ ପଶିଲି । ମୁଁ ପ୍ରାଣ ବିକଳରେ ତାଙ୍କ ବେକଟାକୁ ଭିଡ଼ି ଧରିଥାଏ । ଅଣ୍ଟର ଗାମୁଛାଟି କୌଣସି ମତେ ଦେହରେ ଥାଏ । ନାଳ ସୁଅରେ ମନେ ପଡ଼ିଲା ସମୁଦ୍ର ସ୍ନାନ କଥା । ଏଲିମେଣ୍ଟାରୀ ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଧରି ପରିଭ୍ରମଣରେ ପୁରୀ ଯାଇଥିଲି । ପଦରଜଣ ଗୁରୁଛାତ୍ରଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ । ନୋଲିଆ ତାଜି ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ଗୁରୁଛାତ୍ରଙ୍କୁ ବୁଡ଼ାଇ ଆଣିବାକୁ ମୂଲ କଲି । ଶେଷରେ ମୋ ପାଲି । ପଇସା ମୁଣାଟା ମୋ ହାତରେ । ମତେ ଟିକିଏ ଅଧିକ ସବୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ନୋଲିଆଟି ଗୁହଁବା ସ୍ବାଭାବିକ । ମୋର ତାହାଣ ପାଖରେ ରହି ସେ ଧରିଥାଏ ମୋ ବାଁ ହାତକୁ । ମୁଁ ତାର ତାହାଣ ହାତ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ପ୍ରାୟ ଲାଭ ହେଲାପରି ପଡ଼ିଥାଏ । ସେ ମାଛଭଳି ବୁଡ଼ି, ଉଠି ଦେଉଳାଟି ମତେ ଗଭୀର ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ପୁରା ଟିକିଧର ବୁଡ଼ାଇ ଆକଡ଼ା କରି କୂଳରେ ଆଣି ଛାଡ଼ିଥିଲା । ନୋଲିଆ ହାତରେ ଗଭୀର ସମୁଦ୍ରରେ ମୁଁ ଯେତେ ନିର୍ଭୟ ଥିଲି, ପରିଚିତ ପିପଲନଳା ବଢ଼ିରେ ସେତେଟା ନିର୍ଭୟ ହୋଇପାରୁ ନଥିଲି । ତଥାପି ସୂର୍ଯ୍ୟବାବୁ ନିରାପଦରେ କୂଳରେ ଲଗାଇ ଦେଲେ ।

ଘାଟି ଚକ୍ରାଭ ସରକ :

କର୍ଲାପଡ଼ା ରହଣୀରେ ଆଉ ଏକ ଅନୁଭୂତି ପର୍ବତାରୋହଣ । ଛୋଟଦିନୁ ପର୍ବତ ମୋ ପାଇଁ କୌତୁହଳ ଓ ଆକର୍ଷଣର ବିନ୍ଦୁ । ମୁଁ କାଲି ମନ୍ଦିର ଓ ଡାରିଣା ମନ୍ଦିର ପର୍ବତରେ ପ୍ରାୟ ଚଢ଼ୁଥିଲି । ଏଗୁଡ଼ିକ ତଙ୍ଗ୍ରା ବା ପାହାଡ଼ । ଅର୍ଜାବାହିଲି ପର୍ବତ କଥା ଆଗରୁ ନହିଛି । ଭବନାପାଟଣାକୁ ଲାଗି ଆଉ ଏକ ପାହାଡ଼- କୁଶା ତଙ୍ଗ୍ରା । ଶିବରାତ୍ରୀ ଦିନ ଫୁଲ ବେଲପତ୍ର ତୋଳିବାକୁ ପଡ଼ାଟିଯାକ ପିଲା ଯୁବକ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ସେଠି ଚଢ଼ିଛୁ । ତା'ପାଖକୁ ଗୁଣ୍ଡି ତଙ୍ଗ୍ରା, ଆଉ ଟିକିଏ ଉଚ୍ଚ । ଶିଖରକୁ ଯଦିଓ ଚଢ଼ିନି, ଅନେକ ପୁର ଚଢ଼ିଛି । କର୍ଲାପଡ଼ା ସର୍କଲରେ ଗାଁଟିଏ- କଲମ । କୁଟୁମ୍ବମାର ଦେଇ ଗଲେ ପର୍ବତ ପଡ଼େ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତିରିଶା କିଲୋମିଟର ଯାଏଁ ବୁଲାଇବା ଧରିବାକୁ ହୁଏ । ତେବୁଲି ବୃଥା ପାର ହୋଇ ଦେହହଜାର ଫୁଟ ପର୍ବତ ଚଢ଼ି ଆଉ ପଟକୁ ଗଲେ କଲମ ଗାଁ । ଏହି ଗାଁଟିକୁ କର୍ଲାପଡ଼ା ସର୍କଲ ସବ୍-ଇନ୍ସପେକ୍ଟର କେହି ପାଦ ପକାଇ ନଥିଲେ । ଘନବନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆରଣ୍ୟକ ପାର୍ବତ୍ୟ ପଥରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ସାଥୀରେ ନେଇ କଲମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଦର୍ଶନ କଲି । ପ୍ରତିବର୍ଷ ସବୁ ସ୍କୁଲ ପୁରାଥର ପରିଦର୍ଶନ କରିବା କଥା ଅଥଚ ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ନଥିଲେ ଏକା କଲମ ନାହିଁନି ଯିବା ଆସିବା ବାଟ ସ୍କୁଲକୁ ମଧ୍ୟ ପରିଦର୍ଶନ ଧରଟିଏ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଣେ ଉପରିସ କର୍ମଗୁରା କଦାପି ଯାତ୍ରା କରି ନଥାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି, ସହ-ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ଉପ-ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ମଞ୍ଚଳ ନିରୀକ୍ଷକ, ଜିଲ୍ଲା ନିରୀକ୍ଷକ ସର୍ବିଏ ଫର୍ପ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏଭଳି ମନ୍ଦିଆଆନ୍ତି ଯେ ସ୍କୁଲ ପରିଦର୍ଶନକୁ ଗୋଣ କରିଦିଅନ୍ତି । ଏକ୍.ଡିପି ନାମରେ ଜଣେ ଭିତର ପରିଦର୍ଶକ ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶା ଗୋଟିଏ ମଞ୍ଚଳ ଥିଲା । ବ୍ରଜମୋହନ ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତାଙ୍କ ପରିଦର୍ଶନର ଟିକିଗୋଟି

ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଖିବା ସୌଭାଗ୍ୟ ପାଇଥିଲି । ଏହା ଚାନ୍ଦପକରା କାଗଜରେ ଛଅପୃଷ୍ଠା ଲେଖାଏଁ
 ଥିଲା ପରିଦର୍ଶନ ଚିକିତ୍ସା ଓ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା । ପ୍ରଶାଳାଠାରୁ ପରିଗ୍ରାଜନା, ଚରିତ୍ରଗଠନରୁ
 ଶାରୀରିକ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଦେହ ଗଠନ ସମ୍ପର୍କିତ ସବୁ ବିଷୟରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଏଥିରେ ସ୍ଥାନ
 ପାଇଥିଲା । ଏହି ଡିପ୍‌ପା ସାହେବ ଓଡ଼ିଆ ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରଶାଳା ବହି ମଧ୍ୟ
 ଲେଖିଥିଲେ । ସେ ଶବ୍ଦ ଓ ଖଣ୍ଡବାକ୍ୟକ୍ରମରେ ଅକ୍ଷର ପରିଚୟ ପଠନ ଓ ଲିଖନ ପାଇଁ
 ଯୋଗ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଶବ୍ଦକ୍ରମ ଥିଲା ମା, ଘର, ରମା, ରମାର ମା, ରମା ମାର ଘର
 ରତ୍ୟାଦି.... ଆମ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ନିରୀକ୍ଷକ ଫାଇଲ ଗୁପ୍ତ କରନ୍ତି । ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଏମାନଙ୍କର
 କୌଣସି ଦିଶା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନାହିଁ । କୌଣସି ସ୍ତରରେ କିଏ କେତେ କାମ କଲା ଏମାନେ
 ପଚାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହା ପଚାରୁଥିଲେ କାମ କରିବା ଲୋକର ସମ୍ମାନ ଓ ପତିଆରା ବଢ଼ନ୍ତା ।
 ନ କରିବା ଲୋକେ କାମ କରନ୍ତେ । କଲକ୍ତି ପରିସ୍ଥିତିରେ ସହ-ନିରୀକ୍ଷକମାନେ ସୁବିଧାବାଦୀ
 ହୋଇ ଘରକୁ ପରିଦର୍ଶନ ଖାତାଟି ମଗାଇ, ଗଲି ଆଇଲି ଯାହା ଦେଖିଲି ତାହା ଲେଖିଲି
 ନ୍ୟାୟରେ ଲେଖନ୍ତି- 'ଅପ୍ୟ ତା..... ଅମୂଳ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଦର୍ଶନ କଲି । ଛାତ୍ରସଂଖ୍ୟା
 ନିମ୍ନମତେ ଥିଲା । ଶିକ୍ଷକ ଉପସିତ ଥାଇ ଶିକ୍ଷାଦାନ ରତ ଥିଲେ । ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା
 କଲି । ମାନ ସାଧାରଣ ଥିଲା- । -ସ୍ବାକ୍ଷର' ଏତିକି ଲେଖିଲେ ସମସ୍ତେ ଖୁସ୍ । ଶିକ୍ଷକ ଦିନେ
 ପରିଦର୍ଶନ ଖାତା ଆଣି ଦିଅନ୍ତି । ଥରେ ନେବାକୁ ଆସନ୍ତି । ପ୍ରତିଥର 'ପତ୍ରେ ପୁଷ୍ପେ' ଅଳ୍ପବହୁତେ
 ଆସିଥିବା ସାଧାରଣ କଥା ।

ସ୍ବର୍ଗତ ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ କର :

କର୍କାପଡ଼ାରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ଥିବାବେଳେ ଜିଲ୍ଲାସରରୁ ଏକ ରାଜ୍ୟସରାୟ ଲେଖକ
 କର୍ମଶାଳାରେ ଯୋଗ ଦେବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ପାଇଥିଲି । କର୍ମଶାଳାର ଆୟୋଜନ କରିଥିଲେ
 ରାଜ୍ୟଶିକ୍ଷା ଓ ଗବେଷଣା ପରିଷଦ । କର୍ମଶାଳାରେ ଅତିରିକ୍ତ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପାଇଁ ଗଳ୍ପ କବିତା
 ଏକାଙ୍କିକା ଲିଖନ ପ୍ରଶାଳାରେ ପରିଦର୍ଶନ ଦେବାର ଥିଲା । କୋର୍ସ ପରିଗ୍ରାଜନ ଥିଲେ ତ.
 ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ କର । ତାଙ୍କ ସୌମ୍ୟକାନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି ମୋର ସ୍ମରଣ ଅଛି । ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ଭବ ପାଇ
 ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତି ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଜଣାଉଛି । ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁଙ୍କ ଜୀବନର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଶିକ୍ଷା
 ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଥିଲା । ଏହି କର୍ମଶାଳାରେ ଗଳ୍ପ ଲିଖନ ସମ୍ପର୍କରେ ସେ ଯେଉଁ ଧାରଣା
 ଦେଇଥିଲେ ତାହା ମୋର ଗଳ୍ପଲିଖନ ଶୈଳୀର ଆତ୍ମଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲା ।

ଉତ୍କଳାଟନ ରାଜକାର୍ତ୍ତ :

କର୍କାପଡ଼ା ସର୍କଲର ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଘଟଣା ହେଲା 'ଛେଲିଆମାଳ'
 ଗ୍ରାମରେ ଉଚ୍ଚାତ ମଧ୍ୟଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ । ତତ୍କର୍ତ୍ତା ଶ୍ରୀ ପିପ୍ପଳନଳା ପରିବେଷ୍ଟିତ ଏ
 ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତରେ ଏକ ମଧ୍ୟଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନଥିଲା । ଏହାର ଏକ କିଲୋମିଟର ଦୂରରେ
 ଯଦିଓ କର୍କାପଡ଼ାରେ ମଧ୍ୟଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଉଚ୍ଚଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ
 ଅଛି ତଥାପି ପ୍ରାକୃତିକ ବାଧା ଯୋଗୁଁ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ପିଲାଏ ୧୪+ ଶିକ୍ଷାରୁ ବଞ୍ଚିତ ଥିଲେ ।
 ସରକାରୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆହ୍ୱାନବେଳେ ମୁଁ ଏଠାରେ ଉଚ୍ଚାତ ମଧ୍ୟବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ

ଦେଲି । ପ୍ରସାବ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ସାଫଲ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଶିକ୍ଷାକ୍ରିୟା ସ୍ତରରେ ଓ ପରେ ମଞ୍ଚନ ସ୍ତରରେ ସୁପାରିଶ କରାଇ ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟକୁ ପଠାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲି । କଳାହସ୍ତି ଜିଲ୍ଲାସରାୟ ଉଚ୍ଚମଧ୍ୟ ବୋର୍ଡରେ ମଞ୍ଜୁରୀ ପାଇଁ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖିଲି । ବିଦ୍ୟାଳୟ ଉତ୍ତ୍ୱାଚନ ବେଳକୁ ରାଜନୀତି ନ ପୂରାଇ ଶିକ୍ଷାବିତ୍, ଜିଲ୍ଲାପାଳ, ଜିଲ୍ଲା ଓ ମଞ୍ଚନ ନିବାସକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତ୍ୱାଚନ କରାଇବାକୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲାବେଳେ, ସମୟ ଏମ୍.ଏଲ୍.ଏ. କେତେଜଣ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କୁ ଧରି ଆପଣା ମୁଣ୍ଡ ପଶାଇ ଉତ୍ତ୍ୱାଚନ ପାଇଁ ପାଗ ଭିଡ଼ିଲେ । ଭୋଟବାକ୍ସ, ଆଗାମୀ ନିର୍ବାଚନକୁ ଆଖିରେ ରଖି ସେ 'ମୁଁ ଏତେ କାନ୍ଦିଛି, ଏତେ ପରିଶ୍ରମ କରିଛି, ଧର୍ମିଛି, ଚର୍ଚ୍ଚି ଘୋଷାରିଛି, ତେଜମାଲିସ କରିଛି- ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀମାନେ ମୋତେ ଭୁଲିବ ନାହିଁ' କହି ବରନା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ଆସିଲେ, ଉତ୍ତ୍ୱାଚନ ହେଲା, ଭାଷଣ ଦେଲେ । ଜନତାର ପ୍ରତିନିଧି ହୋଇ ବିଧାୟକ, ସାଂସଦ, ମନ୍ତ୍ରୀପଦ ପାଇ ଏମାନେ ଦେବତା ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଉତ୍ତ୍ୱାଚନ, ଉଦ୍ଘୋଷନ, ଉତ୍ତୋଳନ, ଭିତ୍ତିପ୍ରସର ସାପନ ଆଦି ପବିତ୍ର କର୍ମଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କରି ଦ୍ୱାରା କରାଗଲେ ଏମାନେ ସବୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି । ଦେଶ ଅର୍ଥରେ ଦେଶର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଏମାନେ ଯେ ଫାଇଦା ଉଠାନ୍ତି ତାହା ଦେଖି ଅସଲ କର୍ମୀଠାରେ, କର୍ମର ଉଚ୍ଚା ପ୍ରବଣତା, ଉତ୍ତ୍ୱାସର ଆଦି ସଦ୍‌ଗୁଣମାନ ଲୋପପାଏ । ସେବା ମନୋବୃତ୍ତି ଲୋପପାଏ ଓ ଲାଭ ଉଚ୍ଚା ପ୍ରବଳ ହୁଏ । ବ୍ୟକ୍ତିପୂଜାର ଏ ନବୀନତମ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଲୋପପାଇବା ଉଚିତ ମୋର ଏ ଧାରଣା କର୍ଲାପଡ଼ାରେ ହେଲା । ଏମ୍.ଏଲ୍.ଏ. ଫୁଲମାଳ ପିନ୍ଧିଲେ । ସଭା ହେଲା । ଦି ଗୁରିଟା ଖାସି ମରା ହୋଇ ଏକ ଭଲ ପ'କ୍ତି ଭୋଜନରେ ଏମ୍.ଏଲ୍.ଏ. ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଖାଇବାକୁ ବସି ଲୋକଙ୍କୁ କୃତାର୍ଥ କଲେ । କାହାରିକୁ ସବୁଷ୍ଟ କରି ନପାରିବା ପ୍ରକୃତି ଯୋଗୁଁ ମୋର କର୍ଲାପଡ଼ା ଛାଡ଼ିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା ତାକୁ ହେଲା ।

ଅନାହାରୀ ସଭ୍ୟଙ୍କ ଫଳାହାର ଲୋଭ :

ଆମ ଦେଶରେ କିଛି ଉତ୍ତ୍ୱାଚି ମିଳିଲେ ଦୈବର ଉନ ମନେ କରାଯାଉଛି । ମୋର ପିତା ଥରେ ମୋତେ ବଚନସିଦ୍ଧ କରାଇଥିଲେ । 'ଦେଖି ବାପା, ଆମର ପିଲାଛୁଆ ଘର । ଅନ୍ୟାୟର ଦୁରପରସା ଘରକୁ ପୂରାଇ ଦେବୁନାହିଁ । ପରସ୍ତ, ଦେବସ୍ତ, ବ୍ରହ୍ମସ୍ତ- ନିଆଁ ପରି ଜାଳିଦିଏ ।' ମୁଁ ଯେ ଜଣେ ସାଧୁ ସଭ ଲୋକ ଏକଥା କିଏ କାହିଁକି ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ? ଏମ୍.ଏଲ୍.ଏ., ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ବଡ଼ ବଡ଼ କାମରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କୁ ଧରି ଆପଣାର ରାଜଭାଗ ଯୋଗାଡ଼ କରିନେବାବେଳେ, ସରପଞ୍ଚ, ଡେପୁଟିମ୍ୟାନ୍ ତଳୁ କିଛି ଯୋଗାଡ଼ର ଯତ୍ନ କରନ୍ତି । ରାସ୍ତାରେ ମାଟି ପଡ଼ିବ, ଘର ତିଆରି ମରାମତି ହେବା ଆଦିରୁ ଯାହା ମିଳିଲା ସେତିକିରେ ସବୁଷ୍ଟ ହେବାର ନଥିଲେ ଏମାନେ ତାଙ୍କ ହାତ ପାହାନ୍ତା ଲୋକଙ୍କୁ ହାତ ବଢ଼ାନ୍ତି । ଏମାନେ ଉଣା ଅଧିକେ ଅନରାଗୀ ଲୋକ । ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର ଏମାନଙ୍କୁ ଅନାହାରୀ କହି ଭଲ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିଛନ୍ତି ।

'ଅନାହାରୀ ସଭ୍ୟମାନେ ଏଣେ ଛତି ବସି । ଫଳାହାର ଲୋଭେ ଯା'ର ଚିର ଏକାଦଶୀ । କଲି ଦେବ ବହି ପ୍ରଜା ଦ୍ରବ୍ୟ ଭାରଭାର । ଯୋଗାଡ଼ କରନ୍ତି ଲେହ୍ୟ ପେୟ ଫଳାହାର ।

ଅନାହାରୁ ଫଳାହାର ଅବା ଜଳଯୋଗ । ମୂଲ୍ୟରେ ଅଧିକ ହୁଏ ସେ ଏକ ସୁଯୋଗ ।

କେମିତି କେନ୍ଦ୍ରୀୟମାନ ମହାଶୟ ସିଧାସଳଖ ମତେ ହଜାରେ ଟଙ୍କା ଧର ମାଗିଲେ । ଧାରର ଅର୍ଥ ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଲି । ଥିବାଲୋକ ତିଅନ୍ତି, ନଥିବା ଲୋକ କେଉଁଠାରୁ ଦେବ ? ତେବେ କଲିପଡ଼ାରେ ତିନିବର୍ଷ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ଏଠୁ ଖସି ପଳାଇଲେ ଯାଏ । ଅନୁରୋଧ ଜଣାଇଲି । ମୁଁ ପୂର୍ବରୁ ଦେଖିଛି- ବଦଳି ପାଉଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ ବଡ଼ ସହଜରେ ମୋ ବଦଳି ଲାଗୁ ହେଉଥିଲା । ଏ ବଦଳିରେ ରଜପେଟ୍ଟରଙ୍କ ଇଚ୍ଛା, ନା କଳାହାଣ୍ଡର ଶିକ୍ଷା ନିୟନ୍ତ୍ରା ଅବ୍ୟବହାର ପାତ୍ରା ନା ମୁଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଇଚ୍ଛା କାମ କରୁଥିଲା, ତା ମୁଁ ଶେଷଯାଏଁ ଜାଣି ନଥିଲି । ମୋର ସପତନ-୨ ସର୍କିଲ କଲିପଡ଼ାରୁ ବଦଳିର ଅର୍ଥ ମୁଁ ଭବାନୀପାଟଣାରୁ ବଦଳି ହେଲି । ଜୁନାଗଡ଼ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲି । ଗୁଜିରା ଆଉ ମାତ୍ର ଛଅବର୍ଷ ଥିଲା । ସତେଇଶ ବର୍ଷ ଗୁଜିରାରେ ପାତ୍ରଟିଏ ଡେଇଁ ପାରିଲି ନାହିଁ । ‘ତଲଖ ହକାକତୋସେ ଜିନ୍ଦଗୀ କି ହୁଆ ସାମ୍ବନା, ମରନେ କା ଲୋଗ ହୁଆ କରନେ ଲଗେ ।’ ଜୁନାଗଡ଼ ଯିବାକୁ ବାହାରିଲି । ଜୁନାଗଡ଼କୁ ଯିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରିବା ମୂଳରେ ଦୁଇଟି କାରଣ ଥିଲା- ପ୍ରଥମ- ଅବଶିଷ୍ଟ ଛଅ ବର୍ଷ ଗୁଜିରାରୁ ତିନିବର୍ଷ ସେଠାରେ କଟିଗଲେ ବାକି ଦୁଇ ତିନି ବର୍ଷ ଭବାନୀପାଟଣାରେ କଟାଇ ଅବସର ନେବି । ଦ୍ଵିତୀୟ କାରଣ- ଏକ କୌତୁହଳ, ଜୁନାଗଡ଼ରେ ଦ୍ଵିତୀୟବାର କେମିତି ଲାଗିବ ? ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ମତିଗତି, ମାଣିକଗୁମ୍ଫ ବାବୁଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ଏକଥା କିନ୍ତୁ ସତ ଯେ ଜନମାନସରେ ମୁଁ ତଥାପି ପ୍ରିୟ ଥିଲି । ଜୁନାଗଡ଼ ସହର କାହିଁକି ଆଖପାଖ ସବୁ ଗାଁରେ ଘୂରି ବୁଲିବାବେଳେ ଦମ୍ଭ ଆସୁଥିଲା । ଅଥଚ ମୁଁ ଯେ ଜଣେ ବିଫଳ ପାତ୍ର ଏକଥା ଭାବିବାର ଶେଷ ଜୀବନରେ ବିଗ୍ରହ କଲାବେଳେ ଖୁବ୍ ଦୁଃଖ ଲାଗୁଥିଲା । ମୁଁ ଏକ ଇଂରାଜୀ ଉଚ୍ଚିତ ଅନୁବାଦ ଲେଖି ରଖିଥିଲି - ‘ତୁମର ଯଦି ସୁନାମ ଅଛି, ତୁମେ ଯେତେ ଭୁଲ୍ କରିଛ ତା’ଠାରୁ ଅଧିକ ଯଦି ଠିକ୍ କାମ କରିଛ, ତୁମ ପୁଅ ଝିଅ ଯଦି ତୁମକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି, ତୁମ ନାତି ନାତୁଣୀ ତୁମକୁ ଦେଖି ଯଦି ଉଲ୍ଲାସିତ ହେଉଛନ୍ତି, ତୁମକୁ ତୁମ ସାଙ୍ଗସାଥୀ ଯଦି ବିଶ୍ଵାସ କରନ୍ତି, ତାଙ୍କ ବିପଦ ବେଳାରେ ତୁମେ ଯଦି ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇପାର, ତୁମେ ଯଦି ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ଠିଆହୋଇ କହିପାର, ମୁଁ ମୋ ଶକ୍ତିମତେ ଯାହା କରିଛି ଠିକ୍ କରିଛି- ତେବେ ଜାଣ ତୁମ ଜୀବନ ସଫଳ ।’ ଏ ବିଗ୍ରହରୁ ମୁଁ ସଫଳ କି ନା ଭାବିପାରୁ ନାହିଁ, ତେବେ ଏତିକି ଦୃଢ଼ତାର ସହିତ କହିବି ମୁଁ ଶକ୍ତିମତେ ମୋ କାମ କରିଛି ।

ମୁଖ୍ୟାପିକା ଶାସନ :

ଗୁଜିରା ଜୀବନ ଅତି ଦୁଃଖଦାୟକ ମନେ ହେଉଥିଲା । ନିରସ, ନିଃସାର ନୃତନତ୍ଵବିହୀନ ଉପତ୍ତ ଯୋଗୁଁ ମୁଁ ବାତସ୍ଫୁହ ହୋଇ ଉଠିଥିଲି । ନୂଆପଡ଼ା ଛାଡ଼ିବାବେଳେ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦେଇ ଯେଉଁ ଗୁଜିଗୋଟି ସାନକୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର ନିର୍ବାଚନ କରିଥିଲି, ସେତକ ଦଶବର୍ଷରେ ପାର କରିଦେଲି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାନରେ କିଛି କରିବାକୁ ମନକରି ଅଗ୍ରସର ହେବାବେଳେ କେବଳ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହିଁ ଯୁକ୍ତି ହେଉଥିଲା । ଶାସନରେ ସେବାର ନାମଗଣ

ନଥିଲା । ଯେଉଁମାନେ ସେବକ ହେବାକୁ ଯିବ କରନ୍ତି କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପଶୁଥିଲେ ସେମାନେ ଶାସକ ବଳି ଯାଉଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳଟା କେବଳ ମୁଖାପିନ୍ଧା ଲୋକଙ୍କର । ସେବକର ମୁଖାପିନ୍ଧା ଶାସକ ଓ ଶାସକର ବର୍ତ୍ତପିନ୍ଧା ସେବକମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଶାସକରେ ଭ୍ରଷ୍ଟାସୁର ଓ ସେବାରେ ଆତ୍ମସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହିଁ ମୂଳ କଥା ହୋଇଛି ।

ଦୁନାଗଡ଼ର ସେଇ ପୁରୁଣା ମାଟି ଘର :

ପୁରୁଣା ଦୁନାଗଡ଼ ଏଥର ମୋ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଅନାକର୍ଷଣୀୟ ନଥିଲା । ତେବେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଚିକିଏ ଖରାପ ଲାଗିଲା । ବଂଶୀଧର ସାହୁ ନାମରେ ଜଣେ ଉପବ୍ୟକ୍ତି ବି.ଡି.ଓ. ଥିଲେ । ଲୁକ ଅଫିସରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେବା ପରେ ରହିବା ପାଇଁ ଘର ଖଣ୍ଡିଏ ମାଗିଲି । ଆଗରୁ ତ କହିଛି ଲୁକ ଅଧିକାରୀ, ସହ-ନିରୀକ୍ଷକଙ୍କୁ ଭଲ ଘର ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୋ ଦୃଷ୍ଟି ସେଇ ମାଟିଘରେ ଥିଲା ଯେଉଁଠାରେ ମୁଁ ଛଅବର୍ଷ ତଳେ ରହିଥିଲି । ସେ ସମୟରେ ଘରଟିକୁ ନିର୍ମାଣ ଅଧିକାରୀ ମାନଙ୍କୁ ଧରାଧରି କରି ବେଶ୍ ସଜାଡ଼ି ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ମାଟି ପଲସ୍ରା ଛଡ଼ାର, ସିମେଣ୍ଟ ପଲସ୍ରା କରି ରଙ୍ଗବୋଳା ହୋଇଥିଲା । ପୁରୁଟି ଅଧିକ କୋଠରୀ କରି ନିଜ ହାନିମନ୍ୟତା ଦୂର କରି ରହିବା ଭଳି କ୍ରାନ୍ତରେ ପରିଣତ କରିଥିଲି । ଘରଟିରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସଂଯୋଗ ନଥିଲା । ହାତରୁ ପାଞ୍ଚଶହ ଟଙ୍କା ସାରି ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସଂଯୋଗ କରାଇଥିଲି । ମୋର ଛାତ୍ରବନ୍ଧୁ ଓ କର୍ମସାଥୀ ଯୋଗେଶ୍ୱର ପାଣ୍ଡେ ମୋ ବଦଳରେ ଯୋଗଦେଇ ସେଇ ଘରେ ରହିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କର ଘର ଦରକାର ନଥିଲା । ଦୁନାଗଡ଼ ପାଖରେ ମାଟି ଗାଁରେ ତାଙ୍କ ଘର । ନାମକୁ ମାତ୍ର ସେ ଘର ଯାଯିବୁ ରଖି ତାଙ୍କ ସହିତ ଜଣେ ଡ୍ରାକ୍ଟର ଭାଇଙ୍କୁ ରଖାଇଲେ । ମୁଁ ଦୁନାଗଡ଼ ବଦଳି ହେବାରେ ପାଣ୍ଡେଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ବିଗିଡ଼ିଗଲା । ସେ କେତେ ଆରାମରେ ଘରେ ରହି ଶୁକିରା କରୁଥିଲେ । ଆଉ ପୁରୁବର୍ଷ ଶୁକିରା ଥିଲା । ମୋ ଯୋଗୁଁ ଭଣ୍ଡର ହେଲା । ସେ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ନାନା କର୍ଣ୍ଣମନ୍ତ୍ର ଦେଇ ବି.ଡି.ଓ.ଙ୍କୁ କେବଳ ମୋ ଶତ୍ରୁ କରିଦେଲେ ତା' ନୁହେଁ, ଘର ଖଣ୍ଡିକ ମୋତେ ନ ମିଳିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ । ଡ୍ରାକ୍ଟରଙ୍କ ନାମରେ ଘରଟି ଦିଆଗଲା । ମୁଁପ୍ରତିଦିନ ଭବାନୀପାଟଣାରୁ ଯା'ଆସ କରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତୁଲାଇଲି । ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ ଦୁନାଗଡ଼ କେନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଫିସ ଘରେ ଦି ଶୁକିଶକ୍ତ କଭା, ମୁଦୁଳାବିଏ. ବ୍ରସ୍, ପେଣ୍ଟ ଆଦି ଅସାମାନ୍ୟ ରହଣୀବିଧି କରି ।

ଶାସକରେ ଥିବା କେତେଜଣଙ୍କ ସ୍ମୃତି :

ଧର୍ମଗଡ଼ରେ ଶିକ୍ଷା ଜିଲ୍ଲା ନିରୀକ୍ଷକ ଥିଲେ ଗିରିଧରା ହୋତା । ସିଧା ସଳଖ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ବୟସରେ ଢେର ସାନ । ସରକାରଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ସଳଖ ନିଯୁକ୍ତି ଏକ ଦୃଶ୍ୟ ବିଗ୍ରହ । ଶିକ୍ଷକ ଓ ଗୁରୁ ପରମ୍ପରା ପ୍ରତି ଏହା ଏକ ଆଘାତ । ସମାନ ଯୋଗ୍ୟତା ଓ ଅଧିକ ବୟସର ଗୁରୁଙ୍କୁ କେଉଁ ବିଶେଷ ଗୁଣ ଓ ଯୋଗ୍ୟତାକୁ ଆଧାର କରି ଜଣେ ପବିତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁବକ ଶାସକ କରିବାର ଅଧିକାର ସାବ୍ୟସ୍ତ କରି ? କାନ୍ତି ପାଇଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ହେଲେ ହେଁ, ଗିରିଧରା ହୋତାଙ୍କୁ ଜିଲ୍ଲା ନିରୀକ୍ଷକ ଭରଦ୍ୱାଜରେ ଦେଖି ଶାନ୍ତ ହେଲି । ହୋତା ପୂଜ୍ୟ ପୂଜାରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ କରୁ ନଥିଲେ । ଉଚ୍ଚ ପଦବୀରେ ଥିବାର ଅହଙ୍କାର ତାଙ୍କର

ନଥିଲା । ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷକତ୍ୱ ଓ ଗୁରୁର ଗୁରୁତ୍ୱ ତାଙ୍କଠାରେ ଥିଲା । କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ଆଗରେ ରଖି
 ନୀତିର ଶାସନ ଚଳାଉଥିବାବେଳେ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେବାକୁ ହେଉଥିଲା । ମୁଁ ଜୁନାଗଡ଼ଠାରେ
 ସହ-ନିରୀକ୍ଷକ ଭାବେ ଯୋଗ ଦେବା ମଧ୍ୟରେ ଜିଲ୍ଲାପାଳ ଭାବେ ଅରବିନ୍ଦ ବେହେରା
 ଯୋଗଦେଲେ । କଳାହାଣ୍ଡିର ଅନଗ୍ରସରତାର ମୂଳ କାରଣ ଯେ ଶିକ୍ଷା ଏହା ଅନୁଭବ କରି
 ଶ୍ରୀ ବେହେରା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଅନିୟମିତତା ଦୂର କରିବାକୁ ଯନ୍ତ୍ର କଲେ । ସେ ସହ-ନିରୀକ୍ଷକଙ୍କ
 କାର୍ଯ୍ୟଧାରା, ପରିଚର୍ଚ୍ଚନା ରୀତି ଓ ନିଷ୍ଠା ପ୍ରତି କେବଳ ନିଜେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖୁଥିଲେ ତା' ନୁହେଁ ।
 ସେ ମଧ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ ଉପବ୍ୟକ୍ତି, ନେତା, ବିଧାୟକ ଓ ସାଂସଦମାନଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କ ଅଞ୍ଚଳର
 ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରି ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଧ୍ୟାନାଳକ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିଲେ ।
 ପରେ ଅବଗତ ହେଲି ଯେ ସେ ମୋ ସମ୍ପର୍କରେ ଅତି ଉଚ୍ଚ ଧାରଣା ପୋଷଣ କରି ମୋ
 ସର୍କଲକୁ ସନ୍ତୋଷରେ ଦେଖୁଥିଲେ । ଥରେ ଜିଲ୍ଲାର ସମସ୍ତ ଏକ୍ସଟେନ୍ସିଭ୍ ଅଫିସରଙ୍କ ଏକ
 ଆଲୋଚନା ବକ୍ତୃତାରେ ମୋତେ ଡାକି କହିଥିଲେ, 'କାଳିବାବୁ ! କଳାହାଣ୍ଡିର ବିପର୍ଯ୍ୟାସ ଶିକ୍ଷା
 ଅଞ୍ଚଳ ଥୁଆମୂଳ ରାମପୁରକୁ ଯାଆନ୍ତୁ । ଆପଣ ହିଁ ତାକୁ ସଜାଡ଼ି ପାରିବେ ।' ମୁଁ ଉତ୍ତର
 ଦେଉଥିଲି, 'ସମ୍ମାନାୟ ଜିଲ୍ଲାପାଳଙ୍କୁ ମୋ ପ୍ରତି ଧାରଣା ପାଇଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଛି । ଶିକ୍ଷା
 ବିଭାଗରେ ଚିରଶ୍ରଦ୍ଧା ଶୁକିରା ସାରି ମୁଁ ଏକ ପ୍ରମୋଶନକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଛି । ତା'ଛଡ଼ା
 ଜିଲ୍ଲାପାଳଙ୍କ ରଜ୍ଜାକୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇ ମୁଁ ହୁଏତ ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ ଥୁଆମୂଳ ଯିବି । କିନ୍ତୁ
 ଜିଲ୍ଲାପାଳ ବଦଳି ହେଲାପରେ ମୋତେ ସେଠାରୁ ଆଶିର୍ବାଦ କିଏ ? ସିଏ ହସିଲେ । ତା'ର
 କିଛିଦିନ ପରେ ସତରେ ମୋର ପ୍ରମୋଶନ ବଦଳି ହେଲା ଓ ମୁଁ ଜୁନାଗଡ଼ ଛାଡ଼ିଥିଲି ।
 ଜୁନାଗଡ଼ରେ ଏ ରହଣୀ କାଳ ସର୍ବେ ଓ ସେବସବ୍ରେ କଟିଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ଭାରତର
 ଶିକ୍ଷା ସର୍ବେ ଶୁଳିଥିଲା । ରାଜ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ସର୍ବେ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିଲେ ପ୍ରାଧ୍ୟାପକ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଚନ୍ଦ୍ର
 ମହାପାତ୍ର । କଳାହାଣ୍ଡି ମଣ୍ଡଳ ନିରୀକ୍ଷକ ଜୁନାଗଡ଼କୁ ପାଇଲଟ ସର୍ବେ କରି ଦାୟିତ୍ୱ
 ମତେ ଦେଲେ । ପାଇଲଟ ସର୍ବେ ପରେ ଜିଲ୍ଲା ଶିକ୍ଷା ସର୍ବେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଅଧ୍ୟାପକ
 ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ସ୍ନେହ, ଭକ୍ତି ଓ ଉତ୍ତରାତମା ମୋହିତ ହୋଇ ସର୍ବେର ସଫଳତା ପାଇଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ
 ପ୍ରାଣରେ ଯୋଗ ଦେଲି । ଏଥିପାଇଁ ଅନେକ ସମୟ ମୋତେ ଭବାନୀପାଟଣାରେ ରହିବାକୁ
 ହେଲା । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସର୍ବେ କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ସେତେବେଳେ ବି.ଡି.ଓ. ମୋତେ
 ନ୍ନକର ବିଭିନ୍ନ କର୍ମରେ ଲଗାଇବାକୁ ଶୁଣିଲେ । ତାଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ମୋ ପ୍ରତି ମୂଳରୁ ଭଲ
 ନଥିଲା । ସେ ମୋତେ ଭୃତ୍ୟ ଓ ନିଜକୁ ପ୍ରଭୁ ମନେ କଲାଭଳି ମନେ ହେଲା । ସମସ୍ତ
 ଦୁର୍ଗୁଣ ସତ୍ତ୍ୱେ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ଏ ଆଚରଣ ଦେଖିବାକୁ ବିରଳ । ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
 ଚିତ୍ରତା ବଢ଼ିଲା । କଟୁବାକ୍ୟ ବିନିମୟ ହେଲା । ସେ ମୋତେ ଜୁନାଗଡ଼ରୁ ଦୂରତ୍ୱ ବଦଳି
 କରିବାକୁ ଲେଖିବା ସହିତ, ମୁଁ ପାଗଳ, ଦୁଷ୍ଟ ଅଭଦ୍ର ଆଦି ଅପଣସ ପ୍ରୟୋଗ କରି ମଣ୍ଡଳ
 ନିରୀକ୍ଷକଙ୍କୁ ପତ୍ର ଦେଇ ପତ୍ରର ନକଲ ଜିଲ୍ଲାପାଳଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣ କଲେ । ଏହି ପତ୍ର ରାଜ୍ୟ
 ସର୍ବେକ୍ଷଣ ଅଫିସର ଓ ଶିକ୍ଷା ଉପନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ହସ୍ତଗତ ହେବା
 ପରେ ସେ ମୋର ପ୍ରଶଂସା କରିବା ସହିତ ଜୁନାଗଡ଼ରେ ମୋର ଉପସ୍ଥିତି ରାଜ୍ୟର ଶିକ୍ଷା

ସର୍ବେ ପାଇଁ କେତେ ଆବଶ୍ୟକ ବୁଝାଇ ବି.ଡି.ଓ. ଓ ଜିଲ୍ଲାପାଳଙ୍କୁ ଲେଖିଲେ । ମୋର କି
 ପ୍ରଶଂସା କଲେ ତା' ଲେଖୁନାହିଁ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଉଦାର ମାନବୀୟ ଗୁଣର ଉଲ୍ଲେଖ କରି ତାଙ୍କ
 ଦୀର୍ଘ ଜୀବନ କାମନା କରୁଛି । ଶିକ୍ଷା ସର୍ବେ ଶେଷ ହେବା ବେଳକୁ ଜିଲ୍ଲା ଶିକ୍ଷା ସର୍ବେ
 ଦାୟିତ୍ବରେ ଥିବା ଉପ-ନିରୀକ୍ଷକଙ୍କ ବଦଳି ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ମୋତେ ଜିଲ୍ଲା
 ସର୍ବେ ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ହେଲା । ଏହି ସମୟରେ ଜିଲ୍ଲାପାଳ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ବେହେରା;
 ସାକ୍ଷରତା ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ଜିଲ୍ଲା ସର୍ବେ କରାଇଲେ । ଧର୍ମଗଡ଼ ଶିକ୍ଷାଜିଲ୍ଲା ଅଧିକାରୀ ଅର୍ଜୁନ
 ବାଘ ଜିଲ୍ଲାପାଳଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମୁଁ ସେ ସାକ୍ଷରତା ସର୍ବେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ
 ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରିବି ସେ କଥା ଜଣାଇଲେ । ଜିଲ୍ଲାପାଳଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ
 ଭବାନୀପାଟଣାରେ ପରିଚିତ ରହି କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲା ସାକ୍ଷରତା ରିପୋର୍ଟ ତିଆରି କରିଥିଲି ।
 ଭାରତରେ ସାକ୍ଷରତା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ବେହେରା
 ଜିଲ୍ଲାପାଳଙ୍କ ପ୍ରାଥମିକ ଉଦ୍ୟମରୁ ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ପାଇଲର୍ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ସ୍ବରୂପ କଳାହାଣ୍ଡି
 ସାକ୍ଷରତା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ମୋର ଏ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଦେଖି ବି.ଡି.ଓ.
 ଅନୁଭବ କଲେ ଯେ ମୁଁ ପାଗଳ ଦୁଷ୍ଟ ଅଭୂତ ନୁହେଁ । ସେ ତାଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଅନୁତପ୍ତ
 ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବଦଳିର କିଛିଦିନ ପରେ ତାଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ଗୋଷୀ ଉଚ୍ଚୟନ ଅଧିକାରୀ
 ଭାବେ ଯୋଗଦେଲେ ଶ୍ରୀ ବନ ବିହାରୀ ମହାପାତ୍ର । ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚମାନା, ଉଦାର ହୃଦୟ
 ଓ ଦୟାଶୀଳ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଉଦାରତାର ଉଦାହରଣଟିଏ ଦେବି । ୧୯୮୯ ମସିହାରେ ମୋ
 ବଡ଼ ଝିଅର ବିବାହ କରାଇଲି । ମୋ ଭଳି ଏକ ଅଳ୍ପ ଲୋକ ପାଖରେ ପରସ୍ତା ନଥିବା
 କଥା, ନଥିଲା । ଜୁନଗଡ଼ର ପୂର୍ବ ରହଣୀ କାଳରେ ସ୍ବାକ୍ଷର ବରମ୍ଭର ଅନୁରୋଧରେ ୧୯୭୯
 ସାଲରେ ଘରଟିହ ଉପଯୋଗୀ କୋଡ଼ିଏ ଡିସିମିଲି ପଦର ଜମି ମାତ୍ର ଦୁଇ ହଜାର ଟଙ୍କାରେ
 କିଣିଥିଲି । ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରୀ ବିନୟକ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଯତ୍ନରେ ତାହା କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ଟଙ୍କାରେ ବିକ୍ରି
 ହେଲା । ତେବେ ଏତିକିରେ ଝିଅ ବାହାଘର ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ଭବିଷ୍ୟନ୍ତିରୁ କିଛି ଅଫେରସ
 ଜମା ଉଠାଣ କରିବା ଉଚିତ ମନେ କଲି । ନିୟମତଃ ସହ-ନିରୀକ୍ଷକ, ମଣ୍ଡଳ ନିରୀକ୍ଷକଙ୍କୁ
 ଏଭଳି ଉଠାଣ ପାଇଁ ଆବେଦନ କରିବେ । ସେ ଶିକ୍ଷାନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କୁ ସୁପାରିଶ କରିବେ ।
 ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ଉଠାଣ ମଞ୍ଜୁର କରିବେ । ବିବାହ ଆଠ ଦିନ ମାତ୍ରଥାଏ । ଏତେ ଶେଣୀରେ
 ପାଣି ଉଠି ଟଙ୍କା ମଞ୍ଜୁରୀ ପାଇଁ ଧାଉଡ଼ି ଏକ ଅସମ୍ଭବ ବ୍ୟାପାର । ବି.ଡି.ଓ.ଙ୍କୁ କହିଲି । ସେ
 କହିଲେ ମୁଁ ସବୁ ସମ୍ପ୍ରଦାରଣ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଅଫେରସ ଅଗ୍ରାମ ଉଠାଣ କରେ । ସହ-ନିରୀକ୍ଷକ
 ମଧ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରଦାରଣ ଅଧିକାରୀ । ମୁଁ ସମ୍ପ୍ରତି ତ୍ରେଜେରୀ ଅଧିକାରୀ ଦାୟିତ୍ବରେ ଅଛି । ତେଣୁ ଟଙ୍କା
 ତ୍ରୁ କରିବରେ ଅସୁବିଧା ହେବ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଡି.ଓ. ଉପାଧିକାରୀଙ୍କୁ ପଡ଼ିଲେ କହିବି- 'କାଳାବତୁର
 ଉପକାର କରିବାକୁ ଯାଇ ଡି.ଓ. ଉପାଧିକାରୀ' ତିନିଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ତ୍ରୁ କରିଦେଲେ । ଯାକଜମକରେ
 ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ କରାଇଲି । ବନବିହାରୀ ଯେତିକି ନିଷ୍ଠାପର କର୍ମୀ ସେତିକି ଆତର୍ଷୀବାଦୀ
 ଅଫିସର । ମଣିଷ ପଣିଆବିକଳ ଦେହରେ ଥିଲେ ଦେବତ୍ବ କିପରି ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ ବନବିହାରୀ
 ମହାପାତ୍ର ତା'ର ଉଦାହରଣ ।

ଜୁନାଗଡ଼ ରହଣୀ କାଳରେ ୧୯୯୦ ଜନଗଣନା କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ
 ଡାଏରୀ ସମୟ ଦେଲି । ପୁରସ୍କାର ସ୍ୱରୂପ ଏକ ରଜତ ପଦକ ମିଳିଲା । ଏଥର ଜୁନାଗଡ଼
 ରହଣୀ କେବଳ ସର୍ବୋତ୍ତମ ସେବକାରି ଓ ଅର୍ପିତ କାମରେ କଟିଲା । ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ କିଛି
 କରିଛି ବୋଲି କହି ପାରିବି ନାହିଁ । ଆଜିକାଲି କି ବିଚିତ୍ର ଭାବରେ ଉପରୁ ତଳ ତଳୁ ଉପର
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶାସନ ଚକ୍ର ତାର ଅନ୍ତୋପାନ୍ତ ବାହୁରେ ଏତେ ଆଖିରେ ତାପଦିଏ ଯେ ସମସ୍ତେ
 ନିଷ୍ଠୁର କର୍ମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହନ୍ତି । ଜୁନାଗଡ଼ରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ରହଣୀ କାଳରେ ମାଣିକଗଡ଼
 ଅଗ୍ରଘାଟ ମୋ ପ୍ରତି ଅନେକ ଭକ୍ତି ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଖାଇଥିଲେ । ମନେହେଲା ଜୁନାଗଡ଼ରେ
 ପ୍ରଥମ ରହଣୀ କାଳର ଉତ୍ସାହପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍ମ ଯେ ମୋଠାରୁ ଆଶା କରୁଥିଲେ ଯାହା ମୁଁ ଦେଇପାରି
 ନଥିବାରୁ ଦୁଃଖିତ ହେଲି । ମାଣିକଗଡ଼ର ଏକ ମାଣିକ୍ୟ । କେବଳ ଜୁନାଗଡ଼
 କାହିଁକି ଏହି ଯୁବ ଶିଳ୍ପପତିଙ୍କ କଳାହାଣ୍ଡିକୁ ସାମାଜିକ ଓ ରାଜନୈତିକ ସେବା ଅତୁଳନାୟ ।
 ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଜୟପୁର କେନ୍ଦ୍ର ଅଲ୍‌ଇଣ୍ଡିଆ ରେଡିଓର ରଜତ ଜୟନ୍ତୀ କରି ସମ୍ମିଳନା
 ଜୁନାଗଡ଼ରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ମୁଁ ଏହି କରି ସମ୍ମିଳନାରେ ଏକ ନିମନ୍ତ୍ରିତ କରି ଥିଲି ।
 ମୁଁ ତାଙ୍କ ଡାଏରୀ ଜାବନ କାମନା କରୁଛି । ୧୯୯୧ ମସିହା ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ ଅଣଗେଜେବେଡ଼
 ହାରିଷ୍କୁଳ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ପ୍ରମୋଶନ ପାଇଲି । ଏଥିପାଇଁ ନା ଥିଲା ଆନନ୍ଦ ନା
 ଉତ୍ସାହ । ଗୁକିରା ଜାବନର ଚିରିଶବି ବର୍ଷ କରି ସାରିଥିଲା । ଯା'ହେଉ ଜୁନାଗଡ଼ ଛାଡ଼ିବାକୁ
 ହେଲା ।

ବାର ପୁନଶ୍ଚ ଶିକ୍ଷକ

ସଂକ୍ଷେପେ କୈ ସ୍ୱର୍ଗତମଃ :

ଶିକ୍ଷକ ହେବକୁ ବିଶ୍ୱର କରି ଜୀବନକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି । ଶିକ୍ଷାକୁ ନେଇ ବହୁବଳକୁ ଗୁଠିଥିଲି । ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯଦିଓ ସେଇଆ କଲି- ସବୁ କିଛି ପରୋକ୍ଷରେ । କବିତା ଓ କରେଇବା ମଧ୍ୟରେ ନିଜେ ନକଲେ ସଫଳତାର ସଂକ୍ଷେପ ଆସେ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକ ବାଲିମ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ର ବର୍ଷ ଗୁଜିରା କରି ହଜାରେ ତାଲିମପ୍ରାପ୍ତ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲି । ତେବେ ଅର୍ଥ ମୂଳ ସମାଜରେ ପରମାନନ୍ଦ ନୟ ଭଳି ନାତି ଓ ଆଦର୍ଶକୁ ନେଇ ନିଷା ଓ ପରିଶ୍ରମ ବଳରେ ଛାତ୍ର ଗଠନ ପ୍ରକ୍ରିୟାଲିପ୍ତ ଦ୍ୱିତୀୟ 'ମୋ ଛାତ୍ର' ଦେଖିଲି ନାହିଁ । କେହି ମଧ୍ୟ କହିଲେନି, 'ସାର୍ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଛାତ୍ର । ମୁଁ ଏଇଆ କରିଛି, କରୁଛି, କରୁଥିବି ।' ଧନ ସିନା ରଖି ନାହିଁ ଏତିକି ଶୁଣିଲେ ଧନା ଭଳି ଲାଗୁଥାନ୍ତା- ତା' ହେଲା ନାହିଁ । ସାମ୍ପ୍ରତିକ ସମାଜରେ ଶିକ୍ଷକତାର ଆଦର୍ଶ ଯେପରି କିଛି ନାହିଁ- ସମ୍ମାନ ବୋଲି କିଛି ନଥିବାରୁ ଖୁବ୍ ଦୁଃଖିତ । ଗୁଜିରାର ଆଉ ପଢ଼ର ବର୍ଷ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିରାକ୍ଷର ହୋଇ କଟିଲା । ସେହି ସମୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଗଢ଼ିବାକୁ ଗୁଠିଲି । ବୁଝାଇଲି- ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ ଆଦର୍ଶ, ଯିଏ ସୁଛାତ୍ର ଗଠନରେ ଲିପ୍ତ ସେମାନେ ଆଦର୍ଶଜନକ ମଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ସତ୍ତାମାନେ ହୁଅନ୍ତି ନେତା, ମନ୍ତ୍ରୀ, ଜିଲ୍ଲାପାଳ, ଡାକ୍ତର, ଗଣିତଜ୍ଞ । ସମୟାନୁବର୍ତ୍ତିତା, ନିୟମାନୁବର୍ତ୍ତିତା, ଆଜ୍ଞାନୁବର୍ତ୍ତିତାର ଫେର ପାଠ ପଢ଼ାଇଲି । ହଜାରକେ ଜଣେ ବା ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଏଭଳି ଭାବରେ ଗଢ଼ିବାକୁ କ୍ଷମ ହୋଇଥିବି ଅବା । ବିରତ ହେଲି, ବୁଦ୍ଧ ହେଲି ନିଜ ବିଫଳତା ହିଁ ପ୍ରକାଶ କଲି । ଏହି ରଚନାର ଅନ୍ତତଃ ପରୁଷ ଭାଗ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ବିଫଳତାର କାରଣ ଓ ତହିଁରେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷକର ଭୂମିକା ହିଁ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବ । ଶିକ୍ଷକ ହେବା ହୋଇ ନଥିଲା । ତେବେ ଏ ମନ ବିରୁଥାଣ ଯାହା କାଳେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ତାହା । ଏହି ଉଚ୍ଚକୁ ଆଶିକ ସତ୍ୟ କରି ଗୁଜିରାର ସର୍ବଶେଷ ଅଧ୍ୟାୟରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଟିଏ ହେଲି । ଏତିକି ବଡ଼ ଲାଭ ହେଲା ଯେ ଅବସର ନେଲାପରେ ନାମ ପାଖରେ ଠିକଣା ଲେଖିବା ବେଳେ 'ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ଆତ୍ମକଥା' □ ୧୬୧

ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ' ଲେଖି ହାନମନ୍ୟତାକୁ ଉଣା କଲି । ତେବେ କେହି କେହି ନ ଜାଣି କେହିବା ଜାଣି ଅଜଣା ହେଲା ପ୍ରାୟ ପଚାଶଟି- କେଉଁ ସ୍କୁଲରୁ ଗିରାଫ୍ଟ କଲେ ? ଓ.ଇ.ଏସ୍. ପାଇ ନହାଡ଼ି କି ? ମୋ ଉତ୍ତର ଥାଏ 'ମୋହନଗିରି ସରକାରୀ ହାଇସ୍କୁଲ, ସିନିୟର ଏସ୍.ଇ.ଏସ୍. ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର । ଶୁକିରାର ଗାମା ବର୍ଷରୁ ଦୁଇବର୍ଷ ପାଇଁ ଏତିକି ଏକା ପାଇଥିଲି ।

ମୋହନଗିରି, ମାଳକାନାଗିରି, ସୁମସର ଉଦୟଗିରି, ରାମଗିରି ଉଦୟଗିରି ଆଦି ନାମ ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ଧାରଣା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ- ଉଚ୍ଚ ପର୍ବତ ଶୃଙ୍ଗମାଳା ମଧ୍ୟରେ ଏକ ପାର୍ବତ୍ୟ ଉପତ୍ୟକା, ଘନବନ, ବ୍ୟାଘ୍ର ଭଲ୍ଲୁକ ଆଦି ଶ୍ଵାପଦ ସଙ୍କୁଳ, ଗିରି ନଦୀ ଝରନ ଉଜ୍ଜଳ ପ୍ରବାହ, ଗିରିଜନପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକ ଅଗମ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳା ବନସାନ୍ତତା ଭେଦ କରି ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ ଯହିଁ ପଶିପାରେ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷାଭୋଜ ଯହିଁ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଦୁଷ୍ଠର ସେଭଳି ଅଞ୍ଚଳରେ ଶୁକିରା କବିଛି ଶୁଣିଲେ ଲୋକଙ୍କ ନାକ ତାଳୁକୁ ଉଠିଯାଏ । ସେଠି ପହଞ୍ଚି ଛୋଟ କବିତାଟିଏ ଲେଖିଥିଲି । ତହିଁରୁ ପଢ଼ିବ:-

ଅପୂର୍ବ ମୋହନ ମୋହନଗିରି, କାହିଁକି ଡାକିଲୁ କୋଳକୁ ତୋର

ନାହିଁ ଯଉବନ ପ୍ରେମ ଉଦ୍ଘାସ ଲୁଚି ପାରିବିନି ସୁଖମା ତୋର ।

ସତୋଷକୁ ଜୀବନ ମନ୍ତ୍ର କରି ତଳିଥିବା ଫଳରେ ଦୁଇବର୍ଷ ଶୁକିରା ଆଉ ମୋହନଗିରି ଶୁକିରା ପାଇଁ ଅବଶୋଷ ନଥିଲା । ମହାଭାରତରେ ପଢ଼ିବିଏ ଅଛି-

ସଂତୋଷୋ ବୈ ସ୍ଵର୍ଗତମଃ ସଂତୋଷଃ ପରମଂ ସୁଖମ୍

ତୁଷ୍ଟେନଂ କିଂଚିତ୍ ପରତଃ ସା ସମ୍ୟକ୍ ପ୍ରତିତିଷ୍ଠତି ।

ସତୋଷ ସ୍ଵର୍ଗରୁ ବଡ଼ । ସତୋଷ ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ସୁଖ । ସତୋଷ ରୂପା ସୁରକ୍ଷା ଠାରୁ ବଡ଼ ଆଉକିଛି ନାହିଁ । ମୋ ପ୍ରତି ଅନେକ ଅବିଶ୍ଵାସ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଅସବୁଷ୍ଟ ହୋଇନାହିଁ ବା ଅଭିଯୋଗ କରିନାହିଁ । ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଆଗୁ ଏହି ପ୍ରମୋଶନ ହେବା କଥା ତା'ତ ହେଲାନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ହେଲା ସେତେବେଳେ ଆମେ ଡିନିଙ୍ଗଣ କଳାହାଣ୍ଡିରୁ ପ୍ରମୋଶନ ପାଇଲୁ । ମୁଁ, ସୁନୀଲ କୁମାର ମହାନ୍ତି ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ରଥ । ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତିଙ୍କର ଆଠବର୍ଷ ଶୁକିରା ଥିଲା । ରଥଙ୍କର ଆଠ ବର୍ଷ ଭାଜିରା ଥିଲା । ମୋର ଥିଲା ଦୁଇବର୍ଷ । ଶ୍ରୀ ମହାନ୍ତି ଭବନାପାଟଣାରେ ଘରେ ରହିଲେ, ଭବାନାପାଟଣା ସହରରେ ତାଙ୍କ ଶୁକିରା କଟିଲା । ରଥେ ରହିଲେ ତାଙ୍କ ଘରେ କୂଆପଡ଼ାରେ । ମୁଁ ଏକା ଧରାଧରି କଲିନାହିଁ ବୋଲି ଶୁକିରା କରିବାକୁ ହେଲା ମୋହନଗିରି ଅରଣ୍ୟରେ । ଶୁକିରା କାଳ ବାହାରେ ବାହାରେ କରିବାକୁ ହେଲା । ତଥାପି କାହାଣୀଟିଏ ମନେ ପକାଇ ସତୋଷ ହେଲା । 'କେହି ଜଣେ ମହାତ୍ମା କେତେଜଣ ଶିଷ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ଗୋଟିଏ ଗାଁରେ ରାତି କଟାଇବାକୁ ଶୁଣିଲେ । ଗାଁଟି ଯାକ ଦୂରଦୂର ମାର୍ ମାର୍ କରି ଗାଁ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘଉଡ଼ି ନେଲେ । ମହାତ୍ମା ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଗଲାବେଳେ ଲୋକଙ୍କୁ କହିଲେ, 'ଭଗବାନ, ତୁମମାନଙ୍କୁ ଏଇ ଗାଁ ମାଟିରେ ସୁଖରେ ରଖନ୍ତୁ । ଦାଣ୍ଡକୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିବାକୁ ନପଡ଼ୁ ।' ସେଠୁ ଯାଇ ସାଧୁଜୀ ଆଉ ଏକ ଗାଁରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଗାଁଟି ଯାକ ଲୋକ ସାଧୁଙ୍କୁ ମାନସମ୍ମାନ ଦେଲେ, ଆଦର ସକାର କଲେ, ଖାଇବା ପିଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଇଲେ । ଶୁବ୍

ଉତ୍ତୁ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଇଲେ । ସାଧୁ ମହାତ୍ମା ଆଉ ଦିନ ସକାଳୁ ଖୁବ୍ ସନ୍ତୋଷରେ ଗାଁ ଛାଡ଼ିବାବେଳେ କହିଲେ, 'ତୁମେ ବାର ଦୁଆର ବୁଲ ।' ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଥୋଡ଼େ ବାଟ ଗଲାପରେ ବେଲାମାନେ ପଚାରିଲେ ଗୁରୁଜୀ ଭଏ କି ଆଶୀର୍ବାଦ ? ଯେଉଁମାନେ ଆମକୁ ହାନିପ୍ରା କଲେ ସେମାନେ ନିଜ ଗାଁରେ ସୁଖ ଶାନ୍ତିରେ ରହିବେ, ସବୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଆଉ ଯେଉଁ ଲୋକଗୁଡ଼ିକ ଆମର ସେବା କଲେ ସେମାନେ ବାରଦ୍ୱାର ବୁଲିବେ ? ଆଶୀର୍ବାଦ ନା ଅଭିଶାପ କୁହି ହେଲା ନାହିଁ । ଗୁରୁଜୀ ହସି କହିଲେ, 'ବସ୍ ଏମାନେ ବାରଦ୍ୱାର ନ ବୁଲିଲେ ସ୍ନେହ, ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଦୟା, ପ୍ରେମ ବାଣ୍ଟିବ କିଏ ? ଏସବୁ ପରା ମାନବିକ ଧର୍ମ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ମୁଁ ଏଇଆ ବାଣ୍ଟୁଛି । ମୋର ଧାରଣା- ମୁଁ ତତ୍କାଳିନ ଫଳ ପାଇ ନାହିଁ ସତ, ତେବେ ମୋ ଶ୍ରମ ନିଷ୍ଫଳ ଯିବ ନାହିଁ ଏ ଧାରଣା ମୋର ଅଛି ।

ମୋହନଗିରି ଏକ ପୂର୍ତ୍ତାଭାସ :

ମୋହନଗିରି ଏକ ଅଗମ୍ୟ ବନାଞ୍ଚଳ । ତେବେ ଏହା ଏକ ଐତିହାସିକ ପଥର ସାକ୍ଷ୍ୟ ବହନ କରେ । ଗଞ୍ଜାମ ମାଳ (କନ୍ଧମାଳ) ବର୍ତ୍ତମାନର ଫୁଲବାଣୀ ଜିଲ୍ଲାକୁ, ଗଞ୍ଜାମରୁ ବଲାଙ୍ଗୀର କଳାହାଣ୍ଡିକୁ ସଂଯୋଗ ପଥ । ନିର୍ଲୀର ବୌଦ୍ଧ ଅବଶେଷ, ବଲାଙ୍ଗୀର ବଉଷଠା ଯୋଗିନୀ ମନ୍ଦିର ଏଇ ପଥରେ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇ ବକ୍ରଯାନ ବୌଦ୍ଧ କାର୍ତ୍ତିର ଅବଶେଷ ଦର୍ଶାଏ । ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାରେ କୁହାଯାଉଥିଲେ ହେଁ ବକ୍ରଯାନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଉତ୍ତାପାଠ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିଲା । ହୁଏତ ସାଙ୍କ ବିବରଣୀ ପ୍ରଦତ୍ତ ରାଜପଥ ଏହା ପ୍ରମାଣିତ କରେ । ହୁଏତ ସା' ଏହି ପଥର ତୋଷାଳି କଳିଙ୍ଗ ପାର ହୋଇ ଦକ୍ଷିଣ କୋଶଳ ଦେଇ ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳରେ ପହଞ୍ଚିଥିବେ । ଏହି ପଥରେ କଳିଙ୍ଗ କୋଶଳ ପାର ହୋଇ ହର୍ଷବର୍ଦ୍ଧନ ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳର ପୁଲକେଶୀ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିବେ । ସୋମବଂଶୀ ରାଜାମାନେ ଏଇ ପଥରେ ସୋନପୁର ଆକ୍ରମଣ କରି ଓଡ଼ିଶାର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବିସାର କରିଥିବେ । ଗଙ୍ଗବଂଶୀ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀ ରାଜାଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃତ କୁଳବର୍ଗ ଆକ୍ରମଣ ପାଇଁ ବିଜୟ ଯାତ୍ରା ପଥ ଏହା ହୋଇଥିବ । ଏହି ବିସ୍ତୃତ ପଥରେ ସରକାରୀ ବସ୍ରେ ବସି ମୁଁ ମୋହନ ଗିରିରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଗଲି । ଏହି ବସ୍ତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଗୌଡ଼ପାପିତ ଧରାର ମାର୍ଚ୍ଚ ଅପ୍ରେଲ ମେ ତିନିମାସ ନିତାନ୍ତ ଅନିଶ୍ଚିତ ଯାତ୍ରା କରେ । ଡ୍ରାଇଭର କଞ୍ଚୁର ଦୁହେଁ ଇଚ୍ଛା ନକଲେ ଏ ବସ୍ତ୍ର ଉଦ୍‌ବାନାପାଟଣା ଛାଡ଼ିପାରେ ନାହିଁ । ଦିନେ ଗଲେ ଗୁରିଦିନ ଯାତ୍ରା ବନ୍ଦ । ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲି ଦଶବର୍ଷ ହେଲା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବା ଏହି ଷ୍ଟୁଲଟିରେ ଛଅଟି ଦଳ ମାଟ୍ରିକ ପରୀକ୍ଷା ତେଜ ସାରିଲେଣି । ଷ୍ଟୁଲ ଆରମ୍ଭରୁ ଶିଶିଭୂଷଣ ଦାଶ ନମରେ ବରଗଡ଼ର କେହି ଦୁଇବର୍ଷ ପାଇଁ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ବିଚରା ପରିଶ୍ରମୀ, ଆଗ୍ରହୀ, ଉଦ୍‌ଯାହୀ ଲୋକ ଥିଲେ । ତେବେ ମୋ ଭଳି ଦୁଃଖୀ ଲୋକଟିଏ ନିଶ୍ଚୟ । ଖୁବ୍ ପରିଶ୍ରମ କରି ସେହି ଆରଣ୍ୟକ ପରିବେଶରେ ଦୁଇବର୍ଷ କଟାଇ ଅବସର ନେଲେ । ତା'ପରେ ଜଣେ ଭାଗ୍ୟବାନ ଜନ ମୋ ବନ୍ଧୁ ବସନ୍ତ କୁମାର ବେହେରା ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହେଲେ । ତାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ତେଜକୁ ଛଅମାସରେ ଓ.ଇ.ଏସ୍.-୨ ଚାରକାମଣ୍ଡିତ ହୋଇ ବଦଳି ହେଲେ । ତିନିବର୍ଷ ଉତ୍ତାରୁ ମୋ ପାଲି ପଡ଼ିଲା । ଏକ ସୁରଜ ପର୍ବତର ମଧ୍ୟଭାଗରେ

ଆମ୍ଭଙ୍କଥା □ ୧୬୩

ଏହି ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ପାର୍ବତ୍ୟ ଭୂମି ଶଯ୍ୟାରୁ ପାଞ୍ଚଶହ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚରେ ଅନାବନା ବୃକ୍ଷଲତା ଅସଂଯତ- ଅବିନ୍ୟସ୍ତ ଅସୁନ୍ଦର ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ସ୍କୁଲ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଗୁଲୁ ନଥିଲା କହିଲେ ଚଳେ । ଯଦିଓ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଅନ୍ୟ ଭଲ ବିଦ୍ୟାଳୟ ତୁଳନାରେ ଦକ୍ଷତା, ଯୋଗ୍ୟତା ଓ ଜ୍ଞାନରେ ଉଣା ନଥିଲେ । ଜାଣିଥିଲି ମୋହନଗିରିରେ ରହଣୀ ମାତ୍ର ଦୁଇବର୍ଷ । ସତ୍ୟବନ ବର୍ଷ ବୟସରେ ନିଜକୁ ଅଠାବନ କହି ଅବଶ୍ୟ ବିଦ୍ୟାୟ ନେବାକୁ ହେବ । ଦୁଇବର୍ଷ କଠିଣ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ହେବ, ଅତ୍ଯନ୍ତ ଶେଷଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଏହାହିଁ ଅଭ୍ୟାସ ଏହାହିଁ ପ୍ରକୃତି । ପ୍ରତିଦିନ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଡା'ର ପରିବେଶ, ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଚେତନା ଛାତ୍ରଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ପରିସର, ଅଭିଭାବକଙ୍କ ସହଯୋଗ, ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସବେତକତା ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ନୂଆ କାମ ଆରମ୍ଭ ହେବ ଓ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୁଲିବ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଜାଣିଥିଲି ଯେ ସେ ସବୁ ରହିବ ନାହିଁ । ତଥାପି ନିଜ ଆତ୍ମ ସନ୍ତୋଷ ପାଇଁ କର୍ମ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଦୁଇବର୍ଷର କାମ- ଏକ ସମାକ୍ଷୀ

ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ଭାବରେ କାମ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । କାଗଜ ପତ୍ର ଗୁଲି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାକୁ ଚଳେଇ ରଖିବା ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ନାଲିଫିତାର ବିତ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଲେ ସବୁ ଚପିଯାଏ । ପ୍ରଥମ ତିନି ହେଲାଦଶବର୍ଷ ହେଲା ସାପିତ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦରମା ଉଠାଣ କ୍ଷମତା ନାହିଁ । ମଧ୍ୟଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଭଳି ଜିଲ୍ଲା ନିରାକ୍ଷକଙ୍କ ଦୟାରେ ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଦରମା ପାଇବେ । କେବଳ ଦରମାତକ ବାଣ୍ଟିବା ତାଙ୍କ ଫର୍ଯ୍ୟୁଟ । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ସହକାରୀଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ନଥିବା ସହିତ ସମାନ । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ମଣ୍ଡଳ ନିରାକ୍ଷକ ମହାଶୟଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା, ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତ୍ଯାଳାପ ପରେ ମାତ୍ର ଗୁରିମାସରେ ସହକାରୀ ତହବିଲରୁ ଅର୍ଥ ଉଠାଣ କ୍ଷମତା ମିଳିଲା । ଷଷ୍ଠଶ୍ରେଣୀଠାରୁ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଞ୍ଚଟି ଶ୍ରେଣୀ ଥିବା ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ ହଲ୍ ଓ ଗୁରିଗୋଟି କୋଠରୀ ଥିଲା । ହଲ୍‌ଟିରେ ଦୁଇଟି ଶ୍ରେଣୀ ବାହାର କଲେ, ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବସିବା ସ୍ଥାନ ଅଫିସ୍ ଓ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଅବସର ଗୃହ ବାହାରୁଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଏହି ଦୟନୀୟ ଗୃହ ଅବସ୍ଥା ଦୂର କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ, ଜିଲ୍ଲାପାଳ, ପଞ୍ଚାୟତ ସମିତି ଆଦିର ସହଯୋଗ ଖୋଜି ଧୀଁ ଦତ୍ତ କଲାପରେ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଢମାଳୁ ତିରିଶ ହଜାର ଟଙ୍କାର ଅନୁଦାନ ମିଳିଲା । ତେବେ ଠିକାରେ କାମ କଲେ ଏତିକି ଟଙ୍କାରେ ଛୋଟ କୋଠାଗୋଟିଏ ମଧ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସ୍କୁଲ କମିଟି ନାମରେ ନିଜେ ସବୁ କାମ କରି ତିରିଶ ଫୁଟ ଲମ୍ବ, କୋଡ଼ିଏ ଫୁଟ ପ୍ରସ୍ଥ ବିଶିଷ୍ଟ ଯେଉଁ ଗୃହ ତିଆରି ହେଲା ତାହାର ଆନୁମାନିକ ମୂଲ୍ୟ ଅଶି ହଜାର ଟଙ୍କାରୁ ଉଣା ହେବ ନାହିଁ । ଏହି ହଲ୍ ସହିତ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କୋଠରୀ ଓ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ନାଟକ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରିବା ପାଇଁ ପକ୍କା ମଞ୍ଚ କରାଯାଇଥିଲା । ଏଥିରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଉତ୍ସବ୍ୟଟି ଲିଙ୍ଗରାଜ ବିଶ୍ୱାଳଙ୍କ ସହଯୋଗ ପ୍ରଶଂସା ଯୋଗ୍ୟ । ସ୍କୁଲ କମିଟି ତରଫରୁ ତାଙ୍କରି ନାଆଁରେ ଏସବୁ କାମ ହେଲା । ବିଦ୍ୟାଳୟର ସମସ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ସଂଖ୍ୟକ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ବସିବା ପାଇଁ ଚଉକି, ଟେବୁଲ୍, ଡେସ୍କ ତ ନଥିଲା; ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ବସିବା

ପାଇଁ ଚଉକି ଟେବୁଲ୍, ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଇଁ ଟେବୁଲ୍, ସ୍କୁଲ ବହିପତ୍ର ଗଣ୍ଠିର ପାଇଁ
 ଆଲମିନା, ଜିନିଷପତ୍ର ଗଣ୍ଠିର ପାଇଁ ବାକ୍ସ କିଛି ନଥିଲା । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟର
 କାଳପଣ୍ୟଟିଏ ନଥିଲା । ଏସବୁ ପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ଲେଖାପଢ଼ା ଧାଁ ଉଠନ୍ତୁ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ
 ଆଲୋଚନା ବଳରେ ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କ ଶ୍ରୀ ଓ ମନ୍ତ୍ରଣ ନିରାକ୍ଷରଙ୍କ
 କଣ୍ଠିଜେତୁ ଅଣି ଅବସ୍ଥା ସୁଧାରାଗଲା । ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ, ସରସ୍ୱତୀ ପୂଜା, ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ
 ବଣଭୋଜି ଆଦି କରାଗଲେ ଗାଁ ଭିତରୁ ଘରକୁ ଘର ବୁଲି ଯା ଘରୁ ବାଲୁଟି, ଡା' ଘରୁ
 ଡେବୁଟି, କାହାଘରୁ କଡ଼େଇ, ଜାଲିଚଢ଼ୁ, ଲୁହାଖଡ଼ିକା ଯୋଗାଡ଼ କରାଯାଉଥିଲା । ଏହି
 ଅସୁବିଧା ଦୂର କରିବା ପାଇଁ କମ୍ପରୁମ୍ ଫଣ୍ଡ ବିନିଯୋଗ କରି ଆବଶ୍ୟକ ଜିନିଷ କରାଗଲା ।
 ବିଦ୍ୟାଳୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସଂସ୍କରଣ ସକ୍ରିୟ କରାଗଲା । ଧବଳେଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶିବରାତ୍ରି ମେଳାରେ
 ପିଲାଏ ପାଞ୍ଚଦିନ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ରାତ୍ରିଯାପନ ଓ ବିଶ୍ରାମ ପାଇଁ ତମ୍ବୁ କିଣାଗଲା ।
 ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସଂଯୋଗ ନଥିଲା । ଅସାମ୍ୟା ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଥମେ ପାଞ୍ଚ ଗୋଟି
 ଶାଳଖମ୍ବ ପୋତି ଦେଇ କିଲୋମିଟର ଦୂର ରାସ୍ତା ଉପରୁ ପର୍ବତ ଶିଖରର ସ୍କୁଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସଂଯୋଗ ଅଣାଗଲା । ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଡର ଖଞ୍ଜାଗଲା । ବିଦ୍ୟୁତ୍
 ଆଲୋକ ଜଳିଲା, ପଟ୍ଟା ଶୁଖିଲା । ଡି. ୩୦. ୧୦. ୯ ୧ରେ ସାମ୍ୟା ସଂଯୋଗ ମିଳିଲା । ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ
 ଏହି ସମୟରେ ନକଲ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଓଡ଼ିଆ ଚାଉପ ରାଉଟର ଅଣାଗଲା । ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ
 ନାଟକ ମଞ୍ଚପ କରିବା ପାଇଁ ସିନ୍, ଷ୍ଟିକ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବା ସହିତ, ଶସ୍ତା ସରଳ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର
 ରଖାଗଲା । ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ବିଭିନ୍ନ ପୂଜା ଅବସରରେ ନାଟକ, ଏକାଙ୍କିକା, ଗୀତିନାଟ୍ୟ ଓ ବିକିତ୍ରଭିନ୍ନ
 କରୁଥିଲେ । ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ ମାଧ୍ୟମରେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବିକାଶ ପାଇଁ ପାଳିକରି ବିଭିନ୍ନ
 ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶନିବାରସ୍କୁଲ ସମୟରେ ନିଜ ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକରୁ ଗଳ୍ପ, କବିତା ଆଦିର
 ନାଟ୍ୟରୂପ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ପାଲା, ଉପକାଠିଆ, ଡାଲଖାଉ, ସୁମୁରା,
 ସମ୍ବଲପୁରୀ ନୃତ୍ୟ ଶିଖୁଥିଲେ ଓ ପରିବେଷଣ କରୁଥିଲେ । ପରିବେଷଣ ବିକାଶ ପାଇଁ
 ନାଳଗିରି-କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା, ରାଧାଚୂଡ଼ା, ପଣସ, ପିଜୁଳି ଆଦି ରୋପଣ କରାଯିବା ସହିତ କଢ଼ିଆ,
 ଯୁଗ୍ମ, ମଲ୍ଲୀ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଚମ୍ପା, କାଠଚମ୍ପା, ଗୋଲାପ ଆଦି ଗଛ ଲଗାଗଲା । ଏକ ସବୁଜ ବାଡ଼
 ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ବାସଙ୍ଗ, ମଞ୍ଜୁଆତି ଲଗାଗଲା । ଇଟାଖଣ୍ଡି ପର୍ବତର ଗଡ଼ାଣିକୁ ସମତଳ କରି
 ଲବ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଫୁଟବଲ ଭଲିବଲ୍ ଟିମ୍ ଗଠିତ ହେଲା । ଏମାନେ
 ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ଖେଳିବାକୁ ଗଲେ । ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ବ୍ୟାଡମିଣ୍ଟନ, କ୍ରିକେଟ ଖେଳିଲେ, ଏସବୁ
 କ୍ରୀଡ଼ା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଯୁବକ ଖେଳଶିକ୍ଷକ ମହେନ୍ଦ୍ର କୁମାର ପଣ୍ଡାଙ୍କ ଭୂମିକା ଉଚ୍ଚନେତ୍ରିର
 ଥିଲା । ମୋର ଧାରଣା ଆମ ଦେଶ ଖେଳରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସ୍ତରରେ ଏତେ ପଛରେ ରହିବାର
 କାରଣ ଆମ ଖେଳ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଏ ଦିଗରେ ସଫଳ ନେତୃତ୍ୱ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ମୋହନଗିରିରେ
 ଖେଳଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଗତି ଓ ଜ୍ଞାନର ସଫଳ ବିନିଯୋଗ ହେଲା । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷକ ଉପଯୋଗୀ
 ଦୁଇ ହଜାର ଖଣ୍ଡ ବହିର ଏକ ଲାଇବ୍ରେରୀ କରାଗଲା । ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଛଅଗୋଟି
 କାର୍ଯ୍ୟ ଦିବସ ଆରମ୍ଭରେ ଛଅଗୋଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରାର୍ଥନା ଗାଉଥିଲେ । ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିବାବେଳେ

ସ୍କୁଲ ସଙ୍ଗୀତ ଗାନ କରାଯାଉଥିଲା । ଏହା ମୁଁ ଲେଖୁଥିଲି । ମୋହନ ଗିରି ସ୍କୁଲ ପାଇଁ ଏ
 ଗୀତଟି ଉତ୍ସାହପୂର୍ବ ଥିଲା । ପ୍ରାର୍ଥନା ପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଛାତ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ ନାତିଶିକ୍ଷାମୂଳକ
 ଅଭ୍ୟାସ ଗଠନ ପାଇଁ ଏକ ବାର୍ତ୍ତା ରହୁଥିଲା । ଏହି ବାର୍ତ୍ତା ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ 'ତୁମେ ପାରିବ' ନାମକ
 ଶହେ ଗଳ୍ପ ମୁଁ ଲେଖୁଥିଲି ପଢ଼ିଥିଲି । ମୁଁ ସ୍କୁଲରେ ଅନୁପସିତ ଥିବା ଦିନ କେହି
 ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ଏ ବାର୍ତ୍ତା ଦେଉଥିଲେ । ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଧାରଣା ଓ ଜ୍ଞାନ ପରିସର ବୃଦ୍ଧି
 ପାଇଁ ସାହିତ୍ୟ, ବିଜ୍ଞାନ, ଧର୍ମ, ପୁରାଣର କିଛି ତଥ୍ୟ ଦୈନିକ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଟେବୁଲକୁ ଯାଉଥିଲା ।
 ସେମାନେ ତାହା ପଢୁଥିଲେ ଓ ନିଜ ଚିନ୍ତାଧାରା ବ୍ୟତୀ କରୁଥିଲେ । ବଗିଚାକାମ, ହାତ
 ସଫେଇ, ପର୍ବତ ଶଯ୍ୟାରେ ଫିଲ୍ମ ତିଆରି ନିତ୍ୟକର୍ମ ଥିଲା । ସମଗ୍ର କଳାହାଣ୍ଡିରେ ଯଦି
 କୌଣସି ଗ୍ରାମରେ ସାକ୍ଷରତାର ବାର୍ତ୍ତା ଠିକ୍ ରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ହୋଇଥିଲା ତା' ଥିଲା ମୋହନଗିରି ।
 ବିଶେଷତଃ ନାରୀ ସାକ୍ଷରତା ପାଇଁ ଯେଉଁଯଦ୍ ମୁଁ କରିଥିଲି ତା'ର ସାକ୍ଷୀ ମୋହନଗିରିର
 ମା' ଓ ଭଉଣୀମାନେ । ଘରକୁ ଘର ବୁଲି ସାକ୍ଷରତାର ଯେଉଁ ବାର୍ତ୍ତା ନାରୀ ସମାଜରେ
 ଡିଆଯାଇଥିଲା ତାର ସୁଫଳ ବୋଧହୁଏ କେବଳ ମୋହନଗିରି ହିଁ ପାଇଥିଲା । ମୋହନଗିରି
 ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ର ଜଣେ ଜଣକୁ ପଢ଼ାଅ ନାତି ପୃଷ୍ଠିରୁ ଗ୍ରହଣ କରି ସାକ୍ଷରତାର
 ଆଲୋଚନା ବଢ଼ିଥିଲେ । କଥଣ ହେଲା କିଏ କଲା ଏସବୁ ବିଷାରିତ ଆଲୋଚନା କରି
 ଅହଂକାର ପ୍ରଦର୍ଶନ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ଏସବୁ ଖୁବ୍ ସଂକ୍ଷେପରେ କହିବାବେଳେ ଏତିକି ଶୁଣୁଛି
 ଯେ ଏସବୁ ପ୍ରତି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ହେବା ଉଚିତ । ଏବଂ କେହି ଉତ୍ସାହୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଯଦି କିଛି
 କରିଥିବ ତାକୁ ତଳାଇ ରଖିବା ବଡ଼ କଥା । ଯାହାସବୁ କହିଲି ତା' ମଧ୍ୟ ଜଣେ ପ୍ରଧାନଶିକ୍ଷକ
 କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ନେତୃତ୍ୱକୁ ତଳାଇବା ବଡ଼ କଥା । ସୁରାସକର ରଥ, ଡାକବନ୍ଧୁ
 ବିଶ୍ୱାଳ, ବିଶ୍ୱନାଥ ହୋତା, ଜିତେନ୍ଦ୍ରସିଂହ ପ୍ରଧାନ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ଶଙ୍ଖୁଆ, କୁଳମଣି ବେହେରା,
 କୁରାନାଥ ସାହୁ, ପ୍ରବୋଧ କୁମାର ମିଶ୍ର, କୁଳେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ବୈଠରୁ, ମହେନ୍ଦ୍ର କୁମାର ପଣ୍ଡା
 ଆଦିଙ୍କ ସକ୍ରିୟ ସହଯୋଗ ବିନା କିଛି ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ଏମାନେ କିନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସୃଷ୍ଟିକାରୀ
 ଥିଲେ । ନେତୃତ୍ୱର ଅଭାବ, ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନର ଅଭାବ, ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ଜାଗ୍ରତ କରିବାର ଅଭାବ,
 ଉତ୍ସାହ ତାଳର ଅଭାବରୁ କିଛି ହୋଇ ନଥିଲା । କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନର ପରିଚାଳନାରେ
 ଯେଉଁ ସ୍ୱତଃଚ୍ଛୁର୍ତ୍ତ ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ ଦରକାର ତାହା ନଥିବାରୁ କୌଣସିଠାରେ ସଫଳତା ମିଳେ
 ନାହିଁ । ଭବନାପାଟଣାରୁ ମୋହନଗିରି ଶହେ କିଲୋମିଟର ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ନଦୀ, ଏଗାରଟି
 ଝରଣା, ହୁଆ ଶ୍ୱାପଦ ସଙ୍କୁଳ ଘନବନ ପାର ହେବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ବସ୍ ସଂଯୋଗ ନଥିଲା ।
 ଥରେ ଭବନାପାଟଣା ଆସି ପହର ଦିନ କଟାଇ ମୋହନଗିରିରେ ଦୁଇଦିନ ରହି ଘରେ
 କଟାଇ ଦେଲେ କଳିଥାନ୍ତା । ଅବସର ଦୁଇବର୍ଷ ଥିଲା । ସମସ୍ତେ ସେଇଆ କରୁଥିଲେ, ରେ
 ବୋଲିବାକୁ ଲୋକ ନଥିଲେ । ତଥାପି ମୋହନଗିରିରେ ସାୟା ଭାବରେ ରହି ସାମୟିକ
 ଭାବେ ମୋ ଲୁନା ମୋପେଡ଼ଟିରେ ଫୁଲ୍‌ଘ୍ୟ ପଥ ପାର ହୋଇ ଅଫିସ କାମରେ ଭବନାପାଟଣା
 ଯା'ଆସ କରୁଥିଲି । ଏହା ଅବିଶ୍ୱସନୀୟ ଅଥଚ ସତ୍ୟ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦେଖାର ଫଳ ସ୍ୱରୂପ,
 ପିତାମାତାଙ୍କ ଓଠରେ ହସ ଫୁଟାଇ ମାତ୍ରିକ ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ଭଲ ହେଲା । ମଧ୍ୟଇଂରାଜୀ

ପ୍ରଗାୟ ପରାକ୍ଷା ଯାହା ମଦନପୁର ରାମପୁରଠାରେ ହେଉଥିଲା ତାହା ମୋହନଗିରି ହାଇସ୍କୁଲରେ କରାଗଲା ।

ଏକ ଅବହୁପ୍ତ ସଂସ୍କୃତିର ଆଧାର ଧବଳେଶ୍ୱର ପାଠ :

ଅଧ୍ୟାୟ ଆରମ୍ଭରେ ଐତିହାସିକ ସିତିର କିଛି ସୂଚନା ଦେଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଧବଳେଶ୍ୱର ଶୈବପାଠ ସମ୍ପର୍କରେ ସୂଚନା ଦେବି । ଏହା ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଶୈବ ପାଠ । ଏଠାର ଏକ ବିଶାଳ ଭବ୍ୟ ମନ୍ଦିର ଥିଲା । ଐତିହାସିକ କେଦାର ନାଥ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ମତରେ ମନ୍ଦିରଟି ଭୁବନେଶ୍ୱର ପର୍ଶୁରାମେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ଶୈଳୀରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ମନ୍ଦିରଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିସ୍ୱାତ୍ । ପୁରାତନ ମନ୍ଦିରର ଗୋଟିଏ ସ୍ତମ୍ଭର ଭଗ୍ନାବଶେଷରେ ଦେବନାଗରୀ ଲିପିରେ ଲେଖାଥିବା ଶିଳାଲିପିରେ ମୁଦଗଲ୍ ବଂଶୀୟ କେହି ଛାତ୍ରତନ୍ତ୍ର ନାମକ ରାଜା ଏହି ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ବୃହତ୍ ଭୈରବ ମନ୍ଦିରର ମୁଖ୍ୟ ଦେବତା ଥିଲେ । ଶିବ ଓ ଚଣ୍ଡା ପାର୍ଶ୍ୱ ଦେବତା ଥିଲେ । ଐତିହାସିକ ମାନଙ୍କ ମତରେ ମନ୍ଦିରଟି ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ଭୈରବ, ଚନ୍ଦ୍ର ଦେବତା ରୂପେ ପୂଜିତ ହେଉଥିଲେ । କଳାହାଣ୍ଡିର ଏକ ଅଞ୍ଚଳ ବୌଦ୍ଧ ହାନଯାନ ପଦ୍ଧତି ତାନ୍ତ୍ରିକ ଗୋଷ୍ଠୀର କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ରହିବା ପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ବାଦର ଅଦ୍ଭୁତ୍ୱଆନ କାଳରେ ବୌଦ୍ଧ ପାଠ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହେଲା । ଶିବ ଧବଳେଶ୍ୱର ରୂପେ କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ ହେଲେ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମିତ ହେଲା । ବୌଦ୍ଧ ପାଠ ଧ୍ୱଂସ ହୋଇ କାଳ ଗର୍ଭରେ ଛପିଗଲା । ଭୈରବ ମୂର୍ତ୍ତି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ 'ଶାଙ୍କୁଶ' ଗ୍ରାମକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହେଲା । କଳାହାଣ୍ଡି, ବଲାଙ୍ଗୀର ଓ ଗଞ୍ଜାମମାଳର ସାମାନ୍ତ ଏହି ବନାଞ୍ଚଳ କୁଟିଆ ଆଦିବାସୀଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ । ଆଦିବାସୀ ଗଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଏଠାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏ ଦୁଇ ମୁଖ୍ୟ ଆଦିବାସୀ ଜାତି ଶିବଙ୍କୁ ଭାମା ଓ ଭୈରବ ରୂପରେ ଶାନ୍ତ ରୀତିରେ ପୂଜା କରିଥାନ୍ତି । ନିକଟସ୍ଥ ଚଣ୍ଡା ମନ୍ଦିରରେ ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ରମୂଳ ଶିବରାତ୍ରି ମେଳାର ଶେଷଦିନ (ଫାଲ୍ ଗୁନ ଅମାବାସ୍ୟା) ଅନେକ ବଳି ତିଆରିଏ । ପାର୍ଶ୍ୱରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିବା 'କାଳିଗଙ୍ଗା' ଶିରିଝରରେ ପ୍ରଭାତରୁ ସ୍ନାନ କରି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଶହେ ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରାମର ହଜାର ହଜାର ଆଦିବାସୀ ଶିବରାତ୍ରୀ ମେଳାରେ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ ପୂଜା ଆରାଧନା କରନ୍ତି । ଏହି ମନ୍ଦିର, ଡା'ର ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ପଥରଗାଓ, ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଲାବଣ୍ୟଗଡ଼ (ଲୋବେନ)ର ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ଖନନ, ପରାକ୍ଷା ଓ ଗବେଷଣା ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସର ବହୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ତଥ୍ୟ ଲୋକଲୋଚନକୁ ଆସି ପାରିବ । ଉତ୍ତମ ଡୋଷାଳାରେ ମୁଦଗଲ୍ ବଂଶୀୟ ଶମ୍ଭୁଦାସ ନାମକ ଜଣେ ରାଜା ଖ୍ରୀ ୨୮୮ରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ତ. ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ତାଙ୍କ ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ମୋହନଗିରିର ଐତିହାସିକ ଖନନ ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାର ଦୁଇ ହଜାର ବର୍ଷର ଇତିହାସ ପୃଷ୍ଠା ଉଦ୍ଘୋଷନ କରିବ ।

କବିଭାଜ ରଘୁନାଥ ବିଶ୍ୱାଳ :

ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଶୋଭା ଓ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଆଧାରିତ ଏକ ପୁସ୍ତକ 'ଶୋଭାଲକ୍ଷ୍ମୀ' ଓ ଡା'ର କବି କବିରାଜ ରଘୁନାଥ ବିଶ୍ୱାଳଙ୍କ ନମ ସ୍ମରଣ କରୁଛି । ସ୍ୱର୍ଗତଃ ବିଶ୍ୱାଳ ପ୍ରବନ୍ଧ କବିଶକ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ । ସେ ଶୋଭାଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାମକ ଏକ କାବ୍ୟ ରଚନା କରିଥିଲେ । କବି କଳ୍ପନାରେ

ମୋହନଗିରି ଧନଧାନ୍ୟ ଜନଗଣ, ବିପଣନ କେନ୍ଦ୍ର, ରାଜନବର, ମନଲୋଭା ଆବାସପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକ ନଗରୀ ଥିଲା । 'ଶୋଭାଲକ୍ଷ୍ମୀ'ର ଏ ମଧୁର ପଦତି- 'ଶୋଭୁଥିଲା ଯେ କାଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶରୀରେ । ରାଜୁଥିଲା ବିରାଜ ଦେଉଳ ଶିରେ । ବାଜୁଥିଲା ଆରତି ସଞ୍ଜ ନିନାଦ, ଖୋଜୁ ନଥିଲା ଧରା ଶୋଭା ସମ୍ପଦ ।' ବିଶ୍ୱାଳ ମଦନପୁର ରାମପୁର ଜମିଜମାର ରାଜକବି ଥିଲେ । ସେ ଦୁଇଟିନି ଖଣ୍ଡ କାବ୍ୟ ରଚନା କରିଥିଲେ । ସମୟ କୃଳରେ ସେସବୁ ଛପି ଯାଇଛି । ଜୀବନର ଶେଷ କାଳରେ ବହୁ କଷ୍ଟରେ 'ଶୋଭାଲକ୍ଷ୍ମୀ' ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ତା ମଧ୍ୟ ଏବେ ଉପଲବ୍ଧ ନୁହେଁ ।

ଧବଳେଶ୍ୱର ଶୈବପୀଠ :

ମୋହନଗିରି ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭାବେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ମୋହନଗିରି ଅଞ୍ଚଳର ସାତଗୋଟି ପଞ୍ଚାୟତ, ଫୁଲବାଣୀର ତିନୋଟି ପଞ୍ଚାୟତ ଓ ବଲାଙ୍ଗୀର ଦୁଷ୍ମରୀ ସାମାନ୍ତର ଦୁଇଟି ପଞ୍ଚାୟତ ମୋହନଗିରି ଶିବ ମନ୍ଦିର ସହିତ ଜଡ଼ିତ, ଏହି ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତ ମାନଙ୍କର ସରପଞ୍ଚ, ସଭ୍ୟ ଓ ଗ୍ରାମମୁଖ୍ୟଙ୍କ ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲି । ପ୍ରାୟ ସବୁରି ଜଣ 'ସାଧାରଣ ସମିତି' ସଭ୍ୟ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଉପସିତ ହୋଇ ଦେଖିଲି ଅନୁଷ୍ଠାନର ସମ୍ବିଧାନ, କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଗୁଳନା କମିଟି ନିର୍ବାଚନ ପଦ୍ଧତି ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । କେଉଁମାନେ ସତସ୍ୟ ରହିବେ, କିଭଳି ନିର୍ବାଚନ ହେଲେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ ହେବ ଇତ୍ୟାଦି ସର୍ବସାଧାରଣ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇ ନୀତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରି । ଏହି ଅବସରରେ ମନ୍ଦିର ପରିଗୁଳନା କମିଟିକୁ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଜଣେ ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ଯେଉଁ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରିବେ ତା'ର ସୁଯୋଗ ହାତଛଡ଼ା ହେବାକୁ ଦେଲି ନାହିଁ । ଏ ସଭାରେ ମୁଁ ଉପସିତ ହୋଇ ନଥିଲେ ଗଣ୍ଡଗୋଳର ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ସୁରୁଗୁରୁରେ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା ଓ ଶୁଣୁଛି ମନ୍ଦିର କମିଟି ବିଧିବଦ୍ଧ ଶୃଙ୍ଖଳାର ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ ତୁଲାଉଛି ।

ସାହିତ୍ୟ ଗନ୍ଧାମୋଦ :

ଏ ଅଧ୍ୟାୟ ଶେଷ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଜଣେ ଯୁବକଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ଉଚିତ ମନେ କରୁଛି ଯା ବିନା ମୋହନଗିରିର ସ୍ଥୁତି ଅଧୁରା ରହିବ । ତାଙ୍କ ନାମ ଶ୍ରୀ ଗିରୀଶଚନ୍ଦ୍ର ହୋତା । ସେ ମୋହନଗିରିର ଦୁଇବର୍ଷ ରହଣି ମଧ୍ୟରେ ମୋ ସହିତ ବହୁ ସମୟ ସାହିତ୍ୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଦେଇଛନ୍ତି । ମାତ୍ରିକଯାଏଁ ପଢ଼ି ସେ ଆଉ ଇଂରେଜୀ ଧାଉଡ଼ି ନଧରି ସଂସ୍କୃତ ଆଡ଼କୁ ଢଳିଲେ । ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ନିଜ ପ୍ରତିଭା ବଳରେ ଅଗାଧ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଲାଭ କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ, ଦାନକୃଷ୍ଣ, ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତ ସିଂହାରଙ୍କ ଗୀତିକାବ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ସେହି ଧାରାରେ କାବ୍ୟ ରଚନା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ କବିତ୍ୱ ଓ ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଏକ ମନୋରମ କାବ୍ୟଶୈଳୀ ପ୍ରଦାନ କଲା । ସାହିତ୍ୟର ସୃଷ୍ଟିଧର୍ମ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ରାଧାନାଥଙ୍କୁ କେହି କେହି ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଯୁଗସ୍ୱାକ୍ଷ କହିବାବେଳେ କେହି କେହି ତାଙ୍କୁ ଗୀତି ଯୁଗର ଶେଷ କବି କହନ୍ତି । ଗୀତିଯୁଗର ଅନ୍ତ ନାହିଁ- ଏହା କାଳ କାଳକୁ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଶୈଳୀ । ବରଂ ଉତ୍କଳାୟ ଲୋକ

ରୁଚିର ପ୍ରାଣ- ଗୀତି ସାହିତ୍ୟ । ସେହିପରି ଧର୍ମ ସାହିତ୍ୟ, ତଗଳାଥ ବଳରାମଙ୍କ ପରେ ମରିପାରିବ ନାହିଁ । କାଳକାଳ ଧରି ଧର୍ମ ଦେତକା ଥିବ । ଧର୍ମ ସାହିତ୍ୟର ରଚନା ଶୁଭିଛି, ଶୁଭିଥିବ । ଯୁବକ ଗିରୀଶଚନ୍ଦ୍ର ଧର୍ମ ଓ ଗୀତି ସାହିତ୍ୟକୁ ପ୍ରାଣବନ୍ତ କରି ଶୁଭିଛନ୍ତି । ସେ କେବେ ଓ କିପରି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସୁଷ୍ଟା ବୋଲି ସ୍ବାକୃତି ପାଇବେ କାଳ କହିବ ନକହି ଓଡ଼ିଆ କହିବ ବୋଲିବା ଉଚିତ । ହୁଏତ ସେ ଆଦୌ ସ୍ବାକୃତି ସମ୍ମାନ କିଛି ବି ପାଇବେ ନାହିଁ । ଏବେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଏକ ପାଖରେ ପ୍ରକାଶକ ଓ ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ହାତରେ ବନ୍ଧା । ସ୍ଵାର୍ଥ ଓ ଧନ ଏମାନଙ୍କର ଧ୍ୟେୟ । ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ଭାରତକୁ ଛାଡ଼ି ସର୍ବତ୍ର ସୁଷ୍ଟାର ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ବାଛବିଶ୍ଵର ନକରି ଲୋକ ଲୋଚନକୁ ଅଣାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଭାରତ, ବିଶେଷତଃ ଓଡ଼ିଶାରେ ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ ପ୍ରତିପତ୍ତି, ଆର୍ଥିକ ବଳ ଓ ପରିଚୟ ବଳରେ ହିଁ ସାହିତ୍ୟିକ ହୁଅନ୍ତି । ଆମ ଦେଶର ପ୍ରାଧ୍ୟାପକ, ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, କୁଳପତି, ସଚିବ, ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଯେତେ ସହଜରେ ସାହିତ୍ୟିକ ହୁଅନ୍ତି ଅନ୍ୟପାର୍ଶ୍ଵ ତା' ହୁଏନାହିଁ । ତା'ଛଡ଼ା କଟକ ଭୁବନେଶ୍ଵରର ବାୟୁମଣ୍ଡଳଟା ହିଁ ସାହିତ୍ୟିକ ଗନ୍ଧରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏ ଗନ୍ଧରେ ଆମୋଦିତ ହେଲେ ସାହିତ୍ୟିକ ହେବା ସହଜ- ଅନ୍ୟଥା ନୁହେଁ । ତେଣୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ କର୍ମ, ଜ୍ୟୋତିଷ ହୋଇ ଜାତକ ତିଆରି କରି, ପୁରାଣ ପଢ଼ି, ପେଟ ପୋଷୁଥିବା ଗିରୀଶ ଚନ୍ଦ୍ର କେବେ ସାହିତ୍ୟିକ ବୋଲାଉବେ ତା' କହିବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ । ତେବେ ପ୍ରକାଶିତ 'ଧବଳେଶ୍ଵର' କାବ୍ୟ ସହିତ ଗାମତରିତ ଓ ଶ୍ରବଣକୁମାର ଆଦି ଷୋହଳଶକ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣକାବ୍ୟ ତାଙ୍କ କୃତି । କୃତିତ୍ଵ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା କମ୍ ନୁହେଁ ବରଂ ସେ କୌଣସି ପ୍ରବାଣର କୃତି ସହ ତୁଳନାୟ ।

ଅବସର ନେବାକୁ ଆଉ ଦୁଇଦିନ ବାକି :

ମୂଳରୁ କହିଥିଲି ଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତିମତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ନୂଆ କିଛି କରିବାକୁ ଯନ୍ତ୍ର କରିବି ଓ ତାହା ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତଳାଇ ରଖିବି । ଫେବୃୟାରୀ ୨୮ ତାରିଖ ୯ମାରେ ଅବସର ନେବା କଥା । ଆଉ ଯୋଡ଼ିଏ ଦିନ ଥିଲା । ଅବସର ନୋଟିସଟିଏ ଶିକ୍ଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କ ଦପ୍ତରରୁ ପହଞ୍ଚି ସାରିଥିଲା । ଫେବୃୟାରୀ ତା ୨୬ତାରିଖ ଦିନ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବ କରାଇଲି । ବିଦ୍ୟାଳୟର ଏହା ଥିଲା ପ୍ରଥମ ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବ- ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନର ଏଗାର ବର୍ଷ ପରେ । ଉତ୍ସବ-ବାସ୍ତବରେ ଏକ ଉତ୍ସବର ରଙ୍ଗ ନେଇଥିଲା । କବ ନିର୍ମିତ ନାଟ୍ୟମଞ୍ଚ ଥିଲା ଉତ୍ସବ ମଞ୍ଚ ଓ ତଳେ ପର୍ବତ ଶଯ୍ୟାରେ ଦର୍ଶକ ଗ୍ୟାଲେରୀ । ପାଖଆଖ ଗାଁ ସହିତ ମୋହନଗିରିର ତିନିଗୁରି ହଜାର ଦର୍ଶକଙ୍କ ଉପସିଦ୍ଧିରେ ପୁରସ୍କାର ବଣ୍ଟନ, ଛାତ୍ର ବିଚିତ୍ରା ଓ ଉପସିଦ୍ଧ ଅତିଥିଙ୍କ ଭାଷଣ ଥିଲା । ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ପ୍ରକାଶିତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମୁଖପତ୍ର 'ବନଝର' ଉଦ୍ଘୋଷିତ ହୋଇଥିଲା । ପଞ୍ଚାୟତ ସମିତିର ଦେୟାରମ୍ୟାନ୍, ବି.ଡି.ଓ., ଶିକ୍ଷାମଣ୍ଡଳର ସମସ୍ତ କର୍ମକର୍ତ୍ତା (ମଣ୍ଡଳ ନିରୀକ୍ଷକଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ) ଏହି ଉତ୍ସବରେ ଉପସିଦ୍ଧ ଥିଲେ । ଏମାନେ ଗତ ଦୁଇବର୍ଷ ଧରି ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାହା ଜାଣିଛନ୍ତି, ଯାହା ଦେଖିଛନ୍ତି ତା' କହିଥିଲେ ।

ଅବସର :

ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆଉ ଅଳ୍ପତଃ ତିନିମାସ ରହିବାକୁ ଗୁରୁଥିଲି । ନ୍ୟାୟତଃ, ମୋ ପାଇଁ ପକ୍ଷପାତ ଦେଖାଇ ମୋତେ କେହି ସୁବିଧା ଦେଉ ଏହା ମୋର ଇଚ୍ଛା ନଥିଲା । ମୁଁ ବୟସରେ ବର୍ଷଟିଏ ଉଣା ଥାଇ ଅବସର ନେଉଥିଲି କିନ୍ତୁ ଗୁରୁଥିଲି ପିଲାଙ୍କ ପରୀକ୍ଷା ସରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହି ଯାଇଥାନ୍ତି ଅବା । ଲାଭ ବା ଲୋଭର ପ୍ରଶ୍ନ ନଥିଲା, ଥିଲା ଏକ ମୋହ । ଯାହାହେଉ ଅବସର ନେବାକୁ ହେବ- କାଲି ନହେଉ ଆଜି । ସରକାର ନୀତି ରଖନ୍ତି ନାହିଁ । ଗଣତନ୍ତ୍ର ଶାସନ ଗୁଲେ ମର୍ଜିରେ । ପଞ୍ଚାଅଶୀ ନବେ ଯାଏଁ ମନ୍ତ୍ରୀ ରହିପାରିବେ, ରାଜ୍ୟପାଳ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ହେବେ । କିନ୍ତୁ ଗୁଜିରିଆଟିଏ ପାଇଁ ଆଜି ପଞ୍ଚାବନ, କାଲି ଅଠାବନ, ପଅରଦିନ ଷାଠିଏ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ଅବସରର ବୟସ । ମୁଁ ବା କାହିଁ ଆଶା କରୁଥିଲି ଯେ କିଛି ଦିନ ରହିବି ବୋଲି । ଚନ୍ଦ୍ର ଶେଖର ମହାଦେବଙ୍କୁ ମୁକ୍ତିଆଟିଏ ମାରି ମୋହନଗିରି ଛାଡ଼ିଲି । ଅବସର ନେଲି । ପୁସ୍ତକର ଅପଥା କଲେବର ବୃଦ୍ଧକୁ ଡରି ଏଇଠାରେ ଶେଷ କରୁଛି । ଅକିଞ୍ଚନର କଥା ଏଯାବତ୍ ଅଂଶକୁ ପ୍ରଥମ ଭାଗ ଧରାଯାଉ । ପାରିବାରିକ ଜୀବନ, ସାହିତ୍ୟର କଥା, ଅବସର ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳ କଥା ଥାନ୍ତେ ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗକୁ । କାଳ ଗୁହଁଲେ କହିଦେବି । ସେ କରେ ସେ କରାଏ । ଆଜି ବିଧିକୁ ବଡ଼ ବୋଲି ଭାବୁନାହିଁ, ଭାଗ୍ୟ, ଶୁଭର ସବୁକୁ ସେଇ କାଳର ଅଧୀନ ବୋଲି ଜାଣିଲି ।

ଉପସଂହାର :

ଅବସର ନେଇ ଗୁଲି ଆସିବାବେଳେ ସୁଖ ନଥିଲା କି ଦୁଃଖ ନଥିଲା । କିଛି ହଜାର ଦେବା ପରି ଲାଗିବାରୁ ସୁଖ ନଥିଲା । ଦୁଃଖ ନଥିଲା ଏଭିଧି ପାଇଁ ଯେ କ୍ଷୋଭକ ବର୍ଷ ଦିନୁ ଗୁଜିରା କଲି । ଉପତ୍ତରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଲି । ସେବା ନାମରେ କଠୋର ପରିଶ୍ରମ କଲି । ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଆସି ଦେଖୁ ନାହିଁ । ପେଟ ପୋଷୁଥିଲି ଦିନ ମଜୁରିଆଙ୍କ ପରି । ପାରିବାରିକ ସୁଖ ସ୍ଵାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ଗୁହଁଲି ନାହିଁ । ଗୁହଁଥିଲି ମାସ ଶେଷ ଦରମାଗଣାକୁ । ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରାଣଟିକୁ ମାରିଦେଲି ।

ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭରସା କରି ଆଶାବଦୀ ହୋଇ ତଳିବାକୁ ସାରା ଜୀବନ ଶିଖି ଆସିଛି । ସେଇ ଆଶା ଭଗବାନ ଉଦ୍ଧାର କରିବେ । ଅବସାଦଗ୍ରସ୍ତ ହେବି କାହିଁକି ? ଗାତାର ଶ୍ଳୋକଟିଏ ଗାଇଲି-

ଭବରେ ଦାମ୍ଭନାମ୍ଭାନଂ ନାମ୍ଭାନବସାଦସ୍ତେତ୍

ଆମ୍ଭେବ ହ୍ୟାମ୍ଭନୋ ବହୁ ରାମ୍ଭେବ ରିପୁରାମ୍ଭନଃ । ଗାତା ୬୫

ଆମ୍ଭାକୁ ଆମ୍ଭାରେ ଉଦ୍ଧାର । ଆମ୍ଭାକୁ ନାଚ କର ନାହିଁ ।

ଆମ୍ଭା ନିଜର ବହୁ ଶତ୍ରୁ । ମଣିବା ଉଚିତ ଅଟଇ ।

- କିଛି ରହିଗଲା ।